

TOMVS TERTIVS
R. P. RICHARDI ARSDEKIN
Soc. Iesu Sac. Theol. Profefſoris
A P P A R A T V S
DOCTRINAE SACRAE

C O M P L E C T E N S

MATERIAM ET FORMAM EXPEDITAM,

Pro quavis Diſtione, Concione, & tota Catecheſi, per exquisitam
expositionem, & ſelectiſſima exempla: Cum Praxi ſolida
aſſiſtendi per omnia agris, & fanis: ac documentis parti-
cularibus pro quolibet hominum ſtatu:

I T E M

PRO IPSIVS SACERDOTIS VITA

& Conuerſatione pro ritibus ſingulorum Sacramentorum:

PRO QVACVNQVE FVNCTIONE

Miſſionarij Apoſtolici ac Curatoris animarum.

IVXTA INDICEM SEQVENTEM.

COLONIAE AGRIPPINAE, M.DC.XCIII.

Sumptibus Io: Iacobi Hertz.

INDEX GENERALIS

Titulorum præcipuorum huius Tomi Tertij , cum
Augmentis nouis & multiplicibus in decursu
huius Editionis .

Pars I. Apparatus & praxis FOR-
MAE pro Doctrina sacra propo-
nenda .

Caput 1. Praxis pro artificio Memorij
& dispositione Dictionis .

Cap. 2. & 3. Pro Voce, pro Gestu .

Cap. 4. Pro Exordio Dictionis forman-
do, & offerendo notanda .

Cap. 5. & 6. Pro Narratione, pro Con-
firmatione eiusque amplificatione & or-
nata .

Cap. 7. Pro Dictionis Epilogo, siue Per-
oratione .

PARS II. Apparatus MATERIAE
ad Doctrinam sacram: Redactus, ad Ti-
tulos particulares Virtutum, Visiorum,
Questionum, Exemplorum &c. per totum
Alphabetum .

Addita nunc Sententia in omni genere
selectissima ad singulos Titulos prædicti
Alphabeti, ibid .

Praxis Dictionem totam conficiendi ex
Apparatu præcedenti, & sequenti in Do-
ctrina Christiana, & tota hac Theologia
Tripartita .

Euangelia, Conceptus, Punta, & Ma-
teria disposita per singulas Dominicas to-
tius Anni .

Idem præstat in sequentibus per omnia
Festa totius anni .

Additus nunc novus Conceptuum appa-
ratus ad omnes totius Anni Dominicas, &
Festa .

PARS III. Summa Doctrinæ Chri-
stianæ -

Cum elucidatione, & selectis exemplis
nunc primum adiectis .

Praxis tradendi Doctrinam Christia-
nam, & obligatio Curatorum .

Exempla moderna Constantiæ Christianæ
inter perpetuas pro fide persecutiones, præ-
sertim in Angliâ & Hiberniâ .

PARS IV. Praxis assistendi AEGRIS
& Moribundis, & alijs in quouis statu .

§ 1. Quid Confessario in primo ad ægrum
accessu curandum .

§ 2. Remedia inducentia ad resignatio-
nem contra nimium mortis horrorem .

§ 3. Incitamenta ad patientiam contra
morbi dolores .

§ 4. De Exercitio Fidei, Spei, & Fidu-
ciji in Deum .

§ 5. De Exercitio Amoris in Deum, &
perfectæ Contritionis .

§ 6. Actus varij contritionis & amoris
Dei super omnia .

§ 7. Praxis eadem per breves interroga-
tiones, quando eger loqui vix potest .

§ 8. Ad sacrum Viaticum preparatio .

§ 9. Ad extremam Vultionem dispositio .
Testamentum hominis Christiani com-
plectens actus ad salutem securissimè dis-
ponentes .

PARS V. Praxis assidua meditatio-
num pro Sacerdote, ad vitæ & functio-
num suarum perfectionem .

Pro die Dominico: Considerationes de
dignitate & obligatione Sacerdotis .

Die Lunæ: De virtutibus, zelo, & scien-
tia quæ debent inesse Sacerdoti .

INDEX GENERALIS.

Die Martis: De Charitate ad imitationem Christi Sacerdoti necessaria.

Die Mercurij: De puritate vita & castitate in Sacerdote maxime requisita.

Die Iouis: Praxis deuotè Missam celebrandi.

Die Veneris: Praxis horas canonicas deuote recitandi.

Die Sabbathi: Considerationes & exempla diuina vindicta in Sacerdotes indigno celebrantes &c.

PARS VI. Praxis varia, ac selectissima assistendi cuius Proximo in quouis statu.

Cap. 1. Remedia & documenta contra singula peccata in particulari: Per 5. Titulos deducta.

Cap. 2. Praxis conuersationis & instructionis pro quouis hominum statu ac necessitate: Per 14. Titulos singularibus documentis adornata.

Horum §. 1. Materia & modustrahendi cum Hæreticis.

§. 2. Cum Patribus familias.

§. 3. Cum Mulieribus, maxime conjugatis.

§. 4. Cum Viduis.

§. 5. Cum Virginibus ac Monialibus.

§. 6. Cum Pauperibus.

§. 7. Cum Conuincendis & obstinatis.

§. 8. Cum fomentibus inimicitias.

§. 9. Cum versantibus in Tribulatione.

§. 10. Cum afflictis ex morte amicorum.

§. 11. Cum afflictis ex honorum saltura.

§. 12. Cum suffinentibus honoris detrimendo.

§. 13. Cum Captiuis.

§. 14. Cum damnatis ad mortem &c.

Cap. 3. Ritus omnes necessarii pro administratione singulorum Sacramentorum, pro Curatore animarum: per 6. Titulos.

Addimenta alia recentiora sequentur de nupera morte gloriosa duorum Praesulum Hibernia aliorumque & varijs ad viui Apostolici usum singulariter accommodatis.

PARS PRIMA
A P P A R A T V S
 ET PRAXIS FORMAE
P R O
DOCTRINA SACRA
 IN CONCIONE PROPONENDA.

C A P V T I.

Praxis pro artificio Memoria, & dispositione Dictionis.

I Onsum est, si otium suppetat, praesertim pro incipientibus, totam Dictionem scripto deducere, & in tria aut plura puncta diuidere: & memoriae causa singula puncta

concludere cum aliqua Sententia, quae habeat aliquam connexionem cum initio punctis sequentis.

Pro Concione impedito, aut multum exercitato, necesse est puncta saltem summam annotare, scribendo breuiter praecipua capita & membra sui discursus; ut est sententia, exemplum, similitudo, & scopus siue fructus ad quem intendit Auditores permouere.

II. Artificium autem memoriae consistit in Imagine quadam rei dicendae certo loco per imaginationem constituennda, quae dum recolitur, materiam, cum qua similitudinem habet, facile in memoriam reducit. Exem. gr. Concipis Aulam aliquam cuius omnes partes, & partium ordinem optime notum, & perspectum habes. Si prima pars tuae dictionis agat, v. gr. de Navigatione huius vitae ad portum salutis

aeternae, ponis per Imaginationem in primo loco istius Aulae, Anchoram e tenui filo pendulam, ut ea cognita, materia tua quae est de navigatione, memoriae occurrat. Si secunda pars sit v. gr. de Militia hominis contra tentationes mundi, pro ea secundo loco statuis militem gladium vibrantem. Si tertia pars sit, de Victoria tentationum, tertio loco appendis coronam: & sic pro reliqua materia, apponenda est imago aut signum, quod iudicis maxime idoneum ad suscitandum viam sequentis materiae memoriae. Et ideo vtendum est imaginibus viuidis, & aliquid agentibus, quae possint animum tuum viuaciter ferre.

III. Alia praxis est, in margine dictionis descriptae, quinque aut sex locis appingere quales dixi notas, cum diuersis materiae partibus connexas; aut, quod facilius est: Vocabula diuersa in margine scribere, quae ordinem, & diuersitatem materiae significant. Possuntque ea vocabula in vnam sententiam, aut verbum redigi, ut, si ubi memoria fallat, sententia illa indicet quousque ventum sit, & quid sequi debeat. Exemplum talis versus, aut sententiae sit, si disposuisti materiam de humilitatis praesentia: & illa v. g. fuerit 1. quam Deo grata, 2. quam homini iucunda, 3. quam vtilis saluti aeternae: Redigas puncta illa ad vnum breuem versiculum, aut sententiam v. g.

6 Pars I. Apparatus Formæ ad Doctrinam &c.

Grata Deo, iucunda homini, hortusque salutaris: aut ad quamcumque idoneam simili ordine familiarem tibi sententiam: & sic in quavis materia, inde experieris à decursu materiæ præparatæ memoriâ non facile aberraturam.

IV. Si plura nomina propria certo ordine cupias retinere, redigantur ad voculam vnicam, in qua tantum litteræ primæ singulorum nominum suo ordine contineantur. Exempli gratia, vt retineantur nomina, & ordo partium præcipuarum S. Scripturæ rediguntur ad hoc breue vocabulum, *GELNY. DE; G. Genesis, E. Exodus, L. Leuiticus, NV. Numerorum, D. Deuteronomium, E. Euangelia Christi* quatuor.

Sed quid si quis, fallente, aut turbata in dictione memoria, nihil omnino meminerit eorum quæ ad dicendum parauit? remedium occurrenti tali accidenti præcipuum erit, paratum antea semper habere locum vnum communem ad quem possit ex tempore recurrere. Talis præcipue locus esse poterit de gloria celestis, felicitate, æternitate, possessione omnis boni iucundi, vtilis honesti, & carentia omnis mali omnium sensuum qui continentur hoc versiculo: *Gustus, odoratus, auditus, visus, tactus*, vt infra v. Gloria. Vel de *Inferni pæni* æternis singulorum istorum quinque sensuum: quæ duo possunt ferè cum quacunque materia connecti; sin minus, melius est carere connexione, quam omni dictione, ex duobus autem maius minus est eligendum.

C A P V T II.

Pro Voce.

I. **C**Vrandum vt vox accomodetur loco; vt in paruo non sit nimis alta, aut in magno nimis demissa, vtrumque displicet.

II. Si vox natius sit imbecillior, oportet raro assurgere, aut affectui violento indulgere, sed familiari tunc oratio vitanda est.

III. In exordio vtendum voce clara, & æquabili, sed sine affectatione, aut cantillatione. In narratione magis attollitur & variatur. In confirmatione sit acrior; & incitator, docendo, interrogando, disputando, increpando, ad varios affectus vocem insectando, quantum vires ac materiæ patietur.

IV. Epilogus si instituat ad præcandam, vel placandam, vox sit suavis, & lenis. Ad miserandum hexanimis. Ad lætandum plena & sonora. Ad hortandum aut terrendum concitator esse debet.

V. Vt hanc vocis varietatem discas & exerceas, optimi est consulere ipsam naturam, & obseruare quo tono passim vtantur homines dum irascuntur, dum rogant, dum dolent, dum lætantur, &c. & quæ magis placent, tux voci quantum fieri potest accommodare.

VI. Maxima dictionis parte consultum est vti voce media, ac moderata, sic facilius dabitur ascensus, descensus, ac vocis mutatio; nunquam enim in eodem tono diu persistendum est, sed obseruanda sedulo crebra vocis mutatio, vt cauetur monotoniæ vitium ingratissimum.

VII. Porrò hæc summatim obseruanda. Vt caueatur nimia tarditas, quæ dictionem reddit languidam: Nec minus cauenda nimia linguæ volubilitas, quæ verba truncat, & confundit ne singuli sensus debite intelligantur. Curandus quoque diligenter vt vltimæ syllabæ exprimantur, quæ à multis absorbentur, aut indecorè conglobantur.

VIII. Denique ad euitandam confusio- nem, singulos sensus dicendo inter pugnat, & in fine periodi semper modicè respiret, & spiritum colligat, ac vocem mutet: quod plurimum, & dicentem reficiet, & audientem afficiet.

C A P V T III.

Pro Gestu.

GEstus, vox quædam est totius corporis; ideoque pro gestu moderando accomodari possunt ea, quæ de voce diximus.

I. In principio dictionis stet erectus & immotus, spectet modeste Auditores, manus in pulpitem protendat, ordiatur modeste auditoribus honorem, de more cum quadam corporis inclinatione, exhibendo. Manus autem non nisi leniter, ac paululum vltra finem protendat, oculis manum, ac gestum sequentibus.

II. Gestum non semper ad vnam partem, sed nunc ad hos, nunc ad illos dirigat, tum ad gratam varietatem, tum vt Orator à pluribus videri, & audiri possit.

III. In narratione adhibendus gestus liberior: In confirmatione acrior & pugnator: In Epilogo vehementior, & accommodatus affectibus, de quibus infra.

IV. Vultus quoque, oculus, & aspectus nunc sit erectus & alacer, nunc demissus & tristis, pro rerum varietate.

V. Vti cauenda est gestuum nimia lenitudo & tar-

& tarditas, ita etiam nimia celeritas, aut leuis gesticulatio; aut etiam nimia vastitas, qua manus ultra humeros, & caput attollatur.

VI. In supplicando, vtraque manus protensa vel attollenda, vel submittanda est, quod etiam fieri potest manibus iunctis instar orantis.

VII. In auerlando, aut negando, capite ad dexteram partem conuerso, & manibus ad sinistram, rem quasi à se propellet. Vel etiam capite leniter concusso per modum reuientis:

VIII. Interrogabit, manu paululum eleuata, & ad seipsum conuersa. Inlabit vehementius, summo indice manus sinistræ apprehenso, & non nihil concusso: nec desunt gestus alij.

IX. Demonstrando seipsum; manum vel dexteram, vel vtramque ad pectus suum conuertet. Demonstrabit res alias, manu plerumque protensa, & sursum, vel deorsum, vel aliò conuersa, prout est supra, vel infra litus rei quam cupit designare: raro id solo digito facit.

X. Timorem exprimet, manu dextera peccatori applicata.

XI. Irascetur, pugno compresso, voce & vultu aspero: pulpitem manu, vel terram pede percutiendo: sed bene cauendum ne percussio illa sit nimis crebra.

XII. Pœnitebit, digitis pressis, & pectori admotis. Dolebit verò manibus inter se complicatis, vel vtrimque deorsum deiectis, & expansis.

XIII. Vocabit, aut sibi sisset alium, manu sursum eleuata, & ad se inflexa. Dimittet, aut repellet, manu auersa cum digitis explicatis. Minabitur, indice erecto, & concusso. Alios denique affectus exprimet eo manus, oculi, capitis, aut aliorum membrorum motu, quem obseruabit ex impetu naturæ inter homines bene moratos decorè exerceri, modò vitet sententia.

XIV. Cœuebit ne sit nimis diuturna omnium gestuum intermissio; & è contra, ne gestus idem, præsertim in eadem sententia aut periodo, nimis sæpè repetatur.

XV. Sola sinistra rarissime gestus exhibendus: non raro tamen in gestu formando sinistra dextera sociari poterit, vt cum ostenditur rerum multitudo, aut magnitudo: vel quando ad summos affectus ascenditur, in quibus quasi totus orator abripi videtur.

XVI. In fine debet ordinari, vt vox & dictio, ita gestus esse viuacior, & vehementior, vt orator affectum quem intendit, altius infimum relinquat; si tamen, vt in meditatione:

ad tristitiam, metum, aut compassionem oratio dirigatur, gestu etiam leniori, ac tardiori dictio absoluetur.

C A P V T I V.

Pro exordio dictionis formando, & effendendo notanda.

I. **I**N exordio auditor debet reddi beneuolus, attentus, docilis. Hæc fiunt, à persona dicentis, commemorando animum & affectum suum pro salute, utilitate, aut profectu auditorum. Vel à materia ostendendo rem ipsam de qua dicit, esse necessariam, utilem, aut præsentem tempori multum idoneam. Docilis erit auditor, si materia tractanda clarè proponatur, & in sua membra vel puncta distinctè diuidatur, indicando, quid primò, quid secundò, quid tertio loco dicere intendat. Et hæc erit *propositio* rei dicendæ, quæ in fine exordij locari solet.

II. Desummi potest exordium, ab aliqua sententia Authoris sacri, aut etiam profani. Vel à proverbio, vel à similitudine, vel ab Historia Euangelica, aut alia quæ zuidè audiatur. Quandoque etiam proponitur questio, aut problema, de quo quasi varia auditorum sententia exquiratur, & cui tandem inopinata responsio deponatur.

III. Vitanda autem sunt exordia nimis communia, nimis proluxa, & nimis longè extra materiam quæ sita.

C A P V T V.

Pro Narratione.

I. **D**ebet narratio esse clara, breuis, ordinata, vt nempè res e ordine narretur quo gestæ, aut dictæ fuerunt.

II. Concilianda est narrationi vita, v. g. interrogando quid hic factum, quid responsum putatis? quid vos hic ageatis? audite quid sequatur, &c.

III. Sic narranda est res præterita, ac si in præsentem, & coram ageretur. Ad hoc iuuat vti verbis præsentis temporis: magis enim mouet narratio Christi quasi ante oculos actum patientis, quam si tantùm dicas talia olim passum fuisse.

IV. Cauendum ne bis, aut sæpius in narrationis decursu idem repetatur.

V. Cauenda etiam crebra digressio ad alia extra rem gestam, aut longæ parentheses, quæ rei seriem interrumpunt.

8 Pars I. Apparatus Formæ ad Doctrinam &c.

VI. Affectus, etsi breuiter misceri possint, non debent tamen in narratione esse nimis frequentes, sed magis pro confirmatione & epologo reueruari.

C A P V T VI.

Pro Confirmatione, eiusque amplificatione, & ornatu dictionis.

I. **I**N Confirmatione quærentur argumenta ad suadendum virtutem, vel dissuadendum vitium, aut aliud quod sibi Orator tractandum proposuit. Argumenta hæc primò summam excogitanda, colligenda, & annotanda: postea fusiùs deducenda, amplificanda, & exornanda.

II. Pro inuentione argumentorum siue discursuum, inspiciendus est Apparatus materiæ quem ordine Alphabetico infra tradimus. Deinde ad istius, vel alterius materiæ amplificationem, & ornatum, considerari poterunt loci topici, siue sedes argumentorum, quibus quæuis materia deduci & inculcari potest. Exempli gratia, si de charitate agatur (idem est de cæteris) expendi poterit locus à definitione. Quid est charitas? est vnio animæ cum Deo, quanti momenti est illa vnio, quam iucunda, quam vtilis, quam honorabilis, idcõq; omni labore comparanda. 2. Locus à partium enumeratione: Charitas alia est interna affectuum, alia externa operum, alia erga Deum, alia erga proximum propter Deum. 3. Locus à Genere: Si omnis virtus amanda est, vt iustitia, temperantia, continentia, humilitas, mansuetudo, fides, spes, &c. quantum magis charitas, quæ est suprema, & regina omnium virtutum. 4. Locus à simili: Sicut elementum non potest requiescere nisi in suo centro, ignis in cœlo, lapis in terra, ita anima in sola charitate & vnione cum Deo requiem habet. 5. Locus à dissimili: Sicut separatio membri à corpore est violenta, ita animæ à charitate Dei. Locus à contrario: Si odium & auersio à Deo summum sit hominis malum, sic debet amor Dei summum esse hominis bonum. 6. Locus ab adiunctis est in quo considerantur omnes circumstantiæ cum re coniunctæ, vt locus, tempus, actus, & modus, & finis quo res exercetur &c. quæ continentur hoc versu; *Quis, quib, ubi, &c.* quem infra explicamus in exemplo dictionis ex Apparatu formandæ. 7. Locus est à causis, in quo res comprobatur, vel improbat à sua causâ materiali, aut formali qua constat, à finali ad quam dirigitur, ab exemplari cui assimilatur. 8. Locus ab effectis,

siue effectibus bonis, aut malis, qui rem faciunt amore, aut odio dignam, vt quod charitas faciant hominem filium Dei, hæredem cœli, pium, benignum, patientem, Deo & hominibus acceptum. 9. Locus à comparatione, siue à maiori, minori, & paritate rationis. Vt, si sponsa gaudet connubio cum nobilissimo sponso, qui tantum est creatura; quanto magis gaudere debet anima per charitatem vniri Deo, qui est omnium creator. Et hic locus ad amplificandum latissimè patet. Vti & locus ab authoritate, testimonio, & exemplis quæ infra in Apparatu latius deducimus.

Pro exornatione dictionis, faciunt tropi, & figuræ siue verborum, siue sententiarum, per quas sermoni varietas, copia, & elegantia conciliatur. Præcipuas hic recensebimus, vt orator, non omnes simul, sed modò has, modò illas, instar condimenti dictioni aspergat, prout materiæ suæ conuenire iudicabit. Tales tropi in verbis sunt Metaphora, Synechdoche, Metonymia, Antonomasia, Onomatopœia, Catachresis, Metalepsis. In Oratione sunt, Allegoria, Periphrasis, Hyperbaton, Hyperbole.

Ex figuris præcipuæ sunt, repetitio, conuersio, complexio, gradatio. Item, similiter cadens, contrapositum, conmutatio.

Figuræ quæ non in vocibus, sed in integris sententiis viam habere possunt præcipuæ sunt, interrogatio, responsio, subiectio, occupatio, correctio, dubitatio, profopœia, apostrophe, hypotiposis, sustentatio, prætermisio, ironia, permissio, deprecatio, exclamatio.

Modum quo hæc figuræ, aut tropi in oratione formantur, si non meminerit orator, consultum est vt ex Rhetorica eum recolat, & singulorum exempla præcipua hic infra dabimus post Materiæ Apparatum Alphabeticum.

C A P V T VII.

Pro Dictionis Epilogo, siue Peroratione.

I. **A**RS quæ tradita est pro confirmatione amplificatione, & exornanda, valet etiã pro Peroratione formanda. Imo hic potissimum omnes eloquentiæ fontes & affectus exprimi debent, vt Auditori motum quem intendit Orator impresum relinquat.

II. In hunc finem debet ipse Orator dicendum ostendere se penitus permotum esse. Nichil enim incendit, nisi ipsum priùs incensum fuerit. Vti Cicero perorando pro commissa

ratione erga Milonem, profitebatur se non posse lachrymas continere.

III. Conficitur autem Peroratio magna parte, ex breui enumeratione argumentorum quibus in tota oratione rem à se intenta Orator probauit, ea animis Auditorum altius ac vehementius inculcando, hoc ferè modo: Si iam ostenderitis, quam sit virtus charitatis iucunda, quia hominem Deo coniungit; quam sit utilis, quia reddit regni cælestis hæredem: quam sit necessaria, quia sine ea anima à Deo perpetuo separatur, &c. quiseam totis viribus non querat, & complectatur.

IV. Hæc autem enumeratio argumeto-

rum non debet esse simplex & ieiunia repetitio, sed nouis subindè sententijs, ac figuris cum pondere inspersa, ac variata. Cauendum tamen ex altera parte, ne argumenta illa iterùm prolixè deducantur; sed compendio absoluantur, sic enim non esset enumeratio, sed potius altera oratio.

Consultum autem est, vt claudatur oratio per aliquam breuem, ac neruosam sententiam, quæ menti ac memoriæ Auditorum quasi aculeum infixum relinquat, vt est illa Sancti Bernardi de mala conscientia peccatoris: *Manet anxietas non relicta, fugit voluptas non reditura.*

S V M M V L A S E Q V E N T I V M

Pro Praxi expedita inuentionis Materiæ.

Primò, sequitur hic Apparatus Materiæ, ex Sacris potissimum Litteris ordine Alphabetico breuiter & commodè digesta.

Secundò, sequitur breuis Index eiusdem Apparatus, ad quem facilè recurritur.

Tertiò, postea sequuntur puncta disposita per omnes Dominicas & Festa ex eodem Apparatu, & alijs quæ adducuntur in *Catechesi*, nec non *Comtrouerfijs*, ceterisque materijs quæ supra in *Theologia* Tripartita pertractantur.

Quartò, traduntur partes singulæ Doctrinæ Christianæ selectis Exemplis ac Documentis illustratæ; quibus succedunt alia ad functiones sacras pertinentia.

N O T A.

IN hac Editione varia accedunt *Additamenta*, Sententiæ selectæ, Conceptus noui, & exquisiti ad singulos Alphabeti sequentes Titulos, ad singulas Dominicas, Festa, Catechesim &c. Hæ Sententiæ, ac Conceptus adiecti facilè ingentem præbebunt Materiæ Copiam, ornatum, acumen, ac varietatem: Præsertim si latius deducantur iuxta praxim Sententiæ deducendæ post finem sequentis Alphabeti infra §. I.

PARS SECVNDA
A P P A R A T V S
M A T E R I A E
 A D D O C T R I N A M S A C R A M

EX SACRIS LITTERIS AC PATRYM CONCEPTIBVS
 præcipuè depromptis.

Nota primò, excogitatum esse à me hunc brevem & commodissimum Materiam Apparatum præcipuè in gratiam Aliffonariorum, quibus ad doctrinam sacram varj locis prædicandam, præter Sacras Litteras pauci sunt ad manum libri: vel etiam in gratiam aliorum, quibus si non desint libri, otium tamen dolet ad prælixam plurium voluminum inuestigationem: quibus nihil gratius esse solet, quam in modico spatio multum apta materia collectum inveniant, quam facile possint deducere, & suo vsui accommodare.

Nota secundà, in hoc Apparatu potissimum contineri selectissima exempla, comparationes, ac similitudines ad idoneos titulos alphabeti ordine redactas, ac singulos titulos in varia puncta distribui, ad meliorem distionis formandam ordinem ac varietatem. Nihil enim alià est materia, qua commodius possit produllione in varia membra cum ornatu dilatori, aut facilius memoria retineri, aut vtilius ad auditorem permanentium accommodari, quam similitudines, comparationes, exempla, ut restatur tritum axioma, Verba movent, exempla trahunt. His ad communem captum maxime accommodatis, & rudes optamè insituntur, & eruditi plurimum delectantur, dummodo solida sint, & Sacrarum Litterarum autoritate munitur, qualia sunt illa, qua in hoc Apparatu assignantur, qua, ubi opus erit, ex citatis scripturæ locis fusius deduci poterunt.

Nota tertiò, præxiom ex hoc Apparatu conficiendis integras distiones per totum annum, infra assignari in fine, cum applicatione materia ad certa puncta per totius anni Evangelia.

Ad extremum observa, dum ex his Titulis pro tuo conceptu materiam vberiore inquiris, si contingat illam sub vno Titulo non reperiri, legendum esse Indicem, & querendum alium Titulum significatione similem, aut etiam contrarium: exempli causa, si non inveniarur Charitas, vide Amor: si non reperiarur Amor, vide Odium &c. de cæteris: qua omnia tibi frequentis vsu & propria observatione magis innatescent, observata præsertim Præxi in huius Apparatus calce assignata.

A.

ABNEGATIO.

Qui cupit servire Christo debet abnegare mundum, & omnia qua in mundo sunt. Patet ex verbis Christi Luc. 14. Qui non renunciat omnibus quæ possidet non potest meus esse discipulus. Exemplum est in duodecim Apostolis qui relicti omnibus bonis parentibus, amicis, secuti sunt Christum, & eius doctrinam. Sed ecce quantum abnegantibus promissum præmium: Centuplum accipietis, & vitam æternam possidebitis Matth. 19. v. 27. Hæc est liberalis Christi promissio, quæ clauditur tot Religiosis, & cælum tot Sanctis impletur.

Post

Post hæc, S. Bartholomæo Apost. Euangelium prædicante, Polemus Rex Indiæ potentissimus ad fidem Christi conuersus & baptizatus, relicto Imperio amplissimo, & sua patria, & omnibus amicis, S. Bartholomæo, quocumque pergeret, constanter adhesit, & maluit esse pauper Apostoli discipulus, quam diues Indiæ Dominus. *In vita S. Bartholomæi per Abdiam, Gallicanus Dux supremus Romani exercitus post ingentes victorias, & Imperatoris filiam nomine Constantiam in vxorem oblatam, abnegato omni honore, & opibus, & Imperatoris filia, humilem & pauperem pro Christo vitam suscepit, elariorem de se, quam de hostibus victoriam reportans. In vita SS. Iohannis & Pauli.*

Alexius nobilis Romani Euphemiani filius, vt rebus omnibus nudatus, Christum nudum sequeretur, prima nocte nuptiarum abnegauit ditissimam sponsam, & domum paternam, & post multam peregrinationem, tanquam pauper & ignotus deliruit per multos annos in angulo domus paternæ, donec post obitum diuino monitu à suo parente, & à Pontifice Romano cum ingenti stupore agnitus, & summo in honore habitus fuit, *ita Metaphrastes, & alij in eius vita.*

Abneganda est etiam propria voluntas Matth. 16. Si quis vult venire post me abneget semetipsum. Exemplum dedit Christus in hortodicens: Pater, non mea sed tua voluntas fiat. Et S. Paulus à Christo vocatus, nulla carnis aut sanguinis, nulla propriæ voluntatis habita ratione statim respondit, Domine quid me vis facere?

Abneganda sunt vitia, & cupiditas rerum temporalium. Abnegantes impietatem & sæcularia desideria sobriè, iuste, & piè viuamus in hoc sæculo. *1. Tom. 3.* Nempè sobriè erga nos, iuste erga proximum, piè erga Deum. Exemplum est in primis Ecclesie Christianis, qui nihil suum esse dicebant, sed deponebant bona sua ad pedes Apostolorum, vt omnibus essent communia. *Act. 4. v. 33.* E contrario Ananias cum Saphira vxore, quia pecuniæ, quam Deo deuouerunt, partem postea abseoderunt, subitanea morte à Domino puniti fuerunt, *Act. 5.* Abraham à Deo vocatus, statim exiuit de terra sua, & de cognatione sua, & de domo Patris sui: & idè Deus benedixit ei, & multiplicauit semen eius, sicut stellas cæli &c. *Gen. 12.* Et iterum abnegauit Abraham amorem paternum erga filium suum primogenitum Isaac, quando Deo iubente ascendit in motem cum gladio & igne vt filium suum Domino immolaret, & in holocaustum offerret. *Gen. 22.* Iob omnium bonorum, quæ habuit affectum abnegauit dicens, Domi-

nus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum. *Iob. 1. v. 21.* Christus Dominus cæli & terræ, eum esset diues, factus est pro nobis egenus, & nudus in cruce mortuus non habuit vbi caput reclinaret. *Matth. 27. Luc. 32.*

Sicut athleta qui in stadio eurrat, debet omnia impedimenta abiecere, ita nos vt perueniamus ad brauium vitæ æternæ debemus mundi bona abnegare, iuxta Apostolum *1. ad Cor. 9.* Omnis qui in agone contendit ab omnibus se abstinet, & illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.

EX BREVIARIO, habetur exemplum S. Francisci, qui pro Christo omnia abiecit vsque ad calceos, *4. Oct. S. Antonij, qui omnia deseruit vsque ad speluncam, 17. Ian. S. Bartholomæus omnia exiit vsque ad pellem viuo detractam, alij Martyres vsque ad languinem & vitam.*

Vide *Abstinentia, Amor Dei, Humilitas: A contrario, vide infra Avaritia, Luxuria, Superbia.*

De Abnegatione per Vota Religiosa, vide supra *T. 2. part. 2. p. 136.* Et Controuersias de ea supra *Tom. 1. Traict. 2. pag. 82.*

Sententia selecta, ac conceptus alij de Abnegatione.

BEati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. *Matth. 2.*

Omnes qui reliquerit domum vel fratres &c. centuplum accipiet & vitam æternam possidebit. *Matth. 19.*

Nolite confirmari huic sæculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri. *ad Rom. 12.*

Quicumque voluerit esse amicus huius sæculi, inimicus Dei constituitur. *Iacob. 4.*

Qui vtuntur hoc sæculo, sint tanquam si non vtantur. *ad Cor. 1. c. 7.*

PATRES. Sunt quidam qui sua facilius pauperibus tribuunt, quam vt ipsi pauperes Desint. *S. Augustin.*

Multi diuitias relinquentes vitia sua non relinquant. *S. Hieronymus.*

Totum Deo dedit, qui seipsum obtulit. *Idem.* Nudum Christum, nudam Christi crucem, nudus sequere. *Idem.*

Deus magis querit animas credentium quam opes. *Idem.*

Is non renunciat mundum quem terrenæ possessionis delectat ambitio. *S. Ambrosius.*

Multa relinquit qui desideria renunciat. *S. Gregor.*

Cor pensat Deus, non substantiam. *Idem.* Regnum Dei tantum valet, quantum habes. *Idem.*

12 Pars II. Apparatus Materiæ ad Doctrinam &c.

Longè à Deo est animus, cui adhuc hæc vi-
ta dulcescit. *S. Isidorus.*

Semper diues est Christiana paupertas. *Leo*
Papa serm. 4. de quadrag.

Cui cum paupertate benè conuenit diues
est. *S. Greg. in Exech. 6.*

Parum eget qui parum cupit. *Sacr. apud Laer-
tium.*

Panem & aquam natura desiderat, nemo ad
hæc pauper est. *Seneca Epist. 23.*

Qui ad paupertatem sua sponte descendit,
præoccupat tela fortunæ. *Idem Epist. 19.*

Scire vti paupertate maxima felicitas est.
Idem, de moribus.

Non est in paupertate vitium, sed in paupe-
re. *Idem de remediis fortuna.*

EXEMPLA PROFANA, sapientium & forti-
tium virorum qui mundum abnegarunt.

Socrates Philosophorum Princeps, pauper
semper, nudis pedibus, sordido palliolo mun-
diopes & honores contempsit.

Diogenes suo dolio contentus, canis mani-
bus sibi aquam hauriebat: Hunc intuitus Ale-
xander dixit, si Rex non esset, se optare Dio-
genem esse.

De Ducibus aliquot Romanis sic scribit
Clandianus in 4. Honorij consulatu.

Pauper erat Curius, Reges dum vinceret
amicis.

Pauper Fabricius, Pyrrhi dum sperneret au-
rum:

Sordida Serranus flexit dictator aratra.

Hinc adag. Fortior est qui se, quam qui for-
tissima vincit Mænia.

ABSTINENTIA, IEIUNIUM.

Abstinere dicitur primò, qui vnum alicuius
rei à se reijcit: Secundò, qui rei noxiæ
affectum & desiderium in se cohibet & refræ-
nat. Hoc modo Tobias docuit filium suum, ab
infantia timere Deum, & abstinere ab omni peccato.
Tobias 1.

*Abstinentia ciborū à Deo præcepta est ad obedi-
entiam, ad meritum, ad virtutis exercitium. In para-
diso præcepit Adamo vt à fructu arboris sci-
entia boni & mali abstineret. Gen. 2. Filiis Israel
varia ciborum genera à Deo interdictione fuerūt,
Leuitici 11. Vxori Manuæ conceptæ Samp-
tionem Angelus abstinentiam indixit, Iudic. 3.
Eleazarus ætate grandis & venerabilis maluit
occidi quam carnem vetitam manducare, aut
cum aliorum scandalo id simulare. 2. Machab. 6.
Septem fratres Machabæi elegerunt potiùs
per varios cruciatus mortem sustinere, quam
esum carnis se contaminare. 2. Machab. 7. 1.*

*Abstinentia mentem illustrat, & sapientiam con-
fert. Moyses postquam 40. à cibo abstinuit, me-
ruit à Deo in monte Sinai accipere legem po-
pulo explicandam, Exodus 24. Danieli propter
singularem abstinentiæ amorem ostendit Deus
visiones cœlestes. Daniel 2. Imò post ieiunium
eidem reuelatum est mysterium Incarnationis,
Dan. 9. Quia Anna Prophetissa seruebat Do-
mino die ac nocte in ieiunio & orationibus,
meruit in templo de Christo prophetare, Luca
20. Eodem spectat exemplum Ioannis Bap-
tistæ præcursoris & præconis Christi, cuius cibus
tantùm erant locustæ, & mel syluestre. Matth. 11.*

*Abstinentia à carnibus hominibus religiosis, &
piè viuentibus maximè propria. Dominus ipse
Danieli per Habacuc pulmentum & panes,
non verò carnes transmisit, Dan. 1. Vxor Ie-
roboam ad Prophetam Achiam, panem &
mel, non autem carnes attulisse legitur, 3. Reg.
13. Christus sæpius multiplicauit panes & pi-
scis, carnes nunquam, Matth. 14. Marc. 6. Ioan.
6. Saluatorem nostrum non legimus comedisse
carnes, nisi in agno Paschali, piscibus verò
in alimentum sæpiùs vsum esse patet. Luc. 24.
Ioan. 21.*

*Abstinentia siue ieiunium confert victoriam con-
tra hostes tam animæ, quàm corporis. Christus
cum dæmone præliaturus 40. diebus ieiunauit,
& in tribus quas opposuit tentationibus illum
debellauit, Matth. 4. Iosaphat Rex Iuda iei-
unauit ipse, & alijs ieiunium indixit, atque ita
victoriam de hostibus obtinuit, 2. Par. 20. Post-
quam Iudith diuturnum ieiunium & oratio-
nem præmisit, præclaram de Holoferne victo-
riam reportauit Iudith 8. & 13. Filij Israel bis
debellati, postea ad ieiunium confluxerunt, &
de filijs Benjamin triumpharunt, Iud. 20. Ite-
rum debellantur filij Israel à Philist. 1. Reg. 4.
Sed postquam fleuerunt & ieiunauerunt victo-
riam obtinuerunt, 1. Reg. 7. A contrario, quia
Ionathas contra præceptum patris comedit fa-
uum mellis, Israelitæ ab hostibus profigantur,
1. Reg. 14. Et in deserto cepit populus mandu-
care & bibere, & ira Dei descendit super eos.*

*Ieiunio cum oratione Deus ad largiendam grati-
am & misericordiam maximè mouetur. Er ideo dicitur
Tobia 10. Bona est oratio cum ieiunio. Sic
Esther misericordiam populo suo petiuit ab
Assuero, ieiunauit cum ancillis suis & Mardo-
chæo, Esther 4. Dominus Achab pœnam com-
minatus fuit, sed propter ieiunium quo fe
humiliauit eum temperauit. 3. Reg. 21. Niniuarum
ciuitas intra quadraginta dies subuertenda
fuit, sed propter ieiunium quo fe Niniuarum
omnes à minimo vsq; ad maximum affixerunt
Deus illis pepercit, & pœnam remisit, Iona 3.*

Sicut

Sicut Naues leuiiores facilius mare percurrunt & nimis onustæ submergunt; ita abstinentia reddit hominem expeditum, vt facili currat per viam salutis & mandatorum Dei, crapula autem in barathrum demergit. Et sicut in tempestate nauæ exonerant nauem, ita in tentatione faciendum per abstinentiam.

Sicut Febres, & alij morbi corporis curantur per cibi & potus abstinentiam, simili etiam modo curandi sunt morbi animi, vt libido, irâ, gula &c. *Marc. 9.* Hoc genus dæmoniorum non eiecit nisi in oratione & ieiunio. Abstinentia enim optima est animæ medicina. Hinc Augustinus. Hoc medocuiti Deus, vt quemadmodum medicamentum, sic alimenta sumpturus accedam. *Lib. 10. Conf. c. 11.*

Sicut Equis fræna sunt imponenda; ne nos præcipites agant; sic corpora nostra ieiuniis, & vigiliis sunt refrænanda, ne animam per vitiorum præcipitia abducant.

Sicut in Nauibus sentina sæpius est exhaurienda, ita corporibus nostris sæpè subducendus est eibus & potus, ne in vitiorum sentina putrescant.

Sicut contra Incendium, aut ollam nimis ebullientem ligna foco subtrahimus, sic contra ardorem carnis, tumorem superbiæ, ac dæmonis, oportet per abstinentiam subtrahere fundamenta & allimenta vitiorum. Nam de satana dicitur, *Job. 41.* Halitus eius strinas ardere facit.

Sicut nullum Castrum est adeo fortè, vt si rebellet non possit ieiunio expugnari excludendo illi alimenta, sic quando corpus rebellet spiritui & rationi, optime potest spiritus corpus sibi per abstinentiam subiurgare.

Non tantum Corpus, sed etiam Anima debet abstinere, & sobria esse. Quid enim iuuat Curram leuem & agilem esse, si Auriga insanit? Quid prodest nauis solida & expedita, si ebrisus sit nauis gubernator?

Qui à cibis abstinent, & mala agunt dæmones imitantur, quibus culpa adit, & eibus deest. *S. Isidorus.*

Vide ex BREVIARIO, effectu seximios ieiunij & abstinentiæ, *Dom. 3. Adu. Lect. 4. 5. Dom. 4. Quadrag. 4. 5. Dom. 4. Sept. t. 1. 5. 6. Dom. 3. Nouemb. 1. 2. 3. 4. 5. 6.* Ieiunium confert formæ præstantiam in Daniele, Iudith &c. *Dom. 3. Nou. 1. 2. 3. 4. 5. 6.* Abstinentia facit longuos in festo S. Pauli *Erem. 15. Ianuar. 1. 4. & festo S. Antonij 17. Ian. 1. 5. V. Ebricitas, Gula.*

Vide Controuersias de Ieiunio supra *Tom. 1. pag. 74. seqq. Et Quæst. Theol. Tom. 2. sr. 5. cap. 2.*

Sententiæ selectæ de Abstinentia.

Regnum Dei non est esca & potus, sed iustitia & pax, & gaudium in Spiritu Sancto: Sobriè, iuste, & piè viuamus in hoc sæculo, *ad Titum 2.*

Omnis qui in agone contendit, omnibus se abstinere. *1 Cor. 2.*

Qui abstinens est, adiciet ad vitam. *Eclesiast. 37.*

Is qui manducat, non manducantem non spernat, *ad Rom. 14.*

Nos autem qui Dei sumus, sobrii sumus, *ad Thessalon. 5.*

Fratres sobrii estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tamquam Leo circuit querens quem deuoret. *1. Petri 5.*

PATRES. Plenus venter non gignit tenuem sensum, id est, subtilem. *Hieronymus.*

Cibo corpus pascitur, pio opere nutritur. *Gregor.*

Estu libido crescit, ieiunio luxuria superatur. *Gregor.*

Natura paucis contenta. *Boetius lib. 2. de consolatione.*

Plures occidit gula quam gladius.

Mater inuitatis est abstinentia, mater ægritudinis voluptas. *Hierom.*

Sine Cerere & Baccho friget Venus *Idè Eccl. PHILOSOPHI.* Multorum morbos fercula multa ferunt. *Sen.*

Venter præcepta non audit. *Sen.*

Ventri obediens animalium loco numeratur, non hominum.

EXEMPLA PROFANA. Carolus Magnus ieiunijs etiam cum periculo valetudinis corpus suum exercuit. *Ita Marius lib. 8.*

Otho Magnus Imperator, cum Hungaris consisturus, ieiunium in castris suis indicxit, Deique auxilium inuocauit. *Strichundus l. 3.*

De Ieiunio Sententia alia selecta.

Bona est oratio cum ieiunio & elemosina, magis quam thesauros auri recondere. *Tobia 12.*

Sanctificate ieiunium. *Exech. 2.*

Scitote quoniam exaudiet Dominus preces vestras si manentes permaneritis in ieiunijs. *Judith. 4.*

Conuertimini ad me in toto corde vestro in ieiunio, planctu, & fletu. *Exech. 2.*

In omnibus exhibeamus nosmetipsos, Dei ministris in vigilijs, in ieiunijs, *ad Cor. 6.*

PATRES. Ieiunium autem magnum, *gc.*

14 Pars II. Apparatus Materiæ ad Doctrinam &c.

generale nos abstinere ab iniquitatibus, & ab illicitis voluptatibus sæculi. *Augustinus.*

Ieiunium purgat mentem, subleuat sensum, carnem spiritui subicit, cor facit contritum & humiliatum, concupiscentiæ nebulas dissipat, libidinum ardores extinguit, castitatis verò lumen accendit. *Augustinus.*

Ieiunium non solum perfecta virtus, sed cæterarum virtutum fundamentum est, & sanctificatio & pudicitia atque prudentia, sine qua nemo videbit Deum. *Hieronymus.*

Ieiunium mors culpæ, excidium delictorum, remedium salutis, radix gratiæ, fundamentum est castitatis: hoc gradu citius ad Deum peruenitur. *Ambrosius.*

Quid prode est ieiunare visceribus, luxuriari venationibus, abstinere a cibis, & errare peccatis. *Ambrosius.*

Fames amica virginitati est, inimica Castitati fatu-ris: hæc verò prodigit castitatem, nutrit illecebram. *Ambrosius.*

Sicut miles sine armis non est aliquid, nec arma sine milite, sic nec oratio sine ieiunio, nec ieiunium sine oratione. *Chrysostomus.*

Vt Venus æquat vires: sic copia Bacchi. Et tentat gressus, debilitatque pedes. *Quid.*

ACEDIA. OTIVM.

Sicut equus tardus indiget stimulis, ita acediosus maximè indiget reprehensione ut pergant in via salutis.

Sicut Dominus odit seruum ignaum & otiosum, ita Deus auersatur desidiosos in exercitio virtutis: otium enim est pulvinar diaboli.

Otiosus est instar aquæ stagnantis, quæ non mouetur, ac proinde putrescit: & noxijs vermibus, id est, vitijs repletur.

Rectè comparatur otiosus paralytico, qui non potest manus, aut pedes ad operandum mouere. De his *Psal.* 13. Manus habent, & non palpabunt, pedes habent, & non ambulabunt.

Similis est otiosus Agro neglecto, & pleno spinis & vrticis. *Præter.* 24. Per agrum hominis pigri transiit, & ecce totum repleuerant vrticæ. Nec male assimilatur Ferro, quod absque vsu & motu contrahit rubiginem. Et cum veste prætiosa, quæ nisi gestetur, à tineis corroditur.

Otium affert homini animam & corporis egestatem. Ideò dicit Sapiens. Qui scelerat otium replebitur egestate, *Prouerb.* 28. v. 19. Maledictus qui facit opus Domini negligenter. *Ierem.* 41. v. 4. Propter frigus Piger arare noluit, mendicabit ergo æstate, & non dabitur illi. *Prouerb.* 26. v. 14.

Otium sapè est causa damnationis. Ideò dicit Christus, Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. *Matth.* 7. v. 19. Et ibidem iterum dicit, Inutile feruum eicitur in tenebras exteriores vbi erit flosus & stridor, dentium.

Acediosus Deus grauius punit. Exemplum est in populo Israelitico, quando cepit in deserto tardere itineris & laboris, & de manna cælesti dicere: nauseat anima nostra super cibo isto leuitissimo, ideo immisit Dominus in illos serpentes ignitos, qui eos laniabant & occidebant: *Numer.* 21. Quinque Virgines fatuæ quæ dorm tauerunt, & sine oleo boni operis in lampadibus ad Sponsum feruè venerunt, exclusæ sunt, & auerterunt, Amen dico vobis nescio vos, vigilate itaque &c. *Matth.* 25. Sizarra in lecto iacens clauo perforatus est à lathel, ita acediosus à demone Samson dormiens inter genua Dalæ fuit captus, catenatus, excruciat. *Iudicum* 19. v. 15.

Acedia est causa multorum peccatorum: Dandi belli tempore manens domi otiosus commisit adulterium cum Berabca, & postea homicidium. *2. Reg.* 11. Cum dormirent homines tenit inimicus homo & in medio tritici superseminauit zizania, id est, vitia & peccata, *Matth.* 13.

Redarguit Christus in parabolis otiosos, & operantibus primum addicit. Quid statis hic toto die otiosi? & vos in v. neam meam, & quod iustum fuerit dabo vobis. *Matth.* 20. Dormiebat Ionas sopore graui, & ideò gubernator nauis redarguit eum, & propter eum orta est tempestas. Sed quid secutum? Proiectus est in mare, & balæa deuorauit eum, ita acediosus incidunt in laqueos & fauces diaboli. *Iom.* 1. Denique Christus in horto redarguit discipulos dormientes, dum orandum esset, dicens, non potestis vna hora vigilare mecum. *Matth.* 26. Seruus piger qui noluit negociari, sed talentum defodit in terram obiurgatur, & talento spoliat. *Matth.* 25.

Quomodo breuem laborem æterna requies consequantur, VIDE EX BREVIARIO in festo S. Bonifacii 14. Maii. lect. 2. & in festo S. Matthæ 24. Februar. lect. 7.

Vide a contrario, *Obedientia, Zelus, Amor &c.*

Sententia selecta &c. de Acedia & Otio.

Vade ad formicam piger, & discè Sapientiam, quæ parat in estate cibum sibi, & congregat in monte quod comedit. *Prouerb.* cap. 6.

Viqueuo piger dormies: Quando conserges è somno tuo. *Psal.*

Pars II. Apparatus Materiæ ad Doctrinam, &c. 15

Vult, & non vult piger anima, autem operantium impinguabitur. *Proverb. 13.*

Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, sic piger his qui miserunt eum in via. *Proverb. 10.*

Abcondit piger manum sub axilla, nec ad firmum applicat eam ad operandum. *i. Proverb. 19.*

Propter frigus pigus arare noluit, mendicabit ergo æstate, & non dabitur ei. *Proverb. 20.*

Omnis piger semper in egestate est. *Prov. 21.*

Desideria occidunt pigrum, noluit enim quidquam operari. *ibid.*

Sicut ostium vertitur in cardine, sic piger lectulo suo. *Proverb. 26.*

Maledictus qui facit opus Dei negligerter. *Ieremia 48.*

Regnum Dei vim patitur, & violenti rapiunt illud. *Matth. 23.*

Omnis arbor bona bonos fructus facit. *Matth. 7.*

Inutilem seruum eicite in tenebras exterioris. *Matth. 21.*

Vade ad formiciam piger, & dilce Sapientiam. *Proverb. 6.*

Vult, & non vult piger. *Proverb. 13.*

Omnem palmitem in me non serentem fructum, tollet eum. *Ioan. 15.*

Scienti igitur bonum, & non facienti peccatum est illi. *Iacob. 3.*

PATRES. Facito aliquid operis, vt semper diabolus inueniat te occupatum. *Hieron.*

Radix desperationis est ignauia, & non solum radix, sed nutrix eius, & mater. *Chrysol.*

Per torporem vires, & ingenium deficiunt. *Isidorus.*

Non dormientibus prouenit regnum cælorum, nec otio, & desidia torpentibus beatitudo æternitatis repromittitur. *S. Leo.*

PHILOSOPHI. Generosos animos labor nutrit. *Seneca.*

Pigritia est nutrix egestatis. *Seneca.*

Pellis est mortalibus ignauia. *Plato.*

Impossibile est negligentibus Dominis seruos esse sollicitos. *Arist.*

De Otio Sententia alia.

Multam malitiam docuit otiositas. *Ecc. 33.*
Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius, & superleminauit zizania. *Matth. 13.*

Qui congregat in messe, filius sapiens est, qui autem stertit æstate, filius est cõsolationis. *Pro. 10.*

PATRES. Otium est puluinar diaboli.

Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. *Gregorius.*

Otiosum quippè verbum est, quod aut vtilitate recitandis, aut iustæ necessitatis caret. *Idem.*

Mens otiosa nihil aliud cogitare nouit, quam de eis, aut de ventre. *Leo Papa.*

PHIL. Et **POETAE.** Emollit otium vires, sicut rubigo ferrum. *Seneca.*

Otiosus non sibi viuuit, sed quod turpissimum est ventri, & sonno. *Seneca.*

Queritur A Egistus, quare sit factus adulter. In promptu causa est, desideriosus erat. *Ouid.*

de remed. amorum.

Otia si tollas perire cupidinis arcus. Contemptæque iacent, & sine luce faces. *Idem.*

N O T A.

Pro toto hoc Alphabeto, aliquando posse doctè induci Sententias, siue Axiomata Iuris Canonici, Iuris Ciuilis, Philosophiæ totius, quæ commodè reperies supra. *Tom. 2. Tract. ultimo, cap. 2.*

ACCUSATIO.

Falsa accusationis exempla detestanda, proponit Scriptura in castissimo Iosepho, qui a sua Domina iniquè accusatus est, ac si vim illi inferre voluisset, & ideo in vincula coniectus est, quibus Deum illum cum honore liberauit. *Gen. cap. 39.*

Iniuste accusatus, & lapidatus est Naboth, ac si Deo, & Regi maledixisset, & ideo Iesabel à canibus deuorata est. *3. Reg. c. 21. v. 11.*

Abimelech iniquè accusatus est à Doeg apud Saulem eo, quod Dauidem benignè excepisset, & cum pluribus occisus. *1. Samuelis, c. 22. v. 9.*

Christus à Iudeis sæpius falso accusatus tanquam seditionis, hostis Cæsaris, potator vini, commercium habens cum dæmone, destructurus templum, &c. *Matth. 26. Marc. 14. Luc. 23: &c.*

S. Stephanus Protomartyr falso accusatus, & lapidatus. *Act. 6. v. 11.* Contra Paulum Apostolum iniquæ accusationes. *Act. 16. v. 10.*

Accusari falsa à Deo grauiter punitur, cuius exemplum est in Aman qui Mardocheum accusans, suspensus est in patibulo quod Mardocheo iniquè parauit. *Esther 7. v. 10.*

Duo Senes qui Susannam a adulterij accusarunt, ipsi loco Susannæ à populo lapidati iuerunt. *Daniel 13. v. 36.*

Simon, &c. pro simili crimine à Deo putati sunt. *1. Machab. & Iudith 4.*

*Vtile est homini scipsum potius quam alium accu-
sare.* Iustus prior accusator est sui. *Prov.* 18.

Sic fecit Magdalena coram Pharisæis, & remissa sunt illi à Christo peccata. Sic fecit Sanctus Petrus, & respicit postquam Christum negavit.

Sic fecit David post adulterium, cum Bersabea, & homicidium Vrize, & læpius in Psalmis 2. *Samm.* 12. v. 1. *Et Paral.* p. 21. *Et Psalm.* 32. v. 5. *Psal.* 41. v. 5. *Psal.* 50. 51. &c.

Sic Ionas coram nautis accusavit fugam suam à facie Domini. *Tona.* 2. *versic.* 12. Filius prodigus, peccaui in cælum, & coram te, &c. *Luca.* 15. *versic.* 17. Publicanus percussus percutus suum, &c. *Luca.* 18. *versic.* 13. Zachæus, si quem defraudari reddo quadruplum. *Luca.* 19. *versic.* 8. Latio in Cruce, Nos quidem iuste digna factis recipimus. *Luca.* 23. *versic.* 41.

Accusatio proprii criminis est instar incisionis venę, aut apostematis, aut salubris vomitorij, quo corpus à corrupto sanguine, & pravis humoribus, & suis morbis liberatur: ita fit in anima per humilem delicti sui accusationem.

Aliorum accusatores importunos comparat Cicero *orat. pro Roscio*, vel cum Anseribus; qui tantummodo clamant, & non nocent; vel cum Canibus qui clamant, & nocent, ac mordent bonos, ac pos, non minus dum tendunt ad templum, quam si inrent ad prostibulum: *V. Iudicium iniquum, Invidia, Inimicitia.*

Sententia selecta, &c. de Accusatione.

Vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non consideras. *Christus Pharisæis.*

Demosthenes iustus ab Atheniensibus, vt quemdam accusaret, recusavit, sed facta in eum populi acclamatione, surgens dixit; Vos me vti Athenienses; consultorem habetis inuiti, calumniatorem verò, ne si velitis quidem habebitis.

Cato maior à populo Romano Prudens appellatus, maximis Romanorum odijs exercitus est, quadregies enim fecies reus causam dixit, semperque absolutus est. *S. bellicus lib. 1. cap. 6.*

Vx tibi, vx nigra, dicebat cacabus ollę: in eos qui non se, sed alios semper accusant.

Cum tua peruideas oculis, malę lippus, adunctis, Cur in amicorum vitis tam cernis acutum? *Horatius.*

Argus (i. centoculus) in vitis aliorum; Talpa in suis.

Adulatores comparantur cum Coruis, qui oculos effodiunt, nempe excecando, & decipiendo eos quibus adulantur.

Et cum Hirundinibus, quę comparent tantum tempore æstiuo, & læto, fugiunt tempore frigido, & aduerso.

Et cum Venatoribus qui fistula dulciter canunt, vt volucrum decipiant, ac depliment.

Et cum Histione qui omnem vultum induit, & nullam partem serio agit. Ideo monet Sapiens, melius est à sapiente corripri, quam stultorum adulationibus decipi. *Ecl.* 7.

Quomodo adulatores a sibi nocent. Exemplum est in amicis Aman, qui velentes ei complacere suaserunt, vt pro Mardochæo erigeret altissimum patibulum, ex quo tamen Aman ipse suspensus est. *Esther.* 5. Prophetę adulatoris dicebat Achab prospera de bello futuro, quòd ei pessimè occidit. *3. Reg.* c. 22. Populus adulando acclamabant Herodi, quòd loqueretur voces Dei; & ecce consensim percussit eum Angelus Dei, & consumptus à vermibus interiit. *Act.* 12.

Adulatores etiam nocent suis. Exemplum est in Abalatre qui in curia linguis adulabatur; dicens, videntur mihi sermones tui recti, at ipse cum populo in bello proligatus, & occisus est. *2. Reg.* c. 7. 15. Adolefens narrans David mortem Saulis inimici eius à se accelerata, iustus est à Dauide statim occidi. *1. Reg.* 1. Duo Sicarij qui caput Isobofet occisi ad Dauidem detulerunt, vt ei complacerent, simili modo pro sua mercede trucidati fuerunt. *2. Reg.* 4. Pharisæi per adulationem voluerunt Christum decipere, Magister scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, &c. sed ipsi potius decepti fuerunt. *Matth.* 22. *versic.* 16.

VIDE EX BREVIARIO. Quomodo dedecet Adulatio maximè praconem Verbi Dei: Domin. 4. Epiph. lectione 5. & lectione 3. quę suavis quidem appareat, sed acerbe ledit. *Psalm.* 54. *ser.* 4. adeoq; plus nocet, quam sapientum correptio. *Sabb. Dom.* 2. August. *lect.* 2.

Sententia selecta, &c. de Adulatione.

Meliora sunt vulnera diligentia, quam fraudolentia oscula blandientis. *Prov.* 1. Qui derelinquunt legem laudabunt impium. *Prov.* 28.

Melius est à sapiente corripri, quam stultorum adulationibus decipi. *Ecl.* 7.

Est

Est qui nequiter se humiliat & interiora eius plena sunt dolo. *Eccles. 9.*

Popule meus qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant. *Esa. 5.*

Vz qui iustificatis impium. *Esa. 5.*

Non quero hominibus placere, si hominibus placerem Christi servus non essem. *ad Galatas 1.*

Simulator ore decipit amicum. *Proverb. 11.*

PATRES. Adulantis linguæ ligant homines in peccatis, delectat enim ea facere, in quibus non solum non metuitur reprehensor, sed etiam laudatur operator. *August.*

Magis optabo à quolibet reprehendi, quam ab adulante laudari. *August.*

Leuius non debet putari quod gladio mirante, quam quod lingua insidiantie committitur. *Idem.*

Adulatores sunt hostes, & scintillæ diaboli. *Hieronymus.*

Nihil est quod tam facile corrumpat mentes hominum sicut adulatio: plus enim nocet lingua adulatoris, quam gladius persecutoris. *Hieron.*

Adulari est ars seductorum. *Chryso.*

PHILOS. POETÆ. Laudat adulator, sed non est verus amator.

Nullus tam gnarus, qui non sit laudus avarus.

Plus laudatori, quam tu tibi credere noli.

Recte facta collaudare honestum est, mala vero laudibus videre, adulterini animi ac imposteris est. *Democritus.*

Malum hominem blandè loquentem, agnosce tuum laqueum esse. *Seneca.*

Habet enim suum venenum blanda oratio. *Seneca.*

Laudare præsentis adulatoris est. *Aristot.*

Sirenum scopulos præterijse iuvat. i. blandientium. *Ovidius.*

AMOR DEI, CHARITAS.

Est virtus qua diligitur Deus propter seipsum, & proximus propter Deum. Primum & maximum præceptum est Dei dilectio, datum Moyse à Deo in monte Sinai.

Amor siue Charitas est illa Vestis nuptialis, candida, & pretiosa, sine qua Anima non potest esse sponsa Christi, vel admitti ad conuiuium, aut ad aulam cælestem. Quomodo hac intrasti non habens vestem nuptialem? *Matthai 22.* Anxor Dei est Oleum quod Prudentes virgines habuerunt in lampadibus, & sine quo dictum est fatuis, Nescio vos. *Matth. 25.*

R. P. ArdeR. Tom. III.

Charitas perfecta comparatur cum Muliere casta, quæ vti nullum amat præter Deum virum, ita charitas nihil præter Deum. Amor Dei similis est Auro, quia facit opera nostra tam splendida & pretiosa vt mereantur vitam æternam. Comparatur cum Igne, quia omnia peccata confumit, & animum purificat. Charitas similis est Stellis, quæ magis in nocte, quam in die apparent, ita amor Dei magis in aduersis quam in prosperis dignoscitur. Charitas patiens est, benigna est, non iactatur, non est ambitiosa, & reliquæ eius proprietate exponuntur. *1. ad Corinth. 13.*

Opera quæ non fiunt in charitate aut gratia non sunt meritoria vite æternæ, nisi appareant maxima. Si linguis hominum loquar & Angelorum; charitatem autem non habeam, factus sum velut æsonans, & cymbalum tinniens: *Ibid. 9. 1.*

Amor Des facit omnia quantumvis ardua apparere leuia. Sicut Iacobo septem anni videbantur dies pauci præ amoris magnitudine. *Genes. 29. 7. 10.*

Fortis est vt mors dilectio: Quod patet exemplo D. Pauli Apostoli. Certus sum, inquit, quia neque mors, neque vita, neque creatura àia, poterit nos separare à Charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro, *ad Romanos 8. 38.*

Charitas operis multitudinem peccatorum. *1. Pet. c. 4.* Exemplum est in S. Magdalena, cui cum ingenti amore Christi pedes lachrymis irrigaret, dictum est, Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum.

Exemplo suo ad charitatem Deus nos pronocat. Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret, *Ioan. 3.* Item exemplum Christi qui dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis, & lauit nos in sanguine suo. *Bren in Nat. Dom. lect. 7.*

Quanta charitate Apostoli & alij Deo committenti fuerunt. Abrahæ vnicus filius erat Isaac, & cum vnice illum amaret, manibus proprijs maculare voluit, quia Deum magis amauit, quam suum filium. *Genes. 22.*

Perfectæ charitatis exemplum fuit in tribus pueris in Babylonem abductis, qui numquam Religionis erga Deum obseruationem deserentes, in fornacem, septuplum quam solitum erat accensam missos, flamma non adussit quia maiori intus ardebant flamma charitatis erga Deum. *Danielis 1.*

Machabz quoque septem fratres, neque ingentibus Regis promissis corrupti sunt, neque minis terrii, contra Dei legem aliquid agere voluerunt. Sed potius crudeli morte con-

B sum.

sumpti, plus Deum quam se diligendum esse, illustri documento fuere. 2. *Machab. c. 7.*

D. Petrus ter interrogatus, An Christum amaret, Respondit, Domine tu nosti omnia, tu scis quia amo te: & ideo Christum illi oues suas paicendas & regendas commisit. *Joan. 21.*

Hæc charitas, Sanctos Dei non modo diuitiarum, dignitatum, atque honorum, verum etiam vitæ huius contemptores effecit. Apostoli omnes nullis tyrannorum minis supplicisve absterri potuerunt, ne dilectissimum Iesu nomen vbique palam prædicarent & extollerent. Petrus, Andreas, & Philippus pro Christi amore crucifigi non recusarunt: Iacobus & Paulus ca pite truncati oprati: Iacobus alter de pinna templi deieci, & fullonis fuste mactari: Ioannes in bullientis olei dolium nudus dimitti: Thomas & Matthæus lanceis confodi: Matthias securi percuti: Simon & Iudas irruente Sacrilegorum impetu se elidi, atque obteri gaudebant. Quid post illos de tot millibus Martyrum dicemus? quibus dulcia fuerunt tormenta, & pro nomine & amore Iesu quamlibet contumeliam pati.

Plura motiua ad amorem Dei, Vide infra in praxi assistendi ægris & moribundis.

Exima eluxerunt exempla charitatis in plurimis Sanctis, vt in S. Petro: Paratus sum tecum in carcerem & in mortem ire. S. Dominicus moriens, charitatem fratris suis tanquam testamentum reliquit, in *Breniar. die 4. Aug.* Idem de S. Francisco legitur. S. Ignatius Dei amorem, & maiorem gloriam semper in ore, & in opere habebat, adeo vt diceret, se male gloriam Dei cum periculo suæ salutis promouere, quam securum de salute in cœlum migrare: in *Breniario die ultimo Iulij.*

Sententia selecta &c. de Amore Dei.

DE amore Dei plurima occurrunt loca & Sententiæ in Scripturis, vt, *Deuter. c. 6. 7. 10. 11. 30. Psal. 17. 46. 109. 114. 118. 144. 146. 148. Prouerb. c. 3. 50. Eccles. 13. 43. 45. Matth. 17. 22. Luc. 6. 7. Ioan. 2. 3. 4. Apostolus passim ad Rom. cap. 5. 8. 12. &c. ad Cor. 1. cap. 2. 13. 15. & ad Corin. 2. cap. 5. 6. 12. &c.*

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c. *Matth. 22. Luc. 10. de hoc Præcepto agit supra tom 2 tract. 5.*

Nos ergo diligamus Deum, quoniam ipse prius dilexit nos. 1. *Ioan. 4.*

Si quis non amat Deum Iesum Christum, anathema sit. 1. *Cor. 16.*

Manet tunc fides, spes, charitas, tria hæc, maior autem horum est charitas. 1. *Cor. 13.*

Super omnia autem hæc, charitatem habet quod est vinculum perfectionis. *Colossens. 3. 9. 6.*

PATRES. Nihil pretiosius Deo virtute dilectionis, nihil desiderabilius diabolo extinctione charitatis. *Augustinus.*

Qui præcepta Dei contemnit, Deum non diligit, neque enim Regem diligimus si odio eius leges habemus. *Isidorus.*

Duas ciuitates faciunt duo amores: Ierusalem facit amor Dei, Babyloniam facit amor seculi: interroget nunc quisque quid amet, & inueniet vbi sit ciuis. *Augustinus.*

Minus Domine te amat qui aliquid tecum amat, quod propter te non amat. *Aug.*

Thesaurus indeficiens est amor diuinus, quem qui habet diues est, quo quicumque caret, pauper est. *Basilus.*

Solus amor non sentit onus.

Inter mundi & Dei amorem, hæc est differentia, quia amor mundi ab initio dulcis esse videtur, sed finem amarum habet, amor vero Dei, ab amaritudine incipit, sed vltima eius dulcedine plena sunt. *Hugo Victorinus.*

Mundi amor, & Dei pariter, in vno corde habitare non possunt, quemadmodum oculi pariter cælum & terram nequaquam conicipiunt. *Cyprianus.*

De Amore Dei Controuersias modernas reperies supra Tom. II. *Tract. 1. cap. 3. pag. 122.* Et *Quæstiones Theologicas de Amoris Dei Præcepto, Tract. 5. cap. 1. de 1. Decalogi Præcepto.*

AMOR PROXIMI.

Sicut Membra corporis inter se connexa sunt, & se inuicem iuuant, oculus dirigit manum, manus defendit oculum, & sic de cæteris; sic quisque proximo suo charitatis vinculo coniungitur, & auxilio esse debet, vt pulchre ostendit *Apostolus.*

Sicut Naui si mergitur nisi tabulæ sint inter se firmiter coniunctæ, ita Reipub. & familia priuata perit, in qua non viget vnio charitatis. Hinc secundum præceptum à Deo hominibus datum est, Diligere proximum sicut seipsum. Et Christus sæpius inculcauit, Hoc est præceptum meum vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos. *Ioannis 15. 9. 12.*

Charitas excusat de se. *Proximi:* Qui vides fluctum in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non consideras? *Matth. 7. 3.*

Ignoscendum igitur proximo vt Deus nobis ignoscat: Si dimiseritis hominibus peccata sua, dimittet & vobis Pater vester cælestis delicta vestra. *Matth. 14.*

Amandi sunt etiam homines mali & immici, & pro iis orandum: Dilige inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus, *Matth. 5. v. 44.* Sic fecit Christus in cruce; Pater dimitte illis quia nesciunt quid faciunt. Et S. Stephanus pro lapidantibus oravit. *Act. 7.* Et Abraham apud Deum multum intercessit pro sceleratis Sodomitis, vt fusè habetur, *Gen. 18.*

Ioseph à suis fratribus in cisternam coniectus, & Innaelitis venditus fuit, sed ipse eodem in Aegypto politica conuiuio excepti, frumento donauit, & singulos oculatus est &c: *Gen. 37.* Moyses pro Maria sorore contra ipsum murmurante Deum orauit, & eam à lepra curauit. Iacobus Apostolus de pinnaculo tenipri præcipitatus, & occisus, pro occisioribus orauit. *Enchiridion. 2. c. 23.*

Amoris studium est amicis benefacere. Hoc apparet in amore fideli Ionathæ erga Dauidem: Saul enim eius pater sæpe vitæ Dauidis insidiatus est, semper filius detexit insidias patris, frequenter iratum placauit, & à persecutione Dauidis auertit, *1. Reg. 18-19.*

Tobiz charitatem Babilonica captiuitas probatiorem fecit. Quippe in eadem captiuitate constitutus, quo modo potuit, opitulari non cessauit, nunc verbis consolando, nunc rebus iuando, & eos qui ab impiis hominibus occidebantur, sepeliendo. Hinc cum & ipse Regis Sennacherib iussu necandus perquiretur, Deo fauente, vna cum suis periculum semper effugit. *Tobia 1.*

Beati Iob charitatis opera percensentur, dum illi dicitur: Ecce docuisti multos, & manus lasas roborasti, vacillantes confirmauerunt sermones tui, & genua tremantia confortasti, *Iob. 4.*

Paulus quoque Apostolus, qualem erga proximos charitatem haberet, offendit, *ad Romanos. 9.* dicens: Optabam ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis. Et *2. ad Corinthios. 7.* In cordibus nostris estis ad commoriendum, & ad conuiuendum. Et ad *Philip. 1.* Testis mihi est Deus, quomodo cupiam omnes vos esse in viscerebus Iesu Christi.

Apostolorum postremo omnium, & eorum qui illos secuti sunt, vnum hoc Charitatis propositum & documentum fuit; Neque rerum præsentium, neque vitæ mortalium vllam habere rationem, dum consulitur spirituali salutis proximum.

VIDE EX BREVIARIO. *Quomodo per effectum probetur.* Pentec. lect. 2. & Dom. 3. Sept. lect. 6. lect. 3. eius præceptum tale, vt si solum fiat, sufficit. F. S. Ioan. Euan. num. 2. lect. 3. sicut pluri-

marum virtutum 28 Octob. lect. 3. plenitudo legis, die 4. Epiph. num. 1. lect. 3. omne mandatum de eo solo. Plurim. Mart. num. 3. eius ordo. Dom. 27. Pentec. num. 3.

Vide liberalitas.

Sententia &c. de Amore Proximi.

Non decipiet vnusquisq; proximum suum. *Leuit. 9.*

Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. *Deut. 5.*

Maledictus qui clam percusserit proximum suum. *Deut. 27.*

Auditus quia dictum est, diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. *Matth. 5.* Ego autem dico vobis diligite inimicos vestros, benefacite. &c. *Idem ibidem.*

In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. *Matth. 4.*

Dimitte qui dimittetur vobis. *Luc. 6.*

Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem sicut dilexi vos. *Ioan. 13.*

Hoc est præceptum meum vt diligatis inuicem. *Ioan. 15.*

Alter alterius onera portate & sic adimplebitis legem Christi, *ad Galat. 6.*

Super omnia autem hæc, charitatem habere quod est vinculum perfectionis, *ad Colossens. 3.*

Ante omnia autem mutuum in vobismetipsis charitatem habentes, quia charitas operiet multitudinem peccatorum. *1. Petri 4.*

Qui non diligit manet in morte. *2. Ioan. 3.* Omnis qui odit fratrem suum homicida est. *Idem ibidem.*

Diligimus nos inuicem, quia charitas ex Deo est. *1. Ioan. 4.*

Filioli non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate. *Idem.*

In hoc cognoscet homines, quod discipuli mei estis, si inuicem vos dilexeritis. *Ioan. 13.*

PATRES. Vbi charitas non est, non potest esse iustitia. *Augustin.*

Sic affici debemus charitatis affectu, vt omnes velimus saluos fieri. *Aug.*

Finis præcepti est charitas. *Aug.*

Non memini legis mala morte mortuum, qui libenter opera charitatis exercuit: habet enim multos intercessores, & impossibile est multorum preces non exaudiri. *Hieronymus.*

Ficta est charitas, quæ deserit in aduersitate. *Ambrosius.*

PHIL. POETAE. Pauperibus semper clementem porrigite dextram.

Regia (crede mihi) res est succurrere lapsis.
Conuenit & tanto, quantus es ipse viro,
Ouid. de Ponto lib 2 Eleg. 9.

Rex est mendicis cui non est vllus amicus.
Extra fortunã est quidquid donatur amico.
Omnis amor cæcus non est amor arbiter
æquus.

Nam deforme pecus iudicat esse decus.
Quisquis amat ranam, ranam putat esse
Dianam.

Tuta frequensque via est per amici fallere
nomen.

Tuta frequensque luet si via crimen habet.
Vt ameris amabilis esto. *Ouid.*

Habet in aduersis auxilia qui in prosperis
commodat. *Seneca in Proverb.*

Qui succurrere perituro potest, cum non
succurrit, occidit. *Seneca.*

Cunctis esto benignus, nemini blandus, pau-
cis familiaris, omnibus æquus, ad iram tar-
dus, ad misericordiam pronus, in aduersis fir-
mus, in prosperis cautus & humilis. *Seneca.*

Caro maior; amantis animum dicebat in alie-
no corpore viuere, quod hodie quoque cele-
bratur, animam potius esse vbi amat, quam
vbi animat.

De hac Charitatis Quaestione Theol. supra Tom. 2.
Tract. 5. Præcepto 2.

ASTVTIA.

Astuti sunt imitatores dæmonis. Quia dæmon
primus Magister astutiz & calliditatis
fuit; & in Serpente, qui erat callidior cunctis
animantibus terræ, primam mulierem sedu-
xit, & callidè non est aggressus virum, in quo
maior prudentia rehidebat, vt dicitur. *Gen. 3.*

Astuti sunt deceptoras sciorum, & semper no-
uas vias subtilitatis ad decipiendum inue-
niunt. Sic Laban multoties voluit Iacobum
deludere, nunc in vxore, nunc in mercede, &
semper novas astutias exquirendo. *Genes. 29.*
& 30. Filii Iacob voluerunt patrem astute de-
cipere mittentes ei tunicam intinctam sangui-
ne, vt crederet Ioseph filium à bestiis deuor-
atum. *Gen. 37.*

Astuti sunt crudeliter & pyrami, qui per fraudes
subditos & alios depriment & occidunt. Sic
fecit Pharao, qui nouas adinuenit astutias vt
filios Israel extingueret. *Exodi. 1. 2. & 5.* Cal-
lidè voluit Saul occidi Dauid, simulans se
velle dare filiam ei in vxorem. *1. Reg. 18.* Sce-
leratam & nouam Iezabel inuenit astutiam,
vt vineam auferret Naboth, & eum occidi
faceret sine culpa. *3. Regum 21.* Athalia Regi-
na vt regnare posset, omne semen Regium

callidè interfecit. *4. Regum 11.* Herodes ty-
rannus impius callidè cogitauit Christum oc-
cidere, procurando innocentes pueros occi-
di. *Matth. 2.*

Astuti inuenerunt sua scelera occultare, aliquo
velamine bonitatis. Sicut Dauid astute voluit
celare adulterium pietate, quando vocauit
Vriam vt cum vxore quiesceret. *1. Regum 11.*
Amon volens violare sororem, sub specie egri-
tudinis iniquitatem celauit. *2. Reg. 13.*

Astuti similes sunt Venatoribus qui ponunt
occultos laqueos & retia, vt auiculas simpli-
ces & innocentes capiant & decipiant. Simi-
les & sunt Piscatoribus qui tegunt hamum
paruis fœcis, quasi muneribus, vt sic magnos
piscis capiant.

Astuti sunt sicut Serpentes & Anguillæ;
quas dum putas te manibus retinere, statim
sua lubricitate è manibus elabuntur.

Similes etiam sunt Iano, quem Poetæ dicunt
duas facies, vnã ante, & alteram retro ha-
buisse; sic astuti habent duplicem vultum, du-
plicem linguam, verba duplicia, quæ pro suis
lucris, temporè & loco accommodant.

Sed sicut piscis piscem, & lupus lupum de-
vorat, sic iusto Dei iudicio, vnus astutus ab
alio astutius decipitur.

Sententiæ selectæ de Astutia habentur sus-
pra verbo *Adulatio*, & infra verbo *Mendacium*,
Hypocrisis &c.

A V A R I T I A.

Avaritia solet esse insatiabilis, & impia. Infer-
nus & perditio nunquam replentur, simili-
ter & oculi hominum insatiabiles. *Prov. 9.*
Auarus non implebitur pecunia: & qui amat
diuitias siuctum non capiet ex eis. *Eccles. 5.*

Quam sit avaritia impia docet ibidem *cap.*
10. Auaro nihil est scelestius. Et *cap. 14.* Qui
aurum diligit non iustificabitur. Et ideo mo-
net *Eccles. cap. 4.* Non sit porrecta manus tua
ad accipiendum, & ad dandum collecta. Et
cap. 10. Vt qui prædatis nonne ipse prædabe-
ris. Videte & caute ad omni avaritia, quia
non in abundantia cuiuspiam vita eius est.
Luc. 12. Et ideo *Luc. 13.* diuitiz dicuntur Spi-
rituales, quæ suffocant bonum semen gratiz, & vitæ
spiritualis, & quarum potius pungunt & lace-
rant, quam satiant aut recreant.

Auari cupiditate ducti peremerunt iudicium,
& veritatem in falsitatem commutarunt. Vineæ
Naboth fuit causa quod falsi testes contra
eum producti fuerunt. *3. Regum 21.* Per pec-
uniam corrupti custodes sepulchri, men-
siti sunt dicentes, Corpus Christi per-
dicit.

discipulos sublatum fuisse, *Matth. 18.* Felix Præses qui à Paulo pecuniam non recepit; ipsum non restituit libertari. *Act. 2.* Giezi ex auaritia accepit pecuniam pro curatione Naaman, quam Heliseus fecerat gratis, & ideo lepra percussus. *3. Regum 5.* Menelaus propter pecuniam quam promisit Andronico, habuit Sacerdotium. *3. Machab. 4.* Sacerdotes propter auaritiam permittebant vendi in templo oves & columbas. *Matth. 21.*

Auari propter suam cupiditatem multos incurrunt mortem. Nam Achior cupiditate ductus tulit de Anathemate Iericho; ideo fuit morti adiudicatus, ut habetur *Iosua 7.* Nabal qui nunciis David fuit nimis auarus, substantiam & vitam perdidit, nisi ob largitatem & prudentiam vxoris Abigail euasisset. *1. Reg. 25.*

Auari ob pecuniam predicationes excruciant, & amicos supplantant. Nam Dalila propter pecuniam Sampsonem tradidit, quem prius se diligere ostendebat, ut dicitur *Iudicum 16.* Iudas propter cupiditatem Christum tradidit & vendidit à quo tor & tanta teceparat beneficia, ut habetur. *Matth. 26.*

Auari sunt corrigendi à Prælatis, & à Deo grauius puniuntur. Nam præcipua occasio reprobationis Saul videtur fuisse cupiditas, quam habuit in præda Amalech, ut habetur *1. Regum 15.* Opprimentes alios per vsuras & exactiones. Némias grauius increpauit. *Neem. 7.* Acerbe est punitus diues Epulo, qui de micis panis erga Lazarum auarus fuit. *Luc. 16.* Emptores bouum & villarum ob auaritam sunt exclusi à Coena magna quam Dominus præparauit. *Luc. 14.* Grauius punita est auaritia Ananiz & Saphira per Apostolum Petrum. *Act. 5.*

Auari similes sunt Ebricis, qui quo plus sunt poti plus letiunt. *S. Basil. Homil. 7. de uanitate.* Sicut Mare nunquam est sine fluctibus, ita auari nunquam sunt sine cura & turbatione, inquit *Chrysost. Hom. 29.* Sicut Ignis & infernus nunquam dicunt sufficere, ita auari. *Auripist. 5. ad Rom.* Sicut ex mala Radice tantum erescunt mali fructus, sic ex auaritia pullulant omnia vitia: quia teste Scriptura, Radix omnium malorum est cupiditas.

S. Bonauentura, in *disticta, de peccatis, cap. 6.* non illepide, fordide auarum Porco comparat, qui dum uiuit, nec lac, nec lanam, nec aliud bonum vili præbet, sed dum moritur rotus est hominibus veillis, ita auarus nihil in vita, sed omnia quæ collegit post mortem aliis disperdit; animam cogit dare demoni, corpus in alimentum vermicibus, vesti-

menta pauperibus, debita creditoribus, loculos hæredibus, &c.

Comparat eundem auarum Talpæ, quæ exca cælum non videt, & semper cumulos terrosos congerit, & sibi foveas multiplicat, & intra illas se libenter abscondit, & vix pedes habet vt ex tenebris prodeat, aut in luce ambulet. Similis etiam est Pixidi testaceæ vndique clausæ, quæ ad pecuniam recipiendam superius perforata est, sed receptam pecuniam nunquam reddit, nisi frangat; vt nec auarus nisi dum morte soluitur & conteritur, de quo rectè dicitur *Isaie 30.* Conminuetur, sicut conteritur lagena figuli.

VIDE EX BREVIARIO. *Quantum auarus non implentur pecunia.* Dom. 2. Aug. ser. 5. l. 3. *illo nihil sceleris.* Dom. 4. Aug. ser. 7. l. 2. *regnum Dei non consequitur.* Dom. 1. Epiph. ser. 4. l. 1. *minimus negotiantium.* Dom. 1. Quadr. ser. 3. l. 3. *causa predicationis Christi.* Sabb. S. n. 2. l. 3. *Iustitiam asseclit.* Dom. 3. Aug. n. 2. l. 6. *causa quædam uiderunt.* Dom. 17. Pentec. n. 3. l. 2.

Vide *liberalitas.*

Sententia selecta &c. de Auaritia.

Qui confidit in diuitiis suis, corruet. *Deut. 17.* Conturbat domum suam, qui solatur auaritiam, qui autem oderit munera, uiuet. *Deut. 15.*

Infernus & perditio nunquam implentur, similiter & oculi hominum insatiabiles. *Ibid.*

Qui odit auaritiam logi sicut dies eius. *Eccl. 10. 2.* Qui festinat ditari non erit innocens. *Ibid. 10. 2.*

Nihil est iniquius quam amare pecuniam, hic enim & animam suam venalem habet. *Deut. 10.*

Beatus vir qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abiit, nec sperauit in pecunia thesauri. *Eccl. 10. 2.*

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra. *Matth. 6.*

Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium, quia nec auferre quid possumus. *Matth. 6.*

PATRES. Auarus antequam lucretur seipsum perdit, & antequam aliquid capiat, capitur. *August. 1.*

Auarus vix inferno est similis, quia nunquam dicit, sufficit. *August. 1.*

Cum cetera vitia senescente homine senescant, sola auaritia (in Senibus) iuuenescit. *Microsymus.*

Peccatum auaritia, mentem quam infecerit, ita grauem reddit, vt ad appetenda sublimia attolli non possit. *Gregorius.*

Auarus terrena elurit, vt mendicus. *Bernard.*

PHILOS. ET POETAE. Dormit nocte parum, possessor diuitiarum.

Non est in mundo diues qui dicit, abundo.

O diues diues, non omni tempore viues.

Quod parcus quæres, effundet prodigus haerens.

Semper auarus eget.

ARIST. Auarus in accipiendo nimius in dando parcus.

Dux res sunt, quæ maximè homines ad maleficium impellunt, luxuries, & auaricia. *Idem Aristoteles.*

Nihil est tam munitum, quod non expugnari pecunia possit. *Cicero in Ferrico.*

Nunquam placet Auarus, nisi in morte.

Tam deest Auaro quod habet, quam quod non habet. *Adagium apud Hieronymum ad Paulinum.*

Defunt inopiz plurima, auaritia omnia. *Seneca Epist. 108.*

Quæstiones Theol. de Auaritia supra Tom. 2. Cap. 7. de furto, rapina &c.

B.

BEATITUDO.

Beatitudo consistit in stabili possessione boni, quod per se possit perfecte satiare omnem appetitum, siue desiderium humanum. Non potest ergo beatitudo nostra consistere in opibus, aut in honore, aut voluptate rerum creatarum, quia hæ non sunt stabiles, nec possunt constanter satiare nostrum appetitum. Id testatur sapientissimus Salomon *Eccles. cap. 1.* Consideraui vniuersa quæ sunt sub sole, & vidi quia omnes sunt vanitas & afflictio Spiritus; Et ideo dixit Dauid *Psal. 36.* Satiabor cum apparuerit gloria tua. Nulla est ergo beatitudo in *Sapientia, Auaritia, Luxuria.* Vide illa hic suis locis.

Quæritur futurus sit splendor & fulgor Beatitudinis in Cælo, patet ex eo, quod Moyses etiam in hæc vita ex colloquio diuino sic radiabat, vt filij Israel non potuerint oculos in eius faciem intendere. Quanto lucidiores erunt Beati, quorum corpus induit immortalitatem, & incorruptionem, iam facti ciues Sanctorum, & domestici Dei, & coheredes Christi.

De Beatis illis dicitur *Danielis 12.* Fulgebunt iusti quasi splendor Firmamenti, & sicut stellæ in perpetuas æternitates. Cum sole autem illos comparat Christus *Matth. 13.* Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum. Quod & Dominus in seipso manifestare voluit, quando in monte *Thabor* niue candi-

dior, & sole splendidior apparuit, & tanta dulcedine Apostolos perdidit, vt Petrus expetierit sibi & aliis construi tria tabernacula, quasi illic perpetuo permanens.

Verumtamen pro meritum mensura claritati ista singularis impertietur, teste Apostolo, *1. ad Corinth. 15.* Alia, inquit, claritas Solis, alia claritas Lunæ, alia claritas Stellarum; stella enim à stella differit in claritate; sic & resurrectio mortuorum. Et *2. ad Corinth. c. 3.* Nos vero omnes reuelata facie Dominum speculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquam à Domini Spiritu. Et *1. ad Corinth. 13. 2.* Scimus quoniam cum apparuerit similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est; & omnis qui habet spem in eo sanctificat seipsum, sicut & ille Sanctus est.

Erunt quoque Beati impassibiles, Sicut scriptum est *Apocal. cap. 7.* Non esurient, neque sitient amplius, neque cadet super illos Sol, neque vllus ætus, quoniam Agnus qui in medio throni est reget illos, & deducet illos ad vitæ fontes aquarum, & absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quia prima abierunt; & dixit qui sedebat in Throno. Ecce noua facio omnia. Idemque dicitur *Isaia c. 49.* Non esurient, neque sitient, neque percutiet eos ætus & sol, quia Misericordiam eorum reget eos.

Habebunt quoque corpora Beatitudo domum agilitatis & subtilitatis. Per hæc poterunt in momento penetrare corpora etiam solidissima, sicut radii solares per vitrum nec fractum, nec laesum momento transeunt. Sic corpus Christi gloriosum clauo sepulchro resurrexit *1. ad Corinth. 15. 20.* Sic etiam ad discipulos clausis ianuis intravit, dicens; Palpate & videte, quia Spiritus carnis & ossa non habet, sicut me videtis habere; *Lucæ 24.*

Habebunt etiam Beati summum gaudium ex ipsius Cæli pulchritudine & præstantia. Videmus enim illa etiam quæ sub Cælo sunt ingentem habere decorem & pulchritudinem quæ animos mirifice oblectant, qualis est species & pulchritudo, & Solis, Lunæ, Syderum, actotius Terræ, & Maris; quanto illustrius est supremum illud Cæli empyrei palatium, quod Deus sibi, suisque Sanctis ad perpetuam eorum oblectationem fabricauit. Hinc cum stupore exclamat Propheta, *Beruch 2.* O Israel, quam magna est Domus Dei, & ingens locus possessionis eius. Et *David Psal. 86.* Gloriosa dicta sunt de te Ciuitas Dei: Domum tuam, Domine, decet sanctitudo in lon-

gitudinem dierum. Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum, concupiscit & desicit anima mea in atria Domini *Ps. 89.* Cælestis illa Hierusalem *Apoc. 7.* fusius describitur

Beati magistri eric gaudium in claris Dei visionis; & in facie christi, & omnium Angelorum, ac Sanctorum. Hoc spondet ipse Christus *Joan. 17.* Pater quos dedisti mihi, volo ut vbi ego sum, & illi sint mecum, ut videant claritatem meam quam dedisti mihi. Et Apostolus *1. ad Corinth. 13.* Videmus nunc per speculum in æmigmatè, tunc autem facie ad faciem. Denique incomprehensam illius felicitatis magnitudinem declarat *1. ad Cor. 2.* Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quanta præparavit Deus diligentibus se

Cælestis gloria magnitudinem Deus quibusdam aliquo modo in hac etiam vita ostendit. Exemplum est in Jacob, Genes. 28. Vidit Jacob scalam de terra ad cælum visque extensam, & Angelos per eam ascendentes & descendentes, & exclamavit, Quam terribilis est locus iste, non est hic aliud nisi domus Dei & porta cæli. Et iterum *Genes. 32.* Vidi Dominum facie ad faciem, & salua facta est anima mea. Eodem modo Dominus se Moysi ostendit, *Exodi 33.* Elias carru igneo per turbincm in tublime raptus fuit, & aliquod cælestis gaudii saltem à longo præbavit, *4. Regum 2.* *Ezechiel Propheeta* vidit super firmamento sedentem in Throno: & hæc, inquit visio similitudinis gloriæ Domini. *Ezechielis 1.* Si illa tam stupenda fuit gloriæ similitudo, qualis quæso est ipsa gloria, *Stephanus*; etiam cum lapidaretur, intendens cælum vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei *Ad. 7.* *Paulus* Apostolus raptus est in tertium cælum, & audiit arcana verba quæ non licet homini loqui *2. ad Corinth. cap. 12.* *Ioannes* Evangelista *Apocal. cap. 3.* testatur se in cælo fuisse, non in corpore, sed spiritu, vbi vidit sedentem in Throno, voces cælestes audivit, conspexit lampades, & tonitrua, & quatuor animalia Deum laudantia, & viginti quatuor Seniores adorantes sedentem in Throno, & alia plurima

Multa quoque cælestis gloriæ signa ostensa sunt in vita & morte plurimorum Sanctorum, ut videre est nominatione in Vita S. Pauli primi Eremitæ, S. Odilonis, S. Augustini, S. Francisci, S. Martini, S. Patricii, S. Thomæ Cantuariensis, S. Alexii, S. Dorotheæ, S. Margarethæ, S. Agnetis, S. Catharinæ, S. Ceciliz, S. Eulaliz, quod & in pluribus aliis factum est, ut cælestibus hæc signis & Sanctorum

beatitudo ostenderetur, & nos ad ardentem beatitudinis futuræ spem & amorem incitaremur.

Futura hominis Beatitudo post huius vitæ labores, rectè comparatur *Aurora*, quæ post nocturnas tenebras nobis subito elucescit. Comparatur fragrantibus *Rosis* quæ ex spinis emergunt. Comparatur lætitiæ & amœnitati *Fructibus*, qui ex vili semine in terram depresso, cum multo sermone confurgunt. Seminatur, inquit Apostolus, corpus animale, resurgit corpus spirituale: seminatur in correptione, resurgit in gloria &c. *ad Corinth. 6. 15.* V. Gloria cælestis.

Sententia selecta de Beatitudine.

Inclix; qui omnia novit, & te Deus nescit; qui autem te & illa novit, non propter illa beatus, sed propter te solum. *August.*

Beatitudo vera non est, de cuius æternitate dubitatur. *Idem.*

Beatus non est qui quæ vult habet, & si mala velit. *Idem.*

Quid hoc bono melius? quid hæc felicitate felicius, vivere Deo, vivere de Deo. *Ambrosius.*

Nihil est ex omni parte beatum. *Horatius.*

Nil beata vita desiderat, nil requirit, nullo eger, sed se ipsa contenta est. *Arist.*

Omnis homo naturaliter beatus esse desiderat. *Arist. Ethic. 1. Et D. Thom. part. 1. q. 19. art. 10.*

HÆRESES variæ de Beatitudine vide supra Tom. 1. pag. 194

De visione Beatificæ, Lumine gloriæ &c. expositiones Theologicæ, supra Tom. II, Part. I. pag. 9 & pag. 26. seq.

BAPTISMVS.

Baptismus præfiguratus fuit in signis antiqua legis. Nam per mare rubrum filii Israel liberati sunt, id est Christiani, & Pharaô, id est diabolus cum suis sequacibus, est submersus. *Exodi 14.* Signabatur Baptismus per aquam in quam Helixzus misit salem, id est; Christi gratiam. *4. Reg. 20.*

Septena lotio *Namam* in Iordane quæ eum mundavit à lepra, signat septem dona Spiritus Sancti, mundantia hominem Baptizatum. *4. Reg. 5.*

Baptismus præfiguratus fuit à Prophetis antiquis & novis: Nam de eo dici potest illud Ezechielis, effundam supra vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus iniquamentis vestris. *Ezech. 36.*

Ioannes Baptista caput Baptismum aquae, sed Baptismum Christi cum gratia & Spiritu Sancto prophetice prænunciavit. *Matth. 3.* Baptismum approbavit Christus, quando baptizatus est à Ioanne, & Spiritus Sanctus apparuit in Columba specie, ut aquis virtutem tribueret salutarem. *Matth. 3. & Luc. 3.*

Præcepit Christus Baptismum de necessitate, cum dixit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum celorum. *Ioan. 3.* Prædicare etiam voluit Christus Baptismum, & formam baptizandi, dicens. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. *Matth. 28.* In Baptismo & Fide ostendit Christus esse salutem nostram dicens: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. *Mark. 16.* Vide de Baptismo supra in part. 3. de Sacramento, & infra in Catechesi.

VIDE EX BREVIARIO. *Quæ inter Christi Baptismum & Ioannis differrentia.* Dom. III. Adver. Sabb. I. 3. *Baptizatorum encomia, & Virtus.* Dom. in Alb. n. 2. *Baptismi necessitas non solum quoad gentium sed & Christianorum infantes.* 28. Iul. n. 2. 1. 3. *eius virtus quoad peccata.* Dom. III. Adv. Sab. I. 3. *& vinculas animæ.* Dom. III. Quæd. ser. 2. 1. 3. *& sanctitatem Corporis.* F. Silvestri P. n. 3. & 9. Nouemb. n. 2. 1. 2. *eius cælestis.* Sabb. ante Pent. n. 2. & Dom. II. n. 3. *sed cum preparatio prius in anima.* ser. 6. Pasch. *necessaria baptizati & baptizanti.* 2. ibid. *promissa in eferuanda.* ser. 6. Aicent. n. 4. 1. 3. *eius usus eius.* 28. Ianuar. lect. vn. 1. 4. Apr. lect. 1. 3. Mal. I. 1. & n. 2. Iun. I. 1. 1. 2. Iul. n. 3. 1. 3. *& sapientia.*

Sententia alia de Baptismo.

Quicumque in Christo Iesu Baptizati estis, Christum induistis. *Galat. 3.*

Vna fides, vnum Baptisma. *Ephes. 4.*

Pœnitentiam agite & Baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus Sancti. *Act. 2.*

Amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non potest introire in regnum Dei. *Ioan. 3.*

Si Baptizata est caro Christi: quæ sine peccato erat propter exemplum imitacionis: quanto magis Baptizanda est caro mortis propter evitandum iudicium damnacionis. *Augus.*

HÆRESSES de Baptismo, vide supra Tom. I. pag. 203. De Baptismo per Martyrium. *Tom. II. Part. 3. pag. 90.*

Quæstiones Theologicas v. Part. II. de Sacramentis pag. 267.

BENIGNITAS DEI.

Benignus est Dominus tribulationem sustinentibus. Ideo fugienti Iacob iram fratris sui Esau Dominus benigne apparuit, & reuerterem benigne defendit. *Gen. 35.* Heliz in necessitate corpus panes & carnes Iesu Dei cum benignitate ferebat. *3. Reg. 17.* Eidem Heliz fessio & delectio Deus panem & aquam per Angelum destinavit. *3. Reg. 3. & 19.* Cum Azaria & socijs eius in fornace vidit Nabuchodonosor similem filio Dei, ad probandum, quod Deus tribulatis adesse solet. *Dani. 3.* Daniell existenti in lacu leonum, Deus benigne misit prandium per Abacuc de longinquo. *Dani. 14.* Discipulis de Christi recessu dolentibus ipse Spiritum paraclitum promisit, & dedit. *Ioan. 14. Act. 2.* Petrum fluctuantem in mari Dominus benigne de fluctibus liberavit. *Matth. 14.* Stephano posito in tribulatione Martyrij Dominus benigne coelum apertum & seipsum ostendit, cuius aspectu Stephanus recreatus, spiritum suum illi cum læticia commendavit. *Act. 7.* Latronem clamantem in suis tribulationibus consolatus est Dominus dicens: Hodie mecum eris in Paradiso. *Luc. 23.* Ioannem deuoratum à balena Dominus misericorditer liberavit. *Ioan. 2.*

Benignus est Deus iustis & recte viventibus. Ideo Ezechias Rex dixit: Dominus propitiabilis cunctis, qui in toto corde querunt Deum; *2. Paralip. 30.* Misit Dominus benigne Angelum Raphaelem, qui Tobiam duxit incolorem: & rediit. *Tob. 7. vsque ad 12.* Magdalenam pio operi intentam Christus benigne discipulis mirrantibus excusavit. *Matth. 26. Marc. 14.* Exaudiuit Dominus innocentem Susannam, & benigne eam ab iniustis senibus liberavit. *Daniel. 13.* Discipulos Christus benigne defendit tempore Passionis dicens: Si me queritis, finite hos abire. *Ioan. 8. 28.*

Benignus est Dominus peccatoribus; volentibus pariter. Ideo benigne pepercit David confidenti peccatum cum à Nathan fuit reprobatus.

lus 1. Reg. 12. Exemplum Christi de filio prodigo, maximam Dei benignitatem in peccatoribus ostendit. *Luce 10.* Zachæus Publicanus qui Christum desiderabat videre, benignè fuit à Domino visitatus. *Luce 16.* Latroni petenti sulc à Christo memoriam, promissit breui tempore Paradisum, *supra Luce 23.* Magna pietas Christi qua Petrum ter negantem non abiecit, sed potius benignè respexit. *Luce 22.* Thomam non credentem non repulit, sed se ab eorangi & palpari permisit. *Joan. 20.* Saulum persecutorem prostratum & excæcatum benignè crexit & illuminavit. *Act. 9.*

Benignus est Dominus Aeris & infirmis. Nam circumibat Iesus totam Galilæam, sanans omnem languorem & infirmitatem. *Matth. 4. & c.*

VIDE EX BREVIARIO. *Quomodo benignus Deus vocet ad penitentiam.* F. Situellet n. 1. l. 2. omnia disponit in misericordia. Dom. III. Aug. Sab. plena est caritas. ser. 2. Pl. 32. *omnes causas redemptionis.* Dom. IV. Adu. n. 2. l. 2. V. Consolatio diuina.

Vide cum Sententijs supra *Amor Dei*, & infra *Consolatio diuina*.

B L A S P H E M I A.

Blaspheui in Deum prauiter puerunt, etiam in hac vita. Nam filius mulieris Israelitz, quia blasphemauerat Deum, iussus est à Domino lapidari. *Louis. 24.* Vir dixit ad Regem Israel, qui dixerat: Deus montium Dominus, & non Deus vallium, dabo omnem multitudinem hæc grandem in manu tua. *3. Reg. 20.* Multum displicerunt Domino blasphemis seruorum Senacherib Regis Assyriorum, propter quas percussit Deus 185. millia hominum de exercitu eius. *4. Reg. 19.* Multum aggravauit Nathan peccatum David, quod tegerat inimicos blasphemare nomen Domini. *2. Reg. 12.*

Blasphemia ex magna superbia oritur. Vnde Nabuchodonosor dixit tribus pueris, quis est Dominus qui eripiat vos de manu mea? Quia statuum eius adorare volebant. *David 3.* Holofernes indignatus, quia Achior Dei potentiam commendauit, dixit: Ostendam tibi quod non sit Deus in terra nisi Nabuchodonosor. *Judith. 6.* Dicentibus Iudæis Nicanori. Est Deus potens in caelo, qui iubet custodiri Sabbathum, Respondit, & ego potens in terra, qui iubeo sumere arma. *Machab. 12.*

Blasphemant Deum increduli & infideles detrahendo operibus Dei. Vnde cum Iesus eiecisset dæmonem Pharisæi clamabant: in Beelzebub Principe dæmoniorum eiicit dæmonia. *Matth.*

32. Luc. 11. Pendente Christo in Cruce pretereuntes blasphemabant eum, mouentes capita sua, & dicentes, Vah! qui destruis templum Dei, & in triduo reedificas illud. *Matth. 23.*

Sicut Canes dicuntur contra lunam latrare, ita impij sicut canes rabidi contra Deum & Dominum suum blasphemant, linguam habent blasphemij iustarum Serpentis, quæ non nouit aliud, quàm venenum etuomere, etiam contra Deum, qui omnes quasi in suo sinu fouet.

VIDE EX BREVIARIO. *Quomodo blasphemia flagellat Christum.* Dom. IV. Quad. ser. 2. l. 2. *frequentior tunc a quâ lingua.* 7. Aug. n. 2. l. 1. *blasphemij regnum Dei non possidebunt.* Dom. I. Epiph. ser. 4. l. 2. *qui diligit maledictionem veniet ei.* Sabb. Pas. 108.

Sententia sacra de Blasphemia.

Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum (quattro minus ad blasphemandum) *Exod. 20.*

Qui blasphemauerit nomen Domini morte moriatur. *Louis. 24.*

Si peccauerit vir in virum, placari ei potest Deus, si autem in Deum peccauerit, quis orabit pro eo? *1. Reg. 2.*

Davidi dictum. Quoniam blasphemare fecisti inimicos nomen Domini, propter verbum hoc filius qui natus est tibi morte morietur. *2. Reg. 18.*

Docuit iniquitas tua os tuum, & quia imitaris linguam blasphemantium, condemnabit te os tuum, & non ego *Job. 13.*

Vir multum iurans replebitur multa iniquitate, & non discedet à domo illius plaga. *Ecel. 23.*

Omnia remittentur filiis hominum peccata &c. at qui blasphemauerint in Spiritum Sanctum, non habet remissionem in æternum. *Marc. 3. Luc. 12.*

Non minus peccant qui blasphemant Christum regnantem in caelis, quam qui crucifixerunt ambulantem in terris. *Augustus.*

Quæstiones. Theol. supra de Blasphemia & iuramento contra 2. præceptum, vide *TA. 2. part. 2. tract. 5. cap. 2.*

C.

C A S T I T A S, E T C O N T I N E N T I A.

Castitas seruatur in suscipiendo uirginem, & persistens in conspectu maritus, Quamdiu Di-

Dina fuit cum fratribus suis, & patre, mansit casta, sed exiens mulieres peregrinas curiosè videre, corrupta est. *Gen. 34.*

Castitatem violantes grauer puniuntur. Nam cum Sichem violasset Dinam filij Iacob, fratres eius Sichem & patrem & populum occiderunt. *Gen. 35.* Amon propter deforationem Thamar ab Absolone in conspectu est occisus, *2. Reg. 13.* Post violationem vxoris Leuitæ plusquam sexaginta millia hominum sunt occisi. *1. Ind. 20.*

Castitas caræ est, & multum diligenda. Ideò Ioseph licet esset iuuenis & sollicitaretur à domina, maluit incarcerari, & distamari quam perdere castitatem. *Gen. 39.* Sic diligebat Sara castitatem, vt diceret; Tu scis Domine quia nunquam concupiui virum. *Tobia 3.* Grauer tuit Susanna molestata à senibus; sed nec famam, nec vitam præposuit castitati. *Dan. 13.* Virgo Maria non est oblita votum castitatis seruare, licet Angelus diceret ei, quod de ea filius Dei nasceretur. *Luc. 1.*

Castitatem maxime seruare debent, Sacerdotes & ministri Dei. In cuius figura dicitur quod mundi debeant esse à mulieribus qui panes sacerdotes manducarent, vt habetur. *1. Reg. 24.*

Argumentum est castitatis Prælati & Clerici, quod Stephanus in primitiua Ecclesia tam castus fuit, vt non dubitauerint eum mulieribus prædicere. *Act. 6.*

Caste debent viuere relicta, & vidua, quibus castitas est difficilior. Ideò Iudith post mortem viri sui non cognouit alium virum, sed cum puellis suis clauia morabatur, habens cilicium supra lumbos, & ieiunans cunctis diebus. *lib. Iudith.* Anna vidua fuit vsque ad annos octoginta quatuor; quæ non descendeat de templo, ieiunijs, & orationibus vacans. *Luc. 2.*

Castitas debet alijs virtutibus adornari. Quod ostenditur in Parabola de decem Virginibus vbi totæ Virgines fatæ exclusæ, licet castæ erant, oleum tamen bonorum operum non habebant. *Matth. 25.*

Castitas similis est purissimo Speculo, quod minimo halitu obscuratur. Similis est Rosi, & floribus, qui si tangantur marcescunt, intacti fructum gratissimum ferunt. Vido *Luxuria.*

VIDE EX BREVIARIO. *Quomodo faciat amabiles.* Dom. II. n. 2. 1. 2. *siue bonis operibus non est magna.* Com. non Pontif. n. 3. 1. 2. *seruanda maxime Ecclesiasticis.* 28. Aug. n. 1. 1. 3. *per vim violata, duplici coronam.* 13. Decemb. n. 2. 1. 3. *Virginitas iuncta valde sublimis.* 22. Novemb. n. 4. 1. 1. *summi laudibus excelsior.* 2. Com. Virg. n. 2. 1. 2. *sumi de cui,* ibid. 1. 3.

eternum Patris Verbum & calceat. ibid. centum 90. *praesuler Dom. II. Epiph. n. 3. 1. 2. & fen. 5. ibid. Deo charis facit.* 6. Maii n. 1. 3. *Angeli similes.* Com. Virg. n. 2. 1. 2. *Praemium eius summum erit.* 5. Febr. n. 3. *non est formatus impossibilis.* 5. Febr. n. 3. *sola ad salutem non sufficiens.* Com. Virg. n. 3. 1. 3.

CALVMNIA vide *Detrahitio.*

Sententia selecta de Castitate.

P Epigi fædus cum oculis meis vt ne cogitarem quidem de virgine. *Job. 13.* multo magis ne oculis fixè contemplerem.

Ne aspicias in mulieris speciem & ne concupiscas mulierem à specie. *Eccl. 25.*

Scio, quoniam non possum esse continens, nisi Deus det. *Sapient. 2.*

Melius est mihi incidere absque opere in manus hominum, quam peccare in conspectu Domini. *Daniel. 13.* Ita Susanna de libidine inique accusata.

Sunt Eunuchi qui castrauerunt seipios propter regnum cælorum. *Matth. 19.*

Mulier in nupta & virgo cogitatur quæ Domini sunt. *1. ad Corinth. 7.*

Dico autem non nuptis & viduis, bonum est illis, si sic permanserint, sicut & ego. *1. ad Corinth. Præclarum pro illis ipsius A postoli exemplum.*

Qui matrimonio iungit virginem suam bene facit; & qui non iungit, melius facit. *1. ad Cor. vbi consilium illud Evangelicum comprobatur.*

Fructus Spiritus est charitas, continentia, castitas. *ad Galat. 5.* vbi continentia & castitas Charitati reginæ virtutum proximè adiungitur.

PATRES. Non dicatis vos habere animos pudicos, si habeatis oculos impudicos, quia impudicus oculus, impudici cordis est nuntius. *August.*

Pudicitia virtus animæ est, & comitem habet fortitudinem. *idem de Civitate Dei.*

Quacumque virtute polleas, quibuscumque operibus niteas, si cingulo castitatis careas, omnia per terram trahes. *Hieron.*

Maius miraculum est de carne propria fontem eradicare luxuriam, quam expellere immundos spiritus de corporibus alienis. *Vener. Bedæ.*

CHARITAS. V. AMOR.

A Mor Dei facit misericordiam obtinere. Ideò daturus Dominus Legem Moysi dixit: Ergo Dominus facio misericordiam his qui diligunt me, & custodiunt præcepta mea. *Exod. 20.*

Amor Dei principium & finis est omnium mandatorum. Ideo dixit *M. yles*: quid petit Deus à te, nisi ut ambules in visis eius, & diligas eum. *Deut. 10.* Paulus etiam dixit: Si quis non amat Deum anathema sit: ac si diceret defectu charitatis hominem à Deo separari *1. ad Corinth. 16.* Hoc est etiam quod Paulus dixit: Si linguis hominum loquar & Angelorum, Charitatem non habeam factus sum sicutus Ionans, aut cymbalum tinniens *1. ad Cor. 13.*

Vide supra subius *Amor, Dei, & Amor proximi.*

CHRISTVS.

Christi vita, virtutes, doctrina, miracula exponuntur in toto Euangelio, in quo vt singula facilius inueniantur, præcipua mysteria & loca breuiter audiamus. Christi Conceptio, Natiuitas, Diuinitas, *Matth. 1. Luca 1. &c.* Baptismus Christi & vox de caelo. *Matth. 3. Marc. 1. Ieiunat 40. diebus & tentatur à dzmone. Matth. 4. Vocatio Apostolorum Matth. 4. Sermo Christi in monte, octo beatitudines, & excellentia legis Euangelicæ enarratur. Matth. 5. Mittit Apostolos ad prædicandum, & dat ipis virtutem operandi miracula. Matth. 9. 9. 37. Luc. 10. 9. 1. Transfiguratio Christi gloriosa, & vox de caelo audita. Matth. 17. Luca 9. v. 29. Instituit cenam Eucharisticam sui corporis & sanguinis. Matth. 26. Marc. 14. Luca 22.*

Christi miracula & misericordia in curandis infirmis. Sanat decem leprosos & dzmonicum. *Luca 17. Illuminat cæcæum. Marc. 10. & plures alios infirmos & foetum Petri. Matth. 8. Paraliticum per teçum demissum. Matth. 9. Hydropticum. Luca 12. Manum aridam. Marc. 3. Languidum ad piscinam. Ioan. 5. Seruum centurionis. Matth. 8. Filium Reguli. Ioan. 4. Mulierem à fluxu sanguinis. Matth. 9.*

Christi doctrina in varijs parabolis eleganter ab ipse præcipua. In parabola seminantis explicat effectum varium, verbi & gratiæ diuinæ. *Luca 8. In zizanijis exponit malitiam dzmonis, hæreticorum, & improborum hominum. Matth. 13. In grano synopsis vim doctrinæ Euangelicæ. Matth. 13. In negotiatorum emente pretiosam margaritam studium regni coelestis præ rebus terrenis. Matth. 13. In oue perditâ ostenditur charitas Christi in quærendis & recipiendis peccatoribus. Luca 15. Eadem declarat in filio prodigo. Luca 15. Et in homine à latronibus fauciato & à Samaritano benigne curato.*

Charitatem erga proximum in remittendis iniurijs, explicat in seruo qui debet 100. talenta. *Matth. 18. Humilitatem & superbiam in Publica,*

no & Phariseo. *Luc. 18. Diligentiam in exercitio bonorum operum commendat in operarijs in vineam missis. Matth. 20. Vocacionem variam ad gloriam regni coelestis apertè exponit in parabola de inuitatis ad nuptias, & ad cenam magnam. Matth. 22. Luc. 14. Et de decem virginibus, & quinque talentis. Matth. 25. Luc. 19.*

Christi præsalute hominum passio, mors, & sepultura. Matth. 27. Marc. 15. Luc. 23. Ioan. 19.

Christi Resurrectio à mortuis, & Apparitio varijs. Matth. 28. Eius gloriosa in calum Ascensio, Marc. 16. Luca 24. Ioan. 13. *Christus in celo noster mediator & advocatus. Ioan. 6. & 14.*

VIDE EX BREVIARIO. Christus *Agnus*, 13. Nouemb. nocturno. 2. 1. 2. & 30. n. 2. 1. 2. & fer. 3. Maij hebd. n. 1. 1. 1. & 14. Sept. n. 3. 1. 1. Angelus. 20. Mart. n. 2. 1. 2. Aquila. fec. 3. infra Dom. Ascens. n. 2. Anis. ibid. fer. 4. n. 3. 1. 3. Flor. Dom. II. Adu. n. 2. 1. 2. Gallina. fer. 6. Dom. III. Quadr. 1. 3. Gram. frumenti. 1. Febr. n. 3. Lun. Sabb. Dom. IV. Quadr. Mens. Dom. Palm. n. 3. 1. 2. Com. Doct. n. 3. 1. 3. Stella. die. 6. infra Epiph. n. 3. 1. 2. Sol. Octau. Ascens. n. 3. 1. 1. Vir. Dom. Quinquag. n. 1. 3. Viris. Com. plur. Mart. temp. Pasch. n. 3. Caput Ecclesie. Dom. IV. Epiph. fer. 3. n. 1. Medient. Dom. infra Ascens. n. 2. Pater. Sabb. ante Pentec. n. 3. Paracletus. ibid. Pascha nostrum. Dom. I. Epiph. fer. 3. 1. 2. Propinatio nostra. Feit. Ioan. Euang. n. 1. 1. 3. Dominus. Dom. VIII. Pentec. n. 2. 1. 3. Rex Sabb. ante Dom. Palm. Sacerdot. fer. 3. infra Corp. Christ. n. 2. 1. 2. Virtutes eius: *Charitas.* Octau. Innocent. n. 1. 3. Humilitas per quam nostram superbiam increpauit. 12. Maij Iustitia, quam cum mansuetudine exercuit. Dom. II. Quad. Sabb. 1. 3. Obedientia. Dom. infra Epiph. 1. 3. Oratio. fer. 6. Pent. 1. 3. 5. Aug. n. 3. Paupertas. Com. non Pontif. n. 3. 1. 3. Passio eius. *Nec solus Deus, nec solus homo participasset.* Octau. Ascens. n. 3. 1. 3. In cruce extendens manus, terradicentes expectabat. fer. 5. Maij hebd. n. 2. 1. 3. Virtutibus suis nostra sanaria voluit. fer. 3. Pasch. 1. 2. & Dom. II. Pasch. n. 1. 3. Extra portam passus est. Dom. 6. Epiph. Sabb. 1. 3. *Næ que attendebat à quibus, sed pro quibus patreçur.* Dom. Pasch. fer. 2. 1. 3. Resurrectio. *Per hanc maiorem gloriam acquisiuit.* Com. Euang. n. 3. 1. 3. *Est spes nostra.* Dom. infra Ascens. numero 2. Lectio 2. *Eius Ascensio nostra glorificatio.* Dom. infra Ascens. n. 2. 1. 2. *Maestas in facie eius ocula reuertebat.* 2. Sept. n. 3. 1. 1. *Honor ei dicitur.* Dom. II. Adu. n. 3. 1. 1. *Imitandus.* 15. Aug. n. 3. 1. 3. *Figuræ eius Jacob.* Dom. II. Quadr. n. 2. 1. 2. *Ioan. 2.* Dom. I. Quadr. fer. 4. *Salomon.* Dom. VIII. Pentec. num. 2. *David.* Dom. IV. Pentec. Elias. ibid. lect. 2.

HÆRESES circa personam Christi V. supra. *To. 1. pag. 206* & circa eius Incarnationem *Tom. 2. par. 1. pag. 82.*

CONFESSIO PECCATORVM.

Placet Deo humilis peccati confessio. Reprehensus David à Nathan peccatum suum patenter & humiliter est confessus dicens, peccavi Domino, & confestim veniam obtinuit. *2. Reg. 12.* Veniebat ad Ioannem omnis populus Iuda, Confitentes peccata sua. *Matth. 3. Marc. 1.* In cuius figura dixit Christus leprosis: Ite, ostendite vos Sacerdotibus, *Luc. 17.* Predicante Paulo multi veniebant Confitentes peccata sua, *Act. 19.*

Confessio peccatorum debet esse cum spe veniæ, & non cum desperatione. Ideo confessio Cain Deo non placuit, nec ipsi profuit, quia cum desperatione dixit: Maior est iniquitas mea quam ut veniam merear, *Genes. 4.* Iudas confessus est peccatum suum, dicens, Peccavi tradens sanguinem iustum &c. Sed ipsi non profuit, quia cum desperatione fecit. *Matth. 26.*

Confessio peccatorum debet esse cum proposito vitæ, non peccandi. Ideo Pharaoni dicenti, Peccavi, non profuit illa confessio; quia non intendebat desistere à peccato & duritia cordis sui, *Exod. 10.* Simile accidit Sauli, cum reprehenderet eum Samuel de inobedientia erga Deum, *1. Reg. 15.* Sed quia David agnovit suum peccatum cum intentione vitæ, non peccandi, Dixit ei Nathan, Transiit Dominus peccatum tuum. *1. Reg. 12.*

Confessionem inducit aliquando tribulatio & afflictio. Ideo dicit Psalmista; Multiplicata sunt infirmitates eorum, postea acceleraverunt, scilicet ad confessionem, *Psal. 15.* Afflicti Israelitæ per serpentes dixerunt Moysi: peccavimus, quia locuti sumus contra te, *Num. 21.* Oppressi filii Israel à Philistæis & filiis Amon confessi sunt, dicientes, peccavimus, *Iud. 10.*

Confiteci debent homines quantumcumque iusti, & se peccatores reputare. Exemplo Neemix dicentis; ergo & domus Patri mei peccavimus, iniquitatem fecimus, *Neem. 1.* Otiens Daniel, qui erat vir perfectus dicebat, Peccavimus; iniquitatem fecimus, *Daniel 9.* Sextus illorum septem fratrum Machabæorum confessus est qui pro Domino sustinebant Martyrium, vide *Controversias & Hæreses de confessione To. 1. pag. 100. & pag. 189.* Hæc patimur quia peccavimus, *2. Machab. 7.*

Vide infra in Catechesi c. 4. de Sacrament. Pœnit. Item in Resol. Theol. Trip. par. 3. cap. 1. &c.

VIDE EX BREVIARIO. Confessio, *Qui eius effectus.* In Festo Ioan. Fu. n. 1. l. 2. *Ad salutem necessariam.* Com. Dedic. n. 3 l. 3 *Initium bonorum.* ser. 2. *Pentec. l. 3 & vulnerum Animæ ruptio.* Dom. 11. Quadr. ser. 4. *Absolutio quanta efficacia.* Dom. 1. Quadr. Sabb. 1. 2. *Non erubescendum confiteri.* Dom. IV. Aug. Sabb. 1. 2. & ser. 2. *Pent. lect. 3.*

Sententia selecta &c. de Confessione Peccatorum.

Notandum, in his non agi de sola Confessione Sacramentali.

Confessio fit ad salutem. *ad Rom. 10.*

Confitemini alterutrum peccata vestra. *1. Cor. 5.* Confitentes peccata sua. *Matth. 3.*

Si dixerimus, quod peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. *1. Ioan. 16.*

Si confitemur peccata nostra, Deus fidelis est & iustus ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. *1. Ioan. 2.*

Vade laure septies in Iordane, & recipiet caro tua sanitatem, & mundaberis. *4. Reg. 5.*

Delictum meum cognitum tibi feci & iniustitiam meam non abscondi. *Psal. 31.*

Confitebor adversum me iniustitiam meam Domino &c. *Psal. 11.*

Qui abscondit scelera sua, non dirigitur, qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur. *Psal. 28.*

Non confundaris confiteri peccata tua. *Eccles. 4.*

Vade & ostende te Sacerdoti, & offert munus tuum. *Matth. 8.*

PATRES. Quomodo paniter, omnino paniteat, & dolorem lacrimis ostendat, repræsentet vitam suam Deo per Sacerdotes, præveniat iudicium Dei per confessionem. *Augustinus.*

Non operui sed aperui, uti aperires, non calavi ut tegeres, nam quando homo detegit, Deus tegit, cum homo calat, Deus audit, cum homo agnoscit, Deus ignoscit. *Augustinus.*

Qui vult confiteri peccata sua, ut inveniatur gratiam, quærat Sacerdotem scientem ligare & solvere: ne cum negligens circa te extiterit, negligatur ab illo. *Augustinus.*

O homo quid times confiteri? illud quod per confessionem scio, minus scio, quam illud quod nescio: cur confiteri erubescis peccata tua? peccator sum sicut & tu: homo sum, humanam a me nihil est alienum. Confitere homo homini, homo peccator, homini peccatoris.

Elige

Elige quod vis, si non confelsus lates, inconfelsus damnaberis. *Augustinus in Psalmis.*

Qui promereri vult quod expetit, debet malum confiteri quod fecit: valde enim facile est, vt peccatorem se quisque fateatur, cum nihil pro peccato suo patitur. *Gregorius 8. moralium.*

Confessio sanat, confessio iustificat, confessio peccatis veniam donat. Omnis spes in confessione consistit, in confessione locus misericordie est: nulla tam grauis est culpa, quæ per confessionem non habeat veniam, s. *Isidorus.*

Quantum displicet Deo imprudentia peccatoris, tantum placet verecundia contenti s. *Bernardus.*

O Beata confessio, quæ æternum tollit opprobrium. *Cassiodorus.*

Confessio aperit paradysum, confessio spem saluandi tribuit: vnde scriptura dicit, dic tu iniquitates tuas, vt iustificeris. *Ambrosius.*

CONSILIVM BONVM.

Consilium Sapientum seruandum est. Ideo dicebat filio Tobias, Consilium semper à sapiente perquire, *Tobias 4.*

Qui non credit Consilij Sapientum peris: Sicut filij Israel, qui noluerunt credere Moyse sapienti & experto dicenti, non ascendatis, sedo victi fuerunt, *Num. 14.* Roboam quia non tenuit Consilium Seniorum ad clementiam, sed consilium iuuenum ad iugum durissimum subditis imponendum, magna pars populi ab illo defecit, *3. Reg. 12.* Daniel plenus sapientia dedit bonum consilium Nabuchodonosor, vt peccata sua eleemosynis redimeret, sed ipse non credidit, ideo ad bestias est translatus *Daniel 4.*

Consilij amicorum est credendum. Nam fidele consilium dabat Achior Holoferni cum quo erat in exercitu, sed quia non credidit, occisus fuit, *Judith. 5.* Godolias qui non credidit Consilij Ioannæ vt sibi caueret, mortem incurrit, *Ierem. 41.* Iudas cum paucis pugnaturus contra multos, noluit acquiescere consilij amicorum, vt meliorem opportunitatem expectaret, ideo in prælio interit. *2. Machab. 9.* Consilia octo Euangelica ad beatitudinem obtinendam præbuit Christus in monte. *Matth. 5.*

Consilium bonum simile est optimæ Medicinæ, quæ homines ad salutem perducunt, & à morte conseruantur: consilium verò peruersum simile veneno, aut pesti, qua homines insiciuntur & pereunt.

VIDE EX BREVIARIO Male vinitur sine

bono consilio Dom. IV. Aug. n. 2. l. 3. Malorum Consilium disperdet Deus ser. 2. Psalm. 32. Mente et consilio Domini in æternum. *ibid.* Consilia Evangelica, custodiunt præcepta diuina. in Comuni Virginum nocturno 2. l. 2.

Sententia selecta de bono Consilio.

A Vdi verba atque consilia, & erit Dominus tecum. *Exodi 18.*

Gens absque consilio, & sine prudentia, vti nam sapienter & intelligenter, ac nouissima prouiderent *Dent. 2.*

Pete à Deo, vt vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permanant. *Tobias 4.*

Custodi consilium, & custodiet te. *Prov. 2.*

Custodi legem meam, atque consilium meum, & erit vita animæ tuæ. *Prov. 3.*

Consilium semper à Sapiente perquire. *Tobias 4.*

Qui Sapiens est, audit consilia. *Prov. 12.*
PATRES. Quid tibi prodest habere Sapientiam, si consilium neget. *Ambrosius.*

Dare stulto consilium charitatis est, dare Sapienti ostentationis dare verò tempore peruersitatis, sapientiæ. *Ambrosius.*

Nullus fidelior tibi ad consilium potest esse, quam qui non tua, sed te diligit. *Greg.*

Omnia prius consilio ex periri quam armis, Sapientem decet. *Terentius.*

Consilium nobis Resque, Locusque dabant. *Ouidius.*

CONSILIVM MALVM.

Consilium malorum mulierum detestandum est. Nam Eua malè consuluit & persuasit viro, vt de ligni vetiti fructu manducaret; quod & fecit, ideoque amœnissimum locum paradisi perdidit, *Genes. 2.* Domina cui seruebat Ioseph malè conulebat ei, vt castitatem perderet, cui non acquieuit, & factus est Dominus Aegypti, *Genes. 39.* Mulieres persuasionibus peruerterunt cor Salomonis, vt adoreret idola, vt habetur *3. Reg. 11.* Nefandum consilium dedit Herodias siliæ, dicens, nihil aliud petas nisi caput Ioannis, *Matth. 14. Marc. 6.*

Consilium malum aliquando dant subditi Principibus & Prælati. Sic populus Israel malè consulit Aaron vt faceret eis vitulum aureum quem adorarent; quibus Aaron fultè credidit, & scandalum incurrit, *Ex di 32.*

Malum consilium consulari pessimum. Sic Aman consilium dedit vt suspenderetur Mardochæus, & ideo ipse suspensus fuit. *Ester 7.* Achitophel videns suum consilium contemni, laqueo se suspendit, *Reg. 17.*

Triplícem Similitudinem consilij dolosi adducit sapiens, *Eccles. 29* Qui *foveam* fodit, incidet in eam: & qui *strauit lapidem* proximo suo offendet in eo: & qui *laqueum* alteri ponit peribit in illo.

Sententias plures hoc vide in Titulo precedenti.

CONSOLATIO DIVINA.

Consolatur Dominus obedientes mandatis suis; Ideò Abraham postquam exiit de terra sua ad mandatum Domini Dominus consolatus est eum diuersis apparitionibus: *Gen. 12. 15. & 37.* Filijs Israel qui obedientes Deo exierunt de Aegypto vt sacrificarent in deserto, misit Dominus consolationes quando pluit eis in deserto manna, &c. *Exodi 16.*

Consolatur Dominus tribulatos post tempestatem tribulationis; iuxta illud Psalmi, secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Ideò fugiente Iacob à facie fratris sui Deus eum multipliciter consolatus est in somno. *Genes. 28.* Moysi exultanti apparuit Dominus in deserto Consolans eum, quod non accidit ei in domo Pharaonis. *Exodi 3.* Luctum Iudæorum conuertit Dominus in gaudium, quando per Estherem fuerunt à tanto periculo liberati. *Hester. 9.*

Consolatur Deus obfessos, carceri mancipatos, &c. Sic filios Israel obfessos ab Holoterne in Bethulia consolatus est in victoria per manum fæminæ Iudith. *Iud. 10. & 13.* Petrum in clauis in carcere Herodis consolatus est per Angelum suum liberans eum. *Act. 23.* Paulum & Silam positos in carcere Dominus misso terræ motu consolatus est frangens vincula & liberans eos, vt habetur *Actuum 16.*

Consolatur Dominus iustos in operibus bonis. Sic consolatus est Tobiam & Saram liberando à dæmonio, qui viro eius occiderat, vt habetur *Tob. 8.* Danielem iustum bis positum in lacu leonum, Dominus consolatus est per Angelum, Habacuc. *Daniel. 6. & 14.* Susannam quæ adulterio nolebat consentire, morte damnatam Dominus per Danielem liberauit. *Daniel 13.* Impleuit Dominus promissam consolationem, quando in Pentecoste Apostolis Spiritum sanctum misit. *Actuum 2.*

Vide supra V. *Bonitas Dei*, & infra V. *Tentatio*, *Patientia*, &c.

Sententia alia de eadem.

Consolamini, consolamini popule meus? *Ieremia 40.*

Ergo conuertam luctum eorum in gaudium, & consolabor eos, & lætificabo à dolore suo. *Ieremia 31.*

Benedictus Deus, Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra. *1. Cor. 1.*

Aliz sententiæ infra V. *Tentatio* &c.

CONSTANTIA & FORTITUDO.

Fortem, strenuum, & audacem reddis hominem puritas conscientia. Moyses purus & innocens audacter & constanter stetit coram Pharaone arguens eum. *Exodi 5. & Iegq.* Gedeon fortissimus in trecentis viris maximum populum viriliter superauit. Dixerat enim ei Angelus, Dominus tecum virorum fortissime. *Iud. 6.* In illa fortitudine liberauit Israel. *Iudicum 8.*

Dauid fortiter superauit leonem, & vrsum, & Goliathum. *1. Reg. 17.* Iudas Machabæus viriliter transiit Iordanem, & irruit in hostes suos. *1. Machab. 5.* Eleazar audacter irruit in Elephantem & occidit, licet ipse postea sit mortuus. *1. Machab. 6.* Machabæus & socii more Leonum irruentes in hostes occiderunt multitudinem inimicorum. *2. Mach. 11.*

Fortitudo perfectissima est tolerantia aduersorum. Tali fortitudine tolerauerunt fornacem 3. pueri dicentes Regi; Deus potest nos eripere de camino ignis. *Daniel 3.* Stephanus plenus gratia & fortitudine, viriliter sustinuit lapides; & sic de alijs Martyribus.

Non debet homo dimittere opus bonum, licet contingat enim tribulationem incurere. Nam Tobias remansit in timore Domini, licet plaga cæcitatatis euenisset ei, *Tob. 2.* Ridetur in Euangelio homo inconitans qui cepit ædificare, & non potuit consummare. *Luc. 14.*

Perseuerandum est in bono proposito, nec respiciendum retrò post egressum de societate malorum, ne accidat homini sicut vxori Loth post egressum de Sodomis, quæ retrò aspiciens, in statuum falsis est conuersa. *Genes. 19.* Socij Danielis multum constantes & perseuerantes fuerunt, ne statuum quem exererat Nabuchodonosor adorarent. *Dan. 3.*

Eleazar multa tormenta constanter sustinuit, ne ad impietatem declinaret. *2. Machab. 6.* Christus laudauit constantiam Ioannis Baptistæ, quod non similis esset arundini, quæ facile in omnem partem mouetur. Salutem denique æternam constantiæ promittit, dicens: Qui perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit. V. infra *Fortitudo*, *Perseuerantia* & plures de illis Sententias Fortitudinis proprias.

Vide Sententias alias infra verbo, *Fortis*, &c.

COR.

CORREPTIO FRATERNA.

Perfectam Regulam dedit Dominus Petro, dicens: Si peccauerit in te frater tuus corripe eum &c. Si audierit te, lucratus es fratrem tuum. *Matth. 18.* Ioannes Baptista cum magno seruo corripiebat Phariseos, quod essent progenies viperarum. *Matth. 3. Luc. 3.* Multa audacia & zelo arguebat Herodem, dicens, Non licet tibi habere uxorem fratris tui. *Matth. 14. Marc. 6.* Vnus de latronibus qui pendebat in cruce cum magno zelo alterum reprehendebat, dicens, neque tu times Deum &c. *Luc. 23.* Stephanus in concilio Iudæorum seruenter & audacter increpauit eos quod essent duri corde, & Deo resisterent. *Act. 7.*

Corrigere debent Prælati subditos suos, & eos de vitio arguere. Sic Sacerdotes resisterunt Oziz Regi volenti offerre incensum, quod non erāt sui officij, dicentes; Non est tui officij adolere incensum. *3. Paralip. 26.* Sic reprehendit Esdras filios transmigrationis, qui duxerunt contra legem filias alienigenarum. *1. Esdr. 9. & 10.*

Item debent eos reprehendere de violatione Fæderum. Sic arguebat Neemias portantes munera Sabbatho, dicens: quæ est hæc res mala quam vos facitis & prophanatis diem Sabbathi, vt habetur *Neem. 14.*

Item debent eos reprehendere de mendacijs & præuocis exemplis. sic Petrus Ananiam & Zaphiram. *Act. 5.* Sic Paulus Elymam magum durè reprehendit, qui nitebatur à fide auertere proconsulem. *Act. 13.* Et S. Petrus Simonem magum volentem emere Spiritum sanctum à *Act. 8.*

Item de peccato carnis: Sicut Apostolus grauius reprehendit Corinthios de fornicatione. *1. Corinth. 5.*

Item de irreuerentia circa Sacramenta: Sicut Paulus eosdem arguit de irreuerentia erga Eucharistiam. *1. Corinth. 11. v.*

VIDE EX BREVIARIO. Correptio Sapientis melior, quam aduolatio stultorum Dom. II. Aug. fer. 5. l. 2. *Qui adit correptionem, vestigium est peccatoris.* Dom. V. Aug. fer. 6. l. 2. *cum quis à Deo corripitur, non desiciat.* Dom. I. Aug. fer. 2. l. 5. *Correptio debet fieri ex amore proximi.* Dom. III. Quad. fer. 2. l. 1. *Peccata difficulter corriguntur.* Dom. II. Aug. n. l. 3. & Sabb. ibid. l. 3. *Nullius desperanda,* fer. 5. Maij hebdom. 2. l. 2. *Debet fieri in spiritu lenitatis,* 17. Sept. in Fest. Stigm. n. 1. & Dom. V. H. I. Pentec. fer. 5. & per dulcedinem charitatis Dom. H. I. Pent. n. 3. l. 2.

Vide Exhortatio.

Sententia selecta de Correptione fraterna.

Melius est à sapiente corripri, quam stultorum adulatione decipi. *Eccles. 7.*

Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum. *Matth. 8.*

Non vt confundam vos hæc scribo, sed vt filios meos carissimos moneo. *1. Cor. 4.*

In conuiuio vini non arguas proximum. *Eccles. 31.*

Argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina. *1. Timoth. 4.*

Plus profuit correctio apud prudentem, quam centum plagæ apud stultum. *Prov. 17.*

Vir prudens & discipulatus non murmura bit correptus. *Eccles. 10.*

Argue sapientem & diligit te: *Prov. 9.*

Qui abiicit disciplinam despicit animam suam, qui autem acquiescit increpationibus possessor est cordis. *Prov. 15.*

Virga atque correctio tribui sapientiam. *Prov. 29.*

Si te audierit (corripientem) lucratus eris fratrem tuum. *Matth. 18.*

PATRES. Correctio est, errorem ianatum, vel consuetudine factum, sereno rationis inhibere. *Aug.*

Quæ peccantur coram omnibus, coram omnibus corripienda sunt, vt omnes timeant: qui secreto peccauit in Te, secreto corripe: nam si solus nosti, & eum vis coram alijs arguere, non es corrector, sed proditor. *August.*

Foris terribilis personet increpatio: intus lenitatis teneatur dilectio. *Aug.*

Magis amat obiurgator sanans, quam adulator dissimulans. *Aug.*

Peccatum vnus quod cognitum non arguitur, multos contaminat. *Idem.*

Qui non corrigit, rescandam committit; & facientis culpam habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare. *Gregor.*

Non nunquam qui inter flagellorum duritiam remanent incorrecti, dulci sunt admonitione mulcendi. *Gregor.*

Alterius pœnis, sit castigatio lenis. *SENT. POET. ET PHIL.* Cuncta prius tenta, sed immedicabile vulnus.

Enie recidendum est, ne pars sincera trahatur. *Quid, metaph. lib. 8.* in mala exempla.

Qui quem vult ridet, non sua facta videt: *Et amburbus.*

Si culpæ velis, culpabilis esse cauebis; *Idem.*

Amici vitia si feras, facis tua. *Seneca* :

Cum his versare, qui te corrigant. *Idem* :

Vitia transmittit ad posteros, qui præfenti-
bus culpis ignoscit. *Seneca* .

Bonus nocet, qui malis parcit. *Idem* .

Nobilis equus umbra virgæ regitur, ignavus
nec calcaribus concitari potest. *Seneca* .

Qui non vetat peccare, cum possit, iubet.
Seneca Poeta .

CURIOSITAS.

Curiosi desiderant semper noua scire, & illa
scientia maiores apparere. Ideo prima mul-
lier, quæ desiderauit sicut Deus scire bonum
& malum, pomum curiosè aspexit, & diuinum
præceptum contempsit. *Genes. 3.* Discipulo-
rum curiositatem scire volentium tempus se-
cundi Adventus reprehendit Dominus di-
cens; Non est vestrum nosse tempora vel mo-
menta. *Mat. 13.* Athenienses, qui erant curiosi,
non vacabant salutem, sed vt semper noua sci-
rent. *Act. 17.* Iudæi videntes miracula à Chri-
sto fieri, adhuc signa de cælo curiosè quære-
bant. *Luc. 11.* Herodes curiosè desiderabat vi-
dere Christum, non vt crederet, sed vt videret
ab eo signa fieri. *Luc. 23.*

*Curiosi debent admoneri à prudentibus vt vitia
sectentur & curiositatem relinquunt.* Ideo prædi-
cante Apostolo in Epheso multi qui fuerunt
curiosa sectati congeserunt libros, & com-
buserunt coram discipulis. *Act. 19.* Repre-
hendebat Apostolus quosdam Thesalonicen-
ses curiosè ambulantes, & nihil operantes. *1. Thessal. 3.* Adolentesiores viduas monet Apo-
stolus esse vitandas, quæ sunt frequenter vagæ
& curiosæ. *1. ad Timoth. 4.*

Similes sunt curiosi piscibus & volucris;
quæ per loca aliena & peregrina perpetuò va-
gantur, nec corpore aut mente secum habi-
tant. *Aug. in Psalmis :*

VIDE EX BREVIARIO : Curiositas :

Aliora te ne quaferis. Dom. IV. Aug. ser. 5. *est
enim curiositas occupatio pessima.* Dom. 2. Aug. 2.
1. lect. 3.

Sententia selecta de Curiositate.

Qui inuestigator malorum est, opprimetur
ab eis. *Proverb. 12.*

Non est vestrum nosse tempora vel mo-
menta quæ pater posuit in sua potestate. *Alto-
rum 1.*

PATRES. Curiosum genus hominum ad
cognoscendum vitam alienam, desideriosum ad
corrigendum suam. *Aug. lib. confess. 10.*

Curiosus foras egreditur, & exterius omnia
confiderat. *Bernardus* .

Quæ Deus occulta esse voluit, non sunt
scrutanda. *Prosper.*

PHILOS. POETÆ. Curiosus nemo est, qui
non sit maleuolus. *Plautus* .

Non multum nocebit tibi ista transire, quæ
nec licet scire, nec prodest. *Seneca* .

Nouit fæmineum genus omnia, nouit &
illud.

Iunonem duxit, quo pacto Iupiter olim.
Theodorici.

D.

DEIPARA :

Deiparæ laus imitatio deducenda est ab
æstimatæ virtutum quæ in ea eluxer-
unt, vt est Humilitas, Amor Dei, Liberali-
tas, Oratio perpetua, Abstinencia, Castitas,
Compassio siue misericordia erga homines
&c. Quæ omnia in hoc Apparatu inuenies, &
harum Virtutum exempla sub suis Titulis, quæ
in alijs quidem magna, in Deipara autem ma-
ximè iuste ostendens.

1. Exponitur Deiparæ excellentia ex varijs
eius Figuris ex Scriptura desumptis. *Genes. 2.*
3. Est secunda & melior Eva, & mater cunctorum
viuentium per gratiam, quæ serpentis ca-
put contriuit.

Exod. 3. Est Rubus ardens & incombustus;
quia Christum vt ignem cælestem concepit,
& virginitatis florem non amisit.

Iudicum 6. Est vellus Gedeonis, quia sola
Deipara mansit nullo peccati imbri mada-
facta.

Numer. 17. Est virga Aaronis, quæ sola flo-
ruit absque germine, & Christum peperit abs-
que semine.

Eccl. 44. Est Porta clausa, & vir non tran-
sibit per eam, quoniam Dominus Deus Israel
ingressus est per eam, in Christi natiuitate,
&c.

Comparatur etiam appositè cum Rebecca,
cum Iuditha, cum Esthere, cum Susanna, &
alijs mulieribus in Scriptura laudatis.

Item cum Arca Noe, quia per Deiparam à
diluuiio mortis æternæ saluatum est genus hu-
manum. Vocatur etiam propter eximiam ca-
stitatem Hortus conclusus, Fons signatus.

Item ob Pulchritudinem dicitur Columba
formosa, liliū inter spinas, oliua fructifera,
Rola in Iericho. Propter Gloriam & poten-
tiam dicitur etiam pulchra vt luna, electa vt
sol,

sol, terribilis vt castrorum acies ordinata, & mulier amicta sole, lignum vitæ in paradiso Ecclesiaz. Tanquam mediatrix inter Deum & homines dicitur scala Iacob, per quam ascendit oratio & descendit misericordia, Ciuitas refugij, & propitiatorium. Plures alij conceptus percurrendo Litanias Lauretanas facillè occurrunt, vt turris Dauidica, fœderis Arca, Ianua cæli, Stella matutina &c. Quæ prudens Concionator facillè Virgini applicat, v.g. considerando proprietates Stellæ, & eas in dotibus Deiparæ demonstrando. Vide de cultu Deiparæ & SS. contra Nouatores To. 1. p. 109.

VIDE EX BREVIARIO. Figuræ Deiparæ *Ena* 8. Sep. no. 2. l. 2. & 9. eiusd. n. 2. & 13. eiusd. r. 2. & Offic. de B. V. in Sabb. in Martio, Maij. In *Virgo Sacerdotalis Vellus Gedeonis*, 11. Sept. n. 2. l. 3. *Porta orientalis*. ibid. *Mulier Apocalypica Vigilæ* Pentec. n. 2. l. 2. 11. Sept. n. 2. *Mater Dei vera*. 20. Mart. n. 3. *Ammata Arca Dei viuens*. 14. Aug. n. 2. *Calum animatum*. ibid. 12. *Thalamus Sponsæ celestis*. Dom. 7. Pentec. n. 3. l. 3. *Radix Iesse*. Dom. 2. Adu. n. 1. & 2. *Flos campi & lilium*. 8. Sept. n. 2. *Nouum quod fecit Dominus*, 11. Sep. n. 2. *Miraculum*. 12. Sep. n. 2. l. 2. *Ecclesia decus*. ibid. l. 3. *Causa vitæ nostræ* 13. Sept. num. 2. l. 2. *Margarita pretiosa & lumps orbis*. 15. Sept. num. 2. *Templum insidiosulum*. ibid. *Mons sublimis*. Offic. B. V. in Sabb. in Aug. *Speculum & forma omnium virtutum*, 8. Dec. nu. 2. 21. Nouembr. num. 2. l. 2. Dom. III. Adu. ser. 4. l. 2. *Exemplar Castitatis*. 12. Sept. num. 2. l. 1. *Humilitatis*. Dom. 7. Adu. ser. 4. l. 3. *Verecundia*. 21. Nou. n. 2. l. 2. Offic. B. V. in Sabb. in Dec. *Passionis & Vigilia*. 21. Nou. n. 2. l. 2.

De virtutibus eius in communi vide 25. Mart. & in omnibus eius festiuitatibus, & Offic. in Sabb. de Beata Vergine *Apparet suis cultoribus*. 5. Aug. n. 2. *Mediatrix nostræ*. Offic. in Sabb. in Octob. *Eius beneficia cælem & terra experimur*. 15. Sept. n. 2. l. 2. *Patrocinium eius inuocandum*. 9. Sept. n. 2. 3. & 12. eiusd. nu. 2. l. 1. *Præsentia eius magnam bonum adfert*. 2. Iul. n. 3. l. 2. *Imago eius seruis alloquitur*. 17. Iul. fest. Alexij. *Item digna asem eius negantes*. 20. Mart. nu. 2. l. 3. *stellis coronata in cælis*. 11. Sept. n. 2. l. 2. *quocum corpore & anima assumpta*. 18. Aug. n. 2. l. 2.

HAERESIS circa Deiparam vide supra. Tom. 1. pag. 213. verbo *Maria Virgo*. De Cultu Deiparæ vid. pag. 109.

De Mysterijs & Festis Deiparæ, vide infra in ter Festa per Annum.

DETRACTIO, & CALVMNIA.

Detraxerunt homines pessimi viris bonis solum ex malitia, falsa imponentes. Sicut vxor Puthapharis, cui inferuebat Ioseph, iniquè detraxit ei apud virum suum, imponens ei quod eam voluisset opprimere. *Genes. 29.* Senes illi pessimi Susannam turpiter infamauerunt, crimine adulterij falso imponentes. *Daniel 13.* Simon malè loquebatur de Onia prouisor & defensore gentis. 2. *Mach. 4.* Falsi testes detraxerunt Stephano dicentes: Homo iste non cessat loqui contra Deum. *Act. 7.*

Detrahit vitium est inuidiosum, qui alios infamant, vt eos infra se opprimant. Sic principes detraxerunt Dauidi apud Achis, vt amouerent eum. 1. *Regum 29.* Satrapæ Darij inuidentes fœlicitati Danielis, detraxerunt ei apud Darium, *Daniel 6.* Pharisei inuidentes Christo multoties detraxerunt ei, quia cum Publicanis conuersabatur. *Matth. 9. Luc. 5.*

Detractores per uiter puniuntur à Deo in presentia & in futuro sæculo. Nam Maria soror Moysis contra eum locuta est detrahendo ex modica occasione, sed citò est secuta lepræ pœna. *Nu. 12.* Filij Israel detraxerunt terræ promissionis, sed in malum, quia nullus eorum intrauit eam, sed mortui sunt ab hostibus & bestis isconsumpti in deserto. *Num. 13 & 14.* Etiam propter detractionem Chors & multi complices eius fuerunt occisi. *Num. 16.*

Detrahit à superbia & ambitione procedit. Sic Absalon ambiens regnum patris, detrahebat ei, singulis dicens: Non est qui audiat te constitutus à Rege. 2. *Regum 15.* Aman superbus, quia non adorabatur à Mardochæo detraxit omnibus Iudæis coram Rege, *Hester 3.* Alcimus qui volebat fieri summus Sacerdos detrahebat Iudæ coram Demetrio 1. *Machab. 7.*

Detractores non debent audiri, nec verbis eorum est adhibenda fides. Nam Siba seruus Miphiboseth nequiter detraxit Domino suo coram Dauide, & Dauid temere fidem adhibuit verbis eius, & idcò peruersum dedit iudicium, 2. *Regum 16.* Sapiens fuit Alexander Rex, qui viros pestilentis qui venerunt aduersus Ionatham detrahentes ei, & interpellantes Regem aduersus eum, nullatenus audire voluit, 1. *Mach. 10.*

Detraitor semper veritè bonus in mala, vel tanquam malis intencione falsa. Nam si ieiunas, dicit te hypocritam, si comedis voracem, si quiescis pigrum, si ridet iniquum, si ta-

34 Pars II. Apparatus Materiz ad Doctrinam &c.

cæs stultum, si loqueris, præsumptuolum, si tua pauperibus das vel erogas, dicit te esse vanum & gloriosum, si non erogas, avarum, si sapiens es, superbum, si religiosus, dicit te hypocritam. Ideo de Ioanne Baptista multum ieiunante dicebant quidam detractores, dæmonium habet; De Iesu autem comedente dicebant: Ecce homo vorax, & potator vini. *Matth. 11.* Viso miraculo de cæco nato detraxerunt Christo Pharisei, dicentes, Nos scimus quia hic homo peccator est, & maledixerunt ei. *Ioan. 9.* Eiecit dæmonio & loquente muto, quidam detrahentes Christo miraculum peruerterunt, dicentes, in Belzeub principe dæmoniorum eiecit dæmonia, *Luc. 11 Matth. 12.*

Comparat Scriptura detractionem cum Moisu serpentis, & gladio acuto. Serpens qui non edito fibilo, mordet, detractori per omnia similes est, *Ecc. 10.* Filii hominum dentes eorum arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus.

Detractores similes sunt Canibus, qui contra omnes prætereuntes latrant, & nemini parcent.

Sicut porticus Olympiz acceptam vocem per consonantiam septies remittebat, ita detractores & contumeliosi vno verbo ostensu sexcenta conuitia ingeminant. *Plin. 11.*

VIDE EX BREVIARIO. Detrahit mox velut gladius acutus. *fer. 4. Pl. 56 & 63. ad Matut. Ad eam ostendendum. fer. 2. Pl. 37. & fer. 3. Pl. 38. Qui detrahit proximo, detrahit legi. iac. 4. fer. 6. Dom. 4. Pasch. 1. 2. Hinc David detrahentem proximo persequatur. Pl. 100. in Sabb. & varia mala talis operatur. Pl. 108 ibid.*

Sententia selecta &c. de Detractione.

Sepulchrum patens est guttur eorum, linguæ suis dolose agebant, venenum aspidum sub labiis eorum. *Psal. 13.*

Lingua eorum gladius acutus. *Psal. 56.*

Acuerunt linguas suas sicut serpentes. *Pf. 139.*

Beati estis cum maledixerunt vobis homines &c. *Matth. 5.*

Lingua inquietum malum est, plena veneno mortifero. *Iacob. 3.*

Si mordeat serpens in silentio, nihil minus habet, qui occulte detrahit. *Eccles. 10.*

Detractores Deo sunt odibiles. *Rom. 1.*

Nec rapaces, nec maledici, regnum Dei possidebunt. *1. Corin. 6.*

Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem, detrahit legi, & iudicat legem. *Iacobi 4.*

Abominatio hominum detractor. *Pron. 24.*

Bilinguis serpens habetur, atque mortalis,

eo quod diaboli minister alium lingua loquitur, aliud corde meditetur. *Aug. 11.*

Detractor & auditor diabolus portat, alius in aere, alius in lingua. *Bernard.*

Quisquis amat dictis absentem rodere vitam.

Hanc mensam vetitam nouerit esse sibi: *Aug. mensæ suæ inscriptit.*

Difficilem oportet habere aurem ad crimina. *Seneca.*

Ex lingua stulta veniunt incommoda multa.

Dico prudentes homines non multa loquentes.

DISCORDIA.

Discordia a multo citius oritur ea invidia etiam inter fratres. Patet in prima discordia inter Cain & Abel, quam mouit ex inuidia Cain, quia munera Abel Deo placebant. *Genes. 4.* Occiso à David Philistæo & auditis cantantibus, *Saul percussit mille, & David decem milia.* Saul inuidia motus, quia minus dederant sibi, persecutus est David. *1. Reg. 18.*

Discordia sunt aliquando ex auaritia. Nam propter multam substantiam quam habebat Abraham & Loth, facta est discordia & rixa inter eorum Pastores, *Gen. 13.* Quia Iacob decepit Esau in hæreditate & benedictione paternæ facta est discordia inter eos. *Genes. 27.* Propter auaritiam & tenacitatem Nabaltata est discordia cum Dauide, sed per liberalitatem Abigail vxoris fuit sapienter sedata, *Reg. 1. c. 25.*

Discordia oriuntur multo citius ex superbia & ambitione. Hinc orta est discordia inter Absalon & David, *2. Reg. 15.* Propter superbiam, & duram Reipositionem quam Roboam fecit populo, diuisum est eius Regnum, *3. Reg. 12.* Contentio inter discipulos facta est, quis eorum esset maior, quæ per humilitatem sedata fuit *Luc. 22.*

Discordia sunt frequenter propter mulieres, & luxuriam. Occasione Dinæ quam Sichem oppressit, facta est discordia, & secuta sunt homicidia, *Genes. 33.* Quia Thamar violata est ab Amon fratre eius, facta est discordia inter fratres, ex qua frater iussit interfici fratrem, *2. Reg. 13 & 13.* Propter vxorem Samsonis alteri traditum disseñso facta est cum Phillistæis Inducum *15.*

Discordia oriuntur aliquando ex vitio gula. Sicut accidit de filiis Israel: qui iurgati sunt contra Moysen ductorem eorum, propter defectum cibi & potus. *Exodi 16. & 17.* Iterum filii Israel reculantés manna cibum cœlestem, rixa.

irixati sunt contra Moysen petentes carnes .
Numer. 21.

Discordes & rixantes debent Pralati & Maiores corrigere: Sicut Moyses corripuit rixantes Hebraeos contra inuicem *Exod. 2.* Mulieres rixantes propter infantem viuum, Salomon cum vera iustitia prudenter sedauit, 1. *Reg. 3.* Contentionem discipulorum, quis esset maior, Christus sedauit, de sua humilitate exemplum praebens, *Luc. 22.*

Sicut inflando, ex Scintilla vnica excitatur incendium, ita ex modica rixa magnae discordiae oriuntur. *Nazian.*

Sicut Mare, quod ex se tranquillum est, ventorum vi agitari & turbari videmus, sic populus in pace tranquillissimus, turbulentorum hominum vocibus concitari solet.

Quemadmodum singula Haestilia seorsim separata facile franguntur, coniuncta vero frangi nequeunt, sic ciues inter se dissidentes facile superantur, concordēs vero insuperabiles manent, *Plutarchus.* Vide *Pax, Concordia.*

VIDE EX BREVIARIO. Contentiones aboleantur à Christianis. Dom. 1. Epiph. n. 1. & scissura. fer. 5. Maij hebdomada. Bellum irabet ex malis concupiscentijs originem. fer. Dom. 4. Pasch. Malum pridem vstratum. Dom. Quinquag. fer. 3. l. 2. Com. plur. Mart. n. 3. l. 1. Non a quomodo geri debet aut potest. Dom. 2. Octob. fer. 4. Deus per hoc maxime puni peccata. Dom. 5. Nouemb. n. 1. & fer. 3. ibid. propterea dicitur vocare fortes in ira sua. Dom. 2. Adu. fer. 2. l. 1. In hoc plerumque nulli parcitur. ibid. fer. 6. sed omnia vastantur. Dom. 5. Nouemb. n. 1. & Dom. 4. fer. 3. etiam Tempora. Dom. 1. Octob. Sabb. 12. Exaltationes insuper extorqueantur. Dom. 2. Adu. fer. 3. l. 2. Ante eius compressum, auxilium à Deo (magna cum fiducia) petendum. Dom. 2. Octob. Sabb. 1. 2.) 14. Sept. n. 2. qui iussit bellantes protegi. Dom. 5. Octob. fer. 6. l. 1. Bellum tunc iustum, quando pro gloria Dei suscipitur. Dom. 1. Octob. Sabb. 1. 3. quamuis etiam ex alijs vitijs geri possit. Dom. 3. Octob. num. 2. Quamdiu duras bellum ? donec placuerit via hominum Domino. Dom. 1. Aug. Sabb. 1. 2.

Sententia selecta de Discordia.

Homo perversus suscitatur rixas, & verbosus separatur Principes. *Prov. 6.*

Qui prouocat iras producit discordias.
Noli esse sicut leo in domo tua, euertens domos illic tuas, & opprimens subiectos tibi. *Eccles. 4.*

Omne regnum in se diuisum desolabitur: Et

omnis ciuitas, vel domus diuisa contra se non stabit. *Matth. 12 & Luca 11.*

Non est dissentio Deus sed pacis. 1. *Cor. 14.*

Si inuicem mordetis, & comederis, videte, ne ab inuicem consumamini. *Gal. 5.*

PATRES. Dissentiones nunquam debent amari. *Augustinus.*

Discordia nemo benedicit Dominum. *Augustinus.*

Peruersos ipsos vnitas corroborat dum concordant, & tanto magis incorrigibiles quanto magis vnanimis fecit. *Gregor.*

PHILOS. POETAE. En quo discordia ciues perduxit miseris ? en quis consequimus agros. *Virg. eclog. 1.*

Discordia demens.

Intrauit caelos superosque ab bella coegit. *Virgilius.*

Si cupias pacem, linguam compesce loquacem. *Stramurtius.*

Concordia res paruae crescunt, discordia res maxime dilabuntur. *Salustius.*

DURITIA CORDIS.

Duri & obstinati in malo per verba, & praedicationes non emolliuntur: Sunt enim sicut duri lapides, super quos si cadet aqua interitus non molestant. Sic Heli filios verbo corripuit, sed non profuit, ideoque interierunt, vt habetur 1. *Reg. 2.* Nabal fuit ita durus, vt ad dulcia verba nuntiorum Dauid stecti non potuerit, 1. *Reg. 25.* Iudas ita fuit durus, vt osculo Christi emolli non potuerit in Euang.

Duri manent obstinati quantumcumque viderint signa & miracula fieri. Sic induratum fuit cor Pharaonis, qui ad nulla signa quae Moyses de mandato Domini faciebat, emolliabatur ad credendum Domino. *Exod. 6. 18. & 19.* Iudaei qui apprehenderunt Iesum fuerunt durissimi, qui neque per sanationem auricularum, neque per alia signa moti fuerunt, *Luca 22. Ioan. 18.*

Duri & obstinati non solum non quiescunt, sed etiam si reprehendantur peiores fiunt. Sic tam durus fuit Cain correptus admonitione Domini, vt fratrem occiderit, *Genes. 4.* Obstinati Iudaei Zacharia increpante & admonente, eum crudeliter occiderunt, 2. *Paralip. 24.* Stephanum increpantem Iudaeos de eorum duritia, ipsi eum impiè lapidauerunt, *Act. 7.* Vide *Amaritia;* & è contra *Penitentia, Obedientia, Liberalitas.*

VIDE EX BREVIARIO. Obstinatio vrium est maxime Iudaorum. Feli. Epiph. n. 3.

Eius causa etiam in alijs est neglectus Verbi Dei; Dom. 3. Pentec. n. 2. l. 3. & inspiratione interna. Dom. 3. Sep. Sabb. l. 3.

Vide supra Avaritia, Penitentia, Obedientia, &c. cum Sententijs selectis.

E.

EBRIETAS.

Ebricitas & gula in tentatione obtinent primum locum. Prima tentatio filiorum Israel fuit de potu, secunda de cibo, *Exodi 17. & 18.* Volens diabolus Salvatorem tentare, prius ipsum gula, quam alio vitio agrefus est; *Matth. 4.*

Ebricitas vitium luxuria nutrit. Hinc est quod Loth qui in Sodomis bonus fuit, inebriatus cum proprijs filiabus peccavit, & duplicem incestum commisit *Genesis 19.* Sicut enim pinguis facilius flammam concipiunt, ita ebriosi flammam libidinis.

Ebricitas hominem dementat. Nam Noe qui erat vir perfectus, inebriatus sic dementatus est, vt sine verecundia denudatus iaceret; *Genes. 9.* Fatuus & demens factus est Esau, qui propter lentis edulium vendidit primogenituram fratri suo, *Genes. 25.* Propter vesaniam in epulis diues Epulo in siti & flammis cruciatur, *Luca 16.*

Crapula & ebrietas in Clericis & religiosjs est maxime detestabile. Ideo dixit Dominus ad Aaron; Vinum & omne quod inebriat non bibetis tu & filij tui, quando intrabitis tabernaculum; *Leuit. 10. Numer. 16.*

Crapula & ebrietas multoties causa vel occasio est mortis. Vnde Philisthæis epulantibus & lætantibus domus eccidit super eos *Judic. 16.* Aman in conuiuium temulentus, fuit ab Absolone occisus, 2. *Reg. 13.* Comedit Ionathas modicum mellis contra præceptum patris, & fuit condemnatus ad mortem; sed populus ipsum liberavit 1. *Reg. 14.* Benedab Rex Syriæ temulentus per Principum prouinciarum pueros ad mortem fugatus est, 3. *Reg. 20.* Filijs Iob vellentibus & bibentibus vinum, domus cecidit, & eos oppressit, *Iob. 1.* Propter ebrietatem Holofernis Iudith habuit opportunitatem cum occidendi, *Judith. 12.* Reuersus Aman à conuiuium lætus, statim fuit cum duabus filiabus & cum decem filijs occisus, *Hester. 9.* Fecit Ptolomæus conuiuium Simoni, & cum cum duobus filijs interfecit. 1. *Machab. 15.* In conuiuium natalis Herodis innocens Baptista propter veritatem impie decollatus fuit, vt habetur *Marc. 6. Matth. 14.*

En quibus S. Chrysof. comparat ebriosos: Homo, inquit, ebrius est mortuus animatus, dæmon voluntarius, morbus veniam non habens, ruina excusatione carnis, commune generis nostri opprobrium. *Homil. 1. ad pop. Antioch.*

Ebriosus similis est Anseri, qui amat semper os. in liquido habere, clamare, & otari; sed sicut Anser in fine deplumatur, & ad ignem affatur, ita ebriosus tandem omnibus bonis deplumatur à creditoribus, & postea in inferno affatur à dæmonibus.

Ebriosi sunt sicut paludes, in quibus tantum generantur ranæ, & serpentes, & noxia animalia, ita & in ebriosorum, & luxuria, & infania, & omnia vitiorum genera aluntur.

VIDE EX BREVIARIO. Ebrietas, *hinc acclamatur vsq. Dom. 3. Adu. fer. 2. Eius varia mala. Dom. 1. Adu. n. 2. Dom. 4. Sep. n. 2. Dom. Sexag. fer. 5. l. 2. Dom. 4. Sep. n. 2. Pessimus est, quod etiam Regno Dei prius. Dom. 1. Epiph. fer. 4. hinc Propheeta predicat, quod ebrii vitulabunt; Dom. 4. Nouemb. fer. 3. Cauenda ergo, maxime Ecclesiasticis. Dom. 1. Adu. n. 2. & detestanda, Dom. 1. Pentec. fer. 3. vtrique cum diabolus illa delectetur. Dom. 3. Nou. n. 1. 3. & legem diuinam per ieiunium acceptam Moyses, cæsauerit. Dom. 4. Quadr. n. 2. non cogendum ad potum. 5. Sept. n. 1. l. 3. Vide Gula.*

Sententia selecta &c. de Ebrietate.

Sicut ignis probat ferrum durum, sic vinum corda arguet inebriate potatum. *Ecclesiastic. 31.*

Non in comensationibus & inebriatibus, non in cubilibus & impudicitijs, sed induimini Iesum Christum. *Apost. ad Rom. 13.*

Neque ebriosi, neque maledici, regnum Dei possidebunt. 1. *Corinth. 6.*

Regnum Dei non est esca aut potus, sed pax & gaudium in Spiritu S. *Ibidem.*

Fornicatio, & vinum, & ebrietas, auferunt cor. *Ioseph. 4.*

Nolite inebriare vino in quo est luxuria. *ad Thefal. 5.*

Operarius ebriosus non locupletabitur. *Eccles. 19.*

Nullum secretum est vbi regnat ebrietas. *Prouerb. 31.*

PATRES. Ebrietas est flagitiorum omnium mater, culpæ materia, radix criminum, origo vitiorum, turbatio capitis, subuersio sensus, tempestas linguæ, procella corporis, naufragium castitatis, amissio temporis, infamia voluntaria, ignominiosus languor, turpitudine

morum, dedecus vitæ, animæ corruptela.

Auguſt. ad ſacras Virgine.

Vinum potatum moderatè, eſt medicamentum, plus iuſto ſumptum venenum eſſe cognoſcitur. *Auguſt.*

Valde turpe eſt, vt quem non vincit homo, vincat libido, & obruatur vino qui non vincitur ferro. *Idem.*

Ebrietas eſt blandus dæmon, dulce venenum, ſuaue peccatum. *Idem.*

Ebriofus quem abſorbet vinum, abſorbetur à vino, abominatur à Deo, deſpicitur ab Angelis, deridetur ab hominibus, deſtituitur à virtutibus, confunditur à dæmonibus, conculcatur ab hominibus. *Idem lib. de patient.*

Noe ad vnus horæ ebrietatem nudauit femora ſua, quæ per ſexcentos annos contexitur. *Hieronymus.*

Vbicumque ſaturitas & ebrietas ſibi libido dominatur. *Hieron. Epit. ad Tit.*

Ebrietas in laico crimen eſt, in ſacerdote ſacrilegium: quia alter animam ſuam necat vino, alter ſpiritum ſanctitatis extinguit. *Petrus Rauennas.*

PHILOS. ET POETÆ. Ebrius atque ſatur, nunquam bene philoſophatur.

Multum merum pauca cogit ſapere. *Mendanex.*

Sine Cerere & Baccho friget Venus. *Tertentius.*

Multos cæcus amor cogit ſecreta ſateri, Arcanum demens detegit ebrietas. *Ouid.*

Ebrio nemo ſecretum ſermonem committat. *Seneca.*

Refertur Alexandri Macedonis exemplum, qui Clitum chariſſimum ſibi ac fideliffimum inter epulas tranſſedit, & intellecto ſac nore mori voluit. *Seneca.*

Absentem lædit qui cum ebrio litigat. *Idem:* quia ebrius ſibi præſens non eſt.

ECCLESIA.

Ecclēſia cum ſolicitudine eſt ſeruare debet à fidelibus adificari. Ideo teruentior fuit Salomon in zdificatione templi, quam domus ſux; quia templum in ſeptem annis, domum vero in duodecim perfecit, 3. Reg. 3. Magnam curam habuit Dominus de zdificatione Eccleſiæ, quando præcepit Cyro vt zdificaret ei domum In Hieruſalem, quod prius prædixerat per Eſaiam, *Eſaias 2. et 1. Eſd. 3.*

Eccleſia adificata debet ſolemniter et cum gaudio conſecrari. Ideo magnam ſolemnitatem fecit Salomon in dedicatione templi, 3. Reg. 8.

Eccleſiam debet homo intrare mundus à peccato.

In cuius figura dixit Dominus Moyſi; facies labrum æneum ad lauandum, & miſſa aqua lauabant Aaron & filij eius manus ſuas & pedes cum ingreſſuri erunt tabernaculum. Per manus ſignantur operationes, per pedes affectiones, *Exodus 30.* Non licebat niſi paucis & mundis intrare templum & tangere vaſa eius, *Numer. 4.* Szpè mundauit Dominus templum eiciens vendentes, & ementes, & menſas, & boues, & columbas, quæ templum reddebant immundum. *Matth. 21. Luca 19.*

Inſtruentis ſunt tam pueri quam proci, vt Eccleſiam viſitent. Exemplo Chriſti, qui die 40. à natiuitate voluit ad templum deſcendi: & quodennis in templo in medio Doctõrum, ſuit à Matre inuentus, *Luca 2.* Petrus & Ioannes aſcendunt in templum ad horam orationis nonam; & tunc claudum Petrus ſanauit, *Act. 3.* Eunuchus Candacis Reginz Aethiopiæ veniebat in Hieruſalem ad viſitandum templum, *Act. 8.* Vide infra, *Fides.*

Quam firmiter oporteat credere veræ Eccleſiæ, vide exempla in *Catecheſi* infra de Symbolo cap. 1.

ARGUMENTA octo pro Eccleſia Romã, & contra Sectarios &c. vide ſupra in *Controuerſia* Tom. 1. cap. 3. &c.

VIDE EX BREVIARIO: Eccleſia Columna & firmamentum veritatis. Dom. 5. Epiphani. ſer. 2. l. 3. *Sanctorum varietate ornatur.* 1. Nouemb. num. 2. *habetque ſtatuſ diuerſos.* Dom. 6. Epiphani. n. 3. l. 3. *Comparatur Sagena.* Dom. 5. Epiphani. n. 3. l. 3. *Vinea.* Dom. Sep. n. 3. *Luca Octau. Aſcenſ. n. 3. Iſſi. B. Virgum.* Sabb. ante Pentec. n. 3. *Cornu.* Dom. 9. n. 2. l. 3. *Regno Dei.* Dom. 19. n. 3. & Com. Virg. n. 3. *Puſillo gregi.* 2. Com. non Pontif. n. 3. *Decem Virginitibus.* Comuni Virg. *Agna.* Com. Virg. N. 2. *Fundamentum eius eſt Petra.* 18. Ian. n. 3. l. 2. *licet premarum non opprimatur.* Sabb. infra Dom. Quinquag. *porius augetur:* 3. Iul. n. 1. r. *Cura eius petro commiſſa.* Dom. 2. Paſch. n. 2. *ſupra quem adificata.* 18. Ian. N. 3. *Romana omnium Eccleſiarum primatum tenet.* 16. Ian. N. 2. l. 3. *Cuius Epicoſcopus vniuerſalis etiam Eccleſiæ Epicoſcopus.* 2. Mart. n. 2. l. 2. *Dedicatio Eccleſiarum iam olim conſuetæ.* Dom. 2. Octob. ſer. 2. *eius origo, modus, & tempus celebrand.* Octau. Dedic. n. 2. *Dedicatio templi materialis, eſt figura ſpiritualis in nobis.* Commune Dedic. N. 2. & ſer. 6. n. 2. *Templa principaliter ad Dei honorem (in quibus ſingulariter habitare vult.* Dom. 8. Pentec. n. 1. *) conſtruntur licet.* Dedic. n. 2. l. 3. & ad Verbum Dei prædicandum, Sacramenta adminiſtranda, Miſſamque celebranda. 2. Aug. *Conſecratio cornu 9: Nou. n. 2. et 18. n. 2. l. 2.*

tem eorundem Dedicatio. 5. Aug. n. 2. l. 3. Vide supra hic. *Templa adificata Deo gratum.* Dom. 7. Sab. l. 3. Dom. 5. Nou. fer. 5. l. 2. 5. Aug. n. 2. atque *laudabile.* die 6. Dedic. n. 2. *quamuis propter peccata populi eadem deinde DEVS abominetur.* Dom. 8. n. 1. l. 2. *Templa etiam Angeli adificauerunt.* 8. Maij n. 2. l. 3. 23. Nouemb. n. 2. l. 3. *passunt etiam ex adibus profani fieri.* 6. Ian. n. 2. l. 2. *Frequentanda Dom.* 2. Pentec. fer. 2. & *negligentes puniendi.* Dom. 5. Nouemb. fer. 5. l. 2. *Veneranda propter SS. Reliquias.* 18. Nouemb. n. 2. die 6. Dedic. n. 2. l. 3. *facularia in his non tractanda.* Dom. 1. Quadr. fer. 2. *Augenda muneribus & donis.* 8. Octob. n. 2. l. 3. 18. Nouemb. n. 2. l. 3. *Spoliatores eorum non erunt impunes.* Dom. 4. Octob. fer. 4. *Destructa restitueranda.* Dom. 2. Octob. num. 1. *Prophætata reconcilianda.* 27. Maij lect.

Sententia sacra &c. de Ecclesia.

Ego dico tibi, quia tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam. *Matth. 16.*

Fundamentum (Ecclesie) aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus 1. *Cornarb. 3.*

Hæc tibi scribo, fili, ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia &c. *Tim. 3.*

Ecclesia columna est & firmamentum veritatis. *Paulus Apost.*

PATRES Adhuc habet Ecclesia, quo crescat, donec impleatur, dominabitur à mari vsque ad mare. *August. super Matth.*

Ecclesia velut Lilium inter spinas, matris & bonis est permixta. *Idem August.*

Hoc habet proprium Ecclesia, dum persequitur floret, dum opprimitur crescit, dum contemnitur proficit; dum læditur vincit; dum arguitur intelligit; tunc stat quum superari videtur, *S. Hilarius.*

Sancta Ecclesia consistit vnitatem fidelium, sicut corpus vnitatem membrorum. *Gregorius.*

Proditorum se esse nouerit, quicumque est ille qui vitia quælibet in hanc domum conatur inducere, & templum Dei speluncam vult facere dæmonum. *Bern.*

Sponsa, id est, Ecclesia Christi nihil sibi gloriosius putat, quam Christi portare opprobrium. *Bernardus.*

EXHORTATIO.

Exhortatio retrahit à peccato. Sicut exhortatio Abigail Dauidem à peccato homicidii re-

traxit, 3. *Reg. 25.* Quamdiu viuunt Sacerdos Ioiada, tamdiu Ioa probus fuit, sed eo mortuo factus est pessimus, 4. *Reg. 12.* Ad exhortationem Neemix Vsurijs reddiderunt vsuras, & vltèrius non acceperunt, *Neem. 5.* Baptista exhortaueit populum, multi baptizabantur consistentes peccata sua, *Matth. 3.*

Exhortatio bona confortat in tribulatione. Ideo Tobias adibat omnes in captiuitate positos exhortans eos, vt haberet *Tobia. 1.* Tribulato Iob venerunt amici eius ad confortandum eum. *Iob. 2.* Primum septem fratrum Machabæorum, cum in fartagine torqueretur, ceteri cum matre hortabantur, vt pro lege fortiter moreretur vt haberet 2. *Machabæorum 7.*

Exhortatio bona parentum filios alios probat. Sicut parentes vxoris Tobie monuerunt eam honorare foceros, maritum diligere, & gubernare domum, seipsam irreprehensibilem exhibere, *Tobia 18.* Morituros Mathathias filios efficaciter hortatus est ad agendum viriliter pro lege Domini, quod ipsi optime seruauerunt 1. *Matth. 2.*

Vide infra, *Filiorum educatio.*

Exhortatio bona excitat alios ad virtutem. Sicut Iudith sua exhortatione, animauit ciues Bethulæ ad viriliter resistendum Holifern, & placandum Deum, *Iudith. 8.* Iudas Machabæus hortabatur & armabat populum sermonibus bonis, 1. *Machab. 3. & 4. & 2. 8. 10.* Paulus & Barnabas hortabantur fratres & animabant vt permanerent in fide, *Actuum 14.*

Exhortationes Dei nomine debent Prædicatores libere & libenter præstare. Propterea dixit Dominus, *Es. 1.* Clama ne cesses, quasi tuba scelerata vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum.

Ioannes Baptista prædicando monuit Herodem de incestu, & Christus Iudæos de in credulitate, etiam idè de morituros præuidèrent.

Exhortatione opportuna peccatores & infideles ad Deum conuertuntur. Sicut prædicatio Ionæ conuertit Niniuitas, qui propter peccata subuersi ti debebant, *Ionæ 3.* Petrus in Pentecoste sic prædicauit vt circiter tria millia hominum conuerterit ad fidem, *Act. 2.* Iterum ad prædicationem Petri tot crediderunt, vt factus sit numerus credentium quinque millia, *Act. 4.* Prædicantibus Paulo & Barnaba Iconijs crediderunt multi Iudæi, & Græci, *Act. 14.*

VIDE EX BREVIARIO. Prædicatio Verbi Dei præmittenda, vt sequatur Christus. *Commune Hung. n. 3. l. 2. Prædicatores Verbi Dei debent magna libertate id facere 30. Sept. n. 3. l. 2. 14. Octob. n. 2. l. 2. Charitate tamen bene se munire de.*

de bono, Commun. Euang. N. 3. l. 2. & *dicta bono exempla confirmare* ser. 3. 12. Mart. N. 3. l. 2.

Vide supra, *Consilium bonum, Corruptio &c. cum Sententijs selectis*.

EVCHARISTIA.

IN hoc Sacramento verè Deus *memoriam facit mirabilia suorum*. Res mira, solo Dei verbo Cœli formati sunt, magis mirum Christum solo verbo è cœlo in terras adduci. Solo verbo dixit Deus, *Fiat lux, & facta est lux; fiat firmamentum*, & factum est firmamentum: Solo verbo iussit Iosue solem stare & stetit. Sed magis mirandum Christum filium Dei, Solem iustitię, cœli terręque Dominum, solo verbo; *Hoc est corpus meum*, è cœlo descendere, sub panis & vini speciebus collocari, & hominibus in alimentum præberi.

Mysterium huius Sacramenti varijs *Figuris* in Scriptura adumbratur, & explicatur, *Exodo* 12. Deus iubet offerri & manducari *Agnem Paschalem*, in Eucharistia manducatur *Agnus Dei*, qui tollit peccata mundi.

Exodi 16. Deus in deserto filios Israel pavit *manna caelesti* per 40. annos, Deus in deserto huius vitę pascit Christianos *Sacra Eucharistia*, vt non deficiant in via patrię caelestis, & in alimentum vitę æternę, vt aperte dicitur *Ioannis* 6. *Non sicut manducauerunt Patres vestri manna in deserto & mortui sunt, qui manducant hunc panem viuent in æternum*.

Exodi 40. Offerrebatur Domino *Panis propositionis*, qui solum à puris & sanctificatis sumi poterat, ita ad hoc Sacramentum nemo debet nisi purus accedere, alias vt ait *Apost.* *Iudicium sibi manducas & bibis non dydicatis Corpus Domini*.

Genesim 14. Melchisedech in gratiarum actionem pro victoria per Abrahamum obtenta *Obtulit panem & vinum, erat enim Sacerdos Dei altissimi*; sic panis Eucharisticus offerretur Deo in Sacrificium pro victoria obtenta vel obtinenda contra carnem, mundum, & dæmonem.

Ad Communionem Eucharistię accedens debet prius *scilicet* peccatorum per penitentiam aut Confessionem abluere. Sic enim Christus ante institutionem Eucharistię *discipulorum pedes lauit, Ioan* 13. Et *Apostolus* monet 1. *ad Corinth.* 11. v. 27. *Probat autem seipsum homo & sic de pane isto edat & de calice bibat, id est, examinet se an sit dignus tanto Sacramento*, narratur *Matth.* 27. Ioseph ad Arimathia acceptum Christi iam defuncti corpus inuoluisse in syndone munda, & collocasse in monumento nouo, quanto magis oportet Christi

viuentis corpus in animam mundam suscipere, & cum nouo affectu charitatis.

Huius Sacramenti institutio, fructus, & effectus tribus potissimum locis in Scriptura exprimitur. *Ioan.* 6. v. 48. *Ego sum panis vita &c. Iusè Matth.* 26. v. 17. de vltima cœna. Et 1. *ad Corinth.* 11. vbi exponitur institutio, & dispositio requisita ad Eucharistiã.

De hoc Sacramento contra Hæreticos videtur tradita in *Controuersijs Tom.* 1. *part.* 2. *cap.* 3. de Eucharistia.

Varia Exempla vide infra in Catechesi cap. 4. de Eucharistia & Sacrificio Misę.

VIDE EX BREVIARIO. Eucharistia est *Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi*, fest. Corp. Christi n. 1. & ser. 3. infra Oçtau. n. 2. l. 1. & 3. Maij l. 2. & 2. Aug. & Oçtau. eiusdem Corp. Christi n. 2. *Illo nihil pretiosius*. Fest. eiusd. N. 2. *nihil mirabilius*. ibid. *nihil salubrius*. ibidem l. 2. *Miraculorum omnium maximum*, ibid. *De hoc nihil carnale sapiendum*, ser. 6. eiusdem n. 3. l. 2. & ser. 2. infra Dom. eiusdem n. 2. *Conficitur verbis Christi*, ser. 2. ibidem n. 2. l. 1. & ser. 4. ibidem n. 2. *sub vna specie exhibitus*. 7. Dec. n. 2. l. 3. 2. Aug. l. 2. *Cuius frequentatio capis non longè post Persecutionem*. ser. 6. infra Corp. Christi n. 2. l. 2. *sumenda ab omnibus*, 22. April. n. 2. *sed Baptizatis*, 3. Maij n. 3. l. 2. *à mortuis*, 7. Dec. n. 3. 27. Ian. n. 2. l. 3. *sed non nisi à bene dispositis*, fest. Corp. Christi n. 1. l. 3. & *mundis*, ibidem n. 3. l. 2. 12. Aug. n. 3. *Exortatio ad Communicandos*, Dom. infra Oçtau. Corp. Christi n. 2. l. 2. & ser. 2. ibidem n. 2. lect. *Pana indignè communicantium non parua*, ibidem l. 2. *Communio vniuersi Christi*. Sabb. infra Oçtau. Corp. Christi n. 2. & ser. 4. eiusdem n. 3. l. 2. & oçtau. n. 2. & 3. *etiam corporaliter vitam consecratus* 30. Ap. n. 2. l. 1. *morbus pellit, sanientemque membrorum nostrorum legem sedat*, Oçtau. Corp. Chr. n. 3. l. 3. *hostesque corporales fugat*, 12. Aug. n. 3. l. 3. *Reuerentiam illi exhibendam Angelis docent*, Dom. infra Corp. Christi n. 2. l. 2.

Sententia sacra de Eucharistia.

FIGURÆ EVCHARISTIÆ. Panem de cœlo præstitit illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suavitatem. *Sap.* 16.

Manna tuum non prohibuisti ab ore eorum. *Neb.* 9.

Anima polluta, quę ederet de carnibus hostiũ pacificorum, quę oblata est Domino, peribit de populis. *Leu.* 7.

Leptusius, aut patiens fluxum seminis, non

vescetur de his quę sanctificata sunt mihi donec sanetur, *Leu. 22.*

PATRES. Accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit, sic vive ut quotidie merearis accipere, *August.*

De totius mundi operibus legisti, quia ipse dixit, & facta sunt, ipse mandavit & creata sunt. Sermo igitur Christi qui potuit ex nihilo facere, quod non erat: non potest ea quę sunt, mutare in illud quod non sunt? Non enim minus est nouas rebus dare formas, quam mutare naturas. *Ambros.*

Liquet, quod præter naturę ordinem Virgo generauit, & hoc quod confiticimur corpus ex Virgine est: Quid queris naturę ordinem in Christi corpore, cum præter naturam sit ipse partus ex Virgine. *Ambros. ibid.*

Qui vulnus habet medicinam requirit, vulnus est, quia sub peccato sumus: medicina est celeste & venerabile Sacramentum. *Idem ibid.*

Christus tangi potest, sed affectu, non manu, voto non oculo, fide non sensibus: tanges manu fidei, desiderij digito, deuotionis amplexu, oculo mentis, *Bernardus.*

F.

FIDES IN DEVM, FIDVCIA.

Fidem magnam habentes in Scripturis frequentissime commendantur. Creditit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam, *Gen. 15.* Moylen ex magna fide commendat Apostolus: Fides Moyles magnus effectus est, *ad Hebr. 11.* Mariam Virginem ob magnam fidem commendat Elizabeth, dicens: Beata es, quę credidisti, quoniam perficerentur ea quę dicta sunt tibi a Domino, *Luc. 1.* Commendat Saluator fidem Centurionis, dicens, non inueni tantam fidem in Israel, *Matth. 8.* Credentes Dominus dicit Beatos, Beati qui non viderunt & crediderunt, *Ioan. 20.*

Fides aliquando acquiritur ex miraculis: Ideo postquam filij Israel transierunt mare rubrum miraculosę diuisionis, & viderunt Pharaonem submersum, timuerunt Deum, & crediderunt Deo, *Exodi 14.* Magi videntes Stellam in Natiuitate Christi miraculosę refulgentem, nouam in Christum fidem receperunt, firmiter credentes ipsum esse Deum, *Matth. 2.* Viso miraculo de claudo sanato per Petrum & Ioannem factus est numerus credentium quinque millia, *Act. 4.*

Fidei attribuitur victoria: Sancti per fidem vicerunt regna, *Heb. 11.* Hęc est victoria quę vin-

cit mundum fide nostra: Ideo dixit Ionathas cum magna fide armigero suo, non est Deus difficile saluare in multis vel paucis qui poslea victoriam obtinuit, *1 Reg. 14.* Cum magna fide dixit Dauid ad Goliath: Tu venis ad me cum gladio, hasta, & clypeo: Ego autem ad te venio in nomine Domini: & sic de eo triumphauit, *1 Reg. 18.* Magna fide dixit Aza: Domine non est apud te vlla distantia vtrum in paucis auxiliaris, an in pluribus, & bellando victoriam habuit, *2 Paralip. 14.* Iudas Machabeus idem dicens, de hostibus triumphauit, *1 Machab. 3.*

Fides sapienter operatur miracula. Ideo Christus dixit, si habueritis tantam fidem, sicut granum sinapis, & dixeritis huic monti tolle & mitte te in mare, fiet ei, *Matth. 21. Marc. 11.* Signa autem eos qui in me credent, hęc sequentur, in Nomine meo demonia eicient &c. *Mar. 16.*

Fides sapienter saluam animam ex corporis. Ideo mulier patiens fluxum sanguinis ait intra se: Si tetigero fimbriam vestimenti eius salua ero, & sanata est, *Matth. 9.* Magna fuit Magdalenę fides, propter quam dixit ei Christus, Fides tuę saluam fecit, *Luc. 7.*

Ex fide sanauit Christus cęcum dicens, respice, fides tua te saluam fecit. Beneficia ex fide accepta enarrat Apostolus plurimis Patrum exemplis, *ad Heb. 11.*

Fidem modicam habentes a Deo nihil reprehendantur, & puniuntur. Ideo Zacharia verbis Angelij fidem non adhibente, eum taciturnitate percussit, dicens, Non poteris loqui quouisquę hęc fient, pro eo quod non credidisti, *Luc. 20.* Reprehendit Saluator Petrum, dicens, Modicę fidei quare dubitasti, *Matth. 14.* Thomam etiam non eredentem Dominus arguit, dicens: Noli esse incredulus sed fidelis, *Ioan. 20.*

Homo confidens in Domino comparatur in Scriptura, *Ierem. 17.* cum arbore plantata iuxta aquas, quę immittit radices suas, & non timebit, cum venerit æstus, scilicet tentationum aut iniuriarum, quia spes illius in Domino firmissimę radicata est.

Sicut spes futuri emolumentum omnes Artifices alit, & ad labores animat, ita ad arduum virtutis studium excitare debet spes glorię & regni æterni.

Sicut Nautę in grauib; procellis iacta anchora nauim securam & tranquillam faciunt, sic spes & fiducia in Deo debet esse anchora qua homo Christianus in omni periculo introspidus efficitur.

ARGUMENTA & Sententias pro viua Fide erga Deum, & in veram vnicamque Christi Ecclesiam &c. vide Toti, in Courrouer, c. 1. 2. 3. Exem.

Exempla plura de Fide, vide infra in Ca-
techesi cap. 1.

*VIDE EX BREVIARIO. Non cuius spiritus
credendum.* Dom. infra Ascens. fer. 3. *Fides in
miraculis olim probata.* Dom. 8. Sabb. etiam ho-
die miris Dei operibus. Dom. in Alb. n. 3. l. 2. &
signis. Sabb. infra Ascens. post Octau. nu. 3.
probatur etiam per fidelium patientiam. Dom. 4.
Pasch. num. 1. *Fides si non sit fides.* Dom. 5.
Epiph. l. 2. n. 1. *reputabitur ad iusticiam.* Felt.
Pentec. ad eque mortua. Dom. 4. Pasch. fer. 4.
ad fidem veram opera requiruntur. Dom. 5. Epi-
phan. fer. 6. l. 3. & fer. 6. infra Ascens. n. 1. l. 3. 8.
August n. 3. l. 2. *credit, qui moribus non contrahit*,
Sabb. infra Ascens. n. 2. 8. Aug. n. 3. l. 2. *sed o-
perando exercet*, 21. Decemb. n. 3. l. 3. *Vera fidei
effectus illuminare sicut lucerna*, 11. Nouemb. n. 3.
montes transferre, 17 eiusdem n. 3. l. 2. *Vitam
dare.* Dom. 3. Epiph. fer. 2. *sine fide impossibile est
placere Deo.* Dom. 4. Epiph. fer. 6. l. 2. *per eam co-
gnoscitur à Deo,* Commun. Euang. n. 2. *quam qui
non habet, est in regno diaboli*, Dom. 3. Quadr. n. 3.
l. 3. *propter quam Marcyres tanta passi sunt.* Sabb. in-
fra Ascens. n. 2. l. 1.

FILIORVM EDUCATIO.

Filij instruendi sunt, & erudiendi in Lege Domi-
ni. Præcepit Dominus filiis Israel, vt do-
cerent filios magnaia quæ fecerat eis, vt eum
magis honorarent, vt habetur *Deut. 10.* Sollici-
tus erat Iob de filiis suis, ne forte Deum offen-
derent, ideò pro eis quotidie Sacrificium offe-
rebat, *Iob. 1.* Mater septem fratrum strenuè in-
strucebat eos, in his quæ fidem & Deum spe-
ctabant, 2. *Michab. 7.*

*Filij corrigendi, & increpandi sunt de viris qua
committunt.* Sic Iacob increpabat Ioseph fi-
lium suum reuelantem somnia, ne superbia &
ambitione videretur Patri, Matri, & fratribus
dominari. *Genes. 33.* Quia Heli malè corripuit
filius suos ipse cum eo grauitè sunt puniti, 1.
Reg. 4. Adonias quia non fuit correptus à pa-
tre volens superbe regnare, fuit à fratre occi-
sus, 3. *Reg. 2.*

*Parentes debent filios, & filias bonis moribus in-
struere.* Sicut Dauid appropinquans ad mor-
tem instruxit filium suum Salomonem de bo-
no regni regimine, 1. *Paralip. 28.* & *Reg. 2.* To-
bias optimis monitis instituit filium suum ab
infantia, *Tobia 1.* & postea in iuuentute, *Tobia
4.* postea in morte, vt habetur *Tobia vlt.* Paren-
tes Saræ monuerunt eam in omnibus seipsam
irreprehensibilem exhibere, *Tobia 18.* Quia Pa-
rentes Susannæ fuerunt iusti, & optimè eam

erudierunt, ipsa noluit adulterio consentire,
Danielis.

Similes sunt pueri molli Ceræ, quibus pa-
rentes instar sigilli quamlibet formam, siue
Angeli, siue demonijs, imprimere possunt.

*VIDE EX BREVIARIO. Filij, seu liberi à Deo
aliquando imperrantur.* Dom. 1. Pent. fer. 3. l. 2. 2.
Apr. n. 2. 7. Maii n. 2. *Filius sapiens lausificat Pa-
trem: stultus contristat Matrem.* Dom. 1. Aug. fer. 9.
Com. Pontif. n. 2. l. 1. *non semper sequuntur suos*,
etiam sanctos parentes, fer. 6. Dom. 4. Ad. n. 3. *Pa-
rentum moniti audiunt.* Dom. 4. Aug. fer. 6. *et eos ho-
morent,* ibid. l. 2. atq; *obediunt,* Dom. 4. Epiphani-
fer. 4. l. 2. Dom. 3. ciuit. Sabb. *neq; correctionem eor-
um spernant,* Dom. 1. Aug. n. 1. l. 2. *multo minus in
contumalia eorum gloriantur.* Dom. 4. Aug. fer. 4.
l. 3. *Liberorum seu filiorum copia, est plerumque si-
gnum benedictionis diuinae.* Psalm. 127. fer. 4. vesp.

Sententia sacra de Fil. Educatione.

Consusio patris est filius indisciplinatus.
Eccles. 22.

Laeta filium & paudentem te faciet: laeta cum
eo, & contristabit te, *Eccles. 30.*

Non des filio potestatem in iuuentute, &
ne desipias cogitationes illius, *Eccles. 30.*

Melius est vt filij te rogent, quam te respice-
re in manus filiorum tuorum, *Idem c. 3.*

Qui parit virgæ odit filium suum, *Sap.*

Super filiam luxuriosam confirma custo-
diam, ne quando faciat te in opprobrium ve-
nire &c. *Sap. 33.*

Filius sapiens lætificat patrem, filius verò
stultus matritia est matris suæ, & despicit eam.
Prov. 10. & 15.

PHIL. POETAE. Aetas parentum peior
aui, tul t

Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorum. *Horat.*

Qui non alluescit virtuti, dum iuuenescit,
A vitis nescit desistere, quando senescit.

Vt flos, vt ventus, transibit nostra iuuentus.

FORTITVDO.

Fortem et audacem reddis hominem puritas con-
scientia. Moyses coram & innocens auda-
cter & constanter stetit iussum Pharaone ar-
gens eum: *Exodi 5.* Iudith quia puram & bo-
nam intentionem habebat, Holofernem stren-
nuè interfecit, *Iudith. 12.* & 13. Gedeon fortissi-
mus in treccētis viris maximum populum viri-
liter superauit. Dixerat enim ei Angelus, Do-
minus tecum virorū fortissime, *Iudith. 6.* Et post
hoc in illa fortitudine liberavit Israel, *Iud. 8.*

Fines

Vnus formidolosus dissipat, vnus fortis roborat totum exercitum. Ideo dicit Gedeon; qui formidolosus est, reuertatur. *Iud. 7.* Dauid fortiter superauit leonem & vrsum in eremo, & Goliath, 1. *Reg. 17.* Iudas Machabæus viriliter transiit Iordanem & irruit in hostes suos, 1. *Machab. 5.* Eleazar, audacter irruit in elephantem, & occidit, licet videret se casu elephantis opprimendum, 1. *Machab. 6.* Machabæus & socij more leonum irruentes in hostes occiderunt multitudinem inimicorum, 2. *Machab. 11.*

Fortitudo perfectissima est tolerantia verum aduersarum. Vnde teste Philosopho; fortitudo est considerata periculorum susceptio, & laborum perpassio. Tali fortitudine tolerauerunt formacem 3. pueri dicentes Regi, Deus potest nos eripere de camino ignis, 2. *Sam. 3.* Stephanus plenus gratia & fortitudine viriliter sustinuit lapides: & sic de alijs Martyribus.

Fortes comparantur altis & firmis Ruribus, quas nullæ maris procellæ, nullæ res aduersæ commouere valent. Item Turri munitissimæ, quæ nullis telorum ictibus expugnari potest.

VIDE EX BREVIARIO. Fortitudo *quorundam insignis.* Dom. 1. Octob. n. 2. *qua in aduersis maxime probatur.* Dom. 3. ibidem n. 2. *est clavis ad celum.* 2. Nouemb. numer. 2. 1. 2. *Martyrium magnanimitas in tormentis, & fortitudo; Non tantum viri, sed & femina, immo pueri teneraque Virgines, imperterriti vsque ad effusionem sanguinis decerantur.* Sabb. infra Ascens. n. 2. *gerantur egerunt.* 14. Maij 11. 18. Aug. n. 3. 1. *hymnos decantauerunt.* 15. Iun. 1. 2. & 18. eiusdem 9. Nouemb. n. 3. 1. 3. *littores cuius pacem compræcantes.* 25. Iuln. 2. 1. 3. *velut ad epulas.* 18. Iun. *vel ad thalamum accurrerunt.* 2. Ian. n. 2. 1. 3. *tormenta flores repant.* 11. Aug. n. 3. 1. 3. *bestias alliciunt.* 1. Febr. n. 2. 1. 2. *ryannus insultant.* Dom. 5. Octob. ser. 2. 10. Aug. n. 1. *simulacra conspiciunt.* 30. Aug. *instrumenta saluant.* 30. Nouemb. n. 2. 1. 2. *verò in tormenta ruunt.* 9. Febr. 23. Sept. n. 3. 1. 3. *tormenta non ferunt.* 17. Aug. n. 2. 1. 2. *spectaculum Angelis & hominibus.* Commun. Apost. n. 1. 1. 2. *Eorum miracula, & virtutes magicis artibus attributa.* 11. Aug. n. 3. 1. 3. & 30. eiusdem 19. Sept. n. 2. 1. 2. 27. eiusdem. n. 2. 1. 2. *Martyrium potius vitæ am dæ, quam crispæ.* 22. eiusdem n. 3. 1. *Annus crescit pugna, crescit & pugna inuicem gloria.* 1. Nouemb. n. 2. 1. 1. *non temere esse iniuriendum.* 2. Maij n. 3. 1. 3. *Martyres crudelitate primum perterriti, sed deum ammosiores effecti.* 26. April. n. 2. 1. 2. & 28. 10. Ian. n. 2. 1. 2.

Vide *Constantia, Patientia, Perseuerantia.*

Sententia selecta &c. de Fortitudine.

Expecta Dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum. *Psal. 26.*

Fortitudo mea & laus mea Dominus. *Exodi 15.*

Deus Israel ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ. *Psal. 67.*

Omnia possum in eo qui me confortat. *Thi-lipp. 4.*

Si Deus pro nobis quis contra nos? *ad Romanos 8.*

Melior est sapientia quam vires; & vir prudens quam fortis. *Sapient. 6.*

PATRES. Hæc est vera fortitudo, quæ naturæ usum, & sexus infirmitatem, mentis deuotione transgreditur. *August.*

Ille solus vir fortis debet iudicari, qui temperans est, moderatus, & iustus. *Lactant.*

Fortitudo atque constantia via regia est, à qua declinat ad dexteram qui temerarius est & pertinax, ad sinistram qui formidolosus est & pauidus. *Hieronymus.*

Iusti & fortis viri esse nec aduersis frangi nec prosperis subleuari sed in vtroque esse moderatum. *Hieronymus.*

Stultus vt luna mutatur, sapiens enim non meta frangitur, non potestate mutatur, non extollitur prosperis, non tristibus mergitur: vbi enim sapientia, ibi virtus est, ibi constantia ibi & fortitudo. *Ambros.*

Iustorum fortitudo est carnem vincere, proprijs voluptatibus contraire, delectationem vitæ præsentis extingueret, huius mundi aspera pro æternis præmijs amare, prosperitatis blandimenta contemnere, aduersitatis metum in corde superare. *Gregor.*

Virum fortem iniuriæ probant. *Aug.*

PHILOS. POETÆ. Calibus aduersis fracta qui mente recumbit.

Fortuna necit prosperiore frui. *Marialis.* Fortior est qui se, quam qui fortissima vitæ cit Mænia.

Haud esse virile, terga fortuna dare. *Senec.* Superanda omnis fortuna ferendo est. *Virgilius.*

Audaces fortuna iuuat, timidisque repellit. *Idem.*

Rebus in angustiis facile est contemnere vitam.

Fortiter ille facit, qui miser esse potest. *Marialis.*

Tu ne cede malis, sed contra audentior ito. Qua tua te fortuna sinet. *Virgilius AEn. lib. 6.* Au.

Audentes Deus ipse iuvat. *Ovidius Metamor- phoseos lib. 10.*

Tantum proficis, quantum tibi vim intuleris. *Axioma S. Ignacij.*

Magnanimi est rebus prosperis non inolescere, neque aduersis deiici. *Cic.*

Dulcia non meruit qui non gustauit amara.

Necessitas etiam timidos fortis facit. *Sal.*

Adagium omnium Antiquorum commune, Sustine, & Abstine. Facile autem animus fortiter sustinet, dum corpus à vitijis abstinet.

G.

GLORIA CAELESTIS.

Gloria aeterna magnitudo. Illam exponit Apostolus 1. Cor. 2. v. 9. Oculis non vidit, nec audiuit, nec in cor hominis ascendit quæ præparauit Deus ijs qui diligunt illum.

Pro gloria caelesti calamitates toleranda. Quia, inquit Apostolus, Non sunt condignæ passionibus huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis, ad Rom. 8. v. 18. Momentaneum & leue tribulationis nostræ supra modum in sublimitate, æternam gloriæ operetur, 1. Cor. 4. 17. Gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei, ad Rom. 8. Ad gloriam illam Dei omnia purè referenda suis semper inculcat, S. Ignacij.

Omnis qui reliquerit domum, vel fratres &c. centuplum accipiet & vitam æternam possidebit, *Matth. 14.* Lazarus pauper in sinu Abraham, id est, in statu gloriæ, vidit à longè diutem in tormentis.

Beati carebunt omni miseria. Dicitur enim *Apoc. 11. v. 4.* Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, neque erit luctus, neque dolor erit ultra. Idè clamat Propheta, o Israel quam magna est domus Dei, & ingens locus possessionis eius, *Baruch. 3. v. 24.*

Comparat sepe Scriptura caelestem gloriam cum Ierusalem, ciuitate sancta, & ornata auro, saphyro, smaragdo &c. vt *Apocal. 21. v. 2. 18. & 21.*

Vide supra *Beatitudo*, & infra in Catechesi alia Exempla cap. ultimo: Et in *Tom. II. part. 1.* de Beatitudine, & visione Dei Dogmata Theologica.

VIDE EX BREVIARIO. Beatitudo non consistit in sola oculorum visione, *Dom. 12. n. 3. nec in voluptatibus corporalibus*, 2. *Commun. Apost. n. 3. l. 3. Nec in numero annorum*, *ibid. eius speciem Christus proposuit*, 6. *Aug. n. 3. l. 3. quæ periculis describitur*, 2. *Nouemb. n. 3. & 4. eiusdem n. 2. Habet vero suam diuersitatem*, 5. *Eiuid. propter va-*

tributionem variorum laborum, 8. *eiusdem n. 2. l. 5. Cuius contemplatio merito Martyres confortauit*, *ibidem gaudia eius ineffabilia*, *ibidem n. 2. l. 3. & n. 1. quæ non sine labore acquiruntur*, *ibidem & 14. Nouemb. n. 2. l. 3. Pfalm. 23. ser. 2. ad prim. est portus tranquillitatis caelestis*, *Com. non Pont. num 3. Beatus est qui multis virtutibus ornatus est*. *Pfal. 1. Dom. Offic.*

Sententiæ supra de Beatitudine.

GRATITUDO ERGA DEVM.

Gratias sunt agenda generalitèr pro multitudine beneficiorum quæ à Deo recipimus: Idè Isaac à Deo abundanter ditatus gratias agebat Domino, dicens: Domine memor sum omnium &c. *Genes. 32.* Audiens David multa beneficia sibi promissa, gratias humiliter egit, 2. *Reg. 7.* Daniel pro multis beneficijs quæ à Deo acceperat, benedixit Dominum dicens: Sit nomen Domini benedictum, *Dan. 2.* Paulus Apostolus gratias agebat pro beneficijs fratribus collatis, & omnes homines ad agendas gratias inducebat, dicens: semper gaudere, sine intermissione orate, in omnibus gratias agite, ad *Ephes. 5. & prima ad Thessal. 5.*

Gratia reddenda sunt Deo singularitèr pro liberatione à periculis. Idè docuit Dominus vt liberatio filiorum Israel de seruitute Pharaonis nunquam recederet ab eorum memoria, dicens: Erit quasi signum in manu tua, *Exod. 13.* Postquam filij Israel liberati sunt transitu mari rubro dixerunt: cantemus Domino gloriose, *Exodi 15.* Tres pueri benedicebant Deum de ignis incendio liberati: *Danielis 3.*

Gratia reddenda sunt Deo pro triumphis & victorijs. Idè post mirabilem victoriam filij Israel obtulerunt Domino dona, *Numer. 31.* Similiter post victoriam de Sara, Barach, & Debora Domino gratias cecinerunt, *Iud. 4.* Habita victoria, & mundato templo per Iudam Machabæum benedixerunt in caelum, *1. Machab. 4.*

Gratia referenda sunt Domino pro bonorum filiorum impetratione. Post Conceptionem Filij Dei in se, Beata Maria Virgo laudauit Dominum, dicens: Magnificat anima mea Dominum &c. *Luca 1.* Nato Ioanne Zacharias laudauit Dominum, dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, *Luca 1.*

Gratias debet homo agere pro sanitate à Deo recepta. Nam cum Tobias recuperasset visum, ipse & vxor eius, & Nati glorificabant Deum, *Tobia 11.* Turbæ videntes Paralyticum curatum à Domino, glorificabant Dominum, qui dedit talem potestatem, *Matth. 9. Marc. 2. Vnus de*

44 Pars II. Apparatus Materiæ ad Doctrinam &c.

de decem leprosis curatus reuerfus est cum magna voce magnificans Dominum, *Luc. 22.*

Homo gratus *Similis* est Terræ Bonæ & fructunda, quæ ex Dei donis tanquam semine, gratitudinis fructum copiosum Domino reddit.

VIDE EX BREVIARIO. Gratitude erga Deum Dom. 3. Sept. fer. 5. l. i. *Tobias*, *Judith*, Domin. 4. Sept. Sabb.

Vide infra *Ingratitudo*.

GRATITUDO ERGA HOMINES.

Gratulus debet esse homo ei qui eum iunxit, vel à periculo liberauit: Sic gratus fuit Abraham Rex Sodomorum. qui eum & populum suum à captiuitate liberauit, offerens ei omnia spolia, *Genes. 14.* Benè remuneratus est Iosue Raab, conseruando totam eius familiam, quia exploratores eius ab hostibus liberauit, *Iosue 6.* Cum Gedeon liberaffet populum, gratus populus dixit: Dominare tu nobis, *Jud. 8.* Tobias gratus fuit Raphaeli qui liberauerat eum à cœcitate, vxorem à dæmone, & filium à deuoratione piscis, offerens ei multa munera, quia hominem credebat esse, *Tobias 12.* Naaman liberatus à lepra, multa dona obrulit Helisæo, licet ipse renueret, *4. Regum 5.* Helias vt gratus esset propter beneficia recepta à vidua, eius filium à morte resuscitauit, *3. Regum 17.* Helisæus benè remuneratus est mulierem Sunamitem, apud quam transire & habitare consueuerat, impetrans ei filium, & suscitans mortuum, *4. Reg. 4.*

VIDE EX BREVIARIO. Gratitude erga homine, Dom. Sept. fer. 6.

Sententia de hac gratitudine.

Meliora meretur suscipere qui probatur suscepta beneficia à corde non amouere. *Cassiodorus* in Grates persoluerè dignas.

Non opis est nostræ, tibi præmia numen ab alto.

Digna dabitanti meriti, non immemor vhouam, *Virgilius Aeneidos 1.*

Bis est gratum, quod vltro oblatum, *Sen.*

Bis non spondebis, quod mox præstare valebis:

Gratia debetur pro munere, si cito detur: Sed si tardetur non gratum munus habetur.

Dat bene dat multum, qui dat cum munere vultum.

Beneficia dare qui nescit, iniuste petit. *Seneca.*

Beneficia plura recipit, qui scit reddere: *Seneca.*

Gratiarum actio est alterius beneficii postulatio. *Cic.*

G V L A.

Gula ab initio mundi semper hominibus graui ter nocuit: Primos parentes Adamum & Euam in Paradiso gula perdidit, dum fructum vetitum comederunt quamvis alimentum licitum ipsis in copia suppeteret, *De omni ligno Paradisi vescimur: Genesis c. 3.* Esau ex inordinato appetitu erga lentem siue pulmentum, vendidit sua primogenita Iacobo fratri. Quanto peius pro eica vetita ex gula animam dæmoni diuendere, *Genesis c. 15.* Populus Israeliticus cui non deerat manna, & alimentum necessarium, inhiabat tamen ad ollas carnum quas habebat in Aegypto, & ideo à Deo graui ter punitus fuit: *Num. c. 15.* Dum Philistæi secure epularentur, & indulgerent genio, per Sampsonem ruina domus oppressi fuerunt, & in sua gurgulenta sepulti, *Judic. cap. 16.* Quoniam Heli sacerdos permisit filiis suis contra morem carnes crudas populo extorquere, vt illas sibi lautius præpararent, vno die vterque filius occisus est, & ipse Helli collapsus ceruicibus fregit, *1. Regum c. 22.*

Damon graui ter homines ad gulam tentat. Ideo Iob pro filiis epulantibus confurgens diluculo sacrificium offerebat per singulos dies ne filij per epulas iugulam & alia peccata prolaberentur, *Tobi 11.* Prima tentatio qua diabolus Christum in deserto aggressus est, ad gulam pertinebat, Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant, *Luc. 4.*

Illustre est exemplum gulæ graui ter puni tæ in Diuite Epulone, qui epulabatur quotidie splendide, sed sicut ipse in vita sepultus erat in suis epulis & deliciis, sic post mortem sepultus est in inferno, & frustra quærebat vnam guttam aquæ pro refrigerio sine lingue gulo sæ, quæ inter flammam cruciabat, *Luc. 16.*

Epula malecum impediunt orationem, & pietatem: Hoc ipsi discipuli post cænam sopore graui ter non poterant in horto cum Christo orare, & à Christo increpantur, *Non potestis vna hora vigilare mecum, Matth. 16.* Est enim gula & crapula instar fumi, aut nebulæ densissimæ, qua homo oppletus non potest lucem diuinam videre, aut oculos mentis ad cælum & res cælestes eleuare, vt notat S. Basilius *hom. 1. de sciuitio.*

Gulosi *similes* sunt Porcis, qui toto die ventrem replent, & in triclinio tanquam in harena versantur, aras & templa, & pietatem nihil curant. Sunt etiam gulosi instar Muscarum,

quæ

quæ cadaueribus inhzrent, & de vno cadauere ad aliud volitant. Sunt etiam sicut Sepulchra quæ foris apparent speciosa, sed intus repleta sunt cadaueribus animalium quæ deuorant.

Gulæ deditus habet cor in ventre, instar piscis qui græcè dicitur Onos, id est, asinus, quem Aristoteles dicit solum ex omnibus animantibus cor suum in ventre habere.

Homo qui epulis inhiat solet esse similis *Melitagnus*, qui horret audire sonitum tympani aut tubæ ad bellum euocantis, sicut neque ille potest audire sermonem de abstinentia aut ieiunio, & maxime in Quadragesima.

Sed remedium optimum gulæ est, quære gustum & oblectationem in rebus diuinis, & animam illis explere, habent enim in se epulæ spirituales & carnales instar bilancis, quantum vna pars eleuatur tantum altera deprimitur.

Vide *Ebrietas*.

Sententia selecta &c. de Gula.

VAE vobis qui saturati estis, quia esurietis, *Luc. 6.*

Attendite vobis ne forte grauentur corda vestra in crapula & ebrietate, *Luc. 21.*

Non in comestationibus & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicijs, non in contentationibus & emulatione, sed induimini Dominum Iesum Christum, *Rom. 13.*

Quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum qui terrena sapiunt, *ad Philipp. 3.*

Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.

PATRES. Cor habet in ventre gulosus, lasciuus in libidine, cupidus in lucro, *Hier.*

Gula in numerâ vitiatorum agmina ad animæ conflictum producit, *S. Greg.*

Gula Paradisum clausit, primogenituram vendidit: suspendit pistorem, decollauit Baptistam: Nabuzardan Princeps coquorum templum incendit, & Ierusalem totam euerit: Baltazar manum contra se scribentem aspersit in conuiuio, & eadem nocte interfectus, est à Chaldæis: *Immoenius*.

Nunquam poterit ardentis concupiscentiæ stimulos inhibere, quisquis desideria gulæ refrenare nequiverit, *Idem*.

PHILOS. ET POETAE. Aprum amat & mulos, & fumen, & ostrea: non te.

Tam bene si cænem, nosster amicus eris, *Martialis*.

Ieiunius raro stomachus vulgaria temnit, *Martius*.

Strangulat in mensis plures gula, quam necat enfis.

Estque hoc axioma antiquum: Plures occidit gula quam gladius.

Quidquid animi volitat, quidquid piscium natat, quidquid ferarum discurrit, nostris seipellit ventribus, quære nunc cur subito moriamur? quia mortibus viuimus. *Seneca*.

Ventri obediens, animalium numero computatur, non hominum. *Idem Seneca*.

Vna sylua pluribus elephantibus sufficit, homo verò pascat vix terra & mari. *Idem*.

Venter præcepta non audit: poscit & appellat, non est tamen molestus creditur: paruo contentus, si das illi quod debet, non quod potes. *Idem*.

Vitium ventris & gutturis, non solum minuit ætatem hominibus, sed etiam auferit. *Cicero*.

H

HOMICIDIUM.

Homicidium procedit aliquando ex inuidia. Cain motus inuidia fratrem suum occidit, *Genes. 4.* Tanta erat cupiditas Saulis ad occidendum Dauidem propter inuidiam, vt occiderit Abimelech, & alios Sacerdotes, cum mulieribus, & paruulis, *1. Reg. 22.* Iudæi occiderunt Saluatorem solum moti inuidia, sciebat enim Pilatus quod propter inuidiam tradidissent eum. *Matth. 27.*

Homocidia aliquando committuntur propter superbiam & ambitionem: Sicut Abimelech occidit septuaginta fratres suos, vt ipse solus dominatum obtineret, *Indic. 9.* Zambri occidit Elam Dominum suum temulentum, vt regnaret post eum, *3. Reg. 16.* Athalia tanta libidine exarsit dominandi vt omne semen Regium interfecerit, *4. Reg. 11.*

Homocidium valde Deo displicet, & grauius puniunt. Nam homicidium Cain puniuit acerbe dicens, *Vox sanguinis: fratris tui clamat ad me, Genes. 4.* Deus noluit vt Dauid qui sanguinem innoxium effuderat: sed potius Salomon templum sibi edificaret, *3. Reg. 7.* Quia Ios fecit Zachariam iniuste occidi, grauius tuit punitus à Domino, neque in sepulchro Regio conditus fuit, *2. Paral. 24.*

De Homocidio vide *Quæst. Theologicas supra Tom. 2. tract. 5. cap. 5.*

VIDE EX BREVIARIO. Homocidium est *græue peccatum*, Dom. Sept. fer. 5. Dom. Scxag. fer. 4. 3. Dom. 5. Pentec. Sabb.

Vide, *Inimicitia, Inuidia.*

Sententia alia &c. de Homicidio.

OMnis qui odit fratrem suum homicida est : & scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem, *Joan. 3.*

Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius, *Gen. 9.*

Qui percusserit hominem volens occidere ; morte moriatur, *Exod. 21.*

Si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari meo euellens eum vt moriatur, *Exod. 21.*

Qui percusserit hominem & occiderit, morte moriatur, *Leuit. 24.*

Si quis ferro percusserit, & mortuus fuerit, qui percusserit reus erit homicidii, & ipse morietur, *Ierem. 35.*

Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt, *Matth. 27.*

PATRES etc. Ille gladium accipit, qui nulla superiori, ac legitima potestate vel iubente, vel concedente, in sanguinem alicuius armatur, *August.*

Periculosè decipiuntur, qui æstimant eos tantum homicidas esse, qui manibus hominem occidunt, & non potius eos, per quorum consilium, & fraudem & hortationem homines extinguuntur. *Augustinus.*

ADAG. Homo homini Lupus, 1. vitæ inimicus & insidiator.

HONOR PARENTVM.

Honorare debet homo parentes eis exhibendo reuerentiam: Sic Salomon honorauit Berthebe matrem suam, & surrexit de folio suo in eius occursum & posuit eam super sedem suam, 3 *Reg. 2.* Tobias iustus inter alia quæ dedit filio documenta, & hoc fuit, Honorem habe matris tuæ, *Tobia 4.*

Honorare debet homo patrem et matrem, in præceptis omnibus obsequendo : Ideo filij Heli non obediunt Patri, vt desisterent à rapina in Sacrificijs, diuinam sententiam grauissimè incurrerunt, 1. *Reg. 2.* Ionathas quia non obediit præcepto patris, comedendo modicum mellis, mortis sententiam incurrit, 1. *Reg. 14.* Puer Iesus ascendens in Nazareth cum parentibus, erat subditus illis, *Luca 2.* Et moriens matrem Ioanni dilecto discipulo commendauit, *Joan. 19.*

Honorare debemus parentes propter premium, et penam consequentem: Vnde ait Dominus: Honora patrem & matrem, vt sis longæuus super terram: & respicitur: Qui maledixerit patri

vel matri, sit ille maledictus, & morte moriatur, *Exodi 20. & 21.* Quia Sem & Iaphet patrem denudatum honorauerunt, ideò benedictionem acceperunt. Quia verò Cham patrem non honorauit, sed derisit, quia maledictionem incurrit, *Genes. 9.* Filio Ruben incestuoso dixit Iacob: Non crescas, quia ascendisti cubile patris tui, *Genes. 49.* Abaton impie persecutus est patrem suum, ideò fuit morte pessima interemptus, 2. *Reg. 18.*

VIDE EX BREVIARIO. Honorandi Parentes etc. *et opere.* Dom. 3. Quad. ser. 4. 1. 2. Dom. 4. Aug. ser. 4. 1. 3. cum filios laudabiles habent, ipsi laudabiliores sunt, 24. Iun. per totum, eorum negligentia erga filios castigatur, Dom. 1. Pentec. ser. 4. 6. & Sabb. Moneant diligenter filios dum viuunt, Dominica 3. Septemb. num. 1. lect. 2. etiam moriturus, Dom. 8. Pentec. ser. Dom. 1. Octob. ser. 5. Qui honorat Parentes, multis bonis repletur, Dom. 4. August. ser.

Sententia &c. de Honore Parentum.

AVdi patrem tuum, qui te genuit, & ne contemnas cum tenuerit mater tua. *Præu. 23.*

Fili suscipe senectam patris tui, & non contistes eum in vita illius, & si defecerit sensu, veniam da, & ne spernas eum in tua virtute &c. *Ecles. 3.*

Qui timet Dominum honorat parentes, & quasi Dominus seruiet his, qui se genuerunt, *Ecles. 3.*

Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliuiscaris, & retribue illis, quomodo & illi tibi: Memento quoniam a si per illos natus non fuisses, *Ecles. 7.*

Filij, obedite parentibus per omnia, hoc enim placitum est Domino, *Coloss. 3. et 5.*

Et qui maledixerit patri vel matri morte moriatur, *Matth. 15.*

Qui honorat patrem suum vita uiuet longiore, *Ecles. 3.*

Qui percusserit patrem suum aut matrem morte moriatur ; qui maledixerit patri suo aut matri, mori te moriatur, *Exod. 21.*

PATRES, PHILOS. Amandus est generator, sed præponendus est Creator, *August.*

Preces parentum aduersus filios sæpe audiuntur, *Plaut.*

Matres plus diligunt filios, quam patres, quia certiores sunt de eis, *Arist.*

Qui dubit at vtrum oporteat Deos venerari, aut parentes honorare, non indiget ratione, sed pæno, *Arist.*

Nemo patricidæ supplicio misericordia commouetur, *Seneca.*

HOSPITALITAS.

DEV'S multum commendat erga peregrinos hospitalitatem, Deuteronomio. c. 10. Deus amat peregrinum; & dat ei victum & vestitum, ergo & vos peregrinos amate, quia & vos advenæ fuistis, Christus testatur seipsum in suis discipulis hospitio recipi, Luc. 10. Qui vos recipit me recipit, Paulus Apostolus impensè commendet hospitalitatem, ad Hebr. cap. 13. Hospitalitatem nolite obliuisci, talibus enim hostijs promeretur Deus. Inter opéra misericordiz recensentur etiam hospites esurientes pascere, recipere, & eorum pedes lauare.

Hospitalitatem sepe remuneratur Deus etiam in hæcæsa. Loth in specie peregrinorum Angelos hospitio recepit, necessaria ministravit, & ab iniurijs defendere voluit. Et ideò Deus illum per eodem peregrinos liberavit ab incendio Sodomæ & Gomorrhæ, Gen. cap. 19. Abraham etiam in specie peregrini Angelos suscipere meruit, Genes. cap. 18. Elias hospitio benignè excepit, mulieris filium apud quam hospitabatur à morte suscitavit, 3. Reg. cap. 17. Eliseus etiam dum transiret sæpius à muliere Su namiz hospitio excepit, grandi sane mercede filium illi à Deo impetrauit, quem postea mortuum suscitavit, 4. Reg. cap. 4. Martha & Magdalena Christum cum discipulis hospitio excipientes, meruerunt vitæ carum frater Lazarus qui iacebat quadriduazus in sepulchro ad vitam excitaretur, Luc. 10. Zachæus qui Christum & discipulos in domum suam gaudens recepit, meruit ex publico peccatore fieri filius Abraham, & amicus Dei, Luc. 19.

Vide *Misericordia*, & *Liberalitas*.

Sententia selecta, &c. de Hospitalitate.

FRANGE esurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuam, *Eccl. 17. 5.*

Qui accipit si quem misero (dicit Christus) me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui misit me, *Joan. 13.*

Hospitalitatem nolite obliuisci, per hanc quidam placuerunt, etiam Angelis hospitio receptis, *Hebr. 1.*

PATRES. Disce Christiane, sine discretionè exhibere hospitalitatem, ne forte cui domum claueris, cui humanitatem negaueris, ipse sit Deus, *August.*

Qualem mercedem habet, qui propter Deum peregrinatur, talem habet qui suscipit peregrinantem, *Chrysost.*

POETÆ PROFANI. Turpius eicitur quam

non admittitur hospes, *Ovid. trist. 5. eleg. 7.*

Viuatur ex rapto: non hospes ab hospite tutus, *Ovid.*

SACRI. Quando eris in mensa, primum de paupere pensa.

Ostia cur claudis, dum vocem pauperis audis?

Fac quod Christus amat, dum pauper ad ostia clamat:

Tunc bene pandetur, cum Christus adesse videtur:

Si des, ipse dabit; si non des, ipse negabit:

HVMILITAS.

Cum humilitate debent homines alijs respondere: Quia iuxta Sapientis sententiam; Responso molli frangit iram, ferentio durus succitat furorem. Jacob fratri Esau humiliter respondebat, ideò compefcuit iram eius, Gen. 33. Si Roboam humiliter respondisset, nequaquam decem partes populi perdidisset, 3. Reg. 12. Quia mulier Chauana respondit humiliter verbis Christi, quæ aspera videbantur asserens se esse quasi Catellum qui comedit de micis mensæ Domini, sanitatem integram filiz procuravit, *Math. 15.*

Iuxta Saluatoris sententiam, qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. In cuius figura Saul qui quærebat asinas, fuit à Domino super regnum Israel exaltatus, 1. Regum 1. Petrus humiliter dixit Christo: Exi à me, quia peccator sum ego; & postea officium Apostolatus ipsi Dominus benignè commisit, Luc. 5. Optimam regulam humilitatis ostendit Saluator, dicens: Cum inuitatus fueris ad nuptias, recumbe in nouissimo loco, *Luc. 14.*

Humiles debent esse homines ne in factis suis quarant ventum vana gloria. Nam Christus publici sua miracula prohibebat dici, vti patet in leproso mundo, *Math. 8.* Et de duobus cæcis liberatis, *Math. 9.* Et de surdo & mutuo lanato, *Matth. 7.* Et humiliter de transfiguratione, *Math. 17.* Ad fugiendam iactantiam & vanam gloriam, de bonis quæ agimus, multum valeat exemplum de superbo Pharisæo, & de humili Publicano, *Luc. 18.*

Humilitas meretur immūgeniam peccatorum: Achab nequissimus imponens sibi pœnam debitam pro peccatis humiliatus est, & Deus ipsi pœnam temperavit, 3. Reg. 21. Roboam & Principes eius humiliati sunt, & Dominus mutavit sententiam per Prophetam suum, 1. Paralip. 12. Ezechias humiliatus est: idcirco non venit ira Dei in diebus eius, 2. Paralip. 19. Nabuchodonosor humiliatus recognouit statum suum,

48 Pars II. Apparatus Materiæ ad Doctrinam &c.

suum, & reductus est ad statum pristinum, *Daniel 4.* Quia viri Niniuitæ humiliati sunt, non est eorum ciuitas subuersa, *Ioan. 3.* Magdalena quia ad pedes Christi humiliter accessit peccatorum veniam impetrauit, *Luc. 7.*

Humilitatis exemplum à Christo accipiendum est.

Humilis fuit in statu Natiuitatis, vitæ, & mortis: In Natiuitate concepiuit in ciuitate ignobili Nazareth, *Ioan. 1.* Item de humili matre, *Luc. 1.* Collocari in humili præsepio, *Luc. 2.* Quomodo humiliter vixit, humiliter docuit, plena sunt omnia Euangelia. De morte autem, fuit vestibus spoliatus, in carne vulneratus, insipiens reputatus, à discipulis derelictus, hostibus traditus, flagellis cæsus, spinis per ludibrium coronatus, & inter duos latrones crucifixus.

Sicut quo profundius est in terra *Fundamentum* domus, aut *Radices* arboris, eo altius *Domus*, & arbor ascendet ad cælum, ita fit in his qui se profundè humiliant.

Sicut *Rami* arboris quanto plures fructus habent, tantò magis se incurant ad terram, ita faciunt humiles multis virtutibus præditi.

Sicut *Aurum* & gemmæ in arca absconduntur ne abripiantur, ita optima virtutum cullos est humilitas.

VIDE EX BREVIARIO. Humilitas facit *membrum* Christi. Dom. 3. Adu. n. 1. iustificat: Dom. 4. n. 3. 1. 3. Debet esse *fundamentum* nostræ fabricæ. 4. Octob. n. 1. 2. Humilia respicit Deus. Psal. 112. Dom. Vesp. & Dom. infra Ascens. n. 2. 1. 2. *humilitatem singulariter roquirat*, 24. Febr. n. 3. *proferenda opibus*, 5. Febr. n. 2. 1. 1. *merito discenda*, 15. Ian. n. 3.

Vide *Superbia*.

Sententia selecta &c. de Humilitate.

Qui se humiliat exaltabitur, *Matth. 23.*
Difcite à me quia mitis sum & humilis corde, *Matth. 11.*

Quicumque humiliavit se sicut paruulus iste, hic maior vocabitur in regno cælorum, *Matth. 23.*

Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles, *Luc. 1.*

Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Iesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo &c. *Philip. 2.*

Respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ, scil. *Deiparæ*:

Gloriam præcedit humilitas. *Prov. 15.*

Humiliamini sub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore visitationis, *1. Pet. 5.*

Ad quem respiciam nisi ad pauperculum & contritum spiritu, & trementem sermones meos, *Esai. 66.*

Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam, *Apofol.*

Excelsa est patria, humilis est via: ergo qui querit patriam quid recusat viam, *Aug.*

Multi humilitatis vmbra, veritatem pauci sectantur. *Hieronym.*

Virum humilem patientia ostendit, *Hieron.* Virginitate placuit Maria, humilitate concepit, *Bernard.*

Esto paruus in oculis tuis, vt sis magnus in oculis Dei: tanto enim eris apud Deum pretiosior, quanto fueris in oculis tuis despectior. *Isidor.*

Contemnit laudem virtus, licet vsque sequatur.

Vide infra, *Superbia*.

HYPOCRISIS.

Hypocrita & simulatores intendunt semper aliquam alij deceptionem inferre. Sicut Ammon simulauit se languere, vt sororem suam Thamar deciperet, & opprimeret, quod & fecit, *2. Reg. 13.* Giezi simulauit Dominum suum vestibus indigere, vt Naaman deciperet, & ipse acciperet vestimenta, *4. Reg. 5.* Pharisei placida verba Saluatori dicebant, volentes cum capere in sermone, *Matth. 22. Marc. 12.*

Hypocritæ cauent sibi à peccatis minoribus maiora non curantes. De quibus dicit Dominus, *excolantes culicem, & deglutientes camelum*, *Matth. 23.* Pharisei noluerunt intrare in Parascue Pilati Prætorium, vt non contaminarentur, & dicebant, sibi non licere interficere quemquam; Christum tamen innocentem eadem die occidere non dubitarunt, *Ioan. 19.*

Hypocritas punit Dominus maledictionibus, & flagellis. Nam vxori Ieroboam quæ de viri consilio, mutato habitu, se aliam simulauit, Achias Propheta Domini mandato multas maledictiones, & flagella, simul cum nece filij, nunciavit, *3. Reg. 14.* Cum Scriptura diuina generaliter impium detestetur, tamen singulariter hypocritis comminatur, dicens: Vx vobis hypocritæ, *Matth. 26.* Manifestè Hypocritism Ananæ & Saphiræ Petrus acriter increpauit, & morte puniuit, *Act. 5.* Elymam magum Paulus grauiter de hypocritism increpauit, *Act. 13.*

Christus comparat hypocritas *sepulchris de-alba*.

labatis: quæ foris apparent pulchra & candida, intus plena sunt tantum ossibus mortuorum (purcitiâ, & fœtore, *Matth. c. 23.*)

S. Chrysolomus Hom. 30. Simulatorem comparat *Meretricis*, quæ ad decipiendam, vultum deformem fœtibus coloribus depingit. Et S. Theophil. comparat *Histrionem* qui semper personam mutat, & nunquam serio agit.

VIDE EX BREVIARIO. Hypocritis veritate fraudat, 26. Iun. n. 3. fermento comparatur, 9. Octob. n. 3. l. 3. Deum, quem fidei quarit, nunquam inveniet, die 2. Epiph. n. 4. eo periculoso, quod sub nomine servatus Des decipit, fer. 4. Ciner. & fer. 6. ibidem in negotio salutis declinanda, Dom. 5. Octob. n. 1.

Vide *Mendacium, Inflammia, v. Superbia*.

Sententia selecta &c. de Hypocritis.

Innocens contra hypocritam suscitabitur in iudicio, *Iob. 17.*

Cum facies elemosinam, noli ante te tuba canere, sicut hypocritæ faciunt in synagogis & vicis, ut honorificentur ab hominibus, *Matth. 6.*

Cum oratis non eritis sicut hypocritæ, amen dico vobis receperunt mercedem suam, *Matth. 6.*

Hypocrita, eijce primo trabem de oculo tuo, *Matth. 7.*

Non quæro hominibus placere, si hominibus placere Christi servus non essem, *ad Galat. 1.*

Omnia opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus, *Matth. 23.*

Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ; quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ a foris patent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, &c. *Matth. 23.*

Vestimentis induti sunt ovium, & intus sunt lupi rapaces.

Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus, Deus autem novit corda vestra, *Luc. 16.*

Satanas transfiguravit se in Angelum lucis, *1. ad Corinth. 11.*

P. ATRES. Simulata æquitas, non est æquitas, sed duplex iniquitas, quia iniquitas est & simulatio, *Aug.*

Levius est in alium apertè peccare, quam simulare & fingere sanctitatem, *Hier.*

Væ peccatori terram ingredienti duabus vijs, &c. *Sap.*

Vult hypocrita scire diuina eloquia; nec tamen facere, vult doctè loqui, nec tamen ita vivere, *Reginaldus.*

Omnis hypocrita corpus per abstinentiam
R. P. ArflecK. Tom. III.

afficit, sed tamen per amorem gloriæ mundo vivit, *Idem.*

Hypocritæ volunt esse humiles sine despectu, bene vestiti sine sollicitudine, *Bern.*

PHILOS. POETAE: Est facies testis; quales intrinsecus estis.

Vix placet ambobus, qui vult servire duobus.

Qui fingit se amicum & non est, peior est eo, qui facit falsam moneta, *Arist.*

Compendiaria est via ad gloriam, ut qualis quisque haberi vult talis sit, *Cicer.*

Simulatio in omni re vitiosa, tollit enim iudicium viri, idque adulterat, tum amicitie repugnat.

Malus ubi bonum se simulat, tunc est pessimus, *Laertius.*

I.

INFERNVS, DAMNATIO.

A Nima impiorum sepelitur in inferno: Sic Christus dicit de Epulone diuite & avaro: mortuus est dives, & sepultus in inferno, &c. *Luca 16. v. 22.* Et alio loco monet: Timete eum qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam.

Ignis inferni in æternum arabit. Quia Christus in iudicio reprobis dicit: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & Angelis eius, *Matth. 25. v. 41.* Et postea additur. Ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.

Hominis ex delictis transseunt ad penas inferni: Via peccatorum complanatur lapidibus, & in fine illorum inferni, & tenebræ, & pœna, *Ecc. 11. v. 10.* Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt, *Iob. 11. v. 13.* Quantum glorificavit, & in delictis fuit, tantum date ei tormentum & lætium, *Apocal. 18. v. 7.*

In inferno erit ignis, luctus, & tenebra, & vermis conscientia. Ideo interrogat Propheta peccatores, Quis poterit habitare cum igne devorante, aut quis habitabit cum ardoribus sempiternis? *Esai. 30. v. 14.* Et Christus dicit de obstinatis ludæis: Filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & stridor dentium, *Matth. 8.* Et iterum, monet melius esse luctum, vel claudum introire in regnum Dei, quam duos oculos, vel duos pedes, habentem mitti in gehennam ignis, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur, *Marc. 9. v. 47.*

Comparat S. Chryost. Infernum cum *Carcere* ex ferro ardenti, vnde nullus vnquam dabi-

D tur

tur egressus. Alij cum *Stagno* profundissimo ex ardenti sulphure & pice, vnde nullus datur ascensus. Alij cum *Exilio* longinquo, ex quo nullus dabitur in patriam regressus. Contra omnem peccandi tentationem semper cogitanda est hæc sententia: Momentaneum est quod delectat, æternum quod cruciat.

VIDE EX BREVIARIO. Certa damnatio. Dom. D. Pentecost. num. 3. l. 3. Eius pena æterna. Dom. 1. Quadr. fer. 1. l. 3. In tentationibus carnis meditanda. Dom. 5. num. 2.

Sententia selecta &c. de Inferno.

Infernus & perditio nunquam replentur, similiter oculi hominum infatiabiles. *Prov. verb. 3. & 7.*

Ignis nunquam dicit sufficit. *Prov. 30.*

PATRES. Horrendo modo miseris est mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu, quia & mors semper vivit, & finis semper incipit, & defectus deficere nescit. Mos perimit, & non extinguit, dolor cruciat, sed nullatenus pavorem fugat, flamma comburit, sed nequaquam tenebras excutit. *Gregor.*

Quisquis ad toleranda inferni mala descendit, nequaquam ad lucem ulterius redibit: quia nequaquam ultra misericordia parentis liberat quos semel in locis pœnalibus iustitia iudicantis damnat. *Gregor.*

Tunc edax flamma comburit, quos nunc carnalis delectatio polluit. *Idem.*

In inferno erit frigus intolerabile, ignis inextinguibilis, verberis immortalis, sætor intolerabilis, tenebræ palpabiles, flagella cedentium, horrida visio dæmonum, confusio peccatorum, desperatio omnium bonorum. *Gregorius.*

POETÆ. Quod quisque fecit patitur, autorem scelus

Reperit; suoque premitur exemplo nocens.

Seneca Poeta.

Facilis descensus avernus,

Sed revocare gradum, superasque evadere ad auras,

Hoc opus, hæc labor est. *Virgil.*

INGRATITUDO.

Ingrati sunt homines Deo, ipsius beneficia oblivioni tradentes. Sic filij Israel eduçti à Domino de servitute Aegypti, fecerunt vitulum aureum, adorantes eundem, ut habetur *Exodi 32.* Cito etiam oblitii sunt beneficium Dei, quando fastidiebant manna, & murmurabant, *Num. 21.* Reprehendit Angelus

Iudæos ingratos, diuina beneficia recolendo; *Ind. 2.* Sublimavit Deus Ieroboam super decem tribus, & ille auertit populum à cultu Dei, *3. Reg. 12.* Ingratus fuit Iudas Christo qui pollet beneficia pro 30. argenteis illum inimicis tradidit, *Matth. 27. v. 3.*

Ingrati sunt aliquando homines erga eos qui sibi fideliter seruiunt. Sic ingratus fuit Præpositus pincernarum aduersus Ioseph, qui succedentibus prosperis sui interpretis est oblitus, *Genes. 40.* Laban multoties voluit fallere Iacob, sibi fideliter seruientem, *Genes. 29.* Multa seruitia receperat à Dauide Saul, & tamen eum occidere sæpius nitentibus, *1. Regum 18.* Valdè ingratus fuit Dauid Viri sibi fidelissimo, cui tradidit literas mortis, *2. Reg. 11.*

Homo ingratus *Similis* est *Serpenti*, qui illum à quo fouetur veneno inficit:

Ingratitudo est quasi *Ventus vrens*, qui exsiccatur fontem gratiæ diuinæ, ne plura beneficia profundat.

Ingrati sunt sicut pessimi *Debitores*, qui quod plus debent, eo minus soluant.

Vide Gratitudo.

Sententia &c. de Ingratitudine.

PATRES. Quanto maiora beneficia sunt hominibus constituta, tanto grauiora peccantibus iudicia *Chrysostr.*

Ingratitudo est hostis gratiæ, inimica salutis: quoniam nihil ita displicet Deo, quemadmodum ingratitude. *Bernard.*

Quid eo miserius cui beneficia excidunt, hærent iniuriæ. *Seneca.*

Peruersi cordis est, occasiones ingratitude nis inuestigare: *Bernard.*

Improbis est homo qui beneficium scit sumere, & reddere nescit. *Plaut.*

Pertusum vas est ingratus homuncio, semper.

Omne quod infundis, perfuit in nihilum.

Adagium. Pasce canes, & mordebunt te.

INIMICITIA.

Inimici qui erunt bona corrumpere. Sicut diabolus, qui dormientibus hominibus supereminuit zizania, ut corrumpere triticum, *Matth. 23.*

Inimicia surgit ex inuidia. Nam inuidentes fratres Ioseph quod à patre cunctis iratribus plus amaretur, oderant eum, nec poterant ei quicquam pacifice loqui, *Genes. 37.* Aegyptij oderant filios Israel, quia creuerunt & multiplicati sunt, & affligebant eos, *Exodi 1.* Videns Saul,

Saul, quod David prudenter ageret, & populus eum diligeret, factus est eius inimicus, 1. Reg. 18.

VIDE EX BREVIARIO. Hostis (per quem Deus punire solet) propter insolentiam etiam punietur. Dom. 2. Ad. fer. 3. & 16. eiusdem fer. 4. & Dom. 3. Ad. fer. 5. Dom. 4. eiusdem fer. 6. Etiam *hysti servanda fides*. Dom. 3. Angusti num. 2. 1. 2. *Occultus aliquando plus nocet quam apertus*. Dom. 5. Quadr. num. 2. 1. 3. *Filius ira idem est, ac gehenna*, Dom. 4. Quadr. fer. 4. *Ira viri, iustitiam Dei non operatur*, Domin. 4. Pasc. fer. 2. *Odiū, suscitatur plerumque rixas*. Dom. 1. Aug. fer. 5. 1. 3. *In via Domini conerit rixas / suo modo disside licet*. Com. vn. Mart. n. 3. 1. 3. *& peccatoribus ex bono zelo indignari*. Dom. 3. Pentec. n. 3. *Diabolus unicum sermo adesse licet*, fer. 3. Mai. heb. Dom. n. 2. 1. 2. *Non veris inimicum; potest enim esse ut sit frater tuus*, ibid.

Vide *Invidia, Discordia, Odium*.

Sententia &c. de Inimicitia.

AB inimicis tuis separare, *Eccles. 6.*
In labijs suis inculcat inimicis, & in corde suo infidiatur, ut subvertat te in foueam. *Eccles. 12.*

Verbum dulce multiplicat amicos, & mlti- gat inimicos, *Eccles. 6.*

Si offers munus tuum ad altare & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersam te, relinque ibi munus tuum & vade prius reconciliari fratri tuo, & tum veniens, offers munus tuum, *Matth. 5.*

S. Greg. Frustra exteriores inimicos vincimus si interioribus parcimus.

Grauiusimum inimicitiae genus est, esse corde aduersarios, & lingua simulare deuotos, *Cassiod.*

Boetius. Nulla pestis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus.

Ouid. In fraudulentum inimicum Pax est huc nobis, donec mihi vita manebit, (scilicet)

Cum pecore infirmo quae solet esse lupus.

IRACUNDIA.

Vide supra *Inimicitia.*

Ira est homini maxime noxia in corpore & spiritu, & illius remedia.

Virum stultum interficit iracundia, *Iob. 5.*

Fatuus statim indicat iram suam, *Proverb. 12.*

Vir iracundus prouocat rixas, & qui ad indignationem facilis est, erit ad peccandum procliuor, *Prou. 15. & 29.*

Zelus & iracundia minuunt dies, & ante tempus senectutem adducunt, *Eccles. 30.*

Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem, sic homo iracundus suscitatur rixas, *Prou. 26.*

Graue est saxum, & onerosa arena, sed ira stulti utroque grauior, *Prou. 27.*

Responso mollis frangit iram, sermo durus suscitatur furorem, *Prou. 15.*

Qui imponit stulto silentium, iras mitigat, *Prou. 26.*

Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioso, ne forte discas semitas eius, *Prou. 22.*

Ego dico vobis, quoniam omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio, *Matth. 5.*

Non vosmetipsos defendentes charissimi; sed date locum irae, *Apoll. ad Rom. 12.*

Ira veneratorum & inuidarum maxime declinanda est. Sic Cain iratus contra fratrem Abel eo quod munera illius magis essent Deo accepta, fraudulenter foras deduxit, & occidit, *Genes. 4.*

Saul audiens Dauidem praeter decantari & laudari, ira concitatus eum amplius ferre non potuit, *1. Reg. 18.*

PATRES, PHILOS. POETAE. Ira inueterata odium est: ira festuca est, odium trabs: homines quotidie irascuntur filiis, non tamen ode- runt filios, *August.*

Diuina bonitas ideo irascitur in hoc seculo, ne irascatur in futuro, & misericorditer temporalem exhibet seueritatem, ne aeternam vltionem inferat, *August.*

Recte illud laudatur *Archita* Tarentini, qui cum villico iratus, iam te inquit, occiderem, nisi iratus essem, *Hieron.*

Ira saepe etiam innocentes ad crimen adducit, quia dum iusto amplius irascimur & volumus aliena coercere peccata, grauiora committimus, *Ambros.*

Melior est qui vincit iram, quam qui capit ciuitatem, *Cassiod.*

Ouid. Si quoties peccant homines sua fulmina mittat.

Iupiter, exiguo tempore inermis erit.

Vince animos, iramque tuam, qui caetera vincis, *Ouid. ad Cas.*

Ira, furor breuis est, animum rege, qui nisi pareat.

Imperat, hunc frenis, hunc tu compece catenis, *Horat.*

Cum spirat ira sanguinem, nescit regi, *Semeca Poeta.*

Amantium irae amoris redintegratio est, *Terentius.*

Furor, iraque mentem praecipitat, *Virgil. Aeneid. lib. 1.*

Quaslibet infirmas, adiuvat ira manus?

Quidius.

Adapium. Qui non nouit dissimulare, non nouit regnare.

Odiū magis rationi obtemperat, quam ira. *Aristot.*

Irasci in quibus non oportet, insipientis est, *Aristot. Valer. Græc.*

Maximum remedium iræ, est dilatio, *Sec. neca.*

INTENTIO BONA, A V T MALA.

Ex intentione opus indicatur. Iudas dixit, peccauit, nec tamen veniam meruit, quia erat intentio eius deprauata. *Matth. 27.* Dauid dixit, peccauit, & Deus ille pepercit, quia rectam intentionem habuit. *Regum 12.* Ex turbis quidam sequebantur Christum, vt eum nequiter obseruarent, & hi grauius peccauerunt, vt habetur *Luca 14.* Quidam vt de panibus eius saturarentur, & hi nec merebantur, nec peccabant, *Ioan. 6.* Alij vt audirent verba eius, & inde ædificarentur, & hi multum merebantur, *Luca 5.*

Intentio & voluntas pro facto sepe repetitur. Nam commendauit Dominus bonam voluntatem Dauidis de ædificando templo, licet ipse noluerit vt ædificarentur per eum, *2. Reg. 7.*

Intentio sepe dissimilis est operi externo. Nam Dauid milit ad Vriam vt veniret & quiesceret, non propter eius quietem, sed vt suum peccatum celaret, *2. Regum 21.* Ornauit se Iudith, vt solent se ornare lasciuje mulieres, sed ille ornatus non ex libidine, sed ex maxima virtute patriam defendendi processit, *Iudith 11.* Herodis intentio erat Christum occidere, sed eam sub adorationis pallio abscondit, *Matth. 2.* Sic orationem, ieiunium, elemosynam præcepit Dominus fieri, non intentione placendi hominibus, sed placendi Deo, qui in abscondito videt, & iuxta intentionem remuneratur operantem, *Matth. 6.*

Intentio bona similis est Auro, quod omnia quibus applicatur splendescere facit. Comparatur etiam virgæ Midæ, quæ dicebatur omnia que tangebatur in aurum conuertere.

Intentio mala similis est Vermis, qui fructum operum nostrorum rodit & corrumpit.

VIDE EX BREVIARIO. Per hanc soli Deo placere debemus, *3. Commun. Virgin. n. 3. l. 2.* sit ergo occulta, *ser. 4. Cin. l. 1.*

Vide Auidia, Adulatio, Hypocritis, cum Sententis.

INVIDIA.

Invidia occasio est spiritualis, & corporalis mortis. Nam, vt scribit Sapiens, inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Cain motus inuidia Abel fratrem suum occidit, quia eius numerus & non sua Dominus accepit, *Genes. 4.*

Non miseris sed postis in diuisijs & honoribus inuidetur. Nam quia Dominus benedixerat Isaac, & multiplicatus est, ideo inuidebant ei Palæstini, *Genes. 26.* Propter honorem quem dabant Dauidi canentes, Saul percussit mille, & Dauid decem millia, inuidere cepit Saul, & persequebatur Dauidem, *2. Regum 18.* Videntes Satrapæ & Principes quod Daniel eos honoribus superabat, querebant occasionem contra eum, vt dicitur *Daniel. 6.* Principes Sacerdotum audientes à pueris Christum honorari, Osanna filio Dauid, & videntes miracula, sunt contra Christum per inuidiam indignati, *Matth. 21. Luc. 19.* Audientes Pharisæi Lazarum suscitatum, & videntes turbam sequentem Christum, inuidentes contra eum collegerunt Concilium, *Ioan. 11.*

Inuidi non paruum etiam propinquis. Nam Rachel Lyx forori suæ inuidebat propter fecunditatem, *Genes. 30.* Fratres Ioseph inuidebant ei videntes quod à patre plus amaretur, *Genes. 37.* Erater filij prodigi videntes fratrem suum cum honore receptum indignabatur ei, & noluit intrare, *Luc. 15.*

Sicut in Sole ambulantes comitatur umbra, sic homines virtute illustres sequitur inuidia.

Sicut vermis qui nascitur in ligno, ipsum lignum corrodit; sic inuidia ipsum inuidum consumit, *Chryl.*

Inuidi similes sunt pessimis Canibus, qui non desinunt contra omnes latrare. Similes etiam sunt Vulturibus, qui amant cum fetidiscadaueribus, id est, cum hominum vitijs occupari, *Basil. Hom. de inuid.*

VIDE EX BREVIARIO. Inuidia. Hanc Deus aspernat. *Dom. 3. Quadr. ser. 2. l. 1. sibi nocet,* *Dom. 2. Aug. fer. n. etiam cum suo incommodo cauenda,* *ibid. A Emulatio parit inuidiam,* *Dom. 4. Pentec. fer. 4. l. 2.*

Vide Inimicitia, Amor proximi.

Sententia &c. de Inuidia.

An oculus tuus nequam est quia ego bonus sum? *Matth. 20.*

Non

Non in contentione & æmulatione, *ad Roman. 13.*

Vir qui festinat Domino ditari, & aliis invidet, ignorat, quod egestas superueniet ei. *Proverb. 28.*

Deponentes igitur omnem malitiam, & inuidias & omne opus prauum, *Iacob. 3.*

Sicut modo geniti infantes, rationabiles, & sine dolo lac concupiscite &c. *1. Petri 2.*

PATRES. Inuide quid fufpiras? propriumne malum, an alienum bonum? *Basil.*

Vt ærugo ferrum, sic inuidia quem nescit; animum consumit, *Basil.*

Inuidia pestiferum malum, hominem in diaboli conditionem, ac in dæmonem immitissimum conuertit, *Chrysof.*

Fuge inuidiam, quæ non solum alienos, verum multo magis, eum quem possederit, lacere consuevit, *Ambros.*

Inuidia est filia superbix: sed ista mater superbia nescit esse sterilis: ubi fuerit, continuo parit: suffoca matrem, & non erit filia, *Augustinus.*

Tolle inuidiam, & tuum est quod habeo; tolle inuidiam, & meum est quod habes, *Idem.*

O inuidia, quæ sibi semper est inimica: nam qui inuidet, sibi quidem ignominiam facit, illi autem cui inuidet, gloriam parit, *Chrysof.*

PHILOS. POETAE. Nunquam melius torquebis inuidos, quam virtuti & gloriæ feruendo, *Seneca.*

Inuidus se ipsum tamquam hostem offendit, *Demetrius.*

Nulli magis nocet inuidus quam sibi.

Similis inuidet simili: & hgulus hgulum odit, *Aristoteles.*

Fertilior leges est alieno semper in agro.

Vicinumque pecus, grandius vber habet, *Ouidius.*

Inuidus alterius rebus marcescit opimis, *Horatius.*

Dum canis odit, focium quem diligit, odit.

IVDICIVM IVSTVM.

Iudex debet causam prius diligenter examinare *ut rectè cognoscat, quam sententiam ferre debeat.* Ideo dicitur, causam quam nesciebam diligenter inuestigabam, *Iob. 29.* Deus quem nil latere potest, vt de hoc Iudicibus exemplum demonstraret, descendit videre ciuitatem quam ædificauerunt filij Adam, antequam eos puniret diuisione linguarum in Babylonia, *Genes. 11.* Noluit Dominus de Sodomitis

iudicare antequam diceret: Descendam & videbo vtrum clamorem qui venit ad me opere compleuerunt, *Genes. 19.* Salomon subtiliter & diligenter inuestigauit causam duarum mulierum, quæ de infante contendebant, & sic iustum iudicium protulit, vt patet, *3. Reg. 3.* Diligenter & distinctè examinauit Daniel duos senes de falso crimine in Susannam, *Daniel 13.* Noluit Festus Præfes subito Paulum iudicare, sed dixit: Non est Romanis consuetudo alique iudicare antequam accusatus fuerit, & detur locus defendendi ad obiecta crimina, *Actuum 25.*

Iudex vt rectè iudicet, consulere debet Consilium diuinum, pariter & humanum. Sic Moyles Consilio letaro acquiuit, vt Dei populum salubriter iudicaret, *Exodi 18.* Ob hanc causam constituit Moyles maiores iudices, & minores, vt simul haberent Consilium, *Exodi 18.*

Sicut *Balanx* sine statera, vt sit bona & iusta, non debet ex se magis in vnam partem quam in alteram pendere, ita iudex æquus non debet ex suo affectu vni parti præ altera fauere, sed debet sequi pondus rationis.

Sicut qui ad *Astram* inculatur non debet supra vel infra sed directè ad scopum collimare, sic qui vult esse iustus debet omnino contendere vt causam veritatem & iustitiam attingat.

VIDE EX BREVIARIO. Iudex debet esse virtute potens. Dom. Aug. ser. 2. l. 2. *Et patres, maxime erga pupillos.* Dom. 4. Aug. ser. 6. l. *Sedulo studendum, ne in hoc causa pauperum negligantur.* 2. Aug. s. 2. l. 3.

Vide etiam de Iudicio iusto, Sententias &c. post Titulum sequentem.

IVDICIVM INIQVVM.

Iudex tunc iniquè iudicat, quando, signis & relationibus citò credit. Dominus Iosephi nimis citò credit verbis coniugis, Ioseph falsò accusantis, & ipsum sine examine carceri mancipauit, *Genes. 39.*

Iudicat iniuste huius per auaritiam incorruptus peruerit iudicium. Sicut dicitur de filijs Samuels: Declinauerunt post auaritiam, & peruerterunt iudicium, *1. Reg. 8.* Iniuste protulit David sententiam in Miphiboseth propter munera quæ dedit ei Siba, *2. Reg. 15.* De iudicibus malis dici potest quod de iudicibus & Principibus Israel: Principes tui infideles, socijsurum, omnes diligunt munera, aurum sequuntur, vt dicitur; *Esaia 1.*

Iudicat non rectè, qui iudicat cum ira & furore. Sic Nabuchodonosor malè iudicauit quando

in furore & ira præcepit vt omnes Sapientes Babylonis interficerentur, quia eius somnium ignorabant, *Daniel 2.* Herodes iniquè iudicium protulit quando iratus occidit omnes pueros: qui erant in Hierusalem & omnibus finibus eius, *Matth. 2.*

Index non recte iudicat quando amore vel timore à via veritatis deuiat. Licet Darius Rex Persarum sciret Danielem innocentem, tamen ad petitionem Satraparum fecit eum mitti in lacum leonum, vt ibi à leonibus deuoraretur, *Daniel 6.* Ad vnius salatricis petitionem iussit Herodes Ioannem iustissimum decollari, *Matth. 14.* Marc. 6. Iniquum iudicium dedit Pilatus, qui ad petitionem Iudæorum, volens ei placere, Barrabam seditionis dimisit, & Iesum innocentem tradidit morti, *Matth. 27.*

Sicut oculo respiciunt per vitrum rubrum omnia videntur esse rubicunda, etsi sint maximè candida; sic qui erga alium habet animum malè affectum, iudicat eius opera pessima, etsi in se sint optima & æquissima: habet enim suum iudicium, quod est mentis perspicillium, odio, aut inuidia aut alia passione infectum.

Sicut aliqui laborant vitio oculorum, quo fit vt res vicinas vix videant, obiecta verò remota ipsis maximè appareant, sic aliqui ad sua vitia non respiciunt, sed in aliorum operibus improbandis piusquam lyncei esse volunt. Quos etiam Christus pulchra comparatione pergit: Vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non consideras, *Matth. 7.*

VIDE EX BREVIARIO. Iudicium impiorum est fallax. Com. non Pontif. n. 1. *Recidit communiter in suum Iudicem, Fest. Siluest. n. 1. Et plerumque quando alius iudicamus, nos ipsos condemnamus.* Domin. 6. Pentec. n. 1. & Fest. Siluest. n. 1.

Vide *Inimicitia, Inuidia.*

Sententia de Iudicio in isto &c.

AEquum iudicium sit inter vos, siue peregrinus, siue ciuis peccauerit: quia ego sum Dominus Deus vester. *Exod. 24.*

Non pervertes iudicium aduenæ & pupilli: nec auferes pignoris loco viduæ vestimentum. *Dent. 24.*

Cognoscere personam in iudicio nou est bonum, *Præerb. 23.*

Non accipies personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientum, & pervertunt causas iustorum. *Dent. 16.*

Omoes diligunt munera, sequuntur retributiones, pupillo non iudicant, & causa viduæ non ingreditur ad eos. *Esaie 10.*

In iudicando esto pupillis misericors, vt pater, & pro viro matri illorum: & eris tu velut filius altissimi obediens, & miserabitur tui &c. *Ecclesi. 4.*

Querite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam & venite & argue me dicit Dominus. *Esaie 1.*

Maledictus qui peruertit iudicium aduenæ, pupilli, & viduæ. *Dent. 27.*

Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, abominabilis est vterque apud Deum. *Præerb. 17.*

PATRES PHILOS. &c. Feci iudicium & iustitiam, in iudicio non contempsit pauperem, non oppressi viduam in personam, diuites non recepi, in omnibus operibus misericordiam reueraui. *Aug. in Ps. 118.*

Gravius lacerantur pauperes à prauis iudicibus, quam à cruentissimis hostibus. *Isidor.*

Seneca. Qui statuit aliquid, parte inaudita altera.

A Equum licet statuerit, haud æquus est.

Iudicis officium est, vt res, ita tempora reru.

Querere, quæ sito tempore tutus eris. *Ouid.* Dicam si potero, male veru examinat omnis Corruptus iudex. *Horatius.*

Tu es iudex, ne quid accusandus sis vide. *Terentius.*

Accusare non licet, & simul iudicare. *Mémandez.*

Amor & odium, & proprium commodum, sæpe faciunt iudicem non cognoscere verum. *Aristoteles.*

Est sapientia iudicis in hoc vt non solum quid possit, sed etiam quid debeat pondere. *Cicero.*

Ad prænitendum properat, qui cito iudicat. In iudicando criminosa est celeritas. *Sen.*

De iudici, Advocati, & Testis obligatione ad restituendum &c. Vide supra Tom. II. part. 2. *Tract. 5. Cap. v. primo.*

IVRAMENTVM.

Iurare possunt homines licitè ad seruandum promissa. Sic Abraham iurauit Abimelech quod non noceret ei, *Genes. 22.* Pepigit fœdus amicitie Ionathas cum Dauid, & iurauerunt ambo, *1. Reg. 20.*

Facimus aliqui temerè iuramentum peruersum obseruandum. Sic temere iurabat Dauid destruere Nabal, & omnia quæ habebat, *1. Reg. 25.* Simile iuramentum fecit Iezabel, quod occide.

cideret Heliam Prophetam, 3. Reg. 19. Nabuchodonosor iuravit per thronum suum quod vindicaret se de filiis Israel. *Jud. 1.* Male iuravit & pessimè seruvit iuramentum Herodes, dare salatrici quicquid volebat, & concessit ei caput Ioanni Baptistæ, *Marc. 6. Matth. 14.*

Sicut in iudiciis hominum non licet personam Regis in testem adducere, utpote maiorem illis qui citant & inducunt, quanto minus licebit temerè, & irreuerenter Deum in testem aduocare.

Sicut qui habet vestem valdè pretiosam non vult ea abuti quotidie illam gestando, sic maximus est abusus per consuetudinem iurandi pretiosum Dei nomen quotidie in ore habere.

Vide *Blasphemia.*

Sententia de Iuramento &c.

Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum &c. *Exodi 20.*

Et per nomen externorum Deorum non iurabit. *Exodi 23.*

Non vsurpabis nomen Dei tui frustra, quia non erit impunitus, qui super te vana nomen eius assumpserit. *Deut. 5.*

Vir multum iurans, imp' ebitur iniquitate, & non discedet à domo illius plaga: *Ecclesi. 23.*

Ante omnia autem fratres mei, nolite iurare neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque iuramentum: sit autem sermo vester est, est, non, non, ut non sub iudicio decidatis. *Iacobi 5.*

Nemo est qui frequenter iurat, qui aliquando non peierit. *Chrysof.*

Ah miser! & si quis primo periuria celat: Seca tamen tacitis, p'na venit pedibus. *Tibullius.*

Non bene conducti vendunt periuria testes. *Ouid.*

IUSTITIA DIVINA & HVMANA.

Iustitia exigit ut malis retribuatur eadem mensura quam ipsi alijs retribuerunt. Adonibozeth iuste amputatæ sunt manuum summitates, sicut ipse amputauerat septuaginta Regibus, ut habetur, *Jud. 1.* Agab qui sine liberis fecerat mulieres, remansit sine liberis mater eius, 1. Reg. 15. Superbus Aman suspensus est in eodem patibulo, quod parauerat Mardocheo, *Hest. 7.* Hostes Iudzorum eodem die occisi sunt, quo ipsi Iudæos occidere decreuerant, *Hest. 9.* Viri qui Danielem fecerunt mitti in lacum leonum, missi sunt in eundem & deuora-

ti sunt, *Daniel 14.* Duo senes qui voluerunt iniuste occidere Susannam, à populo interfecti sunt, *Daniel 13.* In eodem loco in quo Andronicus occiderat Oniam, fecit cum Eunuchis occidi, 2. *Machab. 4.* Iason qui multos interfectos & insepultos abiecerat, insepultus ipse abiectus est, 2. *Machab. 5.* Antiochus blasphemus & homicida, pessimo vlcere interfectus est, 2. *Machab. 9.* A seruo nequam qui noluit conferuo dimittere, repetit Dominus debitum iam dimissum, *Matth. 18.*

Sicut præserte sole maculæ etiam minimæ apparent, sic coram iustitia & iudicio diuino omnia hominum peccata quantumvis occulta deteguntur.

Sicut per ventum paleæ à tritico separantur, sic iustitia diuina in extremo iudicio separabit malos de medio iustorum, & mittet eos in caminum ignis, *Matth. 13.*

VIDE EX BREVIARIO. Iudicium Dei est pondus & balæra. Dom. Aug. 1. 3. Sabb. & secundum veritatem. Fest. S. Syluest. n. 2. Iudicia Dei non scrutanda. Octob. S. Ioan. Euan. n. 3. l. 2. Sed potius rimenda, die 2. Epiph. n. 2. l. 3. & 6. ibidem n. 2. l. 3. Quamvis punitionis diuina causa non semper sciat. Dom. 4. Pentec. ser. 6. l. 2. tamen vt plurimum propter peccata fit, Domin. 4. Nou. ser. 2. cum impio aliquando etiam iustus inuoluitur. Dom. 2. Nou. n. 1. l. 1. Deus in punitione non aufert omnem misericordiam, Domin. 5. Pentec. ser. 5. l. 3. Pf. 88. ser. 6. & Cant. ad laudes ibid.

Sententia &c. de Iustitia.

Dico vobis quia nisi abundauerit iustitia vestra, plusquam Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum. *Matth. 5.*

Iustitiz Domini rectz lætificantes corda. *Psal. 28.*

Et annuntiabunt cæli iustitiam eius. *Pf. 21.* Omnis qui facit iustitiam, ex Deo natus est. *Ioan. 2.*

Septies de die cadet iustus, & resurget: *Proverb. 24.*

Benedictio Domini super caput iusti. *Proverb. 10.*

Fructus iusti lignum vitæ. *Prou. 30.*

In memoria æterna erit iustus. *Psal. 111.*

Nomen eorum viuet in generatione & generationem. *Ecclesi. 44.*

PATRES &c. Hæc est perfecta iustitia, qua potius potiora, & minus minora diligimus. *Augustin.*

Iustitia magis alijs quam sibi prodest, & vti-

litas suas negligit, communia emolumenta proponens. *Ambros.*

Iustitia non nouit patrem, non nouit matrem, veritatem nouit, personam non accipit, Deum imitatur. *Cassiodor.*

Iustitia utilibus rectum proponere sua fundet. *Claudian.*

Iustum & tenacem propositi verum :

Si fractus illabatur orbis.

Impavidum sericet ruinae. *Horat.*

Dat veniam Coruis, vexat Censura columbas, id est innocentes.

L.

LIBERALITAS.

Liberalitatis exempla nobis praeiit Christus : Nam relinquens temporalia promissis aeternis : Centuplum in praesenti, & vitae aeternae gloriam tribuens in futuro, *Matth. 19.* Non debet liberalis procraftinare beneficia : Sicut Christus non dixit latroni, cras tecum eris in Paradiso, sed hodie, *Luc. 23.*

Maiores virtutes reputatur liberalitas erga pauperes, quam diuites. Iob liberalis fuit ad pauperes qui ait : Cor viduae consolatus sum, Pater eram pauperum, *Iob. 29.* Liberaliter magi Christo pauperi pannis inuoluto in praesepio stabuli reclinato, munera obtulerunt. *Matth. 2.* Saluator liberaliter pauid pauperem turbam, quia non habebat quod manducaret, vt habetur *Matth. 13. Marc. 8.* Multum largus erat Zachaeus, qui dicebat, dimidium bonorum meorum Domine do pauperibus, & si quem defraudauit reddo quadruplum, *Luc. 19.* In Euangelio valde liberalis fuit ille Rex qui nuptias fecit filio suo, & misit vocare inuitatos ad nuptias, donec mensae discumbentium implerentur, *Matth. 22.*

Liberalitas debet esse reciproca. Regina Saba multa attulit Salomoni, & Salomon dedit ei omnia quae petiit, *3. Regum 10.* Iulius liberaliter recepit Paulum & locos eius, & Paulus uxorem eius agram restituit sanitati, *Act. 27.* Quia viri Sochet & Phaniel non fuerunt liberales Gedconi, ab eo grauitur sunt puniti, *Judic. 8.* Nabal in maximo, propter tenacitatem suam, fuit periculo, nisi largitas Abigail suppleuisset, *1. Reg. 25.*

Similis est homo liberalis vberimo Fonti, qui suas aquas sibi non seruat, sed eas alijs proficere & prodesse permittit : e contra auarus est instar stagni in quo aquae semper manent, & putrescunt.

Sicut Sol circuit orbem vt lucem suam diffundat, & homines laetificet, nec tamen per hoc obfcuratur ; sic homo liberalis quaerit occasionem alijs beneficiendi, & omnes eius aspectu laetantur.

Sicut vas plenum & vas vacuum, si pulsentur, optimum concentum praebent, ita optime conuenit inter diuitem benignum & pauperem vacuum & egenum.

VIDE EX BREVIARIO. Liberalitas non habet gratiam, si iniuriam perseuerat. Dedic. die 1. n. 3. l. 1. Eleemosyna habet Deum inspectorem. Dom. 6. Aug. fer. 5. l. 3. Omnibus dictum est : Oculi a paupere non auertas. Dom. 4. Aug. fer. 6. l. 3. Sic danda, vt abstinentia ieiunantis, sit refectio pauperis. Dom. 3. Adu. n. 2. l. 3. idque ex compassiva charitate. Dom. 3. Sept. fer. 6. l. 3 : peccata redimit. Dom. Nouemb. fer. 4. l. 3. Sicut ignem aqua extinguit. Dom. 4. Aug. fer. 5. l. 3. non facis pauperem, 2. Com. non Pontif. n. 3. l. 2. horrea replet. Dom. 1. Aug. fer. 2. l. 2. multus bonis in vita beat. Pf. 40. fer. 3. & aernis post mortem, 2. Com. non Pontif. n. 3. l. 3. liberalis Regis Hungariae manus post mortem incorrupta. 20. Aug. n. 3. l. 3. 22. Nouemb. n. 3. l. 3. Exempla liberalis Eleemosyna, 17. Ian. n. 3. l. 30. eisdem n. 2. 26. Iun. 12. Aug. n. 3. l. 3. 16. Sept. n. 2. l. 3. 21. Oct. l. 1. 22. Nou. n. 2. l. 3.

Vide *Auaritia, Hospitalitas.*

Sententia &c. de Liberalitate.

Dluitiae addunt amicos plurimos. *Prou. 19.* scilicet liberaliter expentae.

Hilarem datorem diligit Deus, *2. Cor. 6.*

Dare & dabitur vobis, *Euang. 1.*

Nesciat sinistra quid faciat dextera tua : *Matth. 6.*

PATRES, PHIL. POETAE. Liberalitas est motus quidam animi, faciens & approbans, libera largitiones sine spe retributionis : *Augustinus.*

Modus liberalitatis tenendus est, vt quod benefacis quotidie facere possis. *Ambros.*

Non solum quaeritur quantum, sed de quanto, & quo animo detur. *Idem.*

In ipsa liberalitate modus adhibendus est rerum & personarum : rerum vt non omnia vni, sed singulis quaedam praestentur, vt pluribus prodesse possimus. . . . personarum, vt primum iustis, dein peccatoribus. *Gregor.*

Nunquam est vacua manus à munerè, si arcus cordis repleta est bona voluntate. *Idem.*

Marriall. Extra fortunam est, quidquid donatur amicis.

Quas dederis, solas semper habebis opes. *Colli.*

Collige thesaurum, qui gemmas vincit & aurum,

Tollere quem nequeunt fures, nec rodere mures.

Gazas congestas præcellit mentis honestas. scil. liberalitas.

Cicero. Liberalitate nihil est naturæ hominis accommodatius.

Melius apud bonos, quam apud fortunatos, ben eficium collocatur. *Cicero.*

Vnum bene positum beneficium, multorum amissorum soluit damna. *Seneca.*

Bis est gratum, si quod opus est vitro officras. *Seneca.*

Bis dat, qui cito dat. *Idem.*

L V X V R I A .

Luxuria causa vel occasio est homicidiorum. Nam propter violationem Dynæ habitatores ciuitatis Sichen sunt occisi, *Genes. 34.* Amon propter violationem sororis suæ Thamar, ab Absalone in conuiuium fuit occisus, *2. Regum 13.* Dauid pulchritudine Bersabee captus, cum adulterio homicidium perpetravit, *2. Regum 11.* Propter luxuriam Herodis & Herodiadis fuit Ioannes Baptista decollatus, *Matth. 6. Marc. 14.*

Luxuria deiecit potentes. Sic deiecit Sampsonem Dalila, *Iud. 16.* Decipit prudentes. Sic decipit Salomonem per mulieres, quibus adhæsit, *3. Regum 11.* Dimittis viribus polleentes, sic dimittit Holoternem capite & vita, propter Iudith quam concupiuit, *Iud. 12. & 13.*

Destruit aetate senescentes. Sic destruxit duos fenos propter Susannam, eius pulchritudinem aspicientes, *Dan. 3.*

Luxuriam sequuntur graves pœna. Nam causa diluuii videtur fuisse luxuria, quia omnis caro corruerat viam suam, dixit Deus ad Noe: delebo hominem, *Genesi 6.* Quia in animam quæ libidini vacat, habent potestatem dæmones, petierunt dæmonia intrare in porcos, id est luxuriosos, *Matth. 8.* Duo fenos luxuriosi volentes Susannam opprimere, à populo sunt lapidati, *Dan. 13.* Mulier in adulterio deprehensa iubetur à Moysè lapidari, *Leuit. 20.* Sodoma & Gomorra ob libidinem deleta sunt.

Sicut filius prodigii viuendo luxuriosè dissipauit substantiam suam, & inter porcos veci & viuere debuit, *Luce 18.* Sic alij per luxuriam dissipant & perdunt patrimonium regni cælestis, & digni sunt vt potiùs inter immundos porcos, quam inter homines viuant.

S. Benedictus vt luxuriam tentationes superaret in vepribus se tamdiu voluit, donec

voluptatis sensus dolore opprimeretur, vt narratur in Breuiar. die 22. Martij lect. 4.

Sicut nemo nisi infanus vellet haurire venenum mortiferum, etsi modico melle condiantur, ita infanus est luxuriam peccato animam perdere, propter modicam & momentaneam voluptatem quæ in ea continetur.

Sicut qui ardet febris laborant, præ sensus stupore, suauitatem cibi non sentiunt, sic libidinosi verè virtutis gustum non percipiunt, *Cic. Phil. 2.*

Vt fauus distillans labia meretricis, nouissima autem eius amat quasi absynthium, *Proverb. 5.*

Sicut duobus modis ignis extinguitur; subtrahendo ligna, vel inpergendo aquam; sic flamma luxuriæ suffocari debet subtrahendo carnis incentiua, vel certè infundendo aquam lachrymarum X.

VIDE EX BREVIARIO. Luxuria, hæc etiam mortuorum castis oculis auersantur. 29. Aug. 1. 2. Adulterium est iniquitas maxima. Dom. 2. Sept. fer. 4. lapidatione olim puniebatur, Sabb. Dom. 3. Quadr. 1. 2. defæsto priuatione regni Dei, Dom. 1. Epiph. fer. 4. 1. 2. Dom. 3. Epiph. fer. Fornicatio fugienda, Dom. 1. Epiph. fer. 3. & fer. 4. ibidem 1. 3. Dom. 4. Epiph. fer. 6. 1. 1. imò, nec nominetur in vobis, Dom. 3. Epiph. fer. 6. 1. 1. Fornicatores regnum Dei non possidebunt, Domin. 1. Epiph. fer. 4. 1. 2. Quis etiam singulariter iudicabuntur, Dom. 4. Epiph. Sabb. 1. 1. Item, molles regnum Dei non consequentur. Dom. 1. Epiph. fer. 4. 1. 2.

Vide *Cassianus.*

Sententia &c. de Luxuria.

PATRES &c. Luxuria est inimica Deo, inimica virtutibus, perdit omnem substantiam (scilicet corporis & animi). *August.*

Sæuus criminum stimulus libido est, quæ nunquam quietum patitur abœctum; nocte feret, die anhelat. *Ambrosius.*

Dum seruitur libidini, facta est consuetudo: & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. *August.*

Qui luxuriatur, viuens mortuus est. *Hieron.*

O igitur infernalis luxuria! cuius materia gula, cuius flamma superbia, cuius scintillæ praua colloquia, cuius fumus infamia, cuius cinis immunditia, cuius finis gehenna. *Idem Hieronymus.*

Luxuriæ curus quadriga voluitur vitiorum, ingluuie ventris, libidine coitus, mollitie veslium, otij sporisque resolutione: trahitur equis æque duobus, prosperitate vitæ, & rerum abusu.

abundantia: & qui his præſident duo, ignavia torpor, & infida ſecuritas. *Bernardus.*

O extrema libidinis turpitudō quæ non ſolum mentem effeminat, ſed corpus enervat, non ſolum maculat animam, ſed fædat perſonam. *Beata.*

Ovidius. Otia ſi tollas periere cupidinis artus.

Florentes, quondam luxuriam quot vicerat vrbes.

Quippe nec ira Deum tantum, nec ſela, nec hoſtes.

Quantum ſola nocet animo illapſa voluptas. *Silius.*

Turpe ſenex miles, turpe ſenilis amor. *Ovidius.*

Libidinoſa, intemperanſque adoleſcentia, effectum corpus tradit ſenectuti. *Cicero.*

Viros triumphales, victores gentium, luxuria vicit. *Macrobius.*

Sine Cerere, & Baccho friget Venus. *Tertullianus.*

M.

MATRIMONIUM.

Debet vxor eſſe ſocia, non domina, nec ancilla. Ad quod deſignandum Dominus formavit eam de coſta viri, quæ eſt in medio, non de capite, nec de pede, ut eam diligat ſicut cor ſuum, *Gen. 2.*

Matrimonio iuſti debent habere unitatem. Vir enim vnam ſolam debent habere, & è conuerſo: idco dixit Deus, Erunt duo in carne vna, *Gen. 2.*

Honeſtiſſima cauſa ducendi vxorem: Eſt illa quam expoſuit Angelus dicens: Accipies vxorem cum timore Dei, & amore filiorum magis quam amore libidinis, ut habetur *Tob. 6.* Propter hanc cauſam noui coniugati prius debent vacare orationi, quam operi coniugali, ſicut Tobias, qui prima nocte, ſecunda, & tertia, docuit vxorem orare antequam coniungerentur, *Tob. 8.*

Matrimonium in nouo teſtamento, & veteri Deus multipliciter honorauit. Nam ordinem matrimoniale in Paradiso conſtituit, quando mulierem homini ſociauit, *Gen. 2.* Deſtruente Domino mundum per aquas diluuii, ſolos Matrimonio coniunctos ſaluauit, ſcilicet Noë, & vxorem eius, & tres filios eius cum vxoribus eorundem, *Gen. 7.* Matrimonialibus nuptiis Chriſtus cum matre, & diſcipulis voluit intereſſe, & ibi primum manifeſtum miraculum operari, ut ipſum Matrimonium

honoraret, *Iſaiaſ 2.* Cœleſte, & ſpirituale coniuuium, matrimonialibus nuptiis, à Domino aſſimilatur, *Luca 14.*

Sicut corpus nihil poteſt operari abſq; anima, nec anima ſine corporis adiutorio, ſic vt res familiæ rectè gerantur, vir & vxor inter ſe concordiam habere debent.

Sicut merito ſuſpectus eſt de morbo qui multum agit cum medicis, ſic infirma iudicatur fidelitas viri aut vxoris, ſi minimum affectat ſortium cum perſonis alienis.

HÆRESES de Nuptiis, vide Tom. 1. pag. 213. de Sacram. Matrimonij. Tom. 2. pag. 335. tract. 5.

VIDE EX BREVIARIO. Matrimonium eſt indiſſolubile. Virg. Epiph. n. 1. & Dom. . . Epiph. ſer. 5. l. 3. 5. Febr. n. 3. l. 1. adeoque non ſoluendum. 1. Commun. Virg. n. 3. Diuortium eſt à diabolo. Dom. 1. Epiph. n. 2. l. 2. Matrimonium à Chriſto ad Sacramenti dignitatem eleuatum, Dom. 2. Epiph. n. 3. l. 3. etiam inter virgines eſſe poteſt, 8. Decemb. n. 3. l. 2. Jul. n. 3. l. 2. magnum eſt eius debitum, ſeu obligatio, Dom. 1. Epiph. ſer. 5. Nuptiæ Chriſtiani comparantur nuptialibus ſeruis, Com. non Pontif. n. 3. l. 3. & Chriſtus habet ſuas nuptias, Dom. 19. n. 3. & Virgines ipſæ, Dom. 2. Epiph. n. 3. l. 3.

Sententia &c. de Matrimonio.

Creavit Deus hominem ad imaginem ſuam, ad imaginem Dei creauit illum maſculum, & fœminam creauit eos. *Gen. 1.*

Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet. *Matth. 19.*

Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus, fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus. *Hebræos 13.*

Bonum eſt homini mulierem non tangere: propter fornicationem autem vnuiuſque ſuam vxorem habeat, & vnaique ſuum virum habeat. 1. *Corinth. 7.*

Vxori vir debitum reddat, ſimiliter & vxor viro. *Ibidem.*

Trade filiam & grande opus feceris, & homini ſenſato da illam. *Eccleſ. 7.*

Mulieres viris ſuis ſubditæ ſunt, ſicut Domino. *Eccleſ. 5.*

Viri diligite vxores veſtras, ſicut Dominus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea. *Ibidem.*

Viri debent diligere vxores ſuas vt propria corpora, qui ſuam vxorem diligit ſeipſum diligit. *Eccleſ. 5.*

Ego autem dico vobis, quia omnis, qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cau-

causa, fecit eam mæchari, & qui dimissam duxerit mæchatur, *Math. 5. Luc. 16.*

Alligatus es vxori, noli querere solutionem. *1. Corinth. 7.*

Propter hoc relinquet homo .... Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia. *Eccles. 5.*

PATRES &c. Deus masculum & feminam propagandi generis causa nuptiari castitate coniunxit, & secundas nuptias (potest mortem) quæ in vnoquoque testamento permittuntur licitas esse monstrauit. *Aug.*

Nemo melius scire potest, quid fit vxor vel mulier, illo qui eam passus est. *Hieron.*

Si tu abstines sine vxoris voluntate, tribues ei fornicandi licentiam, & peccatum illius tuæ imputabitur abstinentiæ. *Aug.*

Hanc maximè duc in vxorem quæ prope te habitat. *1. tibi nota.*

Non bene inæquales veniunt ad aratra iuuenti.

Si qua vobis apte nubere nube pari. *Ouid.*

Quæ nubit toties, non nubit: adultera lege est. *Martialis.*

Vxorem quare locupletem ducere nolim? Quæritis? vxori nubere nolo mæx.

Qui capit vxorem, capit absque quiete laborem:

Vxorem duxi, sed quantum postea luxi.

MENDACIVM.

Mendaces inique querunt decipere audientes. Sic primum mendacium fuit à diabolo prolatum, scilicet: Nequaquam moriemini, vt hominem decipiendo traheret ad peccatum, quod & fecit, *Gen. 3.* Gabaonitæ callidè cogitantes, Iosue mendacio voluerunt decipere, sed ille bono vsus Confilio pactum ininitum non fregit, sed eos vt meruerant in seruitutem redegit, *Iosue 9.* Proditorie Triphon mentitus est Simoni, quando argentum & obfidem pro Ionathæ liberatione recepit, qui postea Ionatham & filios eius interfecit, *1. Machab. 13.*

Mendaces sunt pessimi testes falsi. Sic duo falsi testes producti contra Naboth iniuste lapidati fecerunt, eum blasphemasse Deum mendaciter asserentes, *3. Regum 21.* Contra Sufanam falsum testimonium protulerunt duo iniqui senes, & falsi iudices, *Daniel. 13.* Duo falsi testes qui locuti sunt contra Stephanum, iniuste eum lapidari fecerunt, vti patet, *Act. 7.*

Os illius qui mentitur occidit animam, & aliquando corpus. Sicut Ananias, & Saphira excusantes se mendaciter coram Petro, diræ mortis sententiam incurrerunt, *Act. 5.* Christus sæpè

exprobrauit Pharisæis mendacia, ut *Ioan. 8. v. 44.* Vos ex patre diabolo estis: Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit. Propter quod, inquit Apostolus. Deponentes mendacium, Loquimini veritatem vnusquisque ad proximum suum.

Mendaces similes sunt Nocti & tenebris, quæ orta veritatis luce statim disparent. Item Latronibus qui libenter in tenebris ambulant. Denique similes sunt Araneis quæ magno labore retia effingunt vt mûscas capiant, sed facillimè rumpuntur.

VIDE EX BREVIARIO. Os quod mentitur occidit animam, *Dom. 3. Aug. n. 1. l. 3. idem supradictum, Dom. 5. Aug. ser. 2. l. 3. mendax est, qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non seruat, Dom. infra Alcen. n. 1. l. 3.*

Vide *Astutus, Astulatio.*

Sententia &c. de Mendacio.

Non mentiemini, nec decipiet vnusquisque proximum suum, *Leuit. 19.*

Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo, quoniam sumus inuicem membra, *Ephes. 4.*

Verbum mendax iustus detestabitur, *Proverb. 13.*

Vanitatem & verbum mendacij longè fac à me, *Proverb. 30.*

Lingua fallax non amat veritatem; *Proverb. 17.*

Qui quod nouit loquitur, iudex iustitiæ est; qui autem mentitur, testis est fraudulentus, *Proverb. 12.*

Quoniam non est in ore eorum veritas. Sepulchrum patens est guttur eorum, &c. *Psal. 5.*

Melior est pauper iustus, quam vir mendax. *Proverb. 19.*

Os autem quod mentitur, occidit animam, *Sapient. 1.*

PATRES &c. Interest quemadmodum verbum procedat ex animo: ream linguam non facit, nisi rea mens. *Augustinus.*

Quomodo Deus Pater genuit Filium veritatem, sic diabolus lapsus, genuit quasi filium mendacium, *Augustinus.*

Mendacia si non habent quem decipiant, ipsa sibi mentiuntur, ait *Psalmistis.*

Nonnunquam peius est, mendacium meditari quam loqui, non loqui plerumque præcipationis est, meditari verò studiose præiudicatis, *Gregorius.*

Qui est multiloquax, idem sæpissimè est mendax. Quia, vt *Sapient.* ait, in multiloquo

quo non deerit peccatum .

Mendax hoc lucratur, vt cum vera dixerit, ei non credatur, *Aristoteles.*

M O R S.

Mortis sententiam homo pro peccato incurrit . Invidia enim diaboli mors introiit orbem terrarum, *Sapient. 2.* Non solum secundum corpus, sed & secundum animam homo moritur certo modo per peccatum . Nam dictum fuit homini à Deo : quacumque hora comederitis, id est mandatum transgressi fueritis, moriemini, *Gen. 2.*

Mors bona, & in statu bono homini appetenda est. Tobias iustus desiderabat mortem, dicens : Præcipe in pace deponi spiritum meum, *Tobia 3.* Apostoli sic sunt post aduentum Spiritus Sancti confirmati, vt mortem & verbera non timerent, *Act. 5.* Desiderabat Paulus mortem cum dicebat : Non solum ligari, sed & mori, *Act. 21.* Et cupio dissolui, & esse cum Christo : *ad Philip. 5.* Martinus multum desiderabat ex hac vita migrare : in Breuiar. die 11. Nouemb. lect. 6. S. Laurentius dolebat quod Sixtus se ad mortem præcederet, in Breuiar. 10. Aug. lect. 4. die 3. infra eius Octauam.

Mortem desiderant homines, cum graues sustinent dolores, vt ab eis citius eruantur . Sic Elias sedens sub iunipero, quem persequeretur Tezabel, petijt vt moreretur, *1. Reg. 29.* Post contumeliam ab ancilla receptam Sara dixit, Peccator Domine, vt de vinculo improprietatis huius eripias me, *Tob. 3.*

Christianus debet pro iniustitia mortem libenter suscipere . Sic Christus factus est obediens vsque ad mortem Crucis durissimam, *Matth. 27.* Post Christum pro fide & iustitia lapidatus est Stephanus, & mortem libenter subierunt Martyres innumeri, de quibus in Breuiario .

M: vt omnibus certa . Nam sicut omnia flumina currunt ad mare à quo proflexerunt, ita omnes homines tendunt ad mortem, & ad terram ex qua formati sunt.

Hora autem mortis incertissima . Hinc Christus aduentum mortis comparat nocturno sùgi : Et iubet nos vigilare, quia nescimus diem neque horam.

VIDE EX BREVIARIO . Pro fide, & iniustitia lapidatus est Stephanus, & mortem subierunt libenter Martyres innumeri, videndi eorum dies . Impij cum morte videntur sadius iniusto, Dom. 3. Ad. fer. 2. l. 3. Mors peccatorum pessima, Psalm. 33. fer. 2. Hac à Christo est destructa, Dom. 5. Epiph. fer. 3. l. 3. Mors corporis comparatur somno, 22. Nouemb. n. 3. l. 3. non adco commendata, 27.

Ian. n. 3. l. 3. Sanctorum mors preciosa in conspectu Domini, Psalm. 116. fer. 2. Vesp. eos caros parturit, 24. Iun. n. 2. l. 1. Mors aliquando operari potest ; præsertim quando melius est mori, quam enormia mala videre, Dom. 1. Sept. fer. 4. Dom. 1. Octob. Sab. l. 3. & 21. Iul. l. 1. Commun. non Pontif. n. 1. Mors eligenda potius, quam Deum offendere, 11. August. n. 3. l. 1. Præparatio, serua præmittenda ; cum eriam saeuissis sit terribilis, Dom. 2. n. 3. l. 3. & à dæmone tum maxime homines tententur, 11. Nouemb. n. 2. l. 3. Hinc merito admonentur : Ante obitum operare iustitiam, Dom. 5. August. fer. 5. l. virtutis operatio est ad mortem dispositio ; Dom. 5. August. n. 3. Morituri, eos, quos sua cura habuerunt, pie adhortentur ad perfectionem Christianam, 17. Ian. n. 2. l. 3. ad charitatem mutuanam, 18. Aug. n. 2. l. 3. ad pietatem, ibid. Crucis signo se muniant, 27. Ian. n. 2. l. 3. calum iniueantur, 11. Nouemb. n. 2. l. 3. iniuriis maxime condonent, Octau. Steph. n. 1.

Vide Timor Domini :

Sententia &c. de Morte.

Si morti sumus cum Christo, credimus quia simul etiam viuemus cum illo, *Rom. 8.*

Anima peccatorum ipsa moritur, *Eccl. 18.* Peccatum quod consummatum fuerit generat mortem, *Iacob. 1.*

Dimitte mortuos sepelire mortuos, *Matth. 8.* Stipendium peccati mors, *Rom. 6.*

Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur, *1. Reg. 14.*

Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes iustificarentur, *1. Cor. 15.*

Stimulus autem mortis peccatum est, *Ibid.* Vigilate quia nescitis diem neque horam,

Euang.

Melior est mors quam vita amara : & requies æterna quæ languor perseverans, *Eccl. 90.*

Iustus si morte præoccupatus fuerit in refrigerio erit, *Sap. 4.*

Beati mortui, qui in Domino moriuntur, *Apocal. 14.*

Mortuo homine impio, nulla erit vltra spes, *Prou. 11.*

Verè enim mors peccatorum pessima :

Nescis quæ hora mors veniet : semper vigila, vt quod nescis quando veniet, paratum te inueniat quum venerit, *Augusti.*

Timor de futura morte mentem necessariò concutit, & quasi clausis carnis omnes motus superbiz ligno crucis affigit, *Augusti.*

Latet vltimus dies, vt obseruentur omnes dies : sero parantur remedia, quum mortis imminet pericula, *Idem.*

Non

Non potest male mori qui bene vixerit : & vix bene moritur qui male vixit , *idem.*

Nudi omnes nascimur , nudi morimur , nulla distinctio inter cadauera mortuorum , nisi forte quia gratius sentent diuina corpora , luxuria distenta , *Ambros.*

Quid in rebus humanis certius est morte ? quid incertius hora mortis inuenitur , *Bernard.*

Omnem crede diem tibi diluxisse supremum . Grata superueniet , quę non sperabitur hora , *Horatius.*

Peruigili cura , semper meditare futura . Exigua fossa , claudentur pellis & ossa .

Dic homo quid speres , qui mundo totus adhaeres ?

Dum tumulum cernis , cur non mortalia spernis ?

Tali namq; domo , clauditur omnis homo . Cum moritur diues cōcurrunt vndiq; ciues . Dum moritur pauper , sequitur vix vnus , & alter , *Stam.*

Contra vim mortis , non est medicamen in hortis .

Serius aut citius metā properamus ad vnā . Mors sceptrā lignonibus æquat .

Tēdimus huc omnes , hæc est domus vltima . Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas regumque turres .

O.

OBDIENTIA.

Obedire debemus Deo magis quam hominibus , qui nobis precipimus saluti contraria : Vnde Matathias dixit nuncio Regis Antiochi , & si omnes obediunt Regi Antiocho , ego & filij mei obediemus Deo , *1. Machab. 2.* Vnus illorū septem fratrum qui noluerunt obedire Regi , vt carnes contra præceptum Domini comederent , dixit , Parati sumus mori prius , quam transgredi Legem Dei , vt dicitur , *2. Mach. 7.* Petrus & Ioannes Principibus Sacerdotum præcipientibus , ne in Nomine Iesu loquerentur , responderunt , Si iustum est vos potius audire , quam Deum , iudicate , *Act. 4.* Deinde cum arguerentur à Principibus dixerunt . Oportet obedire Deo magis quam hominibus , *Act. 5.*

Obedire oportet Prælati , siue sint boni , siue mali , dummodo bona precipiant . Ideo dixit Christus ; super cathedram Moysi sedebunt Scribæ & Pharisei , omnia quęcunq; dixerint vobis facite , *Matth. 23.* Paulus electus in locum Barnabæ ambulabat confirmans omnes Ecclesias , & præcipiens obedire præceptis Apostolorum , *Act. 15.*

Obedire debet homo parentibus , si non precipiant quæ impediunt salutem , Ideo dicit Paulus ; Obe-

dite filij Parentibus vestris in Domino , *ad Ephes. 6.* *ad Coloss. 3.* Tobias iunior dixit Patri ; omnia quę præcepisti faciam Pater , *Tobia 5.* Descendit puer Iesus cum Maria & Ioseph in Nazareth , & erat subditus illis , *Luc. 2.*

Obediendum est prompte & non procrastinandum . Sic obedierunt illi Apostoli , qui ita in relictis retibus secuti sunt Saluatorem , *Matth. 3.* Simile etiam legitur de Matthæo , qui relictis omnibus , secutus est eum , *Matth. 9.* *Luca 5.* Paulus audiens vocem Iesu , promptè respondit dicens ; Domine quid me vis facere ?

Obedire debet homo quantumcumq; mandatur difficulte . Nam Abraham mandatū circūcisionis licet esse difficile non dilulit adimplere , *Gen. 17.* Graue erat Abraham de filij immolatione præceptum , quod tamen nisi Deus aliter ordinasset sine mora voluit implere , *Gen. 22.* Quia propter hanc causam exemplū obedientię in Saluatore nostro proponit Apostolus dicens ; factus est obediens Patri vsq; ad mortem Crucis & ponit fructum obedientię sequentem , dicens ; Propter quod & Deus exaltauit eum ; & dedit illi nomē quod est super omne nomē , *Phil. 2.*

Obedire nolentes grauiter puniuntur . Nam prima præcepti transgressio in parentibus grauius malecōditionibus est punita , *Gen. 3.* Quia mandatū Iosue transgressus est Achior , ideo fuit à populo lapidatus , & Iosue & populus ex illa inobedientia in bello fuerit superatus , *Ios. 7.* Saul qui contra præceptum Samuelis Sacrificium obtulit & Agag Regi contra præceptū Domini parere voluit , fuit à Domino reprobatus , vt habetur , *1. Reg. 15.* & *16.* Dixit Dominus Salomoni quod si non custodiret mandata Dei , deleteret de terræ superficie thronū eius , *Par. 1.* Ionas qui fugiebat Domino obedire præcipienti , vt in Ninive Verbum Dei prædicaret , in mare Domino disponente coniectus fuit , *Iona 2.*

Sicut Lutū in manu figuli , aut Lignū in manu fabri permittit fescindi , poliri , & in omnē formam mutari , sic homo obediens debet permittere à manu sui Creatoris dirigī , disponi , & in omnī fortuna ab eius voluntate gubernari . Aliam similitudinem veri obedientis assignat S. Ignatius de Baculo in manu senis , quia dū omnē vsū ei inferuit qui eū manu tenet .

Sicut optimus est Equus qui obtemperat fræno , ita obediens , qui se legibus accommodat . Sicut nos volumus vt Iumenta & creaturæ nobis seruiant & obediant , ita debemus nos Deo per omnia obtemperare .

VIDE EX BREVIARIO . Est iter regni caelestis , Domin. 4. Pentec. nu. 3. l. 2. ideo inculcanda , Domin. 5. Epiphæn. ier. 6. Alia est erga Deum ;

Deum; & hac præponenda omnibus hominum mandatis, 11. Aug. n. 3. Commun. A post. n. 2. l. 3. *Alia filiorum erga Parentes*, Dom. infra Epiph. n. 3. l. 3. *Alia seruorum erga Dominum*, Dom. 3. Epiph. Sabb. Dom. 4. eiusdem fer. 3. l. 3.

Sententia &c. de Obedientia.

Quid autem vocatis me Domine, Domine & non facitis quæ ego dico vobis, Luc. 6.

Omnia quæ locutus est Dominus, faciemus, & erimus obedientes, Exod. 24.

Multo enim melior est obedientia, quam stultorum victimitæ, qui nesciunt quid faciunt mali, Eccl. 4.

Nunquid vult Dominus holocausta, & victimas & non potius vt obediatur Nomini Domini, 2. Reg. 1. 5.

En propono in conspectu vestro hodie, benedictionem & maledictionem: benedictionem si obedieritis mandatis Dei vestri, maledictionem, si non audieritis, Deut. 11.

Mens iusti meditabitur obedientiâ, Prou. 15.

Omnia ego quæcumque dixerint vobis, seruate & facite, Matth. 23.

Obedite præpositis vestris, & subiacete eis: illi enim rationem reddunt pro animabus vestris, Heb. 13.

PATRES &c. Non semper malum est, non obedire præcepto, cum Dominus iubet ea, quæ sunt contraria Deo, tunc ei obediendum non est, Aug.

Quid iniquius, quam velle sibi obtemperari à minoribus, & nolle obtemperare maioribus, Aug.

Obedientia, non seruili metu, sed charitatis affectu seruanda est, non timore pœnæ sed amore iustitiæ, Greg.

Obedientia sola virtus est, quæ menti cætorum virtutes inserit, insertasque custodit, Greg.

Si vis esse sapiens, esto obediens, sic enim scriptum est: concupiscis sapientiam, serua mandata, & Dominus dabit illam tibi, Bern.

Perfecta obedientia legem nescit, Bern.

OPVS, & INTENTIO BONA.

Operatio bona vbique homini necessaria est: Voluit Deus vt in Paradiso homo operaretur: dicitur enim Gen. 2. Posuit Dominus hominem in Paradiso vt operaretur & custodiret illum: sic nullus status quantumuis bonus conferuari potest nisi bene operando. Et iterum de homine extra Paradisum posito dicitur, Emisit eum extra Paradisum vt opera-

retur terram, & additur, In sudore vultus tui vesceris pane tuo, Gen. 3.

Arguuntur à Christo qui stabant tota die otiosi, & dicit illis; Ite & vos in vineam meam, & pro diueritate operis diuersa merces retribuitur, Matth. 20.

Seruus qui accepit quinque talenta, & cum eis lucratus est alia quinque à Domino laudatur, sed qui nihil operando abscondit pecuniam Domini sui, talentum perdidit, & à Domino reprobatur, Matth. 25. Ex opere bono cognosci electos indicat Christus dicens; si filij Abraham estis opera Abraham facite, Iou. 8.

Operantis intentionem placet Deus attendi quam opus. Cain obtulit de frugibus terræ munera Domino, & Abel de gregibus, optimo scilicet affectu, & intentione, ideo respexit Dominus ad Abel & munera eius, ad Cain vero non respexit, Gen. 4.

Opera & prodigia in speciem similia fecit Moyses & ministri Pharaonis in Aegypto, sed quia hæc non erant sincera, nec in Dei nomine, non potuerunt Domino accepta esse, Exod. 7.

Ozias Rex Iuda voluit incensum super Altare Domini adolere, quod in se opus bonum est, sed quia bene, & licito modo non fiebat, Rex subito lepra à Deo percussus fuit; 2. Regum c. 6.

Opus bonum comparat Apostolus Sementi, cuius modica etiã grana, non modicum fructum adferunt: Erv ad operandum animet: Qui, inquit, parcat, seminatur parcat & metet, & qui seminatur in benedictionibus de benedictionibus & metet, 2. ad Corinth.

Vide supra *Intentio, Adulatio &c.*

O R A T I O.

Orare debent Prælati pro suis subditis, vt suis orationibus à populo iram Dei auerant. Sic cum post adorationem vituli Deus populum vellet destruere, Moyses eorum prælatus pro eis serueniter orauit, & veniam meruit à Domino inuenire, Exod. 32. Propter orationem Moysi absorptus est ignis, qui deuorabat castra murmurantium præ labore, Num. 11. Pro afflicto populo ignitis serpentibus orauit Moyses, & erecto serpente æneò à Deo remedium habuerunt, Num. 21. Samuel dixit ad populum: Absit à me hoc peccatum, vt cesset orare pro vobis: Ostendens peccare prælatos qui pro suo populo non orant, 1. Reg. 12.

Orare debent omnes homines pro peccatoribus, & inimicis. Sic deuotè orauit Abraham Deum vt parceret Sodomitis, Gen. 18. Moyses multoties

toties exorauit vt Deus plagam auerteret ab Aegypto, & licet Aegyptij essent mali, fuit tamen à Domino sepius exauditus, *Exod. 8. 9. & 10.* Saluator noster pro iniuriis orare nos docuit, *Matth. 5.* Et ipse pro Crucifixoribus suis orauit, *Luca 23.* Feruent us orauit Stephanus pro suis persecutoribus quam pro seipso quia pro se orans stetit, pro suis persecutoribus genua flexit.

Orare debet homo tribulatione vt de aduersitatibus liberetur. Sic Tobias cœcus vxoris improperij tribulatus confugit ad orationis remedium, *Tobias. 3.* Filij Israel tribulati ab Holoferne orantes ad Dominum clamauerunt, *Iud. 4.* Afflictus Mardocheus pro se, & populo Domino exorauit, *Hester 4.* Azarias & socij eius in tribulatione fornacis ad orationis remedium confugerunt, *Daniel 3.* Ionas afflictus in ventre ceti orauit, & saluus à Domino est eductus, *Ion. 2.* Quando Petrus serus-batur in carcere, oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo, & liberatus est, *Act. 12.*

Placet Deo oratio breuis & humilis. Sic orauit leprosus qui genu flexo rogauit Dominum dicens: Domine si vis potes me mundare, *Matth. 8. Marc. 1.* Humiliter orauit Centurio pro paralytico seruo, indignum se reputans præsentia Iesu Christi, *Matth. 8.* Ad orandum nos humiliter inducit exemplum Publicani, qui breuibus verbis meruit remissionem omnium peccatorum dicens: Deus propitius esto mihi peccatosi, vt habetur *Luca 8.*

Oratio debet esse assidua. Non dimisit Daniel propter Regis decretum, quin oraret ter in die flexis genibus, sicut ante consueuerat facere, *Daniel. cap. 6.* Ad hoc idem horatur nos Dominus dicens, Oportet vos semper orare & nunquam deficere, *Luca 18.* Ad orationis constantiam etiam Dominus nos inducit exemplo viduz, que iudicem cum importunitate iudicare petebat: & exemplo amici qui panes instanter sibi petiit commodari, *Luc. 18.*

Orant quidam & non exaudiuntur, quia non bene petunt, vel indigni sunt quia accipiunt bona. Sic Dauid orantem pro populo, licet valde deuote orauerit, Dominus non exaudiuit, quia non erat tunc dignus exaudiri, *2. Reg. 12.* Sic reprobatæ erat oratio Ieremiz, quando dicebat ei Dominus, Noli orare pro populo isto, nec sumas pro eis laudem vel orationem, quia non exaudiam eos, *Ierem. 11.* Iacobus dicit, Petitis & non accipietis eò quod male petatis, *Iacob. 4.* Populo indigno & malo dixit Dominus, Cùm multiplicaueritis orationes vestras non exaudiam vos, quia manus ve-

stræ sanguine plene sunt, *Esai. 1.*

Oratio imperat remissionem peccatorum. Sic per orationem Moyfis dicens, Dimitte eis Domine noxam hanc, aut dele me de libro in quo me scripsisti: Dominus pro populo suo peccatum dimisit, *Exodi 32.* Propter hanc causam docuit nos Saluator vt peccatorum remissionem in oratione Dominica peteremus dicens: Dimitte nobis debita nostra, *Matth. 6. Luca 11:* In cuius figura dimisit Rex omne debitum seruo qui eum rogerat, licet postea ex huius nequitia debita dimissa repetita fuerint, *Matth. 18.*

Oratio impetrat filios in sterilitate. Nam Isaac deprecatus est Dominum pro vxore sterili, & filios meruit obtinere, *Genesis. 25.* Anna similiter deuote Deum orauit cum lacrymis, & filium à Domino impetrauit, *1. Regum 1.* Helisæus hospitiæ suæ sterili impetrauit à Domino filium: quem similiter suis orationibus resuscitauit, *4. Reg. 4.*

Oratio facit Deum operari miracula. Nam per orationem Heliz clausum est cœlum ne plueret, & per orationem eius ad pluuem est avertitum, *3. Regum 17.* Martha & Maria Dominum orantem & impetrantem Lazarum suscitari, *Iohan. 11.* Decem leprosi orantes ad Dominum, meruerunt recipere sanitatem, vt habetur, *Luca 17.*

Similis est oratio scalz Iacob per quam homines animo & conversatione à terrenis ad cœlestia ascendunt. Est enim oratio ascensio mentis in Deum.

Oratio est instar Thuris suauissimi, cuius odor in cœlum ascendit & Deum oblectat, sicut ait Psal. Ascendat deprecatio mea sicut incensum in conspectu tuo.

Sicut corpus viuunt per animam, sic anima viuunt per orationem. Oratio est sicut Armatura qua Christianus se contra mundi, carnis, & dzemonis assaultus defendere debet.

VIDE EX BREVIARIO. Oratio non consistit in solis verbis, Dom. 3. Sept. fer. 4. l. 3. Dom. 1. Pentec. fer. 3. *Magister eius Christus, fer. ante Ascens. l. 1. fer. 6. Pent. 24. Aug. n. 3. l. 2. negotijs nostris pramittenda. 7. Mart. n. 2. l. 2. 24. Aug. n. 3. l. 2. Roma est cum ieiunio & elemosyna, Dom. 3. Sept. fer. 5. l. 2. & gratiarum actione, Dom. Epiph. fer. 2. l. 2. & fer. 4. l. 3. ibidem, qui perit alicuius à salute, ubi impetrat. 2. Conuincunt, plur. Mart. Paschali n. 3. l. 3. Vera oratio Publicanos iustificat. Dom. 10. n. 3. *dammone pellit, Dom. 3. Sept. fer. 4. Mones tran fert, 17. Nou. n. 2. Locus orationis principalis est Templum, Pl. 5. fer. 2. ad laud. Pl. 3. fer. 4. ad prim. in quo erant efficacior promissio facta est. Com. m. d.**

64 Pars II. Apparatus Materię ad Doctrinam &c.

mun. Dedic. n. 1. 3. *Pro inimicem orare Deo gratum est*. fer. 6. Pentec. l. 2. 14. Sept. n. 1. l. 3. Dom. 2. Pentec. fer. 4. l. 2. Dom. 2. Septemb. Sabb. *pro inimicis orandum*. 2. Maij n. 2. l. 3. Oñan. Steph. n. 1. l. 3. *Vitii benefaciunt, orando pro mortuis*, 4. Maij l. 2.

Sententia selecta de Oratione.

A Men amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis &c. *Ioannis 16.*

Petite & accipietis vt gaudium vestrum sit plenum. *Ioannis 16.*

Humilium & mansuetorum semper placuit deprecatio. *Iudith. 9.*

Cum oraueris intra cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem in abscondito &c. *Matth. 6.*

Quodcumque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam vobis, *Ioan. 14.*

Qui diligit Deum, orabit pro peccatis, & continebit se ab illis, & in oratione dierum exaudietur, *Ecclef. 3.*

Vigilate & orate ne intretis in tentationem, *Matth. 26.*

Qui obturat aurem suam ad vocem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur, *Proverb. 21.*

Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcumque volueritis, petetis & fiet vobis, *Ioannis 15.*

Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, & quidquid petierimus, accipiemus ab eo, 2. *Ioan. 3.*

Fili, in tua infirmitate ne despicias te ipsum, sed ora Deum & curabit te, *Ecclef. 38.*

PATRES, &c. Multi languescunt in orando, & in nouitate conuersionis suę feruentes orant: postea languide, postea frigide, postea negligenter, quasi securi sint; vigilat hostis, dormis tu, *August.*

Oratio tua locutus est ad Deum, quando legis, Deus tibi loquitur, quando oras, cum Deo loqueris. *Idem Aug. in Psal. 85.*

Fideliter supplicans Deo pro necessitatibus huius vitę & misericorditer auditur, & misericorditer non auditur, Quid enim infirmo sit vitilium, magis nouit medicus quam xgro: tus, *Augustinus.*

Oratio oranti est subsidium, Deo sacrificium, dęmonibus autem est flagellum. *Idem.*

Hę sunt duę alę orationis, quibus volat ad Deum, si ignoſcis delinquenti, & donas egentis, *Idem.*

Quum orans, clama non voce sed mente,

Moyſes ad bella non vadit, sed orat, & tum vincit Iſrael. *Hieronymus.*

Quando fidelis & humilis, & feruens oratio fuerit, cęlum sine dubio penetrabit. *Bernardus.*

Oratio serenat cor, abſtrahit a terrenis; mundat a vitijs, subleuat ad cęlestia, *Cassiod.*

Dum cor non orat, nihil est quod lingua laborat. *Idem.*

P.

PATIENTIA.

Homo patienter ferre debet iniurias. Ioseph patienter tulit iniuriam quam ei fratres proprii intulerunt, eisque postea illatam iniuriam clementer indulſit, vt dicitur, *Genes. 37.* Citò orauit Moyſes pro Maria sore ſua quę cum offenderat murmurando, *Numer. 12.* Dauid perſecutionem ſuſtinuit, quam ei proprius filius inferabat, 2. *Regum 15.* Tobias patienter tulit conſanguineorum impropria pariter & vxoris, vt habetur *Tobia 2.*

Patienter debet homo ferre tribulationes & penas à Deo, vel Dei cauſa influctas. Sic Tobias excecatus patienter ſuſtinuit cecitatem, *Tob. 2.* Iob fuit patiens perdendo ſua, & filios, & quaſi ſe ipſum per grauem infirmitatem, *Iob. 1.* & ſequentibus. Eleazarus duros ſuſtinuit patienter pro legum obſeruantia cruciatus, 2. *Machab. 6.* Septem fratres cum pia eorum matre in ſuis tormentis, mirabilem patientiam habuerunt, 2. *Machab.*

Memo debes patienter offeſas dimittere ex corde, non ſolum ſemel ſed pluries. Nam Petro quęrenti quoties dimitteret proximo, non ſolum ſepties, ſed ſeptuagies ſepties, *Matth. 18.* Ad patienter portandum iniurias inducit nos Chriſtus exemplo ſerui nequam, cui dimiſſa fuerant decem millia talenta, vt patet *Matth. 18.* Exemplum etiam patientię habemus in Chriſto tempore paſſionis, quia patientiam conſerua-bit in verbis detractoris & contumelijs, in factis & illuſionibus, & verberibus crucifixione, blaſphemijs, & morte, *Matth. 26. Marc. 14.*

VIDE EX BREVIARIO. *Eſt omnium virtutum ruſela.* Dom. 5. Paſch. n. 2. nobis neceſſaria, Commun. vn. Mart. n. 2. per eam perdaſ recuperantur, Dom. 2. Sept. Sabb. Dom. 3. ibidem fer. 5. eſt melior quam arrogantia, Dom. 2. Aug. Sabb. l. 2. debet eſſe conſtans, Dom. 5. Paſch. n. 1.

Vide Tentatio, Tribulatio, Perſecutio.

Sententia &c. de Patientia.

P A X:

Impatiens operabitur stultitiam, *Prov. 14.*
 Patientia lenietur Princeps, *Prov. 15.*
 Longanimus forti praestat, & qui animo suo
 imperat ei qui expugnat vrbes, *Prov. 16.*
 In patientia vestra possidebitis animas ve-
 stras, *Luca 21.*

Charitas patiens est, benigna est &c. 1. *Co-
 rinth. 13.*

Qui patiens est multa gubernatur sapientia
 qui autem impatiens est, exaltat stultitiam
 suam, *Prov. 14.*

Qui timent Dominum custodient mandata
 illius, & patientiam habebunt vsque ad inspe-
 ctionem illius, *Eccles. 2.*

PATRES &c. Paratus debet homo esse ius-
 tus, & pius, patienter eorum malitiam susci-
 nere, quos fieri bonos quaerit, *August.*

Tu bonus tolera malos: nam & Christus Iu-
 dam, cum sciret furem esse, toleravit. *Idem.*

Tanto quisque minus ostenditur doctus,
 quanto minus conuincitur patiens, *Gregor.*

Non est perfectè bonus, nisi qui fuerit &
 cum malis bonus. *Idem.*

Nos sine flamma & ferro Martyres esse pos-
 sumus, si patientiam in animo veraciter custo-
 dimus, *Idem.*

In proprijs iniurijs patientem esse, laudabi-
 le est, iniurias autem Dei dissimulare, impium
 est, *Chrysostr. 1.*

Si vindicare vis, sile, & funestam ei dedisti
 plagam, *Chrysostr. 1.*

Sunt quidam mites, sed quam diu nihil di-
 citur, vel agitur, nisi per eorum arbitrio: pate-
 bit autem quam longe sint à vera mansuetudi-
 ne, si leuis oriatur occasio, *Bernardus.*

Dulcia non meruit, qui non gustavit ama-
 ra. *Poeta.*

Opassi grauiora! dabit Deus his quoque fi-
 nem, *Virgilius.*

Perfer & obdura, dolor hic tibi proderit
 olim.

Sæpe tulit lassus succus amarus opem. *Ouid.*
 Læsa læpius patientia, fit furor. *Valerius.*

Libenter feras quod necesse est, dolor pa-
 tientia vincetur. *Seneca.*

Si magnanimus fueris, nunquam iudicabis
 tibi contumeliam fieri. *Seneca.*

Summa est stultitia summo confici mœmo-
 re. *Cicero.*

Dens pacem diligit. Patet ex his, quia in eius
 Natiuitate Angeli pacem annunciaue-
 runt, *Luca 2.* Pacem præcepit discipulis inter
 se habere, *Ioan. 14.* Pacem commisit Apostolis
 prædicare, *Luca 10.* *Matth. 10.* Pacem in testa-
 mento reliquit, *Ioan. 14.* Et post resurrectio-
 nem suam pacem discipulis suis nunciauit, vt
 habetur *Luca 24.* *Ioan. 20.*

Aliquando pacem perturbat inuidia. Nam fra-
 tres Ioseph inuidentes ei, non poterant ei
 quidquam pacificè loqui. Ambitio etiam pa-
 cem perturbat, & discordias excitat inter
 propinquos, vt patet in Dauide & Absolone
 eius filio. 2. *Regum 15.*

E contra, Pacis colenda amor, patet in Dauide
 erga Saulem se vbique hostiliter persequen-
 tem, quem cum in spelunca conclusum occide-
 re potuisset, noluit cum attingere, sed maluit
 potius amicum præbere, & fateri se esse vnum
 pulicem, indignum quem Saul persequeretur,
 & sic lenitate magis quam vllis armis Saulis
 iram, & inuidiam superauit, eumque adegit
 vt Dauidem in gratiam reciperet, & illum se
 meliorem ac iustiores esse lateretur, i. *Regum,*
cap. 24. & 26.

Voluit expressè Deus Templum sibi à Salo-
 mone ædificari, ex eo quod esset Rex pacificus
 & à bellis abstineret, 1. *Paral. c. 22.* Sic & nos
 Templum Dei esse non possumus, nisi in ani-
 mo, cum alijs pacem conseruemus.

Pax falsa & ficta, apparet in Antiocho, qui
 cum Arcem cum nomine Silon expugnare
 non potuisset, cum obsessis pacem simulauit, &
 iurauit se eam seruaturum, sed intra mania re-
 ceptus Arcem & omnia funditus euerit, 1.
Machab. c. 6.

Alcimus Sacerdos cum à Iudæis ad Deme-
 trium Afæ Regem defecisset, simulans tamen
 amicum esse suis fratribus & Iudæis, pacem il-
 lis iurauit, & nihil se mali illaturum, sed pos-
 stea ex illis sexaginta viros vno die crudeliter
 necauit, 1. *Machab. 7.*

Triphon simulata pace cum Ionatha, eum
 in vrbe honorificè introduxit, sed mox clau-
 sis portis Ionatham comprehendit, & omnes
 qui cum eo venerant occidi iussit, 1. *Machab.*
c. 13.

Sicut mundus non potest subsistere nisi in-
 ter Elementa terram, aquam, aerem, & ignem
 sit pax & concordia: sic omnis respublica &
 familia perturbatur & dissoluitur, nisi pax sit
 inter ciues, & domesticos.

E Sicut

66 Pars II. Apparatus Materiæ ad Doctrinam &c.

Sicut dissonantia chordarum turbat musicam, ita discordia cordium & amorum perturbat familiam.

Pax est vinculum animorum, quam si sustuleris perit societas humana, & succedit confusio, sicut factum est per confusionem linguarum in ædificanda turri Babylonica.

VIDE EX BREVIARIO. Cum Deo habenda. Oâu. Innoc. n. 1. 1. Pax reddetur, si cessaueris prauaricatio, & peccatum, Domio. 3. Nouem. Sabb. Propace merito laudatus Deus, Domin. 2. Adu Sabb. pro visitatio, ibidem & Dom. 5. Aug. ser. 4. 1. 1. Cantic. ser. 5. est à Deo. 30. Iun. n. 2. 1. quoniam etiam impio derur, Dom. c. Nouem. n. 1.

Sententia selecta de Pace.

Ipsæ est pax nostra qui fecit vtraque vnum, scil. Christus, *Ephef. 2.*

Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, *Lucæ 2.*

Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis &c. *Ioannis 14.*

Non est pax impijs dicit Dominus, *Esai 48.*

Pax multa diligentibus legem tuam Domine, *Psal. 118.*

Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus. *Pf. 119.*

Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes, *Rom. 12.*

Non enim est Deus dissonationis, sed pacis, *1. Cor. 14.*

Multitudinis autem credentium erat cor vnum & anima vna, *Actuum 4.*

Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur, *Matth 5.*

PATRES &c. Pax est serenitas mentis, tranquillitas animi, simplicitas cordis, vinculum amoris, consortium charitatis. *Aug.*

Si Dei vocantur filij qui pacem faciunt, procul dubio satanæ sunt filij, qui pacem confundunt. *Aug.*

Melius est vt pereat vnus, quam vnitas. *Bernardus.*

Lingua quandoque pacem prædicat, sed sæpius turbat. *Hug. vii.*

Pax optima renim.

Quas homini nouisse datus est. *Silius.*

Pax plenum virtutis opus, pax summa laborum.

Pax belli exacti pretium est. *Mantuanus.*

Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes. *Virg.*

Si cupias pacem, linguam compesce loquacem, *Stan.*

Omne quod est, tam diu manet, atque perficitur, quam diu est vnum, sed interit atque dissoluitur pariter atque vnum esse desierit. *Boetius.*

Quietissimam homines agerent vitam in terra, si hæc duo verba à natiuitate omnium tollerent, *meum, & tuum. Seneca.*

P E C C A T V M.

Peccatum nocet homini, quia multoies pena corporali puniuntur. Vt patet in Adamo & Eva expulsis de Paradiso cum alijs pœnis. Sodomitæ etiam pax na ignis & sulphuris sunt puniti, *Gen 19.* Vxor etiam Loth, quæ peccauit contra præceptum Domini se vertendo retrò, in statum salis est conuersa, *Genf. 19.* Pharao etiam propter peccatum cognouit se flagellari dicens, peccaui in Deum verum, *Exod 10.* Quia filij Israel multoties Deum ostenderunt, ab eo sæpius flagellati sunt. *Num. Iud. Iosue, Regum, Iudith,* & per totum quasi vetus testamentum, &c.

Peccatum à Deo clamat vindictam. Sicut illud de quo dixit Dominus ad Cain: Vox sanguinis fratris clamat ad me de terra. *Genf. 18.* Clamor peccatorum vestrorum in aures Dei Sabaoth introiuit, *Iacobi 5.*

Scriptura comparat peccatum cum Igne ardente, qui hominem absumit. Cum Serpente venenato, *Ecclef. 11.* Quasi à facie colubri fuge peccatum. Et cum Gladio ancipiti: Quasi ramphæa bis acuta omnis iniquitas, plaga illius non est sanitas, *ibid.*

S. Cyprian. serm. de lapsis: Peccata sunt lapsus, quod Grando frugibus, quod turb idum Sydus arboribus quod armenis pestilens vastitas, quod nau'igijs sæua tempestas.

Peccator, quia transgreditur decem Dei præcepta, decem plagis Aegypti punitur. Prima plaga est Sanguis, quia peccator meretur mortem, 2 est Rana, quia voluit in sordibus peccatorum, 3 est Cinificies, propter aculeum conscientie, 4 est Mulca, quæ ad candlelam alas suas stulte comburit, ita peccator igne infernali, 5. Pectus animalium, quia habet animam peste peccati infectam, 6 Vesica turgens, per peccatum luxurie, aut superbie, 7. Grando significat morbos, & paxnas cælitus immissas, 8. Locusta omnia deuorans, opera peccatoris instructiosa, & sine merito, 9. Tenebræ densissimæ, sunt cæcitas peccatoris à via salutis aberrantis, 10. Moes primogenitorum, indicat mortem animæ propriæ, & maledictionem posteritatis iuxta psalmistam; Semen impiorum peribit. Et licet Aegy.

Aegyptij cū Pharaone post has plagas fuerunt submersi in mari rubro, ita peccator in mari igneo inferni, qui paratus est diabolo & angelis eius.

VIDE EX BREVIARIO. Peccatum mortale animam occidit, Dom. 4. Quadr. ser. 5. Dom. 15. Pentec. calo excludit, Dom. infra Asc. n. 2. venialis & mortalis differentia, Dom. 3. Quad. f. 3. l. 3. & ser. 3. infra Octau. Corp. Christi n. 3. l. 3. Domin. 5. Pentec. n. 3. Scandalum est magnum malum, 8. Maii. n. 3. 19. Sept. n. 3. causa alterius peccati, Domin. oct. Pentec. num. 2.

Vide singula peccata in particulari *Superbia, Avaritia, Luxuria, &c.*

Senectus &c. de Peccato.

Sensu & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia *Genes. 8.*

Non est ei bene, qui assiduus est in malis, *Eccles. 12.*

Et qui in vno peccauerit, multa bona perdet, *Eccles. 9.*

Non est enim homo qui non peccet, 3. *Regum 2.*

Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est, 1. *Ioannis 1.*

Per quæ quis peccat, per hæc & punitur, *Sapientia 11.*

PATRES &c. Nullus sanctus & iustus caret peccato, nec tamen ex hoc definit esse iustus sanctus, vel cum affectu teneat sanctitatem, *August.*

Qui peccus suum tundit, & se non corrigit, peccata solidat, non tollit. *Aug.*

Non regnet peccatum in vestro mortali corpore; non dicit non sit, sed non regnet: inest peccatum quum delectaris, regnat cum consenseris, *August.*

Nolite contemnere venialia, quia minima sunt, sed timeate, quia plura sunt, plerumque enim bestia minutæ multæ necant, *August.*

Timenda est ergo ruina multitudinis, etfi non magnitudinis. *Idem.*

Maior est culpa, manifeste quam occulte peccare, dupliciter enim reus est qui aperte delinquit, quia & agit, & docet. *Isidorus.*

Nihil peccat oculi, si non oculis animus imperet. *Seneca Phil.*

Si male fecisti, mox respice vulnera Christi. Per miserere mei, tollitur ira Dei. *Stan.*

PAENITENTIA.

Poenitentia non debet differri usque ad senectutem, vel mortem. Hoc est etiam Consilium Sapientis, *Ne tardes venire ad Dominum, & non differas de die in diem.* Ad hoc facit Parabolæ de seruis vigilantibus, & expectantibus Dominum suum, quia diem & horam mortis penitus ignoramus: Nam secundum Gregorium, nihil certius morte, nihil incertius hora mortis.

Paenitentia debet esse cum dolore cordis. Sic peccatrix mulier poenitens lachrymis pedes Domini lauit, *Luca 7.* Forte quia Dominus vidit magnam Contritionem mulieris in adulterio deprehensa, leuem ei poenitentiam dedit, dicens: Vade, amplius noli peccare, *Ioanne 8.* Petrus postquam negando Dominum peccauit, foras exiens, fleuit amare; *Matth. 26.*

Paenitentia post Contritionem requirit peccatorum Confessionem. Dominus transiit peccatum à Dauide, quia ad reprehensionem Nathan se humiliter accusauit, dicens se peccatum commisisse, 2. *Regum 12.* In cuius figura Dominus decem leprosis poenitentibus dixit, ite & ostendit vos Sacerdotibus, & sequitur, dum autem irent mandati sunt, *Luca 7.*

Vide *Confessionem.*

Paenitentia post Confessionem requirit integram satisfactionem. Hæc maxime consistit in asperitate ieiuniorum, deuotione orationis, & largitione elemosynarum. Viri Niniuitæ fecerunt poenitentiam induti sacco, & ieiunauerunt, & Deus indulsit, *Ioan. 3.* Machabæus & qui cum eo erant deprecabantur Dominum, capita cinere aspergentes & lumbos accincti cilicijs, ad crepidinem templi prouoluit, 2. *Machab. 3.*

Libenter Deus recipit peccatores ad poenitentiam. Sic Christus Magdalenam recepit & multum commendauit, vt habetur *Luca 7.* Ad hoc facit exemplum de filio prodigo, qui benigne fuit receptus à patre, *Luca 15.* Deus de testatur, Nolo mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat Et Christus ait, Non veni vocare iustos, sed peccatores

VIDE EX BREVIARIO. Poenitentia est via ad caelum. die 4. Epiph. n. 3. & die 6. ibidem. non est differenda, Dom. 5. Aug. n. 2. Conuersio, ad conuersionem peccatoris tria miracula concurrunt, Dom. 3. n. 3. l. r.

Sententia selecta de Pœnitentiâ.

Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum, *Matth. 3.*

Dico vobis quod ita erit gaudium in cœlo super vno peccatore pœnitentiam agente quam super 99. iustis, qui non indigent pœnitentiâ, *Luca 15.*

Pœnitentiam igitur & convertimini, ut delectantur peccata vestra, *Act. 3.*

Filli peccasti, non adicias iterum, sed & de pristinis depecare ut tibi dimittantur, *Eccles. 21.*

Nisi conuersi fueritis gladium suum vibrauit, arcum suum tetendit, & parauit illum, *Isa. 4.*

Ne differas de die in diem, nam subito veniet ira illius, *Eccles. 5.*

Septies de die cadet iustus, & resurget, impij autem corruent in malum, *Proverb. 24.*

PATRES &c. In tribunal mentis ascende contra te; & reum te constitue ante te, *Aug.*

Pœnitentiâ fera raro vera, *Idem.*
Sunt multiquos peccare non pudet, sed pudet pœnitere: ò incredibilem infamia! deuulnere ipso non crubescis, & deligatura vulneris erubescis, *Idem Aug.*

Peccauit Dauid, quod solent Reges, sed pœnitentiam egit, fleuit, iugemuit, quod non solent Reges, *Ambrosius.*

Apud Deum non tam valet mensura temporis, quam doloris, *Idem.*

Fit perumque grauior Deo, amore ardens vita post culpam, quam in securitate torpens innocentia, *Idem.*

Quis in seculo peccauit enormius Paulo? quis in religione grauius Petro? Illi tamen pœnitentiam meruerunt asequi, *Petrus Chrysologus.*

O pœnitentiâ! quid de te noui referam? omnia ligata tu soluis, omnia clausa tu referas, omnia aduersa tu mitigas, omnia contrita tu sanas, *Cyprianus.*

Vtile propositum est fixas extinguere flammâs.

Nec seruum vitij peccus habere suum, *Quid.*

Principijs obsta, sero medicina paratur, Cum mala per longas inualuere moras, *Idem.*

Adagium. Sero sapiunt Phryges, *Cicero.*

PERSEVERANTIA.

Homo non debet desistere à bono iam incipso. Alias accidit exemplum de homine deridendo, qui cepit ædificare & non potuit consummare, *Luca 14.* Tobias remansit in timore Domini, licet plaga cæcitatatis ei obuenisset, *Tobia 2.*

Perseuerandum est in toleratione tormentorum Pro Nomine Christi, & defensione fidei. Exemplo Eleazari qui omnia tormenta perseueranter sustinuit, ne faceret contra legem, 2. *Machab. 6.* Stephanus firmiter perseuerauit, duos ictus lapidum alacriter sustinendo, donec Christo moriens Spiritum commendaret, *Act. 7.*

Perseuerandum est in malorum operum detestacione. Quia respiciendum non est retrò post egressum de societate malorum, ne accidat homini sicut vxori Loth post egressum de Sodomis, quæ retrò aspiciens in statuam salis est conuersa, *Gen. 19.* Socij Danielis multum constantes & perseuerantes fuerunt, ne statuam quam erexerat Nabuchodonosor adorarent, *Daniel. 3.*

Laurentius Iustinianus lib; de ligno vita c. 10. comparat Perseuerantiâ cum viatore, qui non solet ab incipito itinere desistere donec ad destinatum terminum perueniat. Cum bellatore, qui non discedit de loco certaminis nisi obtenta victoriâ. Cum architecto, cui non sufficit posuisse fundamentum ædificij, nisi ad culmen perducat. Cum agricola, qui frustra seminat, si nolit messem expectare.

Quid prodest Nanarcho quod totum pelagum feliciter emensus sit, si tandem sua incuria patiat in porta naufragij? Quid iuuat medicum per multa pharmaca ægri salutem promouisse, si postea manum subtrahat, eumque interire permittat. Rhetor non in orationis exordio, sed in peroratione plaufum accipere solet. Ita in studio salutis aut virtutis parum est inchoare, nisi per perseuerantiâ ad optatum exitum perueniatur, ita fere S. Chrysof. Hom. 24. ad Hebræos.

Vide Patientiam.

VIDE EX FREVLARIO. Perseuerantiâ petita impetrat, Dom. 1. Quad. f. 22. Iulij, n. 2. 17. Aug. n. 2.

Sententia &c. de Perseuerantiâ.

Esto firmus in via Domini, *Job. 17.*
Nemo mittens manum ad aratrum, &

refpiciens retrò , aptus est regno Dei ,
Luc. 9.

Quis enim ex vobis volens turrim ædificare : nonne prius sedens computat sumptus qui necessarij sunt ad perficiendum ;
Luca 4.

Qui perseverauerit vsque in finem , hic saluus erit , *Matth. 10.*

In disciplina perseverate , *Heb. 12.*

Sic currite vt comprehendatis , *1. Cor. 9.*

PATRES &c. Non requirantur in Christiano initia sed finis , *Hieronymus.*

Vos fratres exhortamur in Domino , vt propositum vestrum in Domino custodiat , & vsque ad finem vitę perseveretis ,
August.

Incausum bonum agitur , si ante vitę terminum deseratur : quia & frustra velociter currit , qui priusquam ad metas venerit , deficit ,
Gregorius.

Bonam vitam ego puto , mala pati , & bona facere , & si perseverare vsque ad mortem ,
Bernardus.

Perfer & obdura dolor hic tibi proderit olim , *Ouid.*

Resiste : magnis in malis vinci malum est ;
Seneca.

Principium nihil est , si non vis tangere metam ,

Præmia dat finis , principiumque nihil.

S.

SABBATHI OBSERVATIO.

Sabbatum interpretatur requies . Quia in Sabbathis seu festis debet homo quiescere ab omni opere seruilis , & festa celebrare : quia requieuit Dominus die septimo ab omni opere suo quod parauerat , *Gen. 1.* Ob hanc causam filij Israel colligebant manna pro die festo in duplici mensura , vt Sabbatho feriarentur . Mulieres sanctę parauerunt aromata ad vngendum Christum , sed Sabbatho siluerunt , *Marc. 16.* In huius figura requieuit Dominus die Sabbatho in sepulchro , *Luca 23.*

Benedixit Dominus diei septimo quia in ipso cessauerat ab omni opere suo , *Genes. 2.*

Sabbatum non custodientes debent corripi & puniri . Nam colligens ligna in Sabbatho iussu Domini fuit lapidatus , *Nam. 15.* Arguit Neemias calcantes torcularia , & portantes onera in die Sabbathi , *Neem. 11. Vi.*

de Catechesi de præcepto . 2. Decal. & præcept. Ecclesię .

VIDE EX BREVIARIO. Sabbathi observatio . *Magna illius olim reuerentia fuit , Dom. 1. Oct. n. 1. & Dom. Oct. n. 2. non violatur per opera misericordia , Dom. 3. Quadr. fer. 5. lect. 2. & Sabb. infra Pentec. Dominicus dies ariam permittit laxare animum , die 3. Dec. n. 3. l. 2.*

SAPIENTIA . PRVDENTIA :

Sapientia & prudentia in rebus agendis est optima gubernatrix vita humana . Exemplum est in Rebecca muliere prudentissima , quę direxit filium suum Iacob quomodo possit parenti suo placere , & illius benedictionem obtinere præ suo fratre primogenito Esau ; & postea prudenter illum recedere fecit à conspectu iratris sui Esau , donec eius iram tempore desineret ; *Gen. cap. 37.* Et ipse Iacob postea prudenter egit demulcendo fratrem suum & mittendo ei munera , potius quam litigando , & eius iram in se prouocando , *Ibidem.*

Summa fuit sapientia Iosephi in domo Pharaonis , somnia Regis sapienter exponendo , & famem prædicando , & omnia recte ordinando , & fratres qui ipsum venderunt pacificè & amicè excipiendo , *Gen. cap. 41.*

De Davide in ipso laudem dicitur , *1. Reg. c. 18.* quod in omnibus prudenter se agebat : etiam tunc quando apud Regem Achis se quasi satuum simulabat , vt sic illæsus ab eo dimitteretur , *1. Reg. 21.* Sapientis enim est in loco & tempore suo desipere .

Abigail sapienter admodum Dauidem à marito suo Nabal grauitè offensum placauit , munera præmittendo & se illi humiliter subiuciendo , *1. Reg. c. 5.*

Salomon litem inter duas mulieres , de infante vtrius esset , summa sapientia diremit ; quasi volens infantem inter vtramque diuidere , & sic veram illius matrem explorauit , *3. Reg. c. 3.*

Rex Ezechias intelligens Regem Assyriorum venire ad Hierosolymam obsidendam , sapienter præcepit capita fontium extra ciuitatem obturari , ne exercitus hostilis aquam haberet , *Paralip. c. 32.* Sic oportet fontes & occasiones vitiatorum impedire , & amputare .

Prudentia Reginę Estheris & Mardochei in liberando populo suo ab exitio quod Aman illis parauerat , pulchrè describitur in libro Esther. c. 5. 6. 7.

Daniel adolescens sapienter duos senes ex ipsorum ore conuicit, & Susannam innocentem à morte liberauit, *Dan. c. 13.* Idem sapientissimè Nabuchodonosoris somnium exposuit, & ab eo honorari meruit, *Dan. c. 2.* Christus iubet Apostolos, & fideles esse prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbas, *Matth. c. 10.* Vnde patet prudentiam non in versutia, & fraude, sed in simplici veritate, & virtute positam esse.

Virgines quinque in Euangelio, *Matth. cap. 25.* dicuntur à Christo prudentes, quia curarunt in lampadibus suis oleum habere, id est, bona opera, fidem, charitatem, &c.

Similitudo est primò inter Sapientes & bonos Medicos, sicut enim Medici sanant morbos corporis. Sic Sapientes curant infirmitates, & passiones animorum.

Sapientia est instar Odoramenti fragrantissimi, quia non tantum Sapientem, sed etiam alios vicinos, & qui cum illo agunt Sapientia, & doctrina sua oblectat, & meliores facit. Hinc Regina Saba aliique concurrerant, vt audirent Sapientiam Salomonis.

Socrates apud Stobæum *sermon. de virtute* comparat Os sapientis, Ianuam templi, quæ aperta, & altaria, & Sanctorum imagines, & pulcherrima virtutum simulacra conspiciuntur.

Sicut Nauarchus nouit se ventorum mutationibus varijs accomodare, & ita ad portum peruenire; sic etiam Sapiens per prospera & aduersa tendit ad Deum, vt finem vltimum, & portum salutis æternæ.

Sapientia est instar Salis, quia per eam condiuntur vires hominum ne sint insulsi & à corruptione vitiorum conseruentur.

Sapientis Mores in multis moribus Diuinis assimilantur; Deus maxime omnium intelligit, & minime omnium loquitur, ita Sapiens. Deus per peccata hominum maximas iniurias patitur, & minime turbatur, ita Sapiens. Deus præsens est inter omnes totius orbis mutationes, & ipse nunquam mutatur, ita Sapiens. Deus extra seipsum beatitudinem & solatium non querit; ita Sapientis proprium est ab animo suo rectè disposito omnem suam læticiam & felicitatem habere, & solatia à creaturis non emendicare. Hæc sunt prima veræ sapientiæ ac felicitatis principia.

Principium aliud maximæ sapientiæ cum aliis tradit ipse Cicero lib. 5. Tusculan. Moderatorij & fîlere cupiditates. Sicut (inquit) Stultitia, est adepta est quod concupiuit, nun-

quam tamen se consecutam putat, ad alia, & alia inhians; sic Sapientia semper eo contenta est quod adest, & ita nunquam illam supernitet.

Sententia de Sapientia, & Prudentia.

Fons sapientiæ Verbum Dei, *Ecd. 1.*

Trahitur sapientia de occultis, *Iob. 28.*

In maluolam animam non introibit sapientia, *Sapient. 1.*

Initium sapientiæ timor Domini, *Pf. 110.*

Sapientiam atque doctrinam stulti despiciunt, *Prout. 1.*

Sapiens timet & declinat à malo, *Prout. 14.*

Neminem diligit Deus, nisi cum qui cum sapientia inhabitat, est enim hæc speciosior sole, *Sapient. 7.*

Sapiens non odit mandata & iustitias, *Eccl. 33.*

Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat vt sit sapiens, *1. Cor. 3.*

Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt, *Rom. 1.*

Sapientia huius mundi stultitia est apud Deum, *1. Cor. 3.*

P. ATRES &c. Sapientia vera est noscere seipsum.

Ad veram sapientiam peruenire non possunt, qui falsæ suæ sapientiæ fiducia desipiunt, *Gregor.*

Sapientia illa clara est, non quæ in verbis volat, sed quæ virtutibus constat, *Greg.*

Dicatur qui nescit, nam sic sapientia crescit, *Stan.*

Odi sapientem, qui non est sibi ipsi sapiens, *Menandez.*

Non ætate, verum ingenio adipiscitur sapientia, *Plautus.*

Illuc est sapere, qui vbiicumque opus sit, animi possit seclere, *Terentius.*

Consilia omnia verbis prius experiri, quam armis, sapientem decet, *Terentius.*

Nihil sapienti necesse est, *Seneca.*

Sapientia est sanitas animi, *Cicero.*

Nihil est turpius, quam sapientis vitam, ex insipientium sermone pendere, *Cicero.*

Prudentia.

Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.

Vbi non est gubernator, populus corruet, salus autem vbi multa consilia, *Prout. 11.*

Melior

Melior est sapientia quam vires, & vir prudens quam fortis, *Sapient. 6.*

Filii huius seculi prudentiores filii lucis in generatione sunt, *Luc. 16.*

Verba prudentum statera ponderabuntur, in fatuorum cor illorum, *Eccles. 2. 1.*

Stultus si tacuerit sapiens reputabitur, *Prover. 10.*
Estote prudentes sicut serpentes, quia prudentia abique bonitate malitia est, & simplicitas abique ratione stultitia nominatur, *Hieronymus.*

Ex lingua stulta veniunt incommoda multa, *Satan.*

Fac mala, dic multum, si vis te reddere stultum, *Idem.*

Qui non os claudit, quod non vult sapius audit, *Idem.*

Prudentia est futuram iniuriam præcauere, *Democritus.*

Prudentes possumus dicere providentes, *Cicero.*

Si prudens fuerit animus tuus, tribus temporibus dispensetur, præterita cogita, præsentia ordina, futura prævide, *Seneca.*

Non potest esse lucunda vita à qua absit prudentia, *Cicero.*

Adag. Anosa vulpes haud capitur laqueo.
Eum ausculta, qui quatuor sunt aures, id est, qui multum audit antequam loquitur.

S P E S , F I D V C I A .

Sperare debet homo bonum re promissum, licet differatur. Multis annis expectavit Abraham filium, quia Centenarius erat quando natus est ei Isaac, *Genes. 21.* A promissione facta Abraham vsque ad ingressum feminis sui in terram promissionis fluxerunt anni 460. *Genes. 15.* Erat Simeon in Ierusalem diu expectans consolationem Israel, id est, aduentum Christi, *Luca 2.* Ascensurus Christus in cœlum præcepit Apostolis, ne descenderent, sed expectarent promissum Patris, *Actus. 1.*

Sperare debent homines consolationem in tribulatione. Afflictus corpore, spoliatus rebus, orbatus filiis sic dicebat Iob, Si occiderit me in ipso sperabo, *Iob 13.* Parentibus Tobie iridentibus eum & dicentibus, Vbi est spes tua? Respondit, Filii Sanctorum sumus, & vitam illam speramus, quam daturus est Dominus his qui fidem non mutauerunt ab eo, *Tob. 2.* Cum Susanna esset morti condemnata, erat cor eius in Domino fiduciam habens, *Daniel 13.*

Spes & fiducia in Deum rectè comparatur

stellæ polari, ad quam nautæ in tempestate respiciunt & cursum dirigunt: sic nobis in omni tribulatione respiciendum est ad Deum & eius auxilium ac promissa, vt cursum huius vitæ rectè & securè dirigamus ad portum salutis. Præclare hanc spem & fiduciam explicat totus *Psalmus 90.* *Qui habitas in adiutorio Altissimi &c.*

Spem nostram Lucernæ comparat S. Augustinus in *Enchir.* Lucerna, inquit, animæ spes eius, ad illam operatur omnis homo quidquid boni ad spem facit, & in nocte ardet lucerna nostra. Oleum huius lucernæ est verbum Dei & eius promissa, quæ faciunt, vt lucerna spei nostræ non extinguatur.

Sicut peregrinantium labores & tædia releuat spes perueniendi in suam Patriam, sic labores huius vitæ multum mitigat spes perueniendi ad patriam cælestem: hic enim sumus hospites & advena super terram, vt loquitur Apostolus.

Spem nostram vocat *Laurentius Iustinianus*, in *signo vitæ cap. 2.* Columnam firmissimam quæ totum spirituale ædificium sustentatur, spe autem deficiente, totum ædificium corruit in barathrum desperationis.

E contra spes quæ extra Deum reponitur in Homine, aut favore, aut opibus, est instar Arundinis, cui si innitaris statim frangitur & te in lapsum præcipitat, Est etiam instar myricæ suæ terræ siccæ ac sterilis in qua nihil crescit, & nullum fructum habes, post inanem laborem: Hinc rectè *Hieremias*, Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor eius, *Hier. 17.*

VIDE EX BREVIARIO, *Spei*, Commun. non Pontif. num. 3. lect. 2. & Octob. Ascens. num. 2. lib. 2.

Vide *Fides*, *Benignitas Dei*.

Sententia selecta de Spe & Fiducia.

Qui sperat in Domino beatus est, & non confundetur, *Prover. 16.*

Beatus vir qui confidit in Domino, *Ieremia 17.*

Beatus vir cuius est nomen Domini spes eius, *Psal. 39.*

Mihi adhaerere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam, *Psal. 72.*

Spes coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est, *Sapient. 3.*

Spes hypocritæ peribit, *Iob 8.* Spes impiorum deficiet, *Prover. 10.*

Fides credit, spes, & charitas orant, *Aug. gustinus*.

De spe incassum praesumit, qui timere Deum in suis operibus temnit, *Gregor.*

Qui nihil potest sperare, desperet nihil. *Seneca*.

Sola spes hominem in miseris consolari solet. *Cicero*.

Qui duos insectatur lepores, neutrum capit. in eos qui nimis multa simul sperant.

Coruum deludit hiantem. *Havar.* in rapto rem spe sua frustratum.

SUPERBIA.

Superbia dicitur hominem ad ruinam: Ideo Christus dicit, qui se exaltat humiliabitur; *Matth.* 23. Volentes superaedificare turrim in caelum dispersi sunt per diuisionem linguarum, *Gen.* 11. Grauius fuit punitum peccatum elationis Dauid, quando superbe populum numerauit, *1. Reg.* 24. Aman qui volebat ab omnibus honorari fuit in patibulo suspensus, *Hest.* 7. Nabuchodonosor per superbiam depositus est de solio, & gloria ipsius ablata est, *Dan.* 4. Balthasar per superbiam interfectus est, & Darius successit ei, *Dan.* 5. Herodes superbe indutus, cum populus ei acclameret laudes diuinas, ab Angelo est percussus, *Matth.* 12.

Superbi similes sunt Fumo, qui sua leuitate in altum extollitur, & ipsa elatione in magnum globum intumescit, sed quanto globus ille fit altior, tanto magis euanescit, sic superbus, quanto magis exaltatur, tanto citius deficit, *Ita S. Aug. in Psal.* 26.

Similis est superbus Ebrioso, qui optimo vino abutitur ad vertiginem & insaniam, sic homo per superbiam suas virtutes vertit sibi in arrogantiam & iactantiam, & aliorum contemptum, *Ita S. Hier.*

Quemadmodum corpus perdita humorum recta temperie fit obnoxium omnibus morbis, ita animus amissa humilitate omnibus passionibus & vitis exponitur, & redditur tumidus, temerarius, imprudens, arrogans, & tantum non stultus, ut vix seipsum amplius cognoscat.

Quemadmodum avari quanto plus opum accumulunt, tanto magis se egere existimant, ita superbi & arrogantes quanto maiori honore fruuntur, tanto magis magisque cupiunt honorari.

Quod in corporibus Tumor, hoc in animabus superbia est, sicut enim corpus quod immodice turget sanum esse non potest, ita &

animus tumidorum dicimus mentis sanitate carere, *S. Chryso. Homil.* 13. in *Timoth.*

Vt in area extollitur Palea super triticum, non quod sit dignior, sed sit leuior, sic in hac vita superbus fertur super humilem, non ob meritum & virtutem, sed ob vanitatem & falsam opinionem:

VIDE EX BREVIARIO. Superbia quid sit; Dom. infra Ascens. n. 2. l. 2. Domin. 2. Septemb. num. 2. lect. 3. *Initium omnis peccati*; 2. Nouemb. num. 3. lect. 1. *Gloriatio vana perdit beneficia accepta*, Domin. 2. Septembris num. 2. lect. 3.

Vide *Humilitat.*

Sensentia selecta de Superbia. V. supra de Humilitate.

A video dicere superbis, vtile esse cadere in aliquod apertum & manifestum peccatum vnde sibi displiceant, qui iam sibi placendo ceciderant, *August.*

Vermis diuitiarum est superbia: difficile est vt non sit superbus qui diues est; tolle superbiam & diuitiarum non nocebunt, *August.*

Humilitas homines sanctis Angelis similes facit, & superbia ex Angelis daemones reddit. *Augustinus*.

Superbia de superis caelestibus ad ima praecipitata, humilitas ab imis ad alta leuat, *Bernard.*

Superbia de Angelo diabolum fecit, & homini mortem intulit, *Cassiod.*

Omnis fere diligit sibi similem, solus superbus odit elatum, vnde inter superbos semper sunt iurgia, *Cassiod.*

Omnis insipiens arrogantia & plaussibus capitur, *Menander*.

Video nos nihil aliud esse praeter simularum quaedam, quotquot viuimus, vt vmbra leuem, *Sophocles*.

Iniquata egregios adiuncta superbia mores, *Claudianus*.

Est verum verbum, frangit Deus omne superbum:

Cum fex, cum limus, cum res vilissima sumus,

Vnde superbum? nescimus quando perimus, *St. au.*

IACANTIA. Filia est superbiae.

Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt, *Rom.* 1.

Dum causa iactantiae pauper pascuratur etiam ipsum misericordiae opus in peccatum conuertitur, *Isidorus*.

Mirabile iactantiae genus, vt non possit putari

tari sanctus, nisi sceleratus appareas, *Bernard.*
 Inconstantia non est vitium laudis humanæ, sed
 vitium animæ peruerse amanti humanam lau-
 dem, spreto testimonio conscientiæ, *August.*
 Qui sese laudat, laudis se munere fraudat:

T.

TENTATIO.

Tentat Deus aliquando hominem ut probe-
 lum: Sic tentauit Abraham & dixit ei,
 tolle filium tuum quem diligis & offer illum,
Gen. 22. Dixit Dominus ad Philippum: Ven-
 de ememus panes ut manducet hi? hoc au-
 tem dicebat tentans eum, ipse verò sciebat
 quid esse facturus. *Ioan. 6.* Postquam Tobias
 fuit excurtus sustinuit tentationem, quam per-
 misit Deus peruenire illi, ut posteris exem-
 plum patientiæ daretur, *Tob. 2.* Iudith dixit
 tempore obsidionis, memores esse debetis
 quomodo tentati sunt patres, ut probarentur
 si verè colerent Deum, *Iudith 8.* Iob propter
 multas tribulationes dicebat, probauit me
 Dominus quasi aurum quod per ignem tran-
 sit, *Iob 23.* Tentauit Deus Petrum ambulantem
 supra mare per ventum validum, id est, tri-
 bulationem, *Matth. 14.*

Non debent homines Deum tentare: Sicut popu-
 lus Israel multoties tentauit Deum in deser-
 to, *Num. 8.* Oziam qui statuit populo termi-
 num, reprehendit Iudith, dicens: Qui estis
 vos qui tentatis Deum, *Iudith 8.* Iudis qua-
 rentibus, si liceret censum dare Cæsari, tu
 Iesum caperent in sermone, reprehendit eos,
 dicens: Quid me tentatis hypocritæ? *Matth.*
22. Cum eiecisset Iesus dæmonium & lo-
 cutus est mutus, quidam tentantes eum qua-
 rebant signum de celo, *Matth. 16.* Petrus incre-
 pans dixit Saphyræ uxori Ananias, Quid con-
 uenit vos tentare Spiritum sanctum, ut pæ-
 tet *Ab. 5.*

*Tentat Diabolus mentiendo, vnum pro alio offen-
 dendo:* Sic falsò dixit Euz: Nequaquam mo-
 riemini, & promisit bona ex transgressione:
 Eritis sicut Dii, *Genes. 3.* Saluator etiam offen-
 dit regna mundi, dicens mentiendo. Hæc om-
 nia dabo tibi si cadens adoraueris me, *Matth. 4.*
*Tentationes valentes vitare, sapientia vni debent
 in resistendo.* Christus à dæmone tentatus in
 gula, superbia, & auaritia, ad quæ posunt om-
 nes aliz tentationes reduci, sapienter osten-
 dit quomodo oporteat nos tentationes supe-
 rare, *Matth. 4.*

VIDE EX BREVIARIO. Tentatio fit sugges-
 sione, consensu, delectatione, Domin. 1. Quadr.

num. 3. l. 3. *nam de bono quam de malo periculosa
 est, Dom. Paris. n. 2. l. 3.*

Vide Tribulatio, Consolatio diuina.

Sententia selecta de Tentatione.

Qui non est tentatus, pauca nouit, *Ecd. 34.*
 Fili, accedens ad seruitutem Dei sta in
 iustitia & timore, & præpara animam tuam
 ad tentationem, *Ecd. 32.*

Fidelis Deus qui non finet vos tentari supra
 id, quod potestis, *1. Cor. 10.*

PATRES. Vita nostra in peregrinatione
 non potest esse sine peccato, & sine tentatio-
 ne, *Augustin.*

Tantum admittitur diabolus tentare, quan-
 tum tibi prodest ut exercearis, *Idem.*

Hollis noster quanto magis nos sibi rebella-
 re conspicit, tanto amplius expugnare con-
 tendit, *Gregor.*

Humanum est in corde tentationem perpeti,
 dæmoniacum totum est in tentationis cer-
 tamine superari, *Gregor.*

In tentationibus esto fortis, multos enim
 maiorum nostrorum illæ arguerunt, *Bern.*

Diabolus, quando decipere quemquam tentat,
 prius ad naturam vniuscuiusque intendit,
 & inde se applicat, vnde aptum hominem ad
 peccandum aspicit, *Gregor.*

Bellum graue quia occultum, *Cassiod.*

Vide infra sententias plures, Verbo Tribu-
 latio.

TIMOR DOMINI.

Omnis Dei timor, etiam ex metu parat, per se
 bonus, & vitiosus est contra peccatum: Timor
 Domini expellit peccatum, *Ecd. 1.* Beatus
 homo qui semper est pauidus, *Prov. 28.* Vere-
 bar omnia opera mea, sciens quia non parces
 delinquenti, *Iob 9.* Et ideò à S. Bonauit timor
 comparatur ostiario, qui stare debet ad ostium
 cordis, ne permittat inimicum intrare, scilicet
 dæmonem, peccatum, tentationes, & prauas
 cogitationes. S. Bernardus multas breuiter si-
 militudines & encomia de timore adducit, in
Cant. Sermon. 86. Timor verecundus & castus est
 omnium ætatum ornatus: est splendida gemma
 morum in vultu adulescentis: est bonæ spei
 nuncius: est bonæ indolis index: est testis in-
 nocentiæ: est lampas pudicæ mentis. Est famæ
 custos, vitæ decus, virtutis ledes, naturæ laus,
 insigne totius honestatis.

Timore debet homo Deum omni tempore. Quia
 in hac vita non potest esse securus. Nam An-
 geli in coelo, & primi parentes in terrestri
 Paradiso peccauerunt, ut patet *Genes. 3.* &

Esaia 4. Loth qui inter pessimos peccatores in Sodomis fuit bonus, tamen postquam exiit est inebriatus & cum filiabus peccavit, *Genes. 19.*

Timor Domini facit hominem à peccatis desistere, & cauere. Obfetrices Deum timuerunt, idè non necauerunt filios Hebræorum, *Exodi 1.* Eleazarus nolens vetita manducare, ait: Domine propter timorem tuum libenter hæc patior, 2. *Machab.*

Timor Domini causa est quod homo bene operetur & diligat Deum. Idè voluit Dominus filiis Israel timorem incutere, & legem cum tonitru & igne dare, *Exodi 20.* Iosaphat docuit iudices vt timor Domini esset inter eos si bene vellent regere populum. Plus timens Tobias Dominum quàm Regem, rapiebat corpora occisorum & sepeliebat ea, vt patet, *Tobia 2.* Item commendatur Iob, quod esset bonus, iustus, & timens Deum, *Iob 1.*

Timorem Domini non habentes grauius puniuntur. Nam omnes quos misit Rex Babylonis ad inhabitandum Samariam non timuerunt Deum, & misit Deus Leones qui interfecerunt eos, *Reg. 17.* Ionas qui Deum non fatistimuit tempestatem meruit, id nauæ videntes, timuerunt Deum, *Ioni 1.* Ob hanc causam dixit Dominus: Timete eum qui potest corpus & animam perdere in gehennam, *Matth 10.*

Sicut qui timet angulum Pontem semper timet ne cadat antequam ad terram firmam perueniat, sic Christianus inter angustias & pericula huius vitæ semper metuit ne labatur in peccatum, antequam veniat ad statum securum vitæ æternæ.

Sicut necesse est vt semper timeat qui Theaurum portat per loca prædonum insidijs inuenta, ita necesse est in decursu huius vitæ formidare, vbi infestissimi animarum prædones, dæmon, mundus, caro nituntur, nos pretio diuinæ gratiæ thesauro spoliare.

Quemadmodum Fræno opus est equi ne à ferociente equo per auia & deuia abripiatur, ita fræno timoris diuini opus est, ne ab indomitis cupiditatibus & vitis nostris in interitum præcipites abripiamur.

Sicut pueri in Scholis à negligentia ac pecculantia deterreatur dum vident socios suos examinari & supplicio affici, ita nos ex aliorum interitu debemus nobis formidare, & clamare ad Dominum, confige timore tuas carnes meas.

Vti Soli radius quando per foramen domum ingreditur quæ in ea sunt illuminat, ita si timor Domini fuerit in anima, efficitur omnia sua peccata etiam minutissima obter-

uet, *Climacus de discret. grad. 26.*

Sicut per Corium acu perforatum prius facta, & post eam filum ingreditur, sic timor Domini in animam hominis charitatem & iustitiam introducit, *S. August. in Epist. S. Ioannis.*

VIDE EX BREVIARIO. Timor Domini discernendus, Dom 5. Nou. n. 1. 3. timor sanctus est salutaris, Dom. 1. Aug. n. 2.

Vide supra *Penitentia, Humilitas.*

Sententia selecta de Timore Domini.

Initium Sapientiæ timor Domini, *Pron.*
Time te eum qui potest & animam & corpus perdere in gehennam *Matth 10. Luc. 12.*

Noli altum sapere, sed time, *Rom. 11.*

Beatus homo qui semper est pauidus, qui verò mentis est duræ corruet in malum, *Proverb. 28.*

Qui timet Dominum nihil negligit. *Ecclesiast. 7.*

Timor Dei initium dilectionis eius. *Ecclesiast. 25.*

Destisti hæreditatem timentibus nomen tuum Domine. *Psal. 60.*

Beatus vir qui timet Dominum: potens in terra erit semen eius, gloria & diuitiæ in domo eius, *Psal. 112.*

Timentis Dominum bene erit in extremis & in die obitus sui benedicetur. *Ecclesi. 3.*

Plenitudo sapientiæ est timere Deum, *Ibid.*
Qui timet hominem cito corruet. *Proverbiorum 29.*

Si Deus pro nobis, quis contra nos. *Rom. 8.*

PATRES, Deum time & mandata eius obserua, hoc est omnis homo, ergo si hoc est omnis homo, absque hoc nihil est homo, *Bern.*

Facile deuiat à iustitia, qui in causis non Deum, sed homines pertemecit, *Chrysost.*

Si amor Dei te tenere non potest, saltem te necet & terreat timor iudicis, *Gregor.*

Stultos in summa pericula misit
Venturi timor ipse mali, fortissimus ille est

Qui promptus metuenda pati, *Lucan.*
Degeneres animos timor arguit, *Virg.*

Audaces fortuna iuuat, timidofugos repellit.
Parua necat morfu spatiosum vipera taurum.

A cane non magno læpe tenetur aper. 1.
Parui etiam timendi. *Ouid.*

Stultitia est timore mortis mori, *Cic.*
Stultum est timere, quod vitari non potest.

Idem.

Tutissima res est nil timere præter Deum. *Idem.*

Adag. Vmbra suam metuere. *Plato.*
In eos, qui pueriliter minima trepidant.

Item,

Item, ante tubam trepidat.
Domi Leones, in acie Vulpes. In eos qui in suos ſeul, in ſubditos imperioſi, in alios nihil audent.

TRIBVLATIO.

Tribulationem libenter & patienter ſuſtinentes ſequitur conſolatio: Nam Ioseph plus creuit & prosperatus est in exilio, quam ſi fuiſſet inter iratros ſuos, *Genef. 14.* Quanto magis Pharao filios Iſrael aſſigebat, tanto plus multiplicabantur, & creſcebant, *Exod. 1.* Heliam perſecutio à Iezabel Angelus confortauit, & panem & aquam ei attulit, *3. Regum 19.* Excæcatus & deriſum Tobiam Dominus multipliciter eſt, *Tobia 2. & 10.* Pueri in camino ignis receperunt angelicam conſolationem, cum quibus Nabuchodonofor vidit ſimilem filio Dei, *Dan. 3.* Vnde per Pſalmiſtam dicit Dominus, Cum ipſo ſum in tribulatione.

Tribulationes veniunt propter peccata hominum: Ideo iratros Ioseph dixerunt. Merito hæc patimur, *Genef. 42.* Quia poſt obitum Iudæ Machabæi ſurrexerunt iniqui & peccatores, facta eſt fames magna, *1. Mach. 9.*

Tribulationum remedium eſt oratio. Nam in tempore tribulationis clamauerunt ad te & exaudiſti eos, *Num. 9.* Sulanna in damnatione mortis poſita, non habens recurſum ad humanum adiutorium, ſens quæiit & ſuſcepit in cælum. *Dan. 11.*

Sicut Auis à canibus circumdata & in terra poſita, non habet refugium niſi eleuet ſe in altum, & volet verſus cælum, ita homo in tribulatione.

VIDE EX BREVIARIO. Tribulatio. *In tribulati me non deſciendum, Sabb. poſt Ciner. ex ea alia virtutes oriuntur, Orob. Innoc. n. 1. & 2. Quare immutat, Dom. Paſſ. 2. 5. Maij. n. 3. 1. 3. Domin. 1. Pentec. n. 2. 1. 1. A Egritudo morbi aliquando virtus ſignificans, Sabb. Pent. lect. 3. Dominica infra Aicenf. n. 2. Malum ſapè in melius bonum permittitur, Feſt. Epiph. n. 2. 1. 2. & Domin. Septuag. n. 2. 1. 3. Inter malos viuere magna virtus, Domin. 1. Septemb. n. 2. 1. 3. Pauperitas, eſt parca aliarum virtutum, 2. plur. MM. n. c. 1. 3. Perſecutio facit Eccleſiam creſcere, 3. Iulij. n. 2. 8. Nou. n. 3. 1. 2. duo genera eius, 26. Iunij. n. 3. 1. 3. non rimenda, ibid. & 14. Oâ. n. 3. 1. 3.*

Vide Tentatio, Patientia.

Sententia ſelecta de Tribulatione.

Si bona ſuſcepimus de manu Domini, mala quare non ſuſtineamus, *Iob 1.*

Probaſti cor meum & viſitaſti nocte, igne me examinaſti, & non eſt inuocata in me iniquitas, *Pſal. 16.*

Multæ tribulationes iuſtorum, *Pſal. 33.*

Sicut igne probatur argentum, & aurum in camino, ita corda probat Dominus. *Prov. 17.*

In paucis vexati in multis bene diſponetur, quoniam Deus tentauit eos &c. *Sap. 3.*

Vata figuli probat fornax, & homines iuſtos tentatio tribulationis, *Eccleſ. 17.*

Infirmiſtas grauis ſobriam facit animam, *Eccleſ. 31.*

Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam &c. *Matth. 5.*

Qui perdidit an mam ſuam propter me, Inueniet eam, *Matth. 10.*

Nonne oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam, *Luca 24.*

Gloriamur in tribulationibus, ſcientes, quod tribulatio patientiam operatur &c. *Roman. 5.*

Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti, tribulatio &c. *Rom. 8.*

Sicut ſocij paſſionum eſtis, ſic eritis & conſolationis, *2. Cor. 4.*

Omnes qui pie volunt viuere in Chriſto Ieſu perſecutionem patientur, *1. Timor. 3.*

Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius, *1. Petri 2.*

PATRES &c. Intelligat homo medicum eſſe Deum, & tribulationem medicamentum eiſe ad ſalutem, *Auguſt.*

In fornace ardet palea, & purgatur aurum: illa in cinerem vertitur, & illud fordibus exurit, *Auguſt.*

Nullus ſeruus Chriſti ſine tribulatione eſt: ſi putas te non habere perſecutiones non dum capitiſti eſſe Chriſtianus, *Idem.*

Si promiſſa patris hæc agnouiſti, non timeas flagellari ſed exheredari, *Idem.*

Aurei cordis tribulatio aperit, quam ſæpe præperitas huius mundi claudit, *Gregor.*

Cum recognoſco Iob in ſterquilinio, Ioanem eſurientem in eremo. Petrum extenſum in patibulo, Iacobum decollatum ab Herodis gladio, cogito qualiter Deus in futuro cruciabit, quos reprobos, qui ita dure aſſigit, quos amat, *Gregorius.*

Parua toleramus, ſi recordemur, quid biberit ad patibulum, qui nos inuitat ad cælum, *Caffiodorus.*

Dulcia

Dulcia non meruit qui non gustauit amara;
Vide Sent. de *Patientia*, *Tentatione*.

V.

V E R I T A S.

Veritas apud malos homines odium parit. Sic Zacharias filius Ioiadæ verè & iustè arguebat Regem, & Principes, quod Dominum & eius legem dereliquissent, & ideo in odium veritatis ad imperium Regis Ioas lapidatus fuit, 2. *Paralip. c. 24*. Achior quia narrabat vera quæ Deus fecit populo Israelitico, indignatus est illi Rex Holofernes, & coactus est exulare, *Iudith. c. 6*. Cum Propheta Baruch ex volumine legis prædixisset Regi Ioachim vera de futura captiuitate Israel, iussit Rex volumen in ignem proici, *Hieremia c. 36*. Et Hieremias Propheta, quia ciuitatis Hierusalem captiuitatem prædixit, in lacum missus fuit, *Hieremia cap. 38*. Et Daniel quia aperit leonum idolum Beel non esse Deum, in locum leonum missus fuit, vnde ipsum Deus & veritas liberauit. *Daniel. c. 7*. Quia Ioannes Baptista veritatem dixit Herodi. *Non licet tibi habere uxorem fratris tui*, in carcere decollatus fuit, *Matth. c. 4*. Cæcus à Christo illuminatus, quia Pharisæis veritatem aperit dixit, extra Synagogam eum proiecerunt, *Ioannis 9*. Quando Apostoli Principibus Sacerdotum de doctrina Christi vera prædicabant, cæsi fuerunt, & iussi ne de Christo amplius loquerentur, *Actuum c. 5*.

Cur denique passi sunt tot Martyres, Confessores, & hodie verbi diuini prædicatores tot iniurias, & contumelias patiuntur? Nisi quia veritatem liberè annunciant, & aliorum erroribus assentiri nolunt.

Qui veritatem studiosè sequebantur, Similes sunt illis qui ex visceribus terræ aurum effodiunt: & qui è profundo maris gemmas pretiosas ac lucidissimas educunt.

Comparat S. Augustinus Epist. 9. Veritatem Christianam cum pulcherrima Helena Græcorum pro qua nostri martyres, tot scæculis fortius dimicant, quam Græci pro sua Helena aduersus Troianos.

Bonorum ingeniorum est veritatem amare, & non pulchra verba, quid enim prodest clavis aurea, si aperire non potest, hoc est, ad veritatem ducere, idem S. August. l. 4. de *doctr. Christiana c. 22*.

Sicut perdix optimus est cibus, non tamen si proponatur crudus; sic etiam veritas debet proponi excocta & condita sale prudentiæ, id est, suo tempore, & loco.

Sententia selecta de Veritate.

Super omnia vincit veritas, *Esdræ 3*.
Scuto circumdabit te veritas eius, *Pf. 90*.
Veritas Domini manet in æternum, *Psal. 116*.

Si vos manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos, *Ioan. 8*.

Ego sum via, veritas, & vita, *Ioan. 14*.

Magister scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces &c. *Matth. 22*.

Ergo in hoc natus sum & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati, *Ioannis 18*.

PATRES &c. Veritas dulcis est, & amara: quando dulcis est parcit, & quando amara curat, *August.*

Si de veritate scandalum sumitur, vitium permittitur nasci scandalum quam veritas relinquitur, *August.*

Ille veritatis defensor esse debet, qui cum rectè sentit, loqui non metuit nec erubescit, *Ambrosius*.

Veritas sola liberat, sola saluat, sola lauat, *Bernardus*.

Non amat veritas angulos, *Idem*.

Obsequium amicos, veritas odium parit: scilicet apud peruersos, *Terentius*.

V O T U M.

Votum offerunt Deo homines tribulationibus oppressi vt liberentur. Debello Israel & ablata præda, votum vouit Israel Deo, & postea victor fuit, *Num. 21*. & *Iudith. 20*. Viri qui erant in nauì cum Iona tempore tempestatum timentes immolauerunt hostias, & vouerunt votum Domino, *Iona 1*. Antiochus postquam perculsus est à Domino infanabili plaga, vouit se mirabilia facturum, si euaderet mortem, 2. *Machab. 9*.

Votum indiscretum non debet homo facere, aut seruare. Tale votum fecit lepre quando promisit immolare quod primo ipsi occurreret, *Iud. 11*. Pro indiscreta & mala causa vouit Absalon, volens rebellare patri, 2. *Reg. 15*. Crudele votum & impium fecerunt Iudæi dicentes, & deuotione vouimus nos nihil gustare donec occidamus Paulum, *Act. 23*.

Votum facientes debent votum reddere. Ideo Anna quæ vouit pro filio obtinendo, statim cum obtinuit filium adimpleuit votum, 1. *Reg. 2*. Aza Rex Iuda pater suus obtulit in domo Domini aurum & argentum, vt ostendatur quod ali-

aliquando vota Patrum debent reddere filij & hæredes, 2. *Paral.* 15. Omnis populus post victoriam venit in Hierusalem & tulcrunt holocausta & vota sua, *1. Ind.* 16.

ZELVS BONVS.

Zelus bonus est arguere acriter delinquentes. Nam videns Neemias onera portantes, & vxores ducentes alienigenas, & obiurgauit eos, & acriter arguit, *Neem.* 13. Confidenter arguit Helias errantem populum, & Prophetas Baal fecit occidi, 3. *Reg.* 18. Miro zelo feruebat Ioannes Baptista, dicens Iudæis, Genimina viperarum &c. *Matth.* 3. *Luca* 3. Et arguendo Herodem, dicens, non licet tibi fratris tui vxorem habere, *Matth.* 14. *Marc.* 6. Durè increpauit Dominus Scribas & Phariseos, dicens, Vx vobis Scribæ & Pharisæi &c. *Matth.* 23. Ardenti zelo Stephanus arguebat Iudæos, dicens, dura ce ruice &c. *Act.* 7. Paulus cum seruire reprehendit Elymam quando dixit: O plene omnidolo & omni fallacia, *Act.* 13.

Zelus bonus est etiam punire acriter iniuriam Deo inferentes. Moyses iratus est de vitulo facto à populo, & tabulas confregit, & populum arguit, & eos acriter puniuit, *Exodi.* 32. Multum placuit zelus Domini, quem habuit Phinees quando transfodit adulterantes, *Numer.* 25. Præcepit Iosue Achior lapidari, & suppellectilem eius comburi, quia tulerat de anathemate, *Iosue* 7. Magnus erat zelus Matathæ, qui rucidabat homines impios super aram Domini, 1. *Machab.* 2. Plures eiecit Dominus vendentes & ementes de templo, facto flagello de funiculis, *Ioan.* 2. *Luca* 19.

ZELVS INDISCRETVS.

Zelus indiscretus est quando correctio non procedit ex iustitia, sed ira vel vindicta. Sic Abisai voluit amputare caput Semei maledicentis Dauid, sed Dauid id non permisit, 2. *Reg.* 18. Ionam iratus propter hederam delictatam, volebat vt Deus destrueret Ciuitatem, *1. Ion.*

4. Iacobus & Ioannes irati, quia nuncij Domini non fuerunt recepti, voluerunt vt ignis de celo descenderet, & consumeret non recipientes, sed Christus reprehendit eos, *Luc.* 9.

Zelus erat indiscretus Iudæorum pro obseruatione Sabbathi, quando Christum reprehendebant quod in Sabbato infirmos curaret, *Matth.* 12. Item quando arguebant discipulos Christi esurientes, quod in Sabbato spicas euellerent, & manducarent, *Matth.* 22. Non erat etiam discretus zelus Discipulorum qui indignè ferebant, quod Magdalena effuderit super caput Domini, Iuda obmurmurante quod pretium istius vnguenti non daretur egenis, *Matth.* 26. Arguit etiam Dominus Petrum, quia ardore & zelo non satis considerata anputauit auriculam serui Principis Sacerdotum, *Matth.* 26. S. Paulus ante suam conuersionem zelo non bono æmulator existens paternarum traditionum, trahebat Christianos viros ac mulieres victos in Hierusalem, *Act.* 8. Denique Iudæi videntes quod vniuersa Ciuitas conueniret ad audiendum prædicationem Pauli & Bernabæ, Repleti sunt zelo, & contradicebant his quæ à Paulo dicebantur, *Act.* 13.

Homo zelosus, sed indiscretus est sicut Equus generosus, qui fixum non habet, currit in incertum, in vepres, in foucas, & seipsum & alios lædit aut præcipitat.

Sicut corpus in quo prædominatur humor cholericus, alimentum etiam optimum in cholera & bilem noxiam conuertit; sic etiam zelus imprudens optimas actiones corrumpit & noxias facit.

Sicut oculus cui Perspicillum viride imponitur non discernit colores, sed omnia etiam candida, ipsi apparent viridia: sic zelus hominis indiscreti nequit discernere inter bonum & malum, iustum & iniquum, sed omnia vult iudicio imprudenti accommodare, & suo pede curuo omnia metiri. Vide *Corruptio fratrum, Charitas, Ira, Inuidia.*

Vt in Apparatu precedenti qualibet Materia promptius reperiat, hic singularum Titulorum Iudicem suo ordine subiecto.

SYLLABVS APPARATVS

Alphabetici præcedentis.

A Bnegatio.	pag. 4	Eleemosyna . v. Liberalitas,	M Aria Virgo, v. Deipa-
Abstinentia.	6	Amor proximi, & c.	ra.
Acedia, Otium.	14	Exhortatio.	38 Matrimonium . 58
Accusatio.	15	Eucharistia.	39 Mendacium . 59
Adulatio.	16	F Allacia . v. Adulatio .	Mors . 60
Ambitio . v. Superbia infra.		Astutia.	Mundi contemptus , v. Ab-
Amor Dei.	17	Fides in Deum .	negatio .
Amor proximi.	18	Filiorum educatio .	41 O Bedientia . 61
Astutia.	20	Fortitudo.	ib. Odium , v. Inimicitia ,
Anaritia.	ibid.	Furtum . v. Anaritia .	Inuidia .
Auxilium Dei . v. Benignitas		G Gloria Calestis.	43 Opus & Intentio . 62
Dei .		Gratitudo erga Deum.	Oratio . ib.
B Eatitudo.	22	ibid.	Otium , v. Acedia , Opus bo-
Bellum . v. Discordia.		Gratitudo erga homines .	44 num .
Baptismus.	23	Gula .	ib. P Atientia . 64
Benignitas Dei.	ib.	H Aeresis . v. Fides . Ec-	Pax . 65
Blasphemia.	25	clesia .	Peccatum . 66
Bonitas Dei . v. Benignitas		Homicidium .	45 Penitentia . 67
C Astitas.	25	Honor parentum .	46 Perseuerantia . 68
Calumnia . v. Detractio.		Hospitalitas .	47 Pradicatio, v. Exhortatio .
Charitas.	27	Humilitas .	ib. Prudentia, v. Sapientia .
Christus.	ib.	Hypocrisis .	48 S Abbati observatio . 69
Communio . v. Eucharistia.		I Astantia . v. Superbia .	Sapientia , Prudentia ,
Confessio peccatorum .	28	Ieiunium , v. Abstinentia .	ib.
Consilium bonum .	29	Infernus .	49 Sacrum, v. Eucharistia .
Consilium malum .	ib.	Ingratitudo .	50 Sobrietas , v. Abstinentia ,
Consolatio diuina .	30	Inimicitia , Odium , Discor-	Ebrietas .
Constantia .	ib.	dia .	ib. Spes, Fiducia . 71
Contemplatio . v. Oratio .		Iracundia .	51 Superbia . 72
Correptio fraterna .	31	Intentio bona, aut mala .	52 T Emperantia , v. Absti-
Curiositas .	32	Ira .	ib. nentia, Ebrietas, Gula .
D Eipara .	ib.	Inuidia .	ib. Tentatio . 73
Detractio & Calum-		Iracundia, v. Inimicitia .	Timor Domini . ib.
nia .	33	Iudicium iustum .	53 Tribulatio . 75
Deus , v. Amor Dei, Beni-		Iudicium iniquum .	ib. V oluptas, v. Luxuria .
gnitas, &c.		Iuramentum .	54 Veritas . 76
Discordia .		Institia Diuina .	55 Vinum . ib.
Dilectio . v. Amor .	34	Lex diuina , v. Obedien-	Vita aeterna, v. Beatitudo Glo-
Duritia cordis .		tia .	ria calestis .
E Brietas .	35	Liberalitas .	56 Z Elus bonus . 77
Ecclesia .	36	Luxuria .	57 Zelus indiscretus . ib.
	37		

P R A X I S
 D I C T I O N E M C O N F I C I E N D I

E X

*Apparatu præcedenti, & sequenti in
 Doctrina Christiana.*

§. I.

Praxis conficiendi primam partem Dictionis.

Prima pars Dictionis, facile componi poterit ex sola Narratione Evangelij quod presenti Die occurrit, adhibita quadam amplificatione, & ornatu oratorio magis abvio, & ex rei natura desumpto. Ars autem huius amplificationis in eo consistit primo, ut singula partes Evangelij pluribus verbis & sententijs ad populis caprum familiari modo exponantur, per interrogaciones, responsiones, similitudines, comparaciones dicti vel facti Evangelici, cum factis aut moribus populi presentis, ut ad imitationem virtutis, aut fugam vitij exciteat, ut infra in exemplo ostendetur.

Secundo, assignando causas cur singula à Christo dicta aut gesta fuerint, v.g. ad nostram doctrinam, ad penam malorum, premium bonorum, &c.

Tertio, expendendo modum rei gesta, v.g. quanto cum amore, aut dolore, aut patientia res que narratur à Christo, aut alia persona, gesta fuerit.

Quarto, idem declarando aliqua comparatione aut similitudine, quales supra in Apparatu ad singulos fere Titulos subiungimus. Debet autem eiusmodi similitudo non verbo absolui, sed per partes deduci, comparando singulas eius proprietates cum re aut persona cui illam applicare intendimus. Exempli causa: quando Amorem Dei cum Igne comparamus, oportet considerare Ignis proprietates, & illas cum Amoris effectibus conferre: hoc modo: Sicut Ignis expellit frigus, ita Amor pellit teporem & negligentiam in obsequio domino: Ignis dissolvit glaciem, ita amor cor peccatoris in lachrymas resolvit: in igne purgatur

aurum & alia metalla, per amorem animam à peccatis expiatur: igne accenso domus illuminatur, ita amor replet hominem lumine gratia divina: ignis semper ascendit sursum, amor divinus semper animam à rebus terrenis ad caelestia attollit, &c. Simili modo alia exempla, & similitudines, que breviter assignantur, poterunt latius deduci, & ad presentem materiam applicari.

Hoc autem ut facilius fiat, in singulis dictis aut factis latius exponendis, consideranda circumstantia qua memoria causa hoc versiculo aptè comprehenduntur. Quis, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando?

Cuius rei brevem methodum & exemplum ante oculos ponemus in enarrando Evangelio Dominica prima Adventus de extremo iudicio, qua infra inter Dominicas prima occurret.

*Prima partis exemplum, Narratio
 Evangelij.*

Proponitur vobis (Auditores) hodie Evangelium de secundo Christi Adventu, & de signis præcedentibus iudicium extremum. Quis illa vobis proponit? Ipse Christus, Deus, & homo, iudex vivorum & mortuorum, æterna veritas, quæ neminem potest fallere, quia est bonitas infinita, nec potest ipse falli, quia rerum omnium etiam futurarum scientiam habet.

Cur ea vobis pronunciauit? ut præparemus nos ad iudicium futurum per bona opera, ut deleamus peccata præterita per poenitentiam, ut caueamus peccata futura in extremo iudicio severe vindicanda, simile, sicut latrones solent abstinere à rapinis quando vident coram severo iudice sibi brevi comparandum esse.

Quomodo Christus illa prædicat? summo affectu erga nostram salutem, tanquam prouidus pater, qui sollicitè monet filium ut caueat à periculo tempestatis, aut incendijs futuri.

Audite igitur eius verba. Erunt signa. Sed ubi illa signa appaerebunt ut possimus ea cognoscere? In sole, & luna, & stellis, nempe in loco maxime conspicuo, ante omnium oculos, in ipsis cæli luminaribus, ut nemo ea possit ignorare. Vis scire quomodo erunt illa signa

in file, &c. Erunt eclipses, tenebræ, fulgura, & Rellæ de cælo cadentes. *Comparatio:* Cogita quo terrore concutimur quando ex aliqua parte cæli ingentes fragores audimus, & horrenda fulgura conspicimus, quanto magis, quando illa totum orbem occupabunt: *Transitio*

Sed ne putemus signa iudicii extremi in cælo tantum futura, pergit Christus; *Et in terris pressura gentium, præ confusione sonitus maris & fluctuum.* Quomodo trepidabunt homines & maxime peccatores ad hanc pressuram ex terra, & horrendum sonitum ex turbatis totius Occani fluctibus; *Ascensibus* (inquit) hominibus præ timore & expectatione qua supervenient universo orbi. Nam virescentes calorum movebuntur. Quanto magis debent commoveri corda peccatorum & resoluti ad lachrymas pœnitentiæ, simile, sicut post magna tonitrua solent nubes in pluvias resolvi, *Transitio.*

Post hæc tremenda signa in cælo, terra, & mari, videamus quid sequatur. *Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate & maiestate.* O quam erit hoc signum iocundum Christi amicis, è contrario, quam erit formidandum eius inimicis. Veniet cum maiestate magna, quare? quia illum è cælo comitabuntur omnes Angeli, & coram illo in terra stabunt iudicandi omnes Reges, Principes, & vniuersi homines qui ab initio vsque ad finem mundi vixerunt, simile, sicut Rex solet summa cum maiestate & frequentia comparere quando in publico tribunali iudicium exercet. Simili methodo pergendum est, enarrando reliquam partem Evangelij.

§. H.

Praxis conficiendi secundam partem Dictionis.

Pro secunda parte Conciónis, eligenda erit ex eodem Evangelio aliqua sententia particularis, qua erit idonea ad institendum discursum de aliqua virtute, aut vitio, aut alia doctrina ex mente concionatoris.

Si pro hoc discursu materia apta inueniatur, in Indice supra concinnato videntur erit virtus, aut vitium aut alia doctrina circa quam sententia electa, præcipuè versatur; ut si sit Amor Dei, Vide in littera A, si sit Iustitia, vide in littera I, & sic de cæteris. Vbi nota quando est discursus de virtute posse etiam materiam peti ex vi-

tio illi contraria, & contrà, v.g. si agitur de Amore, videndus est etiam visus de Odio vel inimicitia, vel inuidia.

Postquam in Indice inuenta est materia, & exempla ad mentem Concionatoris idonea, expedit illa fasus legere in ipsa Scriptura loco citate. Deinde debent illa Exempla cum aliquo ordine & ornatu oratorio in charta describi & deduci ad scopum à Concionatore intentum. Deductio autem illa ferè consistet in artificio, quod supra ostendimus in narratione Evangelij.

Exempli causa ex præsentis Evangelij eligatur hac particularis sententia: Tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna, & maiestate, nempe ad indicandum. Queratur ergo in Indice Iudicium, Iustitia, & ex illis desumatur materia & discursus iuxta methodum sequentem.

Secunda partis exemplum, in Sententia deducenda.

Tunc videbunt filium hominis venientem in nube, &c. Quomodo videbunt? totus mundus, iusti, & impii limati congregati. Quid videbunt? Filium hominis. scilicet Christum cuius passionem & mortem sperauerunt. Quare tunc Christum videbunt in nubibus venientem? Vt de omnibus hominibus ex æquo & bono iudicium exercent. (Vide Iudicium iustum & ex eo reliqua compone hoc modio.) Iudex vt recte iudicet debet causas diligenter examinare. Sic fecit Salomon Rex sapientissimus, 3. Reg. 3. Quando dux mulieres de filio contendebant vtra esset vera eius mater: vt veritatem exploraret voluit infantem in medio collocari, & deinde iussit sibi gladium adferri, dicens, se velle puerum inter vtramque mulierem ex æquo diuidere. Quid hic factum putatis? Mulier quæ non erat vera infantis mater, nulla eius commiseratione tacta, voluit illum in duas partes dissecari. Altera vero totis visceribus commota ex templo iussit potius infantem viuum atque integrum alteri assignari. Hinc statim collegit Salomon causæ veritatem, & huic tanquam veræ matri totum infantem adiudicavit. Præclara quoque Sapientia fluxit in Daniele quæ narratur, Daniel 13. In occultis causis veritate indaganda. Susanna nobilis matrona à duobus senibus adulterij falso accusata ad extremum supplicium rapiebatur. Daniel, Deo impellente, Susannæ

sanæ innocentiam sibi explorandam suscepit. Quid hic faceret? Causa erat occulta, ad erant accusatores ætate & auctoritate graues, populus ad supplicium conuenerat, Susanna iam iam lapidibus obruenda erat (Narretur decore reliqua historia, et veritas tandem detecta.)

Ecce quanta cura & sagacitate opus est iudicibus ut in rebus humanis ocula veritas detegatur. Sed Christus supremo iudici in illa die nihil erit ignotum, nihil occultum, de quo dicitur, Iudex ergo cum sedebit, quidquid latet apparebit, nil inultum remanebit. Quidquid in cubiculo, quidquid in syluis, quidquid in tenebris, quidquid in intima cordis cogitatione gestum est, ante iudicis oculos manifestè apparebit.

Cognitionem causæ & criminis sequetur iustitia: (Vide *Iustitia Dei*, & inde perge hoc modo.) Iustitia requirit ut qui peccando mala alijs intulerunt ipsis pari mensura mala infligantur. Superbus Aman odio incensus in Mardochæo quod sibi genua non flecteret, curauit erigi excelsum patibulum ut in eo suspenderetur: *Fufius Estheris 7.* Sed quid tandem factum? Supplicium quod alteri parauit ipse sustinuit. Nam à Rege Assuero morti iudicatus est, ut ex patibulo quod Mardochæo erexit ipse penderet. *Aman* est peccator, qui non dubitat alijs scælo, aut verbo, aut praua voluntate iniuriam inferre. *Assuerus* est *Christus*, qui peccatorem in extremo iudicio pari supplicio adiudicabit. Hanc diuinæ iustitiæ mensuram vt clarius intelligatis pōnite ante oculos Viros iniquos qui curant Danielem in profundum lacum leonibus deuorandum demitti, *Iustus ex Daniel 14.* Concluit Dominus ora leonem ne innocentem attingeret: Sed homines scelerati qui Danielli iniuriam intulerunt in lacum coniecti ex templo à leonibus deuorati fuerunt. Sic in extremo iudicio iustar Danielis homines innocentes à peccatoribus iniuste vexati stabunt illi xpi & securi. Peccatores autem in profundum inferni lacum precipitati à tartareis leonibus æternam cruciandi abripientur. *Plura exempla si uelis ex eodem Indice.* Conclusio.

Cauendum igitur peccatum à iusto iudice tam seuerè vindicandum, cauenda iniuria proximi, cauenda superbia, cauenda inuidia &c. *Descendendo ad particularis crimina, de quibus Concionator cupit suos admonere, quæ etiam in Indice uideri possunt, & per Exempla illic posita diluare.*

S. III.

Tertia partis praxis & exemplum, ut supra de Sententia.

Lenate capita uestra quoniam appropinquat redemptio uestra. Quis hæc uerba profert? Christus, qui non tantum est seuerus iudex, sed etiam benignus consolator. Quibus hæc dicuntur? Iustis & pijs hominibus, qui in uita fuerunt iniurijs & tribulationibus oppressi, nec permisi caput attollere, tunc tandem in die iudicii illis dicitur, *Lenate capita uestra.* Vide, *Tribulatio, Tentatio, Patientia, & ex illis* (sicut supra ex *Iustitia*) *selegunt exempla Iosephi, Tobie &c.* quibus ostendatur iusto: qui in hac uita multis tribulationibus opprimuntur in die iudicii uilo Redemptore habituros gaudium, gloriam, consolationem; pro quo uideri potest in *Indice, Consolatio, & Gloria æterna. Poterit, si uelis, pergere ad aliam sententiam ex Euangelio eligendam, et ex Indice deducendam iuxta praxim iam assignatam.*

In fine autem debet Orator maiori affectu, & uocis contentione perorare: Scopum etiam dictionis suæ repetere, & ardentius inculcare: quandoque per apostrophon sermonem ad Deum, aut Sanctos, aut alios pro re nata conuertere: auditores denique ad proposita firma & scopo dictionis consentanea uehementius incitare.

Ad hæc plurimum conuect, primò ante Concionem priuata oratione gratiam cum fructu prædicandi à Deo suppliciter postulare: Secundò, piæ meditationis exercitio affectum illum in se concitare, ad quem cupit auditores impellere: Tertiò, modum prædicandi in optimis Concionatoribus accurate obseruare, eumque conari in praxim reducere, quantum propriæ naturæ uires & inclinatio patietur: ille enim dicendi modus maxime placere solet, qui minimè affectus apparet.

Porrò, ut prædictus Apparatus & praxis ex eo concionandi facilius ab incipientibus in usum redigatur, assignamus infra per reliquas Dominicas, i. Euangelium diei: Puncta sue sententias ex eo selectas, & conceptus de singulis punctis ad concionandum idoneos, 3. Apponimus ad singulas sententias Titulum in Indice siue Apparatu contentum, ut ex eo in promptu habeat Concionator materiam idoneam ex qua sententiam suam & conceptum faciliè & copiosè deducat.

Denique eadem praxi, quæ nos pro singulis Dominicis & Fests, pro faciliori tan. una

norma, aliquas sententias & materiam ad aptauimus, poterit deinceps Concionator, cum placuerit, sententias alias ex eodem Euangelio eligere, & illas materiz quam habet in Apparatu accommodare.

Ad extremum obserua, materiam pro Dictione peti posse non tantum ex Apparatu, sed etiam ex Controuersis superius tractatis, & Exemplis alijque in Catechesi infra inducendis, eorum Indices aut Titulos percurrendo, ubi pro omnibus Fidei mysterijs, & officijs iustitiz Christianz exempla selectissima fusius deducuntur.

M A T E R I A E D I C T I O N I S

In Dominicis per annum.

DOMINICA I. ADVENTVS.

Euangelium, Luca 3. 1. Erunt signa, &c.

I. **N**arratur totum Euangelium Dominice: *Erunt signa in sole, & luna, & stellis, iuxta praxim primz partis supra.*

II. *Tunc videbunt Filium hominis uenientem in nube cum potestate magna & maiestate.* Aduentus Christi erit peccatoribus tremendus, quia stricto iudicio omnia occulta examinabit, & pœnam ex æquo retribuet. Vide ex Apparatu *Iudicium rectum, Iustitia diuina.*

III. *Tunc uidebunt Hæretici Christum in nube cum tremore, qui noluerunt illum in Eucharistia, aut in vera Ecclesia agnoscere v. Eucharistia, Ecclesia, Tunc uidebunt Auari Christum in nube, qui illum noluerunt videre in paupere. V. Eleemosyna. Tunc uidebunt Christum in nube lucida Operarii tenebrarum, qui non proposuerunt Deum ante conspectum suum. V. Luxuria, Astutia, &c.*

IV. *Leuate capita uestra quomam appropinquat redemptio uestra.* Iusti & pii qui in hac uita tribulationibus opprimuntur, in extremo iudicio leuabunt caput cum gaudio & consolatione. Vide *Tribulatio, Consolatio.* Et intra in *Catech. c. 5. in fine 4. Nouissima.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Erun signa in sole, luna & stellis. Posuit Deus tam multa & clara signa futuri iudicij, & Mortis: quia horum memoria maximi momenti est ad naturam conuersionem, & virtu-

tis exercitium, v. sup. *Mors, Iudicium.*

Calum, & terra transfluent. Omnia huius mundi sunt fluxa, & mutabilia ut honores, opes, sanitas, amici, præter solum Deum: id. ò re. Et additur. *Verba autem mea non prateribunt.* Quia ueritas Domini manet in æternum, & ea sola hominem fœlicem facit. Vide supra in Apparatu *V. Veritas.*

Beatus qui non fuerit scandalizatus in me. Scandalizantur in Christo qui nolunt sequi doctrinam, & exemplum illius, ut Humilitatem, Patientiam, Charitatem &c. de quibus supra in Apparatu. Nihil magis scandalizat Ecclesiam Christi, quam improbitas Christianorum.

Dominica II. Aduentus.

Matth. 23. Cum audisset Ioannes &c.

I. **N**arratio totius Euangelij, iuxta praxim Narrationis supra.

II. *Cum audisset Ioannes in uinculis opera Christi.* S. Ioannem in carcere, ita iustorum vitam exercet Deus per uincula patientiz, morbos, paupertatem, persecutiones in hoc mundo &c. Nam ut purum aurum in igne probatur, ita iusti in tribulatione. Vide in Apparatu, *A. Patientia, & varia eius exempla, & documenta.*

III. *Existis uidere arundinem vento agitatam.* S. Ioannes mpsit in aduersis constans, sed homines reprobi instar arundinis cum omni vento tentationis facilè inclinantur ad peccatum. V. *Constantia, Peccatum, & species peccati, Superbia, Auaritia &c.* Item *Catech. c. 2. de preceptis.*

IV. *Contra Hæreticos, Cæci uident, claudi ambulat &c.* Quomodo Fides (præsertim noua) debeat miraculis confirmari, uide supra in *Polemics part. 1. pag. 04.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Cæci uident claudi ambulat &c. *Matth. 23.* Peccatores alij cæci, alij claudi, alij leprosi &c. de hoc uide Alapide ad *Ephes. 3. v. 1. item 1. Tim. 2. v. 8. fusè.*

Quid existis in deserto uidere arundinem vento agitatam. Fragilitas humana instar arundinis, quæ fortunæ uentis exposita est.

Hæc dici potest quantam fortitudinem Ioannes per tribulationem obtinuerit, quæ hominem Christianum decet, nam inconstantia multos à fide & uirtute auertit. Alapide *Ephes. 4. v. 13. n. 140.*

Ab omnibus illis cepit Iesus dicere. Christianorum

num est defendere honorem alienum iuxta illud: *Omnia quacumque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis.*

Beatus qui non fuerit scandalizatus in me. Scandalizantur in Christo qui non sequuntur doctrinam & exemplum eius. Nam illorum improbitas scandalosa est Christo & Ecclesie.

Dominica III. Adventus.

Ioan. 1. *Miserunt Iudaei &c.*

I. **N**arratio Evangelij, iuxta praxim Narrat. ubique servandam.

II. *Tu quis es?* Homines superbi & qui se iactant, solent alios interrogare, *Tu quis es?* Sed debent potius interrogare & examinare seipsum, & sua vitia, Vide in Apparatu. *Lustantia, Superbia.*

III. *Ego vox clamantis in deserto.* S. Ioannes ex humilitate dicit se tantum esse vocem, quæ est res leuissima. Sed melius id possunt dicere multi homines qui tantum habent verba & voces, & nihil veritatis, v. *Humilitas, Mendacium.*

IV. *Ego baptizo in aqua,* Baptismus Ioannis tantum habebat aquam poenitentiae, sed Baptismus Christi confert etiam gratiam, & salutem. V. *Baptismus, item in Catech. c. 4.*

Conceptus alij de eodem Evangelio.

Confessus est & non negavit, Ioannis 1. Mendacium homini noxium & perniciosum, quapropter omnibus ut pestis fugiendum, nam ex mendacio veluti ex fonte promanant, duplicitas, iniustitia, turtum &c. Simplicitas seu sinceritas amplectenda, è contra vero hypocrisis fugienda. Confessio recta & sincera hominem ducit ad vitam coelestem, duplicitas & hypocrisis ad vitam gehennalem.

Ego vox clamantis in deserto parate viam Domini. Humilitas Ioannis maxima fuit, & ex humilitate in tantum euasit sanctum, ut sacrae paginae, uox surrexisset maiorem inter natos mulierum Ioanne Baptista, de eo tellentur: si igitur ipsius vestigiis insilire velimus oportet in omnibus actionibus humilem esse, præcipue tamen hæc virtus exercenda est dum nos ad sacram synaxim præparamus: deinde via, quæ est anima nostra, præparanda est, & videndum num illa recta sit, id est, num illa semper habeat rectam intentionem, num sit iusta, suum cuique tribuendo, quod suum est? **Modus quo illa disponantur est consilio fre-**

quens, fuga occasionum, emanatio è consortio prauorum, bona propofita, &c.

Dominica IV. Adventus.

Lucz 3. *Quinto decimo. Narr. Euang.*

I. **P**radicans Baptismus poenitentiae necessaria: est secundus Baptismus V. *Poenitentia, Baptismus, Confessio peccatorum.* Eadem in *Catech. c. 4.*

Hæretici male negant *Baptismus Poenitentiae* per Confessionem, & Absolutionis Sacerdotis, vide in *Polemici par. 1. pag. 131.*

II. *Parate viam Domini:* virtutes quæ requiruntur ad parandam viam Domini in nostra anima, V. *Amor Dei, Humilitas, Fides, Spes, Oratio &c.*

III. *Omnis mons, et collis humiliabitur.* Superbi sicut montes supra alios elati, à Deo deferuntur, & humiliantur: V. *Superbia.*

Natiuitas Domini.

Lucz 2. *Enj. edictum. Narratio.*

I. **N**atus est vobis hodie Saviour. Quanta Dei bonitas, qui voluit Filium suum pro nobis incarnari, & in stabulo nasci. Vide *Benedictus Dei, Gratiitudo erga Deum, Christus.*

II. *Inuenietis infantem panis inuolutum et possum in praesepe.* Si Filius Dei è caelo ad stabulum ad nos descendit, quomodo non debemus pro Deo nos humiliare, & mundi vanitates abnegare, V. *Humilitas, Abnegatio.*

III. *Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bona uoluntatis.* Homines bonæ voluntatis debent ex amore Christi habere pacem cum Deo, cum proximo, cum propria conscientia. Vide *Pax, Concordia.* Item *Odium, Inuisa.*

Conceptus alij de eodem Evangelio.

I. **I**ncubauit eum in praesepe, quia non erat etc. *Lucz 2.* Cor nostrum tabernaculum esse debet Christi Iesu nascentis.

Gloria in altissimis Deo et in terra pax hominibus &c. Diuinæ perfectionis communicantur à Christo nato hominibus bonæ voluntatis.

Cum in formam Dei esset exinaniuit seipsum, Philip. 2. Cur Dei filius se ad summam inopiam exinanierit & humiliauerit? nempe ut nobis exemplum præberet quomodo nos in hoc mundo gerere debeamus.

Paruulus natus est nobis, Is. 9. 9. Facilius nobis cum Filio Dei paruolo salutis negotium

traçatur. 1. Datus est paruulus ductor pauperis & cæci hominis mendicantis. 3. Datus est nobis Dei filius obfes & pignus nostræ redemptionis.

Transseamus vsque in Bethlehem. Transeamus de via peccatorum ad viam virtutum. 2. Ignis cælestis, & diuinus absconditus sub cinere mortalis corporis.

Exultauit vs Gigas ad currendam viam, Psal. 18. Desiderauit valde filius altissimi opus redemptionis nostræ:

Inuentis infantem pannis inuolutum &c. Filius Dei natus, mundo ignotus, & puer expositus.

Dominica Ipso Natiuitatem.

Lucæ 2. Erant Ioseph & Maria. Narr.

I. **P**ostus est hic in ruina & resurrectionem multorum. Christus improbis hominibus est feuerus iudex ad ruinam, & bonis benignus Saluator ad gloriam, V. *Iustitia diuina, Benignitas Dei, Gloria caelestis.*

II. *Tuam ipsius animam pertransibis gladius*. Sicut hic Deiparæ, ita iustis hominibus tribulationes proueniunt ad salutem, V. *Tribulatio, Patientia.*

III. *Qua non discedebas de templo ieiunij et obsecrationibus seruienti nocte ac die*. Et ideo meruit Christum videre, V. *Ieiunium, Oratio.*

Circumcisio Domini.

Lucæ 2. Postquam consummati, Narr.

I. **P**ostquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer. Debent Christiani animum circumcidere amputando peccata, luxuriam, gulam &c. V. *Peccatum, Patientia, Abstinentia, Luxuria, Gula.*

II. *Vocatum est nomen eius Iesus*. Id est Saluator. Christus pro strenua noui anni offert in circumcissione suum sanguinem pro hominum salute, vide *Benignitas Dei, Gratitudo erga Deum.*

III. *Quot modis se Christus hominum Saluatorem demonstrat*, v. *Christus.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

VT circumcideretur puer, Luca 2. Circumcisio spiritualis est sensuum mortificatio.

Vocatum est nomen eius Iesus. Inchoandus animus ab amicitia nominis Iesu. 2. reliquit Dominus nomen Terribile quod in lege veteri

terrebat, & illud mutauit in dulcissimum nomen Iesus. 3. Virtute nominis Iesu Dauid vicit Goliath: & nos vincemus diabolus, 4. In circumcissione Saluator noster maxime fuit humiliatus; in receptione nominis Iesu maxime fuit exaltatus. Ita & nos &c.

In nomine Iesu omne genuflectatur &c. Philip. 2. Nomen Iesu innocenti vbique auxilium.

Exaltauit illum, et donauit illi nomen, quod est super omne nomen. Exaltati sumus per Iesum fratrem nostrum ad statum filiorum Dei, de statu filiorum diaboli.

Renouamini spiritu mentis vestra, Ephes. 4. Renouandus homo intus & foris ad imaginem Dei.

Et vocatum est nomen eius Iesus. Oportet nos implere mensuram nominis Christiani cum Iesu per virtutes illius.

Epiphania Domini.

Matthæ 2. Cum natus esset etc. Narratio.

I. **V**idimus stellam eius in Oriente. Fides est stella quæ ducit nos ad Christum, v. *Fides, Obedientia et in polemicijs argumenta Fides*, pag. 16.

II. *Renunciare mihi vs ego veniens adorem eum*: Similes sunt Herodi hypocritæ & hæretici qui simulant pietatem, v. *Hypocritæ, Inimicitia, Absolutio*. Item, *Genius illax Hæreticorum*, p. 151.

III. *Obtulerunt ei munera, aurum, thus, myrrham*. Per hæc tria munera significatur Christo offerenda Fides, Spes, Charitas siue Amor Dei. Item paupertas siue abnegatio sui, castitas, obedientia, v. *Singulas istas virtutes in Apparatu.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Ecce magi, Matthæ 2. Non adeo miratur Euangelista de pastoribus quam de magis, quia pauperes & afflicti facilius Christum quærunt quam diuites, 2. Mirandum insuper tot hæc tunc Principes & Reges Saluatoris paupertatem amplexos, cum passim paupertas vitetur. *Ab Oriente venerunt*. Peccator illustratus lumine gratiæ Dei ad eum se conuertit, 2. Ab infantia Deus diligendus est.

Vbi est qui natus est Rex. Christus Rex & Dominus vniuersorum merito nuncupatur.

Inuadentes domum inueniunt puerum. Dominus ab humilibus inuenitur, & à superbis se subducit.

Vbi est qui natus est Rex Iudæorum ? vidi.

non stellas eius. Grauius obdurati & ingrati, & scientes, quam ignorantes peccant.

Procedentes adorauerunt eum. Non legitur pastores eum adorasse, quia signum tublimis animi est, se humiliare, Regiæ quoque dignitati conueniens.

Obtulerunt ei munera. Offerenda nobis sunt munera puero Iesu, nempe aurum charitatis, thus pietatis, mirra amoris, orationis & mortificationis.

Vidimus stellam eius. Frustra nobis stella diuinæ gratiæ lucet, si non ductum eius sequamur.

Dominica I. post Epiphaniam.

Lucæ 2. *Cum factus esset Iesus.* Narratio.

I. **I**nuentum Iesum in templo. Iesus inuenitur in vera Ecclesia, & in Oratione, v. Ecclesia, Oratione. Itē, Notæ veræ Ecclesiæ &c. par 1. p. 32.

II. *Nescitis quia in his qua Patris mei sunt operatur me esse.* Seruendum Deo potius, quam mundo aut hominibus, vide *Obedientia, Abnegatio mundi, Amor Dei.*

III. *Et eras subditus illis.* Quantum debeant honorari parentes, v. *Honor parentum, Educatio filiorum.* Et in *Catech. c. 3. de precepto honorandi parentes.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Et cum factus esset annorum duodecim ascendit &c. Luca 2. Hic doceri potest quomodo Dominicus & festa sint colenda, 2. Quomodo parentes infantes suos educare debeant in timore Dei &c. 3. Quomodo præcepta Dei sunt seruanda & adimplenda.

Secundum consuetudinem. Bona consuetudo arripienda, mala vero superanda & extirpanda est.

Et non cognouerunt eum parentes eius. Anima nostra quandoque Deum perdit, absque eo quod satis aduertit ad statum suum.

Fili quid fecisti nobis sic ecce Pater tuus & ego dolentes quærebamus, te. Quomodo Deum debeamus quærere in confessione Sacramentali, in communione, in templis, in bonis consortiis &c. sed non in tabernis, non in hortis voluptatum &c.

Requirebant eum inter cognatos & notes. Deus non est quærendus apud amicos & consanguineos, sed in oratione & bonis operibus, etiam apud inimicos &c. si eos amore profsequamur. Sed amici non nunquam vocationem Dei male impediunt.

Et erat subditus illis. Quantam ergo pueri obedientiam exhibere teneantur suis parentibus, superioribus, & quomodo puniendi eam recusantes.

Dominica II. post Epiphaniam.

Ioan. 2. *Nuptiæ &c.* Narratio.

I. **N**uptiæ factæ sunt in Cana Galilee: Matrimonium honorandum est, & eius leges magna cura seruandæ tam à viro quam à muliere, in mutuo amore, fidelitate, concordia, vide *Matrimonium.* Et in *Catech. cap. 4. de Sacram. Matrimon.*

II. *Omni homo primo bonum vinum bibit &c.* Mundus primo præbet voluptatem, postea dolorem & tribulationem: Deus è contra primo præbet tribulationem: postea lætitiã & præmium æternum, vide *Tribulatio, Tentatio, Patientia.*

III. *Hoc fecit Iesus initium signorum,* vide *Christi miracula, v. Christus, Benignitas Dei.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Nuptiæ factæ sunt in Cana Galilee, Ioannis 2. Quanta sollicitudine nos præparare debeamus ad sacram communionem: & quomodo puniendi sunt qui indigne accedunt ad has nuptias spirituales.

Vinum non habuit. Diua Virgo magnam de clientibus suis curam gerit, quibus prospicit in omnibus cum sit apud Deum potentissima. *Implete Hydrias.* Christus ostendit exemplo suo, quantum parentibus deferendum sit.

Cum inebriatus fuerint tunc id quod deterius est. Mundus homines decipit, voluptates eis proponendo, ob quas postea tot tormenta toleranda sunt, 2. Ut mundus hominibus illudit, ita quoque diabolus.

Dominica III. post Epiphaniam.

Matth. 8. *Cum descendisset.* Narr.

I. **D**escendit Iesu de monte, *Eccleleprosus uenit.* Leprosus dici potest quicquis peccator plenus vlceribus superbiz, auaritiæ, luxuriæ, gulz &c. v. *Peccatum, Superbia, Luxuria &c.*

II. *Si uis potes me mundare.* Peccator debet cum magna fiducia & dolore ad Christum recurrere, v. *Fiducia, Patientia.*

III. *Vale ostende te Sacerdotibus.* Debet etiam peccator peccata sua aperire & offendere Sa

cerdoti in Confessione sacramentali, v. *Confessio peccatorum*: Item *Sacramentum Pœnitentiæ in Catech. c. 4.*

Conceptus aliq de eodem Evangelio.

Ecce leprosus veniens. Tribulatio hominem Christo coniungit & si longe ab eo recederit, ad Deum reuerti iubet:

Adorabat eum. Adoratio Deo soli conuenit.

Si vis pacem me mundare. Tribulatio docet orare, 1. Cordis munditia quanti facienda, 3. Misericordia Dei in hominibus subueniendæ maxima.

Accessit ad eum Centurio. Qualis fuerit ille Centurio, & ex eo quodnam officium sit Dominorum erga seruos: & seruorum erga Dominos.

Dominus puer meus iacet in domo paralyticus &c. Peccatum paralysis est qui morbus animam maxime affigit, sua mala conscientia peccatum mortale homini viam sternit ad alia mortalia.

Dominica IV. post Epiphaniam.

Matth. 8. Ascendens, &c. Narr.

I. *Ascendente Iesu in nauiculam, ecce motus magnus factus est in mari.* Mundus est mare plenum procellis, id est, periculis, discordijs, litibus, vide *Discordia, immitia*. Item *Pax.*

II. *Dominus salua nos perimus.* Remedium in mundi periculis est auxilium Dei inuocare, v. *Oratio, Auxilium Dei, Fiducia.* Et in *Catech. c. 2. de Orat. Dominica.*

III. *Quis est hic, quia ventis & mare obediunt ei.* Si mutæ creaturæ obediunt Dei præcepto, magis homo. v. *Obedientia, Timor Domini, Et in Catech. cap. 3. de præceptis.*

Conceptus aliq de eodem Evangelio.

Ascendens Iesus nauiculam &c. *Matth. 8.* Quomodo Christum præcedentem debeamus sequi, 1. Præsentia Dei hominem cohibet à peccato.

Et nauicula operiretur fluctibus. Fluctus maris, id est, mundi hominem opprimunt.

Ipsè vero dormiebat. Deus in anima afflictæ optime quiescit.

Motica fides &c. Fides nobis scutum in omnibus periculis & certaminibus.

Imperauit ventis. Quomodo passionibus nostris, quæ ventis non ab similes sunt, imperare oportet.

Dominica V. post Epiphaniam.

Matth. 13. Simile factum est. Narr.

I. *Simile factum est regnum cælorum homini qui seminauit bonum semen in agro suo.* Semen bonum est fides, aut quæuis alia virtus, quæ seminatur in anima, v. postea proferat fructum vitæ æternæ, v. *Fides, Liberalitas, Amor Dei &c.* Et in *Catech. c. 1. de fide.*

II. *Veni inimicus eius & superfeminauit zizania.* Zizania sunt errores hæreticorum, aut peccata in quo zæmon, & hæretici homines inducunt, v. *Temptatio, mendacium, auaritia, luxuria &c.* alia vitia.

III. *Simile utraque crescere vsquo ad messem.* Deus permittit probos & improbos simul viuere in hoc mundo, sed in morte & iudicio extremo illos separabit, ad præmium, vel pœnam æternam, v. *Discretio, iudicium, iustitia diuina.* Et in *Catech. cap. 5. de quatuor Nouissimis.*

Conceptus aliq de eodem Evangelio.

Cum autem dormiret homini &c. *Matth. 13.* Inimicus noster diabolus valde imbecillilis est, quod vel hinc patet, quia homines non nisi dormientes, vel imeditos aggreditur, quos vincere haud potest, nisi velint. Vide supra in Apparatu, *Acedia.*

Veni inimicus homo &c. Diabolus nunquam dormit & ideo inter omnia animalia soli vigilantissimo draconi assimilatur. Quia est infensibilissimus hominis hostis, quapropter nobis vicissim vigilandum est.

Et superfeminauit zizania. Suffurones Deo, Angelis & hominibus odibiles.

Alligata e. a. in fasciculum ad comburendum. Quandoque propter prauos homines etiam boni luunt & puniuntur à Deo.

Dominica VI. post Epiphaniam.

Matth. 13. Simile est. Narr.

I. *Simile est regnum cælorum grano sypapris &c.* Granum sypapris est vera fides in Christum, quæ nunc apparet parua, & humilis, poste à autem crescit in gloriam immentiam & æternam, v. *Fides, humilitas, triquitario.*

II. *Granum sypapris dum masticatur, elicit lachrymas, sed tamen conducit ad sanitatem:* ita pœnitentiæ sunt causat dolorem; postea vero salutem operatur, vide *Pœnitentiæ* & *Pœnitentiæ*.

tiemia, tribulatio. Item in Catech. c. 4. de penitentia.

III. Mundi sectatores non crescunt, sed decrescunt. Homo non vitans peccata venialia, se ad mortale disponit.

Dominica Septuagesima.

Matthæi 20. *Simile est. Narr.*

I. **S**imile est regnum celorum homini Patrifamilias. Regnum celorum est Ecclesia ad quam Deus homines vocat ut bene operentur, v. *Ecclesiæ, Obedientia, Et Fides in Catech. c. 1.*

II. *Hi nouissimi vna hora fecerunt & partes illas nobis fecisti, qui portauimus pondus tui.* Qui Deo seruiunt bene tempore ex pura intentione plus apud Deum merentur quam qui pro mundo diu, multumque laborant, vide *Intencio bona, multa, Gloria cali.*

III. *Multi sunt vocati, pauci vero electi.* Pauci sunt saluandi, eo quod pauci deserunt sua vitia, vide *Superbia, Avaritia, Luxuria.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Exij conlucere operarij &c. *Matth. 20.* Constat labore salus, ad quem Dei nos vocat amor, pacificens mercedem, 2. Vineæ, de qua Euangelium est anima nostra, quæ bene colenda, 3. Horæ diuerse, sunt ætates, nempe puerorum, adolescentium, ac senum, quos vocat ad vineam suam.

Simile est regnum celorum Patrifamilias. Quam bonus sit Deus pater familias explicandum est.

Quid statis hic tota die otiosi. Otium pernicio- sissimum omni creaturæ cum sit puluuiar diaboli, & sepultura viuorum. Nam aqua stagnans putrefcit, ferrum quiescens attrahit rubiginem &c. 2. Non procrastinanda est emendatio vitæ nostræ ne tota præterit, & otiosi reperiamur a iudice nostro.

Rede se illis mercedem. Deus superabunde, viuites ac bona opera nostra non solum in hac vita, verum etiam in futura remunerat, 2. Iniusta retentio mercedis quam operarij laboris suo promeriti sunt, est peccatum in ce- lum clamans.

Murmurabant &c. Murmuratio quantum sit malum, vide in Apparatu, *Detractio.*

An oculus tuus nequam &c. Cur oculus & non lingua reprehensa est? Ratio est quia ille concupiscit, & non lingua.

Multi sunt vocati, pauci vero electi. Nomen prædestinationis neminem à bonis propositis deicere debet, v. *Tom. 1. in controuersis.*

Dominica Sexagesima.

Lucæ 8. *Cum turba plurima.* Narratio.

I. **S**emen est Verbum Dei. Magnificanda est, 2. Fides & Prædicatio verbi diuini, quia est semen vitæ æternæ, vide *Fides, Prædicatio.*

II. *Ad tempus credunt & in tempore tentationis recedunt.* Necessaria ad salutem perseverantia in fide, & bonis operibus inter persecu- tiones, vide *Perseuerantia, fortitudo, tentatio, tribulatio.*

III. *Hi sunt qui in corde bono & optimo fructum adferunt in patientia.* Fructus bonorum ope- rum haberi non potest sine patientia, v. *Pa- tientia, abstinentia, abnegatio.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Exij qui seminat &c. *Lucæ 8.* Docetur hic modus quomodo seminatio verbi Dei se- gere debeat, 1. quod semen sit verbum Dei, 2. Quis ager anima nostra, seminatio Christus, 3. Qualis debeat esse terra, ut fructum proferat.

Cecidit in terram bonam. Terra bona censetur hi, qui à peccatis purgati, verbum Dei custodiunt & illo fructus bonorum operum produunt, 2. Dici hic potest quam vberes ac iuues fructus verbum Dei in anima nostra germinat.

Aliud cecidit secus viam & conculcatum est &c. Omnis respectus humanus contemnendus, quia non curandum est nobis, num ab hominibus despiciamur ac nihili simus, dummodo apud Deum valeamus.

Super Petram. Petra sunt omnes obdurati ac inueterati peccatores, qui verbum Dei percipientes nullum fructum ex eo germinant, nec produunt.

Insuperbas. Impedimenta verbi Dei sunt, peccata, diuitiæ, prosperitates &c. Hic aduertendum quod ex quatuor seminis partibus, vna tantum bene ceciderit ac fructum fecerit, ex quo collige exiguum bonorum nu- merum.

Dominica Quinquagesima.

Lucæ 18. *Assumpsit Iesus &c.* Narratio.

I. **E**cce ascendimus Hierosolymam &c. Quanta Christi benignitas qui vitro tendit Hierosolymam, vt pro peccatoribus patiat. Vide *Benignitas Dei in peccatores, Amor noster in Deum.*

II. *Et postquam sic gullauerunt & occiderunt eum, tertia die resurget.* Maxima consolatio in tribulatione & persecutione est futura mortuorum resurrectio. v. *Tribulatio, persecutio, beatitudo.*

III. *Et ipsi nihil horum intellexerunt.* Homines ingrati non intelligunt Christi in se amorem, & beneficia, vide *Ingratitudo, benignitas Dei.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Ecce ascendimus Hierosolymam, Luca 18. Passio Christi grauissima fuit: sed memoria illius optimum contra peccata remedium est, 1. Vnicus locus quietus in mundo est, nempe mons Caluariz siue crux Saluatoris nostri.

Cæcus quidam sedebat secus viam &c. Cognitio proximæ miseriz, ducit ad querendum auxilium, 1. Peccatores in via cælesti, instar cæcorum currunt, 2. Ex optanda ac procuranda est oculorum cæcitas, in perpiciendis rebus impudicis, 3. Custodia oculorum valde conducit ad inhonestas cogitationes vitandas, 4. Contra oculorum libertas, multorum peccatorum origo, 5. Cæcitas spiritualis, deterior corporalis est.

Quid tibi vis faciam? Domine vt videam. Diabolus homines abducit ad via cælesti cæcitate, & Deus illuminatione reducit, 1. Homo debet semper esse indifferens ad Dei voluntatem, siue ad patiendum, siue ad gaudendum.

Ipsi nihil orum intellexerunt. Affectus terreni, cognitionem spiritualium, ac cælestium tollunt aut impediunt.

Dominica Quadragesima.

Matthæi 4. *Ductus est Iesus etc.* Narratio.

I. **C**um ieiunasset quadraginta diebus etc. Quam utile & sanctum sit ieiunium Quadragesimæ, exemplo Christi, v. *Abstinentia, ieiunium.*

II. *Accedens tentator dixit ei etc.* Christus voluit tentari, vt ostenderet Christianos debere per multas tribulationes intrare in regnum cælorum, v. *Tentatio, tribulatio.*

III. *Hæc omnia tibi dabo si eadem adoraueris me.* Dæmon homines tentat & decipit promittendo illis salia bona, mundi diuitias, voluptates, honores, vt vera & æterna bona illis auferat, v. *Auaritia, luxuria, tentatio.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Ductus est Iesus in desertum à spiritu, Matthæi 4. Filij Dei, spiritus Dei aguntur, qui illorum dux est, 2. Diaboli filij sunt, qui spiritu dæmonis ducuntur, 3. Spiritus Dei homines ad patiendas difficultates, miserias, crucces &c. inducit, diabolus vero ad voluptates, 4. Christus in solitudinem discessit, vt ibi Deum Patrem suum nobis ieiunijs &c. facilem & placatum reddat, 5. Diabolus interdum hominem tentat sub specie boni angeli, quem fallit, 6. Armanur iusti à Deo ad victoriam aduersus diabolum, 7. Salutaris cuique abstinentia, & collectio mentis.

Et cum ieiunasset 40. diebus etc. Ieiunio vincuntur tentationes & extirpantur passionis maxime carnales, 1. Diabolus cum suis hæreticis maximus impuginator ieiunij est.

Accedens tentator. Tentatio vt fornax ardens in qua aurum purgatur, & stipula comburitur, id est boni præmium accipiunt honoris &c. mali vero consumuntur, 1. Diabolus bonos semper persequitur.

Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant etc. Diabolus adaptat tentationes iuxta cuiusque naturam & indolem, 1. Abstinentia iustos spiritu Dei confortat & munit, 2. Maluit Dominus conuertere panem in corpus suum, quam lapides in cibum corporalem, imo maluit Deus duros lapides peccatorum in flexiles & iustos conuertere.

Mitte te deorsum. Se deorsum mittere (id est ad terrena despiciere) filios Dei dedecet, cum mentem nostram semel occupauerit cælestia. Iuxta tritum illud *nemo mittens manum ad aratrum, respiciens retro apertus est regna Dei.*

Non in solo pane uiuit homo. Refectio mentis præuat refectioni corporis, 1. Sacra communio est cibus animæ, 2. Verbum Dei confortat animam aduersus peccata.

Dominica II. Quadragesima.

Matthæi 17. *Assumpsit Iesus etc.* Narratio.

I. **T**ransfiguratus est ante eos. Nempe ante dilectissimos, id est, homines pios, qui desertum cupiditatem mundi, & ascendunt cum Christo ad montem orationis, aut contemplationis, v. *Abnegatio, oratio, contemplatio, amor Dei.*

II. *Domine bonum est mihi hic esse.* Quantum bonum & beneficium est esse cum Christo in vera Ecclesia, in oratione, in operibus bonis, v. *Ec.*

v. *Ecclesia, oratio*. Item in *controuerf. par. 1. c. 2. de verâ Ecclesia* contra hæret.

III. *Surgite & nolite timere*. Qui Christum timet & in eo confidit, nihil debet in mundo timere; non minas hominum, non carcerem, non mortem &c. v. *Timor Domini, Fiducia, Fortitudo*.

Conceptus alij de eodem Evangelio.

Transfiguratus est ante eos, *Matth. 17.* Peccatum in anformat hominem in diabolum, pœnitentia in Angelum.

Domine bonum est nos hic esse. Nesciunt quid dicant, qui terram cœlo præferunt.

Ducit illos in montem excelsum. Necessè est hic portem crucem Christi, vt gloriam cœlestem obtineamus iuxta illud Thomæ à Kempis. *Non est aliqua via, nisi via sancta Crucis*, 2. Maxima est stoliditas illorum, qui æternæ felicitati renunt ant, ne hic patiantur aliquatulum: *Resplendit facies eius sicut Sol*. Quam inexplicabilis est gloria beatorum.

Montem excelsum. Terminus crucis Christi gloria est, gloria vero mundi est *Cruz*.

Dominica III. Quadrag.

Lucæ 11. Erat Iesus &c. Narr.

Erat Iesus eiciens demonium, et illud erat mutum. Dæmonium mutum habent illi, qui in Confessione non aperiunt peccata, & qui non laudant Deum in oratione, v. *Confessio, oratio*.

II. *Omne regnum in se diuisum desolabitur*. Quanta damna adferat discordia in regno, in ciuitate, in familia, v. *Discordia, Pax*.

III. *Qui non est mecum contra me est*. Deus odit simulationem & hypocritism, vult autem habere mentem & intentionem rectam, v. *Hypocritis, Intentio recta*.

Conceptus alij de eodem Evangelio.

Erat Iesus eiciens demonium et illud erat mutum, *Lucæ 11.* Dæmonia natura sua non sunt muta, sed muta dicuntur, qui eos quos obdident mutos efficiunt, 2. Grauior est obsessio animæ quam corporis, 3. Collaborandum est nobis cum Deo, vt dæmonia ex animabus nostris exterminet & eiciat.

Tentantes signum de celo quærebant ab eo. Deus inlaturus plura salutis media negat, ne grauius postea eos punire debeat.

Caufortis armatus custodit atrium suum. Ad sociari Christo duci oportet, vt inimicum

vincamus, 2. Inimicus imbecillus est, nam Cani catenato non est abimilis, 3. Diabolus totum hominem possidet, dum animam inuafit.

Assumpsit alios 7. spiritus nequiores se. Permittit Deus iustos a demone exerceri, vt sibi comparent thesaurum virtutum, prauos vero tergeri vt à peccatorum via declinent.

Omne regnum in se diuisum etc. Vnio animarum fidelium in Ecclesia necessaria, 2. Dissensio voluntatis humane pacem tollit, & discordiarum origo est.

Erat Iesus eiciens demonium. Valde graue peccatum est pusillis scandalo, & peccandi occationi esse, 2. difficillimum est dæmonem (id est malam consuetudinem peccandi) ex anima peccatoris extirpare, 3. Diabolus omnium perditorum hominum sensu euerit.

Vniuersa arma eius auferet. Deus diabolum proprijs armis impugnat, quia peccatores conuersi, olim fuerunt arma diaboli.

Dominica IV. Quadrag.

Ioannis 6. Abij Iesus trans mare. Narr.

Erat autem proximum Pascha dies festus Iudeorum. Quanta apud Catholicos debet esse obseruatio dierum festorum & Dominicæ, v. *Sabbathi obseruatio*. Et in *Catech. 3. de præceptis*.

II. *Discubuerunt viri numero quasi quinque millia*. Exemplo Christi quanta debet esse liberalitas fidelium erga peregrinos, maxime pauperes, & Religiosos qui Christum sequuntur, v. *Liberalitas*.

III. *Iesus ergo ne facerent eum Regem fugit*. Docemur hic iugere vanos honores, & mercedi liberalitatis à solo Deo expectare, v. *Humilitas, Intentio bona*.

Conceptus alij de eodem Evangelio.

Cum sublen affectu tenas Iesus, *Ioan. 6.* Deus in hac vita sui sectatores milites solatijs gaudijsq; afficit, 2. Prospicit etiam eis de necessarijs, tam ad vitam corporalem quam ad spiritualem, 3. Spectat Deus afflictionem suorum amicorum & miseretur, 4. Promittit Deus in cœlo meliorem communicantibus gratitudinem.

Sequebatur eum multitudo magna. Filij Dei perfeuerantes in via salutis, Iesum sequuntur, peccatores siue hij dæmonis, mundū & amorē proprium, 2. Deo non seruendum est propter

mercedem vt turba de qua Euangelium, sed ex puro amore.

Vnde et emus panes vt manducem h. s. Elcemofyna Deo gratissima, & ad cælum consequendum quandoque necessaria, 1. Diuina prouidentia medium iuuandi inuenit, dum humana deficit, 2. Deus tantam nostri prouidentiam gerit, quantam mater partus vteri sui, 3. Ad iutorio humano deficiente, maior consolatio à Deo expectatur.

Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis. Mundanis non sufficiunt bona quæ possident, sed plura semper expetunt, & litunt.

Vt autem impleti sunt. Nulla mundi bona homini satietatem adferre possunt, præter Deum.

Dominica V. quæ est Passionis.

Ioannis 8. Dixit Iesus turbis. Narrat.

I. **Q**ui ex Deo est verba Dei audit. Signum est prædestinationis Concionis liberè audire & obseruare, vide *Predicatio, Obedientia*.

II. *Si quis sermonem meum seruabit mortem non videbit in æternum.* Per obseruantiam mandatorum obtinetur vita æterna, v. *Obedientia, Gloria cælestis*.

III. *Abraham mortuus est, & Propheta.* Nemo mortem euadet, debemus igitur semper esse parati vt transeamus ad alteram vitam, v. *Mors, Item 4. Nouissima in Catech. c. 3.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Qui ex vobis arguet me de peccato Ioannis 8. Arguitur peccator à Deo Creatore, & redemptore de mala vita, 1. Optimus clypeus contra obtrectatores, innocentia vitæ, 2. Christo similis est, qui verè de peccato argui nequit, 3. Arma mouenda contra peccatum, inimicum Christi & animæ nostræ, 4. Conscientia bona vrenti nihil timendum.

Qui ex vobis arguet me de peccato? Interrogetur quæ conscientiam suam. De peccato, nihil adeo fugiendum quam peccatum, cum adeo fit amarum, vt vnica eius guttula, oceanum beatæ dulcedinis amaritudinis sua inficiat.

Qui ex Deo est verba Dei audit. Ex Deo non sunt, qui voluntati eius ac verbo resistunt.

Ego non querò gloriam meam &c. Deo cuncta nostra relinquenda, qui melius illa ad bonum nostrum dirigit, cum innocentium, id est, bonorum causam cordi habeat vt propriam.

Dominica VI. quæ est Palmarum.

Matthæi 21. Cum appropinquasset, Narrat.

I. **E**cce Rex tuus venit tibi mansuetus, Christi mansuetudo & humilitas Christianis imitanda, vide *Patientia, Humilitas*.

II. *Strauerunt vestimenta sua in via.* Hinc collige non tantum affectum internum, sed etiam sæpè bona externa pro Christo exuenda esse, v. *Abnegatio, Amor Dei*.

III. *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Benedictus & honorandus Deus in suis Sanctis & ministris, v. *Amor Dei, Honor parentum, Item cultus Sanctorum in cons. part. 2. &c.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, Matth. 21. Felicissimus homo est ad quem Dominus Iesus accedit, infelicissimus vero à quo ille recedit, 1. Rex summus est, qui sibi in regno cordis nouit imperare.

Asinam alligatam. Peccatores & serui diaboli per asinam figurari possunt.

Hosanna filio Dauid. Non sunt fideles amici Iesu, qui cum in sancta Eucharistia indignè recipiunt.

Benedictus qui venit in nomine Domini. Mundi fauor in odium facile euanescit, nunc dicite *Benedictus*, post triduum *Crucifige*.

Dominica Resurrectionis.

Marc. 16. Maria Magdalena &c. Narrat.

I. **E**merunt aromata vt venientes vngrent Iesum. Aromata Christo gratissima sunt virtutes, quæ impediunt corporis & animæ nostræ corruptionem, & Christi membra vngunt in suis pauperibus, vide *Castitas, Amor Dei, Liberalitas in pauperes*.

II. *Nolite expauescere, Iesum queritis Nazarenum.* Non debet timere qui seriò Christum querit, v. *Fides & Fiducia*.

III. *Surrexerit non est hic.* Per penitentiam oportet cum Christo resurgere ex sepulchro nostrorum peccatorum, vide *Penitentia, Peccata*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Valde mane vna sabbathi veniunt, Marcus 16. Primus fructus resurrectionis seruuor est pietatis, 1. Saluator ab infantia, diligenti & prompto animo querendus est.

Maria

Maria Magdalena, &c. Mulieres magis orationi, deuotioni, virtuti, deditæ sunt quam viri: qua de re vide à Lap. 1. Cor. 15. v. 3. Item. 1. Timoth. 2. v. 9. Num. 35. v. 2. Magdalena lachrymas tristitia seminans, lætitia lachrymas collegit, iuxta tritum illud, *post nubila phœbus*.

Hæc dies quam fecit Dominus, Psal. 117. Post mærorem sequitur lætitia: nam vt sol occidens rubicundè, serenitatis est indicium, ita verus sol sanguine tinctus moriens causa gloriæ & pacis fuit.

Quis renouet nobis lapidem? Videntes lapidis impedimentum, non omittunt inquirere & prosequi intentum, docendo persequantiam, & constantiam in bonis operibus & virtutibus necessariam; nam illæ virtutes, obices vitiorum seuore spiritus tollunt, aut faciunt. Quoties quis aliquid bonum opus aggreditur, plurima intercurre solent impedimenta: at peccare volentibus omnia hærent.

Viderunt lapidem renouatum. Quanto maiores videmus difficultates, tanto magis in Deo confidendum est.

Surrexit non est hic. Vere non surrexit, qui affectus prauos non exiit, 2. Iesus è sepulchro surrexit, sed nobis è sepulchro peccatorum resurgendum est, 3. Signum resurrectionis nostræ est, renouatio vitæ.

Veniit Iesus ianuis clausis & stetit in medio &c. Inuisit Dominus amicos pacificè, inimicos metu percitellens.

Dominica in Albis.

Ioan. 10. *Cum sero esset.* Narratio.

Pax vobis. Pax seruanda cum Deo, cum proximo, cum nostra conscientia, v. *Pax, Discordia.*

II. *Quorum remisit peccata remittuntur eis.* Quanta Sacerdotibus concessa potestas, v. *Confessio peccatorum, Penitentia.*

III. *Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Quantum Dei donum vera fides, v. *Fides, fiducia.* Item in *Catech. c. 1. de fide.*

Conceptus alij de eodem Evangelio.

Pax vobis, Ioannis 10. Pax quadruplex est; de qua vide fusius apud Alap ad Phil. 4. v. 7. & Coloss. 3. v. 15. 2. Non intrat pax Christi, vt requiescat, nisi ad pacificos, 3. Refugium & securitas pacis nostræ in vulneribus Saluatoris.

Nolite timere. Ne in vltimam incidamus pecca-

tum, optimum remediũ est timere Deum non homines.

Vbi discipuli erant congregati. Vbi charitas & concordia, ibi Deus, iuxta scripturam, *vbi duo vel tres congregati sunt in nomine meo, ibi sum in medio eorum.*

Veniit Iesus & stetit in medio. Iesus mediator noster in medio est, omnibus æqualis.

Cum sero esset die illa & fores essent clausæ. Qui Deum recipere cupit, debet omnes fenestras sensuum claudere, ne diabolus intret per fores apertas, 2. Non procrastinanda est vitæ nostræ emendatio, ne sero nos pœniteat, quando fores sunt clausæ.

Ostendit ei ianuis & latuit. Retinuit Saluator noster illas thecas medicinalis, vt nos sanet, 2. Frustra lingua promittit, nisi cor, manus & opera conspirent.

Dominica II. post Pascha.

Ioannis 10. *Ego sum Pastor bonus.* Narratio.

I. **B**onus Pastor animam suam dat pro ouibus suis, v. *Zelus, gloria Dei, Fortitudo.*

II. *Ego sum Pastor bonus &c. quoscumque meas, v. Christus, Dei benignitas erga suos fideles: applicando illi officia boni Pastoris.*

III. *Fiet vnum ouile &c. vni Pastor, v. Concordia, Pax, Item Ecclesia vniuersa, Contra, part. 1. cap. 3.*

Conceptus alij de eodem Evangelio.

Ego sum Pastor bonus. Sanctus Paulus in signe exemplar Pontificum, Prælatorum, & Pastorum: vide Alapide, 1. Cor. 4. v. 1. de eorum munere &c. 2. Pastor (idem dici potest de Patribus & Matribus familias) pascit tripliciter, vide Alapide in Epistolas canonicas pag. 313.

Ponit animam pro ouibus suis. An & quando vita pro proximo exponenda sit, vide ibidem pag. 477. 2. Vita nostra impendenda est ei, qui suam nobis impendit.

Cognosco oues meas &c. Tota nostra amicitia cum Iesu, dependet à cognitione nostra de ipso, 2. Oves Christi cognoscuntur, ex pia vita, virtutibus, & signo sanctæ Crucis.

Et cognoscut me mea. Oves Christi sunt, qui cognitioni sui student, vti Augustinus ait, *Domine Iesu, noverim me, noverim te.*

Et vocem meam audiunt. Oves Christi verbum Dei lubenter audiunt, & correctiones, & mandatorum eius obseruantes.

Dominica III. post Pascha.

Ioan. 16. Modicum etc. Narr.

I. **T**erum modicum. et videbitis me. Totum tempus & bonum huius vitæ modicum cease; ri debet, v. *Mors, Gloria eterna.*

II. **P**lorabit et flebitis vos, mundus autem gaudebit vide Tribulatio, tentatio, patientia, seruum Dei.

III. **S**ed tristitia vestra vertetur in gaudium, vide Consolatio diuina, Gloria eterna, Beatitudo.

Conceptus alij de eodem Euang.

Modicum et iam non videbitis me etc. Ioannis 16. Sua passio Christo visa est modica, ob magnitudinem dilectionis, 1. Modicum vitæ tempus malis conceditur, ne peiores fiant, 2. Modicum vitæ tempus & gratia à quo pendet æternitas, 4. Apud Deum omnia tempora sunt modica: vide A Lapide ad Hebræos 10. 39. et 275.

Tristitia vestra vertetur in gaudium. Non est verum gaudium, nisi quod secura mens parit, 2. Quomodo differant tristitia sæculi & tristitia quæ secundum Deum est: vide A Lapide, 1. Corin. 7. v. 9. 3. Fructus tristitiæ ibidem num. 136. 4. Consolationes diuinæ semper sunt maiores tribulationibus, 2. Corin. 1. v. 5. 5. Differentia gaudij Sanctorum & mundanorum, vide A Lapide 2. Corin. 6. v. 10. 6. Afflictio & tribulatio, quomodo hominem probent, vide A Lapide in Apocalypsim pag. 217. 7. Gaudium mundi, quam cito transeat idem pag. 452. in Epistolas caonicas, 8. Læritia spiritualis est quidam prægustus cæli, ibidem pag. 210. et pag. 232.

Plorabit et flebitis vos. Cur Deus amicos suos sæpe durius probet, quam impios, 2. Præstat hoc temporali inferno torqueri, quam cælum amittere.

Aternum videbo vos et gaudebit etc. Deus suos libere deferit, vt solatio maiori compenset.

Dominica IV. post Pascha.

Ioan. 16. Vade ad Deum, Narr.

I. **C**um venerit Paraclitus arguet mundum de peccato, et de iustitia, et de iudicio, vide Peccatum, Iustitia diuina, Iudicium iniquum, etc.

II. **P**araclitus Spiritus docebit vos omnem veritatem. Veritas & fides est à Spiritu Sancto,

mendacium & hypocritis à spiritu maligno, v. *Fides, mendacium, hypocritis.*

III. **N**on enim loquor à semetipso, Hæretici quia loquuntur à semetipso, non à Deo, sunt mendaces & fallaces, v. *Mendacium, fallacia, Item vera Ecclesia Contr. p. 1. c. 3.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Vado ad eum qui misit me et nemo ex vobis hoc. Ioannis 16. Deus velut sol, induratos deserit, 2. Non est perniciosior & tristior separatio, quam Dei ab hominibus, 3. Quisque sibi finem suum, ac vitæ suæ media præfigere debet, 4. Mundus carcer est, quo captiui innocentes & rei tenentur.

Nemo ex vobis interrogat me quo vadis. Ex hac vita discedent, quantum referat scire terminum, quo ituri sumus.

Cum venerit spiritus veritatis. Mendacium homini Christiano perniciosissimum, quia multorum malorum origo, 2. Spiritus veritatis detegit mundi falsitatem.

Arguet mundum de peccato. Vnicum peccatum sufficit de quo arguamur & damnemur, 2. Mundus in maligno (id est, malo igne) positus est, est enim sub diabolo suo malignitate, vide sicut A Lapide in Epist. Can. pag. 514. 3. Peccati poenæ & fructus A Lapide in Apoc. pag. 236. 4. Conscientiam assidue examinandam esse, ibid. pag. 305.

Dominica V. post Pascha.

Ioann. 16. Amen dico vobis, Narr.

I. **S**iquid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis, Quanta est vis orationis, v. *Oratio,*

II. **I**psc enim Pater vos amat, quia vos me amatis, v. *Amer Dei, et Benignitas.*

III. **E**t credidistis, quia à Deo estis: Fides vera in Christum quanti momenti, v. *Fides, et in Catech. c. 1.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Existi à Patre et veni in mundum, Ioannis 16: Gratias debemus Iesu ductori & protectori nostro.

Petite et accipietis. Dum spiritualia prius petuntur, non negat Deus temporalia, 2. Deus ab amicis rogari cupit, licet pronus sit ad largiendum, 3. Preces amicorum armate, Deum etiam quasi inuitum cogunt, 4. Debet mens & lingua conipirare ad impetrandum, 5. Efficacissima petitio apud Deum est eleemosynæ lar.

largitio, 6. Quznam condiciones in oratione requisitæ, vide A Lapide *Ephes. 6. v. 18. 7.* Ab oratione omnis nostra actio inchoanda, 1. *Timoth. 2. v. 1.* de loco orationis ibidem, v. 8. Primum Apostolicorum virorum munus est oratio, idem in *al. Apost. pag. 113.*

Vt gaudium vestrum sit plenum. Conscientiæ bonæ quantum sit gaudium, vide A Lapide *pag. 332.* Propendet Deus ad dandum, idem in *Epist. canonicis pag. 30. 31. & sequentibus.*

Vtque modo non petitis quidquam &c. Frustra peccator petit in nomine Christi mediatoris, nisi se emendare velit.

Amen dico vobis, quidquid petieritis Patrem &c. Non petitur in nomine Saluatoris, quidquid est contra rationem salutis, ita *August. 2.* Obstringit se Christus promittendo, vt iure debiti exigamus.

Ascensio Christi.

Marci 16. *Recumbentibus vobiscum &c.* Narr.

I. *Exprobanis incredulitatem eorum et duritiam cordis.* Quantum malum duritia cordis in credendo, & dolendo de peccatis, v. *Duritia cordis, Punitio.*

II. *Qui crediderit, et baptizatus fuerit saluus erit.* Quantum Dei donum est Baptismus, v. *Baptismus, Item. Catech. c. 4.*

III. *Quanta Dei gratia est vera Fides, v. Fides, Constantia, Perseuerantia.*

Conceptus alij de eodem Euang. &c.

Videntibus illis eleuatus est, *Act. 1.* Eleuandum cor ad cælum, alis pietatis & misericordiæ: 2. Affectus terreni non sunt nos à terra eleuari, 3. Spes ascensionis nostræ vnicum solamen in hoc exilio, 4. Eleuari ad cælum debemus velut animalia, terræ affixa.

Sicut aquila prouocans ad volandum, Deuter. 32. Viam cæli facilitauit nobis Dominus Iesus velut aquila.

Viri Galilæi quid statis aspicientes in cælum, 1. In cælum oculos desigere identidem oportet, vide A Lapide in *al. pag. 146. 2.* Frustra cælum aspicimus nisi conemur ascendere, 3. Typus egregius ascensionis Christi est chrysolithus, vide A Lapide in *ApoCALIP. pag. 331.* Ascensionis, eius forma & modus in *Al. pag. 46. &c.* plura alia inuenies apud eundem de ascensione Domini in *c. ad Ephes. 4. v. 8. & 10. 6.* Ascendit Christus in cælum vt nobis viam & locum præpararet, ad *Hebræos: 7. v. 10. 7.* De ascensione spirituali in cælum, idem *Coloss. 3. v. 1.*

n. 2. 8. Ante Christi ascensionem nullus cælum intrauit, ibid. v. 13. n. 120.

Sedet à dextris Dei. Vt ibi dexteram Dei, v. *viaticum retineat, ne nos puniat.*

Dominica post Ascensionem.

Ioann. 15. *Cum veneris,* Narr.

I. *Cum veneris Paraclitus, Paraclitus idem est quod consolator, Spiritus enim sanctus consolatur homines in tribulatione, & operibus bonis, v. Consolatio diuina.*

II. *Ille testimonium perhibebit de me et vos testimonium perhibebitis.* Per fidem, spem, amorem, de Christo testimonium perhibemus quod est ei gratissimum, vide *Fides, Spes, Amor Dei.*

III. *Hæc facient vobis quia non nouerunt Patrem neque me:* Hæresis, & peccatum excæcat homines, vt non videant quantam iniuriam faciunt Deo persequendo innocentes, v. *Persecutio, Peccatum, Inimicitia.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Vt non scandalizemini, *Ioannis 15:* Scandalum quid sit & quodplex vide A Lapide *Rom. 1. v. 13. 2.* Scandalizantes proximum, quomodo in Christum peccant, idem *1. Corinth. 8. v. 12.*

Vos testimonium perhibebitis de me. Catholicorum improbitas, scandalo est, gentibus, hæreticis &c. 2. Doctrinam Christi proferi nos oportet probitate vitæ, 3. Cur mundus odit viros sanctos, vide A Lapide in *Epistolas canonicas: pag. 474.* Tribulatione summum bonum acquiritur, vide A Lapide ibidem *pag. 13. 4.* Crux via ad cælum, *pag. 252. 5.* Christiani ducem suum per aspera sequantur, ibidem *pag. 331.*

Veni hora ut omnis qui interficit me etc. Vt ait Deus malitia improborum, ad probationem iustorum, 2. Non excusat malos, quod Deus eorum malitia vtatur in bonum.

Dominica Pentecostes.

Ioann. 14. *Si quis diligit,* Narr.

I. *Si quis diligit me sermonem meum seruabit, et pater meus diligit eum.* Quantum bonum diligere Deum, & quomodo diligendus, v. *Amor Dei, Et in Catech. cap. 3. de Charitate.*

II. *Qui non diligit me sermones meos non seruat.* Quantum malum non diligere Deum est præ.

præcepta violando, v. *Obedientiæ*, Item *peccata in specie*.

III. *Pacem relinquo vobis*. Testamentum vltimum quod Christus hominibus in terris reliquit, est pax cum Deo, & proximo, vide *Pax, Concordia*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Apparuerunt illis dispersa lingua Astorum 2. Ignis diuinus illuminat intellectum & accendit voluntatem, 2. Proprietates ignis Spiritui Sancto applicari possunt.

Cum compleuerunt dies Pentecostes, erant omnes, &c. Separatio à mundo, locum parit ingressui Spiritus Sancti.

Venit Princeps huius mundi & in me non habet quicquam. Munienda arx Cordis nostri, gratia Spiritus Sancti contra aduersarios.

Repleti sunt omnes Spiritu Sancto & caperunt linguam. Operatio & inhabitatio Spiritus Sancti, lingua & sermone proditur.

Qui Spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei. Spiritus Sanctus rector & triumphator est cordis filiorum Dei.

Si diligereis me gauderetur mihi. Christus ab Apostolis amore concupiscuntur amabatur, quia societate eius gaudebant, sed amorem amicitie exagebat Christus, vt non ab amicis possit.

Vt cogitatur mundus, quia diligo patrem. Amans cogit amorem suum palam facere, vt omnes cognoscant.

Ad eum venimus & mansionem apud eum faciemus. Per Spiritum Sanctum sunt iusti heredes & domestici Dei Patris, & coheredes filij Dei, 2. Spiritus Sancti inhabitatio, nos honore & donis replet, 3. Anima cum Deo vnienda, vide *Alapide 1. ad Corinth. 6. v. 17. & seqq. 4. Spiritus Sanctus* q. modis est in nobis, idem *ad Romanos 12. v. 36. num. 76. 5. Secundum Spiritum Christiani debent viuere, idem ad Romanos 8. v. 13. 6. Sancti Spiritus sigillum in anima est sanctitas, ad Ephes. 1. v. 13. num. 34. 7. Quodnam in nobis sit testimonium Spiritus Sancti? Rom. 8. vers. 16. num. 130. 8. Quatuor efficacia testimonia quod quis habeat Spiritum Sanctum, in se, ibidem n. 134. & seqq.*

Dominica SS. Trinitatis.

Matth. 28. *Data est mihi* &c. Narr.

In vobis docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Quæ

ta sunt dona quæ percipimus à SS. Trinitate per Baptismum, & vocationem ad fidem &c. v. *Baptismus*, Item in *Catech. exempla c. 4. de Sacram. Baptismi*.

II. *Docentes eos seruare omnia quacumque mandauimus vobis*. Non sufficit Baptismus & Fidei sine bonis operibus, & obseruatione mandatorum Dei, v. *Obedientiæ*, Item in *Comrou. tract. 2. c. 2. Item in Catech. cap. 3. Præcepta decalogi*.

III. *Ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi*. Quantum bonum Christum semper habere præsentem, per potentiam diuinitatis, omni loco, per præsentiam humanitatis in sacra Eucharistia, vide *Christus, V. Eucharistia*, Item in *Catech. cap. 4. de Sacram. Eucharistia*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Docete omnes gentes baptizantes &c. Matth. 28. In Baptismo signantur cruce in nomine sanctissimæ Trinitatis, vt iuuet crucem portare, 2. Anima baptizata templum Sanctissimæ Trinitatis est, 3. Egeamus potentia Dei patris, sapientia Filij & iustificatione Spiritus Sancti.

Ennet docere omnes gentes. Cura salutis nostræ commissa est à Christo soli Ecclesie catholice, 2. Necessario instruendi fideles cognitione Sanctissimæ Triad os.

Baptizantes eos, Baptismi vis, vide *A Lapide in Titum 3. vers. 4. & 5. Et ad Galat. 3. u. 27. num. 88. 4. Baptizatis quare detur vestis candida, 1. Corinth. 1. u. 7. & 1. Corinth. 5. u. 7. n. 67. 5. De ceremonijs Baptismi, *rit. u. 4. & 5. 6. Immersione in aqua Christo figuram Rom. 6. u. 5. n. 10. 7. Baptizatis quare vngantur oleo? 1. Cor. 9. u. 25. n. 80. 8. In Baptismo quomodo quali iterum creemur, Ephes. 2. u. 10. n. 60. 9. Aqua Baptismi est aqua purgans & emundans, Hebr. 10. u. 22. n. 23. 10. Baptismus iterari non potest Hebr. 6. u. 6. n. 266. 11.**

In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Crux ad initium operum nostrorum formanda est, vide *A Lapide Philipp. 3. u. 18. num. 42. 2. De Sanctissima Trinitate, Rom. 8. u. 33. n. 222. item Rom. 11. u. 33. item 1. Cor. 12. u. 6. item 2. Cor. 13. u. 13. item ad Rom. 11. u. 36. 3. Eam ex creaturis Philosophi cognoscere non potuerunt, ad Rom. 1. u. 19.*

Estum Venerabilis Sacramenti.

Ioan. 6. v. 48. *Carn mea*: Narr.

Carn mea vere est cibus. In institutione Eucharistie Deus fecit memoriam mirabili

rabilium suorum, vide *Eucharistia*; Item in *Catech. c. 4. Sacram. Eucharistia*; Item in *Controv. tractat. 2. pag. 6c. De Eucharistia Sacram. contra hereticos*.

II. Non sicut manducauerunt Patres vestri manna et mortui sunt. Quomodo virtus Eucharistiae variis figuris in Scriptura adumbratur, ibi.

III. Qui manducat hunc panem vivet in aeternum. Quanta praeemia dentur illis qui ad Communionem dignè accedunt, quanta poena si indignè, ibi et infra in *Diary et libri sine*.

Conceptus alij de eodem Evangelio.

Caro mea verè est cibus. *Ioannis 6.* Quanta reverentia ad hoc Sacramentum accedendum in quo Iesus fe naturæ nostræ accepimodavit per cibum & potum.

Qui manducat hunc panem etc. Dispar effectus & fructus communicantium ex eodem cibo.

Viventi, dabo edere de ligno vite, *Apocal. 2.* Hic cibus antidotum contra venenum serpentis tribuens immortalitatem.

Si dederit homo omnem substantiam, *Genic. 8.* Infinities plus accepimus à Domino, quam reddere possumus: prospexit divina providentia homini non minus de cibo animæ, quam corporis, imo dedit omne quod poterat dare: quando suum corpus & sanguinem nobis testamento donavit.

Notas facite in populo ad inventiones eius, *Eccl. 1. 12.* Invenit divina Sapientia modum veniendi ad nos & manendi in calo per Euchar.

Et verbum Caro factum est & habitavit in nobis, *Ioannis 1.* Solo verbo è pane carnem suam fecit, vt habitaret in nobis.

Cum dilexisset suos, in finem dilexit eos, *Ioan. 13.* Excessus dilectionis Iesu in S. Eucharistia vsque ad finem potentæ fuit, 1. Excedit Venerabile Sacramentum, omnem mensuram altitudinis, & latitudinis scilicet ad omnes homines, cuiusvis conditionis se extendit, longitudo vsque ad finem mundi sine fine dilectionis, profunditatis, humilians se sub vili specie panis.

Memoriam fecit mirabilium suorum etc. Cupit Dominus memoriam sui servari apud nos per venerabile Sacramentum.

Dominica II. post Pentecosten.

Lucæ 14. Homo quidam fecit canam, Narr.

I. **E**t cæperunt omnes simul excusare. Magna ingratitude est, Deum per gratiam &

prædicatores suos ad cœnam vitæ æternæ invitante non sequi, vide *Ingratitudo, Exhortatio*.

II. Primus, dixit ei villam emi etc. Multi excluduntur à conuiuio regni cœlestis, per cupiditatem & auaritiam, v. *Auaritia, item in Catech. c. 5. de peccato capitali Auaritia*.

III. Alius dixit, uxorem duxi non possum venire: Multos etiam cœlo excludit luxuria, vide *Luxuria, item in Catech. cap. 5. de peccato capitali Luxuria*.

Conceptus alij de eodem Evangelio.

Homo quidam fecit canam magnam, *Lucæ 14.* Saluator noster neminem excludit à Communione, sed omnes inuitat.

Et vocavit multos. Quidquid nocenti gula primi parentis nobis attulit, id cœna Eucharistica restauratur.

Misit seruum suum dicere inuitatis, quia iam parata etc. Ad salutem nostram, cuncta paravit Dominus, tantum deest voluntas nostra.

Vt venirent, non singulis cœnam mittit, sed omnes ad illam conuocat quia vult nos quocumque cooperari, & venire, & quærere.

Cæperunt omnes simul se excusare. Nulla in negotio salutis excusatio apud Deum acceptatur, nam cuncta videt & cognoscit, etiam intima cordis nostri, quia Dominus est scrutator cordium iuxta illud Scripturæ sacræ, ego Dominus scrutans corda & renes. 2. Plerique stultè præferunt lautitias temporales æternis, 3. Metus & respectus humanus neminem excusare possunt, quo minus hanc Sanctissimam cœnam frequentent.

Villam emi & necesse habeo videre illam. Emerat ille villam & non viderat, æn stultitiam hominum quæ aliquid emunt absque eo quod videant & rem cognoscant. Hic enarrari possunt incommoda & mala quæ ex inconsideratione nascuntur, 1. Per emptorem villæ intelligi potest superbus, 3. Christus est speculum humilitatis, A Lapidè in *Epist. ad Philip. 2. v. 4. 4.* Humilitatis motiva idem *Ephef. 4. v. 2. 5.* Christiania humilitate, ad *Philip. 7. 14. 6.* Stimulus ad retundendam superbiam ad *Romanos 3. v. 33. n. 170.*

Inga bouum emi quinque. Peccator suauissimum Christi Saluatoris nostri iugum ferre recusat, & grauissimum difficillimumque dæmonis iugum portare cogitur, 2. Per emptorem bouum auarus potest intelligi, Auaritiz detestatio A Lapidè ad *Ephef. 4. v. 19. n. 15.* Et *Ephef. 5. v. 5. 4.* Diuitiarum appetitus quot secum incommoda afferat, 1. *Timoth. 6. vers. 9. et 10.*

Vxorem duxi & ideo non possum venire. Matrimonium neque nullus vitæ status excusat a seruitio Dei, 2. Consortia diuersi sexus omnino vitanda, nam mulieris affectus virum omnino attrahit, & maxima mala inde nascuntur, 3. Mulierem tangere quam periculosum A Lapide 1. *Corinth.* 7. v. 1. & *segg.* 4. Carnalium hominum descriptio, 2. *Corinth.* 10. v. 2: n. 183. 5. Quænam sit arma carnalia ibidem 24. 6. Ex opposito posset hic agi de virginitate, eiusque laude, & commodis A Lapide 1. *Corinth.* 7. v. 34. & *segg.*

Pauperes & debiles, cæcos & claudas. Omnes afflicti promissionem cælestem habent. *Compelle intrare.* Tribulationes & pauperes stimuli sunt, nos ad Paradisum cælestem directè incitantur.

Nemo virorum illorum etc. Ingens malum est hac cæca priuari, & contra, 2. Bona conscientia iuge conuiuium, & mala conscientia ferocissimum tormentum.

Dominica III. post Pentecosten.

LUC. 15. *Erant appropinquantes.* Narratio.

Quia hic peccatores recipit. Quanta Dei benignitas qui paratus est omnes peccatores per poenitentiam in gratiam recipere, v. *Bernicis de Dei, Patiensis,* Item in *Catech. cap. 4. de Sacram. Pœnit.*

II. *Gaudium erit in celo super uno peccatore poenitentiam agente.* Quantum placeat Deo seria poenitentia, *ibid.*

III. Item pax conscientie ex poenitentia & confessione peccatorum, *ibid. et V. Confessio.* Item *Statu gratia in fine Part. 2.*

Conceptus alijs de eodem Euangelio.

Erant autem appropinquantes ad Iesum, *Luca* 15. Peccatores poenitentes Deo gratissimi sunt. 2. Mundi prauitas ad Deo homines nos auertit, quos eius bonitas ad se attrahit. 3. Nemo tantus Dei inimicus & reus est, quin habeat spem veniæ. 4. Gratissimum Domino Iesu opus est; peccatorum misereri. 5. Summa est Dei erga peccatores clementia. Vide à Lapide in Epistolam 1. ad Timot. n. v. 23: num. 33. Peccatores tantum ad Christum accedere nitantur, quantum peccando ab eo recesserunt A Lapide *Philip* 3. v. 12. m. 23.

Murmurabant Pharisei. Detractores & murmuratores vt pestis fugiendi. 2. Quantum malum sit detractio & murmuratio, sup. in App. v. *Detrahitio*, 3. Non desinit Dominus bene ope-

rari propter obloquia & murmuraciones præuifas, ideo respectus humanus contemnendus est, 4. Conuersionem peccatorum impediens, vt Pharisei Christum denuo crucifigunt.

Hic peccatores recipit. Sufurrones Deo & hominibus odibiles sunt, malum seminant, vt inuidiam alijs concitent.

Gaudium est in celo super uno peccatore. In nostra manu est exhibere lætum aut triste spectaculum in cælo. 2. Quantum Angeli & Deus lætentur propter bonum nostrum.

Comgratulamini mihi, quia inueni oues etc. Non parit Iesus labori vt errantes peccatores ad se reducat.

Dominica IV. post Pentecosten.

LUC. 5. *Cum turba irruerent.* Narratio.

Tota nocte laborantes nihil cepimus. Superbi, auari, luxuriosi, qui tota nocte, id est, tota vita laborant pro honore opibus, voluptate, nullum laboris præmium à Deo percipiunt, v. *Superbia, auaritia, luxuria.* Item in *Catech. cap. 3. n. 9.*

II. *Exi à me quia homo peccator sum.* Peccatorem omnia mala comprehendunt, quia deserit illum Christus, v. *Peccatum.*

III. *Relictis retibus secuti sunt eum:* Bona huius mundi sunt retia quibus anima capitur, & ideo pro Christo abneganda, v. *Abnegatio, Felicitas mundi.*

Conceptus alijs de eodem Euangelio.

Ascenden. Iesus in vno momento, *Luca* 5. Agi hic poterit de Ecclesia, eiusque certitudine, quæ vectores suos ducit ad portum salutis, quomodo eam Deus gubernet, per medios & horribiles huius mundi fluctus, 2. Ecclesiam nunquam defecisse supra Tom. I. in *Controuersis.* Item nauis est fides, anchora spes, velum, & vexillum, charitas.

Cum turba irruerent. Funibus charitatis Saluator cunctos ad se trahit.

Per totam noctem laborantes etc. In nocte peccati labor inutilis, & frustraneus est, secus in die gratiæ, 2. Disparitas magna est inter seruos Dei & mundi huius laborantes, 3. Plures capiuntur retibus diaboli quam Christi.

Duc in altum & laxate vela etc. Enitendum vnique nostrum est, vt ad altiore vitæ perfectionem suæ virtutis gradum perueniat, 2. Nemo, nisi propria sua culpa numero electorum excludetur.

In verbo non laudo nec. Cooperatio Dei & homi-

hominis ad salutem necessaria est, 2. Quam præclara & Deo grata prompta obedientia est, 3. Omnia nostra opera ad obsequium Dei referenda sunt, A Lapide Rom. 14. v. 8. 4. Deo fidendum etiam in rebus desperatissimis, A Lapide Hebr. 11. v. 17. 5. Homo ex se nihil potest, in Deo omnia. 1. Cor. 4. v. 8.

Rumpebatur rete. Peccatum discordiæ, læsionis fraternæ charitatis, & schismatis, quantum malum sit, vide A Lapide Ephes. 4. v. 3. item Hebr. 10. v. 26.

Faciunt vos fieri piscatores hominum. Sicuti piscatori multa toleranda, à ventis, mari, frigore, æstu &c. ita & iis qui volunt animas capere multum patientiæ opus est, vide A Lapide in *Dominicam 2. post Pascha.*

Relictis rebus secuti sunt eum. Omnia sunt contemnenda, vt ipsum Saluatorem nostrum lucremur & sequamur.

Dominica V. post Pentecosten.

Matth. 5. Amen dico vobis. Narr.

I. *Omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio.* Quam rigidè Deus à nobis requirit amorem erga proximum, v. *Amor proximi:* Item in *Catech. c. 3. Charitas proximi.*

II. *Qui autem dixerit fratri suo, reus erit gehennæ ignis.* Quam poenam meretur inimicitia, & contumelia contra proximum, v. *supra* in *Appar. Inimicitia, iniuriam.*

Conceptus aliq. de eodem Euangelio.

Nisi abundauerit iustitia vestra &c. Matth. 5. Iustitia Christiana abundare debet, non solum interna, sed etiam externa virtute. 2. Non est vera iustitia, quæ non ponderat culpas graues. 3. Deus veræ virtutis & iustitiæ æstimator est. 4. Victoria sui, humanæ prudentiæ & iustitiæ nutrix est. 5. Plura ab iis exigentur, quibus plura & maiora data sunt, aut qui plura sciunt.

Plusquam Scribarum & Phariseorum. In operibus bonis, non laus, non propria gloria, sed Dei quærenda est. Externa etiam operatio non sufficit, sed interna intentio requiritur. 3. Agi hic posset contra stolidam hæreticorum confidentiam, qui sufficere aiunt solam fidem ad salutem, de qua hic *Tom. 1.*

Non occider. Peccatum homicidii grauiissimum est, cuius malitia non solum actu externo fit, sed etiam sola mente fieri posset.

Omnis qui irascitur fratri suo reus erit &c. Odij somitem extingues facillimè, sæpius cohiben-

R. P. Anselm. Tom. III.

do iram. 2: Quantum damnum ira homini auferat, Vide supra in *Appar. V. Iracundia.*

Quomodo iram cohibebis & domabis, vide A Lapide in *Epist. ad Ephes. 4. m. 26.* Item quomodo iræ alienæ cedendum: Rom. 12. v. 9. Item vltione non esse querendam ibidem.

Si offers munus tuum ante altare. Nullum sacrificium Deo gratum est, quod non sale amoris fraterni conditum est.

Relinque munus tuum ante altare. & vade prius reconciliari. Nullus Deo gratus esse potest qui discors est cum proximo suo.

Dominica VI. post Pentecosten.

Marc. 8. Cum turba multa. Narratio.

Miseror super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me. Si tam benignus est Christus erga eos, qui tantum triduo illum secuti sunt, qualis erit illis, qui tota vita mundum abnegantes illum sequuntur, v. *Bemgitas Dei, abnegatio mundi,* Item in *Catech. cap. 8. consilia Euangelica.*

II. *Quor panes habetis: qui dixerunt, septem.* Septem panes mysticè designant septem Sacramenta, quibus populus Christianus roboratur & alitur in vitam æternam, v. *Sacramenta in particulari:* Item in *Catech. cap. 4.*

III. *Et præcepit turba discumbere:* Christi exemplo exercendo liberalitas erga egenos & esurientes, v. *Liberalitas:* Item in *Catech. cap. 5. Opera 7. misericordie.*

Conceptus aliq. de eodem Euangelio.

Miseror super turbam. Marc. 8. Dei in nos Misericordia, vide A Lapide ad Rom. 12. v. 1. & 2. Cor. 1. v. 3. Item Hebræos 2. v. 18. 2. Non potest misericors Dominus suorum indigentiam obliuisci. 3. In Deserto tribulationis veri Dei sequaces cõgoscuntur.

Iam triduo sustinent me. De perseverantia in virtute, vide A Lapide Philip. 1. v. 6. Item Hebræos 4. v. 3. 2. Dei liberalitas in suos effusa præuenit indigentiam eorum. 3. Plus sollicitus Deus pro corporis nostri inopia, quam nos pro spiritali nostra. 4. Amanti longum tempus exiguum videtur, vnde huic turbæ non videbatur longum ieiunium. 5. Agi etiam hic potest de Prouidentia Dei non solum erga hunc populum, sed erga omnes creaturas, quas mirè pascit, gubernat, &c.

Si dimisero eos ieiunios in domum suam, deficient. Deus non durus est, vt homines,

sed compatitur seruis, infirmis & deficientibus.

Dabat Iesus discipulis suis, vt apponerent turbe. Officium patris familias est, non permittere vt pueri, aut serui patiantur vel astringantur, dum potest mederi, vel auertere.

Sustulerunt quod supererat de fragmentis. Elemosyna de bonis superfluis quantum curanda.

Dominica VII. post Pentecosten.

Matth. 7. *Attendite à falsis.* Narr.

I. *Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium: Cauendum ab hypocritis & simulatione, qualis est hæreticorum, V. Hypocresis, Astutia, Adulatio*

II. *Omnis arbor, qua non facit fructum bonum excidetur, V. Iustitia diuina, mors, in seruis.*

III. *Non omnis qui dicit mihi Domine Domine intrabit in regnum celorum: Non sufficit fides sine bonis operibus, & obedientia mandatorum, V. Contr. Traict. 2. c. 2. Item in Apparatu, V. Ides, Obedientiis.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

A *Attendite à falsis Prophetis Matth. 7. Homo cinctus impostorum insidius eget diuino auxilio. 2. Vitandi hæretici vt pestis Alapide 2. Timoth. 2. v. 16. 3. Hæretici quomodo verbum Dei truncant & adulterant vide in supra Tom. 1. p. 112. 4. Eorum vaniloquentia 2. Timoth. 2. et 35. Eorum Hypocrisis ibidem 7. 5. 6. Eorum peruersa conscientia 1. Timoth. 4. v. 2. 7. Quomodo cum iis sit agendum ad Titum 3. v. 11 8. Sunt similes Iudæ, ibidem 11. 111. 9. Sunt semper superbi 1. Timoth. 6. v. 1. n. 88. Alapide, aliique interpretes, ibidem.*

Intrinfecus autem sunt lapsi rapaces: Sunt tales qui exterius se sanctos simulant, & interius odio, futuroque exeduntur.

Ex fructibus eorum cognoscetis eos: Opera externa Testimonium dant interni hominis.

Non potest arbor bona malos fructus facere: Ex radice bonæ voluntatis, nihil mali nascitur, dum talis manet.

Ignem mittetur: Ignis infernalis, quam diuturnus, vorax, horribilis &c. Vide in Appar. Infernus.

Dominica VIII. post Pentecosten.

LUC. 16. *Homo quidam erat diues* Narratio.

I. *Redde rationem villicationis tuæ:* Reddenda est ratio operum nostrorum in hac vita per confessionem, ne à nobis in morte seuerius exigatur, V. Confessio, Mors, Item in Catech. cap. 4. Confessio, et cap. 5. 4. nouissima.

II. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis.* Reddenda peccata per elemosynas, V. Liber- alitas: Item in Catech. cap. 3. oper. 4. misericordia.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

H *Homo quidam erat diues:* Diuitiæ cælestis Patriæ his perituris præferendæ sunt. *Et habebat villicum:* Nos omnes in hac vita villici Dei sumus.

Diffamatus est: Cauenda Testimonia falsa sunt, seu accusationes. 2. Amor proprius in se prodigus, in alios durus accusator.

Quasi dissipasset bona: Adiungit quasi, quia nullus Deum suis bonis & Domini priuare potest. 2. Etiam bonæ famæ cura habenda est, Alapide 2. Cor. 3. v. 45.

Quid hoc audio de te? Deus ad vindicandum tardus in hac vita est. 2. Abusus diuinæ bonitatis rigorem iustitiæ prouocat.

Redde rationem villicationis tuæ: Quam horrendum sit futurum iudicium post hanc vitam: 2. Memoriam iudicij istis semper præ oculis habendam esse, cum valde ad salutem nostram operandam, conducatur: Vide Alapide Rom. 14. versu 10. 3. Diem iudicij instare, Alapide Philip. 4. versu 6. 4. In iudicio isto quisque suum onus portabit, idem Galat. 6. versu 5. 5. Quisque habet librum computum & rationum cum Deo, Philip. 4. versu 15. 6. Liber vitæ quid sit, & quomodo in eo scribamur, Philip. 2. versu 2. 7. Dilatio reddendæ rationis vsque ad finem vitæ nostræ, incurios haud facere debet: 8. Cura carnis, & neglectus animæ, terribile reddit tribunal Dei: 9. Deus exacte, & vsque ad vitimum obulum requirit in altera vita: 10. Reddenda erit ratio de vita nostra integra, cui plus impenderit, an sensualitatibus & vanitatibus, an vero in seruendo Deo & pauperibus: 11. Permutat Deus munia & status ad cohibendos homines.

Aut villicus vtrase: Hic agi posset de examine conscientiz, quam bonati praxis quotidie

se examinare vesperi ante cubitum, & quam utilitatem afferat.

Domini aufert à me villicationem: Non conquerendum est, dum Deus aufert bona temporalia, uxorem, maritum, filiorum, charissimum, patrem vel matrem &c. quia Dominus omnium illorum est.

Facite vobis amicos de mam ma iniquitatis. Opera misericordiae, p. trocinium parant apud iudicem.

Quantum debes? Examinando conscientiam nostram facile videre poterimus, quanti sumus Deo debitores.

Filij huius seculi prudentiores filij lucis: Sapientia huius mundi stulta est, vide Alapide 1. v. 20. Item 1. Cor. 3. v. 18. & 19. De prudentia carnis & spiritus id m Rom. 8. v. 6.

Dominica LX. post Pentecosten.

Luc. 19. *Cum appropinquatus.* Narratio.

I. **V**idens civitatem fleuit super eam: Anima peccatrix rectè comparatur Hierosolymæ breui destruendæ, talem animam Christus luget, quia illa seipsam non desiet lacrymis poenitentiae, Vide *Peccatum Poenitentis*; etiam in *Catechesi*, cap. 4.

II. Scriptum est, quia domus mea domus orationis est. In Templo non fabulis, sed soli orationi i vacandum est, V. *Oratio: Ecclesia item in Catech. cap. 2. de Orat. Dominica*, &c.

Conceptus aliq de eodem Evangelio.

Videns civitatem fleuit super illam: Quomodo Dei amor in hominem & indignatio in peccatum simul configant: 2. Quanti momenti sunt iustorum lacrymæ etiam peccatorum apud Deum si ex contrito corde promanent: 3. Non minus gaudium Deo iusti pariunt, quam impij dolorem: 4. Tam inuitus est Deus ad punitionem, quam inimicus ad vindictam pronus: 5. Fleuit Iesus praevisas Ecclesiae suae afflictiones & damna: 6. Causa propria animæ nostræ tam debet nobis cordi esse quam Christo: adeoque à nobis seriò deseri.

Si conueneris & ru: Prosperitas huius mundi oculos nostros claudit, aduersitas illos aperit: 2. Cæcitas mentis quantum malum: 3. Cæcitas vrbis Hierosolymitanæ causa fuit exitij illius, Vide Alapide *Hebraos* 10. v. 25. *Num.* 260. 4. Sicut suo tempore Deus civitatem puniuit istam, ita nunc peccatores scelcrum mensura impleta: Idem 1. *Theff.* 2. v. 16.

Conquiescere: Tribulationes Ierosolymita-

næ ciuitatis, Symbolum sunt angustiarum quas anima patitur in mala conscientia.

Dominica X. post Pentecosten.

Luc. 18. *Dixit Iesus ad quosdam.* Narratio.

I. **N**on sum sicut ceteri hominum: Vitium est iactantiae prae se alios alpernari: V. in *Appar. Iactantia*.

II. Omnis, qui se exaltat, humiliabitur. Superbis proxima est Dei vindicta & ruina: V. *Superbia* ibidem.

III. Et qui se humiliat exaltabitur. Proprium est Deo humiles exaltare in vita praesenti, & futura: V. *Humilitas* ibidem.

Conceptus aliq de eodem Evangelio.

Duo homines ascenderunt in templum Luc. 18. Cor humile orantis capacissimum ad hauriendum gratiam: 2. Accessum praebet Deus humilibus in domum suam, superbis negat.

Apud se orabat: Oratio quæ tantum fit labijs, nulla est, nec ab angelis ad eorum desertur, mens quoque ad Deum eleuetur & collaboret iuxta illud Christi *populus hie labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me.*

Gratias tibi ago Domine: Immunis à grauioribus tantum delictis vere probus haberi nequit: 2. Pro omnibus Deo gratiæ agendæ sunt affiduo.

Non sum sicut ceteri hominum: Nostri non aliorum det. èus considerandi sunt. *Cornelius Alapide* 1. *Timoth.* 1. v. 13. Item *Galat.* 6. v. 4. 2. Quomodo omnes debeamus putare alios meliores: Idem *Philip.* 2. v. 3.

Publicanus à longe stans: Verecunda & humilis confessio, vincit cor Dei offensi. 2. Humilitas viam ad cælum sternit.

Deus propitius esto mihi peccatori: 1. Prius detestanda delicta sunt, vt Deo conciliemur: 2. Nihil contra corruptæ naturæ prauitatem praestantius, quam propriae imbecillitatis confessio.

Descendit hic iustificatus in domum suam: Deus promptissimus & paratissimus ad peccatorum recipiendum, & peccata eius condonanda.

Omnis qui se humiliat exaltabitur: Tam auertitur Deus à superbis se erigentibus, quam ad humiles conuertitur.

Dominica XI. post Pentecosten.

Marc. cap. 7. *Exiens Iesus*. Narratio.

I. **A**dducunt ei surdum, & mutum: Surdus est qui non audit verbi Dei præcones: V. *Prædicatio.*

II. Item mutus est qui non audet peccata sua confiteri, V. *Confessio: sitem in Catech. cap. 3.*

III. *Bene omnia fecit, & surdos fecit audire & mutos loqui.* Inter maxima Christi miracula non minimum est tales surdos & mutos per gratiam suam ad pœnitentiam adducere: V. *Christus: Item in Catech. cap. 4. exempla pœnitentia.*

Conceptus alij de eodem Evangelio.

Adducunt ei surdum & mutum Marc. 7. Proximi necessitatibus prospiciendum, la Nuza *Hom. 22. n. 2. 3. 4. 2.* Theophilactus putat per dæmonem hunc surdum & mutum effectum esse: Dæmoni certè proprium est, homines surdos facere *Hom. 19. n. 43. 44. Mures ibidem n. 49. & seg. 3.* Felix quem Dominus periculo subducens curat & saluat: 4. Non minor miseria spiritualiter, quam corporaliter esse surdum & mutum: 5. Periculosum malum, cui curando non queritur medicina: 6. Surdus & mutus peccator est *Rom. 6. v. 9. Alapide.*

Apprehendens eum de turba scorsim, 1. Cura & correptio fraternalis seorsim, & amicè faciendâ.

2. Si sanari cupis à Domino, subducas te aliquantisper mundanæ turbæ. *Lanuza Hom. 31 num. 12. 13.*

Terigit linguam eius, 1. Linguam particularem & accuratam requirit medicinam, *Hom. 23. n. 25. & segg. Item Hom. 31. num. 5.*

2. Lingua bene custodienda est à mendacijs, impudicijs, detractionibus &c.

Susscepit in calum, & ingenuit. Peccatoribus non est acerbe irascendum, sed misericorditer compatiendum, *Lanuza hom. 31. n. 56. item homilia, 32. n. 68. 69. homilia, 26. num. 42. 43. hom. 25. n. 89. hom. 38. n. 140.*

Præcepit ne cui dicerent, 1. Bona opera per studium humilitatis abscondenda, idem *hom. 1. n. 28.*

Quanto magis tu abscondes, tanto Deus aperit: nulla manifestabit, *hom. 26. n. 17. 18. 19.*

Bene omnia fecit. In utilitatem proximi bene faciendum, non sicut aliqui mundani homines, qui multa magnificè operantur, sed

in bonum proprium, & in damnum creditorum, pauperum, subditorum, proximi, *hom. 8. n. 44. & segg. Item homil. eadem n. 39. vs. que 45.*

Dominica XII. post Pent.

Lucæ 11. *Beati oculi*, Narr.

I. **D**iliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, v. in Appar. *Amor Dei: Item in Catech. c. 3. de Charitate.*

II. *Et proximum tuum sicut te ipsum*, v. *ibid. Amor, & Charitas proximi.*

III. *Homo quidam incidit in latrones, qui & disperserunt eum.* Hac parabola pulchrè exhibetur status peccatoris, cuius plagas sanat Christus tanquam pius Samaritanus, v. *ibid. Benignitas Dei, Christus &c.*

Conceptus alij de eodem Evangelio.

Diliges proximum tuum sicut te ipsum, 1. Dilectio proximi prævalet dilectione sui ipsius, vide *Dominicam 17 post Pentec.*

2. Sine dilectione est, qui se à proximi subdicio auerit.

3. De dilectione vtraque, vide *Alapide Rom. 13. v. 9. n. 182.*

Quid faciendo vitam æternam possideo &c. Etiam tu hæc esse debet præcipua cura & sollicitudo, nam vita præsens brevis & ærumnosa est, indigna nostris votis, quibus æterna & longè maiora parata sunt, *Lanuza hom. 32. n. 70. 71. 72. item. hom. 49. n. 4. 5. 6.*

Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Iericho. Per hunc hominem intelligi potest Genus humanum, quod per Adam, veluti direptorem æternæ felicitatis, exutum est donis gratiæ: ac præterea in tribus animæ potentijs grævia vulnera accepit. Huic medetur Christus verus Samaritanus oleo charitatis &c.

Infundens oleum & vinum. Peccator mansuetudine & lenitate conuertendus, tractandus, corripiendus, non iracundia, & asperitate, ne arceatur à confessione & remedijs salutis.

Dominica XIII. post Pent.

Lucæ 17. *Dum irret Iesus*, Narr:

I. **O**ccurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt à longè. Decem leprosi mysticè sunt homines inflicti peccatis contra decem præcepta, qui ideo longè abstant à Christo, v. *Peccatum, Item in Catech. c. 3. in 10. Præcepta.*

II. *11c*

II. *In ostendite vos Sacerdotibus.* Remedium contra lepram peccati optimum est se mani festare Sacerdoti per confessionem, vide *Confessio*, Item in *Catech. de Sacramento Pœnitentia*, Item *Remedia sing. peccat.*

Conceptus aliq. de eodem Evangelio.

Occurrerunt ei decem viri leprosi, Lucæ 17. Morbus & vexatio, occasio tuere, cur hi 10. leprosi ad Christum accurrant, sic tribulatio nos ad Deum reducit, *Salazar in Prom. Tom. 1. pag. 20 l. n. 86.*

IV. Lepra contagiola est, ideoque vitanda, ita malum consortium, exemplum &c. Alapide 1. Cor. 6. versu 14. Hebra. 1. versu 25.

V. Sicut mala societas noxia, ita bona maximam ad virtutem incitamentum. Idem Hebra. 10. v. 24.

Steterunt a longe. Melius fuisset propius accedere, nam David dicit *accedite ad eum & illuminamini*, à longe stant, qui volunt se ostendare, sed non præcitant, id est non ad actum perueniunt.

Ostendite vos Sacerdotibus. Requirit Deus, remissa culpa, satisfactionem pœnalem ostendendi se Sacerdoti.

Dignitas Sacerdotis maxima, Alapide 2. Cor. 3. v. 6. Et Hebr. toto capite.

Non est inueniendus qui rediret, & daret gloriam Deo, 1. Ingratitudo repugnat naturæ rationali, & animalibus detestabilis est, nam ratio docet si flagret domus, homines eripere flammis &c: quamquam inimici sint, multo magis si dona ab eis acceperimus: ratio docet, dum aliquis ægrotat, curare ut sanetur &c. Bruta docent exemplo suo gratitudinem. De leone cui spina extracta &c.

Dominica XIV. post Pent.

Matth. 6. *Nemo potest*, Narratio.

I. **N**emo potest duobus Dominis seruire. Nempe Deo & cupiditati diuitiarum, v. *Auaritia*: Item in *Catech. c. 5. de 7. pecc. Capitalibus*.

II. *Nefollicitis suis anima vestra quid mandaueris.* Hic pulchro exemplo volucrum, &c. excitamur ad fiduciam in paterna Dei providentia, vide *sup. in Appar. Spes, Fiducia*: & in *Catech. c. 12. de Spe*.

Conceptus aliq. de eodem Evangelio.

Nemo potest duobus Dominis seruire, Matth. 6: 1. Mundus ergo contemnendus eiusque

vanitates, sed Deo soli adhaerendum est.

2. Eodem loco, non potest esse habitatio Dei, & Diaboli, quia ædificia illorum nimium differunt, Deus humilis, diabolus elatus, & superbus.

Non potestis Deo seruire & mammonæ. 1. Qui diuitis acquirendis student, serui & mancipia diuitiarum sunt.

2. Dæmon homines illos decipit, sicut per spicialia punctata, quæ rem in visione multiplicat, sed nihil videnti plus tribuunt.

3. Exigit à nobis Deus integrum seruitium, vt solus Dominus, iure creationis & redemptionis, &c.

4. Qui mammonæ seruit, curis euisceratur, ideoque Deo seruire non potest.

Ne solliciti sitis anima vestra quid &c. 1. Cura corporalis moderanda, ne spirituale impediatur.

2. Cogitandum non est nobis de die crastina, quem forte non videbitur, sed hodiernus bene & sanctè transigendus.

Nomme animus plus est quam esca? Prima cura debetur animæ, tamquam parti nobiliori, 2. corpori.

Quarite primum regnum Dei &c. Seruitium mundi, & Dei sibi contrariatur, quia mundus proponit, quæ Deus prohibet.

Deus nobis sufficit, diuitiæ non possunt nos beare Alapide Philip. 4. v. 11.

Dominica XV. post Pentecosten.

Lucæ 17. *Uat Iesus in ciuitate nam*, Narratio.

I. **N**oliflere. In fletu, & tribulatione recurrendum est ad consolationem diuinam, v. *sup. Tribulatio, Consolatio diuina*.

II. *Adolescenti rila dico surge.* Quanta Christi potentia & bonitas vt homines iunet, & eleuet à morte peccati, vide *Christus, Peccatum*.

Conceptus aliq. de eodem Engang.

Ecce defunctus efferebatur &c. 1. Desendi sunt potius spiritu quam corpore defuncti, vt sunt, qui peccarunt mortaliter.

2. Tristior separatio animæ à gratia Dei est, quam à mortali corpore.

3. Nemo ætati fidat ad procrastinandam vitæ correctionem.

4. Peccatum plus damni, quam mors corporalis homini afert.

5. Quando Deus filios mori permittit, sæpe per hoc vult saluare matrem, ipsoque hoc exemplo misericordiam intimat.

Noli flere, 1. Lachrimæ quæ ad bonam, ream & sinceram confessionem seruiunt, vtilissimæ sunt.

Lachrimæ viduarum & pupillarum, cælum penetrant, & apud Deum iustitiam exigunt.

Et accessit & tetigit loculum. Christus ad visum & contactum cadaueris nihil perterritus, accessit, tetigit, mortuum resuscitauit: quid enim sibi vita timeret à morte? Non secus nobis obuiandum est diabolo & tentationibus eius, veniat licet cum magno apparatu & multitudinem, qui enim in nomine Domini pugnat, vincit.

Resedit qui erat mortuus, et cepit loqui. Cadauer demeriti, viuax, & efficax prædicator est viuentibus.

2. De morte, & mortificatione huius vitæ, vult A lapide *Coloss. 3. v. 5. n. 12.*

3. Quomodo sit mori lucrum, *Phil. 1. v. 21.*

4. Sancti quomodo ad mortem aspirauerint, ibidem *n. 4. v. 23. n. 46.*

5. Pius mors non est timenda, 2. *Timoth. 4. v. 6. n. 196.*

6. Adolescentes etiam moriuntur, adeoque semper vigilandum, 1. *Thess. 5. v. 6.*

7. Mortui moderat. sunt lugendi, *Phil. 1. v. 21.*

Dominica XVI. post Pentecosten.

Lucæ 14. Cum intrasset Iesus, Narr.

I. **S** licet *Sabbatho curare*. Diebus Dominicis & Festis exercenda sunt opera pietatis, non verò feruilia, Iudi, aut superposita. V. *Sabbathi observatio*: Item in *Catech. cap. 3. præcepto 10.*

II. *Recumbe in nouissimo loco*: Qui quærant pro Christo in hac vita esse nouissimi, in futura vita erunt primi, & contra, V. *Humilitas, Superbia.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Homo qui iam *Hydropicus* erat antecillum. *Luc. 14. 1.* Hydropicus hic ab alijs quidem ferebatur, sed & ipse optima erga Christum erat voluntate. Quare non sufficit vt alij pro nobis orent, vel quidpiam boni faciant, sed debemus ipsi saluti nostræ cooperari. Homo auarus siti rerum terrenarum insatiabilis, hydropicus est.

Cum inuitatus fueris ad nuptias: Spirituualiter ad Sacramentales nuptias inuitamur, & vltimo loco collocaere nos conuenit, id est magna humilitate accedere: 2. Quam sobrie esse confueuerint conuiuia primorum Christianorum, A lapide ad *Eph. 5. v. 19. 3.* Quomodo in nuptijs

agendum sit, nempe parcè bibere, non le inurgitare &c.

Ne forte honorator te: Nemo securius in hoc mundo sedet, quam humilis, nam nullus ciuilitum locum inuidebit.

Qui se humiliat exaltabitur: i. Nemo in cælis altius ascendit, quam qui in terris descendit: 2. Humilitas scala ad gloriam est, nam ea Christo Domino & Mariæ matri Iesu assumulamur, quæ humilitate sua meruit mater esse Iesu, iuxta Bernard. *virginitate placuit, humilitate concepit.*

Dominica XVII. post Pentecosten.

Matth. 23. Accesserunt ad Iesum. Narratio.

I. **A** ccesserunt ad Iesum *Pharisæi*: Peccatores debent accedere ad Christum per poenitentiam: V. *Pœnitentia, Spes.*

II. *Diliges Dominum Deum tuum, &c.* Debent etiam accedere per amorem Dei, & Proximi. De hoc vide *suprà* in *Dominica 12.*

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Diliges Dominum Deum tuum. *Matth. 22.* Deus à nobis totalem dilectionem appetitiuam exigit: 2. Requirit à nobis Deus, filialem dilectionem præ seruuili obedientia: 3. Non paritur Deus partem aut mensuram dilectionis, sed totum cor vult habere: 4. Vult Deus prior esse in affectu, proximus in executione: 5. Non debet dilectio Dei minor esse in aduersis quam prosperis: 6. Omnia Dei præcepta seruata facilia sunt, & qui illa obseruat, diligit Deum, iuxta illud: *Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est, qui diligit me.*

Vnus ex legis Doctor: Homo sapiens (id est qui multa scit) si scientiam suam malitiæ applicet, ad tentandum erit diabolo non multo absimilis.

Dominica XVIII. post Pentecosten.

Matth. 9. Ascendens Iesus. Narr.

I. **E** t ecce offerrebat ei *paraliticum iacentem in lecto*: Similes sunt huic paralitico, qui iacent in lecto luxuriæ, acedia, & aliorum vitiorum: V. in *Appar. Luxuria, Accedia.*

II. *Tunc ait paralitico: Surge, tolle lectum tuum*: Id est, Resurge à peccatis per poenitentiam, & deiece consuetudinem vitiorum in qua iacentes: V. *Pœnitentia* ibidem.

III. *Et vade in domum tuam*: Nempe ad Ecclesiam & Patrem cœlestem cum filio prodigo, dicens, *Peccavi in Calam & cor am te, &c. V. Confessio peccatorum ibidem.*

Conceptus alij de eodem Evangelio.

Offerrebam ei paralyticum. *Matth. 9. 1.* Affectus peccandi, & habitus hominem paralyticum & insensibilem reddunt. 2. Opus diuinum est non humanum, curare inueteratum peccatorem: 3. Fideles amici, vt hi offerentes, non minus alienum bonum, quam proprium querunt.

Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris: 1. Solus Deus iudex, & feruator cordium & reum: 2. Quantum malum sit iudicium temerarium.

Surge tolle lectum tuum &c. Nusquam homo melius est, quam dum domum cordis sui rectè disponit.

Confite fili: In Deo semper sperandum, A lapide *in c. p. 1. Hebra. 13. v. 5. n. 35. & v. 6. Ipei & fortitudinis exempla Hebra. 6. v. 17.*

R. mitemur tibi peccata tua: 1. Causa multorum malorum & afflictionum sunt peccata: 2. Fidia in Christo saluatore omnibus necessaria.

Vt autem sciatu &c. Salus corporis, ad salutem animæ ordinatur, ideo Christus ab hac incipit.

Dominica XIX. post Pentecosten.

Matth. 22. Esquebatur Iesus. Narratio.

I. **M**isit seruos suos vocare inuitato: ad nuptias: Deus mittit suos Sacerdotes, vt per prædicationem inuident homines ad fidem Christi, & vitam æternam *V. in Appar. Prædicatorio, Fides, Gloria æterna.*

II. *Illi autem neglexerunt.* Quam periculosa est negligentia, & duritia cordis quando à Deo vocamur ad animæ salutem: *V. Duritia cordis, Imobediencia, ibidem.*

Conceptus alij de eodem Evangelio.

Rexfecit nuptias filio suo *Matth. 22. 1.* Quomodo Ecclesia, & quævis anima, sit sponsa Christi, & Christo desponsata: A lapide 2. *Corinth. 11. v. 2. n. 199. 2. Perfectionissime Deo illa desponsatur per votum virginittatis 2. Corinth. 11. v. 2. n. 105.*

Et volebant venire. Omnis malitia à voluntate nostra pendet.

Misit seruos suos &c. Salus & perditio nostra

ex nobis, cum Deus hic neminem inuitandum excipiat. 2. Permittit Deus hominem tiberum, vt veniat ad nuptias vocationis diuinæ.

Perdidit homicidas illos: Postquam Deus homini misericordiam suam ostenderit, & non se emendauerit, gladio iustitiæ illum aggreditur.

Nuptia quidem parata sunt: Indignitum reno Deo, qui temporalia æternis præferunt.

Amice quomodo huc intrastis &c. 1. Christianus inexcusable, sine veste nuptiali gratiæ moriens: 2. Vestis nuptialis amissa, tempestiue recuperanda est: 3. Sordidus erit, qualitercumque vestiaris, nisi etiam charitate Christiana amiciaris.

Legatis manibus & pedibus mittite eum &c. 1. Nuptias cœlestes re puunt, qui hic imparati viuunt: 2. Inferni ignis quam horribilis. *De Ponte Tom. 2. H. 93. 3. D. pœna damni. ibidem Hom. 46. 4. De puritate requisita in sumptione venerab. Sacramenti: ibid. Hom. 82. 5. De preparatione ad eam necessaria: ibidem Hom. 83.*

Multi sunt vocati, pauci vero electi: 1. Solatium veris Christianis est, plures ex iis saluandos, quam damnandos: 2. Paucitas Saluandorum, nos sollicitos reddere debet: 3. Solummodo vnus hic non vestitus reiectus fuit, quomodo ergo pauci electi? quia amor diuino, vnus perditus, plurimi videntur.

Dominica XX. post Pentecosten.

Ioan. 4. Erat quidam Regulus. Narratio.

I. **D**omine descende priusquam moriatur filius meus: Si Regulus tam sollicitè orat pro vita corporali filij sui, quantò magis oportet habere zelum pro vita spiritali proximi sui: *V. Zelus, Amor proximi.*

II. *Dixit ei Iesus: Vade filius tuus viuit.* Quam potens est humilis oratio ad obtinendam à Christo salutem: *V. Oratio, Christus, Reuergitas, Dei.*

Conceptus alij de eodem Evangelio.

Erat quidam Regulus, *Ioan. 4.* Diues in bonis, sed pauper in fide, pro salute corporali filij sollicitus, pro salute animæ suæ nihil petit.

Erat regulus: Omnes magnates respectu Dei in hoc mundo, tantum Reguli, imò minores sunt.

Cuius filius infirmabatur &c. 1. Afflictio & ægritudo vorporis multis salutaris est: 2. Non est dignus Dei seruus, aut miles Christi, nisi exercitatus fuerit; Anima nostra, peccatis venialibus maculata, infirmatur non moritur.

Alitj ad eum : Tribulatio peccatorem ad Deum reducit, Vide supra *Domin. 13. post Pent.*

Regabat eum : 1. Orandum assidue est, vt à Deo aliquid obtineamus, vel aliquo malo liberemur: 2. Tribulatio optima orationis magistra est.

Regulus orat pro filij suis salute : 1. Opes, vitam, & honorem filiorum voluit Deus perdere ob peccata parentum: 2. Parentes filios perficere debent, vt artifices statuam, *Tom. 2. pag. 18. n. 20. Galaz. ar.* 3. Parentum probitas egregios filios efficit: *Tom. 2. pag. 239. 4.* Sicut hic Regulus, sollicitus fuit de salute corporis filij sui, ita parentes esse debent, de salute animæ liberorum: *Alapide Ephes. 6. v. 4. 5.* Liberis quantum proficit parètum pietas: *Timoth. 1. v. 6.*

Domine descende prinqquam moriatur : Compellit necessitas corporis, quos animæ salus non trahit, cupit Dominus in ægritudine & afflictionibus agnosci, vt periculosissimus Medicus.

Credidit ipse et domus eius tota : 1. Ab exemplo parentum & superiorum pendet probitas subditorum: 2. Fides illuminans, & charitas operans, ad salutem necessaria.

Dominica XXI. post Pentecosten.

Matth. 18. Simile est regnum Calorum. Narr.

I. **M**iserus Dominus seruis illius dimisit eum, & debitum dimisit ei: Docet tota hæc parabola diligendum esse proximum, & iniurias ei remittendas: V. *Amor proximi*: Item in *Catech. cap. 3. de Char. proximi.*

II. *Et iratus Dominus tradidit eum tortoribus donec redderet vniuersum debitum*: Deus ex rigore iustitiæ merito nihil remittit illis, qui nihil alijs volunt remittere: V. *Iustitia diuina.*

Conceptus alijs de eodem Euangelio.

Voluit rationem ponere cum seruis suis, *Matth. 18.* Tota vita nostra consistit in solutione debitorum, nam sumus debitores 1. Deo 2. Proximo 3. Nobis: in vsu creaturarum, & proprii corporis, & animæ.

Patientiam habe in me: Debitor & creditor patiens, est Deus, ita & nobis faciendum vt ei conformes fiamus.

Miserus autem Dominus seruis illius: 2. Deus hominem peccato obnoxium creauit, vt suam in eum bonitatem exerceret: 3. Diuina misericordia & bonitas superat malitiam hominum: 4. Nemo hic dissidat de bonitate Dei, cuius thronus gratiæ patet.

Nome oportuit te misereri &c.: 1. Meminisse misericordiæ oportet, ius suum & iustitiam non rigide exigendo: 2. Mitius agit Deus cum peccatore reo, quam homo cum debitore suo: 3. Bonitas & satisfactio redemptoris, docet nos misereri.

Tradidit eum tortoribus quoad vsque redderet: Iustitia diuina, nemini parcat post hanc vitam, sed ei soluendum erit ad vltimum obulū.

Sicut Pater meus caelestis etc. Misericordiam Dei auertunt, qui alieno exemplo non miserentur: 2. Exemplum aliorum debet nos à peccatis auertere.

Si non misereris: De remittendis iniurijs *Alapide Ephes. 4. v. 13. Rom. 12. vers. 20.* Deum oportet imitari, in remittendis offensis: *Ephes. 5. v. 1.*

Dominica XXII. post Pentecosten.

Matth. 22. Absentes Pharisei. Narratio.

I. **A**bsentes Pharisei consilium inierunt ut caperent Iesum in sermone: Similes Phariseis sunt homines fallaces qui student alios decipere in verbis, contractibus &c. V. *Alustia, Mendacium.*

II. *Magister scimus quia verax es, et uiam Deum ueritate doces, & non est tibi cura de aliquo*: Ars fallendi præcipua, est adulatio, ideo ab adulatoribus cauendum: Vide, *Adulatio.*

Conceptus alijs de eodem Euangelio.

Absentes Pharisei consilium inierunt. *Matth. 22. 1.* Frustra improbi impugnant ueritatem & iustitiam: 2. Captiosi homines, vulpibus similes: *Salazar Tom. 1. pag. 268. num. 245. 3.* Dolosos & adultores Deus odio habet *Tom. 1. pagina 460. numero 139. 4.* Proprium adulatorum est, præsentibus blandiri, & absentibus detrahere *Tom. 1. pag. 922. num. 240. 5.* Eorum guttur, optime dicitur sepulchrum patens: *Tom. 5. pag. 983. num. 37.*

Cogitauit autem Iesus cogitatione &c. Deus cunctas cogitationes cordis cognoscit ac inuictur.

Cuius est hæc imago? 1. Denarius anima nostra est, imago in ea est Dei, quia imagine Sanctissimæ Trinitatis insignita est: 2. Omnes apud Deum æquales sumus signatura creationis: 3. Dependet homo totus à Deo, sicut umbra à corpore: In quo sita sit imago Dei in homine, *Alapide Ephes. 4. vers. 24. 5.* Imago ueri Chri.

Christiani, *Ephes. 6. v. 13. & seqq.* Vt pecunia, ita anima infiguita imagine Dei debet manere, vt pretium habeat.

Reddite qua sume Caesari Caesari. 1. Hominibus, id est, superioribus dandum est, & obediendum, in quantum non legibus diuinis prohibetur, quod præcipiunt, *Alapide Tit. 3. v. 1. & 2.* 2. Totus homo cum tribus suis potentibus & omnia quæ habet, Deo debentur & reddi debent.

Dominica XXIII. post Pentecosten.

Matth. 9. Loquente Iesu ad turbas, Narr.

I. **S**i tetigero tantum vestimenta eius salua ero. Si tangere vestimenta & reliquias Christi & Sanctorum confert ad salutem, quanto magis tangere corpus Christi in sacra Communione, v. *Eucharistia*.

II. *Confido filia, fides tua te saluam fecit.* Cum viuâ fide & fiducia ad Christum, & sacram Eucharistiam accedendum est, v. *Fides & fiducia*: Item in *Catech. c. 1. de fide*.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

A Dorabat eum, *Matth. 9.* Tribulationes & miserix, etiam Principes se humiliare coram Deo cogunt.

Filia mea modo defuncta est. Quia filia in domo Principis mortua erat, tota domus turbata erat, pari modo fieri debet, dum anima peccato mortali mortua est.

Veni impone manum tuam. 1. Manus Dei, auxiliatrix omnibus ad salutem necessaria, 2. Necessaria impositio manus Sacerdotis, ad animæ viuificationem.

Accessit retro. Qui peccat, retrocedit & Deo deuiat, nam peccatum pudorem generat, quo minus propius accedere audeat.

Dicebat intra se, si tetigero tantum &c. Ex defectu fidei, exiguis tractus sacræ Communionis à tangente percipitur, 2. Deus facilius remedium animæ, quam corpori præscribit, quia illam plures facit.

Dominica XXIV. post Pent.

Matth. 24. Cum videritis abominationem, Narr.

2. **S**urgens enim Pseudochristi & Pseudopropheta &c. Monentur Christi fideles vt caueant à fallacia & hypocrisis hæreticorum, vt *Fallacia, Hypocrisis*: Item in *Catech. c. 1. de fide*.

II. *Et tunc tradebunt Ethnum hominis remanentem*

in nubibus caeli, cum virtute multa, & maiestate v. sup. in Dom. 1. Aduentus de extremo iudicio: Item in Catech. de 4. Nouissimis.

Conceptus alij de eodem Euangelio.

Tunc qui in Iudæa sunt fugiant ad montes, *Matth. 24. 1.* Solitudo quam desiderabilis, & secunda, quia hominem à multis malis præseruat, nempe detractioe &c. 2. Societas malorum, quantum bonos affligat, *Hebr. 10. v. 27. n. 164.*

Cum videritis abominationem desolationis. Oblitio Dei & salutis, rectè dicitur abominatio desolationis.

Tunc parebit signum Filij hominis etc. Crux Christi signum erit iustis ad gloriam, iniustis ad confusionem.

Mittet Angelus suos cum tuba, Tuba prædicationis incutiat timorem, ne tuba iudicij incutiat æternum dolorem & desperationem.

Nisi abbreviatis fuissent dies illi. Peccatores dies suos abbreviant, quam maxime pondere peccatorum: & moriuntur ante tempus suum.

Similitudo sit horologii, si plura pondera ei appendantur, citius cursum seu circulum abfoluet, quâ si pondus conueniens appendatur. Reliqua vide, prima Dominica Aduentus.

P R A X I S

Concionis consicienda in Festis Sanctorum ex Apparatu superioris &c.

Praxis prima de quoniam Festo.

Prima est communis cum Dominicis. In prima parte Concionis enarrari poterit totum Euangelium quod in Festo Sancti occurrit, deducendo iuxta methodum ostensam in Euang. Domin. I. Aduent.

In secunda parte, eligenda est in Euang. vel Epist. aliqua Sententia particularis, quæ referri possit ad aliquam virtutem in Apparatu contentam: v. g. de Apostolo referri poterit ad *Amorem Dei, Fidem, Zelum etc.* & ad *Vitia* illis opposita in Auditoribus emendanda. De Martyre ad *Fortitudinem, Patientiam, Perseuerantiam etc.* De Confessore ad *Abnegationem, liberalitatem, humilitatem etc.* De Virgine ad *Castitatem, Oracionem, Amorem Dei etc.* Prout materia & vita requirit.

Tertia

Tertia pars eodem modo de alia quapiam *Scientia* ex eodem Euangelio vel Epistola conficienda erit. Conclusio poterit esse brevis repetitio præcedentium, hortando & commouendo ad imitationem Sancti, vel dehortando à vitiis oppositis.

Praxis secunda de eodem.

Prima & præcipua pars consistet in vita & morte Sancti enarranda, siue ex Breuiario, siue ex alio Authore, applicando, eius virtutes ad mores Auditorum, & hortando ad imitationem.

Secunda pars fiet eligendo ex vita Sancti vnum particulare punctum quod in ea maxime elucet, v.g. in vita S. Nicolai insignem eius Liberalitatem erga egenos, recurrendo in Apparatu ad v. *Liberalitas*, & eam ex materia ibi inuenta fusius deducendo, & auditoribus inculcando.

Tertia pars simili modo conficietur, de felici morte & gloria huius Sancti, auditores hortando ad eius imitationem, felicem mortem, amorem Dei, spem gloriæ, recurrendo in Apparatu ad v. *Mors*, *Amor Dei*, *Spes*, *Gloria celestis* &c.

Censui etiam, pro maiori Lectoris commo- do, hic in particulari subiiciendam seriem omnium Festorum per annum, cum breui Annotatione Diei, Mensis, Euangelii, & Materiz quæ ex Apparatu, aut aliunde in singulis adhiberi possit.

FESTORVM OMNIVM

Series per Annum, cum Annotatione Diei, Euangelij, Materiz &c.

Festum Purificationis B. Mariæ.
2. Februarij, Euang.

Postquam impleri sunt dies purificationis Mariæ secundum legem Moysi etc. Lucæ c. 2. Hoc die acqui renda est puritas animi ab omni nro peccati: Vide in Apparatu, *Pauca*, *Commissio*, *Peccatum*, *Casitas* etc.

Veni in spiritu in templum, scilicet Simeon. Quo docemur, spiritu pietatis, & reuerentiz ad templum, & Eucharistiam veniendum, vt Chrijtum, in vnas & animum recipiamus:

vide in Apparatu, *Eucharistia*, *Ecclesia*, *Amar*, *Gratitudo*.

Lumen ad reuelationem gentium. Quisque in suo statu, lucernam iustitiz Christianæ gerere debet bono exemplo. Debent Christiani in Ecclesia Dei lucere velut mundi cerei, qui in hoc Festo exhibentur.

Nunc dimitte seruum tuum etc. Securus viuitt & moritur Iesu & Mariæ cultor in lumine fidei, spei, & charitatis: qui hæc negligit, mortis metu semper trepidat.

F. S. Matthia Apostoli. 24. Feb.

Consiteor tibi Pater, Domine cali & terra: Matth. c. 11. Quam necessarium est firma fide Deum confiteri, & in eius paterua bonitate confidere, præsertim inter huius vitæ tribulationes & persecutiones, vide in Apparatu *Fides*, *Fiducia*, *Bonitas diuina*, *Tribulatio* etc.

Discite à me quia mitis sum, vide bonâ *Patientia*. Et *humilis corde*, vide in Apparatu exempla *Humilitatis*, in Chritto, & Sanctis.

Cecidit fors super Matthias, Matth. 2. 1. Non est fors aut fortuna humana quæ cuncta regit, sed diuina prouidentia, cuius hæc fors effectus fuit. Quisque suam à Diuina electione reprobationem sibi adscribere debet.

Venite ad me omnes qui laboratis &c. Exoneratio cordis à pondere peccati parit summam animi quietem. Promittitur auxilium & solamen oueratis, & libertinis ad Deum recurrentibus.

Discite à me quia mitis sum & humilis corde. In mansuetudine & humilitate perfecta cordis quies fita est.

Tollite iugum meum super vos. Seruitium Dei pacificum & honorabile est.

Iugum meum suauis est & onus meum leue. Vn-ctio gratiæ Dei cum spiritu patientiæ, reddit iugum crucis leue.

F. Annuntiationis B.V. 25. Mart.

Ingressus Angelus ad eam dixit, *Aue gratia plena*, Lucæ 1. Quanta sit plenitudo gratiarum in Virgine Deipara, vide in Appar. *Deipara*, item de cultu Deiparæ & Sanctorum conti à Nouatores sup. Theol. Tripartita, *Tomus 1. pag. 231.*

Ecce ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum. Virgo Maria per humilitatem concepit, & Dei mater effecta; & supra omnes puras creaturas exaltata est: quam ergo nobis operæ iudum humiliari in terris, vt exaltemur in cælis,

cœlis, V. in Apparatu *Humilitas*, *Beatitudo*, *Gloria*.

Respexit humilitatem ancilla sua. Felix quem Deus oculo gratiæ suæ respicit, ut exaltet, præcipue humiles.

Missus est Angelus Gabriel. Homo humilis maxime Angeli dignus est consortio.

F. S. Philippi & Iacobi Apost. 1. Maij.

Non turbetur cor vestrum, creditis in Deum, & in me credite, Ioan. 14. Quanti momenti sit vera fides, vide in Apparatu *Fides*. Sed sola Fides non sufficit ad salutem sine bonis operibus, vide de hoc in Theol. Tripart. Tom. 1. pag. 191.

In domo Patris mei mansiones multa sunt. In cœlo quam vasta sint beatæ cœlorum spatia. Quanta & quam diuersa animi & corporis felicitas, vide in Apparatu *Beatitudo*.

Ostende nobis Patrem & sufficit nobis. Abnegatio sunt creaturæ ut Creator inueniatur, qui solus animam satiat, Vide *Abnegatio*.

Non turbetur cor vestrum: Difficillimum sanè est in hoc tribulato mundi pelago se quietum, & imperturbatum conseruare. Stoici omnem sollicitudinem ex corde humano auferre studebant, sed in vanum laborarunt, solus id potest mundi propter Deum contemptus.

F. Natiuitatis S. Ioannis Baptista.

24. Iun.

Elisabeth impletum est tempus pariendi, Luca cap. 1. Non sufficit concipere bona proposita, sed debet adesse tempus pariendi in exequendo: Vido *Penitentia*, *Abstinencia*, & alias virtutes. Nec parentibus sufficit prolem parere, sed debent illam in bonis moribus educare: Vide in Appar. *Filiorum educatio*: Et *Zacharias Pater eius repletus est Spiritu sancto*. Multi magis student repleti vino, aut opibus, quam Spiritu sancto orationis, & amoris Dei, vide in Appar. *Ebrietas*, *Auaritia*, *Oratio*, *Amor Dei*.

Quis putas percipisse erit, Luca 1. Præstat magnum esse coram Domino quam mundo: Quis que hic in Theatro mundi placere debet Creatori suo & spectatori Deo apud quem præternuntur pauperes & humiles serui Dei cum sancto Ioanne.

F. SS. Petri & Pauli Apost. 29. Iunij.

Quem dicunt homines esse Filium hominis? *Matthæi cap. 16.* Notæ & signa quibus vera Christi Ecclesia à modernis Sædis discernitur, Vide in *Theol. Trip. Tom. 1. p. 29. 52.*

Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Agnoscenda est necessaria auctoritas infallibilis in Pontifice Romano Petri successore, Vide in *Theol. Trip. Tom. 1. p. 29.* Quodcumque solueris super terram erit solutum & in cælis: Vide ibidem de Confessione peccatorum, & in Appar. Ver. *Confessio*.

Caro & sanguis non reuelabit tibi. Fides & zelus gloriæ Dei à carne & sanguine non docentur: Contraria iuggerunt homini caro, & Spiritus Dei: Terra tantum non cœlestia à carne & sanguine suadentur.

F. Visitationis B. Maria. 2. Iulij.

Exurgens Maria abiit in montana cum festinatione, Luca c. 1. Nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia, Vide in Apparatu, *Amor*, *Zelus*.

Vnde hoc mihi ut ueniat mater Domini mei ad me? Accommodandum hoc est aduentui Christi ad nos in Communione, Vide in Appar. *Eucharistia*.

Beata quæ credidisti. Vera Fides radix beatitudinis, vide in Apparatu. *Fides*, *Beatitudo*.

Abiit in montana cum festinatione. Mulieres extra domos suas festinantur sua peragere debent sine otiosa euagatione.

Et uisitauit: Quomodo nos Deus sæpissime uisitet vnum tribulatione, alterum consolatione, alterum desolatione, alium ægritudine &c.

Exultauit spiritus meus: Lætitia iniquorum spiritum non tangit, sicut lætitia iustorum.

F. S. Iacobi Apostoli. 25. Iulij.

Acceffit ad Iesum mater filiorum Zebedæ adorans & petens aliquid ab eo: *Matth. cap. 20.* Oporter Deum adorare, id est, per Bona opera Iustitiam, Abstinenciam, Obedientiam mandatorum, prius honorare, & postea beneficia ab eo postulare: aliqui contrarium faciunt, & ideo quod petunt à Deo non impetrant, vide in Apparatu, *Obedientia*, *Abstinencia*, *Opus bonum* &c.

Christus autem dixit ei, Quid vis? Quanta benignitas Dei, paratus est nobis dare quod volumus, modo bona bene velimus, & ad nostram

ltram salutem, vide *Bemignitas Dei*. Sed ecce stultam matris postulationem, *Dic vt sedeamus hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad sinistram*: Vide, *Superbia*. Respondit merito Christus, *Nescitis quid petatis*. Hinc discite quid, & quomodo orandum: Vide in Apparatu, *Oratio*.

Sampsoni fortissimo similis videtur sanctus Iacobus Apollolus: etenim sicut ille sponfam gentilem acceperat; hic in Hispaniam pergendo, primus exiit Apostolorum qui Gentibus prædicauit: 2. Si Sampson moriendo plures occidit inimicos, quam viuendo, sanctus Iacobus plures post mortem quam in vita conuertit: 3. Si ille in ore Leonis mel reperit, hic in ore crudelis Leonis carnificis inquam, fidei confessionem inuenit: 4. Si ille in manus inimicorum suorum ad dilecta sua traditus fuerit, hic propter amorem, quem erga sponfam suam, ludæam nempe, gerebat, ab Herode captus, & condemnatus fuit: Vterque denique fortitudinem à sancto Spiritu se recepisse cognouit.

Dic vt hi duo filij mei sedeant &c. Matth. 20. Prius hic standum & laborandum, & patientiam, quam sedendum in regno Dei: Qui Deum ex amore proprio colunt, sibi non Deo feruiunt.

Nescitis quid petatis: Qui temporalia præ caelestibus petit, nescit quid petat: Nesciunt parentes & homines carnales, quid sibi & filijs expectant.

Festum Assumptionis B. Virginis. 15. Aug.

Intrauit Iesus in quoddam castellum, & mulier quaedam Martha nomine excepit eum in domum suam. Quanta merces Hospitalitatis & liberalitatis, præcipue erga Sacerdotes, & Ministros Christi: Vide in Appar. *Hospitalitas, Liberalitas*.

Martha, sollicita es, & turbaris erga plura. Sic turbantur qui nimis multa volunt habere in diuitijs, delicijs &c. Vide in Appar. *Auarietas, Gula &c.* Porro vniam est necessarium. Veræ diuitiæ, deliciæ, beatitudo sunt in solo Deo: Vide in Appar. *Beatitudo vera*.

Fuit beata Maria sors exiguus præ humilitate, & creuit in flumen magnum propter abundantiam gratiæ: & in solem conuersa est, propter gloriam, ideoque de ea melius quam de regina Esther illud dictum fuit.

Mariam optimam partem elegit, qua non &c. Luca 10. Pars optima in electione vitæ actiue

& contemplatiue inuenienda: In amicitia Iesu & Mariæ nobis pars optima querenda.

Martha, Martha sollicita es: Non oportet se nimis dare in conquirendis rebus transitorijs, ne sic æterna obliuiscamur.

F. S. Bartholomæi Apost. 24. Aug.

Exijt Iesus in montem orare, & erat permouens in oratione Dei, Lucæ 6. Quantum absunt qui noctes & dies totos transigunt in symposijs, aut in otio, & vix mediam horam in oratione, Missa &c. vide *Ebrietas, Otium, Oratio*. Et exemplum est in ipso BARTHOLOMÆO, qui scribitur centies de die, & centies de nocte, & quidem fluxis genibus Deum orare solitum.

Et omnis turba quærebat eum, i. Christum; tangere, quia virtus de illo exibat & sanabat omnes. Quare nos non sanamur à morbis nostris animi, & corporis? Quia non satis sæpè & deuote quærimus Christum tangere in sacra Communione: Vide in Apparatu, *Eucharistia*.

Sponsa in Canticis dilectum suum querens male excepta fuit ab excubijs. *Tulerunt pallium meum, & vulnerauerunt me*. De hoc tamen minime conquereretur, sed præ amore Sponsi langueret. Pari modo S. Bartholomæus, adeo diuino amore inflammatus fuit, vt nihili faceret pallium, id est, pellem suammittere, modo Saluatorem suum retinere posset.

Apostolus Paulus corpus nostrum Donum vocat: Sancti de corpore exire non magis curabant, quam domo egredi. Sic S. Bartholomæus libenter propriam reliquit pellem, sciens sibi aliam meliorem præparatam.

Rursum circumdabor pelle mea &c. Iob. 19. Induenter bonis æternis qui hic pro Christo temporalibus se exuerunt.

F. Natiuitatis B. Virginis, 8. Septemb.

Iber generationis Iesu Christi, Matthæi 1. vide in Apparatu, *Dispara*, & eius prærogatiuis, & *Casitate, Charitatem*, &c. vt supra in alijs eius Festis, præsertim Annunciationis.

Liber generationis, Matth. 1. Felix nobilitas Christianorum est spirituali generatione in Iesu & Maria.

De qua natus est Iesus qui vocatur Christus. Fortitudo animi coheredes nos facit Iesu & Mariæ.

Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, Apoc. 21. Sub protectione tabernaculi Mariani cultores eius quiescunt.

F. S. Matthæi Apost. 21. Septemb.

Vidit Iesus hominem sedentem in selonio Mat-
thæum nomine, & ait illi, sequere me. Mat-
thæi 9. Vide hic *Benignitatem Dei* omni generi
hominum dicentis, sequere me, 2. Quam fe-
lix de quo exemplo Matthæi dicitur, *Surgens
secutus est eum*. Vt Christum sequaris necesse
est prius surgere de cœno vitiorum, *Anari-
tia, Luxuria &c.* Item surgere de lecto Otij &
Acediæ in quo pigri iacent: vide in Appar.
Acedia.

Vidit Iesus hominem sedentem, Matthæi 9. Vir-
tus in oculo Christi trahente miraculosa. De-
serenda sunt viliora bona mundi, pro pretio-
sis cæli. Oculis diuinæ misericordiæ miseros
peccatores benignè respicit & vocat:

F. S. Michaelis Archang. 29. Septemb.

Quis putas maior est in regno cælorum? Matth.
18. Sola humilitas hominem exultat,
Superbia autem præcipitat in ruinam,
vti patet in lapsu Angelorum, & primorum
parentum: vide in Apparatu *Superbia, Humi-
litas*. Ideo Respondit Christus, *Nisi efficiamini
sicut paruuli non intrabitis in regnum cælorum*. Ex-
pende proprietates paruulorum esse, non stu-
dere opibus, aut honoribus, aut luxuriæ, non
simulare, non mentiri, sed potius alijs se re-
gendo & docendo præbere: vide in Appa-
ratu, *Anaritia, Luxuria, Astutia, Mendacium*.
E contra qui volunt in mundo magni esse, stu-
dent artibus politicis, simulationi, mendacijs:
vide in Appar. *Simulatio, Mendacium, Hypocri-
sis*. De his simulandi artibus politicis, præ-
clara sunt quæ deducti S. Gregorius in lib. 10.
Moral. cap. 6. & habentur in *Lect. 2. Nocturni*
de communi Confessoris non Pont. *Deridetur
iusti simplicitas &c.*

Angelus suis mandauit de te &c. Psal. 90. De au-
xilij, protectione & dignitate Angelorum.
Vita humana periculis multis obnoxia, eget
Angelotutelari. Angelorum custodia omni-
bus necessaria, ob infirmitatem & ignorantiam.

Festum S. Simonis & Iuda. 28. Octob.

Hæc mando vobis vt diligatis inimicem. Ioan.
cap. 15. vide in Apparatu *Amor proximi*.
Cui contrariatur, *Odium, Inuidia*, ibidem. *Si
mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio
habuit*: vide in Apparatu, *Patiencia, Persecu-
tio*.

Si mundus vos odit, scitote quia me &c. Ioan. 15.
*Amicis & discipulis Christi parum curandum
mundi odium.*

*Memento sermone meo, non est seruus maior
Domini suo*. Solatium afflictis atert Christi
exemplum, & monitum.

Si non venissem & locutus fuisset eis &c. Culpa
cuiusque est, non vti medijs in statu suo ad sa-
lutem necessarijs.

Mundus me odit, quia ego testimonium perhibeo.
Veritas correptionis odium parit, improbis
& superbis.

F. S. Sanctorum omnium. 1. Nouemb.

Beatii pauperes spiritus, Marci c. 5. Mundus ponit
suam beatitudinem in diuitijs, & hono-
ribus, Christus in paupertate & contemptu
mundi: vide in Appar. *Beatitudo vera*. *Ame-
gatio mundi*: contra, *Anaritia, Superbia*, ibid. *Beati
qui lugent*, v. *Pœnitentia*. *Beati misericordes*, vi-
de *Liberalitas, Eleemosyna &c.* ibid. *Beati pacifi-
ci*, v. *Pax*. *Beati qui persecutionem patiuntur*, v.
Persecutio, Odium &c.

Beati qui persecutionem patiuntur &c. Hinc
Beatitudo cælestis contraria lege obtinenda,
quam mundana.

F. S. Andrea Apostoli 30. Nouemb.

Venite post me. Quanta felicitas abnegare
mundum & sequi Christum: Vide in
Apparatu, *Abnegatio, Obedientia*, & alias virtu-
tes hominis Christiani. *Faciã vos fieri piscato-
res hominum*. Tales hominum piscatores sunt
qui alios hortatione & exemplo docent, & ad
salutem adiuuant: vide in Apparatu, *Exhorta-
tio, Zelus animarum*. Denique amor Crucis in
S. Andrea cruci affixo, v. *Persecutio, Tribula-
tio, Amor Dei*.

Ambulans iuxta Mare &c. Matth. 4. Mare tri-
bulationis se pe optima dispositio ad conuer-
sionem, & salutem.

*Venite post me & faciam vos fieri piscatores ho-
minum*. Filijs Dei omnes ad se trahere venit
ex retinaculis mundi per se & alios. Inuita
mur omnes ad arborem crucis ad carpandos
fructus salutis. Explicanda retia zelosæ cha-
ritatis ad animas capiendas.

F. Conceptionis Immaculatae B. V. 8. Dec.

Liber generationis Iesu Christi &c. Matthæi
1. Non possumus esse amici, aut imitato-
res Virginis immaculatæ nisi per castitatem, &
puritatem à macula peccati: vide in Appar. *Ca-
stitas*,

stias, Baptismus, Peccatum. De Immac. Conceptione, & cultu Deipar. Vide aliqua in Theolog. Trip. Tom. 1. pag. 137.

Psal. 19. Opus grande est non enim homini preparatur habitatio sed Deo. Omnes suos thesauros & perfectiones Deus impendit Deiparæ Virgini, tamquam suo throno, & habitaculo.

Sanctificabit tabernaculum suum altissimus. Ps. 45. Tabernaculum Marianum soli Dei Filio summo Sacerdoti sacratur.

Inimicitias ponam inter te & mulierem, Gen. 2. Sola Virgo Maria noua Eva serpentis morsum euasit, tam originalem, quam adualem.

F. S. Thoma Apost. 21. Decemb.

Thomas unus ex duodecim non erat cum eis quando uenit Iesus, Ioan. c. 20. Quam periculofum est abesse à consortio fidelium in templo, concione, sacro &c. vide in Apparatu, *Eccelesia, Exhortatio, Eucharistia. Et contra Hæreticos, v. in Theol. Trip. Tom. 1. notas ueræ Ecclesiæ pag. 32. &c. & de Sacramento Eucharistiæ & Sacrificio Missæ ibid. 6. Beati qui non uiderunt, & crediderunt: vide in Apparatu, Fides, & Eucharistia: in his Christus feliciter creditur, etsi non uideatur.*

Venit Iesus Iannus clausus. Ad Apostolos clausus Iannus intrauit, in cor tamen Sancti Thomæ intrare noluit, nisi illud aperiret, quia hominis libertatem conseruare uolens, non illi uolentiam adhibet.

Pax uobis. Iusti in medijs quoque tribulationibus pacem habent.

Dicit Iesus Thoma, noli esse incredulus sed fidelis.

Ad fidem igitur etiam pia uoluntas concurrat. Requiritur fides uia, & operatiua ad salutem, non sufficit mortua.

Beati qui non uiderunt & crediderunt. Magnum hinc nobis solatium qui credimus non per sensum sed per intellectum.

F. S. Stephani Protomartyris 26. Decemb.

Ecce ergo mitto ad uos Prophetas & Sapientes, & ex illis occidetis. Matthæi c. 23. Boni & iusti homines sunt qui præcipue à malis persecutionem sustinent: vide in Apparatu, *Persecutio, Tribulatio, Odium. Sed illarum tribulationes sunt clauis cæli. Hinc Stephanus cum lapidaretur dixit, Ecce uideo calos apertos, & Iesum stantem: vide in Apparatu, Beatitudo, Gloria cælestis, Benignitas diuina.*

Ecce uideo calos apertos. Iustus patiens iucundum Deo & cælo spectaculum est. Et uicissim solatium iustis patientibus Christum habere spectatorem & remuneratorem.

Lapidabant Stephanum innocentem & dicentem Lapidibus & malleis afflictionum aptari debemus ædificio cælesti.

F. S. Ioannis Evangelista 27. Decemb.

Conuersus Petrus uidit illum Discipulum quem diligebat Iesus. Quare Iesus Ioannem tantopere diligebat? Propter Ioannis singularem Castitatem, Humilitatem, Zelum Apostolicum, Amorem erga Christum: sicut enim ignis ignem excitat, ita amor amorem: Vide in Appar. illas Virtutes, & uitia illis opposita, ut *Luxuriam, Superbiam, uicium.*

PARS TERTIA
S V M M A
DOCTRINÆ
CHRISTIANÆ

P. Petri Canisij Soc. IESV

Cum breui Elucidatione, & selectis Exemplis
nunc primum adiectis.

Præfatio, & notitia operis.

Postquam præcedentes Tractatus pœne ad calcem adduxi, visum est multis ad subsidium animarum, à nobis unice inueniunt plurimum conuenire, si huic operi adiungeretur ipsa Doctrina Christiana breui expositione & exemplis illustrata: ut hac opportunitate tam commoda Curatores animarum ad Doctrinam adeo necessaria frequentem explicationem facilius inducantur. Eoque magis quod simul in eodem Libro adiunctas habeant Controversias Fidei, Theologicas resolutiones, atque Apparatum selecta materia: que omnia ad singulas Doctrina Christiana partes doctè accuratèque exponendas, ac probandas subsidium optatissimum suppeditant.

Ut igitur huic opportunitati, & amicorum voti operam meam accommodarem, reliquo Operi hanc Doctrina Sacra Elucidationem adiungere decreui, non sine auxilio quorundam Theologorum huius Collegij Louanienfis, qui ad hoc animarum subsidium operam, exempla quadam opportunè seligendo, promptissima voluntate obtulerunt: in hoc imitati non tantum Bellarminum summosque Theologos, sed ipsum quoque S. Augustinum, qui inter sublimiores rerum diuinarum commentationes sibi decorum existimanti de Catechizandis rudi-

bus tractatum utilissimum elaborare.

Assumpsit autem præ ceteris hac expositione elucidandum Catechismum P. Petri Canisij Soc. IESV Theologi eximij, tum propter dilucidum eius ordinem & breuitatem, tum propter communem usum atque approbationem; quam in repub. Christiana passim obtinuit. Nam, ut alia præteream, iam Ferdinandus Imperator, quam Philippus Rex Hispaniarum, hunc unicum Canisij Catechismum in suis diuisionibus prælegendum sua auctoritate aut publico diploma proposuerunt. Et usus ipse etiamnum docet quanta verborum energia, quanta soliditate Doctrina, quamque perspicua præcæserti breuitate totam Doctrinam Christianam summam complectatur.

Pro vsu autem adiuncta à nobis expositionis: Aduerte primò, promeliori distinctione, ipsum Catechismi contextum sine Questionem & Responsonem seorsim imprimi, & post modicum spatium, Expositionem cum exemplis singulis pœne Catechismi questionibus subiungi, ut una cum quaestione, qua explicatur, ipsa quoque expositio ante oculos habeatur; quod in nullo habentis Catechismo factum reperimus.

2. Aduerte, ex pecuniari delectu aliquas quaestiones præ alijs fusiùs illustrari, eo quod ad mysterium aliquod fidei exponendum, vel mores formandos plus momenti habeant, aliquas verò breuius perstringi, quia

quia vel earum doctrina spectat ad questionem principalem, quæ explicatur, vel quia in alia Catechismi parte magis appositè elucidantur, non enim debent de singulis semper questionibus exempla proferrè.

3. Quamvis sæpè de una questione plura exempla apponantur, necesse non est ut Catechista omnia simul producat, sed poterit seligere unum vel alterum quod presentibus magis convenire indicabit.

4. Narratio exempli, similitudinis, aut sententia quam seligit, ut maiori cum gratia, facundia, & arte proponatur, plurimum conducet expendere singulas exempli partes & circumstantias, quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando &c. Iuxta præxim supra traditam in fine Apparatus ad Doctrinam sacram.

Præcis tradendi Doctrinam Christianam.

PRIMò, debet Catechista ex maturioribus statuere unum vel alterum syndicum, qui pueros aduenientes suis locis ordine constituat, & in modestia ac silentio contineat.

II. Hora audita, & dato per campanam signo, Catechista stans in medio populi sui, ex utroque latere secundum sexum discreti, sicut ab omnibus videri & audiri faciliè possit, formabit signum Crucis vernaculè; & dum procurat ut omnes se præeuntem clara & distincta voce sequantur, cauebit ne quis verba sua vel anteuertat, vel iusto serius subsequatur.

III. Curabit deinde per unum à se designatum, & in medio stentem clara voce recitari orationem Dominicam vernaculè, cuius verba cæteri per partes distinctè repetent: hoc enim modo mytheria fidei facillimè memoriz mandantur tam à parvulis, quam à maioribus natu, qui alio ferè modo ea addiscere erubescunt.

Tum iterum efformabit crucem, vt supra.

IV. Primum horæ quadrantem dabit petendis quæstiunculis facilioribus, potissimum de ijs quæ scitu necessaria sunt necessitate medijs, vt Deum esse unum in Natura, trinum in Personis, Remuneratorem nostrorum operum, ac Filium Dei esse nostrum Mediatorem ac Redemptorem. Deinde necessaria necessitate Præcepti, vt Symbolum Apostolorum, decem Præcepta, septem Sacramenta, vnaque vice unum punctum accurate enucleando, & identidem idem repetendo varijs

modis & formulis vt altius inhæreant, errantes suaviter corrigendo, balbutientes iuando, omnes pro merito laudando. neque de facili quemquam corripiat, ob ignorantiam, nisi ortam ex supina negligentia.

V. Secundo quadrante quæstiones proponat paulò difficiliiores, easque fere desumptas ex ea lectione quæ Dominica proximè præcedenti publicè recitata, & explicata fuit.

Tum iubebit ex modestioribus, doctiorem aliquem clara voce pronunciare Exemplum, quod præcedenti Dominicæ Catechista attulit ad Lectionis explanationem.

VI. Tertio quadrante, iubebit binos vel plures ex aduerso stantes in medio Catechismi, & si fieri possit, loco etiam eminentiori, clarè pronunciare de memoria lectionem ea die explicandam.

Mox Catechista lectionem iam recitatam clarè & breuiter explicabit sermone facili, & ad parui (si auditorij) captum accommodato, idem sæpius alijs, atque alijs verbis repetens, adhibitis breuibus subinde interrogationibus, & responsionibus vt maiorem sibi conciliat attentionem.

VII. Quarto quadrante, unum aut alterum producat exemplum selectum, quod tragicè quidem, & cum emphasi, sed vulgari sermone & phrasè pueris accommodato narrabit: postea præmonebit, se proxima vice visurum quis narratum Exemplum optimè retinebit.

VIII. Post hæc iterum formabit crucem, iubebit legi salutationem Angelicam, vel Symbolum Apostolorum, &c. per vices; vt hoc modo omnes, qui adueniunt, ea addiscant. Concludet ipse omnibus iterum precuendo in formanda cruce, vt dictum supra. Postea pueros sine tumultu binos vel ternos ex ordine dimittat.

Aduertat autem ne Catechismus spatium horæ excedat, cum fructus temporis diuturnitate sæpius vel tollatur, vel minuatur.

IX. Singulis quos interrogauit præmiolum aliquod vel notam elargiatur statim, vel his deficientibus eorum nomen in librum referat vt postea præmio afficiantur: & adiungat ad bona responsa subinde encomium aliquod: mirum enim quantum etiam pueri laude animentur.

Oblata opportunitate sæpius incalceat obligationem quam habent Parentes vt mittant prolem ad Catechismum, vt Domini mittant seruos & ancillas, Ludimagistri scholares, Magistratus sibi subiectos, præsertim pupillos & orphanos; ac sæpius visu venire, vt quando hac in parte officio suo desunt, & ipsi grauiter

cent, & illos quorum curam gerunt, peccatis & erroribus exponant.

Obligatio Curatorum.

VT autem ipsi Curatores animarum intelligant quanta ipsi obligati incumbat ad plebem sibi commissam Doctrina Sacra instituendam, audiant ea de re Decretum Concilii Tridentini Sess. 5. cap. 2. *Archibreyteri, Plebani, & quicumque Parochi des vel qui alias curam animarum habentes Ecclesias quocumque modo obijvant, per se vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem Dominicis & Festis sollemniter plebes sibi commissas pro sua & earum capacitate pascant salutaribus verbis; docendo qua omnibus se re necessarium est ad salutem, annunciandoque eis cum breuitate & facilitate sermonis Virtus qua declinare, & Virtutes quas sectari oportet, ut pernam aeternam eu adere, & caelestem gloriam consequi valeant.* Id verò si quis eorum praesertim negligat, etiam si ab Episcopi iurisdictione quavis ratione exemptum se esse praetenderit; etiam si Ecclesiam quouis modo exemptam dicerentur, aut alicui Monasterio, etiam extra Dioecesium existentem, forsitan annexam, vel vnitam, modo re ipsa in Dioecesi sint; prouida pastoralis Episcoporum sollicitudo non desit, ne illud impleatur, *Ierem. Th. 4.* Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Atque Episcopis ibidem demandatur, vt qui post admonitionem trium mensium spatio muneri suo defuerint, ad illud exequendum, si necesse sit, per Censuras Ecclesiasticas, aut alias ad Episcopi arbitrium cogantur. Idemque de explicanda Doctrina Christiana singulis Dominicis & Festis Sollemnibus sub graui obligatione iterum denunciatur in Trident. *de Reformat. Sess. 24. cap. 4. his verbis.*

Idem etiam saltem Dominicis & alijs festis diebus pueri in singulis parochijs (Vide Const. P. V. Ex debito. 1571. quam amplius Gregorius XIII. 30. Octob. 1572.) fidei rudimenta, & obedientiam erga Deum & parentes diligenter ab ijs, ad quos spectabit, doceri curabunt, & si opus sit, etiam per Censuras Ecclesiasticas compellent: non obstantibus privilegijs & consuetudinibus in reliquis, ea, qua de praedicationis munere Sess. 3. cap. 2. de Reformat. sub eodem Paulo III. decreta fuerunt, suum robur obtineant.

Quod si ad hoc munus explendum Curatores animarum seuerissimis Conciliorum Decretis vbique adstringantur, quanto magis ea obligatione vtgentur illiqm in partibus Hæreticorum Pastoris officio funguntur. Facile enim inferent Hæretici teneris puerorum mentibus errorum suorum semina, nisi prouida veri Pastoris cura & institutione prueniantur. Inficient paulatim incautos plebis iactant animos falsæ doctrinæ veneno mortifero, nisi, contra illud virus, Doctrinæ Christianæ antidoto muniatur. Cumque pedetentim hæc pestifera lues occulte irrepserit, ignarus tenellæ ætatis animos infecerit, & cum adolescentibus error & ignorantia seorsim adoleuerit, tum demum deprehenditur per longam incuriam morbus incurabilis, & cui frustra sanioris Doctrinæ medicina admoetur. Ne igitur Curatores animarum hanc gregis sui ruinam serò luceant, & neglecti officij rationem in districto Dei iudicio reddere cogantur, ad hoc curam ac cogitationem suam serò adijciant, vt à teneris annis commissum sibi populum in Doctrinæ Christianæ mysterijs, ac Dei timore constanter erudiant: quo fiet vt animas pretioso Christi sanguine redemptas ab interitu conseruent, & amplam sibi in cælo laboris sui mercedem acquirant.

INDEX CAPITVM

Summæ sequentis.

Caput Primum. *De Fide, Ecclesia, & Symbolo Apostolorum.*

Caput Secundum. *De Spe, Oratione Dominica, &c.*

Caput Tertium. *De Charitate, Preceptis Decalogi, & Ecclesia.*

Caput Quartum. *De Sacramentis singulis.*

Caput Quintum. *De Officijs Iustitia Christiana, Peccatis, Virtutibus, & 4. Nonissimis. Cum Exemplis Constantiæ illustratis inter perpernas pro Fide Romana Persecutiones, &c.*

S V M M A D O C T R I N Æ C H R I S T I A N Æ

C A P V T L

De Fide & Symbolo Apostolorum.

Q V Æ S T I O.

Quis dicendus est Christianus atque Catholicus?

R Esp. Qu. B. p. istatis Sacramento initiatus, *tesis* Christi veri Dei atque hominis salutarem doctrinam in eius Ecclesia profiteri: neque Sectis vel opinionibus illis ab Ecclesia Catholica alienis adhaeret.

Expofitio.

Svmmā dignitas est habere nomen veri Christiani. Quia per Baptifmum, & Fidem Christianam homines fiunt filij Dei, & hæredes regni cœlestis. Quosque receperunt cum dedit eis potestatem filios Dei fieri, Ioannis 1. S. Augustinus lib. de Catechizandis Rudibus cap. 16. comparat veros Christianos cum optimo Tritico, & falsos cum Palea, quæ quamvis ad tempus cum tritico permixta fit in Area, id est, in Ecclesia, non erunt tamen simul in Horreo, id est, in Cælo. Non, inquit, sibi blandiantur quod in Area possunt esse cum frumento Dei, quia in Horreo cum illo non erunt, sed igni debito destinabuntur.

Exemplo illustri patet, quanta sit Virtus in doctrina veri Christiani, ex factis S. Dominici, qui cum diu disputaret pro Christiana Religione, contra hæreticos Albigenfes, tandem conuentum est, vt libellus S. Dominici, & alter libellus Albigenfium pro experimento veræ doctrinæ in ignem proiceretur. Et ecce, libellus partis hæreticæ statim comburitur, Libellus verò doctrinæ Christianæ non tantum ab igne non læditur, sed etiam ex igne longè profilit. Et cum secundò ac tertio in ignem proiectus fuisset, semper in virtute veræ ac Christianæ doctrinæ illæsus permanfit. Ita fufus tradit S. Antoninus in Chronico par. 3. tit. 19. c. 1. & Surius S. August.

Tanta nunquam Virtutem, ac robur suppedita: nomen *Clevis*, vt S. Blandina Virgo cum inter acerbissima tormenta inclamaret, *Sum Christianus*, nullum doloris sensum falsa fuerit, inò visa est inter summas delicias versari, vt refert Euseb. in Historia Eccles. lib. 1. cap. 5.

Tantu: honoris est nomen Christiani, vt S. Ludouicus Rex Galliarum solitus fuerit dicere, se in nulla parte Regni sui tantum honoris vnquam accepisse, quantum Possiaci. Quia nempe ea in vrbe Baptifmo initiatus Christiani nomen accepit, ideoque profitebatur se summo cum lætitiæ sensu præ cæteris omnibus in ea vrbe commorari, vti per Belleforetum in eius vita narratur.

Hinc Reges Gallix nomen *Christianissimi*, & Reges Hispanix nomen *Catholicis* pro summi honoris titulo à Sede Apostolica acceperunt, & hæcenus semper retinuerunt.

Hæretici verò, etfi vocentur Christiani, quia in nomine Christi Baptifmum susceperunt, non sunt tamen Catholicis: quia *Sectis* & *opinionibus ab Ecclesia Catholica alienis adhaerent*: exempli gratia negant Misam, cultum Sanctorum, & alia puncta fidei, quæ contra hæreticos probantur supra de Controuers. fidei par. 1. tit. 2. pag. 67. 69. & 74.

Q. Quod signum hominis Christiani?

R Esp. Signum sanctæ Crucis, quod formatur hoc modo: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, Amen.

Expof. Signum Crucis docet nos vnum esse Deum: quia dicimus, *In nomine*, non verò in nominibus. Et tres esse personas diuinas, quia additur nomen trium personarum, *Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*. Deinde manum demittendo à fronte ad pectus, profitemur secundam personam scilicet Filium Dei pro hominum salute descendisse in vterum B. Virginis *Mariæ*. Postmodò transferendo manum à sinistra ad dexteram, declaramus per Christum nos translatos esse à maledictione ad benedictionem. Hæc Myfteria scire & credere omnibus adultis

adultis necessarius est ad salutem necessitate medijs, sic vt ignorantia non excuset. *Vnde cum pradiſta praxi formanda Crucis valde apte doceri, & retineri possunt.*

Signum Crucis est Armatura hominis Christiani, vt exemplo declaratur. Constantinus Imperator ad Christianam fidem conuersus circa annum Christi 312. à Maxentio tyranno cladibus varijs affectus est: & postea à Licinio Imperatore circa annum 318. Cum autem diuino auxilio fretus cum paucis copijs hosti potentissimo occurre pararet, virtute salutaris Crucis ab imminente periculo liberatus fuit. Nam supra eius copias lucidissimum Crucis signum in aere apparuit, & vox de cælo audita est, *In hoc signo vinces*, cuius presidio munitus præclaram victoriam ab hostibus reportauit: In culus rei memoriam deinceps signum Crucis suis vexillis inscribi curauit. Baronius tom. 3. ad annum 312. & 318.

Refert S. Gregorius l. 3. Dial. c. 7. quendam Iudæum nocte ingruente vrbe exclusum, in vetusto Apollinis templo pernoctasse. Hic à tenebrosa dæmonum caterua circumcingitur. In his periculis misero Iudæo nulla spes auxilij assulget. Tandem occurrit Christianos solitos aduersus pericula se Crucis signo munire. Signat igitur se signo Crucis, & ecce tota dæmonum turba ex templo in fugam agitur, exclamans, *Vas vacuum, sed signatum.*

Genecum versus Catholicos cum hæretico iter agebant: orta subita tempestate cum tonitru & fulgure, Catholicus de more sese identidem cruce signabat: hæreticus verò per iocum & ludibrium percunctatur, an Catholicus se signando mulcas abigeret. Sed Deus non irridetur: horrendo itatim fragore crucis contemptorem fulmen è nubibus lapsum extinxit, Catholicus qui eius lateri adhaerebat incolumis permanfit. Florimon. l. 8. c. 4. §. 1.

Q. Quibus de rebus primum docendi sunt Christiani?

R Esp. De Fide, Spe, Charitate, Sacramentis, & officijs iustitiæ Christianæ.

Q. Quid est Fides?

R Esp. Donum Dei, ac lumen, quo illustratus homo, firmiter asentitur omnibus, quæ Deus reuelauit, & nobis per Ecclesiam credenda proposuit: siue scripta illa sint, siue non sint.

Expof. Fides debet esse integra: quia qui peccat in vno factus est omnium reus. Sicut

naus, quæ in cæteris integra est, si vnam rimam habeat, per eam submergi potest.

Hinc ergo erant huius temporis Libertini & hæretici, qui dicunt quemlibet Christianum in sua fide posse saluari, quod supra refutatur Tom. 1. in contr. p. 1. c. 3.

Quanta sit vis veræ fidei singulari Exemplo declaratur. Anno Christi 477. Duo Philosophi, quorum alter erat Ariana hæresi infectus, de fide acriter disceptabant. Tandem orthodoxo Philosopho visum est, relicta verborum contentione, virtute potius diuina fidei suæ veritatem comprobare; obtulitque Ariano, vt accenso igne luculento vtique in medias flammâs descenderet, & victor haberetur, qui in igne immunis persisteret. Hanc conditionem cum Arlanus detractaret, orthodoxus fidei veritati confusus, ardentem rogam solus ingressus est, & inde cum Ariano illæsus, & intactis etiam vestibus disputaui: Baron Tom. 6. anno 471. & Nicephor. Lib. 15. cap. 13.

Simile exemplum legitur in vita Sancti Patritij, qui vt Magus Fidei obtinentem conuinceret, iussit Benignum comitem suum collocari in domuncula ex aridis lignis & stipulis confecta, Magum ad exuero in domo ex humido & viridi ligno erecta: inictis vtrisque igne, Benignus penitus illæso, Magus cum tecto viridi continuo exarfit.

Huc facit exemplum S. Gregorij Thaumaturgi, qui virtute fidei montem è suo loco transtulit, & plura in Martyrum vitis prodigia. Vide supra in Apparatu, Ver. Fides.

Vide etiam obligationem ad Professionem externam Fidei, sine restrictione purè mentali, &c. supra Tom. 2. par. 2. tract. 6. pag. 180.

Q. Quæ summa est Fidei seu omnium credendorum?

R Esp. Symbolum Apostolorum, in duodecim distinctum articulis.

Expof. Symbolum Apostolorum quiuis Catholicus scire & credere tenetur: & peccant parentes filios suos illud docere negligant. Est enim norma fidei, qua Christi fideles ab infidelibus distinguunt. Sicut per teseram & Sacramentum militare Imperator proprios milites ab alienis discernit, & dignoscit.

Præclarum in hoc genere est exemplum S. Petri Martyris ex illustri Ordine S. Dominici. Cum natus esset ex parentibus Manichæosum hæresi infectis, ab ipsa tamen quasi infantia contra hæreses pugnavit. Dum puer

H 2 septem

septem annorum scholas frequentaret, à patruo hæretico interrogatus, quid in scholis didicisset: respondit intrepidè se Christianæ fidei Symbolum didicisse. Et quamvis multis Patris, Patruique blanditijs, & minis tentaretur, nunquam potuit ab illa fidei constantia & Symboli professione dimoueri. Huius Professionis magnam illi Dominus coronam præparauit. Cum enim postea factus Religiosus, magno ardore fidem & pietatem prædicaret, Deumque sæpè rogaret vt pro ea posset vitam profundere. Ecce tibi Mediolanum redeuntem hæreticus Sicarius ex insidijs aggressus est, & stricto mucrone eius capiti repetitis ictibus lethale vulnus infixit. Ille verò, in ipso mortis articulo, consuetum fidei suæ scutum assumens, Symbolum Apostolorum quod à pueritia constanter tenuit, magno animi gaudio recitauit, & cum ea tersera ad perpetuam constantiæ palmam in cœlum migravit, vti patet ex Breu. Rom. 29. Aprilis.

Q. *Qui sunt illi duodecim articuli?*

R. Esp. Hi videlicet:

1. Credo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cœli & terræ.
2. Et in Iesum Christum filium eius vnicum, Dominum nostrum.
3. Qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine.
4. Passus sub Pontio Pilato, erucifixus, mortuus, & sepultus.
5. Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis.
6. Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.
7. Inde venturus est iudicare viuos & mortuos.
8. Credo in Spiritum Sanctum.
9. Sanctam Ecclesiam Catholicam, & Sanctorum communionem.
10. Remissionem peccatorum.
11. Carnis resurrectionem.
12. Et vitam æternam, Amen:

Q. *Quid sibi vult primus Symboli articulus, Credo in Deum Patrem?*

R. Esp. Ostendit primam in Deitate personam, Patrem scilicet cœlestem & æternum, cui nihil factu impossibile sit, vel difficile, qui cœlum & terram, visibilia simul & inuisibilia cuncta ex nihilo produxerit, & producta vsque conseruat, & gubernat summa bonitate, & sapientia.

Expos. Omnipotentiam suam Deus vel maxime ostendit, creando, seu, è nihilo producendo totum hoc vniuersum, idque sine labore, sed solo nutu, & imperio voluntatis. *Dicit enim, & facta sunt omnia, mandauit, & creata sunt. Psalm. 148.* Hanc Dei omnipotentiam (vt refert Polidorus) insigniter edoctus est Canutus Angliæ Rex, qui ob magnam suam potestatem arrogantior, sedili in tumidi maris littore posito, ipsum mare sic allocutus est: *Mare tu regni mei pars es, ego tibi impero, tu mihi volo obtemperes: vix verba protulerat, continuo intumescens mare impetu in Regem facto è folio illum in terram deiecit: Ad se reuersus auream hanc protulit sententiam: Vana est omnium Regum potestas; solus Deus omnipotens: & corona Crucis imposita pietatis postea, ac modestiæ cultor exit egregius. Polyd. Virg. ex Chronic. Germanorum.*

Aliud exemplum diuinæ potentie notius, & illustrius patet *Exod. cap. 7.* Quando Deus per Moysen debellauit Regem Pharaonem conuertendo virgam in serpentem, & omnes aquas in sanguinem, & diuidendo mare rubrum, dum populus Dei transfiret, Aegyptios autem omnes maris fluctibus obruendo. *Ibid. etiam Exod. c. 14.*

Si coram adultis doctrina sacra exponatur, poterit Dei existentia & potentia doctè demonstrari ex rebus creatis, per argumenta superius tradita in *Controuer. Parr. 1. c. 1.* Vel per exempla ex Apparatu, verbo, *Benignitas Dei.*

Q. *Quid verò secundus articulus: Et in Iesum Christum filium eius?*

R. Esp. Commonstrat secundam in Deitate personam, Iesum Christum scilicet, filium Dei naturalem, vnicum illum, ab æterno genitum, & Patri consubstantialem, Dominum ac Redemptorem nostrum, vt qui nos perditos liberauit.

Expos. Augustissimum nomen Iesu in amore & veneratione habendum docuit Apostolus Paulus ad Philip. 2. v. 9. *Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen: vt in nomine Iesu omne genuflectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum.* Sed an etiam vtile est nomen illud inuocare in angustijs suis? Multò maxime: Refert Athanasius *in vita Sancti Antonij 17. Ianuarij.* S. Antonius, inuocato solo Iesu nomine, non semel integram dæmonum cohortem fugasse. Simile exemplū refert P. Petrus Ribadineira in vita S. Ignatii So.

Societatis *Iesu* Auctoris, *Lib. 5. Cap. 9.* his verbis: Dormientem Ignatium strangulare diabolus voluisse Romæ anno 354. t. audiui: Guttur eius quasi manu iniecta præfocare conatus est, tam fortiter vt nullo conatu posset Ignatius *ss. Iesu* nomen inuocare: sed cum neruos omnes intenderet, vim vi repellens in suauissimam vocem tandem erupit, *Iesumque* inclamauit: qua voce diaboli conatus repulsus est. Porro ex contentione Ignatii, quod postea vidimus, per dies aliquot rancus omnino & sine voce fuit.

S. Bernardinus ex ordine S. Francisci nominis *Iesu* summus cultor fuisse legitur.

Sed qui concipi potest *Iesum* Christum esse verum Filium Dei Patris, & ab illo per veram generationem procedere? Id facile colliges ex sequenti similitudine: Dum quis speculum intuetur, illicè producit imaginem ad eò sibi similem, vt nullum possit inueniri discrimen: quæ imago sine vilo labore, sine instrumento, in iectu oculi momentoque formatur. Pari modo Deus Pater oculo intellectus speculum diuinitatis suæ ab æterno intuitus, statim imaginem sibi ipsi simillimam formauit, & hæc imago est Filius. Sed dum nos in speculo producimus nostri imaginem, illa imago non vocatur noster filius; cur magis diuina imago vocatur Dei Filius? Id eò scilicet, quia Deus huic suæ imagini, totum esse suum totamque naturam contulit, quod nos intiendo facere non possumus. Si opus sit, plura de Christo dabit Apparatus supra, verbo, *Christus*.

Q. Quid porro tertius: Qui conceptus est de Spiritu Sancto?

R Esp. Mysterium proponit Dominicæ Incarnationis. Quia idem Dei filius de cælis descendens, humanam naturam assumpsit: sed modo singulari prolixus, vt qui conceptus fuit sine patre, ex virtute Spiritus Sancti, & natus ex Maria Virgine illibata.

Expof. Mirabilem hanc Christi in vtero Virginis Conceptionem, partumque virginem, & illæsam Deiparæ virginitatem ante partum, in partu, & post partum, iam olim à Prophetis prædictam non vno loco testantur Scripturæ. *Isaïa 7. vers. 14. Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, &c.*

Et verò quamuis hæc verba de Mysterij veritate dubitare non sinant, tamen voluit illam Deusa aliquando triplici miraculo certissimam reddere. Hæc erat dubius in re certissima ma-

gus Theologiz Doctor ex Ordine S. Domini, cî, proposita sibi non fidei, sed rationis difficultate, qui fieri posset vt Maria Mater esset, & Virgo? multos annos hæc anxia fluctatio viri animum occupauit, tunc tandem illi Magistrum misit Deus: quem putatis? Eximium fortassis Theologum? Minime: sed humilem Fratrem Aegidium ex Ordine S. Francisci, qui hominis tentationem diuinitus edoctus, baculo, quo se sustentabat, terram pulsans his illum verbis anteuenit: Frater Prædicator; Maria, Virgo est ante partum: statimque candidissimum è terra ortum est lilium. Mox iterum percussa homo: Frater, Maria, Virgo est in partu, alterumque exortum est lilium. Dein tertio terram feriens, Maria, inquit, etiam Virgo est post partum, simulque tertium prodijt lilium: quo viso miraculo Doctor Dominicanus omnem deinceps dubitationem libenter deposuit. *In Vita S. Aegidij apud Surium 23. Aprilis.*

Similitudinem, si desideres, quæ mirabilem hanc claustrum Virginalis in ipso partu integritatem aliquo modo exhibeat: hanc habe: Sol effectum suum, calorem, & lumen producit per medium aliquod corpus vitreum, ita tamen vt vitrum integrum omnino maneat & illæsum; sic & Christus in hunc mundum prodijt ex vtero Virginis, hunc omnino integrum relinquendo & inuolatum. Plura In Appar. V. Deipara.

Q. Quid vero quartus: Passus sub Pontio Pilato?

R Esp. Mysterium tractat redemptionis humanæ. Nam idem verus Dei filius secundum humanam illam naturam assumptam, extrema verè passus est pro nobis & peccatoribus omnibus redimendis. Vnde licet agnus esset sine macula, tamen sub Pontio Præside in crucem suffixus, in eruce mortuus, & sepultus fuit.

Expof. Seriem totius Christi Passionis, paucis his verbis contentam dabunt susus Evangelistæ *Matth. 27. Marci 15. &c.* imò & Prophetæ, qui de Passione & morte Domini multa vaticinati sunt, vt Davidem omittam, *Isaïa* oracula tam clara sunt, vt rectè dici queat quem rem gestam potius expoluisse, quam futuram prædixisse. *Isaïa cap. 53. & alibi.*

Sed si Christus Deus fuit: qui mori potuit? Verè mortuus est Christus, qui Deus erat & homo, secundam humanam naturam: sicut rectè loquimur dum dicimus ille homo mortuus est: cum tamen anima, quæ altera hominis

pars est, mori non possit. Figura huius mysterij in Veteri Testamento fuit Isaac diuinam naturam representans, qui occisus non fuit, sed eius loco aries, qui humanam naturam referebat. *Vt notat S. Ambrosius in Psalm 39.*

Sed age videamus quam gratia sit Passiois Christi memoria, de qua Albertus Magnus sic ait: *Simplex recordatio Passiois Domini caplus valet, quam si in regnum ammoni ieiunaret qui in pane & aqua, vel si quotidie virgibus & flagellis corderetur usque ad effusionem sanguinis.* Idem serè reuelat Deum Sancto cuidam Eremitæ testatur Ludouicus à Saxonia de *Vita Christi cap. 58. SS. Gertrudi, Brigittæ, Mechtildis, Catharinæ*, paria serè reuelata tradit Ludouic. Blossius *cap. 2. Montil. Spirit.*

Rem subinde prodigio confirmavit Deus: Seruiebat tyranno cuidam gentili captus quidam adolescens Catholicus, qui gemebundus & dolens regiam obibat, cum tamen liberalissimè haberetur, causam petit tyrannus; reposuit Dei seruus, stigmata Domini suis in corde portare. Indignatus Tyrannus, experiar, inquit, num vera sint quæ dicis: lubet itaque aperto Iuuenis pectore cor eius euelli, & bifariam secari: mirum dictu! apparuere in ipso corde, Christi Passiois instrumenta: rei nouitate attonitus Tyrannus cum suis ad Christi fidem conuersus est. *Canticum. lib. 1. cap. 25. Part. 8.*

Similia Christi Passiois instrumenta inuenta sunt in corde B. Claræ de Monte Falco, vt legitur in eius vita 17. Augusti. *Festis Mariam ex Monum. Eccl. Mont. Falconi.*

Q. Quid autem quintus: Descendit ad inferos?

R Esp. Mysterium Resurrectionis Christi complectitur, qui secundum animam quidem Patres limbo liberatus descendit: tertio vero post mortem die, resumpto corpore, vi propria factus est rediuius.

Expof. Resurrectionem suam die post mortem tertia crebro in Euangelij legitur Christum prædixisse *Matth. 13. Oportet filium hominis pati, & tertia die resurgere.* Et *Cap. 20. Filius hominis tradetur ad crucifigendum, & tertia die resurget.* Figuram huius Resurrectionis habemus in Veteri Testamento, *Genes. 42.* In Iosepho qui è carcere ad regnum euectus, Christi post mortem ad suos reditum expressit. Et *Ion. cap. 2.* in ipso Propheta Iona, qui tribus diebus, & tribus noctibus in ventre Ceti, sepulturam Christi & tempus resurrectionis expressit; sicut ipse Christus exposuit, *Matth. 12. et Luc. 11.*

Sed nec post Christi tempora defuerunt figuræ huius resurrectionis. Septem erant germani Fratres sub Decio Imperatore à patre prodi, quia Catholici, & in specu conclusi, fame omnes enecandi. Mirum dictu, post aliquot secula viui comparuerunt, eo scilicet tempore quo surrexerat hæresis, quæ resurrectionem mortuorum negabat; ex his Fratribus vnus ciuitatem ingressus omnia videt mutata, pecuniam profert alimentis aliquid cæteris comparaturus, sed nec ipse nec moneta agnoscitur. Ad loci Episcopum, quin & ipsum Imperatorem Theodosium protrahitur, qui re prudenter examinata comperit septem illos fratres annis omnino 372. dormiisse. Paulò post omnes sacro epulo resecti pariter obierunt, & cum illis simul ista hæresis extincta est.

Exemplum aliud potest esse in Lazaro post quadrimum à Christo ad vitam resuscitato, & pluribus alijs. Quod Deo non est magis difficile, quam efficere vt ex femine quod in terra sepelitur flores & fructus exurgant, de quo plura infra *Art. XI. de Carnis Resurrectione.*

Q. Quid sextus articulus: Ascendit ad cælos?

R Esp. Mysterium assert gloriæ Ascensionis Christi, vt qui post expletum Redemptionis nostræ opus, ad Patrem transiit ex hoc mundo, & cælos sua virtute Triumphator ascendit, atque in ipsa æterna Patris gloria super omnia est collocatus.

Expof. Christi gloria in Cælos ascensio nobis describitur Actor 1. *Videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum, &c.* Et olim illam videtur vaticinatus Propheta Dauid *Psalm. 46. Ascendat Deus in nubilo, & Dominus in voce Tubæ.*

Hæc Ascensio in Cælos, vti Christo gloria, ita illius grata & pia memoria hominibus salutaris est: Confirmat id Blossius hoc exemplo *rom. 1. de signis Eccles. lib. 5. cap. 2.* Nobilis quidam ethnicus iam pluribus annis iacuerat in lecto paralyticus, inuisit illum forte Christianus, narrauitque non omnino de sanitate desperatum, si spem poneret in Christo, eiusque nomen imploraret; cuius rei causa, imaginem ægro reliquit Christi ascendentis in cælum. Aegrotus, hortante Christiano, maximo animi studio Dei nomen implorauit, rogauitque vt per gloriosam in cælos ascensionem, posset è lecto sanus ascendere. Mirum dictu! multis aspicientibus repente è lecto sanus ascendit, & Christi nomen dedit: quo cognito Imperator Cochinchinæ Legatus Macaum misit qui

qui legis Christianæ predicatorum ad se accerent, quo ipse & sui subditi veram Christi legem amplecterentur.

Q. Quid septimus: Inde venturus est iudicare?

R Esp. Demonstrat extremum iudicii diem, quando Christus humana in carne v. sibi-
lis rursus de cœlo descendet, ac tremendum aget iudicium omnium, proborum ac improborum, & reddet unicuique secundum opera eius.

*Expof. Sanctum Divini huius & extremi Iudicii timorem conceperat S. Iob, de quo in Scripturis legitur Iobi 9. Verebar omnia opera mea sciens quod non parceret delinquenti. Et c. 30. Quid faciam cum venerit ad iudicandum Deus? S. Clemens Petri Successor de Beato Apostolorum Principe scribit, frequenter dicere solitum: quis peccare poterit si semper ante oculos postremum iudicium ponit? Quam lectionem adeo alii mentibus suis impressam voluerunt viri Sancti, vt semper postremum hoc iudicium sibi ob oculos ponerent, quo se à peccatis immunes seruant. S. Hieronymus de se ipso testatur ad Eustochium: Quoties diebus illum confidero toto corpore contremisco: siue enim comedo, siue bibo, siue aliud quid facio, semper videtur mihi tuba terribilis sonare in auribus meis: Surgite mortui, venite ad iudicium. Exemplum de adolescente quodam narrat S. Vincentius Ferrerius *Concion. 3. in Sexages.* Illum proposito sibi extremo iudicio, ita cohorruisse, vt repente timore omnes eius capilli instar senis canitiem contraxerint. Vide plura exempla supra in Apparatu v. *Timor Domini*, Et v. *Iustitia Divina.**

Q. Quid verò octavus. Credo in Spiritum Sanctum.

R Esp. Exhibet tertiam in Trinitate personam Spiritum Sanctum, qui ex Patre Filioque procedens, vnus verus æternusque Deus est, & regnat cum Patre & Filio, & proinde cum vtroque simul adoratur & conglorificatur.

Expof. Articulus hic exhibet Spiritum Sanctum cum Patre, & Filio eundem esse naturam, non personalitate: vt clarè testatur S. Ioannes Apostolus, Ioann. 5. Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres vnus sunt.

Et verò bona non mediocria à Spiritu sancto in homines descendunt. Exemplum est

in adolescente ex studiosa iuuentute, qui ad monita salutaria surdus iacebat. Intempesta nocte virum videt maiestate vultus venerandum, Deum scilicet Patrem, qui illum æternæ damnationis reum denunciavit. Sub alteram noctem vir adest integra ætate crucem humeris baiulans, & sanguinem suum in faciem eius proiciens, hæc addens: *Erubescere, & thessalam damnationis cape, futuram salutis si maluisses.* Desperabat iam æger de salute: Fratris tamen suavi ad Spiritum sanctum se convertit, qui tertia nocte apprensus misero scelerum veniam, & beatam mortem nuntiauit. *Ex Spes. Exemp. & Fast. Mar. in Fest. Pentec. Vide infra in Catech. cap. 5. ad finem de 7. donis Spiritus sancti, & 12. tractus eiusdem.*

Q. Quid nonus articulus. Sanctam Ecclesiam Catholicam: & Sanctorum Communionem.

R Esp. De Ecclesia docet quatuor nobis credenda esse: Primum, Ecclesiam esse vnã, nimirum in vno Spiritu Christi Iesu, in vna fide, fideique & Sacramentorum doctrina, in vno capite ac rectore vniuersalis Ecclesiæ, Vicario Christi scilicet ac diuini Petri Successore. Secundo, hæc ipsam sanctam esse, quia tum à Christo capite & sponso suo, cui per fidem & Sacramenta coniungitur, & sanctificatur: tum à Spiritu sancto per petuo gubernatur. Tertio, eandem esse Catholicam seu vniuersalem, quia toto orbe diffusa, Christi fideles omnes omnium temporum comprehendit. Quarto & postremo, in hac ipsa Ecclesia Communionem esse Sanctorum, puta non eorum solum, qui in terris credentes peregrinantur, verum etiam qui carnis mortalitate exuti, vel regnant in cœlo, vel illic regnaturi, in igne purgatorio, suorum peccatorum sordibus expiantur. Qui quidem veluti vnus corporis membra, se inuicem iuuant mutuis officijs, meritis, orationibus: & sacrosancti Missæ Sacrificij Sacramentorumque Ecclesiæ virtutem participant.

Expof. In Sanctorum Communionem fundatur Indulgentiæ ad quas dispensandas in Ecclesia esse auctoritatem patet ex Scripturis: Quicumque solueritis super terram erunt soluta & in cœlo. Matth. 18.

Exemplum est in eo quod contingit S. Francisco, qui cum à Christo ad eius Capellam de Portiuncula, ipsius Virginis Mariæ instinctu, petiisset Indulgentiam plenariam omnibus qui istam Ecclesiam contriti & confessi subi-

rent. Annuit Dominus, mandauitque vt Vicarium suum Summum Pontificem ea de causa adiret, à quo huiuscemodi Indulgentias impetraret, quas paulò post illi Honorius III. Summus Pontifex liberaliter indulgit: *In vita S. Francisci cap. 88.*

Indulgentiarum vim & efficaciam hinc colligit: Confluebant à d. orbis caput Romam ad Indulgentias lucrandas ex omni orbis parte non pauci; inter alios qui ex Slauiam adebant, mulier fuit quæ, dum in Patriam omnes iter & reditum parant, repente moritur, suis apparet in via, & declarat se vi Indulgentiarum rectè cælum petiisse, addens, si Indulgentias lucrata non fuisset, multis annis se igne purgatorio fuisse torquendam. *Pedagog. Christi. de Indulge.*

Vndè qui Indulgentias, vel negligunt, vel contemnunt, non minus stulti sunt quàm ij, qui cum debita sua grauiam facile possent dissolvere ex arario Regis aperto, id negligunt. Dum enim Indulgentias lucratur, dissolutum pœnas quibus per peccatum obnoxii erant ex publico Ecclesiæ thesauro per Indulgentias ex Christi & Sanctorum satisfactione uobis concessas.

De Indulgentiis fusius agitur suprà Tom. 2. in Retol. Theol. part. 3. pag. 171. & seqq.

Q. Quid porrò decimus. Remissionem peccatorum?

R. Esp. Offert præsentem Dei gratiam peccatoribus omnibus, ne quis de venia peccatorum suorum consequenda vnquam desperet, modò in Ecclesiâ perseueret Catholica, & ritè eiusdem Sacramentis vtatur.

Expos. Duo hic articulus comprehendit: videlicet non solum remissionem peccatorum in Ecclesiâ Catholica reperiri, quod omnes Catholici admittunt, & passim extat in Scripturis; sed etiam in ea esse potestatem peccata dimittendi per Sacerdotes, quam Petro & Successoribus dedit Christus Matth. 16 v. 19. *Quodcumque ligaueris super terram erit ligatum & in cælis, & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cælis.* Ioan. 20. *Quorum remiseritis peccata remittuntur eis.* Vnde deplorandum omnino est aliquos Christianos, medijs, quæ in Catholica Ecclesiâ reperiuntur, non perinde ac debent, vt ad salutem. Nemo, vel qui læsus est, vel aduerbia laborat valetudine dubitat ea adhibere remedia quæ sanitati restituendæ possunt conducere, quantò magis illi qui spiritualiter xpi sunt, & in peccatis suis hærent, deberent ea media adhibere quæ

Dei sapientia ad curationem animorum, atque ad eam vitam reparandam instituit, & in sua Ecclesiâ reliquit?

Porrò in Ecclesiâ per Christum indubitata esse peccatorum remissionem declarat exemplum S. Mariæ Magdalenzæ Luca 7. & boni Latronis Luca 24. Accedit exemplum Clodouei Regis Francorum de quo in officio Ecclesiæ Tornacæ legitur: *Mun excitus fama S. Eleutherij Tornacum aduenisset, occultum gerens animi vulnus, seu peccatum mortale quod coufiteri erubescerat: motus pijs S. Eleutherij monitis crimen perofusis lacrymis fassus est. Sed cum dubius hæreret num crimen sibi esset condonatum, S. Eleutherium rogauit vt pro se Deum deprecaretur, quo id sibi ad securitatem animi constaret. Postero die Eleutherio ad aram facienti adfuit Angelus, qui peccatum Clodouo remissum nuntiavit.* Vndè Rex Ecclesiæ Romanæ, cui recensens adiunxerat, deo accerimus defensor exstitit.

Pro expositione Confessionis Sacramentalis contra Sæctarios, vide argumenta suprà Tom. 1. in Contr. tract. 2. c. 6. Casus ad eam pertinentes traduntur fusè in Resol. Theol. Tom. 2. Part. 2. c. 1. 2. & deinceps.

Q. Quid autem undecimus. Carnis Resurrectionem?

R. Esp. Mortuos ad vitam excitandos asserit, & nouissimum iudicij diem confirmat: Nam ante Christi tribunal in carne rediuiui omnes apparebimus, vt recipiat vnusquisque, pro vt gessit in suo corpore, siue bonum, siue malum.

Expos. Carnis resurrectionem tam Vetus quam Nouum Testamentum certam facit: illud quidem Iob. cap. 19. *Et in carne mea videbo Deum &c.* Hoc verò Ioan. c. 5. *Qui bona fecerint procedent in resurrectionem vitam, qui vero mala agerint in resurrectionem iudicij.* Sed qui fieri potest vt exustum corpus, v. c. cineres qui in flammam proiecti sunt, reuiuiscat? Mirum id minime videbitur, si Deum omnipotentem cæse recolamus, qui si potuerit cælum & terram è nihilo producere, cur nequeat corpus in fauillas redactum ad statum pristinum reuocare? cum hoc facilius sit quàm illud. Et cum cernamus arbores ornatum suum, fructus, & vitam quasi in hieme amittere, sed vere dein appetente, velut quadam resurrectione adueniente, erumpere folia, flores germinare, fructus producere, cur ita inquit S. Gregorius Homil. 28. in Euangelio mortuorum corpora Deus nequeat ad vitam reducere?

Myste-

Myfterij huius veritatē exemplo comprobat S. Gregorius Turon. *de glor. Confess. c. 50. S.* Seuerinus cum obequitans fortuito à melpilo arbore grauiter percuteretur, illi maledixit, ipſoque momento arbor arefacta eſt. Poſt dies aliquot rediens, videntē arborem aridam, orare cœpit Dominum: *Tu Domine in ſignum quod corpora noſtra reſurgent, præcipe vt reuiuſcat hæc arbor.* Mirum dictū! ipſo momento arbor tranſeſcere cœpit, & paulatim priſtino vigori eſt reſtituta. Huc reduci poſſunt quæ dicta ſunt de Reſurrectione Chriſti ad huius Symboli *Art. 5.*

Q. Quid demum poſtremus. Et vitam æternam?

R. Eſp. Fidei & virtutis Chriſtiane præmium beatam immortalē ætem oſtendit, vt certò ſciamus, poſt hanc vitam ſuperſeſſe aliam longè diuerſam, verèque ſecuram, beatam, ac ſempiternam, quæ credentibus & obtemperantibus Chriſto deſtinata ſit.

Expof. Hanc vitam æternam, ſeu gloriam cœleſtem certam faciunt paſſim ſacri Codices, quanta verò ea ſit non explicant, nec porro explicare poſſunt, vt ſatetur Apoſtolus 1. ad Corin. 2. *Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit quæ præparauit Deus diligentiſſis ſe.* Sed qua in re illa gloria ſeu vita æterna conſiſtit? In eo potiſſimum quod ſimiles Deo futuri ſumus in gloria, beatitudine & claritate. *Similes ei erimus quia videbimus eum ſicuti eſt.* 1. Ioan. 2. Non minus quam ferrum ignitum, quod etſi ferrum maneat, magis tamen ignis apparet quam ferrum. Vel vt ait S. Cyprian. *de Singul. Cleric.* Sicut ſol in ſpecula apparet vero ſoli ſimillimus eſt, ita homo ad cœleſtem viſionem eleuatus Deo ſimilis erit.

Gloriæ huius magnitudinem ipſe dæmon aliàs mendax aliquando profeſſus eſt F. Iordano Ordinis Prædicatorum, viro Sanctiſſimo. Interrogatus enim vbi foret lubentius? In cœlo reſpondit, idque vt faciē creatoris mei poſſem intueri. Lubentiſſime enim vnus omnia omnium damnatorum Tormenta lubirem vſque ad diem iudicij, vt vel ad minimum temporis ſpatium Deum & eius gloriam poſſem intueri. Rogatus dein aliquam cœleſtis pulchritudinis cum terrenis rebus comparationem: fraſtra id quæri reſpondit dæmon, cum nihil omnino in terris ſit, quantumcumque pulchrum, quod vel per ſpeciem cum cœleſti illa beatitudine poſſit comparari *Herold, in Promptuario exempl. Litter G, Rho & alijs.*

Q. Quæ eſt ſumma omnium Symboli arcticulorum?

R. Eſp. Corde & ore confeſtor Dominum Deum, quo nihil aut maius, aut ſapientius, aut melius poteſt excogitari, eum & vnum in eſſentia ſeu natura diuina, & trinum in perſonis eſſe, vt potè Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum: ita vt hi tres vnum ſint, vnus verus, æternus, immenſus & incomprehenſibilis Deus: ex quo, per quem, & in quo ſunt omnia. Pater eſt Conditor vniuerſorum, Filius Redemptor hominum, Spiritus Sanctus, Eccleſiæ, ſeu Chriſti fidelium ſanctificator & rector. Igitur huic ſanctiſſimæ & indiuiduæ Trinitati reſpondent Symboli tres præcipue: Prima, quæ de Creatione eſt, Patri; Secunda, quæ de Redemptione, Filio; Tertia, quæ de Sanctificatione, Spiritui Sancto accommodatur.

Q. Quid eſt Eccleſia?

R. Eſp. Eſt omnium Chriſti fidem atque doctrinam profiteſcentium congregatio, quæ ſub vno & ſummo poſt Chriſtum capite & Patre in terris gubernatur.

Q. Qui ab Eccleſia prorsus alieni ſunt?

R. Eſp. Primùm Iudæi & infideles omnes, atque à fide apoſtata, deinde hæretici, i. ſcilicet, qui cum baptizati ſint, contra Catholicam fidem cum pertinacia tenent errorem. Præterea Schismatici, qui à pace & vnitare Catholica ipſi ſegregant. Poſtremò qui à Communione Sanctorum, à participatione Sacramentorum, & ab Eccleſiæ ſuffragijs, diuinitque officijs per Eccleſiaſtici poteſtatem legitime excluduntur: vnde & Excommunicati dicuntur: Qui omnes à Chriſti corpore, quod eſt Eccleſia, ſeiuncti & alieni ſunt, proindeque ſpiritualis vitæ ac ſa vitæ expertes manent, Satanæ mortique perpetuæ, niſi reſipiſcant, obnoxii. Ac vitandi quidem illi omnes Catholicis, ſed imprimis hæreticis, & ſchismaticis, non minus quàm peſtes quædam exitiales, fugiendi ac execrandi ſunt.

Q. Quæ

Q. Qua demum est simplex, brevis & recta fidei regula, qua Catholici ab hæreticis discernuntur?

R Esp. Ea est, Christi fidem atque Ecclesie auctoritatem integram profiteri, illudque ratum ac fixum tenere oportere, quod Ecclesie Catholicæ Pastores atque Doctores credendum definiuerunt. Cæterum si quis Ecclesiam non audierit, sit tibi, inquit Christus ipse, sicut ethnicus & publicanus. Non enim habebit Deum Patrem, qui Ecclesiam noluerit habere Matrem.

Expof. Vn'ca est Christi Ecclesia, sicut vnus est Deus, vna Fides, vnum Bap'tisma, eaque Romana Apostolica, Vniuersalis, extra quam, sicuti durante diluuiio, extra arcam Noe nullus emerfit, ita nullus omnino saluari potest, vt præclare S. August. Lib. 4. de Symb. ad Catech. cap. 13. Si quis absque Ecclesia inuentus fuerit, alienus erit à numero filiorum, nec habebit Deum Patrem, qui Ecclesiam noluerit habere matrem. Vnde Hæretici & Schismatici neque salui esse possunt, neque vera sunt membra Ecclesie, sed à S. Cypriano dicuntur membra putrida à corpore abscessa, & comparantur ramo ab arbore præciso, item radio, qui si à Sole seiuigatur, deficit: & fluuiio, qui si à suo fonte separatur, necesse est illum exsiccare.

Hanc Ecclesiam contra hostes suos semper Deus defendit, vt staret inconcussa veritas, Porta inferi non proualebunt aduersus eam. Fridericus II. Imperator Schismaticus, Ecclesie Romanæ meditabatur exitium, scribebatque Pontifici Innocentio IV. propediem destruendam omnino Romanam Ecclesiam: reposuit illi Pontifex, breui illum, ni resipisceret, moriturum, & æterno igne puniendum. Ita euenit, nam paulo post à proprio filio Manfredo intranguiatus fuit Anno Domini 1250. Ita ex Alberico refert Crispinianus, quamvis Pontificum hostis acerrimus, & ex his Bozium Signo 19.

De vera Ecclesia, & Hæreticis extra Ecclesiam, explicatio & exempla data sunt initio huius Cap. 1. ad Quæst. Quis dicendus est Christianus? Quod eius signum? Quid est Fides? &c. Argumenta 8. pro Ecclesia Romana vera & vnica, habes supra in Controu. Part. 1. cap. 2. & 3. &c. Item pro Pontifice, & aliis fidei Articulis contra Hæreticos, vide ibidem.

CAPVT II

De Spe & Oratione Dominica.

Q. Quid est Spes?

R Esp. Virtus est diuinitus infusa, per quam certa cum fiducia nostræ salutis & æternæ vitæ bona expectantur.

Q. Vnde modum rectè sperandi & petendi discimus?

R Esp. Ex Oratione Dominica, quam Christus ipse Dominus & Magister noster ore suo sacrosancto tradidit & præscripsit.

Q. Recita per partes Orationem Dominicam?

R Esp. Pater noster qui es in cælis, Sanctificetur nomen tuum.

2. Adueniat regnum tuum.

3. Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra.

4. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

5. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

6. Et ne nos inducas in tentationem.

7. Sed libera nos à malo, Amen.

Q. Quid sibi vult initium huius Orationis, pater noster, qui es in cælis?

R Esp. Præfatiuncula est quæ nos memores reddit summi beneficii quo Deus Pater per Christum nos sibi in filios adoptiuos, & hæredes cooptauit. Atque hoc dulci Patris nomine prouocamur, tum ad eum redamandum, tum ad precandum magna cum fiducia.

Q. Quid explicat prima petitio. Sanctificetur nomen tuum?

R Esp. Proborum filiorum iustum & liberale desiderium. Hi petunt semper & vbique in se aliisque promoueri cognitionem, timorem, honorem, amorem, & cultum æternæ maiestatis, & quidquid demum ad summi optimique Patris gloriam spectat.

Q. Quid

Q. Quid secunda petitione agimus, Ad mentis regnum inuim?

R Esp. Petimus gloriam regni cœlestis, æternæque felicitatis nobis donari, vt cito cum Christo in sempiternum regnemus.

Expos. Oratōnis huius præstantiam præ cæteris omnibus orationibus inde collige, quod ab ipso Christo Domino nostro facta sit: si enim picturas & alia manu facta eo maioris solemus æstimare, quo auctorem habent magis celebrem, quomodo hanc non æstimabimus orationem, quæ auctorem habet ipsum Deum?

Quanta autem sit huius orationis vis, & efficacia docebit nos hoc exemplum: Episcopus quidam in extasiōnem raptus puerum vidit aureo hamo mulierem è profundo lacu expiscantem. Ad se reuersus cœpit ea, quæ videbat, ruminari; ad templum se conscrens offendit eundem paruulum sepulchro matris suæ insidentem & orantem: rogatus puer quid ageret; respondit: orare se, & identidem recitare Orationem Dominicam pro anima matris defunctæ, cognouit ergo Episcopus hunc esse, quem aureo hamo piscantem viderat, hoc est, Matris animam ex piacularibus flammis per Orationem Dominicam liberantem. *Aithor Speculi Exempl. Titul. Defuncti Exemp. 23.*

In secunda Petitione, Regnum Dei querere iubemur, iuxta dictum Christi Matth. 6. *Quærite primum Regnum Dei, &c.* Quæruerunt hoc diligenter adeo S. Ignatius de Loiola, & S. Nicolaus Tolentinas, vt legitur in eorum vita, vt continuò serè ad Deum aspirarent cupientes dissolui hoc mortali corpore, & esse cum Christo. Peregrinamur enim hic omnes in terra, dum ad patriam perueniamus, quæ regnum Dei est quod his petimus. Pulchrum est quod legitur in hanc rem de Sancto Adriano apud Aduonem Viennens. in *Martyr. 8. Sept.* Hic Sanctus etiãnum ethnicus videns Christianos maxima tormentis cum gaudio sustinere, ab illis petit, quodnam pro his præmiū exspectarent? Reposuerunt illi, *Adueniet nobis regnum Dei.* Hæc audiens Adrianus suum etiã petijt in Christianorum numerum nomen referri, & post grauius tormenta ad regnum illud Dei illustris etiã Martyr euoluat.

Q. Quid tertia, Fiat voluntas tua?

R Esp. Petimus diuinæ gratiæ nobis opem adesse, vt Patris voluntatem in terra, si-

cut Beati omnes in cœlo faciunt, J. yncere, alacriter, & constanter adimpleamus.

Expos. Ad regnum Dei perueniet, qui voluntatem Dei fecerit, *Quis facit voluntatem Patris mei, qui in Cælis est, ipse intrabit in regnum Cælorum: Matth. 7.* Quare S. Gertrudis, vt legitur in eius vita, subinde tercentis sexagesis quinies hæc verba: *Fiat voluntas tua,* persistimè iterabat, hocque gratissimum Deo fuisse sacrificium, ipsi Deus reuelauit. Vnde quodam tempore à Christo iussa eligere sanitatem aut morbum; respondit: *Vchementerissimè desidero Domine non facias voluntatem meam, sed tuam.* Plura de hoc exempla leguntur supra in Apparatu verbo *Obedientia.*

Q. Quid quarta, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie?

R Esp. Petimus suppeditari nobis, quæ ad vitam siue corporis, siue animi iouendam & sustentandam spectant, vt victum & vestitum, verbum Dei & Ecclesiæ Sacramenta.

Expos. Panem quotidianum sic rogantibus Deus elargitur vti promisit: *Quærite primum regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adiacentur vobis: Matth. 6.*

Id aliquando miraculo comprobauit, vt legitur in vita S. Dominici *Lib. 3. cap. 40.* Cum domini nihil cibi esset, iussit hic vir sanctus Fratres mensæ nihilominus accumbere, & illi benedixit. Vix accubuerant, ecce ingressi duo Angeli eleganti specie singulis fratribus (erat numero centum) singulos candidissimos panes apposuerunt, quo factò exhibitæ reuerentia disparuerunt. Simile est exemplum quod legitur in *Annal. Minorum P. Lucæ Vaddingi Anno Christi 1219.* Accumbente S. Francisco cum quingentis fratribus, pari modo viginti Angeli succincti, panes & vinum ministrarunt. In Apparatu: *V. Benignitas Dei.*

Q. Quid quinta, & dimittite nobis debita nostra?

R Esp. Petimus veniam ac remissionem peccatorum, parari vicissim remittere, quod in nos alij peccauerint.

Expos. Si Proximo non dimittamus, neque Deus dimittit nobis peccata, vt Christus disertè asserit Matth. 6. *Si nō dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Et patet in Exemplo quod prælarè refertur in vita S. Nicephori apud *Henschenium, 16. Februarij.* Venit in odium Sapricij Sacerdotis Nice-

Nicephorus, hic sæpius tum per se, tum per internuncios dimitti sibi petierat, si quid peccasset, sed inexorabilis persistebat Sappricius. Postea capitur Sappricius, quia Christianus erat, & pro Christo tormentis admouetur. Ibat iam ad palmam Martyr Sappricius; per viam ad genua eius accidit Nicephorus veniam petens: sed iterum repulsam passus est; tandem Sappricius ceruicem præbere iussus, mortem turpi vita redemit, Christi fide ciurata, quo viso se Christianum proclamat Nicephorus, & coronam Martyrii quam Sappricius amiserat, iusto Dei iudicio, adeptus est.

Vide in Apparatu *Amor proximi*.

Q. Quid penultima, Et ne nos inducas in tentationem?

R Esp. Petimus in hac tanta vitæ imbecillitate diuina virtute fulciri, atque aduersus Mundum, Carnem, Dæmonemque defendi, ne quocumque modo tentationi succumbentes, peccato consentiamus.

Q. Quid septima & postrema, Sed libera nos à malo?

R Esp. Peimus Dei benignitatem, qua ipse nos liberet, & vindicet à miseria tum corporis, tum animi, siue in hac vita, quoad salutem nostram congruit, siue in futura. Et additur: *Amen*, hoc est, fiat, siue fiet, vt ipse desideret umque monstris accipiendi ea, quæ septem his petitionibus continentur.

Q. Quæ summa est priorum orationis huius Petitionum?

R Esp. Priores quatuor ostendunt, quæ his bona sperare ac petere debeamus: Inter quæ primum ac summum est, diuinæ Maiestatis honor & gloria: proximum, nostra felicitas: huic accedit Deo debita obedientia: Postremum est, corporis animæque sustentatio necessaria. Hæc summam continentur prioribus quatuor.

Q. Quæ summa est reliquarum Petitionum?

R Esp. Tres posteriores continent mala, quæ deprecari debeamus: vt sunt peccata, quæ nobis Dei regnum præcludunt: Tum tentationes, quæ, nisi ope diuina protegamur, sua vi ad peccandum nos pertrahunt: ac postremo huius ac futuræ vitæ calamitates.

Docet igitur Dominica precatio simul & bona petere, & mala deprecari.

Expof. In Petitione 6. & 7. liberari petimus à malis animæ potissimum, cum mala corporis multum subinde conducant ad salutem, & gloriæ augmentum, vt colligimus ex eo, quod Deus multa mala viris Sanctissimis euenire patiatur.

Pulchrum est quod ad hanc rem declarandam exemplum adfertur ex actis Nerei, & Achillei cap. 9. *Apud Surium 13. Maij.* Cum S. Petrus cum discipulis domi suæ pranderet, ex his vnus Titus nomine à Petro petijt, ne, cum tam multos curaret, filiam suam Petronillam ex paralyfi pateretur decumbere? Cui Petrus, hæc ei infirmitas facit ad salutem: in cuius rei veritatem mandauit vt surgeret & accumbentibus ministraret. Surrexit & ministravit incolumis, sed ministerio expleto, iussit eam Apostolus iterum ad lectum redire, ne scilicet facili hoc ad perfectionem obtinendam medio frustraretur.

A malo autem animæ Deus hominem liberat per gratiam suam efficiendo ne consentiat tentationi & peccato. Sic liberauit Susannam, quando à duobus Senibus ad committendum adulterium tentata fuit, præbendo illi, ad diuinam opem confugiendi, tantum gratiæ robur vt diceret: Melius est mihi incidere in manus vestras & mori, quam peccare in conspectu Dei mei. Plura exempla haberi possunt ex Apparatu supra.

V. *Tentatio, Tribulatio.*

Q. Quomodo Salutationem Angelicam recitas Virgini Matri?

R Esp. Ave Maria gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui Iesus, Sancta Maria Mater Dei ora pro nobis peccatoribus, nunc, & in hora mortis nostræ; Amen.

Q. Vnde hic modus Deiparam Virginem saluandi profuxit.

R Esp. Primum ab exemplo Angeli Gabrielis, & sanctæ Elizabethæ: deinde ex vultu ipso, & consensu Ecclesiæ Catholicæ ortum ducit.

Q. Quem vero fructum adfers hac salutatione?

R Esp. Sacrosanctæ Virginis & Dominicæ Incarnationis gratiam, & equè salutarem

nobis reficit memoriam, ac præterea monet, vt gratio à Virginis favorem, atq; apud Deum intercessionem nobis conciliemus.

Q. Quid discimus ex hac saluatione?

R Esp. Eximias dotes ac laudes incomparabilis Virginis, vt quòd Dei donis ac virtutibus amplissimis referta, quòd eadem Virgo & Mater, quòd inter omnes omnium temporum mulieres benedicta, quòd Regis Regum Christi Dei, & Domini nostri Parens, ac perinde inuentrix gratiæ, ac Genitrix vitæ nobis exit.

Expos. Quam gratum sit Beatissimæ Virginis hanc Angelicam Saluationem frequenter recitari collige ex Exemplo S. Gertrudis, quod refert Blosius *Mon. Spir. c. 3. § 9.* S. Gertrudis lecto affixa cum horas legere non posset, aliasque preces ex voto Beatissimæ Virginis persolvere: quod vnum ægrè poterat hæc verba identidem repetit, *Aue Maria gratia plena, Dominus tecum.* Apparuit illi Deipara Virgo induta pallio aureis foribus exornato; cumque flores hos laudaret Gertrudis, reposuit Virgo: hos flores esse Salutationes Angelicas, quas illa non sine labore protulerat, hoc tam insigni pallio se à Gertrude exornatam, siquidem nihil magis placeret, quam frequens illius orationis repetitio.

Quanta autem sit huius orationis vis & efficacia sequens declarabit exemplum. Cùm quidam familia B. Catharinæ Suediæ somno correptus è curru decidisset equorum vngulis obtritus, & rotarum pondere oppressus animam ageret. B. Catharinæ Virginis opem implorauit, recitata semel Saluatione Angelica. Res mira! è vestigio surrexit, & ita sibi restitutus est; vt nullum mali vestigium supereset. In vita B. Catharinæ Suediæ apud Surium, & P. Henschen. Martij 22. Alia in Apparatu verbo *Deipara.*

C A P V T III.

De Charitate & Decalogo.

Q. Quid est Charitas?

R Esp. Infusa à Deo virtus, qua ipse propter se, proximus autem propter Deum diligitur.

Expos. Vim Charitatis Diuinæ insigniter experta est Beata Virgo Theresia, quæ tanto diuini amoris incendio conflagrauit, vt vi-

derit Angelum ignito iaculo sibi præcordia transuerberantem. Ita habetur in vita illius.

S. Ignatius Martyr tanta in Christum charitate flagrabat, vt summis votis exoptaret pro eius amore omnium tormentorum genera sustinere, his verbis; Ignis, Crux, bestia, contræctio ossium, membrorum diuisio, & totius corporis contritio, & tota tormenta diaboli in me veniant, tantum Christo fruar. Cum verò in tormentis iam constitutus sanctissimum *Iesu* nomen sæpius repeteret, rogatus cur nomen illud toties ingeminaret? Respondit: *Quia nomen hoc cordi meo insculptum est.* Et hoc ita se habere miro prodigioprehenderunt illi qui post eius mortem in medio cordis nomen *Iesu* aureis litteris expressum inueniunt. Ita *Padagog. Christian. ex S. Chrysi. in Epist. ad Ephes. 4. vers. 24.* Alia de Charitate hic sequuntur.

Q. Quoi sunt Charitatis præcepta?

R Esp. Duò sunt principalia: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente tua, ex totis viribus tuis. Hoc est primum & maximum mandatum. Secundum verò simile huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his præceptis vnuerba Lex pendet, & Prophætæ.

Expos. Rectè dicitur Charitas Dei primum & maximum mandatum: quia ex perfecto Dei amore cæterorum mandatorum obseruatio procedit. Sicut enim multi arboris rami ex vna radice prodeunt, sic multæ virtutes ex vna charitate generantur, nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis. Ideò si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione quasi nihil despiciet eam. *Caic. 8.* Sapissimè S. Ioannes Euangelista, discipulos suos ad charitatem proximi his verbis adhortabatur: Filiioli, diligite alterutrum, præceptum Domini est, & si solum fiat, sufficit. *Ribadener. in eius vita.*

Magnus ille Ioannes cognomento Eleemosynarius, qui in charitatis exercendæ occasiones continuò inuigilabat: Cum ob eximiam planeque profusam in pauperes munificentiam à quodam plurimum laudaretur: *Quiesce, inquit, frater, nondum pro te sanguinem fudi, sicut mandauit mihi Dominus meus Christus.* Loricatus in t. Ioan. c. 2. v. 17.

Q. Quo indicio se prodit Charitas erga Deum?

R Esp. Si eius obserues mandata. Hæc est enim Charitas Dei, vt mandata eius custodiamus, & mandata eius grauiam non sunt. Et Christus ipse docet: qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui diligit me.

Expof. D'fiderabilia super aurum & lapidem pretiofum sunt præcepta Dei, & dulciora super mel & fauam: Etenim seruus tuus custodit ea, in custodiendis illis retributio multa. Pfalm. 18. Hæc suauitate allelus Rex Dauid exclamat Pfalm. 118. *Viam mandatorum tuorum cucurro cum dulcitate cor meum: nempe per ardorem charitatis.* S. Gregorius Nyfenus, Oratione 2. de pauperibus amandis, explicans hæc verba Christi Ioan. 5. *Inquam meum suauis est, & omnis meum leue, ait: Tale iugum me detractemus, ne excruciamus, suauis est, leue est, subuenitis certicemus non steteris, sed demulcet.*

De hæc Charitate plurima dicta & exempla, sicupis, vide supra in Apparatu verbo *Amor Dei, & Obedientia mandatorum*. Motiua idonea ad Amorem Dei excitandum habentur hic in fine de *part. 4. Praxi Affiff. moribus diis.*

Q. Quomodo se procedis & agnosciunt Charitas erga proximum?

R Esp. Charitas patiens est, benigna est: Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

Expof. Omnis homo est horticinis proximus, nec vlla est capitanda longinquitas generis, vbi est natura communis. Ita S. Augustinus scribens in Pfalmum 118. S. Paulinus Nolæ Episcopus, vt vidua filium à Barbaris captum redinset, se ipsum in seruum vendidit, vide *Breviar. Rom. 20. Iunij*. S. Ignatius de Loyola vt læcium inuicem ad amafiam properantem corrigeret, æquisse collo tenuis hyc mali tempore immerfit, cumque in se hix libidinis mancipium id aduerteret, exclamauit Ignatius, Perge miser ad foedissimas tuas voluptates, impendentem capiti tuo rainam non vides? Ego me hic tui causâ frigore constringam, donec iustissimum Dei furorem in te paratum auertam. *Ribadeneira in eius vita.*

Sed præterire non possum illustre exem-

plum summæ in proximum Charitatis, simul & humilitatis, in S. Eduardo Anglorum Rege: Cum hic in palatio suo iuxta Ecclesiam S. Petri moraretur, superuenit vnus natione *Hibernus* pedis vtriusque officio priuatus, sicut retrorsum scdum in modum pedum articuli carnis inhzrent, & suppositis scarnis repererit cogeretur. Hic ad Regis cubicularium nomine Vgolinum conuersus, Sexies, inquit, limina Apostolorum sic rependo visitauit, & sanitate nondum obtinui: sed ab ipso Apostolo Petro in mandatis accepi Regem adire, vt me suo dorso subuectum ab Ecclesiam palatio vicinam perferret, & hoc si fecerit, me membrorum meorum integram sanitate obtenturum. Hæc vbi nunciata sunt Regi, summa statim charitate commotus, pauperem, vt erat, sordibus & sanie oppletum, in Regios humeros attollit, eiulque brachia squallida circa suum collum complexus, cepit eum inspectante populo ad templum deportare. Alij pauperis arrogantiam, alij Regis simplicitatem ab eo delusam irridebant. At cum Rex paululum processisset, ecce subito pauperis nerui extenduntur, emergunt ex carne marcidam pedum articuli, crura iam vegeta in restum protenduntur, ex sanie ac sanguine largè profluente Regia vestis ornatur magis quam fz datur. Quid plura? Omnes stupore attoniti proclamant, Pauperem iam sanatum, ac tempus esse vt Rex sarcinam tam molestam deponat. Rex autem, vt cepit, populi clamores nihil moratus, vsque ad ipsam Ecclesiam constanter pergit, & ante sanctum Altare holocaustum illud charitatis quod hæcenus detulerat, Deo ac S. Petro resignat, atque integrè sanatum dimittit. Pauper autem ille tanto beneficio, & consueta peregrinandi pietate commotus, suscepto à Rege itineris viatico, gratias Deo, & S. Petro acturus, Romam profectus est. *Ludovicus Granatenfis in Conuisione 3. de S. Petri part. 1.*

Vide aliqua exempla &c. supra in Apparatu verb. *Amor proximi.*

Q. Cur præcepta Decalogi decem proponuntur?

R Esp. Etsi duo sunt Charitatis præcepta, in quibus plenitudo Legis versatur, tamen præcepta Decalogi idcirco adijciuntur, vt præcipue magis omnes intelligant, quæ ad Charitatem tum Deo, tum proximo exhibendam pertinent.

Q. Quæ sunt præcepta Decalogi?

R Esp. I. Ego sum Dominus Deus tuus. Non habebis Deo alienos coram me. Non facies tibi sculptile, vt adores illud.

II. Non assumes nomen Domini Dei tui inuani. Nec enim infontem habebit Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra.

III. Memento vt diem Sabbati sanctifices.

IV. Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt sis longæuus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

V. Non occides.

VI. Non moechaberis.

VII. Non furtum facies.

VIII. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

IX. Non concupiscas uxorem proximi tui.

X. Non donum, non agrum, non seruum, non ancillam, non ouem, non alium, & vniuersa quæ illius sunt.

Q. Quid sibi vult primum præceptum, Non habebis Deo alienos?

R Esp. Prohibet ac damnat idololatriam seu cultum falorum Deorum, artem magicam vel diuinariam, obseruationes superstitionis, omnem denique cultum impium: è diuerso autem requirit, vt vnum Deum optimum maximum credamus, colamus & innocemus.

Expos. Sæpius in hac vita vindictam sumit Deus de ijs qui diuinationibus, vanis obseruationibus, maleficijs & incantationibus magicis animum addicunt. Ochozæ Regi ob consultum Belzeub Deum Accaron, mortem Dei iussu prædixit Elias, 4. Regum 1. Saul coarctatus ab hostibus, Pythonissam consuluit, & postmodum in peccatis suis mortuus, seipsum g'adio peremit, 1. Reg 28.

Quæ spectant ad superstitionem, magiam, & alia contra hoc præceptum exponuntur supra Tom. 2. Resol. Theol. part. 5. c. 3.

Q. Licetne Sanctos colere & innocare?

R Esp. Licet: non ad eum quidem modum quo iubemur Deum colere & innocare, tanquam Creatorem & Redemptorem & Largitorem bonorum omnium: at longè inferiori gradu; nimirum, veluti dilectissimos Dei amicos, nostrosque apud ipsum intercessores & patronos.

Q. Huicne Præcepto aduersatur vsus Imaginum Christi ac Sanctorum?

R Esp. Nequaquam: quia Præcepto huic: Non facies tibi sculptile, causa mox additur, vt adores illud, videlicet Ethnicorum more, qui falorum deorum statuunt simulachra, & idola sua impie colunt. Nos autem in imaginibus Christum & Sanctos, quos representant, pio à maioribus tradito more veneramus.

Expos. Cultum Sanctorum nobis commendat Deus, qui teste magno Augustino, *Multa non concedit, nisi mediatori ac deprecatori opera officium intercesserit.* Sermone 4. de S. Stephano. Quapropter SS. Patres Christianos adhortantur vt Sanctorum opem implorent: ceteros vt præteream, loquentem audiamus S. Basilium Oratione ad 40. Martyres: *qui aliqua precamine angustia ad hoc confugiat, hoc orat vt à malis liberetur.*

Quam utilis nobis sit Sanctorum, & maxime Reginæ Sanctorum cultus, probat exemplum quod subicito. Conueuerat pius quidam Virginis cliens Rosarium quotidie persolvere, die quodam iter faciens cum nonnullis, aliqui ipsum præcelsant, qui in latrones incidentes miserè sunt occisi, incidit & hic in eosdem, qui & hunc stricto ferro sunt aggressi, mortem iam iam inferre parati. Procidit hic in genua, breue vitæ spatium tremulo ore flagitat, quod suum de more penam Virgini perfoluat, Conceditur, & ecce mirabile visum, vix preces ad Virginem misericordiæ Matrem funderet inceperat, viderunt latrones ex orationis ad *Aue Mariæ* cadentes Rosas candidas, & ad *Pater noster* rubras; quo facto percussis latrones, & rei nouitate permoti Virginis clientem vita donarunt. *Specul. Exemplar. sub titulo B. Mariæ Virg.*

Pro cultu Sanctorum, & veneratione Imaginum argumenta Theologica vide supra Tom. 1. in Canon. Tract. 2. cap. 8. & 9.

Q. Quid secundum prohibet, Non assumes nomen Domini Dei tui in uanum?

R Esp. Vetat abusum diuini nominis, & irreuerentiam, quæ committitur à periuris, & blasphemis per Deum, Sanctos, vel creaturam aliquam, absque graui causa, veritate, ac reuerentia iurantibus.

Expos. *Iuratum*, inquit Ecclesiasti. Cap. 13. *non assuescit os tuum: multi enim casus in illa: Per multum iuranti impletur iniquitas, & non discedet*

det à damo eius plaga. S. Gregorius Lib. 4. Dialo-
gor. Cap. 19. scribit de quodam quinquenni pue-
ro, qui eo quod blasphemare didicisset, nec
ideo à patre redargutus fuisset, e sine parentis
à dæmonibus in infernum abreptus est.

Horrendum est quod narrat Martinus Del-
rio Tom. 2. *Disquisitionum Magicarum Lib. 3. Quæst. 7. Sect. 8.* In Saxonia Virgo opulenta
formosa iuveni, at tenuioris fortunæ, matrimo-
nium promisit: at hic cum illam prædiui-
tiam & nobilem esse sciret, fidem verbis illius
se minime habere indicavit: illa vero ut fidem
dictis suis faceret, diris te deumvero cœpit in
hæc verba, Si alteri quæ tibi nupsit, dæ-
mon me viuum in illis nuptiis auerat. Post
interuallum aliquid animum mutat, nubit al-
teri priore sponso spreto, qui eam non semel
promissi, diræque imprecationis admonuit;
sed illa posthabitis his omnibus nuptias cum
altero celebrat. Ipso nuptiali die cognatis &
amicis genio lætitiæque indulgentibus, spon-
sa ex remorsu conscientie periuurij memor,
redditur solito tristior: Quod dum sponsus &
parentes obseruare incipiunt, duo mali genij
sub specie duorum equitum ædes pulsant, be-
nigne expropiantur, & mensæ adhibentur; A
mensa choreæ instituuntur, & equitibus tam-
quam magnis & nobilibus amicis sponsa hono-
ris causa adiungitur, qui vbi cum sponsa ali-
quamdiu saltauerant, eam è conspectu paren-
tum & cognatorum auerterunt. Altero die pa-
rentes & amici, dum sponsam quæruunt, ecce
iisdem equites occurrunt, vestes & muliebrem
mundum referunt, & hæc verba truci vultu
adijciunt: Non hæc ornamenta, sed sponsam
nobis concessit Deus, filia vestra in inferno
æternis flammis torquetur; nec enim habebit
infontem Dominus eum, qui assumpserit no-
men Dei frustra.

Iuramenti & voti si cupis fusiore explica-
tione, vide supra Tom. 2. in *Resol. Theol. Pars. 5. de Precept. Cap. 2.* Et de eodem exempla in
Apparatu, verbo *Iuramentum*.

**Q. Quid imperat tertium Preceptum,
Memento ut diem Sabbati sanctifices?**

R. Esp. Vult Sabbathum, seu diem festum,
in Ecclesia pijs operibus celebrari: quod
fit aduando templum, & audiendo Missam.
Laborare autem hoc tempore, & occupa-
tionibus deditum esse seruilibus, planè in-
terdicit.

*Expof. Festa celebremus non corporis mitere, non
vestitus mutatione, ac magnificentia, nec concessa-
tionibus & ebrietatibus, quarum fructum cubilia &*

*impudicitias esse didicisti, sed animi puritate, &
mentis hilaritate. S. Gregorius Nazianzenus
Orat. 4. in Iulianum. S. Gregorius Magnus
in Registro, Resse ait, Dominico die à labore cer-
rimo cessandum est, atque omnimodis orationibus
insistendum, ut si quid negligentia per sex dies agi-
tur, per diem Dominicæ Resurrectionis precibus ex-
piatur.*

Nicanor contemnens Sabbathum Iudæo-
rum, ab his in prælio cæditur & superatur, 2.
Machab. cap. 5. Plura exempla de violatione
Sabbathi assignantur supra in Apparatu, ver-
bo, *Sabbati obseruatio.* Et explicatur fusè Tom.
2. in *Resol. Theol. Pars. 5. cap. 3.*

**Q. Quid iniungit quartum, Honora pa-
trem & matrem?**

R. Esp. Ut his qui secundum Deum vitæ no-
stræ sunt auctores, reuerentiam, obedientiam,
opemque præstemus, ac omni demùm
officij genere illis ipsi satisfaciamus. Deindè
iubet ut Magistratus, cùm ciuiles, tum Eccle-
siasticos, parentum & maiorum loco habea-
mus, illorum dicto lubentes pareamus, & re-
ueremur potestatem atque auctoritatem.

**Q. Quare ratione potestatem & auctorita-
tem Ecclesiasticam reueremur?**

R. Esp. Videlicet, si receptis œcumenicis
Concilijs, si receptis Apostolorum ac Pa-
trum institutis ac decretis, si probatis maio-
rum Consuetudinibus; denique si summis Ec-
clesiæ Pastoribus ac Pontificibus tribuerimus,
quam singulare illis debemus obseruantiam,
obedientiamque. Vbi vel maximè peccant,
qui cultum diuinum, & sanctiones œremoni-
alque Ecclesiasticas conuellunt, atque con-
temerant: tum qui Synodis & Pontificibus
obtreant, ac in Sacerdotum iura & templa
inuolant, sacra profanantes.

*Expof. Apostolus ad Colof. 3. hortatur li-
beros ut parentibus obediant per omnia. Recha-
bitz ne à patris consilio vnquam discrepa-
rent, vino in perpetuum abstinerunt: Ierem.
35. Maledictus qui non honorat Patrem & Matrem.
Deut. 27.*

Nostri ætate (ait S. Bernardinus) in quo-
dam Hispaniæ oppido, adolescens fuit, qui per
parentum inobedienciam eo denegerat, vt anno
18. propter atrociam & publica facinora in
vincula coniectus & suspensio damnatus sit
Erat tum prorsus imberbis, pendenti vero at-
que exanimi subito prorupit barba, moxque
spectante populo comæ capitis planè canes-
cunt,

scunt, ita vt ætatem referret hominis nonagenarij. Miraculo rei accitus cum populo & toto Clero accurrat Episcopus, omnes in genua prostrati Deum orant, dignetur huius adeo nouæ & miraculose rei causam patefacere. Non vanæ fere horum preces; diuinitus Episcopo reuelatur, adolescentem illum videri fuisse ad ætatem 90. annorum, nisi parentibus inobediens & contumax exiitisset. S. Bernardinus *Tom. 2. Sem. 17. Quadragesima.*

Q. *omodo honorandi sunt parentes explicatur supra in Resolvt. Theolog. Part. 5. cap. 4.*

Q. *Quid sibi vult quiniuum, Non occides?*

R. Esp. Prohibet vim externam, cædem, & iniuriam omnem, quæ corpori & vitæ proximi adferri possit. Ad hæc, iram, odium, rancorem, indignationem, & quouis affectus ad proximi læsionem quouis modo spectantes excludit, & penitus refecat.

Expof. Propter homicidium Deus maledicit Caino: *quid fecisti? vax sanguinis fratris tui clamat ad me de terra, maledictus vis super terram: ram: Genes. 4. de quo S. Ambros. Cum pœna à Domino celsaret, torquebat eum suorum conscientia peccatorum, latebat miser tremens, & timens, & cum adhuc percussor deesset, ipsa se inuultu vita cruciabat. S. Ambr. in Psal. 35.*

Narrat de sicario, Abbas Sabbatius, qui à patratæ summam immanitatem innocentis pueri cæde, quo scelus occultum melius expiaret, & conscientiam oblatrantem obmutescere faceret religiofæ vitæ rigorem & habitum assumptis, iamque aliquamdiu in religione piè vixerat, cum ecce scelus semper animo, & vultus exanguis occisi paruuli identidem oculis obuersans, exurbat tandem hominem è monasterio. Pueri enim voces continuo auribus eis infonare illud videbatur, Cur me occidisti? Nec sinebat, vt auctor ait, vna hora conuiescere. Quare semper tremens ac pauens, tanti cruciatu impatiens vt vmbra hanc tristem affugeret, è monasterio excessit, urbem ingressus Diopolim, iudici se sistit, carceri traditur, & capite plectitur. Ita P. Engelgrauæ in cælo empyreo, *Tom. 2. in 1 glo 55. Innocentium.*

Plura si cupis Exempla reperies in Apparatu. V. *Homicidium.* Et de præcepto non occides agitur supra *Tom. 2. Part. 3. cap. 6.*

Q. *Quid vult sextimum, Non murchaberis?*

R. Esp. Fornicationem, adulterium & obscænos, illegitimosque concubitus, tum quidquid honestati, verecundiz, & ingenio pudori aduersatur. Nam & qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, iam murcharus est in corde suo.

Expof. Quam graue malum sit luxuria, & quantopere fugiendum declarat S. Paulinus Epist. 2. qui eam vocat paralyfium animarum, Clemens Alexandrinus, epilepsiam appellat, S. Basiliius Seleucianus *Orat. 5. Luxuriam censuit esse pestem viuacem, quæ scilicet interiora animæ depascitur. Graues huic vitio Deo vindice decernuntur pœnæ.*

Exemplo erit infelix muliercula, cum qua clericus vnus aliquot annis male vixerat. Hic in morbum incidit, qui scilicet illi erat opportunus monitor, verum vt illi esset, non fuit impudenti femine, quæ etiam illum vbi primum conualuit, ad illicitam venem pellicere dum conatur, eadem qua ille prius tabe corripitur, contabescit, & infelicem expuit animam. Vix illius iacuerat cadaver, cum ad sunt & ostium pulsant A Ethio pes bini, quorum vnus fringum manu gestabat, pulsantibus adest clericus, quæritque ecquid velint, cui illi, mulam, inquit, quærimus, quam hic habes domi, negat pernegat ille sibi aliquam esse mulam: Tum illi vim inferentes, domumque subingressi mulierei cadaveris ori fixum imponunt, & cum eo mox auolantes domum immani ac tartareo foetore, clericum ingenti horrore complect, illudque & auribus, & animo Clerici ingerebant, *Nolito fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.* Ex litteris annus Soc. Iesu in Regno Peruano, anno 1652. 31. Iulij.

Plura ex Sacris Litteris vindictæ diuinæ exempla vide in Apparatu, verbo, *Luxuria.* Alia item notatu dignissima: casus & remedia luxuriz Vide supra *Tom. 2. de Præceptis cap. 6.*

Q. *Quid septimo canent, Non furivno facies?*

R. Esp. Omnis rei alienæ illicita contrafactio & vsurpatio, vt fit in furto, rapina, vsura, lucris iniustis, dolis malis, & iniquis contractibus: demum quibusvis commutationibus & distributionibus, quibus Christiana charitas læditur, & proximus circumuenitur.

Expof. Neque fures, neque rapaces Dei Regnum possidebunt. *1. Corinth. 6.*

Vfurarius quidam nobilis in Italia confitebatur Sacerdoti peccata sua iniustitiz, absque proposito vfuris deinceps abstinendi, aut amio ablata restituendi. Confessarios, quod re-
 cte monerent de restitutione facienda, & propterea absolutionem negarent, diuersis vicibus mutauit. Tandem incidit in quemdam confessarium, qui vt isti nobili placeret, hominem iniustum toties quoties relapsum absoluebat, & quod prædiuus esset vfurarius ille, epulabatur quotidie splendide Confessario ad mensam sæpius adhibito. Cum autem vesperè quodam laute simul fuissent epulati, Confessario domum reuerso, subitanea morte defungitur diues, & vna cum confessario à duobus dæmonibus, qui in seruorum specie eundem accesserant tanquam hero agenti animam spirituales suppetias laturum, ad inferos detruditur, vt qui iniustitiz particeps fuerat, esset & pœnz. *In Padag. Christiano Part. 2. cap. 3 § 2.*

Furta oriuntur ex Auaritia, de qua exempla in Apparatu, verbo, *Auaritia*. Resolutione de furto & rapina *Tom. 2. part. 5. cap. 7.*

Q. Quid in octauo agitur, Non loqueris contra proximum suum falsum testimonium?

R Esp. Interdicitur Testimonium fallum, mendacium, & omnis linguæ contra proximum abusus, vt est in suffronibus, de tractoribus, maledicis, adulatoribus, mendacibus, ac perariis.

Expos. Abominatis Domino, labia mendacia, Prouer. 12. & Psalm. 5. Perdes omnes qui loquuntur mendacium.

Ananias & Saphyra Christiani coniuges interrogati ab Apostolorum Principe, num tanti agrum suum vendidissent, quanti allatum pretium esset? cum per voculas tantum duas falso respondissent, etiam tanti, nece repentina quali fulmine tacti corruerunt ambo, *Athor. 5.* Poterant illi retinere sua, nulla eos lex cogebat in alienum ærarium facultates omnes inferre, sed quia videri volebant falso omnia sua dedisse, subito sunt extincti. Hinc optimè Iob apud animum suum decernens, inquit, *Donec superest halitus in me, & spiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.* *Iob. cap. 27.*

Plura in Apparatu. *V. Mendacium, Astutia, Detrahitio.*

Q. Quid postrema duo præcepta, Non concupisces uxorem, nec rem proximi?

R Esp. Vetant concupiscentiam vxoris, ac rei alienæ: quoniam quod alienum est haud solùm iniuste & pro libidine nostra occupare non licet, sed ne voluntate quidem ad illud expetendum ferri debemus; ita vt nostris rebus contenti, absque omni inuidia, æmulatione, & cupiditate viuamus.

Expos. Radix omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt à fide & inferuerunt se doloribus multis, tu autem à homo Dei hac super. 1. Tim. 6. Cantipratanus Lib. 2. apum, Vidi, inquit, Sanctum magistrum Guidonem, qui cum scholas regeret adolescens, incaute semel foeminam contemplatus, per annos tres etiam ipsa mortua sensit acres motus concupiscentiæ & graues tentationes, adeo vt die nocteque illi præsens videretur / Vt turpes & impuras has concupiscentias refrænaret, ad locum in quo sepulta iacebat mulier, se contulit: De nocte etiam tumulum defunctæ aperit. nares & faciem putrefacto cadaveri tandiu admouet vt pœnè foetore nimio suffocatus exstingueretur. Quæ res, ita compressit carnis stimulos, vt nullum concupiscentiæ motum tota vita pulsus sit.

Plura in Apparatu. *V. Luxuria, Auaritia:*

Q. Qua summa, quisque finis præceptorum Decalogi?

R Esp. Nimirum, vt Deus & proximus sincere diligantur, cuius rei Symbolum fuit in duas tabulas Decalogi à Deo facta distinctio. In priori quidem tabula tria docentur, quæ ad charitatem Dei; in secunda verò septem, quæ ad dilectionem proximi spectant, explicantur.

Q. Qua ratione præcepta primas tabula Charitatem Dei edocent?

R Esp. Quoniam tollunt & prohibent vitia cultui honorique Dei maximè contraria, idololatriam, apostasiam, hæresim, periuurium, superstitiones; admonent autem, verum purumque Dei cultum corde, ore ac opere fideliter exhibendum esse: quod ubi fit, vtique solus verus Deus cultu latius colitur, & adoratur.

Q. Quomodo præcepta secunda tabula Charitatem proximi explicant?

R Esp. Eo ipso, quod nostrum erga proximum officium ordine complectuntur: videlicet, vt non solum maiores honoremus, sed etiam opere, verbis ac voluntate prodesse omnibus, & nocere nemini studeamus, siue corpus proximi, siue persona iuncta coniugio, siue bona fortunæ considerentur.

Q. Qua summa est præceptorum de proximo diligenda?

R Esp. Hæc ipsa nimirum: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Omnia verò quæcumque vultis, vt faciant vobis homines & vos facite illis. Hæc est enim Lex, & Propheta.

Expof. Omnes hæc 4. Quæstiones reolunt quæ dicta sunt de Charitate Dei & proximi in singulis præceptis Decal. de quibus iam actum est.

Q. Summe præter Decalogum alia præcepta?

R Esp. Sunt vtique, nec solum vtiliter illa, verum etiam necessario obseruanda; præsertim Ecclesiæ præcepta, cui veluti sanctissimæ Matri, Sponsæ quæ Christi aures, & mentes præbere Catholici omnes debemus.

Q. Quos sunt Præcepta Ecclesiæ?

R Esp. Præcipua quinque numerantur:

1. Statutos Ecclesiæ festos dies celebrato.
2. Sacrum Missæ officium diebus festis reuerenter audito.
3. Indicta certis diebus ieiunia, & à quibusdam cibis abinentiam obseruato.
4. Peccata tua Sacerdoti proprio, aut alteri cum eius facultate, singulis annis confiteto.
5. Sacrosanctam Eucharistiam, vt minimum semel in anno, idque circa festum Paschæ, sumito.

Q. Quem fructum adfert horum obseruatio Præceptorum?

R Esp. Hæc, atque id genus alia Ecclesiæ tum instituta, tum præcepta, primum fructum, humilitatem, & obedientiam Christi-

nam exercent: deinde cultum diuinum, honestam disciplinam, & publicam tranquillitatem alunt, conseruant, & ornant, eoque mirifice conferunt, vt decenter & ordine cuncta in Ecclesia peragantur, præterquam quod æternam vitam mereamur, si illa ex charitate obseruemus.

Expof. Circa 1. & 2. Ecclesiæ præceptum. De ingenti fructu Sacrificij Missæ (quod in diebus festis præcipitur) sic loquitur Trident. Sess. 22. cap. 2. *Docet sancta Synodus sacrificium illud (scilicet Missæ) verè propitiatorium esse, per ipsumque fieri, vt, si cum vero corde & recta fide, cum metu & reuerentiâ comedit & panitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio oportuno. Huius qui pœnitentiæ placatus Dominus gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata eius in ignem dimittit.* Etiam bona temporalia per Missæ Sacrificium a Deo obtinemus.

Mechanicæ duo erant artis, quorum vnus copiosa prole grauatus ditior quotidie fiebat, alter vero sine prole & vxore pauperior, cum tamen vterque æquè strenuè operam suam impenderet. Rogatus à socio ditior, qui id fieret? Respondit nullam se scire causam tam blandè fortunæ, nisi quod sacro quotidie intereret antequam operari inciperet. Hoc vbi alter intellexit, summa pietate deinceps quotidie sacro interfuit, & ditior illico factus, beneficium Missæ aprouit. *Surius in vita S. Ioannis Eleemosynarij.* Plura in Apparatu. Ver. *Eucharistiæ. Sabbathum.* Item Tom. 2. in Contr. de Sacrificio Missæ: Et in Resol. Theolog. Tom. 2. Part. 3. Tract. 2. de Sacramen. Eucharistiæ. Et Tract. 5. Capitul. 3. De celebratione Fæstorum.

Ad Præceptum 3. de Ieiunio seruando, S. Leo Serm. 2. de Ieiun. verissime dixit: *Quid potest efficere esse ieiunio, cuius obseruantiâ appropinquamus Deo, resistimus diabolo? semper virtutibus ieiunium fuit: de abstinentiâ proleuens carnis cogitationes, rationabiles voluntates, saluberrima consilia, & per voluntariâ afflictiones caro concupiscensque mortuus, virtutibus spiritus innotuit.* S. Edmundus à teneris vnguiculis sextas ferias in memoriam Passionis Dominicæ, pane & aqua contentus transiebat. *Surius in vita 16. Nouemb.*

Narrat Pelagius interpres Græcus, teste Drexelio tractatu de Ieiunio l. 2. cap. 3. § 1. ad Religiosum senem venisse iuuenem, qui seipsum accusauit, dixitque: Mi Pater, mea me caro trahit ad vetita, nec dæmon feriat, suggerit impura, non sum serendo tam prauas cogitationes. Cui senes, hæc talia, inquit, mihi

nunquam negotium exhibuerunt. Miratur iuuenis, & dicti rationem deposcit: senex oratione placida respondet: ex quo Monachus sum, nec panis, nec aquæ, nec somni vñquam satis admisi. Hinc ergo talibus cogitationem molestissis non vigeo. Alios fructus ieiunij vide in Apparatu, ver. *Abstinencia*. Et gulæ dama, ver. *Ebrietas*. *Gula*.

Ad quartum Ecclesie præceptum: de utilitate annuæ Confessionis, Tertullianus lib. de Pœnitentia cap. 12. *Exomologesis*, inquit, *gehennam in corde extinguit, thesaurum ignis æterni dissipat, & aduersus gehennam secunda subsidia præbet: muta quidem anima & irrationales medicina sibi diuinitas attribuit in tempore agnoscunt, ceruus sagitta confixus ut ferrum & irremediabiles moras eius de vulnere expellat, scit sibi distans medicandum, hirundo, si exaccauerit pullos, mouit illorum oculos rursus de sua chelidonia iuuare? & peccator vestimenta sibi sumptatis, iustitiam à Domino exomologesim sciens præteribit? Non præteribit certe si modo attendat, quæ sibi ab exomologesi parata animæ bona, si admiserit, & quæ mala si eam respuerit, aut sacrilegè peregerit.*

Exemplum refert Lobbetius Dominica 3. Quadragesimæ, ex historia indica anno 1590. In Vrbe Itaa, sita in India Orientali, puella fuit Christianis sacris imbuta, quæ foedæ libidini aliquamdiu se dedit: ne porro magis dederet eam tetigit vindex Dei manus & lethalem morbum immisit. A Egrotanti adiuit Sacerdos è Societate Iesu, cui nouis est confessio, at leuiora tantum peccata, semper enim grauiore noxas alto silentio prebit. Moritur sacrilega, & se à morte vni ex domesticis sed horribili specie inter circumstantes summus sistit, & addit, æternis illis ignibus addictam se, quod sacrilege leuiores in Confessione edixisset, celasset autem culpas grauiore. Alia in Apparatu, V *Confessio*. Et de hoc præcepto annuæ Confessionis plurima ad Praxim explicantur. Tom. 2. in Resolut. Theol. part. 3. cap. 2. &c.

Ad quintum præceptum, de Communione Paschali, curandum est, vt ea cum omni cordis puritate accipiatur. Quia licet Sanctissima Eucharistia in se omne bonum complectatur, non omnes tamen, qui Sacramentaliter communicant, eundem fructum referunt, vt indicat S. Thomas in hymno à se composito: *Sumunt boni, sumunt mali, forte tamen inæquali vita vel interitus: mors est malis, vita bonis, vide parit summionis, quam sit dissipat exitus.*

De hoc exemplum contigit Cordubæ in viro familiz satis illustri, qui sacro epulo in

statu lethalis peccati munitus obiit. Nocte insequenti postquam terræ mandatus est, en tibi duo ephœbi, pulsant portam Collegij Cordubensis Societatis Iesu, faciem manu gestantes, rogant loqui Confessario defuncti, habere se rem momenti illi communicandam. Adest Confessarius, quem face prælucente deducunt ad summum templum, vbi hic sepultus. Dum ad fores templi ventum est, vnus eorum clauem patri exhibet dicens audacter aperiret, non esse quod timeret: hinc deducunt ad summam aram & dant in manus clauem tabernaculi in quo hierotheca asseruabatur: iubent ciborium secum deferat, illumque cum facibus deducunt ad sepulchrum defuncti, quo vt peruenit, vnus eorum dixit: Pater, hic conditus est Dominus qui seruo à Reuerentia vestra admonitus vt cum inimico in gratiam rediret, si salutarem absolutionem accipere vellet, hinc tantum id præstitit, & maledictum eius cadaver adhuc in ore habet Sacram Hostiam, quam non valuit deglutire. Quo dicto pede terram pulsant, & ecce cadauer arcana vi asurgit, aperit sacrilegum os, & Hostiam exhibet, quam Sacerdos in Ciborium recondit. Tum rursus pede terram pulsant, & subitò corpus in abyssum concedit. His peractis Patrem deducunt ad Collegium, & illic disparent. *Ex P. Engelgrau in prima parte Lucis Euangelica, Dominica secunda post Pentecostem.*

De requisitis in Praxi ad Communionem Paschalem, vide supra in *Resol. Theol. Part. 3. Tract. 2. cap. 4. in Apparatu videri potest, verbo, Eucharistia.*

CAPVT IV.

De Sacramentis.

Q. Quid est Sacramentum?

Resp. Est inuisibilis gratiæ signum visibile, ad nostram sanctificationem diuinitus institutum. Aliud est enim, quod in Sacramentis videmus, aliud quod in eo accipimus. Signum videmus externum, occultum verò & spirituale gratiam, quæ res dicitur Sacramenti accipimus.

Expof. Huius quæstionis explicatio de Sacramenti materia, forma, ministro, intentione, effectu, caractere, &c: susè habetur supra Tom. 2. *Tract. 2. cap. 1. de Sacramentis in communem.*

Q. Quot sunt Sacramenta ?

R Esp. Septem, quæ à Christo Domino instituta, ab Apostolis tradita, & in Ecclesia Catholica semper conservata ad nos vsque pervenerunt. Sunt autem hæc, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, Matrimonium.

Expof. Cur septem Sacramenta ad hominum salutem à Christo instituta sint, declaratur ex similitudine, quam illa habent cum rebus ad vitam corporalem conservandam, & promovendam necessariis. Primò enim per Baptisma homo spiritualiter renascitur: per Confirmationem augmentum gratiæ & robur spiritus additur: nutritur per Eucharistiam, iuxta illud Ioan. 6. *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*: Per Pœnitentiam sanitati restituitur. Per Extremam Unctionem peccatorum reliquæ aboleruntur, gratiaque contra hostium nostrorum insidias confertur. Per Ordinem Ministris Ecclesiæ potestas datur in Rep. Christiana ad munia Ecclesiastica ritè decenterque obeunda. Per Matrimonium denique datur gratia, legitima coniunctione, prolis suscipiendæ & in Domino educandæ.

Numerus septentris Sacramentum defenditur contra hæreticos supra Tom. 1. in Contr. Part. 1. Tract. 3. cap. vlt.

Q. Quare Sacramenta veneranda, & summo in pretio habenda sunt ?

R Esp. Primum quidem, quia à Deo & Christo Domino in lege nova instituta: deinde, quia gratiam Dei nobis necessariam, eamque vberissimam non modo significant, verum etiam seu vasa quædam sacra diuini spiritus continent, & ritè suscipientibus conferunt: ad hæc, quoniam aduersus peccatum præsentissima sunt remedia, seu diuina medicamenta nostri Samaritani: Postremò, quia bonis gratiam habentibus, eam ipsam conservant, augment, amplificant.

Q. Cur Sacramentis cæremonia solennes, & Ecclesiastica adhibentur ?

R Esp. Multis profectò & grauibus de causis. Primum, vt Sacramentorum administrationem spectantes admonerentur, nihil hic profanum, sed arcana quædam, & diuina plena mysteriis geri, quæ singularem reuerentiam exigant: Deinde, vt ad Sacramenta ipsa accedentibus cultum promoueat in-

teriolem, quem Deus præcipuè postulat, & cuius veluti signa, Testimonia & exercitia sint cæremoniz. Præterea, vt Sacramenta ministrantes maiori cum dignitate & fructu manus suam obeant, dum veteris Ecclesiæ institutis, Sanctorumque Patrum vestigijs fideliter inhaerent. Constat etenim huiusmodi cæremonias plerasque inde à temporibus Apostolorum, per continuum successorem ad nos vsque in Ecclesia perseuerasse. His demum retinetur honesta religiosaque disciplina, his soletur publica tranquillitas, quæ sæpè rituum externorum aut immutatione, aut innouatione grauitè interturbatur.

Q. Quid est Baptismus ?

R Esp. Primum maximèque necessarium Iugis nouæ Sacramentum, quod semel in aqua confertur, quo spiritualiter renascimur, & peccatorum plena remissione percepta, in filios Dei adoptamur, hæredesque vitæ cœlestis adscribimur.

Expof. Baptismus est instar Ianuæ, qua Ecclesiam ingredimur. Neque potest aliquis, nisi per hanc ianuam intrare regnum cœlorum. Est enim Baptismus primò Infantibus necessarius ad salutem necessitate mediæ: Secundo: adultis necessarius est necessitate præcepti, & mediæ saltem in voto, (extra Martyrium) quando scilicet iustificatur per actum Amoris Dei, quo implicitè desiderant implere omnia præcepta, adeoque suscipere Baptismum à Deo præceptum: iuxta decretum Christi Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto non potest ingredi in regnum Dei.*

Plura de Baptismo traduntur supra Tom. 2. de Sacram. Tract. 4. cap. 2. Et alia in Apparatu. V. Baptismus.

Exemplum de virtute Baptismi narratur in vita S. Xauerij Lib. 4. Cap. 3. Refertur puellam quendam viuis excessisse, cuius mors summo pere parentem affligebat. Hic auditus à Xauerio patris prodigijs, ad sui alloquium benenole eum inuitat, adest opportunè Xauerius intellecta afflictione animi eius, bene sperare iubet, filiam viuere: dum pater interim anceps hæret, occurrunt famuli, qui filia à mortuis resuscitatam nuntient, præ gaudio vix suæ mentis compos ad loci, in quo mortuam reliquerat, aduolat, filiam viuam reperit, illa se ab inferis Xauerij precibus ereptâ tellatur, quibus æternum fuerat ob Baptismum defectum addenda. Prima itaq; illa ardentissimis votis Baptismum expetiit: deinde secuta cum patre vniuersa familia, omnes sacro fonte lustrat: sunt.

De Baptismi virtute præclarum est exemplum de Constantino Imperatore à lepra per Baptismum sanato, quod refertur in *Breviar. in vita S. Sylvestri* 31. Decemb.

Non licet Catholicis infantes suos baptizandos tradere Ministris Hæreticis extra necessitatem: variis prodigijs id sibi displicere Deus ostendit. Refert *Bredembachius Lib. 7. cap. 52. Amstelradami annis 1579.* Catholicam mulierem prolem enixam, cuius maritus Calviniana hæresis erat infectus. Urgebat hic, vt infans in templo Caluinistarum baptizaretur, illa verò à Catholico Sacerdote, vt sacro fonte lustraretur, multis precibus instabat. Cum itaque nihil his proficere se cerneret, clam ipsa infantem baptizavit. Facti huius ignarus coniux, puerum desert ad Caluinistarum templum: at cum hæreticus Minister eum baptizare iam vellet, contigit, vt repente factus sit mutus. Rei novitate percussus patens domum regressus, quid circa infantem peregrisset curiose vxorem rogat. Hæc inrepede se puerum prius baptizasse confessa est, & maritus eiurata hæresi cum sancta Matre Romana Ecclesia se reconciliauit.

Exorcismi adhibentur in Baptismo, ad infringendam dæmonis potestatem, si quam forte in baptizandum habeat.

I. Per Crucis signa in diuersis corporis partibus formata significatur primo, per Baptismum certum animæ caracterem imprimi.

II. Vt sensus omnes aperiantur ad Deum, & Iesum Christum cognoscendum & amandum.

III. Vt baptizatus non erubescat, publice fidem ac Catholicam Religionem profiteri.

IV. Vt sint quasi signa quo baptizatus se suavi iugo Christi subiiciat, paratus mortificationem Iesu Christi in corpore suo portare.

V. Vt baptizatus intelligat membra sua Deo consecrata, & facta habitaculum Spiritus sancti.

VI. Denique vt significetur vim omnem baptismatis virtutem suam, & efficaciam à Passione, & Morte Christi recipere.

Reliquæ verò cæremonix adhibentur, vt eiusdem dignitatem, æsti nationem, gratias, virtutem, effectusque varios denotent.

Jacobus de Vitriaco *Lib. 2. vita Mariae D' Oguies* refert, Beatam hanc Virginem vidisse certo tempore, cum puer in quodam prope Niellas pagoad Ecclesiam iamquam baptizaretur, quod dæmon summa confusione ex infantis corpore egressus sit. Et cum ipsa accur-

rens puerum de fonte sacro lauaret, visibiliter Spiritum sanctum in animam eius descendentem, seque cum eo magna Angelorum multitudine cinctam deprehendit.

Q. Quid est Confirmatio?

R Esp. Est baptizatis collatum ab Episcopo Sacramentum, in quo per sanctum Chrisma, & verba sacrosancta confertur gratia, & robur spiritus additur, tum ad firmiter credendum, tum ad nomen Domini, quando sic est opus, liberè confitendum.

Expof. Pro præparatione necessaria vt hoc Sacramentum valide quis suscipiat, requiritur vt prius sit baptizatus: Vt verò dignè, debet esse in statu gratiæ.

Quoad fructum quem confert hoc Sacramentum, hæc doctrina est Sancti Augustini in *Fulm. 141.* Consignat illis crucem fontem que pudoris est sedes, vt constanter, & intrepide nomen Domini confiteantur: impingit & alapam, vt Christianam militiam inuicta patientia exercendam, & ornandam esse sibi perpetua memoria retineant. Debent autem parentes habere curam, vt quando pueri perueniant ad annos discretionis Episcopo offerantur.

Miraculum in conseruatione Sacri Christianis refert Mileuitanus *Lib. 2. contra Donatistas.* Ampullam Chriftatis per fenestram, vt frangeret, Donatistæ iactauerant: at non defuit manus Angelica, que ampullam spiritali subuectione sic deduceret, vt proiecta casum lentire non potuerit, atque ita Deo muniente illæsa inter saxa confedit. *De Confirmationis Doctrina, V. Plura Tom. 2. in Resol. Theol. Tract. 5. cap. 3.*

Q. Quot præcipua de Eucharistia doctrina Capita scis necessaria?

R Esp. Quinque: Primum est eius Veritas. Alterum. It panis & vini in Christi corpus & sanguinem conuersio. Tertium, adoratio debita. Quartum, eius oblatio. Quintum & postremum, eiusdem Sacramenti sumpcio.

Q. Quæ est veritas Sacramenti Eucharistia?

R Esp. Nimirum hæc, Christum verum Deum ac hominem verè ac integrè in hoc Sacramento contineri, & nobis adesse, & Sacerdos ritè ordinatus panem, & vinum verbis illis arcanis, & à Christo traditis consecrarit.

Q. Quæ

Q. *Qua fit conuersio per verba illa, quibus hoc Sacramentum Sacerdos consecrat?*

R. *Esp.* Ea, vt per ipsa verba operante Christo panem, & vinum in corpus & sanguinem Dominicum conuertantur, & transubstantientur, atque ita panis & vinum esse desinant in Eucharistia.

Q. *Qua Sacramento huic debetur adoratio?*

R. *Esp.* Eadem sanè, quæ Christo Domino ac æterno Deo debetur, quippè quem illic præsentem agnoscimus. Ideoque Religioso cum corporis, tum animi cultu, vt par est, hoc Sacramentum supplices veneramur.

Q. *Quare censentur hoc Sacramentum oblatio?*

R. *Esp.* Quia est legis nouæ sacrificium, & oblatio munda, cruentis legis Iudaicæ sacrificiis incrementa succedens, quæ pro viuis ac defunctis Christi fidelibus in Missa offertur ac celebratur. Vnde fit, vt Eucharistia non solum à fideli populo sumatur, sed etiam pro peccatis à Sacerdotibus ad Dominicæ passionis ac mortis continuam commemorationem quotidie immoletur, semperque oblata fuerit in Ecclesia Dei.

Q. *Quid in Sacramento huius sumptione seruandum?*

R. *Esp.* Quod fides & auctoritas sanctæ Matris Ecclesiæ docet, videlicet, Christianos Laico sat esse, sub vna specie panis totum Christum accipere: & ex hac sumptione consequi, vt, qui non indignè acceperit, ingentem Dei gratiam, ac æternam quoque vitam obtineat, qui verus ac integer Sacramenti huius fructus exiit: eoque fit efficacior, quòd sæpius sacra & salutaris illa Communio dignè iteratur.

Esp. Hoc diuinissimum Sacramentum in veteri Lege præfiguratum erat, 1. Per arborem vitæ, *Gen. 2.* 2. Per sacrificium Abelis, *Gen. 4.* 3. Per sacrificium Melchisedech, *Gen. 14.* 4. Per Agnum Paschalem, *Exod. 12.* 5. Per manna cœlestem, *Exod. 16.* 6. Per panes propositionis, *Leu. 24.* 7. Per panem Eliæ *3. Reg. 19.* &c.

Institutum est hoc Sacramentum à Christo ad hos fines.

1. Ut Testimonium infiniti erga nos amoris. 2. Vt præsentationem & memoriam passionis suæ, ac vitæ nobis relinqueret, præsertim cum nobis, vt in memoriam eius faceremus, commendauit.

3. Vt per cibum potumque cœlestem in vita spiritali confirmaremur.

4. Vt contra assultus dæmonum nobis esset Antidotum.

5. Vt maxima inter se, & homines esset coniunctio.

6. Vt nos ad Fidei, Spei, & Charitatis exercitium inuitaret.

7. Vt perpetuum legis nouæ esset Sacrificium, & perpetuum subsidium.

Quod auditio frequens Sacri profit ad tentationes dæmonis fugandas, & pœnam eam non satis æstimantis sequenti historia declaratur. Erat vir nobilis, qui pro desiderio quo tenebatur indies Sacrum audiendi, domi suæ Sacerdotem alebat. Is certa Solennitatis die, quæ in vicino pago celebrabatur, cum facultate Domini sui ad templum se contulerat illic ad aras facturus. Dominus interim ob negotia quædam eo ipso die intercurrentia moras traxit, & serò admodum ad idem templum properauit, multum per viam anxius ac timens, vt isto die festo Sacro interesse posset. Occurrit properanti villicus quidam, quem rogat, num forte spes esset adhuc Sacrum eo die audiendi, cumque villicus reponeret, spem nullam superesse, cum iam inflaret merides omnesque Sacerdotes celebraissent. Tanto nobilis cœpit mœrore affici, vt ad commiserationem vicillum moueret, qui temerè nimis hæc ad nobilem locutus est: Quid dabis mihi, inquit, & omne quod hodie Sacrum audiendo recepi meritum, libens in te transcribam. Chlamydem hanc, reponit Nobilis conditionem sulcipit rusticus. Ille chlamydem, hic transfert Sacrificij meritum, vtrinque disceditur. Nobilis ad pagum pro perat, si fortè adhuc Sacro interesse posset: sed, sic præiens spe sua frustratus est, quod tamen pacatiori, quam ante animo tulit. Domum regreditur, cum ecce in vita cum chlamyde sua ex arbore pendulum videt rusticum, temerarium nimis rei Sacræ venditorem. Scilicet dolor animi, qui nobilem antea afflixerat, rusticum inuafit, eoque perduxit, vt desperans fauces sibi laqueo eliserit.

Quantum verò profit ad Sacrificium Missæ tam viuus, quam defunctis præclarè docetur sequenti Exemplo, quod refert Beda in *Hist.*

Anglic. Libr. 4. capit. 22. & Baro. in Annal.

Anglus, quidam aulicus, cæso in acie Rego Elbuino, captus est ab hostibus, & vinculis arctè confictus in custodia detinebatur. Verùm certa diei hora vincula disrupta subito & sponte sua decidebant, quantum vis novis funibus & catenis confringeretur. Omnibus rem tam prodigiosam admirantibus, postea compertum est, captivi fratrem, qui fuit Superior cuiusdam Cœnobij, solum fuisse quotidie pro fratre suo, quem in prælio defunctum putabat, sacrum celebrare; eamque fuisse causam cur Deus voluerit in illo ostendere virtutem Sacrificij, uti viuorum, ita mortuorum vincula dissolui. Quæ res ad curanda pro defunctis Sacrificia populum valde excitavit. Intellegerunt enim (inquit Beda) quod Sacrificium salutare ad redemptionem valeret & animæ & corporis sempiternam.

Quantum Amoris debeat excitare hoc Sacramentum Eucharistiæ erga Christum qui se totum in illa nobis tradit, pulchrè declaratur in exemplo vxoris Tygranis, quæ cum viro à Cyro capta, & hic in conuiuio interrogaretur à Cyro, quid daret pro vxoris redemptione, respondit, meipsum, & vitam meam. Vnde & Tygranis cum vxore à Cyro liberatus, uti fusus deducit *Padagogus Christianus pag. 173.*

Aliæ quæstiones, quæ spectant ad Eucharistiã, & Missæ Sacrificium contra Hæreticos traduntur suprâ Tom. 1. in Cont. Part. 1. Tract. 2. cap. 5. De praxi deuote celebrandi aut communicandi vide infra in fide Med. 5. Pro resolutionibus Theologicis de Eucharistiã & Sacrificio Missæ, fusè illæ traduntur Tom. 2. Tr. 3. C. 4.

Q. Quid est Pœnitentiã.

R Esp. Est secunda post naufragium tabula; & necessarium relapsus Sacramentum, in quo remissio peccatorum & à reis petitur, & à Sacerdotibus tribuitur.

Expos. Potestas absoluedi Sacerdotibus concessa probatur ex Ioan. cap. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.* Item ex Tridentino Sess. 14.

Ex D. Ambrosio Lib. 1. de Pœnitentiã cap. 1. *Peccatores nisi leprosi offerre se debent Sacerdotibus ut Leuit. 4. Item Matth. 8. Vade ostende te Sacerdoti & offer munus quod præcepit Moyses in Testimonium illis.* Item Luc. 17. *Ite ostendite vos Sacerdotibus, & factum est dum irem, mundatus sum.* Sic & qui leprosus anima id est peccata Sacerdotibus patefacimus cum vero do-

lore, & emendationis proposito, à peccatis emundamur.

Exempla ex S. Scriptura in Nouo Testamento de bono pœnitentiæ etiam extra Sacramentum, patent sequentibus, Matthæus Publicanus pœnitens ad Apostolatam vocatur, *Matth. 9.*

Petrus post tertiam Christi negationem pœnitens Princeps Apostolorum statuitur, *Matth. 26.*

Zachæus Publicanus pœnitens Christum hospitio recipere meretur, *Ioan. 21.*

Latro pœnitens de cruce in paradysum migrat, *Luc. 23.*

Maria Magdalena, quæ peccato seruiebat, pœnitens à Christo benigne excipitur, *Luc. 7.*

Adolescens Prodigus per Pœnitentiã reuersus, epulo & conuiuio à Patre recipitur, *Luc. 15.*

Q. Quæ sunt partes & actiones Pœnitentiæ?

R Esp. Tres: Contritio, vel dolor animi peccata sua detestantis, & ad vitam meliorem adspirantis. Confessio, seu peccatorum suorum coram Sacerdote facta explicatio: & Satisfactio denique, seu vindicta punitioque criminum de se ipso sumpta, ad præstandos fructus dignos pœnitentiæ.

Expos. Exemplum doloris animi habemus 2. Reg. 12. *Et dixit Dauid ad Nathan, peccavi Domino: Diuisque Nathan ad Dauid, Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris.*

S. Gregorius Homil. 34. in Euangelia refert, de quodam Victoriano, qui post vitam sat longo tempore peruersè in seculo traductam, meliori afflatus spiritu monasterium petijt, in quo orationis, pœnitentiæ, & austeræ vitæ studio ita præluxit Reliquis, ut & diuini alloquio ac societate frui fuerit promeritus. Quadam nocte cum in secretiori montis lateris Monasterij Abbas cerneret prostratum, tanta derepenti claritas illo in loco visa est, ut tota regionis pars luce candesceret: quo fulgore attonitus Abbas aufugit: Post horæ spatium reuersus in cubiculum frater à suo Abbate accessit, de loco rogatur, exponitur visum. Hic fe manifestatum videns, & hoc, & vocem pariter de cælo dilapsam, sibi omnia ob elicium verum dolorem peccata remissa renunciantem, summo animi gaudio Abbati exposuit.

Consilio requiritur integra, nullo peccato mor-

mortali celaro cuius conscientia habetur. Serraphinus Razius in Hortulo Exemplorum, Titulo de Confessione. 3. Horrendam refert cuiusdam mulieris ob peccatum præ pudore in Confessione occultatum punitionem. In Italia ciuitate (cuius nomen tacet) fuit nobilis foemina, pia ac sancta, si externa opera considerasset, & sic apud omnes audiebatur. Hæc mortua vnicam reliquit hæredem, filiam, quæ pro animæ matris refrigerio in dies multas preces effundebat. Elapsa à morte matris aliquot hebdomadis, cum mane more suo pro matre oraret, accidit vt subito, & inusitato tremore corripere, & conuertens oculos ad ostium cubiculi, vnde sibi videbatur strepitum audiuisse, horribile visu monstrum & grauissimum foetorem emittens aspexit. Vnde cum graui timore consternata surrexisset à loco orationis, ad cubiculi fenestras citissime currit, vt sese deorsum præcipitare verum audita hac voce, siste gradum filia, à Deo confirmata subsistit, quid horrendum illud spectrum vellet auditura. Quod voce humana talibus cum effermonibus egit. Scito hoc primum filia, me esse infelicem heu; ac maledictam matrem tuam, non obstante vita irreprehensibili, quam semper in præsentia hominum duxi, propter enormia tamen quædam clam à me sordè commissa peccata, ac præ verecundia nunquam in confessione exposita, æternis inferorum flammis adiudicata sum. Quare ne post hac Deum per me incausum deprecari. Atque ita factis pro variis cubiculi partibus labibus, signisque sive præsentis quasi ferro cadenti impressis, euanuit. Paella damnatione matris admodum afflicta, confestim se ad Ecclesiam contulit, totamque rem Patri qui per quadragessimam pro concione dicebat, plene enarrauit. Et vt vtrique certior euentus fieret, ambo se ad prædictum cubiculum contulere, ac monstri vestigia, simulque sæditum odorem percipere. Quare Pater loco iustrali aqua tincto, filiam consolatus est, quæ illi fecit licentiam publicè, si visum esset, factum denuntiandi.

3. Pars est *Satisfactio*, quæ sita est in adimplenda poenitentia.

Refert Petrus Damiani de Ottone Imperatore, qui Crescentium nobilem quod Pontifici infestus vim & arma intulisset, occidi iussit, cui tamen vitam & salutem spondebat. Quod crimen cum ad pedes S. Romaldi Abbatis prostratus retexisset: satisfactionis & poenæ sive nomine iussus est nudis pedibus in montem Garganum proficisci, vbi Michaelis Archangeli memoria propter maxima in eo loca

ab ipso accepta beneficia pie frequentatur & colitur. Paruit mandatis Imperator, & per 40. dies solemni ieiunio destinatus, horrido, & aspero sacco indutus duro in strato cubauit, aliisque poenitentis operibus corpus afflixit. Interim, in genere, sequens ordo, & modus ritè confitendi præscribitur:

1. Vt quis Deo grates habeat proseruata ad hoc vsque tempus vita, dataque facultate secum Deo reconciliandi.
2. Implorandum auxilium diuinum, & gratia Spiritus Sancti vt memor esse quis valeat suorum delictorum.
3. Examen instituitur conscientie circa cogitata, dicta, facta, ommissa.
4. Elicitur dolor de peccatis ex amore Dei, vel metu gehennæ à Deo infligendæ.
5. Integra instituitur confessio, specie & numero peccatorum recentis.
6. Impletur satisfactio. Vti supra de singulis explicatur Tom. 2. in *Resol. Theol. Tract. 2. Cap. 2. 4. &c.*

Q. Quid est Extrema Vultio?

Resp. Est Sacramentum, quo ægroti per oleum sacrum & verba Christi in magnis morbi molestiis releuantur, vt foelicis ex hoc mundo demigrent, & corpora etiam, sit ita expedit, sanitati restituantur.

Expof. De hoc Sacramento clarissimum Testimonium dat Iacobus Apostolus: *Infirmus quis in vobis? Inducat Presbyterus Ecclesia, & orent super eum unguens eum oleo in nomine Domini. & oratio fidei saluabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis fuerit, remittentur ei.* Hic recolendum est exemplum quod Ioannes Nider *Lib. 4. formicary Cap. 11.* refert de Ruperto Rege Romanorum, qui hauserat tartaream hanc animo persuasionem, qua quidam superstiosè credunt, se post huiusmodi Sacramenti susceptionem omnino è vita migrare oportere. Tandem Iuris vtriusque periti Doctoris hortatu factum vt salubre adeo corporis & animæ antidotum susceperit. Cum ecce illico se releuari in morbo sentiens exclamauit, reuera si hoc Sacramentum sciuissem, tantum pro vtroque valuisse homine, dudum ipsum audissimè postulassem. Hinc Princeps conualescens multis post annis Romanum gubernauit Imperium, & tandem feliciter in bonis perseverans operibus vitæ functus est.

Aliud exemplum nobis dant annuæ litteræ Collegii Lugdunensis Soc. *lesu* anno 1599. A Eger magno febris æstu conflictatus inter confiten-

tendum urgente morbo de potestate mentis exierat. Iam de sua salute actum esse, sempiternis se suppliciis apud inferos damnatum clamitabat, nullius orationem auribus admittebat. Confessarius viso ægri furore, ad diuina præsidia, ubi humana decerant, confugit. Monet domesticos ut Sacrum oleum, quod æger ante mentis excessum postulatauerat, celeriter adferendum curarent. Mira dictu, visque res, simulatque sacro Oleo inunctus est, mentis sanitatem recepit, ac paulo etiam post corporis valetudinem recuperavit.

Recte igitur S. Augustinus Serm. 215. de Tempore, *Quoties aliqua infirmitas superuenierit corpus & sanguinem Christi ille, qui agrus accipiat, & deinde corpusculum suum unget, ut illud, quod scriptum est, impleatur in eo: infirmatur aliquis inducat Presbyterus, &c. Videte fratres, quis qui in infirmitate ad Ecclesiam conuerterit, & corporis sanitatem recipere, & peccatorum indulgentiam mereretur obtinere.* Plura supra Tom. 1. in Controu. Part. 1. Cap. VII. Et in Resol. Theol. Tract. 4. Cap. 6.

Q. Quid est Ordo?

R Esp. Est Sacramentum, quo Sacerdotibus, aliisque Ministris Ecclesiae potestas conferretur ad Ecclesiastica munia ritè decenterque obeunda.

Expof. Propter Sacerdotalis Ordinis dignitatem, in vita S. Francisci legimus, cum aliquando dixisse Fratribus, si mihi in platea obuiherent vna Sacerdos & Angelus, & vtrique mihi exhibenda esset veneratio, Sacerdoti primum, ac deinde Angelo exhiberem: Verè enim Sacerdos Angelum dignitate præcellit. Hinc factum est ut tantæ dignitatis perpetuo memor, seque ea indignum ratus, numquam Sacerdotio inaugurari voluerit.

Sacros Ordines indignè suscipiens diuinitus punitur. Surius 3. Septembris refert, de quodam Religioso, qui commissio sacrilegio se ad Ordines cum alijs fratribus suis contulerat, nec præmissa confessione, aut de delicto vera contritione concepta, sacrum Diaconatus Ordinem indignus susceperat. Vix à templo in hospitium fuerat reuersus, dum inter manducandum à mente raptus frendere dentibus ac mirè se collidere cœpit, idque per horas non paucas, donec post multas lociorum pro eo quod Deum suas preces sibi redditus est, ac donum reuersus. Ea infestatione liber fuit diebus aliquot, sed à commissio tamen scelerè minimè resipiscens, validiori modo à tartareo hoste possidetur, cœpitque diebus ac nocti-

bus summa fratrum suorum commiseratione ac labore excruciarum, & exarescere cœpit eius brachium dexterum quo sacrilegum furtum commiserat: quo factum ut Abbati viro altioris considerationis res suspecta esse cœperit. Subornat ergo quosdam, qui eurgementum, dum sibi compos elset, rogarent, num fortè sibi grauioris delicti conscius elset, fore ut Dei misericordiam impetraret. Quid multa? Rubore confusus, commissum à se facinus palam facit, Deum vt pro se rogent, fratres obtestatur. Nec vanæ preces, etenim Abbatis iussu, ieiunia, afflictiones corporis, Sacrificia pro eius incolumitate indicuntur, quibus citò restitutum pristinae sanitati brachium, & dæmon ab eo fugatus est.

Q. Quid postremo est Matrimonium?

R Esp. Sacramentum quo vir & mulier legitime contrahentes indiuiduam vitæ societatem in eunt, gratiaque diuina donantur, tum vt soboles honestè & Christianè suscipiantur & educetur, tum vt forde libidinis & incontinentiæ peccatum euitetur.

Expof. Hæc societas in Scripturis commendatur. *Relinquit homo patrem suum & matrem, & adhæret vxori suæ, Gen. 2. Quod Deus commisit, homo non sepat: Matth. 19. Iis qui Matrimonium iussit sunt præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere... & vir vxorem non dimittat: 1. ad Cor 7. Exemplum in puella, quæ matrimonij pactum iuramento confirmatum violauit, supra datum est de Iuramento.*

Non decet Matrimonium contra parentum voluntatem inire, quod infantum esse solet. Apud Surius 1. Ian in vita S. Basilij habetur, quomodo Protetij Senatoris filia ab eius seruo per magum decepta, & infanno amore correpta, instantanter rogabat patrem vt possit iungi Matrimonio cum illo, qui si consentire voluerit pro ea redditurus elset rationem in die iudicii. Aut comple, inquit, desiderium, aut breui me extinctam videbis, Pater, qui filiam hanc Deo consecrauerat, mœrore ablorptus, amicorum consilijs iussit heri quod petebat, ne sibi ipsi exitum adferret. Vade, inquit, misera, multum lugebis aliquando cum facti penitebit, nec tamen mederi poteris. Inito igitur coniugio, quod celauerat maritus iam fecit palam: obseruatum est cum nunquam ingredi Ecclesiam, imo nec Christianum esse. Hoc ubi aduertit vxor, humi se prosternere suis vnguibus se discerpere, velle capillos, peccatus tundere, in has voces erumpere: nemo parentibus non obediens saluus vnumquam fuit:

hca

hen me miseram quæ me sponte conieci in hanc sortem ipsa morte deteriolem.

Optima admonitio parentum Saræ, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, seipsam irreprehensibilem exhibere, *Tobia* 10. Quanto magis illa dilectio in coniugio Christiano exerceri debet.

Narrat Rodericus Sancius *part. 2. Histor. Hisp. cap. 4.* Præclarum amoris coniugalis exemplum. Eduardus Regis Angliæ primogenitus ad Domini sepulchrum transfretasset, fuissetque in via proditorie à Mauro quodam gladio venenato percussus, & medicorum remedijs non tam alleuaretur, quam alligaretur, tandem in Angliam sine salutis spe reuersus est. Eius iracunda vxor, Regis Hispaniæ Filia, noxam & inauditam, sed amore ac pietate plenam, adhibuit medelam: plagas enim mariti toxico infectas, qui vi Veneni claudi non poterant, lingua indies lungebat, fugabatque humorem & pus venenolum quasi dulcissimum liquorum. Cuius vigore sic omnem veneni materiam extraxit vt integris vulnerum cicatricibus ille plane curatus, illa quoquediūno favore seruata inco'umis euaserit. Alia in Apparatu V. *Matrimonium.* Et in *Resol. Theol. de Sacramentis cap. vii.*

Q. *Estne inter Sacramenta discrimen?*

R Esp. Est sine: Baptismus enim Confirmatio & Ordo semel collata nunquam iterantur, sicuti cætera. Item Baptismus necessario suscipitur ab omnibus, & à relapsis Pœnitentia. Arbitrarium est autem vti reliquis, modo nullum contemas aut irreuerenter sumas, illudue cum sumendi tempus est negligas.

C A P V T V.

De Officijs Iustitiæ Christianæ?

Q. *Quot sunt officia Iustitiæ Christianæ?*

R Esp. Hæc duo: Declina à malo siue peccato, & Fac bonum siue officium Iustitiæ.

Q. *Qui potest homo cauere peccatum, & bonum facere seu prestare iustitiam?*

R Esp. Non id per se quidem, sed Christi gratia ac Spiritu instructus Christianus potest, ac debet, quantum huius quidem vitæ itatus admittit, iustè viuere, & legem implere.

Q. *Quotplex est peccatum?*

R Esp. Duplex: Originale, & Actuale.

Q. *Quid est originale?*

R Esp. Quod ab ortu nobis congenitum, per Baptismum in Christo condonatur.

Expof. De Peccato Originali testatur Scriptura ad Rom. 5. v. 12. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit in quo omnes peccauerunt.* Sola excipitur Virgo Deipara, quæ nullo vnquam Peccato Originali aut actuali inquinata fuit.

Memorandum est exemplum quod de quodam Brasilo, qui à Peccato Originali, sacro Baptismatis fonte, necdum ablutus è viuus decelserat, quod in vita Patris Iosephi Anchietæ, Magni Brasiliæ Apostoli, è Societate Iesu, refert *Sobastianus Bezerarius*. Quidam nomine Didacus iam pridem Christiana Religione suscepta inter Christianos tanquam Christianus diu versatus, in domo Lusitani cuius diem suum obierat. Cadauer diu exanime iacuerat, & sepulturæ paratum. Elapso duarum horarum spatio mater familias Gratia Roserigia nomine, videt cadauer moueri, & horrore concutitur. Mox præmptior animo accedit, vt quid rei subit, propius dignoscat. Didacus iam vitæ redditus Dominam rogat, se illo funebri amictu dissoluat, quo effectu P. Iosephum Anchietam aduocari iubet. Prope're accurritur ad Res Societatis, & Didacus vitæ restitutus P. Iosepho nunciatur. Hic celer aduolat, quo viso Didacus de animæ suæ salute sermonem ingressus, narrauit se, vt è viuus decelserat, monitum, non recto itinere in ea loca se venisse, quod per Baptismi ostium, nondum scilicet Peccato Originali deleto, Ecclesiam intrasset. Non negabat se sacro fonte nunquam tinctum fuisse, ac infestiam prætexens ab albis hominibus (sic Europæos indigitabat) se Christianam Doctrinam edoctum, sibi que Didaci nomen ind tum retinebat: ab eo verò tempore, cum se periclitum Christianum putasset, præcepta omnia seruanda suscepisse, nulla iniecta mente de suscipiendo Baptismo. Proinde enixe P. Iosephum rogauit, se quam primum sacro Baptismate in Ecclesiam induceret; se enim ad alteram vitam vnde regressus esset, præparare. Tum Iosephus hominem, etiam Christianæ legis non rudem, curatè tamen instruit, quantum extre-

extremi temporis patiebantur angustiz, & infirmitatem magno cum animi sui fructu baptizavit.

Iam Didacus decedendi veniam à matre familias petita, eam rogavit, ut vilia, quibus tegebatur indumenta, alicui egeno porrigeret, curaretque duo Missæ Sacrificia offerenda, ut saltem cultu illo suo nomine exhibito Deum veneretur. Tum sibi ardentem Ecclesiæ ritu candelam porrigi postulat, & ad P. Iosephum conuersus, adis mihi, inquit, Pater, donec voti compos Deo Sacris vndis ablutam animam reddam. Pater pijs precibus intendit, inter quas animam demum peccati Originalis macula absterfa liberatam emisit, cum qua non poterat in cælum introire. Exempla alia quæ possint spectare ad Peccatum Originale, tradita sunt supra de Sacramento Baptismi.

Q. Quid est Peccatum Actuale?

R Esp. Dictum, factum, vel concupitum, contra vel præter legem Dei, aut Ecclesiæ.

Q. Quomplex est Actuale?

R Esp. Duplex: Mortale, sic dictum, quia mortem animæ præsentem adfert: (Anima enim quæ peccauerit, ipsa morietur) & Veniale; vt cui venia facile tribuitur, & sine quo ne iusti quidem viuunt.

Q. Quibus gradibus ad peccatum deducimur?

R Esp. His tribus: Suggestione, Delectatione, Consensu, seu deliberata voluntate peccandi.

Expof. His gradibus prima parens nostra Eua ad peccatum ascendit, & se cum posteris improvida perdidit, Gen. 3. Callidus accedit ad incautam serpentis larua indutus dæmon: Et, cur præcepit, inquit, vobis Deus, vt non comederitis de omni ligno Paradisi? en suggestionem. Hanc, si te saluum velis, repellas illico necesse est. Secus fecit (proh dolor!) mater nostra; quæ & alterno eam cum Serpente fouit sermone. De fructu, ait ipsa, lignorum, quæ sunt in Paradiso vescimur; de fructu vero ligni, quod est in medio Paradisi, præcepit nobis Deus, ne comederemus, & ne tangereamus illud, ne forte moriamur: Cui Serpens: Nequaquam morte moriemini, sed enim Deus, quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, &

eritis sicut Dii scientes bonum, & malum. Hoc inquam discursu quæ prius erant blande suggesta fouit mulier male sana, sed & cum fructum tulit quem solent illi, qui ignem sinu exceptum non excutunt; subditur enim, Vidit igitur mulier, quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile: En delectationem, quæ liberè admittit animum iam promptum, & expeditum nullo labore ad consensum, & huius præmia penas sempiternas pertrahit. Audite exitum: Et tulit de fructu illius, & comedit, dedique viro suo, qui comedit. En consensum, & extremam peccati ruinam. Quare animæ tuæ saluti si consultum velis, dum dæmon ad peccatum pellicit, in limine resiste, ne ignem illum siou excipias, quo iam nunc æternum incipias ardere.

Q. Qui sunt supremi gradus peccatorum?

R Esp. Eorum, qui scientes ac prudentes ex mera peccati malitia; qui etiam de peccato, pso gloriantur: & qui bene monentibus obstrepuunt, ac salutaria consilia prorsus contemnunt.

Q. Quare peccatum fugiendum?

R Esp. Quia Dominum Deum offendit, summum bonum eripit, & summum adfert malum peccati, dum diuinam tollit fruitionem nunquam recuperandam, & penas ærurnasque homini accersit sempiternas.

Q. Quæ dicuntur peccata Capitalia?

R Esp. Illa, ex quibus, veluti capitibus & fontibus, omnia alia peccata proficiuntur.

Q. Quos sunt peccata Capitalia?

R Esp. Septem, Superbia, Auaritia, Luxuria, Inuidia, Gula, Ira, Acedia.

Q. Quæ ratione vitari, & vinci hæc peccata possunt?

R Esp. Si Iesu Christi gratiæ cooperemur, peccatorum damna & pericula confiderantes, & virtutes septem his peccatis contrarias exercentes.

Q. Quæ

Q. Quæ virtutes pecuniarum Capitalibus aduersantur?

R Esp. Hæ septem: Humilitas, Largitas; Castitas, Benignitas, Temperantia, Patientia, Deuotio, seu sedula Pietas.

Superbia Exemplum.

Angelus assumpto corpore cum Eremita gradiens scetenti cadaveri in via occurrit; dixitque Eremitæ obturanti nares, ecquid nares constringis? Ille scetorem cadaveris causam esse obiecit. Paulò post iuuenis pulcher ad superbiam ornatus phaleris, & tela aurea equo vestitus tranibat, qui cum longè abesset, obturauit nares Angelus, quod Eremita admirans, interrogauit rationem: cui Angelus, Ille iuuenis superbus & lasciuus plus coram Deo, & Angelis scetet quam cadaver illud quod scetidissimum odorem spirabat. *Ex Spec. Exemplorum pag. 42. Vide in Apparatu. Superbia.*

Auaritia.

Ribergerus Nobilis ditissimus in Suecia præuidens famem subsecutam, vndique corralo frumento impleuit granaria; idque tanto vendidit pretio vt populus aut mori fame, aut bona omnia ei tradere debuerit. Inter plurimos ecce vnus paruulis suis onustus offert sex tales filiorum vestes, promittens postmodum plenam solutionem. Indignatus diues pecuniam exigens negauit triticum: Discessens pauper maledixit diuiti. Post paucos dies Ribergerus seruum ad granaria misit, vt ea inuisceret, rediitque dicens, illic tres atros boues pascere, & seruus die postero mortuus est. Misit & alium, & hic redux nunciavit non tantum boues, sed & equos qui frumentum deuoraret, se vidisse. Ipse itaque vix credens, ascendit, & per foramen aliquod vidit greges pecudum diuersos frumentum consumere: attonitus inde mente, captus est, eaque dixit & egit ob que catenis ligari debuit, sicque exemplo puniæ à Deo auaritiæ ab alijs incarcerationis fuit: *Ita Mart. Del Rio ex Petro Pizerra fol. 261.*

Ex Auaritia furando res alienas sæpè homines perdunt res proprias. Quidam dum mesem in area colligeret, sustulerat manipulos proximi sui, & ad cumulum suum illos addebat, vt cum augeter: sed res aliter euenit. Nam statim cecidit sulmen, & area accensa est. Misit ille statim currit ad vnum

Dei qui prope habitabat, & suam calamitatem, & incendium illi exponit, furtum autem suum celare conabatur. Sed vera dicere iussus, furtum etiam suum confessus est. Iussit autem vir Dei vt culpam corrigeret, si velit à pœna liberari. Nam situm, inquit, manipulos restitueris, ignis ille à Deo missus extinguetur. Mox ille festinus cucurrit & manipulos obtulit illi cui facta fuerat iniuria: quo facto, flamma illi viri sancti oratione statim extincta fuit. Quæ res terrore & horrore furti incolas impleuit, & totam ciuitatem Antiochenam vbi res contigit. Ita narrat Theodor. in *Hist. SS. Patrum.*

Quam procul ab Auaritia debeant esse Iudices suo exemplo præclare docuit Thomas Morus Angliæ Cancellarius. Accusatus ille fuit apud Regem, quod à vidua nomine Vaughan poculum aureum accepisset post sententiam in iudicio pro ipsa latam. Morus acceptum a se poculum aureum coram Rege falsus est, sed rogauit Regem vt interrogaret viduam, quid postea de poculo factum fuerit. Illa rogata agnoscit Cancellarium poculum hilari quidem vultu accepisse, & magnas gratias pro dono egisse: sed conuocata familia curasse illud vino repleri, sibi que hilariter propinasse, & simul cum vino poculum reddidisse. Quo cognito Rex Morum multum collaudauit, & calumniam oburgatam Moro pro suo arbitrio puniendum permisit. Rem hanc narrat Thomas Stapletonus in *vita Thomæ Mori cap. 3.* Plura exempla vide supra in *Apparatu.* Verbo, *Auaritia.*

Luxuria.

Miles defunctus amafis apprensus tormentorum rationem reddidit rauca & horrida voce, nempe quia caniculis luxuriosis decantandis suauem alias vocem impenderat. Crura ei erant nigerrima & scabiosa, gloriatus enim erat in vita de eorundem pulchritudine, ostendensque roganti puellæ reliquum infelicis corporis statum, amota à pectore chlamide bufonem teterimum toti corpori quadratum ostendit, dicens se hoc pro lubricis peccatis, alique corporis cum illa delictis pati in æternum debere, adeoque, vanas, quas illa pro eo fundebat preces futuras. *In Specul. Exempl. tit. Infernus, Vide in Apparatu. Luxuria.*

E contra præclarum est *Cassimonia* Exemplum in S. Thoma Aquinate, qui mulierem que ipsam ad labefactandam castitatem sollicitabat,

tabat, arrepto titione generosè abegit. Et ob hanc victoriam Deus illi perpetuum castitatis donum concessit.

Adde exemplum in utroque sexu prorsus singulare *S. Theodora, & S. Didymi*. Iubetur ille à Maximino Imper. vel fidem, vel virginitatem deserere. Reluctantem in lupanar detru-di iubet, & violentiam illius castimonix à militibus adhiberi. Primus militum ad illam *Didymus* ingreditur. sed ecce repente non castimonix impugnator, sed custos fidelis mira arte efficitur. Commutat Didymus cum Theodora vestes: hæc iam virum induta, ac custodia sic elusa, recedit innoxia: Didymus verò in Theodoræ veste ac persona comprehenditur, & ad supplicium rapitur. Accurrit mox Theodora, proclamans palmam illam fidei ac castitatis non alteri sed sibi deberi; vestem se, non causam, non personam in Didymum transfuisse: illo ex aduerso pro hac palma sibi debita firmiter perorante, demum uterque supplicio afficitur, uterque duplici fidei & castimonix conseruatæ laurea coronatur. Quod iustus deducit *S. Ambrosius lib. 2. de Virgin. Et breuius festi Mariani 18. Aprilis.*

Iracundia.

Iracundiæ deformitas patuit in domicella quadam nobili, sed admodum rixosa & iracunda, ita vt domum, & templam, totam etiam ciuitatem suis rixis imperet, & discordis turbaret. Mortua illa sepulta ante templi valuas, visum est sepulchrum flammis & ignes vomere, quo aperto repererunt superiorem partem corporis flammis ambustam & adhuc flagrantem, inferiorem verò partem integram, & in signum virginitatis custodiæ illæsam mansisse. Ita *Casar. lib. 4. c. 22.*

VVenceslaus Rex Bohemorum ex quadam occasione contra suum pincernam vehementi ira commotus fuit. Et ex illa iracundia subitanea voluit eum propriis manibus interficere. Sed ex nimio illo furore, & ardore vindictæ, statim Rex in paralytum incidit, & intra paucos dies mortuus fuit. Sic enim Ira non tantum nocet animæ, sed etiam corporis mortem accelerat. Ita habet *Crommerus lib. 13. histor. Poloniæ: vide in Apparatu, verbo, Ira.*

Gula.

Horret animus referre quorundam *Baccho* se consecrarium luctuosum exitium. Nobiles Germani duo in Apeldorn Veluz

Pago inter se conuenerant, vt vino adusto tandem se ingurgitarent, donec eorum alter expiraret: Si quis prior surgeret, in eum diabolus potestatem haberet. Quo perducit hominem infrenata intemperantia! Accidit, dum stenuè hæc lege potarent, mercatorem illie forte transire, quem, vt se tertium adiungeret, coegerunt. In domum inductus alter mortuus ietu se Bacchum haustu liberali venerari simulat poiuis, quam re ipsa veneratur. Tum locum ingressus ferali forma dæmon, duos hel-luones sibi deuotos aggressus est. & utrique, arrepto collo, ceruicem fregit. Hæc gula deditos manet merces. Ita *Darault. in Floribus Exemplarum c. 6. sic. 7. exemp. 7. Vide in Appar. v. Gula, Ebrietas.*

Inuidia.

IN vita *S. Attali*, qui succedens *B. Colum-bano* Cœnobium rexit, diabolus in eum aliquot subditorum corda suscitauit, qui recusabat tantæ disciplinæ austeritatem ferre. Ille è contra medijs spiritalibus vsus, nec potens ad rectam normam deducere, pertinaces ire permisit, qui postquam segregati sunt, virum sanctum detractionibus lanarunt. Sed ecce, vnus eorum febri ardentissima correptus, nequidquam implorans *Attali* auxilium, igne fatali accensus, emoritur morbo: exemplo isto docti adstantes ad virum sanctum recurrere, qui venia donatos securos reddidit; contempnentes vero aliqui penitentiam diuersis modis disrupti interiere; quorum vnus securi, alius flumine, alter mari vitam infelicem sinierunt. In *Specul. Exempl. pag. 268. vide in Appar. v. Inuidia.*

Q. Quæ peccata in spiritum Sanctum committi dicuntur?

Resp. Ea quæ sua malitia sic diuinam excludunt gratiam, vt neque in hoc sæculo, nisi ægrè admodum, neque in futuro remittantur.

Q. Quos suos peccata in Spiritum Sanctum?

Resp. Sex: Præsumptio de misericordia Dei, vel de impunitate peccati, Desperatio, Agnitæ veritatis impugnatio, Fraternalis charitatis inuidentia, Obstinatio, & Impenitentia.

Expof. Quodnam luctuosius quam quod subito pertinacis & obstinati peccatoris monumta.

mentum haberi potest? Lego in actis pro Beatificatione B. P. Francisci Borgiæ Societatis Iesu, apud Eusebium Nierembergium in eius vita, Virum quandam in Hispania, quàm sanguine nobilem, tam vitij ac flagitij infamem, graui ægritudine correptum, ac de vita periclitantem, tanta obstinatione sceleribus suis perstitisse, vt recta omnes mentes reijceret, nolletque de anima per confessionem expianda quemquam audire. Venit tum forte eam in Urbem S. Borgias, qui cognito miseri periculo, pro zelo suo illum inuare cupidus, ante Christum crucifixum in genua procidit, eum ardentem obsecrans & obtestans, vt qui orbi vniuerso sanguine suo saluti fuisset, infelici ac pertinaci illi animæ non deesset. Francisco hæc precanti, ex cruce Seruator, Adi, inquit, confestim ægrum, eumque hortate, vt se expiet, & ego mox illi vt medicus & infirmorum curator adero. Abit B. Pater spei bonæ plenus, ad ægri domum se confert, quo Seruator iam præcesserat, medici ac prope famuli specie illi solatia, atque obsequia deferens. Excipitur ab infirmo non inurbanè P. Borgia; verùm vbi de confessione cœpit, ad eam instituendam adduci non potuit. Recedit iterum Dominus, relicto ad vltiores conatus apud ægrum Francisco, qui & ipse cum operam perderet, etiam recessit, & denud coram Christo crucifixo in genua prouolutus, per sacra illius vulnera obtestatur, vt miserè adit. Cui Dominus: conueni iterum pertinacem illum Franciscè, meque tecum deser, si forte me conspecto, cruci pro se fixo conuertatur, & viuat. Rediit Borgia, & submotis arbitris, vt liberior elset æger, verbis ad pietatem omnem compositis, submissis in terram genibus, Christum crucifixum illi representat: per Passionem, dolores, sacra Domini IESU vulnera orans, obsecransque, vt animæ suæ mileretur, æternitatem maturius menti imprimat, nolle Deum mortem peccatoris, sceleribus omnibus eius misericordiam maiorem esse. Ad omnia ille pertinax obmutescit: addit & vocem suam Dominus IESUS, & vocem sanguinis, quem ex vulneribus copiose effundebat. Per hunc iterum iterumque obtestatur Franciscus: sed nihil profuit. Tum verò seruator reuulla à cruce manu, sacrosanctum cruorem in faciem proijcit obstinati peccatoris, qui quot guttas numerat, tot veluti linguis in magno iudicii die coram orbe vniuerso neglectam & contemptam benignissimi Dei, ac Redemptoris sui misericordiam illi exprobrabit:

Q. Quæ peccata in calum clamare dicuntur?

R Esp. Quæ per se vehementer abominanda sunt, & apertè humanæ charitatis iura violant: vt vendictam clamare perhibentur, & horrende sæpè modis in hac vita diuinitus vindicantur.

Q. Quos sunt peccata in calum clamantia?

R Esp. Hæc quatuor: Homicidium voluntarium, Peccatum Sodomiticum, Oppressio pauperum, viduarum, atque pupilulorum, demum Merces operariorum defraudata.

Expof. Exemplum Homicidij voluntarij à Deo puniti exhibetur, Genes. cap. 4. in Caino, qui fratrem suum Abelem fraudulentè quasi ad deambulandum in agrum euocauit. Et ecce cum soli essent in agro contra fratrem violentè insurgens eum occidit, sed quam sibi abominandum esset illud faciuus Deus statim aperuit, qui contra homicidam his verbis intonuit. Quid fecisti? Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nuncigitur maledictus eris super terram, &c. Sanguis nempe innocens vocem tremendam habet, quæ in cælum vsque auditur, & homicidij vendictam deposcit.

Quam detestandum sit Sodomia peccatum apertè patet in euersione ipsius Sodomæ & Gomorrhæ, vbi cum incolæ infando illi carnis peccato addicti essent, vlticibus flammis à Dom no consumpti fuerunt, vt grauius verbis testatur Scriptura Genes. cap. 14. v. 24. *Pluit Dominus super Sodomam, & Gomorrhæm sulphur, & signem à Domino de cælo, & subuertit ciuitates has, & omnem circa regionem, &c.*

Oppressio pauperum per vim, & potentiam Deo semper execrabilis fuit, vti patet 3. Reg. cap. 21. vers. 19. Cum enim Rex Acab vellet inuito Naboth vineam eripere, Iezabel Regina vt Regis voluntatem exequeretur, per suam potentiam curauit Naboth falsò accusari, & lapidibus obrui. Sed ecce parem Dei vendictam! dum Achab festinaret vt iam defuncti vineam occuparet, Dei nomine occurrat illi Elias Propheta & poenam denunciat, dicens, Hæc dicit Dominus: In loca hoc in quo lixerunt canes sanguinem Naboth, lambent quæque sanguinem tuum, quod iusto Dei iudicio euenit.

Q. *Qua peccata dicuntur aliena?*

R Esp. Ea, quæ ab alijs quidem committuntur, sed nobis interim auctoribus, vel quoquo modo adiutoribus, aut saltem non impediuntibus, vt idcirco nobis etiam imputentur.

Q. *Quo modo aliena peccata nobis imputantur?*

R Esp. Nouem his modis: Consilio, iussione, consensu, irritatione, laudatione, seu adulatione, reticentia culpæ alienæ, conuicentia vel indulgentia, rei alienæ participatione, & praua facti alieni defensione.

Q. *Qua dicuntur opera carnis?*

R Esp. Ea, quæ hominēs secundam carnem viuentes, & à Dei filijs spiritualibus degenerantes, committere solent.

Q. *Qua sunt opera carnis?*

R Esp. Paulus ea recenset in hunc modum: Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt, Fornicatio, immundicia impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia, quæ prædixit vobis, sicut prædixit: quoniam qui talia agunt regnum Dei non consequentur.

Expof. Quanta fit malitia in operibus Carnis, & veneficijs, & commercijs cum dæmone sequenti exemplo luculenter exponitur. Lugduni in Gallia vir militaris Vigiliarum Præfectus, dum nocte quadam ex officio vrbs circumfultrat, ad commilitones suos conuerfus, impuram animi sui sensum hac impia voce declarat: Ad satisfaciendum carnis desiderijs, si vel ipse dæmon modò se mihi offerret immunitas non abiret. Vix hæc verba protulerat, & ecce mulier splendens in speciem habitu, famulo lucernam præferente, impuris hisce Veneris mancipijs occurrit. Post exhibitam vitro citroque vrbianitatis officia, illi feminæ se confestim adiungunt, & domum ad quæ se redire fingebat, eam deducunt. Ingrediuntur simul, & desiderata cum ea libidinem expleant. At res tota ex dæmonis arte composita & phantastica fuit. Nam sublato dæmone suo, deprehendunt se cum cadavere tabo, sanie, ac vermibus fluente rem habuisse, &

in obsoletæ domus ruinis versari. Ad hæc dum attoniti obstupescerent, ecce ibi insolito fulminis ictu prostrati sunt, vnus quidem eodem loco, & nocte extinctus est, alter verò postridie, tertius denique die tertio interiit. Ex Doultremani *Padagogo Christi. Part. 1. cap. 7. pag. 132.*

Odij & inuidiæ exemplum proponitur nobis 1. *Reg. cap. 18. & 31* In Saule quæ Dauidem ex odio iniusto multis modis occidere conatus est, donec tandem ab hostibus superatus violentas manus in seipsum conuertens sese propria hasta interemit.

Aliud æmulationis, & inimicitij exemplum patet in fratribus Iosephi, qui ipsum vestibus spoliatum venderunt, sed Deo sic disponente, ipsi fame compulsi coacti sunt Iosephum venerari, & ab ipso vitam, & veniam postulare. *Gen. cap. 35.*

Ebrietatis & comestationis quam acerbus sit fructus, docet Exemplum apud *Cantibratanum Lib. 2. apud cap. 56. § 2. Et in Padagogo Christi. pag. 152.* Dum quidam cum socijs inter populum Animæ immortalitatem irrississet, aduisti ex templo quidam sub mercatoris habitu, & statura procerus, cui per iocum socij aiunt, si tu bonus es mercator, en hic hominem qui suam animam venalem habet. Bene est, inquit mercator, qui erat dæmon sub mercatoris specie: Sed velim scire quanto pretio ea vendatur? Non magni, inquit alter, si tot vini amphoras dederis illam referes. Postquam mercator ille pretium quod petebatur pendisset, & communi omnes ioco risuque applausissent, & poculis iucundè indulgissent, cum tempus adueniret, quo societas illa dissoluenda erat; Heus boni viri, exclamat mercator, quid vobis videtur? Qui emit equum numquid non etiam frænum feret? Cum omnes incepto ioco insistentes, id æquum esse pronunciarent, statim veterator infernalis se prodit, arreptique impium ganeonem coram omnibus cum corpore & anima secum asportat, debitum temulentæ & impietatis suæ præmium relaturum.

De prædictis omnibus, Luxuria, Inuidia, Ira, Ebrietate, Consilio malo, Adulatione &c. superius plura exempla data sunt: Item in *Apparatu* sub proprijs Titulis:

Q. *Estne satis Christiano, malum fugere & à peccato declinare?*

R Esp. Nequaquam; sed præterea bonum agere & virtutes exercere necesse est. Alio qui

qui scienti bonum, & non facienti, peccatum est illi.

Q. Quid boni faciendum Christiano?

R Esp. In genere quidem quidquid boni lex naturalis, diuina vel humana præcipit vel ostendit: in specie verò pro sua quisque vocatione præstare officium & acceptæ Dei gratiæ cooperari cum gratiarum actione debet. Omnis enim arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

Q. Quæ sunt præcipua bonorum operum genera?

R Esp. Ea, quibus sobriè, iustè, pièque vitur in hoc seculo, & per quæ itidem iusti magis magisque iustificantur, & sancti in dies sanctificantur.

Q. Quotiplicia sunt hæc operum bonorum genera?

R Esp. Triplicia: vt potè Ieiunium, Eleemosyna seu misericordia, & Oratio, de quibus ita legitur: Bona est Oratio cum Ieiunio & Eleemosyna.

Q. Quis est fructus bonorum operum?

R Esp. Habent ea promissionem ac mercedem huius ac æternæ vitæ; Deum placent, gratiam conseruant, & augent; denique Christiani hominis vocationem certam faciunt, atque consummant.

Q. Quid est ieiunium?

R Esp. Est certis diebus, iuxta morem & præscriptum Ecclesiæ, carnis abstinence, & saltem vnica cibi refectione in die contentum viuere frugaliter: Sed si generatim hoc nomen accipias, Ieiunium est corporis quædam castigatio piè suscepta, vt vel caro spiritui subiciatur, vel obedientia exerceatur, vel Dei gratia impetretur.

Expof. Ieiunij vtilitatem declarat nobis ipsa Ecclesiæ, quæ in Præfat. Missæ Deum sic alloquitur: *Qui corporali ieiunio vitia comprimit, mentem eleuat, virtutem largitur, & præmia.*

Exempla Ieiunij præbet nobis Scriptura in Moyse, qui per 40: dierum ieiunium Dei alioquin & aspectum obtinere meruit, *Exod. 24.* Et Niniuitæ qui post 40: dies subuertendi

R. 2. ArdeK. Tom. III.

erant, per ieiunium à Deo veniam meruerunt.

In vita S. Patricij legitur quod in altissimi montis vertice 40: dies cum solo Deo in ieiunio & oratione transegerit.

At nostro tempore sacra Catholicorum ieiunia abhorrent Hæretici, atque omnem Ecclesiæ Romanæ de cibis vetitis legem rident, & contemnant. Sed insigni Exemplo violatæ huius legis poenas dederunt.

Postquam in Germania Torpatenses in Lutheri impia dogmata concesserant, feria sexta solenne Paschæ festum proximè præcedente, finita Lutherani Ecclesiæ concione, ciuitas è templo D. Virgini sacro euerentibus, quidam alium concium & familiarem inuitat ad prandium; rogat vna domum comitetur; habere se egregiè paratum Petafonem Vvestphalicum: Arridet alter, & sibi reponit esse Gallum gallinaceum opiparè elixum, hunc se in reciprocum benevolentia signum adferre. Mensæ accumbitur, vorant gulosè, horum alter o: quoddam rodens imprudens pene, ipsum deglutit. Quare cum necos transmittere, neque eximere valeret, multum eiulans debita Ecclesiæ mandati violatoris poena, eo ipso die suffocatur. Nec diuinz vltionis manus euasit alter; nam postridie Paschæ malo spirititu correptus, non multò post rabie ac furore exagitatus animam vna cum possidente dæmone exhalat. *Ita Damouius in Flor. Exempl. cap. 1. Tit. 10. Exemp. 7. Vide in Apparatu Ieiunium.*

Q. Quid est Oratio?

R Esp. Est mentis, in Deum elatio, per quam vel mala deprecatur, vel bona nobis aliusque petimus, vel Deo benedicimus.

Expof. Ad Orationem nos Christus impensè hortatur Luc. 11. vers. 9. *Ego dico vobis petite, & dabitur vobis, quærere & inuenietis, pulsate & aperietur vobis.* Ideo oratio à S. Augustino Clavis cœli vocatur, per quam & cœlum aperimus, & omnia beneficia corporis & animæ à Deo impetramus, si cum fiducia, humilitate, & perseverantia ad Deum curramus.

De S. Patricio in eius vita traditur, quod assiduo centenis ter vicibus Dominum adorando genua scætebat: qualibet hora diei Canonica centies se crucis caractere signabat. Nocturni verò temporis magnam partem diuinis precibus cum duceatis genus flexionibus impendebat. Per hanc orationis vim quasi omnipotès omnia à Deo impetrabat, adeò vt vol-

K lut

lut alter Thaumaturgus, ut templum in vnus viri nobilis fundo erigere possit, huius rogatu fusa prece montem in terram deprenderit, sed cum vir ille nobilis promissis stare nollent, iterum ad orationem confugiens, montem prius tellure haustum in priorem altitudinem reuocauit.

Addamus Exemplum pauperis Cerdonis Constantinopolitani, cui nomen Zacharias. Hic cum singulis noctibus ad orandum coram Vener. Sacramento Templum S. Sophiæ adire soletur, visus est ab alio totus luce circumfusus, cui etiam ingredienti valuz templi sponte se aperiebant, & vitro claudabantur dum templo egressus erat: Deo sic demonstrante quantum sibi placeat humilis oratio.

Q. Quid est Eleemosyna seu Misericordia?

R Esp. Est beneficium, quo alterius miseriz ex commiserationis affectu subuenimus.

Q. Quotplex est genus Eleemosynæ, seu Misericordiæ?

R Esp. Duplex: Alia quippè sunt opera miseriz corporalia; alia verò spiritalia, quoniam vel ad corporalem, vel ad spirituale miseriam proximi subleuandam spectant.

Q. Quos sunt opera Misericordiæ corporalia?

R Esp. Septem: Esurientes pascere, potum dare sitientibus, operire nudos, captiuos redimere, ægrotos inuifere, hospitio peregrinos suscipere, mortuos sepelire.

Expof. Eleemosyna non est solum beneficium, quo alterius miseriz ex commiserationis affectu subuenimus, sed etiam debitum, quia si non demus pauperi quod nobis superfluum est ad statum secundum conditionem nostram honestè sustentandum, hoc ipsi quasi furripimus, vti asserunt SS. Patres, Basilius, Ambrosius, Hieronymus, Bernardus, sed imprimis breuiter & dilucè Augustinus in Psalium 147. *Superflua, inquit, diuini, necessaria sunt pauperi; res aliena possidentur, cum superflua possidentur.*

In extremo iudicii die dicent Christus, *Vobis Benedixit Patrii mei possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi, addens causam, Esuriam enim & dedistis mihi manducare, sitiam & dedistis mihi bibere: hospes eram & collegistis me, &c.*

Sed duris, & tenacibus dicit: *Discedite à mè maledicti in ignem æternum, qui paratum est diabolo & Angelis eius, esuriam enim & non dedistis mihi manducare, &c. Erubescet hi in supplicio æternum, iussi autem in vitam æternam.* Ex quo loco Evangelistæ deducit hoc argumentum: nullus damnatur ob aliquid omisum quod non obligat sub præcepto: atqui reprobi hic damnantur ob omisam Eleemosynam, ergo illa aliquando saltem in necessitate obligat sub præcepto.

Vultis exemplum viri Sancti qui hanc opinionem sibi in praxi duxerit seruandam? Audite quid de S. Francisco narret S. Bonaventura in *uis vita*. Quæ S. Francisco in Eleemosynam data fuerant, si pauperior quis ab eo stipem peteret, illico non tam donabat, quam iure suo cedebat. Vnde audiens, vetulæ cuiusdam mediam dixit, frater mi restituumus alioquin hoc (pallium suum denotans) quod ego retinebam donec æquioris tituli possessor appareret. Iam apparuit pauperrima quædam soror nostra, ad quam rogo ut mittas hos tres pallium, cum quibusdam panibus ex Eleemosyna collectis: Quæ dum fratres portauerint, dicant quod suum erat sibi dari: reputo enim quæ nobis conferuntur in nostrum vsu cedere donec indigentior superuenerit. Sed vide miram Dei prouidentiam, & remunerationem. Eodem tempore aliqui ex Pontificis detulerunt tot panni vlnas, quot Sancto Patri, eiusque socijs vestiendis sufficiebant.

Atque vti hæc viri Sancti in pauperes liberalitas à Deo liberaliter compensata sit alterius tenacitas grauitur punita. Refert quippè *Genebr. l. 4. Chronographo* anno Christi 914. cum dira fames Germaniam infestaret, Episcopus Moguntinus Hatto nomine, plurimos pauperes in horreo congregatos ea spe, quod escæ vel panis nonnihil ex Episcopi liberalitate accepturi essent concremari iussit, dicens, nihil differre eos à muribus, frugibus tantum confundendis natos. Quam tyrandem Deus protinus vltus est. Præcepit namque muribus ut cateratium illum inuaderent, ac diu noctuque affligerent viuumque denorarent. Itaque ille in turrim in medio Rheni extructam aufugit: sed nec ibi à moribus murium tutus esse potuit. Nam mures factò agmine per Rhenum natantes in turrim conscendere, iustum Dei iudicium executuri: quod agnoscens miser horrenda tandem morte inter mures perierit: Feruntur mures nomen quoque eius à parietibus & tapetibus abrasisse.

Verum liberales & munifici erga egenos, non tantum in altera, sed etiam in hac vita felices

lices & beati futuri sunt, & in hac quidem vita providebit Deus, ut nunquam illi inopia laborent, qui opes suas in pauperes distribuere iuxta illud Pfaltis, *qui seminat in benedictionibus de benedictis & metet*. Et Pauli 2. Cor. 9. *qui autem administrat semen seminanti, & pœnem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum & auget incrementa frugum iustitia vestra, ut in omnibus locupletari abundetis.*

Nitida hoc similitudine illustrat S. Basilus. Sicut putei continuo exhausti, & copiosiore & puriore fluunt aqua: clausi verò & quieti facile putrescunt, sic & opes reconditæ inutiles sunt, traslatæ in pauperes nouum fructum pariunt. Item alia non minus apposita Clemens Alexandrinus, sicut ab vbera, quæ luguntur, vel mulgentur lac solet confluere, ita & opes confluunt ad eos qui erogant illas.

Memorable huius rei Exemplum existat, in *Prælo Spirituali*, de nobili quodam Constantino nopolitano, qui cum omnia sua in pauperes distribuisset, filio nihil nisi Christo Curatorem reliquit. Quare & Christus se ei curatorem præstitit, monuitque varum egregie diuitem, ut illi filiam vnica in vxorem traderet, eumque omnium bonorum hæredem scriberet, qui id ipsum accuratè impleuit, monuitque iuuenem: ecce bonus curator tuus hanc tibi vxorem misit. Adeo verum est quod dixit Sapiens: *qui dat pauperi non indiget, qui despicit deprecantem sustinet iniuriam*. De hac præclara virtute plura in Apparatu, V. *Liberalitas*.

Q. *Quot sunt opera Misericordiae spiritualia?*

R Esp. Sunt & ipsa septem: vti, Pœccantes corrigere, ignorantes docere, dubitantibus rectè consulere, pro salute proximi Deum orare, consolari mæritos, ferre patienter iniurias, offensam remittere.

Expof. Priora septem misericordiae opera corporalia vocantur, quod circa corpus versentur, ut consideranti patet: hæc spiritualia dicuntur, eo quod ad animam referantur eoque plura facienda, quantum anima, iuxta ipsius Christi testimonium, plus est quam corpus, quare & impensius illorum viti nobis commendatur à Sacra Scriptura, ac imprimis à Magno illo genitum Doctore Paulo, sed nullum æquè ac inimiciorum dilectio, & remissio iniuriarum. Hic ad Ephes. 4. sic scribit: *Donate inimicem, sicut & Deus in Christo donauit vobis*. Idem repetit cap. 5. *Estote ergo imitatores Dei sicut filij charissimi & ambulatote in dilectione, sicut electi Dei sancti & dilecti vestri in se.*

ricordia, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes inimicem, & donantes vobis in misericordia, si quis aduersus aliquem habet querelam: sicut Dominus donauit vobis, ita & vos.

Sed quid meriti nobis promittitur ob hanc gloriosam de vobis in diligendis inimicis reportatam victoriam? Audite Matth. 6. *Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester caelestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Quæ cum in manu nostra sint monet Sanctus Augustinus L. 50. *Homiliarum Hom. 6. Dimittamus inimicis nostris, ut libera conscientia possimus in oratione Dominicæ dicere: dimittite nobis delicta nostra, sicut nos dimittimus debitoribus nostris.*

Exemplum ad hanc rem accommodatum narrat Henricus Magnus *dist. 9. Exemp. 94.* De quodam viro opulento & nobili, qui dum summa animi pertinacia inimico supplicij reconciliari recusasset, subito ex hac vita ereptus est, Mortuo ingenti pompa exequi apparantur, corpus à funebri amicorum turba ad templum desertur, vbi pro more qui tum vigebar, decantatum solenniter officium defunctorum ante aram in qua Christi pendens est cruce imago erat exposita: cumque Sacerdotum aliquis illam officij lectionem inchoasset; *Parce ei Domine, visa est imago aulicis à cruce manibus, aurem sibi vtramque occludere, horrendum illud intonans, non pepercit, non parcam.* Ad quæ verba, ætonica circumfusæ multitudo in cadauer impij imolauit, & alitibus cæli extra ciuitatem illud deuorandum abiecit. Hinc discite quom verum sit illud Evangelij, Oportere nos misereri aliorum si misericordiam à Deo & nos consequi velimus, iuxta parabolam illam serui, qui ideo grauiter à Deo punitus est, quod ipse non remisisset quæseruo suo, sicut & illi à Domino familias omne debitum remissum fuerat. Videri potest in Apparatu, V. *Corruptio fratrum, Exhortatio, Amor proximi*.

Q. *Qua sunt virtutes omnium præcipuæ?*

R Esp. Post Theologicas quidem illas, de quibus dictum est, Fidem & Spem & Charitatem, præcipuæ sunt Cardinales, quæ Christianos cum primis decet.

Q. *Qua dicuntur Cardinales virtutes?*

R Esp. Quæ tamquam fontes aliarum & cardines omnem honestæ vitæ rationem continent.

Q. Quos sunt virtutes Cardinales?

R Esp. Quatuor: Prudentia, Iustitia, Temperantia, Fortitudo: quibus in Christo consequitur homo, ut prouideat, iustè, temperatè, ac fortiter in omni vita degat, ac placeat Deo.

Expos. Cardinales quædam virtutes ideò dicuntur, quod sint tamquam aliarum fontes & cardines: & quemadmodum ostium in cardiè, sic omnis honestæ vitæ ratio in illis versetur, ac boni operis vniuersa structura eisdem inniti quodammodo videatur, de quibus ita scriptum est Sapientiz 8. *Sobrietatem & prudentiam docet, & iustitiam, & virtutem, quibus vitium nihil est in vita hominibus.*

Prudentia.

Quare proderit illarum virtutum definitionem fusius paulo proponere. *Prudentia* est virtus, quæ secundum honesti rationem quid expetendum, quidue fugiendum sit homini præscribit, iuxta illud Ecclesiast. 32. *Falsi sine consilio nihil facias, & post factum non penitebis.* Oti omnia ad huius virtutis normam agerent mortales, quam multa infortunia euitarentur, quam multa omitterentur, de quibus heu posita, sed nimis serò, doletur. Exempla prudentiz maximè spectantur in bono consilio, de hoc in Apparatu. V. *Consilium bonum, malum, quale dedit Herodias filia, ut pereret caput Ioannis Baptistæ.* Item in Apparatu. V. *Sapientia.*

Iustitia.

Iustitia est virtus qua cuique sua tribuuntur. De hac ita Prouerb. 14. *Melius est paruum cum iustitia, quam multi fructus cum iniquitate.* Item, *quid prodest tibi nisi iunior sum munus lucretur, animam vero sua detrimentum patitur?*

Potest ne illud sequi ex neglectu iustitiæ? Omnino, teste Augustino. Non remittitur peccatum nisi restituatur ablatum. Horrendum est exemplum quod supra retulimus ex *Paulo apolo Christiano par. 2. cap. 5 § 2.* de vltario quodam nobili in Italia qui confitebatur Sacerdoti peccata absque proposito ab vsurii impostoribus abstinendi, & vna cum Confessario qui eum absoluebat ad inferos abreptus est.

Contra insignis exercendæ iustitiæ zelus sequenti exemplo à Deo comprobatur. In Anglica capti erant tres falsæ monetæ fabri-

catores sceleratissimi, & iuxta legem ad manuum abscissionem condemnati. Interea Archiep. Cantuariensis, in cuius potestate illi erant, in die Pentecostes celebratus interrogat, an iustitia adhuc impleta esset. Responsum est propter diem festum dilatam esse penam vsque in crastinum. Nequaquam, inquit, ego hodie Sacrum non absolui nisi prius in illis iustitia impleatur. Qua peracta, dum in Sacrificio illa verba recitaret, ecclesiam tuam pacificare, iuuare, custodire, & regere digneris, niuea columba omnibus spectantibus super eum descendit, & alis super caput expansis sic mansit, donec Sacrificium absolueretur. *Ex Specul. histor. libr. 25. Et magno Specul. Exemplorum.*

Temperantia.

Est virtus voluptatum carnis quæ gustu, atque tactu percipiuntur moderatrix: ad quam sectandam sic nos hortatur Scriptura; 1. Petr. 2. *Sobrius estote & vigilate, quia aduersarius vester Diabolus tamquam Leo rugiens circumspiciens quem deuoret:* vt autem hanc virtutem amare, & illi oppositum vitium hodie nimis vulgare odisse possumus, mala quæ secum trahit perpendamus.

Et 1. quidem facultates exhaurit, Prouerbior. 2. *Qui amat vinum & pinguis non durabitur.* 2. *Corpus imbecillum reddit, hinc oculorum lippitudo, oris graueolentia, membra tremula, capitis distillationes, tules, apoplexia, paralysis, articulares motus, & denique mors, plures enim occidit gula quam gladius: denique reddit hominem ad omnia inutilem.*

Videte hoc egregia similitudine expressum. Corpora nostra terrena sunt: quo modo pluuia nimis diuturna si fuerit, terra infunditur, & in lutum resoluatur, vt nulla in ea cultura fieri possit: sic & caro nostra quando abundantiore potu fuerit inebriata, nec spiritalium culturarum accipere, nec fructus animæ necessarios poterit exhibere.

Estne igitur ebrietas graue peccatum? Est peccatum mortiferum si voluntaria sit & peruenierit vsque ad violentam vsus rationis priuationem: nam Apostolus Paulus 1. Cor. 6. *Nolite errare, neque fornicarij, &c. neque christi regnum Dei possidebitis.*

Sed nec ad finem vitæ differre solet penam qua ebriosus peccare decreuit Deus, qua passim exitu infanso, & iustissimo solè finire. Notum est quomodo Holoferni vino somnoque sepulto à Iudith caput resectum sit, *Iudith. c. 12.*

Balthasar Babyloniorum vātimus Monarcha, dum lasciuiz cum concubinis ebrietatem miseret temulentus, vidit ignotam manum scribentem in pariete: *Mene, Thebel, Phares*, & eadem nocte regno & vita à Cyro spoliatus est, *Dem 5*.

Aliud Exemplum recentioris memoriz refert *M.eri. del Rio tom. 2. discq. Magicl. 3. p. 90-7*: Tres helluones in Flandria, quadam die in feram noctem comotationem protraxerant, cum vnus illorum minus impius, Sat, ait, Baccho datum est, Deo saltem agamus gratias: Ego vero, subinfert alter procacior, cæcodoxoni gratias agendas cenſeo cui operamur, & cum risu menſa relicta in lectos ruunt ſinguli: yix decubuerant, ecce tibi in triclinium, vi ianua referata, demon magni, atri & trucis viri ſpecie, habitu veterario, & cum eo coci duo paruuli obambulant, & lectos circumſpicit toruo vultu: deinde horrenda voce ait, vbi eſt ille qui mihi gratias agit? adſum, referam grates. Lecto abſtrahit pauſantem, & traditam coeſi iubet inſigi veru, & lento igne aſſari: Parent promptè, aſſatur infelix, & moritur. Demum venator ad ſuperſtitios ſub fragulis trepidantes vix viuos; digni vos etiam (ait) pari ſupplicio, nec deest voluntas mihiſed vector vi maiore. Inuitus nunc ab eo, & moneo, reſpiciſcite, aut manent vos terribiliora. Diſparent laruz, nec tamen alijs animus redit vel vox, niſi clara luce, vbi ſurrexere, collegam inueniunt mortuum & (ne viſum inane putes) aſſatum cum horrore intuentur. Vide huic exemplo idoneam ſimilitudinem aſſerit aſſati cum ebriolo, ſupra in Apparatu, V. *Ebrietas in ſine*. Item V. *Gula*.

Fortitudo.

AD hanc colendam ſatis nos hortatur A Scriptura cum timore improbum nobis adſumit, & Chriſtianiæ mentis fiduciam, alacritatem, conſtantiamque commendat. *Fugit impius nemine perſequentē*, inquit Salomon. *Pro. 29*. *Inſtus autem qualiſi leo conſiderens abſque terrere erit*. Et Petrus de fidei ac pietatis hoſtibus hoc adnoton: *Timorem eorum ne timueritis, neque conturbemini. Qui eſt*, inquit 1. Petri 3 *Quis vobis nocet & ſi bene amulatores fueritis? Sed eſt quid patimini propter iuſtitiã*, &c. *acti*.

Exemplum Chriſtianiæ fortitudinis patet in vita Sancti Laurentij, qui nec blanditijs, nec terroribus tyranni, nec lento igne, nec craticula ardenti, in minimo potuit à fide dimoueri, vt ſuſè narratur in Breu. 10. Auguſti lecti 4. 5. 6. Plura exēpla in Appar. V. *Fortitudo*.

Q. *Qua dicuntur dona Spiritus Sancti?*

R Eſp. Septem illa, quæ ſuper Chriſtum requieuiſe Propheta teſtatur, & quæ ab ipſo, ſeu fonte omnis gratiæ, in alijs deriuantur: vt donum ſapientiæ, donum intellectus, conſilij, ſcientiæ, fortitudinis, pietatis, ac timoris Domini.

Q. *Quanam illa, qua fructus Spiritus vocantur?*

R Eſp. Ea, quæ pñ ſecundum ſpiritum viuentes operantur, & per quæ ſpirituales à carnalibus diſtinguntur.

Q. *Qui ſunt fructus Spiritus?*

R Eſp. A Paulo Apoſtolo ſic numerantur: Charitas, Gaudium, Pax, Patientia, Longanimitas, Bonitas, Benignitas, Manſuetudo, Fides, Modeſtia, Continentia, Caſtitas.

Expof. Quid eſt timor Domini? Eſt Spiritus Sancti donum quo peccator diuine iuſtitiæ timore ſalubriter concutitur ad conuerſionem. At qua ratione ad hunc Dei timorem peruenitur? Si conſideret attentè inſtabilitatem humanam, & quod ignoret, quid ſibi tandem futurum ſit. Cautione nos eſſe conuenit exemplo Angelorum qui de gradu ſuo deciderunt. De quibus Iobi 4. *Ecce qui ſeruant ei non ſunt ſtabiles & in Angelis ſuis reperit prauitatem, quanto magis qui inhabitant domos luteas, & terrenum habent fundamentum.* Adde de Adamo, qui cecidit in Paradifo; Iudas in conſortio Chriſti turpiter lapſus, ſuſpenſus, damnatus fuit, quæ ſuſus exaggerata materiam exemplo dabunt. Plura exempla in Appar. V. *Timor Domini*. Item de *Charitate, Pace, &c.* dictum eſt tamibi, quam alibi in Catecheſi.

Q. *Qua dicuntur Beatitudines Euangelica?*

R Eſp. IIIæ; propter quas in Euangelio etiam hi, qui miſeri proliſ ac infelices videntur, beati, ac felices pronuntiantur.

Q. *Quot ſunt Euangelica Beatitudines?*

R Eſp. Oſto, quas ita Chriſtus in monte tradidit.

1. Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum celorum.
2. Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram.
3. Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.

4. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam ; quoniam ipsi saturabuntur :

5. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur .

6. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt .

7. Beati pacifici ; quoniam filii Dei vocabuntur .

8. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam , quoniam ipsorum est regnum caelorum .

Esop. Hinc collige vanam esse proflus mundi de beatitudine sententiam , quae per multos interim fallit , ac perdit . Nam beati fore vulgo putantur diuites , praepotentes , gloria & autoritate clari , bonis fortunae affluentes , voluptatibus indulgentes . Verum Doctrinae Christi repugnant , qui non diuites sed pauperes , mites &c. beatos pronunciat . Hinc recte Elaias exclamat cap. 3. *Popule mi , quis te beatum dicunt ipsi te decipiunt , & viam praesum tuorum dissipant .* Quis ergo beatus dicens ? Non alij quam quos supra ipsa veritas quae falli , aut fallere non potest beatos nuncupavit . Pater id in Epulone diuite , & Lazaro paupere : moritur vterque , diues sepelitur in inferno , pauper ab Angelis in sinum Abrahae deportatur . Epulo in inferno Lazarum rogat , quem fuerat in terra aspernatus , ut guttula vna arentis linguae sitim refrigerare dignetur , & negatur . Causam vultis addit illam Deo : nomine Euangelista . *Fili recordare , quia recepiisti bona in vita tua , Lazarus similiter mala , ideo hic consolatur , tu vero cruciarius .* De his beatitudinibus plura alibi in Catechesi & in Apparatu , Vide *Abnegatio , Patientia , Consolatio diuina , Liberalitas , Castitas , Pax , Tribulatio , Persecutio .*

Misericordia .

Exemplum commiserationis & misericordiae legitur in vita S. Patricij apud nos cap. 15. quem cum Caeus insequeretur , ut per eum lumen oculorum à Deo impetraret , contigit caecum alicubi impingere & in terram corruere . Quidam ex comitatu Christianae misericordiae immemor , caeci lapsum risu excepit . At v. r. Sanctus in caecum commiseratione , in ridentem indignatione commotus . Tu , inquit , qui oculis ad illudendum misero abuteris , oculorum vsu priuaberis , huic vero visum à Deo humiliter poscenti oculorum lumen restituetur : ac formato crucis signo illufiori visum abtulit , caeco donauit .

S. Franciscus adhuc in saeculo adolefcens ,

adeo erat misericordiae addictus , ut iuramentum fecerit , nullum pauperem postulantem sine Eleemosyna dimittere . Hinc initium tam largae Dei misericordiae in Ordinem illius vniuersum .

Manfuetudo .

Sanctus Thomae de Villanova Ord. Eremiti S. Augustini tanta inerat manfuetudo ut Valentiae carcerem à nimio situ & horrore diligenter repurgaret , & cum esset Episcopus , si quando in carcerem compingendi erant homines Ecclesiastici . non poterat sibi à lacrymis temperare , adeo ipsam iustitiae severitatem sua manfuetudine temperabat .

Pius V. Pontifex , vel idem verè pius quia vere mitis , cum quidam in eum libellum probrosum vulgasset , ideoque maiestatis laeae damnatus esset , ut modum inueniret quo damnatum liberaret , illum ad se adduci iubet . Interrogat an scriptum illud probrosum contra Pontificem Christi Vicarium , an potius contra Michaellem Gislerium (hoc erat Pontifici nomen) in lucem dedisset ? cum reus se contra Michaellem tantum edidisse responderet , i. sit liberum dimitti . *P. Rhein Hist. virtutum l. 7. c. 8.*

Persecutio ob infirmitatem .

Quantum illa persecutio praeter omnibus Ecclesiam Romanam stabiliat , atque illustret , patet euidenter ex immenso Martyrum numero qui pro illius fide & veritate toto orbe vitam ac sanguinem effundere non dubitarunt . *P. Nicolai Causimus* in libro suo qui inscribitur *Curia Sancta Tom. 1. Lib. 2.* Computat vndecim Milliones Martyrum , qui à tempore Christi pro fide Romanae veritate passi fuerunt : Inter hos 27. fuerunt Pontifices Romani . Et in sola vrbe Romana passi sunt plusquam trecenta millia Martyrum . Et in cimiterio Calisti &c. sepulti sunt octoginta Martyrum millia , vti deducit *Boezius* de signis Ecclesiae . *signo 29. lib. 7. cap. 5.*

In ipsa postrema est minima Societate Iesu passos esse ex sociis 281. vsque ad annum 1641. declarat Alagambe in Biblioth. Soc. quibus hucusque plurimi accesserunt . Sed nec haec tenus à viris etiam aliquando Catholicis defuit patienti palæstra non indecora . De qua nuper in Henrico Spondano Episcopo , Historiae Ecclesiae scriptore celeberrimo hæc verba legi . *Tom. 2. anno 1565. pag. 671.* Nullus fuit vnquam Ordo inter cunctas Religiosorum So.

Sodalitates; qui plures passus sit per orbem vniuersum controuersias, & oppugnationes, nec qui gloriosius eas vbiq; superauit, à Domino procul dubio factum est istud & est mirabile in oculis nostris, &c. Ita, inquam, Spondanus, ibidem.

Exemplum peculiare patientis persecutionem propter iustitiam enituit in Trauersio insigni fidei pugile in Hibernia, qui cum librum pro autoritate Ecclesie Romanæ contra hæreticos scripsisset, captus est, & præ tribunali publicè interrogatus, an talem librum ille composuerit? Mox ille Christiana libertate manum attolens respondit: *Hi sunt digiti qui librum illum conscripserunt.* Cumque ea de causa supplicio affectus, & cadauer exustum foret, digiti illi quibus scriptum illud exaruit illæsi manserunt, quamuis vt confunderentur à carnifice sæpius in ignem coniecti fuissent. Ita Spondanus & plures aliq.

Q. Qua dicuntur Evangelica consilia?

Resp. Videlicet quæ per Euangelium non tanquam ad salutem necessaria, sed veluti suscipientibus magis expedita atque vtilia à Christo non præcipiente quidem, sed consulente proponuntur.

Q. Quos sunt Evangelica consilia?

Resp. Principalia tria sunt: nimirum, Paupertas voluntaria, Castitas perpetua, & Obedientia integra, quæ propter Deum homini religiosè exhibetur.

Expof. Huiusmodi consilia Christus, non verbo tantum docuit, vti mox ostendemus, sed etiam *Exemplo* vitæ suæ sanctissimè confirmauit. Quoad *Paupertatem*, cum diues esset, propter nos pauper factus est, non habens vbi caput reclinarat. Quoad *Castitatem*, ipse semper virgo, etiam ex virgine nasci voluit, & Sanctarum Virginum Sponsus semper personerat. Tam sedulus denique fuit in præstanda *Obedientia*, vt Matri Virgini, ac Iosepho fabrico subditus fuerit, & ad mortem vsque crucis obediens factus est, de se ipso testatur *Descendi de calce non vt facerem voluntatem meam, sed voluntatem vrorum, qui misit me.*

Ad hanc voluntariam paupertatem amplectendam adhortatur nos Luc. 18. *Si vis perfectus esse vende et vende omnia, quæ habes & da pauperibus & habebis thesaurum in celo, & veni sequere me.* Huius autem cultores ac professores erant Apostoli, quorum nomine fidenter dixit Petrus ad Christum Matth. 19. *Eccæ nos reliquimus omnia, & secusimus te.*

Ad Castitatem inuitat Matth. 19. Item Paulus ad Corinth. 1. *Bonum est homini singularem non tangere.* Et S. Ioanne. Apoc. 14. singulare huic virtuti præmium decernit. Qui, inquit, cum mulieribus non sunt coniuga nati sed virgines permanserunt, sine macula ante thronum Dei assident, cantantque nouum canticum coram Deo & Agno, & sequuntur Agnum quocumque icrit.

Obedientiam verò commendat Matth. 16. *Si quis vult venire post me abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me.*

Huiusmodi autem Christi imitatores, qui dictis consiliis obseruanda seriò vacarent, semper Ecclesie habuit, nec tantum de vulgo aliquos, sed etiam Imperatores & Reges, quibus, seruatis Christi consiliis, Deo serui et erat regnare, eligentes potius abiecti esse in domo Dei sui, quam habitare in tabernaculis peccatorum.

Atque ex his non paucos sibi vindicat Anglia & Hibernia. Ac imprimis Sigibertus Rex Northumbriæ in Anglia circa annum Christi 640. abdicato regno monasticam vitam amplexus est. Et cum postea hoste regnum inuadente, totius populi precibus coactus esset aciem ad bellum præcedere, noluit vel tantillum Religiosum habitum dimittere, sed eo indutus ante exercitium ad prælium processit, vt refert *P. Platus Lib. 2. Cap. 26.*

In eadem Anglia Eitelredus Rex an. 740. postquam pluribus annis regnum suum pie iustoque administrasset, corona in nepotem suum *Chenredum* vitro translata, Religiosam vitam in solitario regni sui Cœnobio elegit. At ecce idem *Chenredus* secliorum reputans patrum Religiosi quam Regis fortunam, post quinquennium inanem purpuræ regis fulgorem cum religioso habitu commutauit, quem ex manibus Cœlestini primi Pontificis Romæ accepit. Neque multo post tempore illum ex eadem Anglia *Inas* Rex Saxonum ad Apostolorum limina secutus est, vbi se regnumque suum Pontifici vitro subiecit, & mundo valedicens per religiosa vota se Christo mancipauit, vt tradit idem *Platus loc. cit.*

In Hibernia anno 650 *Vibeonius* Rex tres habuit filios, *Forsium*, *Falsiamum*, & *Vltianum*: hi omnes cœlesti regnum terrene præferentes Religiosum statum amplexi sunt. Vtique à mundi luxu, & paterna Aula remotius viuerent, in Galliam traiecerunt, vbi cum Regis Clodouæi licentia Monasterium ædificarunt, atque in eo tanta pietate vixerunt, vt omnes in Sanctorum numerum relati fuerint. *Platus ibidem.*

Ex alijs Regnis longum esset recensere Exemplum Carolomanni, Trebellij, Bambæ, Veremondi, Ramiri, aliorumque Regum & Imperatorum, qui Evangelica Christi conilia & religiosa vota omnibus mundi opibus ac regnis prætulert.

Q. *Quæ hominibus nouissima dicuntur?*

R. Esp. Ea quæ homini ad extremum accidunt; vt Mors, Iudicium, Infernus, & Cœlestis gloria, de quibus ita docet Sapiens: In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

Expof. De Morte sic loquitur Scripturæ: *Statutum est hominibus semel mori*, ad Hebr. 9. Et hoc pulchra similitudine exponit Eccles. 2. *Omnis moritur, & sicut Aqua dilabimur in terram.*

Et in hac quidem mortis certitudine, nihil incertius quam quando simus morituri, teste Eccles. 9. *Nescit enim homo finem suum.* Quare prouide monet Seruator noster, *Estote parati, quia, quæ bona non putatis, filius hominis ueniet.*

M. rtis memoria.

SANCTUS Ioannes à liberalitate in pauperes dictus Eleemofynarius, vt nouitimum semper recordaretur, sepuchrum sibi exstrui, sed imperfectum relinqui curauit, ac monitorem statuit, qui diebus Festsis sibi coram omnibus diceret, *monumentum tuum in hoc seruum dico est imperfectum, Domine, iube ergo vt id finem accipiat: incertum enim est quæ hora sursum ingrediatur, id est mors, & hæc eum cogitatio ad Eleemofynas tantas excitauit: Ita Leonius in eius vita. Sed ad alios transeamus.*

Carolus V. Imperator ac supremus olim orbis Monarcha, vt se ad mortem melius compararet, deposito scepro & corona, abdicauit à se totum Imperium, & omnia regna Hispaniæ, Indiæ, aliæque quæ per orbem possidebat, seque in solitario Hispaniæ angulo abscondit, ubi adhuc uiuens curauit suas exequias se præsentem celebrari, vt sic futuræ mortis memoriam sibi altius infigeret, & se ad eam ritè præpararet. Et nos mortis immemores de minimo terræ puncto litigamus.

B. Francisco Borgiæ Gandiæ Duci & Catalaniæ olim Prorégi, cui à Clemente X. Sanctorum fastis adscripto, dum hæc scribo, orbis Christianus applaudit, en quantum profuerit serua mortis memoria. Francisco commissum fuit cadauer Isabellæ Imperatricis uxoris Caroli V. ad Regum sepulchra Grana-

tam deducendum. Cumque aperto iam loculo ipsi de more iurandum eiset, illud esse Imperatricis cadauer, vidit illud adeo deformatum, & lanæ ac uermibus scaterere, vt nisi aliunde id nouisset affirmare non possit illud esse Imperatricis corpus, quod tamen in uita à summa formæ præstantia celeberrimum fuit. Borgias hoc aspectu commotus, o, inquit, inanes mortalium spes! Ad hoc deuenit tanta maiestas & pulchritudo! Sat Aula Regum, sit datum est Dominis morituris. Ac postea Aula ualedicens, Domino immortalis in Societate Iesu sic seruiuit, vt ipse ad immortalem inter Sanctos gloriam peruenerit. Ita in eiusdem uita.

Refert P. Cottonus *Scrin. de Morte*, quandam domicellam uitæ uanitati ac libertati adeo deditam fuisse, vt ex multis, quas Confessarius iniunxerat, poenitentis, semper diceret, se nullam posse implere. Hanc tandem à Confessario propositam admisit, vt quoties manus lauaret, toties sibi ipsi tacita diceret: Hæc caro uermium esca erit. Hac cogitatione in animum altè admisa adeo immutata est, vt alijs deinceps optimo uirtutis exemplo præluxerit. V. in Appar. V. *Mori.*

Iudicium.

DE Iudicio Apostolus ad Hebr. 10. *Horrendum est incidere in manus Dei uiuentis.* Et 2. ad Corinth 5. *Cuncta, quæ sunt adducet Deus in iudicium pro omni errore, siue b. uum siue malum sit.*

Refert hoc modo Ioannes Climachus, solitariarium quemdam in Chæreb habitasse. Hic cum diu negligentissimè uixisset, non habens animæ curam, morbo tandem ad extrema ductus est; cumque è corpore iam migraasset, post horam ad se rediit, rogans ut inde abscederemus. Cella uero aditum obstruens mansit intus annis 12. nihil præter panem & aquam gustans, & sedens attonitus uoluebat semper quæ uiderat, ita fixo cogitatu, vt nec uultum immutaret, vim solum lacrymarum profundens. Cum iam mortiforet uicinus rupto aditu ingressi sumus, eumque ab illo doctrinæ uerbum supplices pete remus, hoc tantum audiuius. Ignoscite mihi, nemo qui mortis & iudicij memoriam uerè agnouerit, peccare unquam poterit. Nos uerò mirati sumus talem in eo, qui negligens fuerat, beatissimam reformationem. Alia in Apparatu, V. *Inferia diuina.*

Infernus.

Ibi erit fletus & stridor dentium. Matth. 18. Ibi vermis eorum non moritur; & ignis non extinguitur. Marc. 9. Cruciamur die ac nocte in secula seculorum. Apoc. 21. Sed quis explicabit quid hoc sit cruciari in secula seculorum? Considera tot annorum milia quot sunt momenta in tempore à creatione mundi; quod guttae in mari, quot arenae in eius littore, quot in arboribus folia, quot in hominum capitibus pili, quot in caelo stellae: Nihil haecenus numerando profecisti, plus enim rellat quam numeraris, & æternitatis nec principium quidem haecenus attigisti. Hinc rogat Esaias 33. *Quis poterit habitare de vobis cum igne deorum, quis habitabit de vobis cum arboribus sempiternis?*

Refert Venerabilis Beda *Histor. Anglic. Lib. 3. c. 19.* B. Fursam natione Hibernum, Penonensium in Picardia Diuum tutelarem, semel in mentis raptu horrendos inferni cruciatus aspexit. Ex hoc breui infernalium poenarum cognitione ita deinceps afficiebatur, vt etiam in rigida hyeme simplici reclusus vestitu ex earum recordatione statim ex toto eius corpore guttatim sudore efflueret. Si tantam vim habet gehennae absentis recordatio, quid faciet praesentis perpeffio.

Idem Beda in *Histor. Anglic.* narrat senem quemdam vitæ restitutum in eremum concessisse, vbi supra humanas vires austeram & religiosam vitam duxit. Increpabant eum vicini quod se enecaret: quibus ille in lachrymas solutus: *O vitam vobis datum esset videre, quæ ego vidi, certo certius affirmo, hæc poenas nihil esse ad æternas illas, quas vidi.* Alia exempla in Apparatu, V. *Infernus.*

In vita S. Patricij refertur, quomodo Deus voluerit hominibus quandam infernalium poenarum speciem exhibere, quando S. Patricio orante ingens terræ Antrum cum nomine in eo foueis apertum est in quas si quis poenitentiae causa intrabat, horrenda dæmonum spectra, & ignis, & aquæ, & varij generis tormenta occurrebant. Ideoque locus ille in boreali Hiberniæ plaga Purgatorium S. Patricij ab incolis nuncupatur. Idem tradit *Ger. Cambrensis in Topographia Hibern. Dist. 2. Salterrensi, & Dionys. Carthusianus de 4. Nouis. Part. 3. Art. 14.*

Gloria Calestis.

Sanctus Stephanus vidit caelos apertos & Iesum stantem à dexteris virtutis Dei: & hæc caelesti visione quantumuis exigua ita recreatus est, vt nec lapides, nec persequentium furorem, nec mortem ipsam formidaret.

De magnitudine huius gloriæ Exemplum insigne refertur in *Speculo Exempl. P. 115.* De Monacho quodam viro admodum pio & religioso, qui cum mane simul cum alijs eiusdem Monasterij matutinis precibus interfecit, & casu in hunc scripturæ locum incidisset, *Mille anni ante oculos tuos tanquam dies hosterna, qua præteritæ, cepit secum cogitare, qui id fieri posset, & in ea cogitatione reliquus ex choro digressus perseruit aliquamdiu, petiuitque sibi illum versum à Deo reuelari.* Et ecce, continuo pulcherrima Auis ante oculos eius volat, & auolat; ille insequitur etiam extra templum in nemus aliquod amplum & spatiosum haud procul à Cœnobio, illic aeuca subsistens, adeo suauiter ac caelesti modulatione Monachum extra se raptum detinuit, vt ad trecentos annos, sine cibo, sine potu illi suauiter affixus permanserit, donec tandem auis auolans illum dimisit. Ille Monasterium repetit existimans per duas tresue tantum horas ab eo se abuisse, pulsat ianuam, accurrunt ianitor, petit quis homo sit, & quid velit? Sum, inquit, huius cœnobij Sacrista, qui eo hodie post preces matutinas fuis egredius. Ianitor insanium aut delirium putans, petit ab eo nomina Fratrum, ille singulorum nomina ordine profert, & mirans se non admitti petiuit adduci ad Abbatem, quo deductus, nec ille Abbatem, nec Abbas illum nouerat: interrogat itaque Abbatem de prædecessoribus aliisque que deprehens sunt à trecentis annis ibi vixisse, atque ita tandem totum mysterium euolutum fuit. Quod si vna tantum caelestis aulæ aeuca, ita hominem veluti extra se rapere potuerit, quantum in caelo gaudium conciliabunt tot caelestium spirituum voces, ac ipsius Christi, Deiparæ Virginis, & omnium Sanctorum societas perpetua: Si vna gutta tantum deliciarum contineat, quid erit repleri vberitate domus Dei, & torrente voluptatis potari.

Huius doctrinæ documentum simul & exemplum in se præbuit Thomas Morus Anglicæ Cancellarius. Cum enim Religionis causa à Rege in vinculis detineretur, vxor eius nomine Aloysia multis precibus cum sollicitate cępit, vt seruiret tempori, ac Regis voluntati

se accommodaret, neque oblatas opes ac honores repudiaret. Interrogat illam Morus, mea Aloysia, dic amabo, quot annis bonis illis, quæ commemoras, fruemur? Respondit illa, viginti annis, si Deo ita visum fuerit. Abi, inquit, stulta mercatrix, tu me vis cum cadauca viginti annorum fortuna æternam gloriam & felicitatem commutare? Si viginti annorum milia diceres, aliquid tu quidem dixisses, quid tamen hoc esset cum æternitate collatum? Pereant omnia vitæ bona, & vita ipsa potius quam ego tanto periculo vitam in cælo perpetuo duraturam exponam. Et ut duxit sapienter, ita egit fortiter, ac pro Ecclesiæ Romanæ defensione caput securi, gloriæ æternæ securus obiecit. *Sander. de Schism. Anglic. Lib. 1.*

In varijs etiam Sanctis Deus gloriæ cælestis aliquod initium in hac vita ostendit.

S. Paulus Apostolus adhuc viuens raptus est in tertium cælum, & ibi audiuit arcana verba quæ non licet homini loqui.

Moyse etiam in hac vita postquam montem ascendisset, & ibi per quadraginta dies in oratione cum Domino verlaretur, facies illius ex diuino colloquio ita radiabat, ut filij Israel propter fulgorem inde emicantem non potuerint oculos in eius faciem intendere. Quanto maiori cum luce & splendore Beati in cælo per omnem æternitatem fulgebunt, quorum corpora induent immortalitatem & incorruptionem post huius vitæ ærumnas pro Deo patienter toleratas, *Fulgebunt Iusti quasi splendor Firmamenti, & quasi Stellæ in perpetuas æternitates, Daniel. c. 12.*

In morte S. Francisci vnus Fratrum vidit illius sanctissimam Animam in specie Stellæ splendidissimæ ex illius ore emicare, & cum iugenti gloria in cælum ascendere. Nec mi-

rum, inquit S. Bonauentura, illo cum Christo figuram stellæ præ se tulisse, qui etiam in hac vita stigmata Christi portauit. In *uis. S. Francisci.*

In funere S. Patricij Hiberniæ Apostoli exequias celebravit Angelorum chorus, qui cælesti luce, suavissimo concentu, & odoris fragrantia præsentium oculos, aures, atque animos miro modo recreauit. Quinimo totis duodecim diebus, quibus corpus inhumatum permansit, exequiarum locus & regio vicina sine noctis vicissitudine continua luce collustrata fuit: ut in ipsius Vita traditur. Plura V. in Appar. verb. *Beatitudo.*

CONCLVSIO:

Cælestis gloria ac beatitudinis nostra radix & origo est Doctrina Christiana, quam hactenus elucidauimus. Hac enim est per quam Deum vt creatorem, ac remuneratorem nostrum firmissima fide agnoscimus, & agnoscendo in eum speramus, sperando diligimus, diligendo veneramus, & ad promouendam presentem eius futuramque gloriam iusticia Christiana officia exerceamus. Hac est lucidissima illa Cynosura, qua nos in ancipiti huius vitæ curriculo inter aduersa & prospera perpetuo moderatur, ne à recto salutis aeternæ cursu deflectamus. Hac demumque est, qua in ipsis vinculis, carceribus, exilijs, bonorum, vitæque periculis, immittas Christiana militia pugiles virtutis roborat, patientia munis, Constantia obarmat. Non enim coronabitur, nisi qui constanter & vsque ad finem legitime certauerit.

Ad hanc Constantiam ne desint posteris præclara suorum Maiorum Exempla, præsertim in Catholico Hiberniæ regno, illa hoc loco post hanc doctrinæ Christianæ elucidationem, oportune subiiciamus.

EXEMPLA CONSTANTIÆ

*Inter perpetuas pro fide Persecutiones : præsertim in Catholico
HIBERNIÆ Regno per 12. huc usque sæcula.*

Ecclēsiam Christi non immeritò Maiores nostri à sui exordio Militantem dixerunt. Hic constanter in acie standum, hic militandum, hic aduersus Fidei hostes semper dimicandum fuit. Habet verò hæc militia id præ ceteris illustre, quod non magis ad Victoriā conferat magna agere, quam fortiter pati; neque magis gloriosum sit pro Christo in causa Fidei alienum sanguinem, quam proprium fudisse. In hac patiendi nobili palæstra suis constanter præire Dux ipse supremus & voluit, & debuit: Oportuit enim Christum pati & ita intrare in gloriam suam. Purpureum hoc Ducis vexillum firmo pede contra omnes Tyrannorum minas secuti sunt Apostoli omnes, & ab Ecclesiæ exordio tot Martyrum myriades. Hoc quoque xuo Europam qua patet circumspice vniuersam. Quot in Belgio, aliisque Regnis Christianæ Constantiæ illustres victimæ cecidere. In vna Anglia sub vno Henrico VIII. quindecim Superiores Regularium constantiam suam pro sustinenda Pontificis autoritate suo sanguine consignarunt: Religiosi alij ad ceterorum terrorem supra quinquaginta fame, pædore carcerum, ac suspendio sublatis, ac pene totidem Sacerdotes singulari eruditione ac constantia illustre, præter duo Regni ac orbis lumina Ioannem Fisherum Episcopum Rossensem, & Thomam Morum Regni Cancellarium, qui pro tuenda fide Romana colla securi intrepidè subiecerunt.

In hoc quoque Constantiæ Theatrum suo iure non postrema prodeat tandem HIBERNIÆ, non vnus tantum xui curriculum, sed per Duodecim pene sæcula cum Fidei hostibus, cum Hæresi, cum omnibus Tartari machinis & iniurijs, non indecoro Marte consistata.

Ingentia quidem sunt Miracula quibus S. PATRIIVS vniuersam Hiberniæ Insulam pariter cum fidei lumine ab initio collustravit. Verum illius nullum existimo magis stupendum fuisse prodigium, quam quod in illa Gente quam à principio nactus est mobilem, &

ad vagos Gentilium errores maxime proclivem, Fidei radices tam altè infixèrit, fundamenta Religionis Romanæ tam validè firmaverit, vt contra insurgentes omni æuo procellas per annos mille ducentos ad hunc vsque diem, firmam immotamque præstiterit. Sapientis scilicet atque excellentis Architecti præcipua laus est, non ædificium extruere peregrino marmore opulentum, non magnifica fronte superbum, non Jepsitis auro laquearibus illustre, sed firmis potius fundamentis fundamentis contra omnes temporum iniras, casusque venturos, sartum tectum illæsumque constituere. Hæc tua laus est, magne Patrici, hæc dos primæua est, quam à Te pridem accepit tanto parente ter felix Hibernia: cuius in ea dote seruanda in hodiernum vsque diem Constantiam admirandam, mihi breui tantum compendio exponendam proposui.

Annis à fundata per S. Patricium Hiberniæ Ecclesiæ quadringentis, quantis ea fuerit incrementis prouecta, quantis pietatis, ac doctrinæ ornamentis illustrata infinitum foret enarrare. Si Pietatem spectes, terram pridem incultam & horridam; eo tempore hortum cœlestium deliciarum, & terrestrem Paradisum non immeritò noncupares. Quod ne à me liberali nimis elogios Pronunciatum videatur, testem appello (a) *locellum* antiquitatis studio illustrem. Intra (inquit) breue temporis spatium nulla eremus, nullus pene terræ angulus, aut locus in Insula tam remotus fuit, qui perfectis Monachis aut Monialibus non repletetur; ita vt Hibernia speciali nomine *Insula Sanctorum* vbi que terrarum iure nominaretur. Vtque plures in eadem sententiam breuitatis studio prætermittam, instar omnium erit irrefragabile S. Bernardi testimonium in *Vita S. Malachia*. Verè, inquit, Sanctus locus, fecundusque Sanctorum, nec modò in prætatas, sed in externas etiam nationes, quasi inundatione facta, illa se Sanctorum examina effunderunt. Quot ex hoc numero in Europam vniuersam pietatis propa-

(a) *locel. p. 173.*

gandæ studio æstuantes sese effuderunt (a) Columbarum, quot in Galliam Fiacrii, ac Malachiz, quot in Germaniam Kiliani, quot in Belgium Auberti, Leuini, Rumuldi Adeo vt quidquid isto xuo Roma armis ac Religione, hæc extrema Europæ Insula Sanctitatis ardore ac studio repleuisset videtur.

Quanta verò fuerit cum hac sanctitatis laude coniuncta *Doctrina* excellentia, cum alijs pluribus testem sese offert antiquissimus *Beda*, natione Anglus, non magis pietatis, quam sinceritatis studio Venerabilis: (b) Qui aperte assertit e gente Angorum plurimos etiam Nobilium relicta sua Patria diuinæ lectionis studio solitos esse in Hiberniam commigrare: (c) qui et duos Angliæ Reges Osualdum, & Oluinum apud Hibernos optimis disciplinis imbutos ac illustros esse commemorat. Quin & ipse *Cassiodorus* ex eadem gente licet heterodoxus affirmat, ea ætate Anglosaxones in Hiberniam tanquam ad honorum litterarum mercatorem magno studio confluisse. In Gallias quoque ex hoc communi artium omnium Emporio integros sacrorum Philosophorum greges enauigasse testatur. *Aristophorensis* è Francorum gente author amplissimus. Ex hoc denique sociis diuinitarum Lycæo prodiiisset per Europam celeberrimarum Vniuersitatum, vt Parisiensis in Gallia, Papiensis in Italia, primos fundatores declarat disertè (d) S. Antoninus alijque complures. Adeo vt ab accepta per Patricium fidei luce, verè possis exclamare ò Hibernia! Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius, & lætata sum in omnibus quoniam antecedebat me ista Sapientia, quam sine fictione didici, & sine inuidia communicavi.

Inuidit tamen hostis tartareus Hiberniæ hanc sanctitatis ac sapientis gloriam, quam ne pariter cum fide adferam posteritatem transmitteret, impia Exterorum arma in hoc dicatum pietati Domicilium summo impetu concitauit. Eo sortè Diuinæ Prouidentie id permittentis consilio, vt gens illa quæ tot sæculis pietatis ac litteraturæ, eadem deinceps Christianiæ constantiæ documenta orbi præberet. Anno siquidem reparatæ Salutis octingentesimo, iuncti Danis Nortmanni armata classe (e) Hiberniam ingressi, infestissima vtriusque beati suscitauerunt, vario euentu per annos pene ducentos continuata. Quo tempore vix vlla euasit vrbes aut oppidum, vix vlla cele-

brioris notæ Ecclesia, quam Paganorum impietas, & in Gentem Christo fidem pertinnax odium non euerterit; adeo vt commoueret D. Bernardus in Cœnobium Benchorensis elatos simul vna die non gentos à piratis impie decisos. His Ecclesiæ Hiberniæ cladibus tam diuturnis successit Procerum tam inter se, quam deinceps cum vicinis Regibus, Hiberniæ domum affectantibus, perpetua pene dimicatio, quæ nouum obdusas priorum temporum cicatrices acerbiori semper vulnere cruentauit. Inter has sibi succedentes temporum iniurias, & concatenatas Gentis vniuersæ calamitates, non parum deformata sunt primæ illa Hiberniæ Ecclesiæ ornamenta; abactæ Mula, suppressa sanctitas, euerfa olim florentissima præca pietatis monumenta. Mansere tamen, quod mirere, omni xuo inconcussa à Patricio mirum iacta fidei Catholicæ fundamenta. Non defuere vquam in tot exteriorum afulsibus domesticis Athlantes, qui huius Ecclesiæ ruinas suis humeris sustinerent. (a) Non cessauit in populo tot sæculorum claudibus & iniurijs effecato cultus veræ fidei, sacrificium, hostia, libatio. Non exulauit præcorum temporum imitatrix pietas, ac religio, quamuis ad latebras, ad sylvas, ad speluncas toties relegata: splenduit illa in latebris, floruit in syluis, & speluncis ipsi orbi Christiano latius inclaruit.

Voluit demum ferreus & ferale sæculum quo suam inertiam & Hiberniæ constantiam indignatus Princeps tenebrarum, toto Acherone contra hanc Gentem classicum infonuit stygias phalanges armavit, bestia, horrida bella toto furore, viribus, otis adornauit. Infremuit enim grauiterque indoluit tot Gentium spolijs inflatur Lucifer, post ex pugnatam & à fidei constantia abductam vniuersam Græciam, post euerfam Luthero duce Germaniam, post concusam Caluini fraudibus Galliam, post oppressam tartareo iugo Angliam, Daniæ, Sueciæ, Hollandiæ: infraictam adhuc, & suis viribus imperium stare, & de Erebo triumphare Hiberniæ constantiam. Concipit igitur in huius Gentis exitium dignas Lucifero iras & odia, telumque machinatur non vnum, non leue, non vulgare, inmittit in æthereas aureas multiplices orci phalanges, quæ gemina libidinis, & iupietatis face regium Henrici VIII pectus in flammam agat. Neque verò segniter exaruit non tam Henricus qui in insauita Hæresis, quæ Regis animum incaute occupauit. Peruasit illa Angliam, inuoluit Scotiam, prostravit Valliam, inuo-

len

(a) Lombardus. p. 212. (b) Lib. 3. c. 27. (c) Lomb. p. 193. in Brit. p. 730. (d) Lomb. p. 230. Sap. 7. (e) Col. gen. tom. 1. in præs.

(a) Bofius. l. 3. c. 1.

uendam quoque communi incendio non dubitabis Hiberniam, si nefcias quantas habeat vires vera fides, & armata fide constantia: hæc in periculis intrepida, in suppliciis immota, atque inter ipsas secures sui secura consistit.

Ad hanc cautem marpesiam vbi tandem aduertit Henricus sitti suum impetum, frangi furorē, ab inermi gente armata Edicta repudiari, tum demum velut aduersus gentem sibi inimicam in nouas iras ahsurgit, & parem iracundiæ suæ vindictam meditatatur.

Contempere Hiberni, firmiores fidei Romanæ pugiles vndique ad eadem & supplicia sub Henrico designari: nihil hinc de fide in Deum, nihil de fidelitate in Regem remissere: Trahuntur interea in vincula religionis causa innocentes subditi, erigunt feralia pegmata, ceruices crudelis ferro indies subiciuntur. At horum fides ex aliorum morte viuacior, non dubitat licetorem, ferruam, supplicia intrepida ceruice expectare, ac si vitam amittere nequirent, quandiu fidem vita ipsa chariorem retinerent.

Vtque luculentius scirent vniuersi, Hæresi regio ferro armata nihil esse sanctum, nihil inaccessum, non dubitauit exemplum in ingens duos ex ipso (*) Cardinalium Collegio publico supplicio asficere, & venerandam purpuram nobiliori murice creuntare. Duces, Marchiones, Comites, Comitumque filios plusquam duodecim tremendo orbispectaculo securi subiecit: & inter hos ex Hibernis illusterrimum Kildariz Comitem Thomam Fitzgarretum simul cum quinque auunculis vno die ad totius Insulæ terrorem infami supplicio interemit. E Baronum, Equitumque numero supra octodecim capita demersuit. Abbates, & Priores Cœnobiorum tredecim, Presbyteros ac Religiosos septuaginta septem bonis pariter ac vita exiit. In reliquam nobilitatem, ac plebem Catholicam ebrjiam cruore hæresis tam latè ferro grafsata est, vt teste qui tunc vixit, Sanderō, numerum omnem, fidemque superauerit.

Nonne tandem tremere inter hæc Hibernia! nonne fluctuare, nonne fortunæ, loboli, vitæ, aliorum more consilere? Tremere sane, meritoque ad hæc fluctuaret Hibernia, nisi à Patrisio tanquam caelesti Appollino in negotio fidei altius firmata, inter trepidantes Insulas dudum numerari desisset.

Sed hæc initia tantum sunt dolorum ò Hibernia! quanto tu firmissus in fide persistis, tanto tibi diuturniora prælia Hæresis indicit:

Mors quidem Henricum è viuus, sed non Hæresim eripuit. Hæc velut hæreditario iure pariter cum corona ad Elizabetham translata, per totos quadraginta annos tibi feruitutem, parem calamitatum illiadem exhibebit. At tu malis pro fide tolerantis asfuetu, ex aduerso oitendes, neque malorum numero, neque diuturnitate temporum, innatam tibi constantiam frangi posse aut labefactari.

Post tot exhibitas orbi tragedias parum sibi profecisse visa est vesana hæresis, vt liberius lureret, exemplo hæteus inuiso, sceminco vertici cum regia corona, Pontificis quoque Tiaram imponit, vt supræmo vtriusque potestatis apice formidanda, gemino velut fulmine Sacra omnia ac profana misceret. Pergit igitur hæc, dominante Elizabetha, maiori quam cœperat impetu ac furore Tempia olim auita maiorum pietate erecta toto Hiberniæ regno Catholicis eripere, Cœnobicia omnia pro tua libidine in vsus profanos conuertere, residua Ecclesiarum bona in nouos impietatis ministros transsibere, Regni Antifites, Presbyteros, homines Deo dicatos in latebras, in exilia, in vincula adigere. Hæc vt violentius exequeretur, nouo Decreto armatur publica Comitiorum auctoritate roboreto, quo omnibus M. itæ Sacrificium, aut Sacramentum aliquod Romano more administrantibus indicitur, vt prima vice ducentos aureos aut sex mensium vincula incurrant: secunda quadringentis aureis aut vnius anni carceribus adstringantur: Tertia demum vice vt perpetuo ergastulo additi, omnibus pariter fortunæ bonis exuanur. Hæc prima Decretorum fulmina in extremum Religiosus exitium toto regno euërta, Clerum vndique tam secularem quam regularem vel in extremas domi angustias, vel in vaga per Europam exilia adegerunt.

Sed nequid rei Catholicæ integrum illæsumque permaneret, non leuiora in Laicos reliquamque gentem te la detorquentur. Quorum vt plurima præteream; id omnibus in commune indicitur, vt si qui ex vniuerso regno, etiam de plebe infima, festiuis diebus à Nouatorum templis abesent, toties in poenam, plebæis ceruicibus graucum, quasi duodecim singula familiaris capra perfoluerent. vt tandem iento hoc supplicij genere consumptis viuendi mediis, aut vitam ipsam, aut fidem prodgerent, Hæc sanè tortura populo inopi, totque antea malis exhausto quasi catasta aut e-pulso grauior appareat potuit. Verum ad labefactandam hibernicę plebis constantiam tā

parum inualuit, vt inuenti sint non pauci, qui omnino ac peculio hac ratione pene consumpto, quod reliquum erat in Exactorum manus vitro obtulere, rati seruato tantum Fidei thesauro, se satis fore in pauperie diuites, in mendicitate opulentos.

Quoniam ergo his artibus lentum videbatur in externas facultates & corpora grasari, compedes denique & catastas multo grauiores excogitauit impia Hæresis, quibus animas ipsas constringeret, & conscientie soli Deo subditæ vim inferret. Huiusmodi fuit nouum Iuramenti genus, quo necesse foret profiteri Regiam esse supremam gubernatricem omnium suorum Regnorum non nupus in rebus spiritualibus atque Ecclesiasticis, quam temporalibus & politicis, abiuata penitus omni potestate ac iurisdictione Pontificia. Qui iuramentum hoc præstare recusarent statutum fuit vt prima vice bona eorum omnia fisco cederent, secunda poenam capitis perduellionum more incurrerent. Hæc violenta animarum carnificina quanto apertius intima veræ fidei penetralia impetebat, tanto constantius ab vniuersa Gente spreto tot poenarum terroribus, omni tempore reiecta ac repudiata hinc.

Quis mihi nunc calamus describet, pro tuenda in fide constantia ea tempestate quot Sacri pugiles in arenam prodire, quot vincula decorarunt, quot carceres nobilitarunt, quot regna exilijs, quot tribunalia dirissimis quæstionibus ac supplicijs impleuerunt. Vt præteream è media plebe innumeros partim ferro, partim exilijs tot annorum curriculo miserè confectos. Inter supremos Ecclesiæ Hibernicæ Antistites resensere possim primò Archiepiscopos omnino quinque, ex Archiepiscopo Armacani duos regni Primates Creaghium, & Gaaranum: ex Cassellensi Huricum, & Gibbonum: ex Tuamensi Nicolum Skerettum: quorum omnino acta eximia, & admiranda constantiæ exempla, nisi breuitati studerem, promptum esset palam ærbi Christiano exhibere. Iuxta Episcoporum numero reperio non pauciores quam tredecim non minus Tiaræ quam vitute conspicuos, qui varijs supplicijs & xrumnis pro conseruanda orthodoxæ fidei integritate vitam vitro posuere. Ex alijs Prælati, Presbyteris, ac Religiosis, præter alios mihi ignotos, monumentis consignatos reperio sex supra triginta qui eadem causa, non dispari exitu vitam pro fide oppugnarunt. Infinitum foret hic ad calculos reuocare ac primarijs Hibernicæ Familijs illustres Fidei Heroes, quos innata

in Religione constantia & persequentium furor in exitum adduxit, quorum aliqui cum tota progenie in perpetuum proscripti, non dubitarunt Religionis veræ causa in Interitum ruere voluntarium.

Post hanc malorum illiadem, & continuam per annos quadraginta & quod excurrit bonorum animorumque in fidei causa torturam, cum Elizabetha è viuis abeunte nondum clauditur feralis Hibernicæ tragedia. Sub Iacobo, nouo Rege, noua calamitatum scena aperitur, quæ Gentem tot malis confectam & penè exanguem in nouum constantiæ theatrum adducet. Spargit primò insana Hæresis per vniuersum regnum auidos prædæ Satellites recentibus edictis armatos, qui confractæ Gentis reliquias nouis rapinis, ac tributis exhauriant. Introducit deinde inextricabiles quæstiones de Religione Romana, (*) eiusque in singulis penè articulis exercitio, de auitis Catholicorum possessionibus ad seuerum examen reuocandis, de fundis & latifundijs partim grauidis, partim ad alios Dominos transferendis, de nouo Reip. statu constituendo, de nouis Anglorum colonis introducendis, de nouis Ministris instituendis ac dotandis, de nouo Titulorum ac hæreditatum iure faciendò, quo facilius possent veteres coloni de auita possessione deturbari. At frustra fœuit in electum Christi gregem vesana Hæresis: non frangitur, non scinditur, non labefectatur fida Deo, fida Regi Hibernia, sed Pastoris sui vocem secuta, tanquam ouis ad occisionem ducta, coram tondeute se, ac laniente obtutefcit. Conspirent in hanc vnam omnes Erebi phalanges, non cedit: mille opprimant iniurijs, non succumbet: omnia maiorum decora ac monumenta posteritati eripiat, hanc illa fortunam, quantumvis diu am ac luctuosam, non repugnando, sed patienti superabit. Non secusat illa & corpus, & omnia corporis subsidia secari, diuidi, laccerari, modò Caput hoc est, Regis sui coronam, aut Pontificis tiaram non attingas, his solum protegendis pridem vitam atque armâ consecrauit.

Hic ego præteritorum temporum Annales & memoriam vitam appello, si vlla vquam Europæ Regio tanta malorum serie Religionis causa exagitata, contra omnes hominum dæmonumque iniurias, tot annorum lustris, constantia tam infracta atque inconcussa, in auita fide permanferit. Græciam concussit Ottomannus, & dudum cecidit illa tam nobilis, totque sulca præsidij Orientis

Eo

Ecclesia : Germaniam inuasit Lutherus privato potius furore quam publico terrore armatus, & ecce quot regna, quot provincie nobilissimæ exiguo tempore Religionis auitæ ruinam sustinere. Centum iam & amplius annis sine alterna requie, cum armata furij hæresis, cum carcèribus, cum exilijs, cum stricto lictoris mucrone, sola, inops, inermis, exhausta decertat Hibernia: & adhuc laceratis vndique fortunis, integra tantum fide in Deum, & fidelitate in Principem, in arena & agone persistit. Iactent alia Regna opes & potentiam, strata classibus maria, subactos latè populus, aduectas ab extremo oriente gazas. Tibi autem, ter beata Sanctorum Insula, absit gloriari nisi in cruce Domini tui: in seruitute, in iugo, in pauperie pro Christi Fide constanter tolerata: hæc tu saltem Titulis & insignibus decorata, in Catholicorum regnorum Fastis primas non immerito obtinebis.

Piget fortasse hæcenus tristes rerum imagines, & continuas vnius Regni tempestates sine alterno benignioris syderis aspectu vestris oculis animisque representari. Verum, non est cur piget nos dicendo pergere, quamdiu non tædet Hiberniam patiendo perseverare. Vocat nos demum vitima, ac pene fatalis tragœdia huius catastrophæ, in qua non tantum acerba temporum anteriorum vulnera, sed ipsius pene Sanctorum Insulæ interitum spectare cogemur, si tamen interire dicenda est quamdiu viuit fides, spirat pietas, & secunda vitæ melioris constantia in ipso quasi funere efflorescit.

Postquam igitur hæresis, nullis vnquam cladibus, nullo sanguine saturata, in hæc re motiora Regni Anglicani membra per tot annorum lustrâ impune deseruit, non dubitauit demum insolenti facinore in ipsum regni caput violentas manus iniicere; illud, inquam, caput truculento ferro præcidere, quod ipsa pridem in Ecclesiæ Anglicanæ Caput euexit. Atque ita hæresis eadem vti facinoris huius auctrix, ita vitrix fuit, dum ausa est vno ictu regni pariter ac Religionis suæ Caput amputare. Spectauit inulta domesticum scelus ipsa Angliâ, & cæteri Europæ Principes potentissimi. Non tulit tamen ab ipso exordio illatas Regi suo iniurias, vi fide in Deum, ita fidelitate in Regem assueta Hibernia. Erexit se quamuis oppressa, armavit se quamuis hæcenus inermis, & præpotentes Anglicani Parlamenti copias in se vltro concitauit. Ante omnia pro Fidei tutela ac defensione Catholicum Concilium Procerum ac Prælato-

rum sibi præfecit, qui Regis licet eo tempore exulis, & absentis nomine Regni habenas, & arma administrarent. Quidque se, suamque causam Deo, eiusque in terris Vicario arctius adstringeret, Nuncium Apostolicum à Romane Sede petiit, & impetravit. Neque ex alia parte desistit missis continuo Delegatis Regis sui aduentum sollicitare: donec tandem Rex alium, qui Catholicis armis præflectet, suo nomine submisit. Quamuis hinc non ignoraret Hibernia, hostes regio nomini infestissimos in suum exigum iras omnes & arma conuerfuros. Fuit quoque ab initio sinceris Hiberniæ conatibus diuina Clementia, ac sollicitibus auspicijs totum pene regnum Catholicis armis, suique Regis obsequio subiecit. Fausis hæc progressibus, ac lucido Fidei penè triumphantis intervallo incitata iterum Hæresis, odijs plusquam furialibus omnia domi forsique misce-re, turbare, agitare aggreditur, ne Gen-tem tanto tempore suæ tyrannidi subiectam, nouam fidei liberalitatem asurgere patiatur.

Commonellum igitur æui sui portentum, eiusque copias Regis sui cæde infames, ad Religionis, ac Regij nominis interitum in Hiberniam latè effundit: qui omnibus toto regno edicet vt qui se, suaque seruata volunt, relicto tantum Rege ac Religione Romana, Parlamenti Anglicani Leges ac Iura recipiant. His sine mora constanti fide repudiati: ac demum post varios casus regni viribus qua vi, qua dolo miserè laceratis, quæ quantaque pro Rege ac Religione Ciuitates singulæ sustinuerint ad perpetuum constantiæ exemplum deinceps spectabimus. (a)

Cæsis non ita pridem ad Dublinum Catholicorum copij, Vrbi Pontanensij, quæ à Septentrione Dublino adiacet, hostilia castra admoventur: hæc perquisito externo auxilio destituta, contra peremptus vitricium copiarum assultus tam fortiter stetit ac dimicauit, quam si ex suo lapsu totius patriæ ruinam formidaret. Donec tandem hostium numero magis quam virtute superata, vitam pacificæ coacta fuit. Sed & hanc innata hæresi perfidia promissua cæde innocensibus ademit; extractis quoque è latebris ac publico supplicio affectus quos pro Rege ac Religione fortis stetit constabat. Inter quos (b) P. Ioannes Bathæus è Societate IESU, cum fratre Sacerdote ad stipites alligati, & plumbeis glandibus traiecti, nobiles fidei victimæ occubuerunt.

Hoc

(a) Anno 1648. 2. Augusti.
(b) Annua Sac. 1650.

Hoc rerum successu ad nouas cædes incitata hostium crudelitas, pari furore atque impetu Vvexfordiam aggreditur, Vrbem maritimam auitæ fidei, & authoritatis regie omni quo tenacissimam. Hæc vt erat insigni ciuium robore, & natura loci munitissima, prius se hostium dolo captam vidit, quam capiendam formidauit: Irruunt de se agmine hostiles copie, obuios quoque proferunt, ac præcetera sacros Deo homines ad necem deposcunt. Inter hos ex sacra S. Francisci familia septem omnino innocentes victimæ occidere, tam intrepida omnium ordinum in aperta fidei professione constantia, vt etiam ex imbelli sexu vltro accurrerint Sacræ Deo Virgines, quæ se numero caesorum adiiciendas obtulere.

Neque tamen hæc immania crudelitatis exempla cæteras Hiberniæ vrbes permouere potuerunt, vt cum minima Religionis aut regie authoritatis iactura, pro se suisque fortunis cum hæretico hoste pacifcerentur. Eodem quippe hostium furore, eademque ciuium constantia occupatur *Raffia*, expugnatur *Vvaterfordia*, frustra ciuibus oblata rerum omnium, præterquam Missæ, libertate. Ac demum post geminam obsidionem opprimitur magis proferuntur *Clonnella*, quam hostes ipsi ab admiranda fidei firmitate, paruum Romam nuncupauere.

Stabat hætenus inter vicinarum vrbium ruinas fida semper Deo, fida semper Regi *Kilkenia*, quæ olim Regni Delitiæ, & Mularum Athene, ea verò tempestate Catholici Concilij sedes nobilissima fuit. Hanc velut amputatis membris exanguem, & vndique desertam, impius hostis totis viribus sibi tandem oppugnandam suscepit, vt quam non poterat stantem, saltem languentem opprimeret; oblata sæpius conditione, vt si in Parlamenti Anglicani fidem se daret, eadem cum *Londino* immunitate gauderet. Maluit tamen illa cum populo Dei affligi, quam temporalis peccati habere iucunditatem. Incensis itaque, ne ab hoste occuparentur, proprijs suburbis, non tantum viciuentiam obsidionem, sed etiam supremam rotius exercitus assaultum intrepida sustinuit. Donec tandem reuicis patriæ casum secuta, cum suo Antistite Dauide Rotho in hostis prestatem redacta est: à quo deinceps, irà in longum protracta, eam subijt pro fide ac Rege bonorum iacturam, ac primariæ nobilitatis lentam carnificinam, quam & animus meminisse, & manus exarare perhorrescit.

Vnum tamen multis testibus eo tempore gestum, non est vt tacitus præteream. Stabat

tunc, & stat etiamnum *KilKeniz*, in splendido vrbis foro moles lapidea ac magnifica elegantiori opere per modum obelisci in sublimi affurgens: huic innituntur quatuor excelssæ columnæ, quæ supremam totius operis partem sustentant: ad has à quatuor partibus per lapideos gradus in altum ascenditur. Supra hanc molem ad publicam venerationem lapidea Crucifixi statua in supreme cuspidem eminebat, quam in illum diem nullus hæreticorum furor deformare, aut violare ausus fuit. At verò post vrbem à Cromuelliano milite occupatam, conuenere ex illis in forum aliquot impietatis antesignani sclopis armati, ac directis in illam Crucifixi statuum crebris ictibus, vt impietati triumphum canerent, nobile illud Crucis trophæum sibi demoliendum suscepunt, quod & pertinaci tandem rabie perfectum fuit. Sed ecce, huius impietatis artifices Deo vindice, pede non claudo pœna secuta est. Sic enim omnes diuina vitio, & occultus languor inuasit, & miserandum in modum afflixit, vt eorum nullus intra paucos dies superstes fuerit. Non potuit *KilKeniz* occumbenti minor victima immolari. Hoc ego ex publico & recentio tempore testimonio, & ex viris fide dignis qui eo loco tunc degant, & ex Annis in Vrbem litteris compertum habeo.

Sed ad te nunc propero nobilis *Corcopia*, in hoc Constantiæ theatro cum Fidei hostibus non indecorè decertantem. Vrbis hæc per Momoniæ Præsidem sine belii strepitu astu occupata, grauiora bellis pro Deo ac Rege certamina sustinuit. Gener namque Præsidis vrbis præfecto, ac nulli Catholico sciendum ratus, publico edicto omnibus palam indicit, aut Romanam fidem, aut vrbem ante vesperum esse deserendam: atque in communis fuge signum ternam bellici tormenti explosiorem instituit. Spectaculum vrbis miserandum, sed orbi admirandum, ac cælogloriosum! Ante tertium tormenti signum, ciues omnes, matres cum infantibus, ac graues ætate Senatores cum vniuersa familia in campos effusi, in exilium abiire voluntarium; auitam religionem auitis opibus ac laribus præferentes, manè opulenti, vesperi rerum omnium, præterquam fidei ac fiducie in Deum penitus egeni.

Post tantos vicinarum vrbium terrores, nonne aliquid de sua erga Regem ac Religionem obseruantia remittit *Limericum* vrbis amplissima, sed omni spe auxilij iam penitus interclusa. Spem quidem illa, in communi patriæ ruina, abicere potuit, sed fidem non potuit, vt hanc vel ipsa morte tueretur, hostem

inter-

intrepida expectavit, diurnam obsidionem vndique deserta sustinuit, & ad extremum cum plurimorum civium, sui Antistitis, ac fortunarum omnium interitu, constantiæ suæ ac fidei famam ad posteros transmisiit immortalæ.

Cadente vndique Patria stabat adhuc in armis *Vltonia*, quam ne dubitares sacro bello manus consecrassè, Episcopum sibi Colcherensem in supremam armorum Ducem elegit; Hunc pro Deo ac Rege strenuè dimicantem, Carolus *causus*, sua in Catholicos fœuitia fat notus, infami tandem astu circumvenit; captumque cum plurimis proceribus, cum fide non posset, vita spoliavit.

Delet s copis, & subactis passim vrbibus; sola supererat *Gallia*, ad deditione ab hoste sæpe sollicitata. Sed hæc etiam sola, suorum civium eximia fide ac virtute suffulta, non dubitavit ad as num penè integrum contra ferocissimum hostem totius belli molem sustinere; maluitque demum suo interitu occidenti patriæ parentare, quam cum minima perfidiæ nota se suorumque fortunas à communi exitio conferuare.

Quæ mihi nunc manus, quæ lingua exponet vel tenuem vmbra illarum calamitatum, quas captarum vrbium ac prouinciarum incolæ à iuratis fidei hostibus deinceps subierunt? dum propriis sedibus vndique expulsi, alij ad dirissimas questiones & lanienam quæfisi, alij ad steriles Conatiæ scopulos compulsi, grauiore ipsa morte preffuras sustinuerunt. Quæ omnia si ad calculum hic reuocare prolixum non foret, liquidò constaret, plusquam centum Catholicorum millia in Romani nominis odium vita, hæreditate, aut patria spoliata fuisse: Quodque obstupescat fera posteritas; ad redimendum tantas tamque diurnas calamitates, vix in toto Regno inuenti sunt etiam ex infima plebe, qui in animum induxerint suum, deserta aut etiam dissimulata Romana fide, hæresi manus dare.

Est sanè (inquit) cur Genti fidelissimæ orbis Christianam meritò gratuletur. Nunc præsertim, postquam Cromuelli impietas suum cursum consummauit, Hibernia fidem seruaui, reposita est Carolo Regi debita iustitiæ corona. Restè id quidem. At, si nescis, extinctus est dudum alius, viuit adhuc Hibernis Oliverius, Spoliavit ille auita hæreditate subditos Regi fidelissimos: manent illi maxima ex parte etiam hodie sua hæreditate exuti. Cuius toto regno muratis vrbibus ac propriis laribus exclausi: cogunt illi etiamnum velut in patria sua extorres propriis sedibus exulare.

R. P. ArdeK. Tom. III.

Nobilium terras ac prædia in perduellem Rege militem distribuit: hoc præmio adhuc fruitur, prædia, hæc pœna pioctur adiurata Fidei, Reique constantiæ.

At credo ego, non aduerso Gentis fato, sed arcano quodam diuine mentis consilio, Hibernis in ipsa patria incumbere hanc omnibus admirandam suæ patriæ orbitatem. Ne scilicet illis vnquam desit veteris palæstra, in qua eorum erga Deum Régemque constantia exerceatur. Vtque cæteris vitæ bonis ac curis exuti, id vnum curare pergant, vt acceptum à maioribus sinceræ Fidei patrimonium ad suos hæredes integrum inuolatumque transmittant.

Hæc tua hæreditas, hæc tua gloria est, o magne PATRICI! qui intimis huius Gentis peccatoribus eam infixisti Romanæ fidei constantiam, quam nec longa dies, neque toto retro sæculorum cum ethnica impietate certamina, neque centum & amplius annis armata ferro Hæresis, neque tota inferorum rabies, per mille & ducentas annos concutere potuit aut labefactare. Quin potius suis aucta dispendijs, nouis assiduo cladibus crescit, præfuras asurgit, roboratur iniurijs, facilis pati rerum omnium, præterquam fidei ac constantiæ detrimenta.

Tua, inquam, hæc perennis gloria est, ter magne Insulæ Sanctorum Apostole, quæ hanc Hiberniæ Ecclesiam tanquam prinæquam Petri sobolem supra Romanæ fidei petram ita solidasti, vt aduersus eam, nunquam portæ inferi præualere potuerint. O Ecclesiam verè petram, ac Romanæ Petræ verè æmulam! nisi quod hæc in disturna pace, tu in perpetuo cum hæresi bello; hæc in opibus, tu in egestate; hæc in gloria, tu in contemptu, hæc in nobili purpuratorum Senatu, tu tuo tantum sanguine purpurata contra omnes Erebi asultus immota persistas.

Vestra quoque hæc est gloria posthuma Patricij progenies toto orbe diffusa, in quorum pectoribus etiamnum magni Parentis ardor ac sanguis effervescit. Quibus satis est per exilia, per inopiam, per vagas sedes, hanc fidei constantiam in se aliisque tueri, quam degeneres annos ad patrios focos inertis otio consumere. Ex quorum numero nunquam hæcenus defuere antiquæ fidei noui pugiles, qui in hac Patricij arena magno animo decertarent. Quorum alij, vt de viris Apostolicis cum Apostolo loquar, vincula & carceres exporti, alij egentes, angustiati, afflicti, alij in solitudinibus errantes, in montibus & speluncis & caueris terræ, vt ipsi testimonio fidei probati, hanc

L etiam

etiam suo sudore ac sanguine alijs comprobarent. Hæc nempe omnia etiamnum operatur primæus ille Patricij spiritus, qui in germana eius sobole hodie perseverans, ad perferendas pro Christi fide ærumnas ac labores constantiam animosque suppeditat.

Hæc illa fidei Constantia est, ò Hibernia, quæ Filios tuos tanto numero Doctrinæ ac Sanctitatis laude domi, forisq; illustravit. Hæc est quæ doctrina ac pietate illustres ad publicam Ecclesiæ lucem per omnes Europæ gentes toties euexit. Hæc est quæ hac etiam tempestate, sobole nunquam deficiente, viros summis muneribus pares ad supremas patriæ suæ Insulas subministrat. Hæc illa vna est quæ tecum omnino ævo persistens, orbi admirandam, cælo gloriosam, hæresi toties deuictæ formidandam efficit. Habeat sine inuidia aliæ Gentes inanes titulos, fluxas opes, instabilem potentiam: habeat sua gazas Iberia, suas vires Gallia, suas artes Italia, suas opes & gemmas America: peribunt opes, succumbent vires, deficient artes, Tuz autem sint artes & diuitiæ, pro Christo diuitiis carere, aliaque gentes non infidis opibus, sed

opulenta Fide, & inuicta fidei Constantia superare. Hanc tecum fera posteritas possideat, *Hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam & immutabilem, conseruatam in cælis in Vobis qui in virtute Dei custodimini per Fidem in salutem, paratam reuelari in tempore nouissimo, in quo exultabitis: modicum nunc oportet contristari in varijs tentationibus, ut probatio vestra Fidei multo pretiosior auro, quod per ignem probatur, immutetur in laudem & gloriam & honorem, in reuelatione Iesu Christi, Domini nostri.*

NOTA.

Quoniam post illa, quæ hic tradidimus, creuerunt in immensum veteris Constantiæ argumenta noua & illustrissima, non tantum in alijs ærumnis pro Fide fortissime toleratis, sed etiam in gloriosa morte Primatis Hiberniæ, Archiepiscopi Dublinensis, aliorumque carceribus & exilijs, &c. Hæc etiam singula infra in calce huius Tomi præsequimur, & pro posteritatis memoria ac iocitamento huic monumentis fideliter consignamus.

P A R S Q V A R T A.

P R A X I S

ASSISTENDI PER OMNIA AEGRIS, MORIBUNDIS, ALIISQVE, IN QVOVIS STATV.

DE dispositione requisita in ægro aut moribundo quoad susceptionem Sacramentorum, tractatum inuenies supra, vbi de Pœnitentia, Eucharestia, & Extrema Vnctione actum est. Hic iam tradimus praxim iuuandi infirmum vt ex parte sua dispositione: in illam actum habeat, & alios Actus eliciat, qui conducunt ad statum gratiæ acquirendum, augendum, aut conseruandum, maxime in illa vltima luctu & agone, in quo agitur de tota æternitate. Minime enim suo officio fatisciant Confessarij, qui vix vllis remedijs instructi, tanquam imperiti medici, ad ægros aut moribundos accedunt: cum sæpè ab oportunitis eorum monitis, & auxilijs, morientium salus æterna dependeat.

§ I.

Quid Confessario in primis ad Aegrum accessu curandum.

Primò igitur Sacerdos ad ægrum vocatus, curet, ante omnia in seipso excitare magnum desiderium procurandi salutem ægrotantis, hac breui consideratione ex S. Dionysio, *Diuinitum diuinitimum est cooperari saluti animarum.* Et animo ad Deum eleuato ex corde dicat. O vtinam possim iuuare hæc animam, sicut vellem iuuari meam in extremo vitæ momento, ex quo pendent tota æternitas; Deindè incipiat secum præmeditari, quo

quo modo ex his praxibus debeat cum ægro procedere.

Secundo, Si deprehendat morbum esse periculofum, conabitur impedire frequentem amicorum accessum, & alloquium de rebus mundanis, multo magis inanes eorum gemitus ac ploratus: vt sic æger habeat otium conuertendi animum ad cogitationes pias, & salutaria Sacerdotis monita.

Tertio, Curabit ob oculos decumbentis apponi imaginem Crucifixi, aut aliam, quæ possit in illo Dei, ac Saluatoris suis memoriam excitare: & Aquam lustralem in promptu haberi, qua æger & lectus frequenter aspergatur.

Quarto, Si medicus aut amici non audeant ægrum de propinquo mortis periculo monere ipse Confessarius id suauiter & benignè faciat hoc enim omittere crudelitas est non clementia; solet namque eger per notitiam propinque mortis ad seriam animæ suæ curam multo magis excitari. Poterit itaque periculum his verbis discretè & molliter indicare: Sumus omnes mortales, nescimus autem diem neque horam, medicus iudicat morbum hunc non carere periculo: non nocet igitur tempestiuè disponere domui tuæ, imò iuuare potest ad corporis, & animæ salutem.

Quinto, Moneat vt, si nondum fecerit, Testamentum absoluat, vt tantò liberius curas omnes salutis suæ tantum impendat. Vt si quid restituere debeat, iustitiæ satisfaciat. 3. Vt pro animæ suæ solatio procuret Eleemosynam fieri in pauperes, & Sacrificia, & alia Ecclesie remedia, dicatque ægro; si ipse nunc Tui obliuiscaris; quanto magis amici post mortem tui obliuiscantur? 4. Vt ex animo remittat iniuriam omnibus, qui ipsi inimici & molesti fuerunt, ad imitationem & amorem Christi, & qui moriens pro crucifixoribus orauit dicens, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt? 5. Vt ipse veniam postulet ab omnibus, quos dicto vel facto offendit.

Quando autem aduertit infirmum mortis nuncio angri aut turbari, debet in promptu habere motiua quibus mortis horrorem minuat, & ad sequentes resignationis actus ægrum inducat: qui etiam pro sanis valere possunt, ad tollendum nimium affectum erga res mundanas.

§ II.

Remedia inducentia ad Resignationem, contra nimium mortis horrorem.

1. Cogita N. Deum esse supremum Dominum vitæ ac mortis, ac proinde vitæ

vsuram, quam tibi hætenus gratis dedit, quous tempore pro suo arbitrio repetere posse. Dic ergo cum Iobo: *Dominus dedit, Dominus auulsiuit, sit nomen Domini benedictum.*

2. Statutum est omnibus hominibus semel mori, mortuus est ipse Christus, mortua est Virgo Deipara &c. Nemo autem melius nouit, quando nobis expedit finem vitæ imponere, quam æterna Dei sapientia. Ille verò tanquam amatissimus Pater hunc tibi vitæ terminum ab æterno destinauit. Dic ergo cum Christo in horto, & breui morituro. *Pater mi, non mea, sed tua voluntas fiat, Et cum Apostolo: Mihi viuere Christus est, & mori lucrum. Sine viuimus, sine morimur, Domini sumus.*

3. Tam stultum est nolle mori, quam nolle esse de numero hominum, quorum ne vnos quidem à moriendi necessitate eximitur. Si ergo aliquando moriendum est, quando potius quam hoc tempore, in quo habes tam multa adiumenta piæ, ac feliciter moriendi; cum præsentia Sacerdotis, cum Ecclesie Sacramentis, cum amicorum precibus & sacrificiis. Quam multi sunt casus, in quibus postea facile contingeret te abripi morte subitanea sine cruce, sine luce, sine absolutione, sine extremis Sacramentis, cum periculo salutis æternæ, sicut multis assidue contingit.

4. Quid est hæc misera vita, nisi carcer animæ, nisi exilium à patria cælesti, nisi gehenna curarum, dolorum, morborum, molestiarum, in qua semper vna miseria alteri succedit: *Homo natus de muliere breui viuens tempore repletur multis miserijs: Nonne præstat simul & semel omnibus his malis liberari, & ad illam patriam tendere, in qua neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra. Vbi amodò dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis.*

5. Multi viri sancti & sapientes finem huius vitæ magnis votis expetebant, vt malis huius vitæ, & peccandi periculis liberati ad æternos Christi complexus euolarent. Sic S. Ignatius Martyr, sic S. Catharina Senensis mortem vltro inuitabant, S. Teresa admiran dicebat, o mors quiste metuat, cum vitam parias! Dic ergo cum Apostolo, *Infelix ego homo qui meliorari de corpore mortis habeo. Et Cupio dissolui & esse cum Christo, Et cum regio Propheta, Lazarus sum in hiis qua dicta sunt mihi, in donum Domini ibimus.*

6. Inquiro, cuius rei desiderium possit te in hac vita remorari? An cupiditas fruendi amici? Multo maior amicorum & cognatorum numerus te in cælo expectat: tot maiores tui, tot

aut, proavi, patri, vicini, cognati, fratres forte & sorores, filij & filiz praeserunt, reliqui omnes ad vnum breui sequentur. *Non enim habemus hic manentem civitatem sed futuram inquirimus.* An te trahit cupido vtendi adhuc tuis bonis, aut huius lucis vira? At moriendo nihil horum perdis, sed tantum commutas in melius: nam anima tua cum sit immortalis in altera vita fructur bonis multo maioribus, & nunquam perituris. Docente Apostolo, *Nec oculus vidit, nec auris auiauit, nec in cor hominis descendit, quae preparauit Deus vti, qui diliguntissimum.*

Si dicas, te tantum desiderare longiorem vitam, vt possis melius Deo seruire, & ad aeternitatem te comparare. At forte diutius viuendo longius a salute recederes. Accidit plerumque, inquit August. vt qui crescit aetate, crescat & iniquitate. Vti factum est in ipso Salomone. Fac igitur nunc quod tuoc fieri velles. Potes vno die vel hora, intentis acibus, & ardentis amoris plures vitae annos adaequare. Et testatur ipsa Scriptura. aliquos ex hac vita magno Dei fauore citius euocari, ne per longiorem vitam pereant. nec tamen idem minus mereri. Audi Scripturam Sapient. 3. *Reptus est ne malitia mutaret intellectum eius, & consummatus in breui explicitis temporibus, multa.* Dic ergo cum magno erga paternam Dei prouidentiam affectu. Domine tu optime nostri quid mihi expediat: id a quod iubes & iube quod vis, Paratum cor meum Deus, paratum cor meum, vt faciam sanctissimam voluntatem tuam.

§. III.

Incitamenta ad Patientiam contra morbi dolores.

A Mice N. nonne desideras sequi Christum Saluatorem tuum, qui pro te multa passus est? Dices haud dubie, desidero. Audi igitur Christum tibi loquentem. *Qui vult venire post me, tollas Crucem suam & sequatur me.* Ecce hi dolores sunt tuae Crucis, quana debes portare vt Christum sequaris. Si oportuit Christum pati vt intraret in gloriam tuam, quomodo poteris tu sine patientia intrare in gloriam alienam? Dolores tui, fatcor, magni sunt, sed dolores & tormenta Christi fuerunt multo maiora. Cogita illius sudorem sanguineum, quod ex sola Passionis suae consideratione toto corpore perhufus est. Si capitis dolore cruciaris: respice caput ac frontem Christi Saluatoris tui acerbissimis spinarum

aculeis vndique fauciatum. Si pectoris, aut lateris molestia torqueris: aspice latus Christi tui crudelissima militis lancea perforatum. Si in manu aut pede dolorem sustines, conuertere oculos ad Christi manus & pedes acutissimis clauis Cruci affixos. Deinde magno affectu dices. Non est discipulus super Magiltrum: Si Dominus & Saluator pro delictis meis tanta sustinuit, quanto magis debeo ego ex illius amore aliquid sustinere.

2. Cogita te per morbi dolores patienter toleratos, futuras Purgatorij poenas ex parte vel ex toto compensare, & magnum caelestis gloriae incrementum acquirere, monente Apostolo 2. *Corinth.* 4. *Momentaneum est leuis tribulationis vestrae, acronum gloria pondus operatur in vobis.* Et iterum ad Rom. 8. *Non sunt condigna passioe. huius temporis ad futuram gloriam, quae reuelabitur in nobis.* Dic ergo cum S. Augustino. Domine hic vire, hic te ca, vt in aeternum parcas.

Ecce in hunc finem Christus ex pretioso Calice Passionis suae hos dolores tibi propinat. Nonne ipsius Calicem libenter acceptabis, & hos dolores licet amarus ex illius amore exhauries, cum ipso dicens. Calicem quem dedit mihi Pater, quomodo non bibam illum? Pater, si non potest Calix ille transire nisi bibam illum, fiat voluntas tua.

Nonne magni faceres, si quis tibi sacratissimae Crucis Christi reliquias insignes aut particulas aliquas donaret: Ecce tibi Christus ipse mittit hos dolores, tanquam particulas: auxiliatrix Crucis, quam ipse in corpore & in anima sua ex tui amore sustinuit. Dic ergo ex toto corde Saluatori tuo.

Domine Iesu Christe ad amorem & gloriam tuam suscipio de paterna manu tua omnes ac singulos huius morbi dolores ac molestias, tanquam totidem Reliquias sanctissimae Crucis tuae mihi a te donatas. Illas tanquam tales amplector & excolcor: & eas in corporis & cordis mei te ca cura patientia, imo etiam cum gaudio portare desidero. Saluae Crucis pretiosa, quae decorem traxisti de membris Domini mei Iesu Christi. Suscipe me discipulum eius, qui pependit in te: vt per te me recipiat qui per te me redemit. Christo confixus sum Cruci, viuum ego iam non ego, viuat verò in me Christus.

Cogita quomodo Sancti omnes optabant stigmata vulnerum Christi in suo corpore gestare. Quomodo S. Paulus gloriabatur se stigmata Domini Iesu in suo corpore portare. Quomodo S. Francisus pro summo fauore cicatrices quinque vulnerum Christi in suo corpore

porè suscepit, etiamsi ex illis copiosus sanguis profunderet. Quomodo S. Catharina Senensis cum ingenti gaudio similem gratiam à Christo complexa est, licet tantos dolores indè sentiret, vt se morituram putaret. Certissimum autem est, & fide credendum, illos dolores ac molestias magno Dei fauore & munere tibi concessos esse, si illos ad honorem aut amorem Dei patienter sustineas. Dic igitur ex animo cum Sanctis illis Deo charissimis.

O Deus! o Saluator dilectissime! ad amorem & honorem diuinæ Maiestatis tuæ suscipio de manu tua hos cruciatus ac molestias, pioque complector tanquam stigmata vulnerum tuorum, & vestigia tormentorum, quæ in sacratissimo corpore sustinuisti. Et vtiàm eodem amoris sensu ea in corpore meo sustinerem, quo S. Paulus Apostolus, S. Franciscus Confessor Seraphicus, S. Catharina Senensis, alique tibi dilectissimi.

Vtiàm haberem illum pro te patiendi ardorem, quem habuit S. Laurentius dum super ardentem prunas in craticula versaretur. Quem habuit S. Stephanus, dum inter lapidum imbres toto corpore contunderetur. Quem habuit S. Sebastianus dum sagittis vndique confingeretur, quem habuerunt reliqui Martyres & amici tui, quorum maximum gaudium erat pro te fecari, vri, laniari. Quod mihi deest tu supplere digneris, Saluator mi, cum quo viuere volo & amori. Amen.

§. IV.

De exercitio Fidei, Spei, & Fidei in Deum.

VT æger disponatur ad actus efficaces Amoris & Contritionis, plurimum iuuat, illum primò excitare ad viam Fidei & fiduciam erga Deum, ac merita Christi, aliaque fidei mysteria, quantum personæ dispositio patietur; nam vt ait Apostolus ad Hebr. 11. *Sine Fide impossibile est placere Deo.*

Quòd si esset æger, qui in Fide vacillaret, & confirmari indigeret, proponi possint illi breuiter quædam ex argumentis, quæ pro Ecclesia Romana supra in controuersis exposuimus.

Itaque inducendus est æger, vt deuotè & attentè recitet Symbolum Apostolorum: vel ipse Sacerdos illi præcat singulas Symboli partes pronuntiando. Quòd si infirmior sit quam, vt hoc commodum aut consultum videatur: procedat Sacerdos per pauca interrogatiões hoc modo.

Nonne credis in Deum & Saluatorem nostrum Iesum Christum &c. Credo. Nonne cupis viuere & mori in fide, quam sancta Romana Ecclesia credendam proponit? Cupio. Abrenuncias omni diabolica suggestioni, quæ possit tibi in contrarium occurrere nunc & in hora mortis? Abrenuntio in perpetuum: & vtiàm possem fidem hanc sanguine meo consignare.

Nonne spem tuam & firmam fiduciam salutaris æternæ habes repositam in Dei misericordia & meritis Saluatoris nostri Iesu Christi? Respondet æger. In te Domine speraui non conludam in æternum.

Dic ergo cum Iobo c. 19. Scio quia Redemptor meus viuuit, & in nouissimo die de terra resurrexturus sum, & in carne mea videbo Deum Saluatorem meum: quem visurus sum, & oculi mei conspecturi sunt & non alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo.

Debes igitur scire nulla esse peccata tam multa aut magna quæ remitti non possint per infinita Christi merita, quæ per Sacramenta, aut sinceram cordis Contritionem nobis applicantur. Exemplum habes in S. Magdalena, quæ quamuis esset magna in ciuitate peccatrix, postquam seriò ad Christum conuersa est, & de peccatis doluit, dixit ei Dominus: *Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum.* Ecce Latro, qui tantùm in Cruce vltima vitæ hora cum fiducia dixit, Domine memento mei cum ueneris in regnum tuum: statim à Christo audiuit: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso.*

Respice Christum in Cruce expansis brachijs paratum te ad suum complexum & gratiam admittere, modò tu velis tota cordis fiducia ad illum recurrere. Audi illum vltro inuitantem: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.*

Cogita Deum, Patrem esse benignissimum, qui non vult mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat. Ipse te creauit, ipse te ad Ecclesiam vocauit, ipse te per Filium suum vnigenitum redemit. Accurre igitur ad ipsius sinum tanquam creatura ad Creatorem, seruus ad Dominum, redemptus ad Redemptorem, filius ad parentem. Ipse est qui filium etiam Prodigium post multa fugitia ad se reducem cum gaudio recepit. Tu tantùm dic corde contrito. *Pater peccauis in calum & coram te, & iam non sum dignus vocari filium tuum.* Et ipse cum lætitia paterna viscera expandet dicens, Gaudere oportet & exultare, quia filius meus hic mortuus erat & re-

hæreditatem tibi comparauit, quânto maiori dilectione & affectu debes Deo adhærere, qui non tantum corpus, sed etiam animam immortalem, & hæreditatem æternam tibi in cælis præparauit.

O Creator mi, ô Pater æternæ, diligo, Te super omem mundi dilectionem, non tantum quia ego hæc à te bona accepi, sed quia in teipso tam bonus es, tam pius, tam benignus, vt me indignum tot tuis donis ac bonis præuenire dignatus fueris. Et interim ego in te peccando fui tam ingratus, quando tu erga me fuisti tam gratiofus.

Confidera quartò. Postquam Dei dona, & spem salutis æternæ peccato perdidisti, quomodo per Filij sui mortem, Passionem, ac Sanguinem te à supplicijs æternis redemit. Quomodo iterum, iterumque relabentem ab inferni pænis toties conferuauit, in quibus hoc momento arderes, nisi Deus erga te diuinæ iustitiæ rigorem continuisset.

Sic ergo Deus dilexit mundum, vt Filium vnigenitum daret: sic dilexit hanc animam meam, vt per eius Sanguinem me à morte æterna conferuaret. Quid ego retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Suscipe saltem cor meum, & animam meam, & amorem meum, & vitam meam: vt amore amoris tui moriar, qui amore amoris mei dignatus es mori in ligno Crucis.

Confidera quintò. Immensam ac perpetuam Dei ac Saluatori tui in te Charitatem, in eo quod velit in Sacramento Eucharistiæ nobiscum assiduò permanere, & seipsum nobis in cibum & alimentum præbere, dicens: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem in me manet & ego in eo.* Et, *Qui manducat hanc panem uincet in æternum.* Quænam mater adeo tenerè diligit filium suum vt illi carnem & sanguinem suum in alimentum præbeat? Christi verò in nos amor omnium hominum amorem adeo superat, vt fati illi non fuerit morte sua nos redimere, sed etiam uoluerit carnem, & sanguinem, & animam, & diuinitatem suam nobis in escam, in solatium, in uita æternæ pretium relinquere.

Dic ergo cum S. Augustino. O anima mea, si pigeat amare, non pigeat te saltem redamare Deum & Saluatorem tuum, tali amore te præuenientem. O amor mi! Si deliciae tuæ sunt esse cum filijs hominum, quomodo non erunt deliciae meæ esse tecum.

Diligam ergo te fortitudo mea, Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus, & amor meus in æternum.

Confidera sextò. Ingentia beneficia quæ Deus præ multis alijs ex speciali amore tibi in particulari concessit.

Primò. Vocauit te ad ueram Ecclesiam, & Fidem sine qua nulla est saluatio, idque peculiari fauore, & auxilio, teste Christo Ioan. 6: *Nemo potest uenire ad me, nisi Pater meus traxerit illum.* Cogita quàm multa hominum millia in sua infidelitate, & hæresi æternum pereant, quos si Deuote tuo loco ad suam Ecclesiam ita uocasset, fortè multo ardentius illum coluissent, & amassent. Cogita quid de te factum fuisset, si Deus permisisset te nasci ex parentibus hæreticis, aut educari inter amicos, aut cognatos hæresi infectos, qui te in errorem, & damnationem abduxissent.

Secundò. Quomodo diuina prouidentia non permisit, vt sine Baptismo in utero matris extinctus fueris, vt multi alij.

Tertiò. Quòd ab infantia nactus fueris Magistros probos, & Catholicos, qui te in timore Dei, & amore uirtutis contineuerunt, nec inter homines sceleratos, & perditos uitæ duceres.

Quartò. Quòd tibi præ multis alijs præbuerit uiam frequentem Sacramentorum, à subitanea morte, & à damnatione æterna conferuauerit, vt possis in gremio Ecclesiæ mori, Sacerdotis absolutionem obtinere, in perfecto Dei amore & gratia uitam terminare, & ad salutem æternam cum Christo & Sanctis in cælo peruenire. Verè potes ex animo cum Propheta dicere.

Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi. Quomodo non diligam illum super omnia, qui quodammodo super omnes me dilexit?

O mi Deus desidero te amare super omnia, sicut te diligunt Angeli in cælo, sicut te diligunt Apostoli & Martyres, & sicut te dilexit sanctissima Virgo Deipara, cum quæ ex toto corde & affectu dico: Magnificat anima mea Dominum, & exultauit spiritus meus in Deo salutaris meo.

Et vt possim quantum in me est amorem amore compensare.

Suscipe Domine vniversam libertatem meam, accipe memoriam, intellectum, & uoluntatem meam. Quidquid habeo ac possideo mihi largitus es, id totum tibi restituo, ac tuæ uoluntati tradò gubernandum. Amorem tuum cum gratia tua mihi dones, & diues cum satis, nec aliquid ultra polco in rebus creatis.

Quando aduerret Confessarius pœnitentem suum his motibus excitatum, & ad Deum rem inflammatum esse, dum terram caeteram

poterit, primò cum illo recitare aliquos actus Charitatis & Contritionis infra exprimentos, vt ad Confessionem generalem, aut particularem, aut ad alia Sacramenta disponatur.

Secundò, Suadere vt ex Dei amore ignoscat omnibus, qui ipsum offenderunt.

Tertiò, Hortari vt ab omnibus veniam postulet, quos dicto, aut facto offendit.

Quartò, Vt morbi molestias, aut mortem ex Dei amore libenter suscipiat.

Quintò, Vt promittat prestare debita, aut alia, quæ iudicat ad ægri salutem necessaria.

Sextò, Vt proponat, si Deus vitam vltiorem dederit, optimo pietatis exemplo alijs przlucere.

§. VI.

Actus varij Contritionis & Amoris Dei super omnia.

I.

OMagne Deus: Te amo super omnia, te diligo ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus viribus meis. O quam doleo quod à sanctissima voluntate tua cogitatione, verbo, vel opere nunquam peccando recesserim. Nunc ergo firmissimè propono omnia mandata tua implere, omniaque, te aspirante, peccata vitare. Et quare? Non alia causa, quam ob immensam perfectionem, incomprehensam potentiam, altissimam sapientiam, infinitam bonitatem tuam, siue propter Te ipsum, & quia omni amore dignissimus es. O Pater! ò Fili! ò Spiritus sancte! ò Sanctissima Trinitas! ò Deus meus, & omnia.

II.

Domine Iesu Christe, verus Deus & verus homo, Creator & Saluator meus, doleo ex toto corde meo, quod Te offenderim, quia tu Deus meus es, & te amo super omnia, firmiterque statuo, nunquam posthac peccare, sed omnes peccandi occasiones euitare. Propono quoque peccata mea confiteri, poenitentiam, quæ iniuncta fuerit, exsoluere, & si quid alicui debeam, restituere. Amore etiam tui remitto iniuriam omnem à quocumque mihi illatam. Insuper ad expianda peccata mea, offero Maiestati tuæ vitam, labores, & bona opera mea vniuersa. Vt verò humilimè peccatorum meorum veniam efflagito, ita confido, ab infinita bonitate tuâ, per merita sanctissimæ Passionis, sanguinis, & mortis

tux, ea mihi remittenda: præstandam etiam gratiam, qua vitam meam emendem, & in sanctissimo seruitio tuo in finem vsque perseverem, Amen.

III.

Deliçta mea, Deus meus, expauesco, & ante Te erubescio, cum veneris iudicare, non me condemnare. Doleo Deus cordis mei, doleo ex toto corde meo, quod offenderim ac læserim supremam bonitatem ac Maiestatem tuam. O cur vnquam displicui tibi amabilissima bonitas! ò Maiestas colendissima, doleo iam ex sincerissimo amore tui, qui amari super omnia infinitus dignus es. Amate Deus meus omnium Creaturam mihi possibili affectu: idque non propter me, sed propter Te solum ò Bonitas, Benignitas & Amabilitas infinita: & Tibi puro corde adherere. Tibi placere, Te glorificare desidero in æternum,

IV.

OBone Iesu, Deus meus & vitam Te cum Beatissima Virgine Matre tua & Sanctis omnibus semper amarem, & nunc amarem: nec vnquam offenderem, nec offenderem post hac in æternum. Sed eheu! erravi sicut ouis quæ perijt, quære seruum tuum, aspice in me, & miserere mihi. Ego iniquitatem meam agnoscens doleo ex toto corde de omnibus peccatis meis, quia tibi, quem diligo super omnia, displicent. Cupio & propono seriò emendare, cauendo omnia peccata, (maxima hoc, & illud in particulari) & nouo seruire me totum seruitio tuo impendere: & hoc propositum meum toties renouare cupio, quoties videro, quoties respiro in per petuum. In Satisfactionem me, & omnem vitam meam tuæ voluntati & gloriæ offero; veniam cum finali gratia precor, & spero: per te bone IESU! Saluator mi, qui ex voluntate Patris cooperante Spiritu Sancto per incarnationem, natiuitatem, circumcisionem, lachrymas, labores, persecutiones, passionem, crucem, mortemque me redimere dignatus es. Ac te vnica spem confugio, in abyssum meritorum tuorum me abijcio, in tua sanctissima vulnere me abscondo. Tu æterna charitate supplere digneris imperfectionem meam, omnia peccata mea igne amoris tui exurendo & opera mea imperfecta emendando, cuiusque meritis vniendo. Tu; mi Creator & Saluator, dignare me totum possidero, regere, & ab omnibus imperfectionibus & miseris meis

meis me liberare : tuæ denique voluntati ita adunare , vt vitam meam gloriæ tuæ , & salutis animarum impendam , & nunquam à te ad momentum separet , sed laudem te & benedicam cum electis omnibus nunc , & semper , & in sæcula sæculorum .

Hoc ego cum lachrymis oro , per sanguinis vndas .

Per vulnus lateris , per sacri vulnus Amoris .

Deme mihi misero sceleratæ crimina vitæ .

§. VII.

Praxis eadem per breues interrogationes , quando eger loqui vix potest .

Nonnè N. firmiter credis omnia , quæ tibi Deus per Ecclesiam Romanam credenda proponit ? Credo , & in ea fide mori volo .

Nonnè fiduciam tuam omnem in Deo *IESU* tuo delixisti ? *Desixi* , & fidenter dico ; in te Domine speravi , non confundar in æternum , quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me .

Nonnè Deum amas super omnia propter infinitam eius bonitatem ? Amo , & amabo in æternum Deum meum , Creatorem meum ; vtinam diligerem Te Saluator mi , eo amare quo dilexit te mater tua , quo diligant te in cælo Sancti tui in æternum .

Nonnè doles ex animo te Deum toties offendisse , quem summo amore prosequi debueras ? Doleo , idque Dei solius causâ , quia diuini illius Maiestatis toties à me peccando offensa est .

Nonnè te Deo totum tradis , qui se tibi totum dedit ? Trado in manus Dei , vitam & mortem meam , vt de ijs pro suo arbitratu disponat .

Nonnè , si Deuste pristinæ sanitati redderet , aliter vitæ tuæ rationes intluerens ? Insistuerem , & ardentius quam hæcenus Deum meum amarem , eique seruirem .

§. VIII.

Ad sacrum Viaticum præparatio .

Viaticum difert à Communione ordinaria , quod in hac petamus à Deo gratiam bene viuendi , per hoc autem gratiam bene moriendi ; idque viatici nomen designat , quod nihil aliud est , quam annona siue commectus à d. futurum iter . Sed quo longior via est à terra in cœlum ad quod impendendum profectus ,

edò S. Mater Ecclesia filios suos decedentes Viatico instruit potentiore Corporis , & Sanguinis Christi .

Forma dandi Viaticum hæc est : *Accipe Frater (vel soror) Viaticum Corporis Domini nostri Iesu Christi , qui te custodiat ab hoste maligno & perducat in vitam æternam , Amen .*

Forma verò Communionis ordinariæ : *Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat animam tuam in vitam æternam .*

Qui manè celebravit vel communicavit , & postea eodem die incidit in periculum mortis , potest iterum Communionem sumere non ieiunus per modum Viatici . Et si postea periculum duret , & æger id multum desideret , potest idem permitti post vnum alterumque diem . Conc. enim Constantiense *sess.* 13. tempus non limitat , quando dicit , in casu infirmitatis Eucharistiam dari posse non ieiunus . Alias interstitium ordinariæ solet esse 7. vel 8. dierum .

Potest dari Viaticum ægro qui ex febris in delirium incidit , si antea illud desideravit , aut signa Contritionis ediderit , nec appareat periculum reuertiendi . Ita Rituale Rom. Item damnato ad mortem , etiam non ieiunus , si necessitas urgeat .

Quilibet Sacerdos in extrema necessitate si Parochus desit , potest præbere Viaticum . Et , si alia hostia non suppetat , potest Sacerdos ex hostia maiori , qua celebrat , particulam pro moribundo seruare .

Sacerdos allaturus Viaticum conetur antea , si tempus suppetat excitare in ægro magnum desiderium huius Sacramenti , idque vt præstet efficacius , verba Ecclesiæ angustissimum conuiuium venerantis proponat : *O sacrum conuiuium , in quo Christus sumitur ; recolitur memoria Passionis eius , mens impletur gratia , & futuræ gloriæ nobis pignus datur .* Puncta hic quatuor consideret , quæ totidem sacratissimum epuli sercula .

1. Ad illa verba , *O sacrum conuiuium* , &c. Perpendat SS. Eucharistiam dari viatoribus per modum cibi , ne deficient in via ad patriam cœlestem ; grandis enim adhuc restat via , hostibus multis ac latronibus infestissima ; ideòq. Seruator tuus , Amice , ne animû desponderes , parauit in conspectu tuo mensam aduersus eos , qui tribulant te ; ad hanc mensam vbi dignè accubueris , dices audacter , si ambulauero in medio vmbrae mortis , non timebo mala , quoniam tu mecum es Domine . Quare S. Nicolaus Tolent. tam enixe V. Eucharistiam expectabat ? Vt tanto inquit , Viatico munitus nõ deficiam in via ad cœlestem patriam profecturus

& si ob demerita mea impius Belial hostis meus mihi occurrerit, possim fidenter dicere. Dominus mihi adiutor, & ego despiciam inimicos meos.

2. *Recolitur memoria Passionis eius.* Ideo autem voluit Dominus Passionis suae apud nos iugem esse memoriam, quod in ea diuitias nostras, spesque omnes sitas habere debeamus.

B Hugo à S. Victore tria in votis habuisse dicitur. 1. Ut cibus sibi vltimus esset Eucharistia. 2. Ut vltima cogitatio siue meditatio esset de passione Domini nostri Iesu Christi. 3. Ut supremum verbum esset dulcissimum Iesu nomen. Quid ni & tu eiusmodi vota concipias?

3. *Mens impletur gratia.* Quod corporeus cibus corpori, hoc panis ille caelestis praestat animae: ille membra corporis, hic animae potentias reficit, nutrit, confirmat.

4. *Future gloria nobis pignus datur.* Quis ad illud pignus non fidenter aspires, quod opem certam aeternae vitae adducit:

Vbi verò allata fuerit venerabilis Eucharistia, quantum infirmitas patietur, Deum praesentem veneretur, atque adoret. Saepè visa est Eucharistia morituris vires addere ut in illo supremo temporis articulo, suum in Deum amorem religionemque palam facerent. Exemplo sit Guilelmus Archiepiscopus Bituricensis, qui, licet animam agere videretur, simul atque Deum suum ad se venire cognouit, perinde ac si morbus omnis remississet, de strato proliens, concito gradu Seruatori suo processit obuiam, eumque flexis humi genibus, totiusque lachrymis diffuens, quanta potuit animi corporisque demissione veneratus est, instantemque illi agonem suum commendauit.

Tum in aegro iterum excitet Sacerdos vehemens sacratissimi viatici desiderium, in quem finem breuiter repeti poterunt praedicta, tum exempla adferri eorum, qui ardentissime caelesti hoc pane, vita excelsuri, muniri voluerunt.

S. Maria Magdalena admonita ut caelum peteret, etsi itineris duces Angelos haberet, hoc tamen iter ingredi renuit, nisi prius Christum Dominam Angelarum, comitem & ducem haberet.

S. Ambrosii Mediolanensium praesulis desiderio, quod pro morbis magnitudine aperire non poterat, Deus miraculo satisfecit, nam nocte diuinitus admonitus Verceilensis Episcopus, allata venerabili Eucharistia viatico illum refecit.

His aliisque aeger accensus, qua maxima potest reuerentia diuinum viaticum recipiat: quo accepto, consideret nobilis huius cibi dignitatem, repetitisque fidei, spei, ac charitatis actibus, dicat: Mane nobiscum Domine, quoniam aduersperascit, & inclinata est iam dies. Breues dies mei sunt, & solum corpori me superest sepulchrum. Bone Iesu esto mihi Iesus & Saluator, tibi corpus & animam committo.

§. IX.

Ad Extremam Vnctionem dispositio.

Forma conferendi in Rituali exprimitur: iterari potest, quando nouum mortis periculum incurrit. Ministranda est etiam amentibus, licet illam antea non petierit: Pueris etiam danda est post septimum annum, si habeant usum rationis, etsi nunquam communicauerint. Alias resolutiones vide supra part. 4. cap. 6. vbi de Extrema Vnctione agitur.

Effectus huius Sacramenti ex Concilio Florentino est mentis sanitas, & quantum expedit, etiam corporis. Hic Sacerdos refutet errorem, & timorem illorum, qui cupiunt semper differri Extremam Vnctionem, eo quod persuadeant sibi eo collato de vita actum esse. Cardinalis Bellar. asserit ideo rariores aegros hunc sanitatis fructum decerpere, quod serius ad hanc vitam arborem accedant.

Narrat Ioannes Nider, Rupertum quandam Imperatorem circa annum Christi 1400. huius opinionis aspergine non leuiter tinctum fuisse; at non impune: nam continuo tamque grauius scrupulis torqueri cepit, ut propius pilae fuerit, quam ut non modo de corporis, sed & de animae salute deturbaretur. Impedit Dei fauor. Spirituales haec ei medicina adhibita, dumque orationes eius pietatis plenissimas percipit; ò me imprudentem, inquit, qui orationes tam pijs haecenus n eglexerim. Ignoscat Deus insipientiae meae: & verò ignouit, vitæ annos insuper non paucos indulsit, quibus imperium suum sospes administrauit.

Dum aeger inungitur, animum his aliisque similibus orationibus pascat: *Iesu Filij David miserere mei: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina: Bone Iesu dic anima mea, salus tua ego sum.*

Sacerdos peracta Vnctione aegrum animet ad fiduciam recuperandam sanitatis, si id animae profuturum sit, diuinoque placito consentaneum;

neum; atque in hunc finem has aliasque orationes recitet.

Concede hunc famulum tuum quem sumus; Domine, Deus, perpetua mentis & corporis sanitate gaudere, & gloriosæ B. Mariæ tempore Virginis intercessione nos pro infirmo liberari tristitia, & æterna perfuasi lætitia:

Omnipotens sempiternæ Deus; salus æternam credentium, exaudi nos pro infirmo famulo tuo N. pro quo misericorditer tuæ imploramus auxilium, ut reddita sibi sanitate, gratiarum tibi in Ecclesiâ tuâ referat actiones.

§. X.

Admonitio ad presentes de preparatione ad mortem felicem.

Postquam æger expirauit, Sacerdos animam eius circumstantibus commendet, dicatque nullo modo defunctum efficacius ab iis iuari posse, quam si purgata statim per confessionem conscientia ad communionem religiosæ accedant, eiusque fructum per modum suffragii defuncto impertiant.

Deinde adhortetur præsentem de adhibenda cura ad felicem mortem obeundam.

1. Quia à bona morte beata æternitas dependet.

2. Morreat ad hanc obtinendam necesse esse per rectam vitæ innocentis viam ambulare, & frequentem Sacramentorum Pœnitentiæ, & Eucharistiæ usum adhibere.

3. Considerent pretiosum esse tempus, quod ad salutem operandam conceditur, ideoque nullo die bona opera negligenda.

4. Maxime certam omnibus esse mortem, horam verò mortis incertam.

5. Exiguo labore ingentes thesauros comparari posse.

6. Nihil nos hinc asportaturos, præter virtutum, bonorumque operum fructus.

7. Id nunc agendum, quod fecisse optaremus, si modo supremum vitæ momentum adesset.

Pro præparatione securissima ad mortem, dum rectè valemus usurpandum est sequeus Testamentum, quale sibi viri sancti sæpius consecraverunt, & singulis septimanis deuotè recitarunt, ac renouarunt.

TESTAMENTVM.

Deuotissimum Homini Christiani, Complectens Actus omnes quibus possit ad salutem æternam securissimè disponi.

IN nomine Dei, ac Sanctissimæ Trinitatis, Amen. Ego N. N. ab Annis. .: tuo nutu, ò mi Creator, veni nudus in hunc mundum, & breui nudus inde ad te reuertar. Cùm autem omnia acceperim de manu tua, & tua sint omnia infinitis titulis, hæc mea suprema voluntate tibi me, meaque omnia restituo, quanto possum amore, quanta possum gratitudine. Te quoque super omnes Hæreditatem meam constituo, qui restitues hæreditatem meam mihi, sicuti dedisti mihi Teipsum, & pretiosam animam, & Spiritum Sanctum tuum. Et quid potuisti facere amplius anime meæ, & non fecisti?

Quid verò ego hæctenus retribuui, & quid deinceps retribuam tibi? O quam merito ex nunc in æternum cor, corpus, & animam, omnesque cogitationes, verba, & opera, tibi addico, & deuoueo! Et si mea forent vniuersa, ò Deus, hæc quoque darem tibi. Dignus enim Domine accipere omnem laudem, virtutem, honorem, & benedictionem: & maxime à me qui te sic N. peccando toties inhonorauit, de quo nunc ex amore tuo medullitus doleo.

Itaque unum cum omnibus Sanctis tuis, & in æternum dicere incipio: Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo tibi Deus nostro in sæcula sæculorum, Amen.

Hos affectus omnes renouare cupio, quoties deinceps respiro, & maxime in vltimo vitæ momento, pro quo nunc in manus tuas commendo spiritum meum.

Insuper nunc coram te, & curia tua celesti vniuersa, obsequio meum votum, & desiderium, quo cupio in Fide Catholica, Apostolica, & Romana viuere, & mori, & in extrema hora Pœnitentiæ Sacramentum adueniam peccatorum, Vnctionis verò extremæ, ad lucram contra Dæmonem, Communionis autem, ad Viaticum longæ æternitatis, toto cordis affectu sumere, & completè desidero.

Hæc desideria Scripto hoc, idè coram Te Deus meus, & coram Angelis a hominibus configo; ut hoc ipsum sit humilis, & explicita Sacramentorum postulatio; si quo casu intercepta voce, lingua loqui non possem.

fem. Nec reuocatum censerī cupio, nisi coram te, & curia tua, & septem testibus, & integris sensibus illud retractauerim. Pro Pœnitentiæ verò Sacramento ne desit materia etiam explicita: Nunc pro extrema hora fateor dolens ex sincero tui amore, me erga te ingratisimum fuisse; in oratione toties vagum, & negligentem; erga proximum non uti debui affectum, patientem, & benignum; erga me plus nimio indulgentem, & tempus omnium pretiosissimum otiosè perdidisse, cum possem eo in immensum per singula ferè momenta augere opes æternas, & pro æterna gloria tua illud ipsum impendere. De his, inquam, cæterisque vitæ vniuersæ delictis ex puro Dei amore toto corde doleo, me ipsum accuso, & supplex veniam eslagito.

Quod reliquum est de bonis fortunæ, illa relinquo ijs NN. quibus, ut confido, relinquit tibi maximè placet, & in eum usum N. qui sit ad maiorem nominis tui gloriam. Tua sunt fateor, Domine, tua sunt omnia. Ego verò redditurus forsitan hodie rationem, cupio esse Dispensator fidelis, ut non studeam honori meo, sed tuo, non vanitati, sed veritati; Tu enim es via, veritas, & vita mea.

Rogo item vos Amicos meos, ut Sacrificijs, Precibus, Communionibus, Indulgentijs, & Eleemosynis iuuetis animam meam, ne qua in limine beatæ æternitatis occurrat tristis remora properanti ad Dominum, ad cœterum, & omne bonum meum.

Si qui verò, quòd absit, quacumque ex causa aduersarij mihi, aut offensis, aut iustis, condono ex corde vobis offensam coram Deo, qui scrutatur cor, & renes meos, propter amorem Domini mei: & si quem ipsi offendi, supplex veniam peto. Pacem omnibus cum Domino IESU relinquo, & offero, quia tendo ad Principem pacis, & vobiscum in pace in æternum viuere volo, & habitare in amantissimo corde Christi IESU.

Hæc sunt Deus meus, iudex meus, & refugium meum, hæc sunt desideria pauperis, quæ soles exaudire. Audi obsecro, & exaudi de profundis clamantem; & per misericordiam tuam confirma hoc Deus, quod operatus es in me. Hæc mea desideria, & decreta certè nunc, & omni hora, morte & Sanguine signare paratus sum. Hæc suprema mea, & æterna voluntas est, erique, Deus meus, per gratiam tuam. Estne ultra quod possim,

ò Pater misericordiarum, ò spes mea, ò Caritas, Deus meus, estne iam, dum adhuc tempus est miserendi, quòd ultra faciam? Paratum cor meum Deus, paratum cor meum exequi per omnia sanctissimam voluntatem tuam, ut securus tecum viam in æternum; ut nunquam separet à charitate tua, ut amem te propter te, & tecum vauum sim in perpetuum.

O beatissima V. M. salutis meæ anchora, & portus, spes & refugium omnium miserorum, ac proinde meum; & vos beati Spiritus, & custos Angeli, vosque Patroni mei, & omnes Sancti, ac Sanctæ Dei, ecce videtis hoc Chirographum meum, non mortis, sed vitæ: Auditis clamorem meum, & desiderium meum. Hoc ego in hora mortis meæ firmum, & ratum esse volo, & vestro (quod humiliter imploro) auxilio futurum spero, etiam in extremo Iudicij die, ac tota æternitate. Ut sic cognoscat mundus, quia Diligo te Deum meum, qui sic dilexisti me; & viuo tibi, & in te; ac amore tui mori cupio, qui amore amoris mei dignatus es mori in ligno Crucis.

Hæc signaui manu propria, gratia Dei mei, teste ipso, & curia illius cælesti, & sic signatum cupio in hora mortis, ut Deo meo æternum viuum. Anno.... mense.... die..... hora.... N. N.

NOTA:

CONSULTUM esse singulis, præsertim sapè itinerantibus, Exemplar huius Testamenti exscribere, & manu propria signatum circumferre, vel libello precum inserere, ut quotidie, præsertim in omni morbi aut mortis periculo vsurpetur, & sit ad manum quasi Saluus conductus ad Patriam, alteram & æternam.

NOTA denique:

IN huius Tomi parte vltima inferius haberi expressos ipsos Ritus, & Ordinem administrandi singula Sacramenta, & sacrum Vincticum, & Extremam Vnctionem, & Ritus Exequiarum, ac Sepulturæ, prout in Rituali Romano continentur: atque ita Curator animarum in hoc Libro simul præsto habet quidquid ad assistentiam ægris ac moribundis præstandam requiritur.

PARS QVINTA

PRAXIS VARIA

ET SELECTISSIMA

Aſſiſtendi cuius Proximo, in quouis Statu.

Complectens Primo, Remedia & Documenta contra ſingula peccata in particulari.

Secundo, Paxim Conuerſationis, & Inſtructionis pro quouis hominum Statu & Neceſſitate. Vti 9. 1. *cum Hæreticis*. 2. *cum Patribus ſanctis*. 3. *cum mulieribus coniugatis*. 4. *cum Viduis*. 5. *cum Virginibus ac Monachis*. 6. *cum Pauperibus*. 7. *cum Conſuetudinarijs & diſtinctis*. 8. *cum ſouentibus Inimicis*. 9. *cum Tribulatis*. 10. *in Morſe amicti*. 11. *in Honorum iactura*. 12. *in fama aut Honore*. 13. *in captiuitate*. 14. *in Damnatione ad mortem, & extremo Supplicio*.

Ex his experietur Curator animarum in omni occasione tam priuata, quam publica, copioſum ſe muneris ſui ſubſidium in proutu habere.

C A P V T I

Remedia, & Documenta contra ſingula Peccata in particulari.

§. I.

Remedia contra vitium Superbia.

1. **H**abeat Confeſſionem promptu pro ſingulis vitis breuem & acutam Sententiam, quæ inſtar ſpiculi memoriz Pœnitentis in hæreat.

2. Oſtendat quomodo Superbia reddat quemuis odibilem Deo, & ſimul hominibus: humilitas verò faciat omnibus amabilem: *Deus ſuperbus reſpiciet, humilibus autem dat gratiam.* Iſaïa 4.

3. Homo ſuperbus, qui alios contemnit, aut qui querit ubique ſuam laudem, priuat ſe merito bonorum operum, & Deus immitit illi miſerias quibus humiliatur, ipſo Chriſto

id atteſtante Matthæi 23. *Qui ſe exaltes humiliabitur, & è contra, qui ſe humiliat exaltabitur.*

4. Exempla humilitatis in Sanctis, & in Chriſto, qui dicit Matthæi 11. *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.*

5. Pro remedio ſuperbiæ ſuadeat Pœnitenti, libenter & frequenter agere cum pauperioribus, inuiſere hoſpitalia, aut alios infermos, priuatim oſculari terram, cogitando ſe terram eſſe, etiam in puluerem bræui reuerſurum.

6. Fugiat adulator: ſuas laudes non commemoret, nec oſtendat ſe libenter ea ſaudire, ſed dicat cum Regio Propheta Pſalm. 113. *Non nobis Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam.* Exempla vindictæ diuinæ in ſuperbos vide ſupra in Apparatu, Verb. *Superbia*.

§. II.

Documenta, & remedia contra Auaritiam.

1. **I**nculcet pœnitenti diſtum Apoſtoli ad Timoth. 6. *Radix omnium malorum eſt cupiditas*. Ex illa oriuntur ſitæ lites, rixæ, odia, quæ animum aſſiduò turbant, & à Deo auertunt, niſi illa cupiditas tandem eradicetur.

2. Conſideret vitæ breuitatem: Pro breui via non eſt opus magno viatico.

3. Tempus eſt vt incipiat theſaurum ſuum præmittere in cælum, vbi ſperat in æternum habitare, monente Chriſto Matth. 6. *Theſaurizate vobis theſaurus in calo, quo ſur non aſpropriet.*

4. Præmium eorum qui commutant avaritiam in ſpiritum veræ pauperatis, & contemptu diuitiarum. *Deus pauperes ſpicit, quoniam in ipſorum eſt regnum celorum.*

5. Ut abiecta cupiditate nimia, confidat diuino promisso Matth. 6. *Quarite primum regnum Dei, & hac omnia adiciuntur vobis.*

6. Expedit vitio auaritiæ laborantibus pro pœnitentiâ iniungere primò, paruas Eleemosynas, postea maiores, donec vsu clarigendi incipiat conuelli radix tenacissimæ cupiditatis & auaritiæ. Hac auulsa animus ad bonorum æternorum cupiditatem allicendus, nam faciliè nobis *fordes terra, cum calum aspiciamus.*

§. III.

*Remedia præscribenda contra peccata
LUXURIA.*

1. **M**oneat pœnitentem luxuriæ deditum, vt sæpe expendat hanc sententiam.

Momentaneum est quod delectat, æternum quod cruciat. Et feruè conferat turpitudinem, pudorem, & tristitiam quæ consequitur actum luxuriosum etiam in hac vita, & multò magis in futura, cum breuissima sensus titillatione, quæ statim euanescit instar fulguris, nihil homini relinquens, nisi necessitatem vel feruè pœnitendi, vel in æternum ardens.

2. Iniungat vt frequenter & deuotè postulet à Deo donum continentis: nam vt dicitur Sapientiz 8. *Nemo potest esse continens, nisi Deus dederit.* Promittit autem Christus Matth. 17. *Patrem celestem daturum spiritum bonum petentibus se.*

3. Adiungat orationi aliquas corporis afflictationes, ieiunia, aut vigilias. Quia, *hæc genus demoniorum non eicitur nisi per orationem, & ieiunium.* Lucæ 11.

4. Valet etiam plurimum frequens vsus Confessionis, & Eucharistiæ, qui possit in partem pœnitentiæ imponi.

5. Doceat vitare occasiones luxuriæ, vt est fuga personarum quas sentit sibi periculosas: item lasciuos aspectus, verba, libros, & sociorum sermones impuros. Nam præcipuum luxuriæ remedium in fuga consistit, monente Apostolo, 1. ad Corinth. 6. *Fugite fornicationem;*

6. Cauere à gula, & otio, honesto semper exercitio animum occupando: *Multam enim malitiam docuit ornatitas.* Eccl. 33.

7. Proponat denique præmium castitatis in cœlo paratum, Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Et oblectationem quam etiam in hæc vita possunt habere in casta & pura conscientia, quæ est: *Pax Dei, quæ exsuperat omnem sensum, teste Apostolo ad Philip. 4.*

§. IV.

*Remedia contra Odium, Inuidiam,
& Iræ.*

1. **C**onsideret necessitatem tandem depouendi odium erga proximum. Quia apertè pronunciat Christus Matth. 6. *Deum non dimittere peccata, nisi dimiseris ex corde proximo suo.*

2. Vindictam iniuriæ Deo relinquendam, qui suo tempore infliget. *Mibi vindictam, & ego retribuam.* Deut. 32.

3. Cogitet quoties Deus ipsi sua delicta remiserit: nonne decet in illius gratiam fratri suo ignoscere? *Serue nequam omne debitum dimisitibi, nonne decebat, & te misereri conseruati.*

4. Proponat exemplum Christi, qui in Cruce orauit pro iniquissimis crucifixoribus & dixit, *Pater, ignosce illis, qui nesciunt quid faciunt.*

5. Aduertat Inuidiam ipsi homini inuidio maximè nocere, dum de alieno bono dolet & tristatur, Prou. 14. *Purrodo ossum Inuidia.* Est instar vermis ac tineæ, quæ inuidum intus rodit & consumit, & absque alia vtilitate.

6. Remedia denique odij, vt & Iracundia hæc sunt. Silere quamdiu te ira commotus sentis, nec respondere nisi quando potes vultum & verba ad benignitatem componere: *Quia, Responsio mollis frangit iram.* Prou. 25.

Cauere occasiones altercandi, non faciliè alijs contradicere. Iniungere sibi pro multa, vt quoties alium per iram offendit, det aliquam eleemosynam, vel ab offenso ante vesperam veniam petat. *Sol non occidat super iracundiam vestram,* ad Ephes. 4.

§. V.

Remedia Acedia, & Tepeditatis.

HÆC Acedia consistit in quodam animi tædio, per quod omittuntur opera pietatis, aut certè non nisi imperfectè cum animi tristitia ac tempore peraguntur.

1. Consideret talis viua fide, nihil se habiturum in altera vita, nisi quod in hac vita pro Deo operatus fuerit: *Ecce homo, & opera eius.*

2. Reflecat quomodo homines pro modico huius vitæ quæ, honore, aut voluptate, nulli labori parant; *Et illi quidem, vt corruptibilem coronam obtineant, nos autem incorruptam.*

3. Ex.

3. Expendat quantos labores ac pœnas subierit Martyros ac Confessores pro Dei gloria, & vita æterna, quæ ipsi non est minus necessaria. Videat continuam pœnitentiam, & patientiam, quam pro sua salute vltro subeunt tot viri Religiosi, ac denori, etiam imbecillioris sexus, & ætatis. Vel si sit Religiosus, conijciat oculos in alios feruiores, & suos confratres, qui magno zelo & labore in arduis Missionibus ac periculis versantur. Et dicat sibi cum S. Augustino: *Non potes tu quod illi, & illi?*

4. Postquam hæc serîo expendiderit, prosternat se coram Deo in oratione, & ostendat illi suam miseriam, humiliter rogando vt hanc tepiditatem ac spirituale tristicium à se depellat: iuxta consilium Apostoli Iacobi cap. 5. *Tristatur aliquis vestrum, oriet.*

5. Proderit etiam contra Acediam, opera pia subinde variare, vs modò oret, modò legat, &c. Moneat etiam vt ad sonum horologii cogitet, *Tempus suum esse breue, & se temporis rationem Deo redditurum.*

Directiorem breuem Confessarij & Pœnitentis vide supra Tom. 2. in fine pag. 357.

C A P V T II.

Praxis Conuersationis, & Instructionis pro quouis hominum Statu & Necessitate.

§. I.

Praxis cum Hæreticis vtiliter tractandi.

IN primo congressu concilianda est eorum beneuolentia comiter alloquendo, & de iis duntaxat rebus agendo, in quibus cum illis conuenimus omni altercatione semota. Si quid etiam illis charitatis, obsequij, aut honoris deferendum sit, id beneuolè præstandum. Sic enim disponitur animus, vt videant non contentionis, sed veritatis & charitatis studio nos conari illos à suis erroribus reuocare.

Proponenda est hæretico paulatim multi- tudine, nouitas, & discrepantia tot Sectarum, quæ hoc sæculo emerferunt: & quomodo inter se tam repugnantes sint, vt de nullius veritate constare possit, quod clarè expositum inuenies in huius Operis Tom. 1. pag. 208. 217. 282. & seq.

Et hinc exponet illi obligationem quam quisque habet indagandi viam certam & secu-

ram in negotio tanti momenti, qualis est æterna damnatio, si illa inquisitio negligatur. Nec sufficere quod videatur sibi hæctenus esse in via recta, monente Scriptura: *Est via qua videtur homini recta, & nonissima eius ducunt in ueritatem:* à similitudine Viatoris, qui eligit viam minimè periculofam: obligationem illam demonstratam reperies in eodem Tom. 1. pag. 39.

Iuuabit etiam illi exponere motium vulgò notissimum propter quod moderni Sectarij in Anglia, Germaniam, & Belgio Ecclesiam Romanam primò seruerunt, quam eorum Maiores se nullo vnquam errore accusarunt per mille quingentos annos ante libidinem Henrici Octauæ erga Bolenam, & offensionem Lutheri erga Pontificem, & Principis in Belgio erga Hispanos: adeoque propter libidinem, odium, & offensionem, non propter veritatem ab Ecclesia Romana defecerunt. Tunc perges, propter eorum exemplum, ortum ex solo odio, & libidine, te ipsum in æternam perdes? De hoc vide deducta Tom. 1. pag. 239.

Ponatur ipsi patheticè ante oculos status miserandus in quo versatur modernus Sectaris per ea quæ credit ab omni veritatis specie aliena, in Secta nullum habente testimonium antiquitatis, aut miraculorum, cui aduersatur totus pœne orbis Christianus, quod deductum inuenies in Idæa miseranda moderni Sectarij Tom. 1. pag. 25.

Quamuis consultum non sit vt cum Hæreticis coram alijs publicè disputetur, quia sic honoris conseruandi studio plurima quarunt effugia, quibus imperitis facillè imponunt. Si tamen iustas ob causas disputandum sit sine publicè, siue priuatim, semper obseruanda sunt sequentia, 1. Curandum est Sacerdoti vt in lectione Euangeliorum, & Communionem Controuersiarum ita versatus sit, vt ex ipso Verbo Dei scripto hæreticus conuincatur, cuius sensum admittere debet iuxta mentem Sanctorum Patrum primitiuæ Ecclesiæ, iuxta Methodum quam supra dedimus in Pœmiciis Tom. 1. c. 9. & tract. 2. c. 1. pag. 146.

Secundo, In disputando non confidat nimium lux eruditioni & industriz: cum enim sit Fides donum Dei, humanis medijs non obtinebitur. Itaque ante congressum cum hæretico, cum Deo in orationibus commendet, & quasdam afflictiones ac pœnitentia pro eodem offerat, sub ipsa etiam concertatione mentem frequenter cleuet ad Deum iaculatorijs orationibus, quibus sibi gratiam, & illi lumen exoret & impetret.

3. Nè tempus frustra teratur in disputatio-
ne, consultum erit mox ad fundamentalem
controuersiam venire: ea autem est de notis
Ecclesiæ: si enim demonstrat nostra esse ve-
ra, necessaria erit sequela, omnia quoque vera
esse, quæ ipsa docuit, atque adeo non errare
eum, qui sub vna solùm specie sumit Euchari-
stiam, venerat Sanctos, &c. De quibus sin-
gulis in Tom. 1. agitur.

4. Disputantibus hæreticis non danda est
libertas vagandi, & ab vno puncto ad aliud
transiliendi, sed certa & categorica responsio
extorquenda; quæ re si ipsi irriterent, caueat
Sacerdos, ne ipse etiam irretat, sed religiosa
patientia, & modestia adstantibus sit bono
exemplo, attendat quoque, ne concitate acu-
leatis verbis insultet, & quasi triumphum ca-
nat; hoc enim præsentibus, qui plerumq; suis
compati & laudare solent, displicere poterit, &
occasionem dare Sacerdotes Catholicos auer-
sandi vt superbos.

5. Sæpe non oberit vrgere hæreticos & pre-
mere quæstionem illam, Vnde sciant Biblia,
quibus vtuntur, & quæ citant, esse verum Ver-
bum Dei, Euangelium S. Matthæi esse scrip-
tum à S. Matthæo, & non ab alio, qui nomen
eius sumpserit? sic enim denique deueniendum
erit ad Traditionem Ecclesiasticam, adeoque
ruct primarium ipsorum fundamentum.

6. Cum ijs, qui simpliciores sunt, non mul-
tùm altercandum est, sed potius hortandi
sunt, vt per orationem commendent Deo
negotium hoc, rogentque, vt veram fidem
eis ostendere dignetur; tum si legere pos-
sint, libellus aliquis controuersiarum simpli-
ci stylo scriptus legendus offerri poterit. Præ-
terea verò suauia, & amica colloquia cum
ipsis instituerent, in quibus ostendatur illis
discordia inter Hæreticos, & contradic-
tiones ipsiusmet Lutheri & Caluini, &c. Ex-
plicabuntur etiam aliquot motiua credibili-
tatis pro rudi plebe magis accommodata,
qualia sunt Martyria tot actanta pro Chri-
stiana Fide tolerata; tot tamque docti Viri
ab Hæresi ad nostram Fidem transeuntes;
tam mirabiles Conuersiones, tam admiran-
da Miracula in confirmationem Fidei nostræ
patrata, &c. Denique etsi res prima vice ex
voto non succedat, non desinat conatum
suum cum patientia sæpius prosequi, & illo-
rum Conuersionem Deo in precibus com-
mendare.

§. I L

Documenta Patribus familias tradenda.

1. **S**Tudendum, vt curam habeant institu-
tionis Christianæ, liberos suos, & re-
liquam etiam familiam mittant ad Catechis-
mum, reduces examinent, & eos, qui meriti
sunt, remunerentur aliquo præmiolo, vt alij
quoque excitentur.

2. Vt suos seruos, ancillas, liberos diligen-
ter diebus festis ad Sacrum & Concionem
mittant & ex redeuntibus quærant, quod no-
tauerint, puniant subtrahæ aliqua recreatio-
ne, aliove modo negligentia.

3. Vt otium domo eliminent, suosque bene
occupent, ita tamen, vt tempus pro Sacro,
precibusque fundendis concedant; neque existi-
munt per tale otium quidquam decrementi
rem domesticam passuram, quin potius certò
sibi persuadeant, multum ipsam hoc medio
augendam; nam lucrum, quod propter vir-
tutes, religionis maximè, despicitur, per vir-
tutes melius recuperatur. Ceterò, si pietas, re-
fle D. Paulo Tim. 4. ad omnia utilis est, quidni
etiam ad rem domesticam augendam & con-
seruandam?

4. Eminent, & tollant ludos inhonestos,
ebrietatem, lasciuiam, colloquia praua, iura-
menta, blasphemias, imprecationes, & con-
tentiones, & similia peccata, decreta certa
pœna pecuniaria, vel abstinentia modica ijs,
qui sæpius horum peccatorum aliquod admi-
nisse deprehensi sunt.

5. Commendet illis lectionem libellorum
piorum, recitationem Litaniarum B. V. à col-
lecta familia ante somnum; pauperum amo-
rem; cultum Sanctorum, & B. V. maxime; pro-
fent, submotis inhonestis, Imagines piæ Chri-
sti Crucifixi, B. Virginis, Sanctorum, &c. Hæc
lecticia etiam sint affixæ, vt occasio sit ante eu-
bitum eas venerandi.

6. Suadeat Patribus familias; vt non ipsi
modò vni alteriue Congregationi (pluribus
enim dare non expedit, quia ob domestica
negotia satisfacere tot legibus non possunt)
dent nomina, sed authores etiam sint dome-
sticis ad idem faciendum, suisque temporibus
eos ad conuentus mittant. Ad Confessionem
& Communionem, cum leges exigunt, pera-
gendam hortentur.

7. Summoperè illis concordiam mutuam
non modò cum vxoribus seruandam, sed inter
iplos etiam domesticos procurandam com-
mendet, atque ob id frequenter illis in memo-
riam

tiam reuocet tum illam sancti Spiritus sententiam, Prouer. 17. *Melior est lucella a sicca cum gaudis (& pace) quam domus plena uallimis cum surgie*; tum tritum illud Prouerbum: *Concordia res parua crescit, discordia etiam maxima dilabuntur*. Eundem in finem proderit etiam narrasse sapientissimum illud Scilui Scytarum Regis factum, qui è viros discessurus, septuaginta quos habebat filios conuocauit, singulique falciculum 70. sagittarum colligatarum obtulit, frangereque iussit; quod cum nequirent, singulos singulas sagittas accipere & confringere iussit, quod cum sine labore præstitissent, subiicit: *Ita & vestra patientia, si coniuncti per concordiam manseritis, à nemine frangetur aut superabitur; secus, si per discordiam à uobis ipsi diuisi fueritis*. Sententiæ & exempla de pace mutua requisita ad conuersationem, reperiuntur supra verbo, *Pax*, in Apparatu.

§. III.

Praxis agendi cum Mulieribus, & maxime Coniugatis.

Cum tæminis agendum raro, breuiter, caute, prudenter. Hæc ut reuerentur, caueatur in Conuersando locus obscurus, & ab omni teste nimis secretus: oculi à fixo aspectu, manus à contactu cohibeantur.

Hinc 1. seuerum potius, quam familiarem exhibeat; abstineat à blandis uerbis carnalem quandam affectum redolentibus. 2. Non facile credat querellis, & lachrymis fœminarum, sed potius adhortetur eas ad patientiam, iubeat inquirere, num causam iniurijs, uerberibusque dederint. 3. Non habeat fidem, si reuolationes & deuotiones fingant, sed potius ad observationem mandatorum Dei hortetur. Atque hæc circa mulieres in genere obseruanda sunt, nunc ad specialia magis descendendum est.

Virtutes ergo vxorum quod attinet. 1. Vehementer ipsis commendabit puram intentionem, vt uidelicet finem illum, quem coniugata quæque mulier præfigere sibi deberet, obtinere laborent? Is autem finis est, vt marito sint adiumento in filiis generandis, nutriendis, & educandis, & per hoc debitum amorem, & obsequium Deo exhibentes saluz fiant. Hunc finem indicauit Sapiens Prou. c. 32. dum dixit de muliere illa prouida. *Quasi uis lanam, & linum, &c.* Per lanam enim externa bona & corruptibilia, per linum uero interna & incorruptibilia seu æterna indicantur.

R. P. ArfdeK. Tom. III.

2. Hortetur illas ad insignem uitæ integritatem & uerecundiam, hæc enim uirtutes sunt uelut illa, quam sapiens mulier sibi fecit, ut Salomon indicauit, dum dixit, *Bysus & purpura indumentum eius*, ubi per Bysum propter candorem intelligit Interpretes innocentiam uitæ, per purpuram uero uerecundiam propter colorem rubrum. Certè si sic querant Regum Dei & iustitiam, omnia reliqua, quæ ad se ac familiam sustentandam sunt necessaria, copiosè adijciantur.

3. Moneat, ut etiam atque etiam imitari studeant iam sæpius commemoratam mulierem sapientem, quæ considerauit semitas domus suæ, & panem otiosa non comedit. Ad huius ergo exemplum otium diligentissimè fugiant, eumque in finem sæpius considerent, quæ tum interiorum domui, animæ scilicet: tum exteriori, uidelicet familiæ desint, eaque omnia sollicitè, & optimo, quo possunt modo, procurare studeant.

4. In memoriam illis reuocet illam S. Pauli sententiam ad Eph. c. 5. *Sicut Ecclesia subdita est Christo, ita mulieres uiris suis in omnibus*. Hortetur itaque illas, ut, sicut Ecclesia tripliciter potissimum obsequio suum erga Christum amorem probat, scilicet reuerentia, obedientia, patientia: Ita his ipsis tribus officijs ipsæ quoque suos sibi maritos denereri studeant.

5. Singulariter illis commendat domesticorum, & liberorum maxime curam, horteturque ad exemplum mulieris sapientis, omnes suos domesticos duplicitur uelut, id est, ut tam in uirtutibus, quam in aliarum artium ac munerum, quibus alere postea sese debebunt, studio eos persequantur.

6. Non minus illi commendat imitationem illius uirtutis, quam in muliere Sapiente Salomon laudauit, dum dixit: *Oisuum aperuit sapientia, & lex clementia in lingua eius*, Prouer. vii. Hortetur itaque illas, ut singulari studio taciturnitati studeant, & domesticos mansuetudine potius, quam imperijs duris atque uerbibus ad officium perducere studeant: nam mitibus promisit Christus, quod, terram, id est, homines, suæ curæ commisos possessuri sint.

7. Suadeat, ut cum sapiente muliere accingant fortitudinem: lumbos suos, & roborent brachium suum, ad plurima incommoda, quæ matrimonij iugum secum ex omni parte adfert toleranda: alioque nimè & in hoc, & in futuro seculo miserimas futuras.

8. Denique misericordiam erga pauperes specialiter etiam commendat, ut uidelicet &

M ipse

ipse cum muliere sapientis manum suam aperiant isopi, & palmas suas extendant ad pauperem; sic enim copiosam domui benedictionem obuenturam, iuxta illud Seruatoris promissum: *Date & dabitur vobis: Mensuram bonam & confertam, & copiosam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum*, Lucæ 6. Has profecto virtutes si comparare studuerint vxores, verificatur de illis, quod Salomon de muliere sapiente narrat: *Surrauerunt filij eius, & beatissimam predicauerunt; vir eius et laudauit eam: date es de fructu manuum suarum et laudent eam in portis Operis eius*, Prou. cap. vlt.

Tentationes Coniugarum ad tria ferè genera reuocantur. *Primum*, & grauissimum ferè est, quod ex maritorum vel seueritate, vel violentia, vel negligentia, aliisque vitij nascitur. Contra hanc tentationem sic eas munit, & c. Suadeat, vt pro maritis suis assiduò Deum, in cuius manu sunt corda hominum, precetur, imitate prudentem Abigail, quæ marito suo iratum Dauid placauit. 2. Suadeat, vt non in quotidianis duntaxat obsequijs valde diligentes sint, sed extraordinaria charitatis officia erga illos ostendant, v. g. cibos illis gratos præparent, dicantque se specialia affectu erga maritum illos præparare, omnia verò mandata promptissimè exequantur, &c. sic enim amor maritorum erga ipsas crescat, & suo tempore occasio dabitur, id quòd volent, impetrandi, vt in Esther patet.

3. Suadeat, vt, dum maritus ebrius aut iratus est, taceant: imò etiam postero die ab ipso veniam precentur, non aliter, ac si ipse illum offensusset; talis enim dissimulatio & patientia mirè illis mentem mariti deuincit. Certè in plerisque coniugijs causa potissima discordiarum est, vxorum garrulitas atque impatientia, vt ingeniosè indicauit Medicus ille, qui vxori, quam maritus quotidie verberabat, remedium petenti, vasculum naturali aqua plenum obtulit, iubens vt marito irato, hac aqua os suum impleret & tam diu retineret, donec mariti ira deferuisset, sic enim futurum, vt nunquam vapularet, quod & factum est; Idem indicauit prudenter Chirurgus ille, qui dum ad vxorem vulneribus plenam vocatus esset, primo loco emplastrum ori, nullum alioqui vulnus habenti, applicare voluit, causamque rogatus, respondit, frustra se reliqua vulnera curaturum, nisi hoc foramen priùs obstruxisset & sanasset.

4. Suadeat, vt, dum mariti signa quædam amoris erga ipsas ostendunt, occasionem capiant, & suauibus verbis rogent, vt deinceps ab hoc vel illo scelere abstineant, vt patienter te-

rant suos (vxorum) errores, se quoque, si hoc impetrauerint, paratissimè ad omnem ipsorum nutum & obsequia fore. Cauent autem, nè vnquam maritos, aut increpent, aut cum ipsis litigent, aut omninò manibus certent; nam sic magis in consuetudine eos roborant, atque ad odium & rancorem maiorem excitabunt. Si hæc nihil proficiant, suadeat illis, vt Parochum, vel Virum Religiosum adeant, eumque rogent vt cum marito suo agere, aptiusque medijs prudenter applicatis, ad frugem reducere studeant; Ipse verò interea negotium hoc Deo commendat, proque felici eius successu Communionis aliquot, vel elemosynas, aliaque opera offerant.

5. Si neque hoc remedium efficax fuerit, ad patientiam hortetur, suadeatque, vt ex malo tanto fructum bonum meritorum in celo gentium extrahere studeant, nè alioqui & illis obici possit, quod S. Iob. suæ vxori obiicit & dixit: *Quasi vna de stultis mulieribus egissis. Si bona de manu Dei suscepisti, mala quare non suscipias?* Profecto enim itales æquant vxores, quæ impatienter ferunt tales milerias, quia sic & grauius ferunt crucem, & in altera vita nil nisi graues poenas expectare ex ea possunt, cum tamen per patientiam potuissent crucem hanc leuiorem reddere, & simul ingens in cælis præmium mereri.

Secundum genus tentationis prouenit, ex liberorum & aliorum domesticorum corruptis moribus. Contra has tentationes sic eas munit Sacerdos. 1. Doceat illas, non nimis grauius apprehendere errores subditorum & liberorum, sed potius considerare eos vt cæcos, vt ægros, quibus minime irasci, sed cum charitate & condolentia media applicare solemus. 2. Suadeat, vt non quosuis errores mox puniant, sed minores dissimulent, exemplo piscatorum, qui piscis minoris iacturam contemnant, vt maiorem leuauerunt. Reuoet illis in memoriam Dei misericordiam, quam erga ipsas ostendit; & dicat illis: Ecce, an non vos quoque estis filie Dei? & tamen quàm parum impletis mandata illius? si quoties peccatis, mox Poenam iniungeret, quoties iam in Purgatorio, aut inferno essetis? Si ergo vos, quæ ratione polletis, à vobis ipsis impetrare non potestis, vt efficiamini tales, quales esse deberetis, quantò minus à liberis vestris, ratione destituis hoc exigitis? Hortetur illas, vt cum mansuetudine potius, quàm seueritate eos corrigant, nam vt S. Prosper l. i. de vita contemplantis, asperitate autem nimia increpationis offensus, nec increpationem recusat, nec saluam.

Et vt S. Gregorius in Pastor. cap. 35. ait: *Ple- rumque quas Cruciam: nra non corrigunt, ab iniquis delictibus leui a condimenta compeferunt.*

*Tertium genus tentationis oritur ex sollicitudine, quam de liberis tum alicuius, tum necessaria dote instruendis habent. Contra hanc sic illas munit Sacerdos. 1. Hortetur illas, vt filios in timore Domini educant; & exemplo S. Tobie ab irsantia faciant, timere Deum; Hanc etiam solam esse optimam hereditatem, quam nemo liberis inuitis auferre possit, & cum quantum nullum necessarium ad vitam mediorum defectum sint passuri; ea enim si liberos instruxerint, auctaer cum S. Tobia ad illos dicere ipsas posse: *Dilectus proles, pauper quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recessimus ab omni peccato, & fecerimus bene Tob. 4.* Vt etiam Deus ipse per Psalmistam dixit: *Non est inopi timoribus eum Isaia 33.**

2. Iubeat illas considerare, quam liberaliter Deus aies in aere, pisces in aqua, feras in syluis nutriat, quanto magis ergo hominibus pretioso ipsius Sanguine redemptis necessarium victum non negabit?

3. Iubeat item meminisse, quod non tam ipsarum, quam etiam Dei filii sint liberi earum: imo magis Dei, vt qui corpus & animam dederit, si ergo ipsae tantopere sollicitae sunt pro liberis, neque illos vnquam fame perire sinerent, quanto maior de talibus liberis cura ab ipso Deo expectanda erit.

4. Ostendat illis, quantum periculum & damnum liberis & sibi ipsis creent, si amplam nimis hereditatem parent; sibi quidem, dum interea salutem suam & caelestes diuitias comparare negligunt, pro quo tamen ipso labore exigua a liberis gratias referent, sed potius efficiunt, vt & in vita mortem ipsarum illi aspiduo desiderant (quo cuiuslibet parata hereditate fruantur) post mortem vero conuiuia instituant, & per turpem decoctionem hereditatis, notam parentibus mortis inurant, pro honore & leuamine quod pertantos vitae labores expectabant.

§ IV.

Praxis Viduas instruendi.

Explicandum Viduis, quod cum marito careant, debeant se Christo offerre. & illum in Sponsum accipere. Suadeat vt Christo pro dote offerant has quatour virtutes. 1. Intentionem vitae honestatem, qua studeant Christo soli placere, & ab eo vicissim amari. 2.

Constans studium Orationis: per hanc enim sponso tuo familiares fient, nec aliorum colloquia ambient. 3. Patientiam, qua aequo animo ferant miserias & desolationes quas secum affert status viduitatis. 4. Charitatem erga liberos & domesticos, qua tum necessaria illis prouideant, tum in pietate & bonis moribus benignè instituant.

Tentationes, quaedam proprix sunt Viduis, contra quas a Sacerdote muniti debent.

Prima tentatio oritur ex mariti morte, contra quam sic eas munit Sacerdos. 1. Ostendat, merito sperari posse, maritum inter Electos annumeratum esse, proinde, si verè illum dilexerint, gaudere magis ipsas debere, quod ille ex carcere corporis liberatus, & ab exilio reuocatus in patriam, omni deliciarum genere affluenter fuerit.

2. Declaret etiam illis, melius sic prouisum fore a marito, si enim, cum in terris viueret, tanta cura vxori & liberis necessaria prouidebat, quanto magis in caelis hoc facturum, vbi & charitas innumeris partibus aucta est, & maior ad quauis à Deo impetranda facultas adest.

3. Remocet in memoriam, quoties viuenti adhuc Maritum in longinquas forte regiones negotiorum causa abueant sine dolore dimiserint: quidni ergo etiam iam ipsius absentiam per diem vnicum (nam mille anni coram Deo & cum aeternitate comparati, sunt sicut dies hesterna, quae praeterit) a quo animo ferant, vt suo tempore, tantum cum maiori gaudio, in caelis iterum videant: maxime cum sperare possint, in eum locum abiisse maritum, in quo negotia tua, & liberorum comedia optimè apud Deum & Patronos procuraturus creditur.

4. Ostendat illis, quod loco Mariti defuncti infinitis ditiozem, pulchriorem, nobiliozem, sanctiorem, & praeterea etiam immortalem, summeque sponse suae amantem Sponsum, videlicet Christum, habere possint; ei proinde se despondeant; & tum auctaer cum S. Dauide Psal. 22. dicturas: *Domine regis me, et nihil mihi deerit.*

*Alter a tentatio, ex ipso Viduitatis statu & solitudine plerisque viduis per quam sanè molesta oritur, contra quam sic illas munit Sacerdos. 1. Declaret, quantaem curam se de Viduis habiturum promiserit Deus, nam Exodi 22. cap. dicit: *Viduae et pupilla non molebitis, si deseritis eas, vocerabuntur ad me, et ego audiam clamorem earum, et indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, Ieremij 22. praecepit: *Viduaam nolite contristare, Matth. 23. *Va vobis Scribae, & Pharisaei hypocritae, qui domos viduarum****

comeditis. Psalmista Psal. 145. dicit: *Pupillum et viduam suscipies*. Et Deus Psal. 67. *Pater Orphanorum*, et *Iudex viduarum* vocatur, vt inuat, se speciali ratione Viduas defensurum.

1. Illis ostendat, quàm fideliter Deus promissis steterit, & quantam iam olim curam de illis habuerit, in eumque finem ob oculos illis ponat viduam Sareptanam, 3. Reg. 17. ab Elia mirè aditum.

Alteram item, cui Elifæus 4. Reg. 4. per olei multiplicationem subuenit. Nohemi viduam singulari benedictione impertitam. Ruth c. 1. Viduam, cuius filium Dominus à morte suscitauit. Lucæ 7. Annam filiam Phanuelis, quam Prophetico Spiritu donauit, & quam tantopere à S. Luca c. 2. laudari voluit. Viduam, quæ duos obolos, in Gazophilacium misit, præ alijs omnibus à Christo laudatam. Marc. 12.

3. Proponat in exemplum Viduas illas, quæ, cum possent, nubere noluerunt; quales sunt; Paula Romana, Blesilla eius filia; Melania, quæ marito nondum sepulto viduitatem suam Domino consecrauit; Euphrasia, quæ licet ætate florida, & dimitis affluens, & ab ipso etiam Imperatore rogata, vt secundas iniret nuptias, constantè abnuit, & in Thebaidem se contulit; Elisabetha Regis Vngariz filia, quæ totam se post mariti mortem pauperibus infirmis curandis impendit; Olympia Constantinopolitana vidua, quæ cum per annum & dimidium duntaxat virum habuisset, & ab Imperatore Theodosio moneretur alium accipere, respondit: *Si Dominus voluisset, me viro nuptam esse, non tam cito me illo arduisset, qui s. ergo agnoscit, non amplius expedire mihi coniugium, commigam abstulit.*

4. Reuocet in memoriam illis incommoda matrimonij, & durum vinculum, ob quod ablatum gaudere deberent potius, quàm trifari; meminisse quoque lubeat illius dilemmaris, quo vidua quædam Romana viâ est, dum dixit: *Aur futurus mihi maritus bonus, aut malus est: si bonus, vexabit semper timor mortis illius; si vero malus, expedit mihi magis in idum hoc nun experiri.*

Tertia tentatio, prouenit ex sollicitudine de victu sibi & filijs procurando; contra hanc munit eas, partim ijs medijs, quæ supra pro simili tentatione coniugarum astuti; partim verò etiam ijs, quæ infra contra pauperum tentationes afferentur.

Specialiter verò hic proderit in memoriam reuocasse illam historiam de vidua, quæ duas filias, quas alere iam non poterat, ad aram B. V. duxit, eique omne in illas ius maternum

transcripsit. Quo factò vix egressæ tempore sunt, cum obitus illis iuuenis factus plenum pecunia marisupium offerit, seque patri eorum mortuo has pecunias debere asserit. Accipit pecuniam læta mater, & ex ea vestem filiabus honestam confici curat; cum autem vicini iravestitas viderent, & talem pecuniam ex questu impudico comparatam suspicarentur, mater de infamia filiarum sollicita ad exemplum prorapat, & B. V. hanc necessitatem commendat, & sanè iterum auditæ sunt preces. Nam die quodam festo, dum filix ante domum sedens, adest de cælo Angelus, & in conspectu multorum rosas virginibus tradit, dicens, eas ab ipsarum cœlesti Matre in testimonium illarum virginitatis missas fuisse. Id vbi Princeps illius terræ intellexit, geminum Monasterium ædificauit, & vtrique has virgines præse voluit. Ita refertur in Speculo Exemplorum, exem. 117. Et ex Apparatu videri potest V. *Consolatio diuina*, quomodo illa Vidua adierit, si aut eam fidenter confugiant.

§. V.

Quomodo, & de quibus instituenda Moniales, & Virgines.

SVadendum, vt sæpè recolant illam S. Bernardi sententiam: *Ad quid venistis* Ac proinde Mundo generosè valedicentes, solum Christum pro Sponso eligant, certoque sibi persuadeant, quidquid sponsa in Sponso suo exoptare posset, id omne illas in Christo infinitis perfectius reperire, ideoque meminisse eas iubeat sententiæ illius à S. Paulo 1. ad Corint. c. 7. prolata: *Qua nupta est, cogitat qua mundo suus, quomodo placeat viro & mulier in nupta, & virgo cogitat qua Domini sunt, vt sit sancta & corpore & spiritu.* Audiant ergo & implere studeat consilium in simili negotio viduis à S. Augustino de bono viduitatis datum, dum ait: *Currite ad illum, placere illi, ex illo viuere, cum illo, & de illo.* Præcipue verò illas hortetur ad magnam corporis, animique integritatem, ad Oratoriam studium, ad obedientiam, modestiam, & patientiam; hæ enim virtutes maximè sponfam Christi decent. Porrò tentationes ipsarum ad quatuor ferè species reuocari possunt.

Prima oritur, ex solitudinis religiose tædio; contra hanc sicillas munit. 1. Proponat illis exemplum auicularum incusarum, quæ in initio exemplum solitudinis impatientes exitum, vbq; sollicitè querunt, sed paulò post solitudini assuetæ, adeò delectantur illa, vt neque aperto etiam otio exeant: idem ergo ipsas sperare

tanto certius iubeat, quanto fortior est gratia diuina, quam concludit.

1. Reuocet illis in memoriam, quomodo pleræque Vxoies in sæculo solitariae domi resideant, & interea mille crucibus & curis oneratae gemant & felices virgines Deo consecratae & inclusas prædicent; gaudeant ergo illæ, sibi obtigisse felicitatem, quam alias tantopere expetunt, neque tamen obtinere possunt.

3. Ostendat illis peculiaris fauoris indicium hoc esse, quod Deus ita illas Monasterio includerit; vt enim venatores accipitri oculos obuelant, ne viliores prædam insectatus, nobiliores dimittat; ita Deus obuelat oculos mentis & corporis Monialibus, ne illi videant & Deum amare omittant. Sicut item imagines elegantes & altaria velis obteguntur, ne fordis insectæ splendorem suum & pulchritudinem amittant; ita Deus Moniales vult obuelatas esse, vt tanto pulchriori ipsarum anima, puriores remaneat, aptaque fiat ad Sacrificium Holocausti in ea offerendum.

4. Meminisse iubeat, quod sponsum ipsarum per Oseam c. 2. dixerit: *Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius.* Si ergo in solitudine *IESVS* est, & esse cum *IESV* Paradisus est; cur solitudinem horreat Christi Sponsa? Audiant ergo Thomam de Kempis lib. 1. cap. 20. sic loquentem. *Si cuncta videres presentia, quid essent nisi visio vana? Elena oculos tuos ad Deum in excelsum; & ora pro peccatis tuis & negligentis. Dimittit vana vana, tu autem intende illis, qua tibi præcepit Deus. Laude super te osium tuum, & voca ad te Iesum dilectum tuum, mane cum eo in cella, quia non inuenies alibi tantam pacem.*

Secunda tentatio oritur, ex defectu temporis ad orationem; quandoque vero ex consolationum, quas in precibus sentire cupiunt, carentia: Contra hanc sic illas munit. 1. Ostendat illis meliorem esse & gratiorem Deo obedientiam, quam victimas orationis & sacrificia laudis: Certè quemadmodum seruus in vinea laborare iussus, si Domino suo domi suauiter canere, vel cythara ludere vellet, minime gratum obsequium ipsi præstaret: ita nec hominis grata Deo oratio esse potest eo tempore, quo Deus aliud ab ipso obsequium petit. Doceat præterea, ipsum opus obedientie orationem esse; sic enim S. Augustinus super Psalm. 150. Cum quærisset, quomodo res ratione carentes à S. Dauide ad laudandum Deum inuitatæ, laudare ipsum possint, respondit, in eo, quod ipsi obediunt sint, & suos effectus ad nutum ipsius producant: vnde subiicit S. Doctor *is semper laudat Deum? benefacit omnia, & laudasti Deum,*

Insuper firmiter illis persuadeat, ipsas consolationes, quas in oratione sentiunt, si propter obedientiam relinquuntur, per obedientiam melius recuperari, si enim gaudium est in hoc mundo, hoc vtique possidet puri cordis homo, quis autem cor purius & meliorem conscientiam habet, quam is, qui in omnibus Dei voluntatem se impleuisse aduerit? Nimirum talibus contingit, quod illi Moniali: quæ cum Christum, qui ipsam visitauerat, ad portam vocata dimisisset; rediens adhuc inuenit, dicentem tamen, se abiturum fuisse, nisi ipsa, quo obedientia vocauerat, abiisset.

Secundo illis, quæ Desolationes in oratione patiuntur, firmiter persuadere conetur, in his sensibilibus consolationibus non consistere profectum & perfectionem hominis, sed potius in integra resignatione sui in manus Dei, multoque gratiores Deo charioresque esse animas, quæ desolationes patiuntur & ariditates, quam quæ consolationibus auidè inhiant. Quod pulchrè aliquando Deus personæ cuidam desideranti scire, quænam animæ Deo charissimæ essent, declarauit sequenti viso, vt in Speculo exemp. V. *Tribulatio exemp. 6.* videre est. Viderat illa persona Christum ad altare stantem, & in fratres Moniales cœtentes. Ad harum primam accedens Christus, lauit eam allocutus est, & postea SS. Corpus suum tradidit. Subinde ad alteram progressus, duris verbis, & toruo aspectu eam castigauit, simulque etiam SS. Corpus suum porrexit. Tandem ad tertiam pergens, non verbis tantum, sed etiam verberibus eam plurimis afflixit, & tum demum SS. Corpus suum præbuit. Cum autem persona illa huius vix explanationem peteret, respondit Christus, primam quidem Monialem sibi charam esse, sed quia non nisi consolationes appetit, non esse eam tam charam ipsi, ac secundam, vt quæ etiam durius ab ipso tractata, ab eius seruitiis non desinat; verum tamen, quia, si grauiores essent tentationes, animo & proposito desiceret, ideo tertiam sibi charissimam esse, vt quæ nullis aduersis rebus sese ab eius amore, & seruitio permittit absterri.

Tertia tentatio, oritur ex eo, quod à Superioribus non videantur amari, ideoque non applicantur ad honorifica officia, sed perpetuis increpationibus videntur. Contra hanc tentationem sic eas munit. 1. Proponat exemplum Christi, qui vsque ad 30. annum obscuram vitam viuens, subditus erat parentibus suis.

2. Iubeat meminisse, ad quem finem uenerint in Religionem? nonne, vt eligerentur abiectione esse in domo Dei suis magis, quam

habitare in tabernaculis peccatorum? Gaudere ergo sibi occasionem offerri finis sui obtinendi, & ea sedulo vtantur.

3. Demonstret illis, omnia officia suam dignitatem & excellentiam desumere à voluntate Dei, illumque à Deo copiosius honorandum, qui officium ab eo impositum perfectius impleverit, perinde ac in comœdia non attenditur, quam personam egerit actor, sed quam bene.

4. Ostendit illis commoda, quæ afferunt humilia officia præ altioribus. Nam 1. minus periculi in illis reperitur vanæ gloriæ, & præmij per eam perdendi. 2. Purior est intentio; & hoc ipso maior à Deo benedictio. 3. Minoribus talentis ad ea opus est. 4. Curas minores requirunt. 5. Consolationes diuinæ in eis sunt frequentiores. 6. Proximus magis inde ædificatur. 7. Charitas fraterna mirè per ea augetur, & conseruatur; omnes enim diligunt eos, qui se ipsis subiciunt, & onera pro ipsis portant. 8. Superiores valdè recreantur, & multis curis subleuantur, quas alioqui suscipere deberent, dum timent, ne imponendo vilia officia, subditos offendant. 9. Securius possidentur; quia pauci sunt qui ambient illa humiliora.

5. Demonstret illis, nullam familiaritatem esse magni faciendam, aut magis appetendam, quam cum Deo; ad hanc verò semper illis ianuam esse apertam. Hortetur ergo illis, vt in tentatione constitutæ imitentur Rachaelem Monialem; quæ, cum à Iudaismo ad veram Fidem conuersa, nunquam in Monasterio visitaretur, vt cætera Moniales, reliquis ad portam garrulentibus; ad altare cubiculi sui accessit, & B. V. aut Christum rogauit, vt & ipsi eam ad colloquium admitterent; magisq; consolata discessit, quam si ad portam cum alijs fuisset locuta, vt in Spec. Exem. V. *MARIA Exem 10.* videre est.

6. Hortetur eas ad imitandum exemplum S. Catharinæ Scenensis, quæ vt leuius ferret vexationes parentum & domesticorum, Christum in parente, B. Virginem in matre, in reliqua familia Apostolos sibi imaginabatur.

Quarta tentatio, oritur ex vitijs & peccatis quotidianis, in quæ solent incidere, & ob quæ non modicè anguntur quandoque Moniales. Contra hanc ergo tentationem sic eas muniat.

I. Iubeat illas meminisse conditionis humanæ, atque in memoriâ illis reuocet dictum B. Aloysij, quod dicere solebat, nimium de leuib; & quotidianis erratis affigi, indi-

eum hominis esse semet ignofantis; qui enim se norit, non posse esse nescium, hortum suum tribulorum ac spinarum suapte natura feracem esse. Hinc ille aduersus errata quotidiana hac oratione vtēbatur: En mi Domine, quam fragilis sum, & miserabilis! quam proclius ad lapsum! Ignofce mihi Domine, & gratiam concede, ne idem peccatum iterum committam, & tum quiescebat.

II. Persuadeat illis, quod quemadmodum infirmus tendens in certum locum, etiam si sæpius ex infirmitate caderet; certo tamen veniret ad locum, si post casum mox resurgeret: ita & animam, quæ tendit ad cælum, certo eo peruenturam, licet quandoque in peccata venialia labatur, modò resurgere citò conetur.

III. Pari modo persuadeat illis; quemadmodum pater infanti suo ob morbum cadenti potius condolet, quam indignatur; ita Deus quoque animæ ex infirmitate cadenti, non modo grauitè non indignaturum, sed potius condoliturum, mediæque ad infirmitatem curandam suppeditaturum.

S. VI.

Praxis inuadendi & consolandi Pauperes?

INstruendi sunt pauperes; vt fortis suæ utilitate non affligantur, sed cum gaudio inde sibi meritum, & coronam acquirant.

I. In hunc finem proponat exemplum Christi; qui vt S. Paulus 2. ad Corinth. cap. 8. ait: *Propter vniuersum factus est, cum esset diues*; si ergo solatium est miseris socios habere; quantum erit solatium pauperi, paupertatis socium habere ipsam Christum.

II. Reuocet illis in memoriâ, quot milia sapientissimorum virorum, & sanctissimorum spontè amplexi sint paupertatem, vt essent similiore Filio Dei; quidni ergo & ipsi gaudeant, vtrò à Deo oblatam hanc gratiam, quam alij per magnas difficultates & certamina quaesierunt?

III. Inbeat meminisse, vitam nostram similem esse comœdiæ; vt ergo actor libenter per diem personam mendici vel rustici gerit, si speret inde se Regi, Aulicisque per eam magis placiturum, & maius præmium obtenturum; Ita & ipsi libenter vilem suam personam per breuem vitæ diem sustineant, vt Deo coelestibusque magis placeant, & merita sua multiplicent.

IV. Ostendat talem tantum esse quemlibet hominum, qualis & quantus est apud Deum, atque adeo illum esse in hac vita digniorem, qui sanctior est; hanc ergo dignitatem obtinere cum in ipsorum sit potestate, cur doleant, se falsa gloria honoribusque carere?

V. Demonstret, quod Deus diuitias illis non dederit, specialis sanctorum loco habendum. Indicium enim est, Deum hic velle curam eorum habere, & atque eos in altera vita ditare regno illo, quod pauperibus promittit: etiam ipsos in hac vita à curis, quas diuitiæ afferunt, liberos esse, & annos suos in vera pace transigere. Ad quem finem proderit narrare historiam de Pabro illo ferrario, quem cum vicinis diues toto die cantantem audisset, quoddam marsupium pecunia plenum in officinam eiecisset, quo ille inuenito, mox curis obrutus de pecunia seruanda & augenda, à cantu abstulit, neque eum resumpsit, doctæ vicinus detecto consilio suo pecuniam repetiit.

Alter tentatio, eaque grauior, oritur ex timore de victu & vestitu quotidiano parando, contra quam sic munit eos. 1. Declaret illis, quantam Deus semper curam se habiturum pauperum promiserit, & acta habuerit; vt merito S. Psalmista Ps. 10. dixerit, quod oculi eius in pauperum respiciant: diligenter scilicet considerantes, ne aliquid ei desit: nam illi derelictus est pauper, eodem teste Ps. 9. Vnde iam olim etiam apud Ethnicos, teste Melandro Ep. 18. pauperes estimabantur Deum promissis, id vnum indicio latis esse potest, quod Script. dicit Plalm. 36. *Timor sui, etiam semis, & non vidi vestium derelictum, nec seruiciis quarens panem Diuites eguerunt & esurierunt: inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.*

Si Princeps promulgari iuberet, nihil ei magis placiturum, quam si ciues, quotiescumque re aliqua indigerent, ad eum confugerent eamque, iudacter peterent: quod ciuium foret qui non sapissime, imò assiduo ad ipsum confugeret? & tamen hic Princeps tum propter fragilitatem, tum propter limitatas diuitias fallere posset. Cum ergo Deus summè verax, & potens simile decretum promulgari iusserit, imò ipse promulgauerit, dum dixit *Peite & accipite, &c.* Ioann. 16. an non maxima cum fiducia ad eum confugiendum erit?

Demonstret illis, quot titulos habeat quiuis homo iustus ad omnia necessaria à Deo speranda.

Primus est, quod homo sit: si enim Deus lilia agri, & volucres cæli tam sollicitè nutrit, an ipsius hominis, propter quem omnia illa condidit, non maiorem rationem habebit?

Secundus titulus est, quod redemptus sit: quis enim ouem, aut equum, al uduæ animal, quod magno pretio emerit, fame perire finit? quanto minus ergo Deus hominem pretioso Sanguine suo emptum & redemptum necessarijs ad vitam subuidijs destituet.

Tertius est, quod sit, Christianus: quis ignorat, quantam curam Deus Israelitarum habuerit: qua charitate & sollicitudine illis manna de coelo tot annis, coturnices, & aquam de petra prouiderit? & Christianis, qui veri Israelitæ sunt, quorum illi figura erant, victum quotidianum negabit? aut certe populo illum sequenti per tantum miraculum panem datum credemus; & Christianis non corpore, sed animo, non pede, sed affectu, non gressu, sed virtutis studio ipsum sequentibus ac imitantibus, necessaria alimèta negaturum existimabimus.

Quartus titulus est, quod seruus sit: quis nescit, quanta cura victum subministremus etiam brutis feruentibus nobis: si verò seruum nasci sumus fidelem, & vtilem, quàm ægrè demittimus? An igitur minorem charitatem à Deo sperabimus? an nescimus, quanta cura fidelem seruum suum Dauid protulerit, & conseruarit? quam sollicitè Eliam per coruorum aluerit? quam liberaliter Iobo, cui similis in terra tum temporis seruus repertus non erat, duplicia restituerit.

Quintus titulus est, quod sit Amicus Dei: quis amicum sibi gratum deserit? quis nescit amicum omnia esse communia? si ergo Deus hanc consuetudinem adeo seruare decreuit, vt etiam se ipsum amicis dare statuerit, an in quotidianis alimentis suppeditandis eam transgressurus crederetur? Certe ad fiduciam orationis adhortaturus, amici panem iterato petentis exemplo usus est, vt indicaret, hunc esse specialem titulum, ob quem non facile quid negari possit petenti.

Sextus titulus est, quod sit Filius, si enim ipsa etiam bruta tam sollicitè pullos suos alunt; an Deo hanc prouidentiam adimemus? An infans, si ratione præditus esset, prudenter dubitare posset, num mater eum lactatura esset, & quis dubitabit, an Deus sustentaturus sit: quibus dixit: *Numquid obliuisci potest mulier infan-tem suum? quod si illa obliuiscerit, ego non obliuisceris tui, Isai. 49.*

Septimus titulus est, quod sit Sponsa Dei: quis vnquam audiuit sponsam regiam à sponso desertam esse, si illa bene se gesserit? Certe Af-

ferus Effheri dimidium regnum obtulit quantum magis daturus fuisset, si victum tantum potuisset? An Rex cœlestis à terreno se vinci patietur? Hos ergo titulos benè pendere pauperes iubeat Sacerdos, certoque promittat, iis fiduciam auctum iri: si enim, qui litteras septem sigillis munitas à Rege accepisset, quibus ei vicium promitteret, minime dubitaret, quin Rex promissis staturus esset: tam benè minus de Deo, qui hos septem titulos tam benè largitus est, dubitare fas erit? Id vnum ergo singulari cura agant pauperes, vt mandata Dei seruent, orationem frequenter, patientiam in aduersis non deserant: de cætero omnem sollicitudinem in Deum coniciant, & eum ipsi in ore ac mente assidue habeant.

§. VII.

*Quo modo agendum cum Consuetudinarijs,
& Obsistis peccatoribus.*

Sacerdori hic imitanda est Christi mansuetudo & patientia, qua peccatores expectat & recipit. Illius ars & industria non est potata in eo, vt tales statim sine absolutione dimittat, sed vt congruis medijs & motiuis tales efficiat, vt merito absolui possint: In hoc, non illo, consistit labor viri Apostolici.

Primo loco ad illorum animos emolliendos adhibenda est sincera ad Deum precatio pro eorum salute. Iuuat etiam benigna conuersatione, aut etiam obsequijs animos eorum disponere, vt monita salutaria facilius recipiant, quod S. Xaueio familiare fuisse in eius vita narratur.

II. Si legere norunt suadeat illis, vt singulis diebus tardè & attentè vnum alteramue folium ex libello pio legant, maxime ex tali, qui vel de eternitate, vel de quatuor nonissimis scribat. Hi enim Concionatores muti multo efficacius plerumque persuadent emendationem, quam ii, qui in cathedris cum strepitu detonant.

III. Specialiter illis commendat affectum, & fiduciam ad SS. Domini Passionem, horteturque, vt singulis diebus semel vel sæpius ad honorem illius Orationem Dominicam, vel Salutationem Angelicam recitent: Hunc in finem iuuerit illis indicare, quod Christus quondam S. Gertrudi dixit: *Quilibet poterit respirare in spem veniæ offerendo Dei Patri meam innocentissimam Passionem & mortem. Credat igitur peccator, se per hoc obtinere saluberrimum fructum indulgentiæ, quia nullum tam efficacium remedium contra peccata poterit in terra haberi, sicut deus*

1.2 memoria mea Passiois cum fide vestra; & vera penitentia, l. 4. In fin. diu. piet.

IV. Simili modo conetur eos ad singularem fiduciam & amorem erga B. Virginem excitare. Suadeat ergo Sacerdos, vt hanc B. Virginem peccator cum quo agit varijs obsequijs demereri sibi studeat, maxime singulis diebus aliquid in honorem eius recitando, in eius festis confitendo, per diem integrum, maxime verò Sabbato, abstinendo ab illo vitio, quo maxime infestatur. Eum in finem conueniet vna alterius breui historia ostendere, quam salutare hoc medium multis peccatoribus fuerit, Ex gr. illi Militi, cui diabolus serui specie assupta per 14. annos seruierat, occisus illum, si vel semel Salutationem Angelicam, quam recitare quotidie consueuerat, omisisset, qui tamen postea B. V. patrocinio & ope Eremitæ cuiusdam fraude dæmonis delecta, egregie resipuit. Vti fufius in Spec. Exem. V. Sal. Angel. Exem. 5. refertur. Alius verò, qui Sabbato V. M. nomen habentis pudori, amore beatissimæ Dei Matris, pepercerat, in torneamento occisus, contritionis elicite gratiam, & cum hac salute obtinuit. Ibid. V. Horæ Canonicæ Exem. 4.

V. SS. Eucharistiæ vltimo quoque, si possit, omnibus modis persuadeat: ibi enim mensa est, quam parauit Dominus aduersum eos, quos tribulant peccatorum vitiatorum habitus. Ibi humanus ille medicinalis Sanguis latet, qui si hauriatur à peccatore, à morbo Caduco ad peccati lapsum impellente eum liberabit. Expertus hanc efficaciam est miles ille, qui concubina amore implicitus, cum S. Bernardi suavis in agone constitutus SS. Eucharistiæ recepit; adeo mox mutatus est, vt summè eam detestatus sit, quam summè prius depererat, vti fufius in Spec. Exem. V. At. tritio videre est.

VI. Nonnunquam proderit adhibere medium illud, quo Sanctus Bernardus peccatorem quandam à praua consuetudine abduxit; dum illi suafit, vt triduo tantum ad honorem SS. Trinitatis à familiari sibi vitio abstinere; quod cum ille fecisset, suafit S. Bernardus vt alterum triduum ad honorem Christi adiceret, quo consilio obseruato, ita ille immutatus est, vt etiam sine pacto villo deinceps abstinere statuerit.

VII. Salubre quandoque etiam fuerit, dolo bono circumuenire peccatorem, & ad exemplum Nathan Prophete, parabole, vel etiam historiz propositione, ipsi status sui periculum, vitæq; sceleratæ turpitudinem ostendere; quod tamen initio dissimulante admodum facilius est, ne artem mox aduertens, difficilior

capitur. Parabolæ autem vel historiæ tales possunt esse. 1. Narrat, ex Acroamatis Iac. Bidermanni, historiam de filio, qui in vineam ire iussus, patrem in itinere inuadens delectat in terram, & cultro interemit. Inferat subinde, hoc facere peccatorem respectu Dei Patris. 2. Narrat ex eod. libr. historiam de muliere illa, quæ captiuum maritum testudinis suæ musicæ auxilio ex Turcica captiuitate liberauit, fingatq; eam postea domi à marito malè habitam, & tandem post grauiam & repetita vulnera penitus occisam. Inferat hoc peccatores respectu Christi facere. 3. Fingat fuisse Reginam, quæ ex humili loco in aulam translata ad regias nuptias, misceuerit se aliquoties rabulis, & litiis, & neque à Rege priuatum munita, neque minis deterrita abstinerit. Tali parabola proposita expectet, quid peccator iudicet: & tum inferat: Tu es illa Sponsa Spiritus sancti, &c. 4. Fingat alicum ob delicta sua sæpius à Rege monitum, iamque excludendum ab aula amicorum tamen precibus fuisse seruatum; sed illum post decies recuperatam, amicorum ope, gratiam apud Regem, necdum tamen respicere, sed in antiqua peccata frequentius labi: an hic vteriori amicorum auxilio dignus videbitur? Inferat subinde, peccatorem talem esse, qui toties Sanctiorum precibus in gratiam cum Deo reductus, necdum tamen respiciat. Fingat hominem aliquem eo infamæ redactum esse, vt vitro vestes exuens porcorum stabulum intrauerit, ibique cum porcis habitaret, siliquas & fæces comederit, in luto, si quod vidit, se volutarit, vomitum re-ferboerit &c. Inferatque, peccatorem esse talem, bestisque se assimilare. 5. Fingat esse aliquem, qui testamentum, quo ingens hæreditas ei transcribatur, vili pretio vendiderit: & ostendat talem esse peccatorem, qui gratiam pro vili voluptate vendat.

VII. Fingat Ducem quendam, cui arx valde opulenta commissa sit, eaque insuperabilis vili pretio eorumptum, se & arcem hostibus capitalissimis tradidisse. Inferat hoc peccatorem agere, qui arcem animæ diabolo tradat. 8. Fingat comicum fuisse: qui, cum pollicitus fuisset comœdiam exhibere, atque ideò Regem cum tota aula sua inuitasset, nunquam tamen in theatrum prodierit, & comœdiam auspicatus sit. Inferat, talem comicum esse peccatorem, qui conuersionem differt.

VIII. Quandoque illi ostendat, quantum gaudium creare possit Deo, & omnibus Sanctis, si seriuè se emendet. Eum in finem proderit attulisse fauores speciales, quos peccatoribus sincerè conuersis exhibuit Deus, maximè

S. Marix Magd. Marix Aegyptiacæ, Pelagiæ &c.

§. VIII.

Quomodo inducendi qui inimicitias deponeere nolunt.

Difficilis est curatio huius morbi, quia instat vlceris intimis præcordiis infixæ hæret inimicitia: & ferme quisque suam iram & indignationem iustam putat, & culpam totam in laum inimicum reijcit. Hunc consultum est, vt Sacerdos tanquam Dei mediator conetur initio inducere vtramque partem ad exhibendam aliqua signa saltem communia mutux benouolentia, vt esse salutatio, alioquium, aut congressus mutuus: per hæc enim aliquando incipit illa nubes dispelli, dum vix expectatur alium non esse à se tam alienum, quam existimabat. Ostendat etiam pacis Mediator, se Aduersarij causam non agere, sed potius velle ipsius bono, saluti, & tranquillitati consulere.

I. Cum affectu charitatis, proponat illi exemplum Christi, qui in Cruce exclamauit: *Pater dimitte illis, non enim sciunt, quid faciunt.* Lucæ 23. Inferat ergo: Si Dominus inimicis tam grauibus, tam liberaliter ignouit, tu feruus illis minoribus non ignosces? Hoc exemplo Theodosij Imperator se animabat; cum onim rogaretur, vt veniam iis, qui ipsum offenderant, daret, respondit. Quid mirum est, si nos, qui homines sumus, homini ignoscamus, cum Christus, qui Deus est, inimicis suis tantis tam liberaliter ignouit.

II. Ostendat, quam necessarium sit, ignoscere inimicis, eo quod aliqui nec nobis dimittantur peccata nostra, vt i pater ex seruo Evangelico debitum suum paruam dimittere nolente: Hunc in finem proderit vnum alterumque exemplum paulò. terribiliter adferre, v.g. de Saprithio Sacerdote; qui iam ad martyrium ductus, quia Nicephoro veniam petenti eam negauit, mutata mente dijs immolauit, vt i apud Saurium 9. Februarij videre est. Aut de muliere; quæ cum in turba hominum ab adolescente leuiter impulsæ, & humi prostrata, veniam flexo poplite & iunctis manibus petenti negasset, à dæmone inspectantibus omnibus abrepta & in puteum delecta est, vt i S. Bernardini Senensis Ser. 17. Quadr. refert. Aut de illa muliere, quæ dimittere noluit, in morbo dū ei SS. Eucharistia pro Viatico offerretur, vultum ista auertit, & dixit: *Sicut ego auerti vultum ab alijs, melius eius dimittere, ita Deus auertit nunc, vultum suum à me.* Hæc dicens obiit. Spec. Exam. V. Dimittite. Exam. 6. Aut de illo, qui cum esset mortuus, & in Ecclesia

pro

pro eo preces consuetæ dicerentur; Crucifixi imago manus retraxit, & auribus opponens dixit: *Nec perierit, neque parcam*, ibid. *exem. 4.* Quod si dubitaret Sacerdos, num is, cum quo agit, seribè ignosceret; posset terribilem illam historiam de Nobili illo Cordubensi narrare; qui quia sic tē tantum veniam dederat, Angeli duo Sacerdotem ad eius sepulchrum deducentes, iusserunt SS. Hostiam ex ore auferre; quo factō deturbatum cadauer in fossam; videri desit, vt fusius legere est in *Padag. Christ. p. 2. c. 15. § 2.*

III. Ostendat, quantos fauores Christus exhibuerit ijs, qui inimicis ignouerunt: nam S. Gualberto, & alteri cuidam nobili Anglo, post condonatum hostibus, ab illo quidem fratre, ab hoc autem patris cadem, ad Christi effigiem orantibus, visus est Christus, viuens modo, toto capite annuere, & factum approbare, vt *Baron. tom. 2. ann. 1051.* testatur. Mulieri verò cuidam, quæ occisorem filij in domum susceperat, ita Deus rependit hanc gratiam, vt filium eius ex Purgatorio eriperet, & ipsi vitam æternam promitteret, vt *Faber in Festo S. Steph. conc. 3. m. 3.* refert.

IV. Declaret, quàm præclaram habeat occasionem ingentia bona sibi comparandi, si sincerè & liberaliter ignoscat inimicis. Nam 1. per hanc viam facillimè obtinetur remissio peccatorum, iuxta illud Christi: *Matth. 6. Si remiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester caelestis delicta vestra*; *Beati misericordes cordes, quoniam misericordiam consequentur*; ibid. *c. 5.* Quis autem non libenter tres oboles proximo remitteret, vt aliquot miliones debitorum ipsi remitterentur? 2. Ingens præmium in cælo sperare potest: si enim maius meritum ibi est, vbi maior difficultas reperitur; quis dubitet, huic actui maximum olim præmium responsurum, sicut maxima in eo difficultas reperitur. 3. Etiam maiorem sibi honorem & famam comparare potest ignoscendo: si enim magnam sibi obuenerit gloriam crederet, si exercitum multis milibus constantem superasset: an non maiorem obtigisse dicit, si vicioriam de se ipso reportet, quæ omnium nobilissima est.

V. Ostendat illi, quod inimicus sibi potius: quàm ipsi nocuerit: similes enim sunt tales homines, qui alium nocent, vulpeculis Samlonis, quæ dum legetes Philistiorum accendunt, seipsas etiam peremerunt: Similes sunt vnicorni, quæ dum alia cornu appetit seipsam ita arbori affigit, vt extrahere illud non possit: Similes sunt gladio Adamantem aut silicem terientem, qui se potius destruit,

quàm lapidem: Similes sunt apibus, quæ dum alijs aculeum insigunt, se perimunt: Similes sunt canibus lapidem inuadentibus, qui dentes potius fibris consumunt, quàm lapidi noceant: Similes sunt illi, qui candelam emungunt, ac candelæ quidem lumen clarius facit, digitos autem suos adurit & contaminat. Vnde S. Hieronymus ad Eustochium ait: *Apud Christianos non qui patitur, sed qui facit contrahit, miser est.*

VI. Ostendat, quàm multorum bonorum occasio illi sit inimicus, illorum nimirum omnium, quæ, n. 5. indicaui: si ergo amamus eum, qui nobis viam facit ad ingens lucrum faciendum, vel occasionem præbet ingentis præmij obtinendi; si diligimus eos, qui nobis vel in pugilatu vel in Academicis certantibus sese opponunt, atque adeo occasionem faciunt fortitudinis & doctrinæ nostræ ostendendæ; an non tantò magis diligamus inimicos, quanto maiora bona sunt (spiritualia, quæ per amorem inimicorum obtinentur, quàm materialia, quæ in hoc mundo tam sollicitè quaeruntur.

7. Hortetur, vt inimicum tanquàm manum, & instrumentum, aut legatum Dei intueatur, quo Deus vsus est ad ipsius læsi speciale commodum: an non enim vt sic excolabitur porins manum, aut legatum Dei tam paternè castigantis? Aut certe hortetur, vt eum intueatur tanquàm à quæmone impulsum, aut morbo suo, an non vt sic potius condelebit ipsi, quàm irascetur?

8. Ostendat, quod si velit vindictam de hoste capere, non possit id melius facere, quàm si totam suam causam Deo committat: sic enim ipse Deus petijt: *Mihi vindicta, & ego retribuam*, ad Rom. c. 12. Præterea verò eriam in memoriam illi reuocet, quod nulla re magis se vindicare ab inimico possit, quàm si nihil faciat iniuriæ eius; ita enim docet S. Hieronymus in Epistolâ ad Hebræos, dum ait: *Nihil ita confusam facit inuicem agentis, sicut furus & milti: patienter tolerantis, & neque in opere, neque in lingua se vindicantis.*

Consilium est, etiam inducere alios Amicos quibus ipse specialiter fudit, vt de aduersario mollia colloquia inducant, declarando aliquam ab eo humanitatem aut beneficium sibi præstitum esse, bene de ipso locutum & conuando in rebus agendis aliquod cum ipso commercium inducere: debent enim ad huius morbi intestini curationem varia remedia tentari.

s. IX.

Quo modo inuandis qui in aliqua Tribulatione versantur.

EXponendum primò, Nihil sine voluntate Dei nobis contingere, testante Scriptura, *Eccles. cap. 17. Bona & mala, vita & mors, paupertas, honestas à Deo sunt.* Deus autem nosse est Pater benignissimus, qui omnia ad utilitatem nostram disponit, & solus nouit quid nobis expediat: Nec omittet suo tempore suum nobis auxilium, & solatium præstare, qui dicit iustus: *Cum ipse sum in tribulatione, & D. Paulo: Virtus in infirmitate perficitur.*

2. Ostendat, Tribulationes esse signum filiorum Dei & prædestinationis. Id colligitur 1. ex S. Paulo ad Hebræos c. 12. dicente: *Videli, nolite negligere disciplinam patris, neque sarigaris, dum ab eo aueris. Quam enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit.* Ex Testimonio S. Raphaelis Tob. 12. *Quia acceptus fueras Deo, necesse fuit, ut tentario probaret te.* 3. Et ex praxi Amanium, qui comprimit fortiter manus. Sic Deus Apocalip. 3. ait: *Ego quem amo, neque te castigo.* 4. Ex reuelatione Dei, qua quondam reuelauit S. Gertrudi; quod, quando Dominus nihil inuenit in homine, propter quod placita dignatione ipsi adesse debeat, tribulationes vel molestias tam corporales, quam spirituales eidem immittit, vt inde habeat oportunitatem manendi cum illo; quia S. Scriptura dicit: *iuxta est Dominus tibi, qui tribulare sunt corde.* Alio tempore eadem Virgo intellexit, *Blessa esse in consolat. Pissill.* quod quemadmodum annulus est signum desponsationis, ita aduersitas humiliter propter Deum tolerata, sit verissimum signum diuinæ Electionis, & quasi desponsatio animæ cum Deo, in tantum, vt grauatus quisque confidenter dicere possit: *Annulo subarrhaui me Dominus meus IESVS Christus.* Quod si inter ipsa aduersa homo potest dono Dei etiam laudare Deum, & ei ex animo gratias agere, iam tanquam sponsa amabilis coronam obtinet à Domino, quia gratitudo animi in aduersis est ornatisissima atque pretiosissima corona animæ. 5. Ex testimonio Dei, quo S. Francisco dixit, infirmitatem, quam tum patiebar, esse arthram thesauri cælestis, qui ipsi olim offerendus esset; vt in *Specul. Examp. V. eul. gloria uocemp.* 8. refertur. 6. Ex omnium SS. Exemplo, de quibus S. Ecclesia canit: *Omnes Sancti quanta passi sunt tormenta, vt securi perueni-*

rent ad palmam Martyrii. Certè quò sanctiores fuere tantò magis tribulationibus vexati sunt. 7. Ex figuris variis, nam Electi Dei sunt Lapides, qui super ædificandi suo tempore super lapidem Angularem Christum crescent in templum Dei, ergo in hac vita polliri malleo tribulationis debent. Illi sunt Triticum suo tempore in horreum Domini congregandum, ergo prius flagellari & exenti debeat. Illi sunt Vux ex Christo, tanquam vera vite prognata, ergo oportet torculari eos subiicere, vt gratissimum virtutis succum porrigat. Illi sunt holocaustum & Victimam Deo gratissima, ergo per ignem tribulationis immolari debent. Item tribulatio est aurex virgæ Afsueri similis, quæ signum clementiæ & gratiæ apud Regem obtente erat. Item est similis Funiculo rubro, quem milites Iosue Rahab meretrici dederant, vt cum appendens ante fenestram ab interitu seruaretur, *Iosue cap. 1.* Tandem est similis signo Tau, per quod olim *Exech. e. 9.* notati ab exitio seruabantur.

3. Præcipue hortetur afflictum, vt Christi exemplum & SS. Passiones ob oculis ponat sibi. Hinc enim mirum robur & solatium ori colligitur. 1. Ex ipsa Christi reuelatione; cum enim quardam persona vehementer afflicta esset, hanc audiuit vocem, surge & cogita vulnera mea. Fecit, & mox se consolatum inuenit, vt in *Fasciculo Myrrha P. Casassa* refertur. Alius, qui à Religione ad sæculum reuertenti volebat, à Christo his uocibus in proposito confirmatus est: *Omne asperum inunge in lacrimam, & erit tibi dulce.* ibid. Vnde S. Catharina Senensis dicebat, tribulationem esse durum panem similem, qui vt facile per patientiam concoqui possit, in SS. Christi Sanguinem intingendum sit. 3. Ex æquitate: non enim est maior seruis Domino, neque discipulo supra magistrum: neque membrum pedis melius est capite: si ergo Christum oportuit pati, & ita intrare in gloriam suam, quanto magis membra, discipuli & serui eius per hanc viam ad cælum tendere debebant: Vrias admonitus à Dauide, vt in domum propriam iret, & quiesceret: respondit: *Arca Dei, & Israel, & Iuda habitant in Pappilombas, & Dominus mansit iob, & serui Domini non super faciem terra manent: & ego ingrediar domum meam, vt comedam, & bibam, & dormiam cum uxore mea? Per salutem tuam & per salutem anima tua non faciam rem hanc.* 2. Reg. 11. An non multo magis Christianus simili modo se alloquatur: Dominus meus in toto Corpore passus est talia ac tanta: & ego hanc paruam tribulationem non suscipiam: Et ego quidem iuste, ipse verò quid

fecit? Ille totum Calicem in sanitatem meam exhauit, & ego in eius honorem vel gustare illum recusabo?

Experientia colligitur huius mediæ efficacitæ. S. Eleazarus Comes, cum vix illius patientiam mitaretur, respondit illi: *N. ueris me interdum sentire aliquam in animo aduersus infestantes me indignationem: sed illico me conuertens ad cogitandas iniurias Christo illatas, dicoque mihi ipsi cum imitari cupiens: Eriam si famulus tui barbaram tuam conuellerem, & colaphus tibi impingerem, nihil ratum hoc esset pra illis, qua Dominus tuus, & plura, & maiora perpeffus es, certoque habeam, conuictæ meæ, me nunquam cessare à commemorandis iniurijs Saluatoris mei, donec animus plane sit tranquillus.* Surius 27. Sep. Colligitur etiam ex simili: sicut enim amaræ pilulæ, dum hostia inuoluuntur, facilius sumuntur: ita & tribulationes, si eas memoria Passionis Christi velut hostia inuoluamus. Sicut etiam Erinaceus in foraminibus petræ refugium quærit: ita anima Christiani in SS. uolueribus quærare deberet.

4. Hortetur, ut sepe ad præmia tribulationibus promissa, animum afflictus conuertat, reuocetque in memoriam illud S. Pauli ad Rom. c. 8. *Non sunt condigna passiones huius temporis ad futuram gloriam, qua reuelabitur in nobis.* Si ergo Viriatores in aqua se promptè conijciunt, & gladiatores verbera conueniunt, & milites pericula alacri animo subeunt: bajuli onera læti portant, ut vilem mercedem & præmium consequantur: sic etiam Iacobo Patriarchæ videbantur dies pauci præ amoris multitudine erga Rachælem; quidni multo magis Christianus omnes adueritates libenter sustineat amore & spetanti præmij, quod nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis descendit? Sic Christus proposito sibi gaudio sustinuit Crucem. Sic S. Stephanus intendens in cœlum, vidit celos apertos, sic & Christus Apostolos excitauit: *Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.* Matth. 5. Sic S. Franciscum in graui dolore oculorum animauit, dum dixit: *Francisco, si tota terra esset aurum, & mare aestuamina & fontes essent balsamum, & omnes montes, collis que ac lapides essent gemma; tibi alius thesaurus, longè his pretiosior daretur pro infirmitate, an non gauderes? Ecce hic thesaurus est: vita æterna, quam tibi reposui. Et ex nunc te inuestigo; & ista infirmitas & afflictio tua est: arbor illius beati thesauri.* Spec. Exemp. V. *Gloria cal. ex. 8.* Diabolus quoque aliquando falsus est, ut libenter omnia tormenta damnatorum vsque ad extremum Iudicij diem toleraturum, si vnicò momento Deum

intueri liceret: quid non tolerandum ut æternum videatur? Sicut ergo vadantes flumen, sursum oculos erigunt, ne titubantes prolabantur; ita ne inter tribulationes labamur, consultum est, ut ad cœlum oculos mentis erigamus; & vt S. Isidorus ait: *Qui sua uera præmia diligenter recogitat, præsentis uitæ mala æquanimiter portat.*

5. Moneat afflictum, quod nemo sit in hoc mundo sine aliqua afflictione, nam, uti Iob. 14. ait: *Homo natus de muliere breui uiuens tempore, repletur multis miserijs.* Ergo fatuus est pati propter Deum, ut hac ratione satisfaciamus pro peccatis, lætijs feramus tribulationem, & præmium in altera uita accipiamus, quàm ut per impatientiam nobis faciamus crucem maiorem, & graues in altera uita pœnas accersamus, iacturamque summæ mercedis faciamus. Quam doctrinam antiqui pulchro hoc apologo explicabant. *Hinnulus*, inquebant, *stolæper à lupis agitatus ad oues confugerat, quas cum uideres in pace degere, ait: Hic deinceps uitam meam pacifice transigam.* Paulo post tamen adiunt *Sacerdotes, & agnos aliquos abducunt. Quos cum hinnulus ad immolandum trahi audisset, cum suspirio exclamauit: Heu mihi, ut video, nullus locus est persequente inimicis est; sed tamen omnibus perpositis, melius est hic manere, & in obsequium Dei pati, quam in escam cedere luporum.* Sic ergo etiam omnes iusti & prudentes Christiani discunt, quos hinnulus iste significat.

6. Iubeat afflictum meminisse, quoties infernum vel purgatorium meruerit: sic omnia leuius tolerabit. Quis enim latro grauissima tormenta promeritus, non cum gaudio acciperet, colaphum, si tota pœna in hanc conuerteretur, & præterea ingens pro eo fortiter tolerato præmium offerretur? Ecce omnia tormenta huius mundi comparata cum gehennâ nec colapho quidem comparari possent; & tamen erit, qui his longè mitiora & minorâ ferre recuset, maxime cum in præmium ipsa beatitudo promittatur? S. Franciscus Borgia omnia hospitia sibi optimè præparabat, quia cognitionem sui & inferni præmiserat. Præmitat & hos duos prodermos afflictus, sic omnes tribulationes, pro quam leues efficiet.

7. Demonstret, frustraneum esse merorem ad malum leniendum, nam vt eleganter S. Chryostomus ait hom. 5. ad populum: *Tristitia ob id nobis data est, non ut in morte, aut alia re doleamus, sed ut doleamus peccatum, quasi morbo illius remedium.* Sicut ergo remedium lippitudinis illam tollit, non alios uerbo; sic tristitia peccatum tollit, non alios agnitio, v. g. pecunia quæ multatust est, doluit, non emendauit: filium amisit, doluit;

buit; non resuscitasti mortuorum & conuulsioꝝ affectus est; non reuocauit contumeliam: infirmatur, dolens; morbum non auferre, sed auget. Sed peccat quis: tristitatus est, peccata deleuit. Ergo tristitia tantum facta est propter peccatum, à quo nata est: ideo & tinea ipsum corrodit et absumit.

§. X.

Quo modo Consolandi quibus Amicus, parentes, aut filius mortuus est.

1. **S**ic afflicto apte alloqueris. Tres tantum possunt esse causæ de affligendi dolore ex tali morte: vel ex parte Dei, vel ex parte defuncti, vel ex parte tua aut amicorum: ex nulla autem hic parte dolendum est. Nam 1. si Deum attendamus: ille iure suo repetit quod suum erat: si ergo eum depositarius repetit depositum suum, volentes reddimus; cur si Pater cœlestis remetit amicum, quem nobis ad tempus concessit, doleamus & queramus? Præterea si boni Christiani sumus, nihil aliud velle debemus, quam quod vult Deus: si ergo ille voluerit defunctum nobis auferre, quidni & nos velimus? Cur ergo non exclamamus cum S. Hieronymo (ad Paulam de obitu Bleisillæ) *Bonus est Deus, et omnia, quæ bonus facit, bona sunt, necesse est. Mariti orbitas irrogatur: plango, quod accidit: sed quia sic placet Domino, aquo animo sustinebo. Vnicus raprus est filius: durum quidem, sed tolerabile, quia sustulit ille, qui dederat.*

2. Si ipse defunctus attendatur: vel bonus est, & bene defunctus est, vel malus fuit, & male obiit: si bene, lætandum potius est, quam tristandum: nam vt S. Chrysostomus Hom. 63. in Matth. ait: *Illum abisse in præsa starentia cum patet, ingentes cur aduersum te lucitas fluctus tempestatis: hic autem fluctus presentis vitæ per nauigauit. Si ad imperantium, regnandumque hoc caduco mortaliæque regno filius tuus abisset, nullus eum inde redire, & te ipsum videre: nunc vero cum ad meliora, maioraque regna processerit, paruis temporibus absens iam ferre non poteris? Noli ergo plorare: reddidisti enim depositum quod tibi creditum erat.* Præterea si tu cum amantissimo amico in carcere constitutus esses: & illi à Rege gratia fieret, atque ex carcere in aulam transieretur, vt tibi continuis deliciis frueretur: an tu doleres, vellesque eum in carcere retinere? minime profecto, si verus amicus esses. Ecce Deus amicum tuum ex carcere corporis eduxit ad gaudia cœlestia: & tu eum ab his impedire velles? Si verò malus fuit, dolendum iterum non est: quia peior valisset, si diutius iuisset, atque adeo maiorem pœnam incur-

risset: quod Deus præuidens sapuit illum, vnde Tertullianus c. 9. de patientia. *Christum laudamus, inquit; cum euocatis quosque ab illo quasi miserandos non equanimiter accipimus.* Certe Deus & Beati non minus amant amicum tuum, quam tu: & tamen illi etiam in tali casu constitutum non lugent, sed potius diuinæ iustitiæ & voluntati acquiescunt: meque tu etiam, si aliquando veneris eò aliter facies: cur ergo non iam quoque facere possis, & facias, quod tibi postea facturus es?

3. Si seipsum afflicti attendant, necdum habent causas dolendi, nam loco amici huius aut filij, ipsum Deum habent, qui ipsos solari vel adiuuare possit, ergo merito illis dici potest, quod Reg. c. 1. Eleana Annæ vxori dixit: *Anna cur fleg? & quare non comedis? & quænam obrem affligitur cor tuum? nunquid non ego melior tibi sum, quam decem filij?* Nimirum vanum auxilium & solatium illis subtraxit Deus, vt in illo tantquam fonte sinceriores quarant, cur ergo tam saluari consilio non acquiescant? Iubeat item meminisse, quæstarum curarum causa fuerit defunctus: quantum impedimentum in diuino seruitio: hoc certe agnouit Melania Iunior de qua S. Hieronymus scribit, quod calente adhuc mariti corpufculo, & necdum humato, duos simul perdidit filios: quo tamen in casu lachrymarum non fudit, sed stetit immobilis, & ad Christi pedes deuoluta quasi ipsum teneret, arrisit, & dixit: *Expeditius tibi nunc seruitura sum Domine, qui tanto me onere liberasti.* Tandem ostendat, cum spes sit, defunctum talem in cœlestem aulam receptum esse, gratulari ipsos debere, quod ibi tantum amicum habeant, qui & velit, & possit plurimum ipsorum commoda promouere.

4. Reuocet in memoriam, quod talibus amicis caruerint sine dolore antequam ij nati essent: cur ergo non etiam nunc carere possint, cum ij amplius non existant? Imò in cœlesti magno gaudio expectant ipsos, & ad ipsorum præsentiam anhelant.

5. Proferat aliqua exempla afferre eorum, qui mortem amicorum forti animo tulere: quale ante omnia alia est exemplum Beatissimæ Virginis, S. Iobi, matris Machabæorum, S. Felicitatis, & S. Symphorolæ, quæ septem filios martyrio atheni coram spectauit; Mauriti, qui ad singulos ietus, quibus filij interimebantur, exclamauit: *Iustus es Domine. Excedit iudicium tuum.*

§. XI.

Modus Disponendi eos qui granem Bonorum iacturam fecerunt.

1. Ostendat, Bona quæ amiserunt à Deo ipsi donata fuisse: nam omnes nudi in hunc mundum venimus, & nudi inde exibimus. Non est igitur ægrè ferendum, quod Deus illa pro arbitrio abstulerit. Sed potius cum maximo animæ suæ lucro dicat cum S. Iob cap. 1. *Dominus dedit, Dominus abstulit, sit enim Dominus benedictum.*

2. Imo ostendat, talem iacturam se pe esse signum diuinæ dilectionis. Nam sicut Vinitor amputat vites, quas diligit: & qui auem amat, & retinere desiderat, alas ei amputat: & mater filio culturum subtrahit, ne semetipsum lædat: & dominus feno ligna subtrahit, ne domus omnino comburatur: ita Deus iis, quos amat, temporalia bona amanter subtrahit.

3. Declaret illis, quàm misericorditer cū illis agat Deus, per hanc iacturam illos puniendo: quæ enim adultera non clementer secum agi exultimet, si maritus tantum adulterum auferat: & simul promittat, se, si illa patienter ferat hanc ablationem, non modo in gratiam eum recepturum, sed ingentibus etiam donis ditaturum? hoc autem facit Deus, diuitias ab illo, cum quibus spirituale adulterium commiserat, auferendo. Si ergo nulla adultera in adulterio deprehensa, dicere audeat marito: relinque mihi adulterium, vt pergam cum eo ius tuum hædere; quomodo anima fidelis diuitias ablatas repetere à Deo audebit?

4. Demonstrat, ingens illis beneficium esse collatum per diuitiarum ablationem: si enim diuitiæ sunt spinæ suffocantes semen verbi diuini, si sunt laqueus diaboli trahens in sempiternam mortem, si sunt cancer ad vitalia animæ serpens, & mortem causans spiritualem; si sunt lapis animam pondere curarum & peccati opprimens; quidni magnum sibi beneficium collatum existimabit, à quo si laquei, & spinæ ablatae sunt; cui cancer iste siue scissio- ne ademptus est?

5. Hortetur, vt oculos conuertant ad veras diuitias, scilicet ad virtutes & bona opera; item ad cœlestia gaudia, quæ ipsis inuitis auferri non possunt, vt nec ipse Deus, sic certe leuiter ferat iacturam temporalium exemplo primorum Christianorum, ad quos S. Paulus Hebr. cap. 10 scribit. *Requiem hauriunt, refectorem cum gladio suscepistis, cognoscentes non habere*

meliozem & manentem substantiam. Quis non libenter Agrum suum grandine destrui sineret, si grando Aurea esset? talis autem grando est tribulatio, quia per illam regnum cœlorum emimus, iubeat ergo meminisse illorum S. Dauidis verborum: *Euntes ibant & flebant, misere res femina sua* (offerentes pecunias, quæ ipsi vel à magistratu, vel ab hoste auferrebantur) *ueniente autem veniente cum exultatione portantes manipulos suos.*

6. Denique iubeat sperare, quod sicut Dominus lobo duplicia restituit, ita & ipsis possit, & verò etiam velit (si ita ipsis vtile fore videbit) duplicia restituere; certè necessaria non negabit, iuxta testimonium Scripturæ: *in iunior suis, etiam semis: Numquam vidi iustum derelictum, aut semen eius quærens panem.*

§. XII.

Quo modo Instituendi sunt qui in Fama aut Honore graue detrimentum accipiunt.

IN famæ apprehensio quantum fieri potest diminuenda: plerique enim plus sui Honoris se amittisse putant, quàm re ipsa perdidissent. Imo multi circa ablati Honoris meras umbras versantur.

Sed etiam patet Honorem alioquin factio, maledictio, aut calamitas verè læsum fuisse. Iubeat considerare, an ipsius honor pluris faciendus sit, quam honor Dei? Sicut ergo Deus hominum blasphemias, iniurias, & peccatis contra se factis nihil in se turbatur, sic multo minus debet homo conturbari aut contristari, cuius honor infinites minoris est momenti.

1. Ostendat illi talem & tantum esse quælibet, qualis & quantus est in oculis Dei; parum ergo curandum esse, quidquid de illo sentiant homines: neque enim propterea æger esse quis incipit, si alij ægum dicant; neque Sol splendorem suum amittit, si aliqui obicurrum eum esse asserunt; neque propterea, quod aliqui æfinum, leonem vocent, talis erit. Verbo, si cuncta contra aliquem dicerentur; quæ fingi malitiosissime possent, quid ipsi noceret, si omnino transire permitteret, nec plus, quam seculam perpenderet, nunquid vel unum cauillam extrahere possent? vti rescribit Thomas Kempensis l. 3. c. 46. discurret.

2. Hortetur, vt is, qui in vnam accepit peccata sua & vilitatem inde exortam bene perpendat; vt verè nihilum se agnoscat: sic

cuius

enim haud difficulter contemni & infamari se finet: quis enim zgrè fert, si in nihilum verba contumeliosa faciunt? quis indignatur, si de sterquilinio, vel de stulto parum honorificè homines loquantur?

3. Ostendat illi, tantam esse dignitatem, si quis sine causa iniurietur & contemnatur, vt erubescere potius deberet, quòd Deus ad talem dignitatem eum euehat. Quid enim dignius, quòd magis maiestate plenum, quam ipsi Christo orbis Seruatori similem fieri? quanto per honoratum se crederet is, cui Rex vestem proprii filij sui dono mitteret, eamque induere iuberet? hoc autem beneficium & honorem exhibet Deus illi, quem contemni & iniurijs affici finit.

4. Ostendat, quam nihil proficiat, mutuas in irias & conuitia reponens. Id profectò eleganter hac similitudine declarauit S. Chrysostomus. 5. in Epist. ad Thesal. *Conuictus est quisquam? vituperatus? in claude ut tuum; si enim illud aperueris concitabis magis: venenum hunc. Non vides in adibus, quod, quando è regione directè dala uana opposita sunt, & flauis uehementi irruerit; si alteram clauseris, nihil efficitur status, sed plurimum de illius robore praeciditur? Ita & hic dua sunt i tua, et tuum, & assilus, qui te vituperat & probro afficit: si tuum acluseris, & spirationem de deo, omnem illum flatum extrinsecus, si verò aperueris, effraus reddetur. Dicat ergo, quisquis iniuriam passus est: *Posui aui meo custodiam: cum consisteres peccator aduersum me, obmutui & humiliatus sum, & silui à ira.* Hoc enim silentio duo insuper commoda consequetur. Primum est, quod sic magis se vindicet de lædente: nam, vt S. Ambrosius lib. 2. de offic. c. 7. ait: *Si taceas, si dissimulas, soles dicere (conuictor) quid taces? loquere, si audes; sed non audes, mutus es, elinguem te feci. Si ergo taceas, plus rumpitur: Nilum se reperit, illud sum, posthabeum, ac irrisum: si respondeas, superiorum se factum arbitrat, quia pacem inuenit.* Secundum est, quod ipsa taciturnitate famam sibi hominis virtuosi laiciat, qua fama non potest esse praestantior: sicut enim si dolium percussum, sonum edat ad minimum ictum, vacuum esse colligimus: si verò non resonet, plenum esse dicimus, ita plenos gratia & fortitudine existimamus esse, quos ad iniurias tacere aduertimus. Hinc Ecclesia de SS. Martyribus canit: *Non murmur veson ar, non querimonia, sed corde tacito, mens bene com'cha conseruat patientiam.**

5. Non parum etiam proderit, eos, qui iniurias inferunt, considerare quasi infantes, phrenzeticos, insanos, &c. quod medium S. Basiliius homil. 10. de ira suggestit, dum dixit:

*Si parum puer te verbis contumeliosis pateret, accusarem tibi parius videndi daret. Quòd si phrenesi captus, & sensu cecidens verba visa inco'posita & stulta animique verba dicat, misericordia potius, quam odio dignus erit. Hoc medio vsus est Christus, dum in Cruce dixit: Pater dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt, Lucæ 23. Eodem vsus est & Seneca, hinc quibusdam sibi oblatrantibus dixit: *Moueatur, si iudicio hoc sacere; nunc morbo faciunt. Non de me loquuntur, sed de se.* Praeterea lingua aliena loquenti (iuxta commune adagium) obsurdescendum est; atqui lingua conuictans non est Christiana, sed diabolica (nam bene aduertit S. Hieronymus ad S. Eustochium: *Trasit hominis est fr'atum braciandi a impotere Christiani.*) ergo tacendum est potius, quam loquendum. Si hæ rationes etiam Ethnicos ad animi æquitatem composuerint, quanto magis Christianos, quibus infamias & quo animo toleratz promissa sunt à Deo premia æterna.*

§. XIII.

Quomodo Consolandi & Instruendi sine Captiui in carcere detenti.

EXponat captiuo Carcerem esse Scholam plurimarum virtutum, quas forte alibi non tam commode diceret aut exerceat. Nempe in ea exerceri posse Humilitatem, Patientiam, Orationis studium, Resignationem, & Fiduciam in Deum. Hortetur ergo vt diuinæ iustitiæ æquitatem humiliter agnoscat, sepius ex animo dicat, *Influ ex Domine et restitui iudicium tuum, Pl. 118.*

1. Ostendat huius, & omnium malorum causam præcipuam esse peccata nostra. Sicut enim ex terra ascendit mater, ex qua tonitrua & fulmina homines percussentia generantur: ita in celos quoque homines materiam iræ diuinæ, scilicet peccata, mittunt. Vnde S. Chrysostomus: *uferamus, ait, malorum fontem, et omnia malorum fistula siuata.* Hortetur ergo captiuum, vt velut obediens filius agnoscat paternam Charitatem, & carceris poenam cum patientia & resignatione accipiat, sic enim & Deum ad parcendum citius permouebit, & suam ipse poenam leuius tolerabit: nam vt S. Gregorius l. 10. mor. c. 5. ait: *Quasi aqua ignis extinguitur, cum surgente fuerit animus, sua enimque ad necem culpa renouatur. Et, dolor flagelli temperatur, cum culpa cognoscitur: quia tanto quiescitur: Medicus patientius tolerat, quanto magis puerulum esse conspicit, quod fecit. Certe facilius erit consolatio, vt idem*

Et ait, si inter flagella, quæ patimur, delicta quæ fecimus, ad memoriam reuocemus: Dicit ergo Sacerdos captiuo: *Quod meritis patris, parenter seruiamur.*

3. Suadeat captiuo, vt, quo facilius ferat captiuitatem, in carcerem præmittat duos nuntios: cognitionem scilicet purgatorij, & inferni, quorum vtrumque per peccatum suum meritis fuerat, neque dubitet, quin inde leuior quantacunque carceris molestia sit futura. Ita S. Chryostomus promisit, dum dixit: *Si terribile aliquid videris, cogita gubernam, & illud deridebis.* Certè Monachus quidam, qui infernum viderat, vltro se per duodecim annos inclusit, nullius admittens colloquium, donec tempus moriendi aduenerat: vt Io. Maior in Specul. Exem. dist. 2. ex. 246. refert.

3. Reuocet illi in memoriam commune illud Proverbum: *Animam magis est, vbi amat, quam vbi amatur:* hortetur ergo illum, vt & ipse in Paradisum mente deambulet: sic enim carceris molestias non sentiet.

4. Sanctorum exempla, qui carceres cum gaudio inhabitauerunt. Proponat videlicet S. Iosephi Patriarchæ, SS. Petri, & Pauli, S. Ioannis Baptistæ, &c. de quorum captiuitate loquens S. Chryostomus hom. 5. de par. Iob. ait: *Si mihi quisquam dixisset, elige, vtrum velis: vis esse Angelus Petruum soluenti, An Petrus vincat? Petrus vtrique esse maluissim. Maius hoc vincendum donum est, quam solem sistere, aut mundum mouere, aut dominare damnatis, usque expellere:* Neque obstat, quod hinc non propter scelera inclusi fuerint: nam quilibet carcer honorificus fuit propter Dei amorem, is illis honorem asserere similem poterit per iustitiam, & humilitatem. Et præterea quod carceri huic ad martyrium deest, ipsa voluntas desiderio suo supplere potest. Atque hanc ipsam ob causam suadendum ipsi est, vt vel maturè contritionem eliciat, vel etiam omnino Confessionem faciat (etsi capite non periclitetur) ne per peccatum mortale obicem satisfactioni, meritisque ponat.

V. Magnopere curet, vt talis captiuus otiosus non sit: sic enim tristibus, & nocuis cogitationibus, tentationibusque aperitur aditus. Itaque suadeat frequentem rosarij, aliarumque precum recitationem, subministret illi imaginem piam, numisma habeat indulgentias, commendet ei studium in animas Purgatorij, & alias similes deuotiones. Quandoque etiam prodesset, talem captiuum opere manuali occupare, sunt enim plerumque homines rudes, non assueti occupationibus mentalibus, vel librarj; si tamen

legere norunt, vtiliter illis liber aliquis spiritualis v.g. vita Christi aut Sanctorum, de eternitate, de morte, de patientia, &c. offerretur legendus.

S. XIV.

Quomodo assistendum damnatis ad mortem ante, & post latam sententiam.

1. Non expedit pendente mortis sententia Reum ad Confessionem hortari, ne tunc timore supplicij peccatum sileat: sed potius ritè disponere ad præparationem Confessionis generalis postea faciendæ, & ad Resignationem in diuinam voluntatem.

2. Non expedit etiam, vt recipiat in se vitam seruandæ patrocinijs; quia sic Reum non posset tam commodè disponere: semper enim Reus haberet speciem vitæ à Confessario obtinendæ: quod si hac spe cadat, abalienabitur ab eodem, vt potè qui causam suam non bene egerit. Poterit tamen in genere promittere, se nihil omisurum, quod in illius commodum cedere possit: quia tamen Iustitiæ cursus suus relinquendus, & Magistratus tunc propter obligationem, quam habet scelera puniendi; tum propter maturam considerationem, quam in huiusmodi causis adhibet, non facile mutat sententiam: ideo suadere se dicat; vt in diuina voluntatem se penitus resignet; & quo præuisa tela minis feriant, ad quamcunque sententiam de manu Iudicis non aliter, atque de manu ipsius Dei accipiendam se præparet.

III. Post latam mortis sententiam Reo per Confessionem expiato, & SS. Corpore Domini refecto, præter Confesarium, & eius socium non expedit plures cum eo conuersari: ipsi verò de nulla re alia loquantur, nisi quæ ad salutem pertinet, omnem sermonem de amicis, parentibus, &c. præscindentes.

IV. Vltima nocte imminente adnubent Reum, vt dormiat; ne timor mortis imminentis hominem nimis debilitet, & indispotum reddat diei sequentis necessarijs admonitionibus, & imparem doloribus exantladis. Expedit autem dormienti adesse quendam, qui si necesse sit, consolariqueat; quia tunc magis crescunt tentationes, & delationes.

V. Illucescentè fatali die, prima sit cura Sacerdoti, vt formato S. Crucis signo, & inuocato in vota Deo, eidem die illa offeratur intentione optima vniatur dñi, quo Christy passus est; imploretur auxilium Sanctorum,

præsertim Patronorum; & illius, cuius nomen gerit Reus, Detur opera, vt confiteatur iterum, lucretur indulgentias, conformetur voluntas cum diuinâ, & alia exerceantur pietatis opera, vsque dum carcere educatur. Solutio erit magno, si indicetur pro eius felici morte iam litatum Deo; pro anima verò denuò litandum. Spondeat quoque Sacerdos, se rogaturum plures, maximè verò Spectatores post supplicium sumptum, vt pro eo preces, & sortè etiam indulgentias aliquas; (maximè mentis Communionis, vbi earum facultas est) offerre dignentur.

VI. Caueat, ne quidquam ad festinandam mortem proferat, imò interrogatus à satellitibus vel alijs, an omnia sint absoluta? respondeat, sui muneris esse, cum Reo de animæ salute agere, reliqua sui fori aut iudicii non esse. Secundùm *V. aguer*, tamen irregularitatem homicidij publici non incurrit perlozæ, priuatæ, sed tantum ministri iustitiæ.

VII. Cum fertur sententia decretoria, hortetur Reum, vt eam cum humilitate & resignatione magna, de iustissima Dei manu accipiat; rogetque Deum ardentibus suspirijs & verbis seruentibus, vt intuitu huius feralis sententiæ dignetur eum à sententia mortis æternæ liberare.

VIII. Cùm Reus ad mortem pergat, summo pere curandum est, ne oculis huc illuc vagetur, obuios salutes, aut alloquatur, maximè amicos aut consanguineos; sed totis viribus in vnam animæ salutem incumbat. Si transeundum sit propè templum vel Crucem, iunabit Christum vel sacram zdem inclinato capite, aut forsitan etiam flexo poplice venerari, & opem gratiæ diuinæ exposcere.

IX. Proderit in tam funesto itinere orare continuò quod vt fiat suauis, nunc è libello preces recitentur, nunc è memoria prout affectus distauerit, actus virtutum eliciantur, præsertim Contritionis, Fidei, Spei, resignationis, inuocationis, &c. Sæpe tamen clamare non expedit, quia non raro magis turbatur animus Rei, & quodam horrore percillant

vociferationes huiusmodi. Curet, vt manibus teneat Crucem; circumligatum sit Rosarium, si quidem manus post tergum non sint reuoluantur, tum enim ipse Crucem ferat, & sæpius offerat deosculandam.

X. Cùm in conspectum loci fatalis venerit; conetur Reo adimere horrorem, vel minuere certè. Proderit exemplum S. Andree in memoriam reuocare, & explicare, quo animo Christus montem Caluarie conscenderit: Iuabit etiam frequenter tum repetere voces illas; *Fiat voluntas tua, sicut in celo & in terra. Domine hic vire, hic secè; modo parcas in æternum. Etiam si occideris me in eo sperabo.*

XI. In ipso loco denuò & magno cum affectu interroget, num animum aliquid cruciet; vel remordeat conscientiam? num iterum confiteri velit? an alia quapiam tentatione impugnetur? Adhortetur exquisitis verbis ad luctum vltimam, quæ si victor euadat, triumphaturus sit in æternum. Iterum querat, num omnibus ignouerit? ingeminentur actus contritionis, virtutum Theologicarum; offeratur osculum Crucis, & eiusdem ad pectus amoro: sa appressio.

XII. Vt maiori cum alacritate vel ictum excipiat, vel laqueum recipiat; rursus pollicetur Sacerdos, se illius post mortem memorem futurum; nec vnquam desistat à cohortatione ad patientiam. Curet, vt sæpe ingeminet illa SS. Nomina, *IESVS, MARIA* Et illa: *In manus tuas; Domine, commendo spiritum meum.*

PRAXIS assistendi alijs ægris ac moribundis: Et Motiua illis inculcanda ad Resignationem, patientiam, Fidem, Spem, Charitatem: Et harum virtutum ac Contritionis Actus, discretè expressi habentur paulo supra in ipsa præxi assistendi cuius moribundus; quæ si opus sit, possunt hic, aut alibi vsurpari: & maximè in quatuor Sacramentorum administratione.

Item *Instructio* pro ipso Sacerdote quoad suam personam, & Functionem, traduntur infra in sequenti Praxis aliudua Meditationum pro Sacerdote &c.

P A R S S E X T A
P R A X I S A S S I D V A
M E D I T A T I O N V M
P R O S A C E R D O T E

Ad Vitæ & Functionum suarum perfectionem.

Item: RITVS & ORDO singulorum Sacramentorum, &c.

CVm Sacerdotis fit populū non tantū verbo, sed etiam exemplo docere, ante omnia opus est, vt ipse omnes muneris sui partes pie sancte. que exequatur. Debet enim Sacerdos esse in Ecclesia Dei, *Lucerna ardens et lucens*: lucere autem non potest foris vtz exemplo, nisi prius ardeat intus sincera erga Deum ac proximum charitate, neque hunc diuinæ charitatis ardorem concipere, nisi coram Deo serā officii sui consideratione intellectum illuminet, & voluntatem ardenti virtutis ac perfectionis desiderio accendat. Hinc sapienter affirmat *Cicero in 2. 2. g. 82. ar. 3.* neminem posse dici Religiosum (nec simili ratione perfectum Sacerdotem) qui semel in die mentali oratione animum non exercet: quia fieri non potest, vt quis ad Christianæ virtutis perfectionem perueniat, nisi eam ferè desideret, desiderare autem non potest nisi eam eiusque dignitatem attentè consideret.

Et mos est laudabilis hic in Belgio, vt nemò à Prælati ad Sacerdotium admittatur de quo non constat quod per Exercitia spiritualia in sanctis Meditationibus animum excolnerit, quod vtiā alibi in praxim inducatur. Ne igitur omninò desideretur medium ad Sacerdotis perfectionem tam necessarium, hic aliquem ad meditationem ingressum per materias illius statui conuenientes, breuiter aperiemus, vt Meditationis vtilitate & suauitate degustata, possit paulatim Sacerdos sua industria, & diuino auxilio, illius vsum sibi reddere magis familiarem.

Hæ autem Considerationes quas subijcio, non sunt obiter legendæ, sed meditantium more in singulis punctis sistendum est, cum

pio affectu considerādo documenta, quæ Deus illic proponit, quam necesse sit illa obseruare, quam periculosum negligere, notando virtutem quam commendat, aut vitium quod damnant. Et in singulis reflectendo ad seipsum, & examinando, an hoc hætenus obseruauerit, aut contrarium vitium euitauerit, proponendo quam primum, & in particulari seriam emendationem, & operum suorum dignam Sacerdote perfectionem, ad Dei gloriam, ad proximi ædificationem, & animæ suæ solatium, tam in hac vita, quam in tota æternitate.

D I E D O M I N I C O

Considerationes de Dignitate, & Obligatione Sacerdotum.

Considera primò. Sacerdotes plures suam dignitatem & obligationem vel ignorare, vel non satis expendere: & hinc fieri, vt in multis more sæcularium viuam, nec obligationi suæ respondeant, nec in debito honore & æstimatione à sæcularibus habeantur. Sacerdotis persona & officium semper apud præcipuas Gentes tanta in æstimatione habita fuit, vt qui erant Reges, debuissent simul esse Sacerdotes, ad maiorem reuerentiam Regiæ personæ conciliandam. Testatur id S. A. n. br. Ser. 18. in Psalmum 118. vbi testem adducens Platonem sic ait. Inter alia didicit (Plato) apud Aegyptios non licere Regem absque Sacerdotio imperare. Quin imo si ex alio genere quispiam Regnum vsurparet, cogebatur statim sacris initiari, vt simul Rex esset & Sacerdos. Aserit etiam Xenophon omnes Reges Lacædæmonis simul Sacerdote fuisse. Id ipsi primi Reges Romanorū firmiter obseruauerūt,

vt

vt difertè tradit S. Iſidorus l. 7. Etym. c. 12. Sa-
cre etiam Litteræ, Gen. c. 14. indicant, Melchî-
fedech Regem ſimul & Sacerdotem fuiſſe.

Quin etiam à dignitate, puritate, ac ſcien-
tia quæ debet inſe Sacerdotibus, in ſacris
Scripturis Angeli nuncupantur, vt *Malachia*
cap. 2. Labia Sacerdotis cuſtodiant ſcientiam,
& Legem requirent ex ore eius, quia Angelus
Domini exercituum eſt. Et ab ipſo Chriſto,
Matthai 5. & alibi, Sacerdotes vocantur, Sal-
terra, Lux mundi, Lucerna ſuper candelabrum
poſita. Et etiamnum propter ſacri Or-
dinis reuerentiam quilibet Sacerdos vocatur
Reuerendus Dominus, & alibi Sir Petrus, Sir
Thadæus, &c.

His expenſis, ſeridè cogita, an tua vita & mo-
res ſint Sacerdotio digni. Non enim eſt tanti
officij dignitas, onus & obligatio temerè ſuſci-
pienda, aut indignè exercenda. Nulli ſunt in
toto mundo homines grauior iudicio à Deo
puniendi, quam mali Sacerdotes. Rei opti-
mæ corruptio ſolet eſſe omnium peſſima.

Errat ſanè, & grauius errat, qui ad ſuſti-
nendum Sacerdotis nomen ſibi ſufficere pu-
tat, à Laicis veſte diſtingui, & Horas, ac Sa-
crificium, curſim abſoluere. Attendè quan-
tum porro ad excrucandum hoc Sacroſanctum
munus perfectionis requiratur. Audi S. Chry-
ſoſtomum *conc. ad pop. Antioch.* His verbis graui-
ter monentem.

Quo non oportet eſſe puriorem tali fru-
entem Sacrificio? quo ſolaris radio non ſplendi-
diorum Manum carnem habet diuidentem.
Os quod igne Spirituali repletur, Linguam
quæ tremendo nimis ſanguine rubefcit? At-
tendè etiam S. *Ambroſium* lib. de dignit. Sacer-
graphicè docentem Sacerdotis dignitati vitæ
& mores reſpondere debere. Nihil, in-
quit, eſt in hoc ſæculo excellentius Sacerdoti-
bus: ſi quod ſumus profeſſione, actiõne potiùs
quam nomine demõſtrems, vt nomen con-
gruat actiõni, actiõ reſpondeat nomini, nec ſit
nomen inane, & crimen immane, ne ſit honor
ſublimis, & vita deſormis, ne ſit deſica pro-
feſſio, & illicita actiõ.

Conſidera ſecundò, Quantam apud omnes
aſtimationem, & venerationem conciliare
debeat ordinis Sacerdotalis excellentia &
perfectiõ, & quantam Deo & Eccleſiæ iniu-
riam faciat Sacerdos, qui Ordinem illum ma-
la vita, & prauo exemplo commaculat. Con-
ſtauntin Imperator tantopere Sacerdotes
veneratus eſt, vt dixerit: Si Sacerdotem vide-
rem peccantem, ne ab alijs videretur, pallio
meo illum contegerem. S. Martinus Epiſcopus
Turon. prandens cum Cæſare, priùs ſocio ſuo,

quod eſſet Sacerdos, poculum porrexit, quàm
Cæſari. S. Ambroſius dicit Regum, ac Princi-
pum colla genibus ſubmitti Sacerdotum, eos-
que oſculata eorum dextera credere fe eorum
orationibus adiuuari. B. Gelafius Papa in Epi-
ad Anaſtaſium Imperatorem. Duo ſunt, in-
quit, Imperator, quibus principaliter hic
mundus regitur. Auctoritas ſacra Pontificum,
& Regalis poteſtas, in quibus tanto grauius
eſt pondus Sacerdotum, quanto etiam propi-
ſſis. Regibus in diuino examite ſunt reddituri
rationem.

Conſidera 2. Hinc ſanctiſſimos quoſque ob-
ſummam eius dignitatem reſugiſſe Sacerdo-
tium, vt S. Antonium, S. Pachomium, S. Bene-
dictum, & S. Franciſcum, cui hærent, an fieri
deberet Sacerdos, cum eſſet Diaconus, in ſua
occurrit Angelus, geſtans vitrum per lucidum
clariffimo liquore plenum, dixitq; Sacerdotis
animam ſimilem eſſe debere illi liquori: Vnde
ille Sacerdos fieri noluit, quia tantam ſuz ani-
mæ puritatem eſſe non putauit. Multi quoq;
Sancti & etate prouecti Monafteria
deſeruere, ne ad Sacerdotium prouherentur,
alii verò iam ad illud prouecti, vel etiam ad
Epiſcopatum, in remotas terras abierunt, ne
agnoscerentur, vt Ioannes Silentarius, & alij.
S. Marcus quoque dicitur ſibi abſcidiſſe polli-
cem, ne fieret Sacerdos, & S. Ammonius au-
res, ne fieret Epiſcopus. Et ego, quomodo in
hac dignitate me gero? Qua p. etate erga Deum
Quæ dificatione erga proximum? Hic vita
anteacta ſeridè conſideranda eſt, & noua me-
lioris vitæ propoſita Deo offerenda.

Conſidera 3. Dignitatem Sacerdotum noue-
legis, ſuni ex duplici poteſtate illis collata,
ordinis, & iuriſdictionis. Ratione Ordinis
poſunt conſecrare Corpus & Sanguinem Do-
mini, ratione iuriſdictionis poſunt homines
abſoluere à peccatis, & Eccleſiam gubernare.
2. Expende quam admiranda ſit illa poteſtas
conſecrandi. Magnum beneficiũ credimus
præſtitum Ioſue, quod imperio ſuo ſeceterit ſi-
ſtere ſolem, *obediẽte Domino*, vt loquitur Scri-
ptura Ioſue 10. *Vos homines*, ſed multò maius
præſtitum eſt cuique Sacerdoti Ille enim ſe-
cit ſtare ſolem, vbi ante erat; at Sacerdos ſiſtit
Chriſtum in cælo exiſtente, vbi ante non
erat, id eſt, in altari: illi creatura obediuit,
huic creator: illi ſol ſemel loquenti obtempe-
rauit, huic Deus, quoties verba conſecratio-
nis eloquitur, obedit. Quis Sacerdos tam ſtu-
pidus eſt, qui conſiderans tā ſtupendam Chri-
ſti erga fe obedientiam, ſummi Regis ad ſub-
ditum, Dei ad creaturam, non viciffim liben-
ter obtemperet Dei mandatis? Quis cum Iſ-

Ioanne Baptista non dicat, Matth. 5. 3. *Ego à te debui baptizari, tibi debui obedire, & tu venis ad me, tu mihi obedis? Ome ingratum, & indignus*
 Suscipe Domine deinceps vniuersam vitam & operam meam, accipe intellectum & voluntatem; corpus & animam, vt in statu Sacerdotij tam sancto me totum tibi & proximo serui & sancte impendam: tribue mihi tuum amorem & hanc gratiam, & nihil ultra posco in rebus creatis. *Addendo alia, qua affectus suggeret.*

D I E L V N A E.

De Virtutibus, Zelo, & Scientia, quæ debent esse Sacerdoti.

1. **C**onsidera Apostolorum 1. ad Timot. 3. velle vt Episcopus, id est, qui intendit curæ animarum, primò, non sit superbus, 2. non iracundus, 3. non litigiosus, 4. non percursor, vel manu, vel lingua, id est, detractor & calumniator, 5. non violentus, 6. non turpis lueri cupidus, nec auarus, 7. vt sit irreprensibilis, id est, quem nemo iure queat reprehendere, quique nullam det occasionem iustæ querelæ, & vel etiam qui nullus alicui sibi sit conficius.

2. Considera, ideò tantam perfectionem ab Apostolo exigi in Sacerdote, quia, vt omnes Patres docent, quo quis est sublimioris status & ordinis, hoc ad ampliore virtutum perfectionem tenetur, secundum illud Lucæ 12. *Cui plus datum est, plus exigetur ab illo, & Sap. 6. Iudicium durissimum in his qui prouent fiet, & potentes potenter tormenta patientur.* Et S. Gregorius. Sicut Prælati inquit, tot coronas sibi multiplicat, quod Deo animas lucrificat, sic si peruersa perpetrat, tot mortibus dignus est, quot ad subditos suæ perditionis exempla transmittit.

3. Considera, Sacerdotem debere esse omnium virtutum, maxime autem fidei, spei, charitatis in Deum & proximum, humilitatis, pietatis & castitatis, speculum & exemplar: si enim Lux est mundi, & lucerna super candelabrum posita; debet luce doctrinæ suæ, & vitæ exemplaris illustrare omnes, Matth. 5. Si Sal est terræ, debet omnes à corruptione peccati conseruare, si Pater & Magister est subditorum fidelium, debet in se ostendere exempla quæ omnes imitentur.

Debet enim Sacerdos esse speculum pietatis, & modestiæ, in quo reliceat imago Christi, ad cuius exemplum homines seculares vitam, actiones suas conformare conentur. Nihil de-

bet esse in ipsis verbis leue, nihil in oculis, nihil in gestibus nisi moderatum & verecundum. Dum quidam Sacerdos ioculos interrogasset D. Thomam Aquinatem, an non videret bouem in aere volantem, & hic statim oculos ad spectandum iussulisset, derisit Sacerdos illius simplicitatem, quod hoc crederet. Respondit autem vir Sanctus, Facilius ego crederem bouem volare, quam Sacerdotem mentiri.

4. Considera, Sacerdotem debere habere diuinæ Scripturæ, rerumque Theologicarum pro officij magnitudine coniuictam scientiam & sapientiam, & vt Apostolus monet Timot. 1. c. 4. *Attendere Lecturam, exhortationem, doctrinam.* Quilibet enim Sacerdos curam habens animarum, tenetur exponere & euangelium, & Catechesin fidei Christianæ tradere, & eos qui contradicunt redarguere. Si enim S. Petrus Ep. 1. c. vult omnes esse paratos ad satisfaciendum omnibus poscentibus de fide, quæ in ipsis est: quanto magis debent esse Sacerdotes, quia aliorum sunt Magistri & Doctores? Quid turpius est, quam Sacerdotem non posse respondere alicui mulierculæ, vel adolescentulo hæretico obiectanti, vt hoc tempore sit, Scripturæ sacre testimonia? Vnde Chrysostomus scribit, Sacerdotem in omnibus, debere esse sapientissimum, & mille instructum oculis, vt non solum sibi, sed etiam toti populo seruiat. Deus verò apud Osee Prophetam comminatur im- peritis repullam à dignitate Sacerdotij. *Quia, inquit, cap. 4. tu scientiam repulisti, respellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi.* Vnde patet, quantum delinquat, & suo muneri desit Sacerdos, qui otio, aut negotijs secularibus vacans, negligit operam impendere vt illi studio, & lectioni Sacre, quibus se, & alios perficiat. Sicut enim Calix consecratus non debet vsibus profanis, sed tantum Sacris impendi, sic multò magis Sacerdos per Ordines Sacros diuino obsequio consecratus, debet se totum studijs, & rebus Sacris, & proximorum saluti impendere.

Hic consideratis, in particulari examinabis, quantum curam & studium adhibeas, vt his dotibus præfulgeas, & satisfacias officio Sacerdotis aut Pastoris, cuius seuera ratio à te exigetur in hora mortis breui adfutura, quando sera nimis erit emendatio. Nunc igitur necessariò sciendum est, quod tunc à te factum fuisse optabis. Deinde, per colloquium cum Deo, ad vitæ emendationem gratia humiliter postulanda est.

DIE MARTIS.

De Charitate ad imitationem Christi Sacerdoti necessaria.

Postulata gratia ad imitandum Christum tanquam tuum Ducem, Regem, ac Magistrum, imaginare illum summa charitate perforantem pagos & villas instar optimi Pastoris, vt oues perditas querat, & ad viam salutis adducat.

Confidera primò, Sacerdotem nulla magis virtute, quam charitate debere flagrare, tum quia fides, spes, allaque virtutes ad iustitiam, teste Apost. 1. Cor. 13. sine illa non profunt; tum quia officium Sacerdotis vel Pastoris, tam ratione potestatis Ordinis, vt dignè conficiat & administret Sacramenta, quam iurisdictionis, quatenus curam animarum habet, id omnino postulat. 2. Nota, typum huius gessisse veteris Testamenti Sacerdotes, quorum functio erat ignem sacrum quotidie in altari fouere, Luc. 6. Quid enim aliud ignis ille designabat, nisi sacram Eucharistiam, Deum & hominem sub specie panis & vini continentem? *Deus autem ignis consumens est Deut. 4.* qualem ignem Sacerdotes non solum quotidie conseruant, sed etiam consumunt. Deinde vestiti esse debebant cocco bis tincto, vt indicaretur Sacerdotem debere duplici charitate flagrare, in Deum scilicet, & proximum.

2. Condera, Christum Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, Psal. 110. cuius vices obeunt omnes Sacerdotes nostri in consecrando Corpore Christi, dum aiunt, *Hoc est corpus meum*, maximè declarasse charitatem erga nos, cum instituit Apostolos in Sacerdotes. Nam B Ioannes in cap. 12. de extrema Coena acturus præmittit, quod *in finem dilexit illos*. Deinde ex mero in eos amore instituit S. Eucharistiam, id est, excogitavit modum, quo perpetuò nobiscum realiter maneret. Ad hæc longum habuit sermonem de nouo mandato charitatis. Postremò, ex nimio amore sanguinem suum pro nobis profudit. Attende quomodo imiteris: qualem charitatem Christo tribuas; an magis lucra, quam animas queras.

3. Confidera, quod Christus instituens Principem Sacerdotum & Pastorem Petrum, de charitate tantum eum percunctatus est, Ioan. 21: *Simon diligis me plus his?* Et ille tantum respondit: *Domine, tu scis qui a uiuo te* Christus vero, *pasce oues meas*, indicans ad pasceda doctrina & exemplo oues, & gubernandam Ecclesiam maximè opus esse ædenti charitate in

Deum & proximum. Veri siquidem Pastoris est, Luc. 15. ouem perditam requirere, & inuentam, restitit licet 99. ouibus humeris sublatam in ouile portare. Eiusdem est adueniente lupo, & persecutione exorta, non cum mercenario, qui non est Pastor, fugere, sed animam ponere pro ouibus, Ioan. 10. Eius est cognoscere omnes oues, easque exemplo vitæ præcedere, efficereque vt se, suamque doctrinam & vitam sequantur, quod non facile impetrabit, nisi multis beneficiis, & amoris indicijs eas sibi deuinciat, ac tandem ritibus Ecclesie, tanquam clauæ cœlesti, regnum cœlorum illis aperiat.

Hic in particulari circa huius charitatis actus se examinabit, & noua circa eam proposita Christo Domino, Sponso, Regi, ac supremo Pastori ardenter offerent.

NOTA, excitandum affectum specialem erga alios animarum Curatores, ac præsertim omnium Ordinum viros Religiosos.

Consideret Religiosos illos non esse aspernandos ex eo quod humilem vitæ statum ex imitatione & concilio Christi amplexi sint, sed potius inde erga illos præ ætatis maiorem venerationem concipiat, quod inde omnes sæculi Res & Spes deseruerint, eorumque pios conatus ad Deiglioriam promouere studeat. Consideret quam præ se præcellenti in statu forent illorum innumeri à doctrina, doctibus, parentela, gratia, virtute, si se omnes illi Clero sæculari addixissent: & quam multos nunc illis fruuentes, ubique ab Ecclesiasticis beneficiis, officijs, & dignitatibus excludissent; qui illis concurrerentibus ad ea minimè peruenissent.

Ex altera verò parte, expendat Religiosus, se non debere cum Clerico sæculari contendere, cum amore Christi illum amplexus sit statum in quo potius illum decet cum Clericis, aliisque pro nouissimo loco concutere. Vtinam hæc documenta in aliquorum animos altè descenderent, quod cederet in multo maiorem Fidelium ædificationem.

DIE MERCVRII.

De Puritate vitæ & Castitate in Sacerdotibus maximè requisita.

1. **C**onsidera, si veteris Testamenti Sacerdotes toto tempore, quo ministrabant tabernaculo, à domo & vxore abesse tenebantur (ministrabant enim per vices) quanto magis noui Testamenti Sacerdotes, qui non per vices, sed semper ministrant, debent à coniugio & omni consuetudine faminarum, & omni im-

puritate abstinere. Deinde si Abimelech Sacerdos 1. Reg. 21. noluit Dauidi famelicum dare panes propositionis comedendos, nisi prius intellexisset eum ab vxore aliquamdiu se continuisse: & si idem populo faciendum fuit, Exod. 19. cum esset legem à Deo accepturus: Quam magis conuenit Sacerdotes nostros ab omni familiarum contubernio alienos esse, quibus quotidie in Sacrificio Misset corpus Domini, per panes propositionis præfiguratum, non solum sumendum, sed etiam conchendum, manibus tractandum est. Considera, D. Paulum 1. Cor. 7. docere eos qui vxorem habent, sollicitos esse, quæ sunt mundi, vt placeant vxori, & ideo esse diuisos, id est, in multas sollicitudinum partes, vt exponit Hieronymus, distractos; qui autem non habent, cogitare quæ Domini sunt, vt sint sancti corpore & spiritu. Vnde consequens est Sacerdotes soli Deo adhaerere debere, vt cogitent quæ Domini sunt, & sint sancti corpore, & spiritu:

1. Considera, puritatem animi & corporis, non solum à diuinis Scripturis, sed etiam ab omnibus Concilijs, Patribus & Doctoribus, eamque non vulgarem, in Sacerdotibus positulari, idque multis de causis. 1. Quia sanctissimum Misset Sacrificium, quo nihil augustius, crebrius peragere, in eoque purissimum Domini Corpus ore suo consecrare, & manibus tractare, alisque porrigere debent. 2. Quia assidue orationi & sacrarum Horarum lectioni, quæ mentem puram, tranquillam & in Deum eluauat requirunt, vacare tenentur. 3. Item alios prædicatione, & sanctæ vitæ exemplo ad omnem virtutem & perfectionem inflammare debent. 4. Quia debent magnam partem temporis impendere ouibus suis, vel subditis erudiendis, & in viam reducendis, ac si ægri sint, inuisicendis solandis & pascendis, pauperibus item iuuandis, peregrinis recipiendis; Sacramentis varijs administrandis: quæ omnia sanè requirunt hominem non solum ab vxore & liberis, sed etiam omnium negotiorum secularium cura liberrimum. Vnde Apostolus 1. Tim. 2. *Nemo, inquit, militans Deo, implicat se negotijs secularibus.*

3. Considera, Sacerdotem, si castitatem iniuolatam non seruet, nullo grauius peccare, quam peccet in eodem genere homines seculares. Primò, quia sacrilegium committit: si quis Templum Dei violauerit, inquit Apostolus 1. Cor. 3. *disperdet illum Deus.* At quis templum Dei sanctum, & Deo consecratum proprie est, nisi Sacerdos, toties per varios ordines inunctus, & vices Dei & Angelorum subiens? 2. Quia violat votum castitatis ipsa ordinis sus-

ceptione factum. 3. Quia summo scandalo est bonis & malis, imò & vilissimis hominibus: quod scandalum tantum hoc sæculo est, vt causam dederit tot hæresibus. 4. Quia si in statu huius peccati celebret, aliaque Sacramenta administret, Christum suo modo crucifigit, Christo quasi in faciem spuit, Christum cum Iuda prodit, quodammodo conculcat, & in cloacam proicit. Quid enim aliud est os Sacerdotis impudici aut concubinarij, quid aliud eius anima, vel cor, quam cloaca foetidissima? Quid est margaritas poscere ante porcos, si hoc non est, quam impudicus Sacerdos audeat celebrare, & purissimum Dei, ac Virginis filium manibus contrectare?

Hic examinanda est conscientia, & formanda proposita firmissima, vitandis in particulari occasione, quæ possint puritati nocere, & adhibendis remedia quæ contra luxuriam assignauimus supra part. 3. cap. 6. in fine. Quæ omnia confirmari poterunt sequenti ad Deum Protestatione, quæ à multis puritatis amatoribus quotidie, & præsertim occurrente tentatione, vsurpari solet:

Ego N. N. Dei & Domini mei Iesu gratia & misericordia fretus. Tibi me sisto Deus cordis mei, quem vbique præsentem agnosco & veneror; & coram purissima Matre tua & mea, coram Angelo meo tutelari, & omni Curia cœlesti, protestor velle me hodie, & quotidie Tibi mundo corde seruire, & fugere quidquid inquinare puritatem potest. Mori malo quam sceleri, quam turpi motui vel delectationi scienter causam dare, vel consentire, ne momento quidem. Tu cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis. Da persicere, qui dediisti velle. Hoc iterum iterumque Te, Bone Iesu, supplex, per Sanguinem tuum, mortem & passionem rogo: Et te Patrona mea Virgo Maria, nulla vnquam labe inquinata. Et vos omnes Sancti & Sanctæ Dei intercedite pro me, vt aliquando vobiscum possim sequi Agnum purissimum quocumque ierit, tunc & in æternum. Amen.

DIE IOVIS.

Praxis Breuis.

De nouè Missam celebrandi.

Pro dispositione remota, hæc inter alia à S. Car. lo, & Synodo Mediolanensi salubriter

ter instituta & commendata reperiuntur. 1. Ut Sacerdotes quo puriores ad diuinam rem faciendam accedant, saltem singulis hebdomadis peccata sua confiteantur, etiam si grauiora non occurrant. 2. Ut antequam celebrent se colligant, & orantes mentem in tanti mysterii cogitatione defigant. 3. Ut sacris vestibus induti cum nemine colloquantur, neque loquentibus dent aures, mentemque & oculos ab omnibus amoueat, quibus distrahantur.

Gregorius XIII. Pontifex concessit cui-libet Sacerdoti dicenti ante celebrationem Missæ, quæ sequuntur, 50. annorum Indulgentiam.

Ego uolo celebrare Missam, & consecrare Corpus & Sanguinem Domini Nostri Iesu Christi in hac Ritum S. Romana Ecclesia, ad laudem omnipotentis Dei, totiusque curi & triumphantis; ad utilitatem meam, totiusque curi militantis, pro omnibus qui se commendauerunt orationibus meis in genere, & in specie, & pro felici statu S. Romana Ecclesia: Amen.

Gaudium cum pace, emendationem uita, spatum uerae paenitentia, gratiam & consolationem S. Spiritus, perseverantiam in bonis operibus, tribuat nobis omnipotens, & misericors Dominus. Amen.

Postea Sacerdotalia sumens uestimenta. Ad Amictum, recordaberis illius facie, qua Iesu Christi fuerunt velati oculi. Ad Albam, albi indumenti, quo stulti ad instar fuit illulus. Ad Cingulum, tunium, quibustam in horto, quam ad columnam fuit ligatus. Ad Casulam, recordare purpureæ uestis, qua ut ficitur Rex illulus fuit, & fude te Christo conformare.

Accedendo ad Altare, reminisceris Domini, quando Cruce humeris imposita, perrexit ad montem Caluarie, ut ibi Cruci affigeretur.

1. Ad Altaris descendens gradum, antequam sacrosanctam ordiaris Missam, tuam ad Deum eleuabis mentem; ac denuo æterno Patri hoc offeres Sacrificium, in unione immemori illius amoris, quo uigenitus eius Filius semetipsum obtulit in ara Crucis.

2. Incipies Missam uoce mediocriter alta, piè, distinctè, & non multum festinanter pronuntianda uerba, obseruando ceremonias temporis congruas, cum grauitate, deuotione, & circumstantium meditatione: uti in Rubricis Missalis annotatæ sunt.

Ad Gloria in excelsis, excitandus est affectus

ad offerendum Deo Sacrificium laudis, eiusque gloriam pro uiribus promouendam.

Ad *Profationem*, mens iterum sursum eleuanda est ad nouam intentionem, & offerendum Sacrificium Eucharisticum ardenti affectu gratitudinis, cum omnibus Angelis & Sanctis, in celo & in terra.

Hic affectus in toto *Cantone* continuandus est, cum attentata eius lectione, non recitatione de memoria.

3. In primo *Memento*, præter tuas obligationes, varias poteris Domino commendare necessitates, per hebdomadam sequenti modo distributas.

Dominica, Summum Pontificem, omnes Ecclesiæ Catholicæ, & præcipuè huius N. Diocesis, & Ciuitatis, Pastores ac Prælatos.

Die Luna, Omnes Principes Christianos; ut inter sese concordent, & Catholicam Religionem ardentè promoueat.

Die Martis, In particulari huius Ciuitatis, aut loci Gubernatores & Magistratus; ut pacis ac iustitiæ sint amatores.

Die Mercurij, Omnes in Christi uinea operarios, ut animarum saluti cum zelo & fructu constanter insistant.

Die Iouis, Omnes Ecclesiasticos Ordines, ut sancti sint, & aliis sese exemplares præbeant.

Die Veneris, Omnes peccatores, hæreticos, & infideles, ut conuertantur ad Dominum.

Sabbatho, Omnes iustos, ut in bono usque in finem perseverent.

4. Iamiam consecraturus hostiam, priusquam *Consecrationis* pronunties uerba, breui mentis suspitio intentionem consecrandi renouabis. Eodem affectu consecrabis & Calicem.

5. In actu *Adorationis*, peracta iam Consecratione, Domino offeres toto corde in sacratissima Hostia præsentis, eodem Adorationis actus, quibus illum in celo & in terra omnes Sancti, ac uniuersa adorant Ecclesia. Id ipsum toties facies, quoties aliquem adorationis exhibebis cultum, genuflexione, aut alio modo.

6. *Eleuando* in altum sacratissimam Hostiam, forti fide & profunda humilitate ac reuerentia, Patri æterno illam offeres, atque una cum illa te ipsum, in perpetuum holocaustum, ad suam gloriam, commendando illi finem, ad quem applicatur Missæ Sacrificium.

Idem facies etiam in eleuatione *Calicis*; illum offerendo magno affectu in tuorum delictorum remissionem, ac totius mundi salutem.

7. In secundo *Memento*, præter illos vita sanctos, pro quibus aliquo titulo obligatus es orare quotidie, commendare poteris Domino sequentes, per singulos itidem hebdomadæ dies assignatos.

Die Dominica, defunctos tuos parentes, consanguineos, & affines.

Die Lunæ, alios defunctos, à quibus aliquo modo beneficia tibi impensa sunt.

Die Martis, illos, qui quoquo modo, cum viuerent, te offenderunt, vel persecuti fuerunt.

Die Mercurij, vita sanctos, quos tu quomodo libet offendisti, vel in illorum vita eos letucutus es.

Die Iovis; defunctos, pro quibus ab alijs nullæ speciales funduntur preces.

Die Veneris, illos, qui diuturniore tempore in Purgatorio detinendi sunt.

Sabbatho, illas animas, quæ citius de purgamentibus flammis educendæ sunt in cælum.

8. Accepturus *Mensam* Hostiam, mente illam Domino sacratissimæ eius Matris offeres puritatem, qua ab illa infans in vinas exceptus fuit.

9. Sacrosanctam in Communione accepturus Hostiam, paulisper subsistens, viua fide, Domino Iesu, in illa verè præsentè, profundæ adorationis exhibebis actum, desiderado eum suscipere cum illa humilitate, charitate, & sanctitate, qua sacratissima eius Genitrix eum in terra suscepit, & qua in lum omnes eius susceperunt Ecclesiæ, atque etiam in sancta Catholica suscipit Ecclesia in supplementum summe tue imperfectionis, & spiritualis paupertatis.

Accipiendo *Calicem*, similiter corde profundam preciosissimo sanguini, pro tuis luso peccatis, exhibebis adorationem, supplicibusque eius meritis, & virtute tibi donari omnium offensarum Indulgentiam, & ardentem honoris, & animarum salutis zelum.

10. Si alijs sacram distribues Communionem, mentis oculos dirige ad immensam Vaigeniti Filij Dei Charitatem, & Humilitatem, qua seipsum indifferenter omnibus; pro illorum salute dedit in cibum, & inter distribuendum, facris eius Vulneribus, intimo cordis affectu, communicatum animas, & simul tuam commendabis:

Post Sacramentum Alio Gratiarum, &c.

Primò, tanquam tuo Domino, vel Patri, vel Medico, &c. profundum adorationis actum exhibebis.

Secundò, Gratiarum actionis affectum, pro tanto beneficio.

Tertiò, Amoris actus ardentes.

Quartò, Contritionis tuorum delictorum.

Quinto, Oblationis tui ipsius, ac totius tuæ vitæ.

Sextò, Varias, hoc vel simili modo, efflagitabis gratias.

O R A T I O.

In qua supradicti Anni continentur.

Clementissimè Domine Iesu Christe, vniuersè Seruator meus, toto & intimo corde te adoro, & pro tanto beneficio immensas gratias ago. Et quia omni dignus es amore, supra omnia te amo? & dolco, quod non, quantum mereris, te amauium, nec amem. Et in locum huius defectus, illas tibi offero adorationes, gratiarum actiones; & illos amoris, reuerentiæ, & gratitudinis affectus, quibus te tua sacratissima complexa est Mater, & omnes Sancti ac serui tui vnquam persoluerunt, atque etiam nunquam in cælo, vna cum vniuersa Ecclesia Catholica tua Sponsa, persoluent. *Magnificat anima mea Dominum, &c.*

Dolco super omnem, mi Domine, quod quomodocumque te offenderim; & sum opere displicet mihi, quod non tantum dolcam, quantum tua Bonitas requirit & Maiestas: deque tuæ sacratissimæ Passionis virtute, cunctarum offensarum summis deprecor veniam & remissionem. Offero cum eadem quoque me ipsum, omnisque quos exantlaui, & quos per omnem meam vitam exantlaturus sum labores, & quicquid sum perpessus, in satisfactionem & remissionem omnium meorum peccatorum, vti infinitæ tuæ Bonitati & Clementiæ confido, quod omnes mihi noxas sis remisurus. Humiliter insuper precor, vt emendandi, & vsque in finem in tuo sancto seruitio perseuerandi gratiam copiosam concedas. Amen.

DIE VENERIS

Praxis Breuis.

Horas Canonicas deuotè recitandi.

Consideret attentè Sacerdos obligationem, quam habet debito modo, & deuotione recitandi Horas Canonicas, iuxta illud Decretum Innocentij III. in c. *Dolentes*, de celebratione Missarum. *seruare, inquit, præcipi*

mus in virtute obedientia, ut Divinum officium no-
strum pariter & diurnum, quantum eis Deus
dederit, studiose celebrent, & deoat. Vbi non
præcipitur tantum substantia Officij, quæ pri-
dem in Ecclesia constituta fuit; sed præcipi-
tur ipse modus studiose & deoat recitandi,
vti etiam *Casertanus*, accuratè aduertit. Ad
hoc sanè quemlibet animæ suæ, & spiritualis
lucris studiosum vehementer inuitat, &
impellit consideratio præclara Sancti Hiero-
nyimi, in capit. *Non medicrriter*, de consecrat.
distin. 1. *Melior est*, inquit, *quinque*
Psalmorum decantatio cum cordis puritate, ser-
uinitate, et spiritali alacritate, quam totius
Psalterij modulatio, cum anxietate cordis,
et distractione.

Quod si habeas etiam curam animarum,
pro quibus oportet Deo Preces offerre, con-
sidera te id optimè præstiturum pro atten-
tam, ac deuotam recitationem diuini Officij
in conspectu Dei, & totius Curæ cælestis,
ad diuinam opem & protectionem tibi, & tuo
populo impetrandam, iuxta documenta hic
sequentia.

Itaque dum Horas recitas, omni studio con-
naberis attentionem, deuotionem, & inten-
tionem actualem, aut minimum virtutalem
continuaue, aut sæpius renouare, cum inter-
na, externaque reuerentia; memor diuinas laudes
legendas esse, aut canendas, non solum
cum debita verborum prolatione, sed etiam
cum seria memoria, intellectu, & voluntatis
applicatione, & religia totius corporis com-
positione, iuxta illud Psalmi 46. v. 7. *Psallite*
Deo nostro, psallite Regi nostro, psallite; quoniam
Rex omnis terra Deus, psallite super eum. Vbi qua-
ter repetito verbo, *psallite*, insinuat psal-
lendum Deo, quoad vocem, distinctè; quoad me-
moriã, attentè; quoad intellectum, intelli-
genter; quoad voluntatem, ardentè; & quoad
habitum totius corporis, reuerenter.

Hoc assequi conaberis. 1. Opportunum &
sufficiens tempus singulis Horis Canonicis, si
extra Chorum legas, tribuendo, iuxta commu-
nem morem Ecclesiæ, & virosum timorato-
rum, quibuscumque viuus, non præcipitando ver-
ba, nec mutilando, nec indecorè festinando.
2. Locum pietatis tuæ magis congruum, & à
strepitu, & interpellatione remotiorem, eli-
gendo. 3. Decentem corporis situm adhiben-
do, videlicet, si vires ferat alternatim genua
flexendo, aut stando. 4. Oculorum euagatio-
nes, aliaque distractio cum causis declinando.
5. Viua fide Deum præsentem, eique Beatorum
choros laudes æternam concinentes cre-
bro intuendo, cum affectu amoris, gratitudi-

nis, zeli laudandi Deum, eique per omnia
placendi. 6. Subinde memoriã renouando
corum, quæ Christus tali hora fecit, vel passus
est, cum similem piorum affectuum, ac deside-
riorum, Christum redamandi, imitandi, eius
merita participandi, instauratione. 7. Renou-
ando propositum attentionis, si dilractioni-
bus agiteris, maxime in initio & fine cuiusque
Psalmi: initio quidem desiderando & peten-
do affectum à Spiritu sancto intentum; in fine
verò, ad Gloriam Patris, feruenti affectu laudando
sanctissimam Trinitatem, reuerenter, attentè,
deuotè, cum omni possibili perfectione.

8. Ad certa verba sæpè occurrentia, quæ
Deum, eiusque attributa, beneficia, opera de-
notant, conando elicere affectus congruos, ad-
mirationis, reuerentiæ, adorationis, timoris
speci, amoris, gratitudinis, laudis, congratula-
tionis. Ad voces, *Non, homines*, miseria huma-
nas indicantes affectus humilitatis, contritio-
nis, compassionis, & similes.

9. Ad sensum verborum, vel litteralem,
vel spirituale attendendo, & affectus con-
uenientes excitando. Vt in *Pater noster*, cum
viua memoriã præsentis Dei, filiali fiducia,
reuerentia, resignatione, & zelo gloriæ Dei,
petendo illa septem, iuxta modos orandi su-
pra insinuat. In *Aue Maria*, excitando desi-
derium laudandi B. Virginem, benedicendi
Christum, & impetrandi per eius, Mariæque
merita gratiam bene viuendi, & moriendi.

In *Credo*, excitando fidem, spem, charita-
tem, gratitudinem, desideriumque partici-
pandi merita Christi: *Ad Domine labia mea*,
Ecce Deus in adiutorium, &c. recitando ea cum
affectu fiduciæ in Deum per merita Christi, &
dissidentis sui, amoris, gratitudinis, zeli glori-
ficandi Deum. In *Inuocatorio*, omnes Choros
Sanctorum, & suas potentias omnes ad Deum
laudandum inuitando.

Psalmi recitandi sunt eo affectu, quem ver-
ba præ se ferunt, & quidem, vel vno affectu
præcipuo, e. c. contritionis, vt in Psalm. 50.
Miserere. Vel laudis, in Cantico *Benedicite*, & Pl.
145. 149. 150. Vel gratiarum actionis, vt in Pl.
102. 104. 105. 106. Vel affectu diuini benepla-
citi perfecte adimplendi in obseruatione di-
uinarum præceptorum, consiliorum, inspira-
tionum, vt in Psalm. 118. & alijs, qui vnum tan-
tum præcipue affectum continent. Vel diuer-
sis affectibus recitando cæteros, qui vnam af-
fectuum varietatem suppeditant. Videlicet
iuxta D. August. in Psalm. 30. timendo cum timor
Propheta, amando cum amor, laudando cum
laudat, plorando cum plorat, postulando
cum postulat, nos humiliando, cum ipse se

vile agnoscat, gratias agendo pro beneficijs nobis spiritualiter collectis, quæ Israelitis corporaliter collata refert.

Similiter Antiphonas, versus, lectiones, orationes recitando cum affectibus, desiderijs & suspirijs congruentibus. In fine, cum memoria breuitatis vitæ, & desiderio beatæ mortis, orando pro defunctis feruentur, prout pro se alios orare optares, dum ad *Fidelium animas*, singulas horas concludis.

Post Officium.

I. Efectus minus voluntarios in recitatione Officij admissos quam primum exipare stude, recitando Orationem, quæ habetur apposta Breviario Romano *Sacrosanctæ & indivisibæ Trinitati*, &c. & lucrando indulgentias in hunc finem concessas.

II. Offer tuum obsequium quantumvis imperfectum, in vnione orationum & meritum Christi, Beatæ Virginis, & Sanctorum, ad intentiones initio præfixas; idq; vel immediatè sanctissimæ Trinitati, vel per Christum æterno Patri; vel primum B. Virgini, deinde Christo, & per hunc, Patri, hac vel si mili formula iuxta industrias quoduis opus bene peragendi.

O Maria Mater gratiæ, Mater Misericordiæ, respice oculo pietatis hoc exiguum seruitutis meæ obsequium, quod mellifluis cordi tuo emendandum, perficiendum, & representandum dilecto Filio tuo offero, ad maximam eius gloriam, amorem, beneplacitum, in gratiarum actionem æternam, & ad gratiam nobis impetrandam illi placendi perfectissimè in tempore & æternitate. Amen.

DIE SABBATHI.

Consideranda Exempla Divina Vindictæ in Sacerdotes indignè celebrantes.

Considera, sicut Corpus & Sanguis Christi in Sacrificio Missæ dignè accepta conferunt Sacerdoti; ingentia Dei dona, & gratiam, & vitam æternam, vt testatur ipse Christus, Ioan. 6. *Caro mea verè est cibus & sanguis meus verè est potus, & Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Sic & contrario indignè sumenti, cibus ille salutaris & cælestis conuertitur in mortiferum animæ venenum.

Hinc accedentes ad hoc Sacrificium seriò monet Apostolus 1. ad Cor. 11. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat,*

qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans Corpus Domini. In quem Apostoli locum audi grauiternentem non me, sed Doctorem Sanctum, Thomam à Villa Noua, concione 3. de Sacram. altaris: *Rems, inquit, erit Corpus & Sanguis Domini; ac si Christi effudisset Sanguinem. Quasquocumque enim blasphemias, quasquocumque irrisiones, quacumque opprobria impijssimi Iudaïi corporaliter in Christum exercuerunt, has omnes spiritualiter repetit impius comestor, Filium Dei rursus in semetipso crucifigens, & essentias habens.*

Quid igitur mirum, si Sacerdotes ad tremendum hoc Altaris Sacrificium indignè, aut irreuerenter accedentes horrendis à Deo Supplicijs, non tantum in futura, sed etiam in præteriti vita non rarò puniantur? De his pauca ex multis exempla annotemus.

Primò. Narrat Palladius, dum quadam die inuiseret Macarium Eremitam, sequendam ante eius fores vidisse Sacerdotem, totum vulneribus saucium, cuius in capite ossa erant paterfacta: qui dum Macario supplicem factus esset, vt suis orationibus vulnere suorum impetraret sanitatem; abruit Sanctus, asserens hanc illi à Deo missam infirmitatem, in correptionem & vindictam suæ sacrilegæ temeritatis, qua ausus fuit celebrare Missam in fornicationis delicto: Nec vnquam à Deo illi voluit impetrare sanitatem; quoadusque promitteret, se de cætero ad tremendum Altaris non accessurum Sacrificium. Quod cum se facturum, cum iuramento promitteret, nec amplius omni vitæ suæ tempore peccatorum sponderet, intra paucos dies, S. Macarij precibus pristinè fuit restitutus sanitati. In vita S. Macarij cap. 2.

2. Refert item Thomas Cantipratanus in hunc modum sequens exemplum. Prope Villam, in qua natus fuit, Sacerdos lubricus & immundus fuit. Et olim quidem cum immundis mulieribus, panem illum legale Sabbathi, edere non licebat. At infelix ille Presbyter hunc quotidie polluto ore sumebat. Et vide vindictam Dei. Ose eius circa natum, & mentum, & lingua computruit, ita vt vix posset præ se portare ab amicissimis sustineri. Sed & alius in Gallia Sacerdos fuit, vt quondam puer audiui, cuius manus super Aram extensæ, igne cælesti, vsque ad cubitos combustæ & consumptæ fuerunt, *Lib. 2. Apum. c. 40 part. 6.*

3. Legitur in *Specul. Exemplorum*, quòd Sacerdos quidam sæcularis, dum quadam die Missam celebraret, alius ei assistens, vidit in Patena tempore sumptionis, non speciem panis,

nis, sed infantis. Quem cum Sacerdos leuaret, vt fumeret; cœpit infantulus ille faciem auertere, & ne sumi posset, manibus & pedibus reluctari: & non semel vir ille deuotus hoc vidit, sed sæpius. Cui idem Sacerdos quadam vice dixit inter cœtera: Quoties sumo Corpus Christi, cum tanta difficultate sumo, vt mirari non sufficiam. Cui ille: Confulo, vt vitam corrigas: nam hoc, & hoc ergo de te, vidi. Quod audiens Sacerdos, vitam mutauit, emendationemque proposuit. Et cum postea celebraret, visus est ille infans ab illo viro deuoto, iunctis manibus & pedibus, cum summa velocitate, illabi in os Sacerdotis. *Diff. 9. Exempl. 190.*

4° Narratur & aliud hoc modo. Fuit quidam Sacerdos, maiorem carni, quam spiritui curam impendens. Is dum vice quadam honestos viros, sœminaque ad conuiuium inuitasset; iussit seruum (cui hoc ex officio incumbebat) pisces non vili pretio comptos igni elixandos apponere, atque huiusmodi cura distractus ad celebranda diuina mysteria, ipsis etiam Angelis humeris formidanda, mente vagus, corde aridus, cura dispersus, rapido cœpit cursu proferare. Cumque iam in medio Sacrificio consisteret, sollicita mente cœpit, & importunis curis turbari, ne forte prædicti pisces, aut plus, aut minus debito, sale iniecto condirentur. Verùm, cum ille Sacerdos se ab huiusmodi & tali hora indecentibus cogitationibus non cohiberet: Ecce tibi Dæmon, terra quadam fuligine tectus, subito adfuit, & raptum cacabum medijs flammis, vna cum piscibus, secum detulit ad Altare. O Coce, inquit, non Presbyter, cur fatuus caris in diuersa distraheris? Ecce pisces hic sunt, ecce sal; (vas enim sale plenum exhibuit,) inijce quantum libuerit, & vel de cætero sacris Altaribus attentior factus assiste: Atque ita irrita Presbyteri superflua cura, onera quæ portauit, suo loco restituit. *Diff. 10. Exemplo 28.*

5. Si in veteri lege Oza Sacerdos, quia indignè attigerat Arcam Domini, repentina correptus est morte: quantum amplius timendum illis, à talibus caltigationibus, qui non solum tangunt, verùm etiam intra sua immunda pectora tremendum Filij Dei Corpus & Sanguinem recipiunt. Iudas quando in vltima Cœna indignè Corpus Domini accepit, statim in illum intrauit Satanas, eumque in prodicionem & desperationem, & demum; in flammam æternas præcipitauit.

Ex quibus exemplis clarè liquet, Sacerdotes, qui indignè diuinum accipiunt Sacramen-

tum, à Deo grauibus subijci infirmitatibus, subitanea discedere morte, variè diuexari à Diabolo, facile in enormia labi peccata, & tandem insaufa morte vitam finire.

O quam tremendum est Sacerdotem, qui tanta præ cæteris beneficia à Deo in hoc Sacramento quotidie accepit, comparere coram Christo seuro Iudice, postquam Statum tam sanctum peccando maculauit, aut officij sui functiones sacra, erga Deum & proximum, debita cura & pietate non persoluit. Idque tanto maioris cum dolore atque opprobrio, quanto plura habuit Sacerdos in suo statu salutis auxilia, quibus poterat sibi, & alijs suæ curæ commissis, æternam felicitatem comparare.

NOTANDA:

Pro Materia aliarum Meditationum.

Alia Meditationes eodem modo poterunt ab ipso Sacerdote formari, quibus assidue, matutino tempore, per horam, vel saltem mediam, spiritum in se pietatis excites ac conseruet: Ad hoc præsto sit ad manum oportuna Materia, notanda sunt sequentia.

Primi, poterit ex hoc Libro desumere aliquot idoneas meditationes: De virtute Fidei, Spei & Charitatis, ex Matruis & affectibus, qua deducuntur supra, in Praxi assistendi agris ac meribundis p. 116. & sequent. Item, de moribus ad peccata destinationem, & de remedijs contra singula peccata in particulari hic infra p. 122. Denique ex toto Apparatu. sup. part. 2. p. 7. &c. poterit sibi seligere, & formare Meditationes de Virginitate aut Virginitate, qua ibi per exempla ac similitudines proponuntur.

Secundo, Ex ipso Breviario fieri possunt meditationes, de Lectiõibus qua concernunt mysteria veteris, aut Passiones Christi. Vel de aliquo insigniori Psalmo qui pium affectum & deuotionem excites: ut de Psalmo, Miserere, pro affectu penitentia: de Psalmo, Benedic anima mea Dominum, pro affectu Gratiitudinis, &c. de cæteris: singulis scilicet Psalmo verbis cum attenta sensus consideratione imbandendo.

Tertio, Formando meditationem, de vita Sancti eo die occurrenti, ex tribus Lectiõibus, qua de eo in Breviario assignantur. Observando modum meditandi in toto traditum, singula puncta et virtutes attentè considerando, suis affectus et desideria eliciendo, firma imitationis proposita concipiendo, et Deo, ac Sanctis per pia colloquia et affectus abluendo, et quam p. arum inanes hominum fabulas et collogia affectaret, qui semel in meditatione sancta serio gustaret et videret, quam suauis est Dominus.

NOTA. Post hac considerans præcedentibus Instructionibus per omnia conforme, Schema vitæ Pastoralis, in cuiusdam Diocesis Antverpiana vulgarum, et omnibus vbiq; in illo munere commodissimum tam obligationis, quam perfectionis compendium.

SCHEMA VITÆ PASTORALIS.

Prout extat impressum in calce Ordinationum Diocesis Antverpiana.

Ad salutem gregis multam valet vita & diligentia Pastoris, vnde Exodi decimo nono dicitur, *Sacerdotes qui accedunt ad Dominum sanctificentur: nihil enim est, quod alios magis ad pietatem & Deicolum assidue instruat, quam eorum vita & exemplum, qui se Divino ministerio dedicant.* Trid. sess. 23. c. 1.

Vita Pastoris duplex est, *privata, & publica.* Diligentia etiam duplex, nimirum *in spiritualibus, & corporalibus.*

Vita *Privata* Pastoris consistit, Primò: In frequentatione Sacramentorum, vt quotidie (si dispositio corporis & animæ permittat) Missam celebret: & vt singulis saltem septimanis confiteatur.

1. Item in oratione *Mensali*, vt manè & vesperi habeat horam huic assignatam: Et *Vocali* ex obligatione, vt debite Horas suas legat, vel deuotione, vt Rosarium, Litanias, Psalmos *Pœnitentiales*, &c. adiungat.

3. Item in recollectione *spirituali*: Singulis annis per aliquot saltem dies, ex directione *Viri alicuius intelligentis*: Singulis diebus manè, proponendo vitare omnes, & magis noxias peccandi occasiones, & offerendo omnia illo die agenda, vel sustinenda ad honorem Dei, & salutem proximi: Similiter vesperi, examinando conscientiam, tum generaliter, tum particulariter circa aliqua peccata: Ac etiam interdum, Per orationes iaculatorias ad pulsum horæ, & aliàs sæpè: Per actus contritionis & dilectionis Dei super omnia: Et per resignationem propriæ Voluntatis in *Diuinitate*.

4. Item in mortificatione *Interiori* passionum, nimirum sollicitudinis, curiositatis, ac affectionis circa cupiditatem rerum temporalium, vel appetitum propriæ æstimationis & honoris: Similiter in mortificatione *exteriori* subtrahendo aliqua licita de cibo, potu, & aliis commoditatibus corporis, ac de visu & vsu aliorum sensuum: Et exercendo aliquos *Pœnitentiæ actus*.

5. Item in lectione Libri *Spiritualis*, Vitæ Sanctorum vel Sacræ Scripturæ, quam nullò die omitat per mediam saltem circiter horam.

6. Item in studio Casuum Conscientiæ, Instructionum Pastoralium, vel sacræ Historiæ, tempore à reliquis vacuo:

7. Item in Familiæ administratione, quæ sit, honesta, frugalis, nitida & ordinata.

Vita *Publica Pastoris*, Requirit, vt abstineat à Potu, Tabernis, Lusu, Contentione, Litibus, Præsumptione, & Sæcularibus negotiis: insuper, vt habeat.

1. Zelum animarum, ita vt vultum peccatoris agnoscat, Morbidos diligenter curet, Et discolos fortiter corripiat.

2. Amorem Parochianorum; difficultates componendo, necessitates subieuaudo, & infirmos consolando.

3. Conseruationem exemplarem, raram cum sceminis, circumspectam cum omnibus, grauem sine morositate, & affabilem sine leuitate.

Scius *Populi eriam pendet à Pastoris Diligentia: Nempè in Spiritualibus: deinde in Temporalibus:*

In Spiritualibus, Vt pote, 1. In Sacramentis & Sacramentalibus admistrandis: Cum promptitudine nocte & die; cum sanctitate, conscientia munda, Intentione pura, præparatione debita & Charitate affectuosa: & cum decore iuxta ritus præscriptos, animo sedato, vultu composito, voce intelligibili, & pronuntiatione distincta.

2. In Sacramentis & Sacramentalibus conseruandis cum munditie, nitore & splendore, iuxta præscriptum Ritualis.

3. In Officio *Diuino*, vt fiat horis statutis, cum ornatu decenti, cum exactis cæremoniis, & cum deuotione ædificatiua.

4. In Catechismo, vt nunquam omittatur; seruetur apta methodus, alliciantur pueri præmio & apparatu; & vt Parentes & Magistratus inuitemur.

5. In Concione, qua Rudiores instruat in necessariis ad salutem; Sit ad captum populique doceat peccata fugere, & virtutes sectari.

In *Temporalibus*, Vt Fabricæ, Mensæ pauperum, & piarum Foundationum proventus, non alienentur, verum debite elocentur, diligenter conseruentur, bene impendantur, in computum deducantur idque iuxta Decreta & ordinata Diocesis nostræ.

3. Ut sui Pastorum Domus facta testa cōseruentur, Fundi vel Decimæ ex præscripto administrantur, & Iura recipiant non ultra taxā.

Sententia sceleratissima de Pastoralis officij singulari Dignitate, & obligatione vid. supra pagin. 176.

RITVS ET ORDO ADMINISTRANDI SINGVLA SACRAMENTA

Et aliæ Benedictiones, ac Formule Curatori Animarum necessariæ.

Ex Rituali Romano priora.

PRO SACRAMENTO BAPTISMI.

§. I.

Ritus sine Ordo Baptismi parvulorum.

Sacerdos, omnibus ritibus paratis, superpelliscet, & stola violacea indutus accedit ad limen Ecclesiæ; ubi foris expectant, qui infantem deinsulerunt. Tñ incipit.

N Quid petis ab Ecclesia Dei? *Patrimus respondet: Fidem, Sacerdos: Fides quid tibi præstat? Patrimus respondet: Vitam æternam. Sacerdos: Si igitur vis ad vitam ingredi serua mandata: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota mente tua; & proximum tuum sicut teipsum.*

Deinde ter exufflet leniter in faciem infantis, & dicat semel: Exi ab eo (vel ab ea) immunde spiritus, & da locum Spiritui Sancto Paraclyto. Postea pollice faciat signum in fronte & in pectore infantis. dicens: Accipe signum Crucis tam in fronte * quam in corde; * sume Fidem celestium præceptorum, & talis esto moribus, ut templum Dei iam esse possis.

O R E M V S.

P Reces nostras, quæ sumus Domine, clementer exaudi; & hunc electum tuum N. Crucis Domini & impressione signatum perpetua virtute custodi, ut magnitudinalis gloriæ tuæ ru-

dimenta seruans, per custodiam mandatorum tuorum ad regenerationis gloriam peruenire mereatur. Per Christum Dominum. Amen.

Deinde imponat manum super caput infantis, ac dicat.

O R E M V S.

Omnipotens sempiternæ Deus, Pater Domini nostri Iesu Christi, respicere dignare super hunc famulum tuum N. quem ad rudimenta Fidei vocare dignatus es: omnem excitationem cordis ab eo expelle; disrumpe omnes laqueos satanæ, quibus fuerat colligatus, aperi ei Domine ianuam pietatis tuæ, ut signo sapientie tuæ imbutus, omnium cupiditatum foetoribus careat, & ad suauem odorem præceptorum tuorum lætus tibi in Ecclesia tua deseruiat & proficiat de die in diem. Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.

Deinde Sacerdos benedicat salem: qui semel benedictus aliis, ad eundem usum deferre potest.

Exorcizo te creatura salis, in nomine Dei Patris omnipotentis * & in charitate Domini nostri Iesu Christi * & in virtute Spiritus Sancti, * exorcizo te per Deum viuum * per Deum verum * per Deum sanctum * per Deum * qui te ad tutelam humani generis procreauit, & populo venienti ad credulitatem per seruos suos consecrari præcepit, ut in nomine sanctæ Trinitatis efficaciter salutare Sacramentum ad effugandum inimicum. Proinde rogamus te Domine Deus noster, ut hanc creaturam salis sanctificando sanctifices. & be-

benedicendos benedicas * & fiat omnibus accipientibus perfecta medicina, permanens in visceribus eorum, in nomine eiusdem Domini nostri Iesu Christi, qui venturus est iudicare vivos & mortuos, & seculum per ignem. **R. Amen.**

Deinde immittat modicum salis benedicti in os infantis, dicens; N. Accipe saltem sapientie; propitiatio sit tibi in vitam æternam. R. Amen. Sacerdos; Pax tecum. R. Et cum spiritu tuo.

O R E M V S.

DEUS Patrum nostrorum, Deus vniuersæ Conditor veritatis, Te supplices exoramus, vt hunc famulum tuum N. respicere digneris propitius, & hoc primum pabulum salis gustantem, non diutius esurire permittas quò minus cibo expleatur cœlesti, quatenus sit semper spiritu seruens, spes gaudens, tu semper nomini seruiens. Perduc eum Domine, quæsumus, ad nouæ regenerationis lauacrum, vt cum fidelibus tuis promissionum tuarum æterna præmia consequi mereatur. Per Christum Dominum nostrum. **R. Amen.**

Exorcizo te immunde spiritus in nomine Patris * & Filij * & Spiritus Sancti * vt exeat, & recedas ab hoc famulo Dei N. Ipse enim tibi impetuit, maledictæ damnate, qui pedibus super mare ambulauit, & Petro mergente dexteram porrexit.

Ego maledictæ diabole recognosce sententiam tuam, & ad honorem Deo viuo & verò, da honorem Iesu Christo Filio eius, & Spiritui sancto, & recede ab hoc famulo Dei N. quia istum sibi Deus, & Dominus noster Iesus Christus ad suam sanctam gratiam, & benedictionem, fontemque Baptismatis vocare dignatus est.

Hic pollice in fronte signat infantem, dicens; Et hoc signum sanctæ Crucis * quod nos fronti eius damus, tu maledictæ diabole nunquam audeas violare. Per eundem Christum Dominum nostrum. R. Amen.

Manus imponit manum super caput infantis, & dicit.

O R E M V S.

AÆternam ac iustissimam pietatem tuam deprecor, Domine sancte, Pater omnipotens æternæ Deus, auctor luminis & veritatis, super hunc famulum tuum N. vt digneris illum illuminare lumine intelligentiæ tuæ; munda eum, & sanctifica: da ei scien-

tiam veram, vt dignus gratia Baptismi tui effectus, teneat firmam spem, consilium re-ctum, doctrinam sanctam. Per Christum Dominum nostrum. **R. Amen.**

Postea Sacerdos imponit extremam partem stola super infantem, & introducit eum in Ecclesiam, dicens;

N. Ingredere in templum Dei, vt habes partem cum Christo in vitam æternam. **R. Amen.**

Chorus fuerint Ecclesiam ingressi, Sacerdos procedens ad fontem, cum susceptoris communium clara voce dicit;

Credo in Deum Patrem, &c. Pater no-

ster, &c.

Ac deinde antequam accedat ad Bisiterium, dicat;

Exorcizo te omnis Spiritus immunde in nomine Dei Patris omnipotentis * & in nomine Iesu Christi Filij eius, Domini, & Iudicis nostri * & in virtute Spiritus Sancti * vt dicas ab hoc plasmate Dei N. quod Dominus noster ad templum sanctum suum vocare dignatus est, vt fiat templum Dei viui, & Spiritus Sanctus habitet in eo. Per eundem Christum Dominum nostrum, qui venturus est iudicare vivos & mortuos & seculum per ignem. **R. Amen.**

Postea Sacerdos digito accipiat de salina oris sui, & tangat aures & naves infantis. Tangendo verò aurem dextram & sinistram dicat.

Epheta, quod est adaperire. Deinde tangat naves dicens; In odorem suauitatis. Tu autem efigare diabole, appropinquabit enim iudicium Dei.

Postea interrogat baptismum naminatus dicens;

N. Abrenuncias Satanz? Respondet **Pater-**

no: Abrenuncio.

Et omnibus operibus eius? **R. Abrenun-**

cio.

Et omnibus pompis eius? **R. Abrenun-**

cio.

Deinde Sacerdos intingit pollicem in oleo Carthaminorum & infantem ungit in pectore; & inter scapulas in modum Crucis dicens;

Ego te lino * oleo salutis in Christo Iesu Domino nostro, vt habes vitam æternam. **R. Amen.**

Hic deponit stola violaceam, & sumit aliam albi coloris.

Subinde pollicem, & in omnia loca abstergit bambacis, vel re simili, & interrogat expresso munere baptizandum Patris respondere.

N. Credis in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem Cœli & terræ? **R. Credo.**

Credis

Ritus Administrandi Singula Sacramenta. 207

Credis in Iesum Christum Filium eius unicum Dominum nostrum, natum, & passum ? **R.** Credo.

Credis in Spiritum Sanctum, sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum Communionem, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, vitam æternam? **R.** Credo:

Subinde expresso nomine baptizandi, Sacerdos dicit: N. Vis baptizari? P. Patrimus: Volo.

Tunc Patrimus vel Matrimum, vel utroque (si ambo admittantur) infantem tenente, Sacerdos vaseculo, seu vaseculo accipit aquam baptismalem, & de ea. ter fundit super caput infantis in modum Crucis, & simul verba profert, semel tantum distulit & attentè dicit:

N. Ego te baptizo in nomine Patris * & Filii * & Spiritus * Sancti. fundat terrib.

Vbi autem est consuetudo baptizandi per immersionem, Sacerdos accipit infantem, & advertens, ne ladatur, caute immergit, & trina immersione baptizat, & semel tantum dicit:

N. Ego te baptizo in nomine Patris * & Filii * & Spiritus * Sancti.

Mox Patrimus, vel Matrimum, vel utroque simul infantem de sacra fonte lenante, suscipiente illum de manu Sacerdotis.

Si vero dubitabatur, an infans fuerit baptizatus, ritus hæc forma. N. Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris * & Filii * & Spiritus Sancti. Deinde intingit pollicem in sacro Chrismate, & ter in infantem in summitate capitis in modum Crucis, dicens:

Deus omnipotens, Pater Domini nostri Iesu Christi, qui te regeneravit ex aqua, & Spiritu sancto, quique dedit tibi remissionem omnium peccatorum (hoc in omni) ipse te liniat Chrismate salutis * in eodem Christo Iesu Domino nostro in vitam æternam. **R.** Amen.

Sacerdos. Pax tibi. Et cum spiritu tuo; Tum bombacio, aut re simili abluigit pollicem suum & locum imunctum, & imponit capiti eius linteculum candidum loco vestis alba, dicens:

Accipe vestem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini nostri Iesu Christi, ut hab eas vitam æternam. **R.** Amen.

Postea dat ei, vel Patrimus candelam accensam, dicens:

Accipe lampadem ardentem, & irreprehensibilis custodi Baptismum tuum; serva Dei mandata, ut cum Domino venerit ad nuptias possis occurrere ei vna cum omnibus Sanctis in aula cœlesti, habeatque vitam æternam, & viuas in sæcula sæculorum. **R.** Amen.

Postremo dicit: N. Vade in pace, & Dominus sit tecum. R. Amen.

Si verò fuerint plures baptizandi, siue masculi; siue femina: in Catechismo masculi stantur ad dexteram, femina vero ad sinistram, & omnia pariter dicuntur, ut supra, in proprio genere, numero plurali. Verum prima nominis interrogatio, exufflatio, Crucis impressio, seu signatio, tactus aurium, & narium cum saluta abrenunciatio interrogatio, unctio Olei Catechumenorum, interrogatio de Fide seu Symbolo, & ipse Baptismus, in unctio Chrismatis, candida vestis impositio, atque accensa candela traditio, singulariter singulis, & primum masculis, deinde feminis fieri debent.

Si infans agrorum adeo graviter labores, ut periculum imminet, no pereat antequam Baptismus perficiatur, Sacerdos omissis qua Baptismus procedunt, cum baptizat, ter, vel etiam semel infundens aquam super caput eius in modum Crucis, dicens: Ego te Baptizo in nomine Patris * & c.

Si non habeatur aqua baptismalis, & periculum impendat, Sacerdos utatur aqua simplicis.

Deinde, si habeat Chrisma, liniat eum in vertice dicens:

Deus omnipotens, Pater Domini nostri Iesu Christi, & c. ut supra.

Postea det ei linteculum candidum dicens: Accipe vestem, & c.

Ac domum det ei ceream candelam accensam, dicens: Accipe lampadem, ut supra, Si superaverit, suppleantur alij ritus omissi.

S. II.

Ordo supplendi omnia super baptismum.

Cum urgente mortis periculo, vel alia cogente necessitate parvulus sacris precibus, ac caremonis prætermisissis fuerit baptizatus; vbi consulerit, vel cessaverit periculum, & ad Ecclesiam delatus fuerit, omnia suppleantur; idemque ordo, ac ritus serventur, qui in Baptismo parvulorum præscriptus est: Excepto, quod interrogatis, an velit baptizari, formaque Baptismi, & ablutio præmittuntur; & quadam oratione, & exorcismi suo quique loco immutatis, ut infra dicuntur.

Sacerdos igitur antequam immitat saltem in os baptizati, manum super caput eius imponit, dicit:

O R E M V S.

Omnipotens sempiternae Deus, Pater Domini Nostri Iesu Christi, respicere dignare super hunc famulum tuum N. quem dudum ad rudimenta Fidei vocare dignatus es, omnem cœcitatē cordis ab eo expelle, disrumppe omnes laqueos satanæ, quibus fuerat colligatus: aperi ci, Domine, ianuam pietatis tuæ, vt signo sapientiæ tuæ imbutus, omnium cupiditatum fœtoribus careat, & ad suauem odorem præceptorum tuorum lætus tibi in Ecclesia tua deferuat, & proficiat de die in diem, vt idoneus sit frui gratia Baptismi tui, quem suscepit, salis percepta medicina. Per eundem Christum Dominum nostrum.

¶ Amen.

Deinde posteaquam modicum salis immisit in os baptizati, dicens: Accipe salē sapientiæ, propitiatio sit tibi in vitam æternam, Amen: dicit:

O R E M V S.

Deus Patrum nostrorum, Deus vniuersæ conditor Veritatis. Te supplices exoramus, vt hanc famulum tuum N. respicere digneris propitius, vt hoc pabulum salis gustante non diutius esurire permittas, quo minus cibo expleatur cœlesti, quatenus sit semper spiritu seruens, spe gaudens, tuo semper nomini seruens, & quem ad nouæ regenerationis lauacrum perduxisti, quæsumus Domine, vt cum fidelibus tuis promissionum tuarum æterna præmia consequi mereatur. Per Christum Dominum nostrum. ¶ Amen.

Post hæc facta signo Crucis in fronte baptizati, distinquat illi verbis:

Et hoc signum Crucis quod nos fronti eius damus, tu maledictæ diabole nunquam audeas violare. Per eundem Christum Dominum nostrum. ¶ Amen.

Mannus super caput eius imposta dicit:

O R E M V S.

Aeternam, ac iustissimam pietatem tuam deprecor, Domine sancte, Pater omnipotens æternæ Deus, auctor luminis, & veritatis, super hunc famulum tuum N. vt digneris eum illuminare lumine intelligentiæ tuæ, munda eum & sanctifica: da ei scientiam veram, vt dignus sit frui gratia Baptismi tui, quem suscepit; teneat firmam spem, consilium rectum, doctrinam sanctam, vt aptus

fit ad retinendam gratiam Baptismi tui: Per Christum Dominum nostrum. ¶ Amen.

P R O S A C R A M E N T O E V-
C H A R I S T I A E.

Ordo ministrandi sacrum Viaticum.

Sacerdos ingrediens locum, vbi iacet infirmus, dicat: Pax huic domui. *Resp.* Et omnibus habitantibus in ea.

Tunc depositum Sacramentum super mensam, supposito corporali, genuflexus adorat, omnibus in genua procumbentibus, & mox accepta aqua benedicta, aspergit infirmum, & cubiculum, dicens Anaphoram. Asperges me Domine hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super niuem dealbabor: & primum versum Psalmi. Misere mei Deus, cum Gloria Patri. Sicut erat, &c. *Deinde reperitur Anaphora:* Asperges me, &c. *Postea* ¶ Aditorium nostrum in nomine Domini. ¶ Qui fecit cœlum & terram. ¶ Domine exaudi orationem meam. ¶ Et clamor meus ad te veniat. ¶ Dominus vobiscum. ¶ Et cum spiritu tuo.

O R E M V S.

Exaudi nos, Domine sancte, Pater omnipotens, æternæ Deus, & mittere digneris sanctum Angelum tuum de cœlis, qui custodiat, foueat, protegat, visitet, atque defendat omnes habitantes in hoc habitaculo. Per Christum Dominum nostrum. ¶ Amen.

His dictis, accedat ad infirmum, vt cognoscatur, num sit bene dispositus ad suscipiendum sacrum Viaticum, & verum velit aliquæ peccata confiteri, & illam audiat, atque absoluat, quamuis prius deberet esse rite confessus, nisi necessitas aliter urgeat: Postea facta de more Confessione generali, siue ab infirmo, siue eius nomine ab alio, Sacerdos dicit: Misereatur &c. Indulgentiam, &c.

Deinde facta genuflexione, accipit Sacramentum de vasculo, atque illud eleuans, ostendit infirmo, dicens: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi: et more solito dicit: Domine non sum dignus, vt intres sub teclum meum, sed tanto dic verbo, & sanabitur anima mea. Et infirmus simul cum Sacerdote dicat eadem verba, saltem semel submissa voce; tunc Sacerdos datus infirmo Eucharistiam, dicit: Accipe frater (vel soror) Viaticum Corporis Domini Nostri Iesu Christi, qui te custodiat ab hoste maligno, & perducat in vitam æternam, Amen.

Ritus Adminiftrandi Singula Sacramenta. 209

Si vero Communionem non datur per modum Viaticis, dicat more ordinario: Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat, &c.

Quod si mors imminet, & periculum fit in mora, tunc dicat: Misereatur, &c. prae dictis precibus omnibus, vel ex parte omiffis, ei statim Viaticum praebeatur. Postea Sacerdos oblutat digitos nihil dicens, & infirmo datur ablutio. Deinde dicat: V. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

O R E M V S.

Domine sancte, Pater omnipotens, aeternae Deus, te fideliter deprecamur, vt accipienti fratri nostro (vel sorori nostrae) sacrosanctum Corpus Domini nostri Iesu Christi Filii tui, tam corpori, quam animae prosit ad remedium sempiternum. Qui tecum viuuit, & regnat in vnitae Spiritus sancti Deus, per omnia saecula saeculorum. R. Amen.

Hic expletis, si alter a particula Sacramenti superfuert (superesse autem semper debet prae terquam in casu iam dicto) genuflectis, surgis, & accipiens vas cum Sacramento, facit cum eo signum Crucis super infirmum nihil dicens, & reuerenter illud deserventi ordine qui venerat, reuertitur ad Ecclesiam dicendo Psalmum: Laudate Dominum de caelis. Et alios Psalmos & Hymnos, prout temporasset. Cum peruenierit ad Ecclesiam, ponit Sacramentum super Altare; adorat, deinde dicit: V. Panem de caelo praestitisti eis. R. Omnia delectamentum in se habentem. V. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

O R E M V S.

Deus, qui nobis sub Sacramento mirabili Passionis tuae memoriam reliquisti, tribue, quae sumus, ita nos Corporis, & Sanguinis tui sacra mysteria venerari, vt redemptionis tuae fructum in nobis iugiter sentiamus. Qui viuisti, & regnas, &c. Amen.

PRO SACRAMENTO EXTREMAE V N C T I O N I S.

Ritus, seu Ordo ministrandi Sacramentum Extremae Vnctionis.

Sacerdos intrans cubiculum dicit: Pax huic domui. R. Et omnibus habitantibus in ea. Deinde deposito Oleo super mensam, superpelliceo, stolaeque violatae indutus, agrorum Crucem pie desolendam porrigit: max in modum Crucis enim aqua benedicta, & cubiculum, & circumstantes aspergit, dicens Antiphonam: Asperges, &c. R. P. ArjdoK. Tom. III.

Quod si agrorum valuerit confiteri, audiat illum, & absoluat. Deinde prius verbis illum consoletur, & de eius Sacramenti vi, atque efficacia, si tempus seras, breuiter admoenet, & quantum opus sit, eius animum confirmet, et in spem erigat vita aeterna.

Postea dicat versiculum: Adiutorium nostrum in nomine Domini. R. Qui fecit caelum & terram. V. Dominus vobiscum: R. Et cum spiritu tuo.

O R E M V S.

Introeat, Domine Iesu Christe, domum. hanc sub nostrae humilitatis ingressu, aeterna felicitas, diuina prosperitas, serena laetitia, charitas fructuosa, sanitas sempiterna: effugiat ex hoc loco accessus daemonum, adsint Angeli pacis, domumque hanc deserat omnis maligna discordia. Magnifica, Domine, super nos nomen sanctum tuum: & benedic tui nostrae conuersationis, sanctifica nostrae humilitatis ingressum, qui sanctus, & pius es, & permanes cum Patre, & Spiritu sancto in saecula saeculorum, Amen.

Orcumus, & deprecemur Dominum nostrum Iesum Christum vt benedicendo benedicat hoc tabernaculum, & omnes habitantes in eo, & det eis Angelum bonum custodem, & faciat eos sibi seruire ad considerandum mirabilia de lege sua, auertat ab eis omnes contrarias potestates: eripiat eos ab omni formidine, & ab omni perturbatione, ac sanos in hoc tabernaculo custodire dignetur. Qui cum Patre, & Spiritu sancto viuuit, & regnat Deus in saecula saeculorum, Amen.

O R E M V S.

Exaudi nos Domine sancte, Pater omnipotens, aeternae Deus, & mittere digneris sanctum Angelum tuum de caelis, qui custodiat, foueat, protegat, visitet atque defendat omnes habitantes in hoc habitaculo. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Qua oratione, si tempus non patiarur ex parte, vel in totum potenter omittit. Tum de more facta Confessione generali, Latine, vel vulgari sermone Sacerdos dicat: Misereatur tui, &c. Indulgentiam absolutionem, &c.

Antequam incipiat unguere infirmum, inducat adstantes, vt pro illo orent, et vbi commodum fuerit: pro loco tempore, et adstantium numero, vel qualitate, recitent septem Psalmos Penitentiales, cum Litanijs, vel alijs precibus, dum ipse Vnctionis Sacramentum ministrat, max dicat:

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, extinguetur in te omnis virtus

O dia

diaboli per impositionem manuum nostrarum, & perinuocationem omnium Sanctorum, Angelorum, Archangelorum, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum Confessorum, Virginum, atque omnium simul Sanctorum, Amen.

Deinde in Epipolice in Oleo sancto in modum Crucis vagatur infirmum in partibus hinc subscriptis, aptando proprio loco verbis forma in hunc modum.

Ad collo.

Per istam sanctam Vnctionem, & suam piissimam misericordiam Indulgeat tibi Dominus quicquid per visum deliquisti. Amen.

Mister verbi est in sacris, vel ipsomet Sacerdos post quamlibet vntionem tergat loca in vnta non globulo bambaci, vel vni simili, eaque in vase mundo reponat, & ad Ecclesiam postea deferat, comburat, cineresque proiciat in Sacrarium.

Ad aurei.

Per istam sanctam Vnctionem & suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per auditum deliquisti, Amen.

Ad nates.

Per istam sanctam Vnctionem & suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per odoratum deliquisti, Amen.

Ad os, compressurabilijs.

Per istam sanctam Vnctionem & suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per gustum & locutionem deliquisti, Amen.

Ad manus.

Per istam sanctam Vnctionem & suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per tactum deliquisti, Amen.

Et aduerte, quod Sacerdotibus manus non iunguntur interiori, sed exteriori.

Ad pedes.

Per istam sanctam Vnctionem & suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per ingressum deliquisti, Amen.

Ad lumbos, siue renes.

Per istam sanctam Vnctionem & suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quicquid per lumborum delectationem deliquisti, Amen.

Hec autem vntio ad lumbos omittitur semper in sanis, & etiam in vris, qui ob infirmitatem vix, aut sine periculo moueri non possunt.

Quibus omnibus peractis, Sacerdos dicit: Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Paternoster noster, &c. Et ne nos inducas in tentatio-

nem. & Sed libera nos à malo. & S. Iuum fac seruum tuum &. Deus meus sperantem in te. &. Mitte ei Domine auxilium de sancto. &. Et de Sion tueri eum. &. Esto ei Domine turris fortitudinis. &. A facie inimici. &. Nil proficiat inimicus in eo. &. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei. &. Domine exaudi orationem meam. &. & clamor meus ad te veniat. &. Dominus vobiscum. &. Et cum spiritu tuo.

O R E M V S.

Domine Deus, qui per Apostolum tuum Iacobum locutus es: Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiae, & orat super eum, ungentes eum Oleo in nomine Domini, & oratio Fidei saluabit infirmum, & aleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei: cura quæsumus, Redemptor noster, gratia sancti Spiritus languores istius infirmi, eiusque sana vulnera, & dimitte peccata, atque dolores cunctos mentis, & corporis ab eo expelle, plenamque interiùs, & exteriùs sanitatem misericorditer redde, vt ope misericordiae tuae restitutus ad pristina reparetur officia. Qui cum Patre & Spiritu sancto viuas, & regnas Deus in sæcula sæculorum, Amen.

O R E M V S.

Respice, quæsumus, Domine, famulum tuum N. Infirmis sui corporis fatiscentem, & animam refove, quam creasti; vt castigationibus emendatus, se tua sentiat medicina saluatam. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

O R E M V S.

Domine sancte, Pater omnipotens; ætere Deus, qui benedictionis tuae gratiam ægris intundendo corporibus, facta à tuum multiplici pietate cultodis, ad inuocationem tui nominis benignus assiste vt famulum tuum hac ægritudine liberatum, & sanitate donatum, dextra tua erigas, virtute confirmes, potestate tuearis, atque Ecclesiae tuae sanctæ, cum omni desiderata prosperitate restituas. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

PRO EXEQVIIS

O R E M V S.

§. I.

Ritus, seu Ordo Exequiarum.

Sacerdos antequam eademer offeratur, illud aspergit aqua benedicta, mox dicit Anripb. Si iniquitates obseruaueris. Et Psalm. De profundis clamaui, &c. in fine: Requiem æternam dona ei Domine, & lux perpetua luceat ei: repetit Antiphonam totam. Si iniquitates, &c. Deinde eademer offertur, Sacerdosque de domo procedens, suamgram voce intonat Antiphonam: Exultabunt Domino, & Cantores incipient Psalmum. Miserere mei Deus secundum magnam, &c. Clero alternatim sequente; ac si longitudo ritus postulauerit, dicuntur Psalmi gradualis: Ad Dominum cum tribularer, clamaui, vel alij Psalmi ex Officio mortuorum, & in fine cuiusque Psalmi dicitur: Requiem æternam dona eis Domine, qui Psalmi deuote, distincte, grauique voce recitari debent usque ad Ecclesiam.

Ad ingressum Ecclesie reperitur Antipb. Exultabunt Domino ossa humiliata. Deinde Ecclesiam ingressi cantant de Cantore incipiente, & Clero alternatim respondente, videlicet:

Subuenire Sancti Dei, occurrere Angeli Domini, suscipientes animam eius. Offerentes eam in conspectu Altissimi. Suscipiat te Christus, qui vocauit te, & in sinum Abrahamæ Angeli deducant te. Suscipientes. Requiem æternam dona ei Domine. Et lux perpetua luceat ei. Offerentes.

Deposito seretro in medio Ecclesie, ira ut defuncti pedet, si faciat laicus, sint versus altare manus, si uero fuerit Sacerdos, caput sit versus ipsum altare: & cerei accensis circa corpus, statim nisi quid impedit, dicitur Officium mortuorum, cum tribus uultibus, & Laudibus, & duo ex Clero incipiunt absolute Inuitatorium: Regem cui omnia uiuunt adoremus, & ut erit ad Clero: Regem cui omnia, &c. Ps. Venite exultemus, &c. & duplicatur Antiphona.

Ad finem Officij post Antiphonam Cantoris, Benedictus, &c. Ego iam resurrectio, dicitur Pater seretro. Et ne nos inducas in tentationem: Sed libera nos a malo. A porta inferi. Erue Domine animam meam. Requiescat in pace. Amen. Domine exaudi orationem. Et clamor meus ad te veniat. Dominus uobiscum. Et eum spiritu tuo.

Absolue, quæsumus, Domine, animam famuli tui ab omni vinculo delictorum, ut in resurrectionem gloriæ inter Sanctos & electos tuos resuscitatus respiciat. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Dum in officio dicuntur Laudet, Sacerdos eum ministris paratur ad celebrandam Missam solemnem pro defuncto, si tempus congruens fuerit, ut in die depositionis in Missali Romano.

Finis Missæ, Sacerdos deposita casula, seu planeta, & manipulo, accipit pluuiale nigri coloris, et Sublucium atque Crucem, & accelat ad feretrum, et se sedit ad caput defuncti cum Cruce, medius inter duos Acolythos, seu ceteros uisus cum candelabris, et candelis accensis: et omnes alij de Clero ueniunt ordinati in gradu suo cum candelis accensis, et stant in circuitu feretri. Tum sequitur Sacerdos cum Diacono, et assistente abique ministris, et facta reuerentia altari, sedit se contra Crucem ad pedes defuncti, uero assistens et a sinistris duobus Acolytho, uno cum thuribulo, et nauicula incensi, altero cum vase aquæ benedictæ, et aspersorio, et Acolytho, seu Clerico tenente librum, absolute dicit sequentem orationem.

Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine, quia nullus apud te iustificabitur homo, nisi per te: omnium peccatorum ei tribuatur remissio Non ergo eum, quæsumus, tua iudiciali sententia premat, quem tibi uera supplicatio Fidei Christianæ commendat: sed gratia tua illi succurrente, mereatur euadere iudicium ultionis, qui dum uiueret, insignitus est signaculo sanctæ Trinitatis, qui uiuit & regnat in secula seculorum. Amen.

Deinde Cantore incipiente, Clerus circumstant, cantat sequens Responsorium:

Libera me Domine, de morte æterna in die illa tremenda. Quando cœli mouendi sunt & terra. Dum ueneris iudicare sæculum per ignem. Tremens factus sum ego, & timo, dum discussio uenerit, atque uentura ira. Quando cœli mouendi sunt, & terra. Dies illa, dies ira, calamitatis, & miseris, dies magna, & amara ualde. Dum ueneris. Requiem æternam dona ei Domine, & lux perpetua luceat ei. Libera me.

Dum cantatur prædictum Responsorium, Sacerdos Acolytho seu Diacono ministrante, accipit incensum de nauicula, et ponit in thuribulum, et finito responsorio, Cantor cum primò choro dicit.

Kyrie eleison. et secundus Chorus respondet: Kyrie eleison. Deinde omnes simul dicunt. Kyrie eleison.

Mox Sacerdos dicit alta voce, Pater noster, &c. Et secreto dicitur ab omnibus; Et ipse interior accipit à Diacono, vel Acolyto asperferium aqua benedicta, et facta profunda inclinatione Crucis, quod est ex aduerso, Diacono seu Ministra genuflectente, et fimbrias plumalis subleuante, circumiens feretrum (si transit ante Sacramentum, genuflectit) aspergit corpus defuncti, ter aspergens latus dexterum feretri, et ter sinistram: deinde reuersus ad locum suum, Diacono ministrante, accipit thuribulum, et eodem modo circum feretrum, et corpus incensat, ut asperferat: postea reddito thuribulo ei, à quo accepit, stans in loco suo, Acolyto seu alio Ministra tenente librum apertum ante se, dicit. V. Et ne nos inducas. R. Sed libera. V. A porta inferi. R. Erue Domine animam eius. V. Requiescat in pace. R. Amen.

- V. Domine exaudi.
- R. Et clamor.
- V. Dominus vobiscum:
- R. Et cum spiritu tuo.

O R E M V S.

DEUS, cui proprium est misereri semper, & parcere, te supplices exoramus pro anima famuli tui N. quam de hoc seculo migrare iussisti, vt non tradas eam in manus inimici, neque obliuiscaris in finem, sed iubeas eam à sanctis Angelis suscipi, & ad Patriam Paradisi perducere: vt quia in te sperauit, & credidit, non pœnas inferni sustineat, sed gaudia sempiterna possideat. Per Christum Dominum nostrum R. Amen.

Si defunctus fuerit Sacerdos, in Oratioe dicatur: pro anima famuli tui Sacerdotis, quam hodie &c.

Finita Oratioe, corpus defertur ad sepulchrum, si tunc deferendum sit, et dum portatur, Clerici cantant Antiphonam.

IN Paradisum deducant te Angeli, in tuo aduentu suscipiant te Martyres, & perducant te in ciuitatem sanctam Ierusalem. Chorus Angelorum te suscipiat, & cum Lazaro quondam paupere æternam habes requiem.

Cum autem peruenierit ad sepulchrum, si non est benedictum, Sacerdos illud benedicit, dicens hanc orationem.

O R E M V S.

DEUS, cuius miseratione animæ fidelium requiescunt, hunc tumulum benedicere dignare, eique Angelum tuum sanctum deputa custodem, & quorum, quarumque corpora hic sepeliuntur, animas eorum ab omnibus

absolue vinculis delictorum, vt in te semper cum Sanctis tuis sine fine lætentur. Per Christum Dominum nostrum. R. Amen.

Dicit oratione, Sacerdos aqua benedicta aspergat, deinde incenset corpus defuncti, Et tunc incensat.

Quod si corpus tunc ad sepulchrum non deferatur, omisso responfio: In Paradisum, &c. Et benedictione sepulchri, si iam est benedictum; prosequatur Officium; quod nunquam omittitur, Et incensat Antiph.

Ego sum resurrectio: & dicitur Canticum Benedictus EVOE. Et repetitur Antiph. Ego sum resurrectio & vita, qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, viuet, & omnis, qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum.

Postea Sacerdos dicit: Kyrie eleison. Christe eleison. Pater noster. Interim corpus aspergit. V. Et ne nos inducas in tentationem. R. Sed libera nos à malo. V. A porta inferi. R. Erue Domine animam eius. V. Requiescat in pace. R. Amen. V. Domine exaudi orationem meam. R. Et clamor meus ad te veniat. V. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

O R E M V S.

FAC, quæsumus, Domine, hanc cum seruo tuo defuncto (vel famula tua defuncta) misericordiam, vt factorum suorum in pœnis non recipiat vicem, qui (vel quæ) tuam in votis tenuit voluntarem, vt sicut eam (vel eam) vera fides iunxit fidelium turmis, ita illic eum (vel eam) tua miseratione societ Angelicis choris. Per Christum Dominum nostrum.

R. Amen. V. Requiem æternam dona ei Domine. R. Et lux perpetua luceat ei. V. Requiescat in pace. R. Amen. V. Anima eius, & animæ omnium fidelium defunctorum per misericordiam Dei requiescat in pace. R. Amen.

Deinde à sepultura in Ecclesiam, vel in Iacrisiam reuertentes, dicant sine cantu Antiph. Si iniquitates, enim Psalmo: De Profundis, &c. Requiem æternam dona eis Domine, & lux perpetua luceat eis, &c.

S. I.

Ritus, seu Ordo sepeliendi Paruos.

CVM igitur infans, vel puer baptizatus de sanctis fuerit ante usum rationis, vedatur iuxta aetate, et imponitur ei corona de floribus, seu de herbis aromaticis, et odoriferis in signum

integritatis carnis & Virginitatis, et Parochus superpelliceo, et stola alba indutus, et alij de Clero, si adfuit, procedentes Cruce, qua sine hasta defertur, accedunt ad altarium defuncti cum clericis aspersorium deferente: Sacerdos aspergit corpus, deinde dicit.
Antiph. Sit nomen Domini. EVOE AE:

Psalm. 112.

Laudate pueri Dominum: laudate nomen Domini. Sit nomen Domini benedictum ex hoc nunc & vsque in sæculum. A solis ortu vsque ad occasum: laudabile nomen Domini. Excelsus super omnes gentes Dominus: & super cœlos gloria eius. Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat: & humilia respicit in cœlo, & in terra? Suscitans à terra inopem: & de stercore erigens pauperem. Ut collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui. Qui habitare facit sterilem in domo: matrem filiorum lætantem. Gloria Patri, & Filio, etc.

Antiph. Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc, & vsque in sæculum.

Dum portatur ad Ecclesiam, dicatur.

Psalm. 118.

Beatissimi in via: qui ambulat in lege Domini. Beati qui scrutantur testimonia eius: in toto corde exquirunt eum. Non enim qui operantur iniquitatem, in vijs eius ambulauerunt. Tu mandasti: mandata tua custodiri nimis. Ut in via dirigantur via meæ: ad custodiendas iustificationes tuas. Tunc non confundar: cum perspexero in omnibus mandatis tuis. Confitebor tibi in directione cordis: in eo, quod didici iudicia iustitiæ tuæ: iustificationes tuas custodiam: non me derelinque vsquequaque. In quo corrigit adolescentior viam suam: in custodiendo sermones tuos. In toto corde meo exquisivi te: ne repellas me à mandatis tuis. In corde meo benedixi eloquia tua: ut non peccem tibi. Benedictus es Domine: doce me iustificationes tuas. In labijs meis pronunciaui omnia iudicia oris tui. In via testimoniorum tuorum delectatus sum: sicut in omnibus diuitijs. In mandatis tuis exercebor: & considerabo vias tuas. In iustificationibus tuis meditabor: non obliuiscar sermones tuos. Gloria Patri &c.

Et si tempus superest, dicitur post Psalmum: Laudate Dominum de cœlis: vs habetur in Officio ad Laudes: cum alijs duobus sequentibus, & in fine: Gloria Patri, &c.

Cum autem peruenire ad Ecclesiam, dicatur.

Antiph. Hic accipiet EVOE AE.

Psalmus 23.

Domini est terra, & plenitudo eius: orbis terrarum, & vniuersi, qui habitant in eo. Quia ipse super maria fundauit eum, & super flumina præparauit eum. Quis ascendens in montem Domini: aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus, & mundo corde: qui non accepit in vano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo. Hic accipiet benedictionem à Domino: & misericordiam à Deo salutaris suo. Hæc est generatio querentium eum: querentium faciem Dei Iacob. Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales: & introibit Rex gloriæ: Quis est iste Rex gloriæ? Dominus fortis & potens Dominus potens in prælio. Attollite portas principes vestras, & eleuamini portæ æternales: & introibit Rex gloriæ. Quis est iste Rex gloriæ? Dominus virtutum ipse est Rex gloriæ. Gloria Patri, & Filio, &c.

Antiph. Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutaris suo, qui hæc est generatio querentium Dominum.

Postea dicitur: Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster, secreto, interius corpus aspergit. V. Et ne nos inducas in tentationem, R. Sed libera nos à malo. V. Me autem propter innocentiam suscepisti, R. Et confirmasti me in conspectu tuo in æternum. V. Dominus vobiscum, R. Et cum spiritu tuo.

O R E M V S.

Omnipotens, & mitissime Deus, qui omnibus paruulis renatis fonte Baptismatis, dum migrant à sæculo, sine vllis eorum meritis, vitam illic largiris æternam, sicut animæ huius paruuli hodie credimus te scisse: fac nos quesumus Domine, per intercessionem Beatæ semper Virginis, & omnium Sanctorum tuorum hic purificatis tibi mentibus famulari. Et in Paradiso cum beatis paruulis perenniter sociari. Per Christum Dominum nostrum. R. Amen.

Dum portatur ad tumulum; & etiam tunc non portatur dicitur.

Antiph. Iuvenes & Virgines: EVOE AE. Ps. Laudate Dominum de cœlis, &c. vs habetur in Officio ad Laudes: & in fine: Gloria Patri, &c. et recipitur. Antiph. Iuvenes, & Virgines, senes cum iunioribus laudent nomen Domini.

Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster, &c. V. Et ne nos inducas in tentationem, R. Sed libera nos à malo. V. Sinite paruulos venire ad me. R. Talium est enim re-

gnum cœlorum . *Ps.* Dominus vobiscum .
R. Et cum spiritu tuo .

O R E M V S .

Omnipotens sempiterne Deus, sanctæ puritatis amator, qui animam huius parvuli ad cœlorum regnum hodie misericorditer vocare dignatus es: digneris etiam Domine ita nobiscum misericorditer agere, vt meritis tuæ sanctissimæ Passionis, & intercessione Beatæ Mariæ semper Virginis, & omnium Sanctorum tuorum, in eodem regno nos cum omnibus Sanctis, & electis tuis semper facias congaudere . Qui vivis, & regnas cum Deo Patre in vnitate Spiritus &c.

Deinde Sacerdos corpus asperget aqua benedicta, & thurificet; similiter & rumulum; postea sepelitur; Cum autem à sepulchro reuertuntur in Ecclesiam, dicatur:

Antiph. Benedicite. *EVONAE.*

Canticum trium Pueroꝝum Damel. 3. Benedicite omnia opera Domini Domino, &c. Gloria.

Antiph. Benedicite Dominum omnes electi eius, agite dies lætitiæ, & confitemini illi.

Deinde ante altare dicit Sacerdos: Dominus vobiscum . *R.* Et cum spiritu tuo .

O R E M V S .

Deus qui miro ordine Angelorum ministeria, hominumque dispensas, concede propitius, vt à quibus tibi ministrantibus in cœlo semper assistitur, ab his in terra vita nostra munijatur . Per Christum Dominum nostrum, &c.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

§. I.

Ritus celebrandi Matrimonij Sacramentum.

Sacerdos Matrimonium celebraturus, Publicationibus factis tribus diebus festis, simulatum obset legitimum impedimentum in Ecclesia, super: elliceo, & alba stola indutus, adhibito vno saltem Clerico superpelliceo pariter induto, qui librum, & vas aqua benedicta cum aspersorio deferat coram tribus, aut duobus testibus, viris & mulierum, quos parentum, vel propinquorum suorum presentia cohonestari dect, de consensu in matrimonium interroget verum: que spiliatim in hunc modum vulgari sermone:

N. Vis accipere N. presentem in tuam legi-

timam vxorem iuxta Ritus Sanctæ Matris Ecclesiæ? *Respondet sponsus:* Volo *Max sacerdos sponsam interrogat:* N. Vis accipere N. hic presentem in tuum legitimum meritum iuxta Ritus sanctæ Matris Ecclesiæ? *Respondet:* Volo. *Nec sufficit consensus vnus; sed debet esse amboꝝum, & expressus aliquo signo sensibili, sine fiat per se, sine per procuratorem. Mutuo igitur contrahentium consensu intollo, Sacerdos iubeat eos iungere iungere dexteras, dicens:* Ego coniungo vos in Matrimonium; In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen. *Vel alij vtatur verbis iuxta receptum vnuscuiusque Provincia Ritus, postea eos aspergat aqua benedicta; max benedicat anulum.*

Benedictio annuli.

Ps. Adiutorium nostrum in nomine Domini. *R.* Qui fecit cœlum & terram. *Ps.* Domine exaudi orationem meam. *R.* Et clamor meus ad te veniat. *Ps.* Dominus vobiscum . *R.* Et cum spiritu tuo .

O R E M V S .

Benedic * Domine, anulum hunc, quem nos in tuo nomine benedicimus *, vt quæ eum gestauerit, fidelitatem integram suo sponso tenens, in pace, & vntate tua permaneat, atque in mutua charitate semper viuat . Per Christum Dominum nostrum. *R.* Amen.

Deinde Sacerdos aspergat anulum aqua benedicta in modum Crucis, & sponsus acceptum anulum de manu Sacerdotis imponit in digito annulari sinistra manus sponsa. Sacerdos dicente: In nomine Patris, * & Filii, * & Spiritus Sancti Amen. *Max iungat . Ps.* Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis, *R.* A templo sancto tuo, quod est in Ierusalem. Kyrie eleison. Kyrie eleison. Kyrie eleison. Pater noster, &c. *Ps.* Et ne nos inducas in tentationem. *R.* Sed libera nos à malo. *Ps.* Saltus fac seruos tuos. *R.* Deus meus sperantes in te. *Ps.* Mitte eis Domine auxilium de sancto. *R.* Et de Sion tuere eos . *Ps.* Esto tu Domine turris fortitudinis. *R.* A facie inimici . *Ps.* Domine exaudi orationem meam. *R.* Et clamor meus ad te veniat . *Ps.* Dominus vobiscum . *R.* Et cum spiritu tuo .

O R E M V S .

Respice quæsumus, Domine, super hos famulos tuos; & institutus tuis quibus propagationem humani generis ordinali, benignas assiste, vt qui Te auctore iunguntur, te auxili-

auxiliante seruentur. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

Hæc expletis, si benedicenda sunt nuptia, Sacerdos Missam pro sponso & sponsa, vt in Missali Romano celebret seruatis omnibus, qua ibi prescribuntur.

Cæterum, si quæ Prouincia alijs, vltra prædictas, laudabilibus consuetudinibus, & ceremonijs in celebrando Matrimonij Sacramento vtiuntur, eas sancta Tridencina Synodus optat retineri.

§. II.

Benedictio mulieris post partum.

SI qua puerpera post partum iuxta piam, ac laudabilem consuetudinem ad Ecclesiam veniit voluerit pro incolumitate sua Deo gratias agere, petitorique se a sacerdote benedicti nem, ipse superpellico, & stola alba indutus, cum ministro aspersum deferente ad fores Ecclesie accedat, vbi illam foris ad limina genuflectentem, & candelam accensam in manu tenentem, aqua benedicta aspergat; deinde dicat: *¶* Adiutorium nostrum in nomine Domini. *¶* Qui fecit cælum & terram. *Antiphona:* Hæc accipiet benedicti onem à Domino. *Psal.* Domini est terra, &c. *totum vs supra pag. 480.* Gloria Patri, &c. Hæc accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo: quia hæc est generatio querentium Dominum.

Deinde porrigens ad manum mulieris extremam partem stola, eam intraducit in Ecclesiam, dicens: Ingredere in templum Dei, adora filium Beate Mariæ Virginis, qui tibi fecunditatem tribuit prolis.

Et ipsa ingressa genuflectit coram Altari, & orat gratias agens Deo de beneficijs suis collatis, & Sacerdos dicit: Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster. secretò. ¶ Et ne nos inducas in tentationem. *¶* Sed libera nos à malo. *¶* Saluam fac ancillam tuam Domine. *¶* Deus meus sperantem in te. *¶* Mitte ei Domine auxilium de sancto. *¶* Et de Sion tuere eam. *¶* Nihil proficiat inimicus in ea. *¶* Et filius iniquitatis non apponat nocere ei. *¶* Domine exaudi orationem meam. *¶* Et clamor &c. *¶* Dominus vobiscum. *¶* Et cum spiritu tuo.

O R E M V S.

Omnipotens sempiternæ Deus, qui per Beate Mariæ Virginis partum fidelium patientium dolores in gaudium vertisti: respice propitijs super hæc famulam tuam, ad tem-

plum sanctum tuum pro gratiarum actione letam accedentem. & præsta, vt post hæc, eiusdem Beate Mariæ meritis, & intercessione, ad æternæ beatitudinis gaudia cum prole sua peruenire mereatur. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Deinde illam aspergit iterum aqua benedicta in modum crucis, dicens: Pax & benedictio Dei omnipotentis Patris, & Filij, & Spiritus sancti descendat super te, & maneat semper, Amen.

RITVS SIVE ORDO

Conficiendi Aquam benedictam.

Ex Rituali Romano.

Dilebus Dominicis, & quandocumque opus fuerit præparato sale, & aqua munda benedicta in Ecclesia, vel in Sacristia. Sacerdos eum superpellico, & stola volucea indutus, prout dicit.

¶ Adiutorium nostrum in nomine Domini. *¶* Qui fecit cælum & terram.

Deinde absolute incipit exorcismum salis.

Exorcizo te creatura salis per Deum & viuum, per Deum & verum, per Deum & sanctum, per Deum, qui te per Eliseum Prophetam in aquam mitti iussit, vt sanatur sterilitas aquæ: vt efficiaris sal exorcizatum in salutem credentium: & sis omnibus sumentibus te sanitas animæ & corporis: & effugiat atque discedat à loco, in quo aspersum fueris, omnis phantasia, & nequitia, vel versutia diabolice fraudis, omnique spiritus immundus adiuratus per eum, qui venturus est iudicare viuos & mortuos, & sæculum per ignem. *¶* Amen.

O R E M V S.¶

Immensam clementiam tuam, omnipotens æterne Deus, humiliter imploramus, vt hanc creaturam salis, quam in vsum generis humani tribuisti, benedicere, & sanctificare tua pietate digneris, vt ut omnibus sumentibus salus mentis & corporis: & quicquid ex eo tactum, vel respersum fuerit, careat omni immunditia, omnique impugnatione spirituum nequitiæ. Per Christum Dominum nostrum. *¶* Amen.

Exorcismus aquæ; & dicitur sine OREMVS.

Exorcizo te creatura aquæ, in nomine Dei & Patris omnipotentis, & in nomine Iesu & Christi Filij eius Domini nostri, & in virtute Spiritus sancti: vt hæc aqua exorcizata ad

effugandam omnem potestatem inimici ; & ipsum inimicum eradicare , & explantare vales cum Angelis suis apostolicis : per virtutem eiusdem Domini nostri Iesu Christi, qui venturus est iudicare viuos, & mortuos, & iudicium per ignem . *℞. Amen.*

O R E M V S.

DEUS, qui ad salutem humani generis maxima quæque Sacramenta in aquarum substantia condidisti : adesto propitius inuocationibus nostris, & elemento huic multimodis purificationibus præparato, virtutem tuæ benedictionis ✠ infunde, vt creatura tua mysterijs tuis seruiens ad abigendos demones, morbosque pellendos diuinæ gratiæ sumat effectum; vt quicquid in domibus, vel in locis fidelium hæc vnda resperferit, careat omni immunditia, liberetur a noxa : non illuc resideat spiritus pestilens, non aura corruptens : discedant omnes insidiæ latentis inimici : & si quid est, quod aut incolumitati habitantium inuidet, aut quieti, a perſione huius aque effugiat, vt salubritas per inuocationem sancti tui nominis expetita, ab omnibus sit impugnationibus defensa. Per Dominum, &c. *Hic incipit: sal in aquam in modum crucis, dicendo semel.* Commixtio salis, & aquæ pariter fiat : Iu nomine Patris, ✠ & Filij, ✠ & Spiritus ✠ sancti. *℞. Amen.*

℥. Dominus vobiscum.

℞. Et cum spiritu tuo.

O R E M V S.

DEUS inuictæ virtutis auctor, & insuperabilis imperij Rex, ac semper magnificus triumphator : qui aduersæ dominationis vires reprimis : qui inimici rugientis scruitiam superas : qui hostiles nequitiæ potenter expungas, te Domine trementes, & supplices deprecamur, ac petimus, vt hanc creaturam salis, & aquæ dignanter aspicias, benignus illustres, pietatis tuæ rore sanctifices: vt vbi cum que fuerit aspersa, per inuocationem sancti tui nominis, omnis infestatio immundi spiritus abigatur, terraque venenosi serpentis procul pellatur : & præsentia sancti Spiritus nobis misericordiam tuam poscentibus vbique adesse dignetur. Per Dominum nostrum, &c. in vnitatem eiusdem Spiritus sancti, &c.

Post benedictionem aqua Sacerdos Dominici diebus, antequam incipiat Missam, aspergit Altare, deinde se, Ministros, ac populum, prout in Missali præscribitur :

Benedictio Domus cum asperſione Aquæ Benedictæ .

PROCHUS vel alius Sacerdos volens aliquam particularem domum, vel generaliter domos fidelium alio tempore infra annum aspergere aqua benedicta, ingredientiens domum dicant : Pax huic domui, & omnibus habitantibus in ea . Deinde locus aspergendo dicat : *Antiph.* Asperges me Domine hyssopo, & mundabor, lauabis me, & super niuem dealbabor. *Psal.* Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam, &c. Gloria Patri, &c. *Et reperitur Antiph.* Asperges me Domine, &c. *℥. Domine exaudi orationem meam . ℞. Et clamor meus ad te veniat . ℥. Dominus vobiscum . ℞. Et cum spiritu tuo.*

O R E M V S.

EXAUDI nos, Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, & mittere digneris sanctum Angelum tuum de cœlis, qui custodiat, foueat, protegat, visitet, atque defendat omnes habitantes in hoc habitaculo. Per Christum Dominum nostrum. *℞. Amen.*

Deinde aspergat aqua benedicta .

Benedictio ordinaria Loci cuiuslibet.

VERſ. Adiuutorium nostrum in nomine Domini. *℞. Qui fecit cœlum, & terram.*
℥. Domine exaudi orationem meam . ℞. Et clamor meus ad te veniat . ℥. Dominus vobiscum . ℞. Et cum spiritu tuo.

O R E M V S.

BENEDIC ✠ Domine Deus omnipotens Locum istum (vel domum illam) vt sit in eo (vel in ea) sanitas, castitas, victoria, virtus, humilitas, bonitas, mansuetudo, plenitudo legis, & gratiarum actio Deo Patri, & Filio, & Spiritui sancto; & hæc benedictio maneat super hunc Locum, & super habitantes in eo, nunc & semper. *℞. Amen.*

Et aspergat aqua benedicta .

Benedictio Domus nouæ.

VERſ. Adiuutorium nostrum in nomine Domini. *℞. Qui fecit cœlum & terram :*
℥. Dominus vobiscum .
℞. Et cum spiritu tuo .

ORE.

O R E M V S.

TE Deum Patrem omnipotentem suppliciter exoramus pro hac domo, & habitatoribus eius, ac rebus: vt eam benedicere, & sanctificare, ac ab bonis omnibus ampliare digneris: tribue eis Domine, de rore cœli abundantiam, & de pinguedine terrę vitę substantiam, vt desideria voti eorum ad effectum tuę miserationis perducas. Ad introitum ergo nostrum benedicere & sanctificare digneris hanc domum, sicut benedicere dignatus es domum Abraham, Isaac, & Iacob; & intra parietes domus istius Angeli tuę lucis inhabitent, eamq; & eius habitatores custodiant. Per Christum Dominum. *Re. Amen.*

Deinde aspergat aqua benedicta.

Benedictio communis super fruges, & vineas.

Verf. Adiutorium nostrum in nomine Domini. *Re. Qui fecit cœlum & terram.*
Ps. Domine exaudi orationem meam. Re. Et clamor meus ad te veniat. Ps. Dominus vobiscum. Re. Et cum spiritu tuo.

O R E M V S.

ORamus pietatem tuam omnipotens Deus, vt has primitias creaturę tuę, quas aeris & pluuię temperamento nutrire dignatus es, benedictionis tuę imbri perfundas: & fructus terrę tuę vsque ad maturitatem perducas. Tribus quoque populo tuo de tuis muneribus tibi semper gratias agere, vt à fertilitate terrę esurientium animas bonis affluentibus repleas, & egenus & pauper laudent nomen glorię tuę. Per Christum Dominum nostrum. *Re. Amen.*

Aspergat illas aqua benedicta.

Benedictio novorum fructuum.

Verf. Adiutorium nostrum in nomine Domini. *Re. Qui fecit cœlum & terram.*
Ps. Dominus vobiscum. Re. Et cum spiritu tuo.

O R E M V S.

Benedic Domine hos novos fructus N. & præsta, vt qui ex eis in tuo sancto nomine vescuntur, corporis & animę salute potiantur. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Et aspergat aqua benedicta.

Benedictio seminum ac segetum, in festo Natiuitatis B. V. Mariae.

Verf. Adiutorium nostrum in nomine Domini. *Re. Qui fecit cœlum & terram.*
Ps. Domine exaudi orationem meam. Re. Et clamor meus ad te veniat. Ps. Dominus vobiscum. Re. Et cum spiritu tuo.

O R E M V S.

TE Domine sancte Pater, omnipotens sempiternus Deus petimus ac rogamus: vt hos fructus segetum tuis serenis oculis, hilarique vultu aspiciere digneris. Et sicut testatus es Moysi famulo tuo in terra Aegypti, dicens: Dic filiis Israel, cum ingressi fuerint terram promissionis, quam eis dabo: vt primitias fructuum suorum offerant Sacerdotibus; & erunt benedicti. Sic & nos rogamus te Domine: vt per auxilium misericordię tuę, emittas super hunc fructum segetum dexterę tuę benedictionem, quas ad exhibendum proferre disneris: vt non subruat grando, nec turbo subuertat, nec vis tempestatis detruat, nec aeris inundatio exterminet: sed semper incolumis permaneat, propter vsum animarum & corporum, & ad bene abundantem, & plenissimam maturitatem perducere digneris. Qui in Trinitate perfecta visis & regnas Deus, per omnia sæcula sæculorum. *Re. Amen.*

O R E M V S.

Omnipotens sempiternus Deus, cœlestis verbi seminator & cultor, qui nostri cordis aream spiritualibus raris exerceas: ad solo propitius precibus nostris, & super agros, quibus hæc semina fuerint insita, tuam largam benedictionem infunde, ac ab eis omnem vim procellarum gratię tuę defensionis auerte: vt omnis hic fructus, & tua benedictione repleatur, & ad horrea sine impedimento perueniat. Per Dominum nostrum Iesum Christum.

Tunc ibi rursus semina, & aspergantur aqua benedicta.

Forma brevis Exorcismi aduersus demonem in aliquo homine obsessionem, aut maleficia.

Sacerdos induens superpellicem & stola, etiam afflicti collum altera stola obvoluit, per

quam quasi in tutam cum assumat, & sibi unget, vel in maiorem fiduciam erigatur. Deinde post humilem invocationem S. Spiritus, & adstantium monitionem, ut suas preces cum Sacerdotis actione coniungat.

Et munici scipsum signo Crucis, dicat clara voce:

In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen.

☩. Domine exaudi orationem meam.

☩. Et clamor meus ad te veniat.

☩. Dominus vobiscum.

☩. Et cum Spiritu tuo.

O R E M V S.

OMnipotens Domine, Verbum DEI Patris, Christe Iesu, qui sanctis Apostolis tuis dedisti potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici; & cuius virtute victus, tanquam fulgur de cœlo, Satanas cecidit: tuum nomen tremens supplexque deprecor, ut mihi indigmissimo seruo tuo data venia peccatorum, confidentiam & virtutem donare digneris, ut hunc crudelem draconem brachij tui potentia securus aggrediar. Qui vivis & regnas cum Deo Patre, &c. ☩. Amen.

O R E M V S.

OMnipotens sempiternus Deus, à cuius faucibus cœli distillant, montes sicut cera liquefunt, terra tremat; cui patent abyssi, quem infernus pauescit; Te supplex deprecor, ut invocatione tui nominis huius famuli tui (vel famulæ tuæ) N. anima à vexatione liberata, ad auctorem suæ salutis recurrat, liberatoremque suum, diabolico depulso fœtore, & odore suavissimo Spiritus sancti percepto, sequatur Dominum nostrum IESVM Christum Filium tuum. Qui tecum vivit & regnat, &c. ☩. Amen.

Tunc eurythmus, si possit, clara voce dicat Symbolum Apostolorum, præsentem Sacerdote, qui statim dicat.

☩. Benedicamus Patrem & Filium, cum sancto Spiritu.

☩. Laudemus & superexaltemus eum in secula.

☩. Dominus vobiscum.

☩. Et cum Spiritu tuo.

O R E M V S.

OMnipotens sempiternus DEVS, qui dedisti famulistuis in confessione veræ fidei æternæ Trinitatis gloriam agnoscere, & in potentia Maiestatis adorare unitatem; quæsumus ut eiusdem fidei firmitate, ab omnibus semper muniamur aduersis. Per Christum Dominum nostrum. ☩. Amen.

Exorcismus hic brevis subinde reperiri possit, cum recitatione Evangelij. In principio, &c. Longior eius profectio, & dispositio in Rituali, aut Pastorali continetur.

Exorcismus domus à malis spiritibus vexata.

SAcerdos inductus superpellico & stola, dicit: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen. Deinde flexis genibus humiliter. Veni Creator Spiritus, &c.

☩. Exurge Christe, adiuua nos.

☩. Et libera nos propter nomen tuum.

☩. Adiutorium nostrum in nomine Domini.

☩. Qui fecit cœlum & terram.

☩. Domine exaudi orationem meam.

☩. Et clamor meus ad te veniat.

☩. Dominus vobiscum.

☩. Et cum Spiritu tuo.

O R E M V S.

DEfende, quæsumus Domine, beata Maria semper Virgine intercedente cum omnibus Sanctis tuis, istam ab omni aduersitate familiam: & toto corde tibi prostratam, ab hostium propitius tuere clementer insidijs. Per Christum Dominum nostrum. ☩. Amen.

O R E M V S.

OMnipotens sempiternus Deus, qui Sacerdotibus tuis tantam gratiam contulisti, ut quidquid in tuo nomine dignè perfecteque ab eis agitur, à te fieri creditur; quæsumus immensam clementiam tuam, ut quo modo visitaturi sumus, visites: & quidquid benedicturi, benedicas; & ad ea quæ acturi sumus, dexteram tuæ potentie extendas: fiatque ad nostræ humilitatis introitum (Sanctorum tuorum meritis,) supra dæmonum, & Angeli pacis ingressus. Per Christum. ☩. Amen.

O R E M V S .

DEVUS Angelorum, Deus Archangelorum, Deus Prophetarum, Deus Apostolorum, Deus Martyrum, Deus Confessorum, Deus Virginum, & omnium bene viventium: Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, te inuoco, & nomen sanctum tuum, ac præclaræ Maiestatis tuæ clementiam supplice deprecor, vt mihi auxilium præstare digneris aduersum nequissimum spiritum; vt vbicumque sit, audito nomine tuo velociter exeat, & recedat. Per Christum Dominum nostrum. & Amen.

Adiuuatio .

A Diuro te serpens antique, per Iudicem viuorum, & mortuorum, per Factorem mundi, qui habet potestatem mittere te in gehennam, vt ab hac Domo festinus discedas: Ipse tibi imperat maledicte Diabole, qui ventis ac mari & tempestatibus imperauit. Ipse tibi imperat, qui te de supernis cœlorum in inferiora terræ demergi præcepit. Ipse tibi imperat, qui te retrosum abire præcepit. Audi ergo Satana, & time, & victus & prostratus recede, adiuuatus in nomine Domini nostri IESU Christi: Qui venturus est iudicare viuos & mortuos, & sæculum per ignem. & Amen.

Deinde Sacerdos incipiet quindecim Psalmos Graduales, qui sunt inter alios Psalmos magis proprij ad hanc materiam; legendoque aspergat aqua benedicta domus loca, illa potissimum vbi sit maior infestatio, ac primum inferiorem partem domus. Immoque assistentes vt preces suas cum ipsis coniungant:

FORMVLAE PASTORALES.

Pro Testimonijs varijs, quæ ab ijs requiruntur, ex *Mannuali Pastorum desumpta.*

FORMVLA scribendi Testimonium pro ijs, qui egent Dispensatione Proclamationum ante nuptias.

FACTA per me infra scriptum Rectorem Parochialis Ecclesiæ loci de... Districtus... Duceffis N. diligenti inquisitione apud Personas fide dignas super libertate NN. & NN. Subditorum prætaxæ Parochialis, cupien-

tiam inter se ritè contrahere Matrimonium, Scio & testificor eos ad id esse liberos, & ab eo non prohiberi per aliquod canonicum impedimentum. Insuper ipsos esse boni nominis & famæ, & in Catholica fide quam profitentur, esse sufficienter instructos, vt per examen deprehendi: Denique eorundem Parentes consentire in prædictum prætentum Matrimonium, prout ex ore eorundem parentum coram didici. Et quia prædicti nupturientes excurrunt, vt gratiam dispensationis proclamationum obtineant, & allegant pro causa quod &c. Fidem facio causam illam reuera subsistere. Datum die... anno...:

Apponensuum Nomen & Signillum. Et ante omnia curando, vt prædicta fuerint, debite examinata & probata.

F O R M V L A .

Testimonij Pastoralis, pro ijs, qui migrant ex vna Prouincia, Ciuitate, Oppido vel Pago, ad aliam Prouinciam, Ciuitatem, Oppidum vel Pagum.

EGO infra scriptus Pastor Ecclesiæ Parochialis N. Ciuitatis N. vel Oppidi N. vel Pagi N. fidem facio NN. & NN. personas in legitimo Matrimonio constitutas, & hinc aliò cum suis prolibus & domesticis demigrantes, Ecclesiam suam Parochialem & Sacramenta diligenter frequentasse, quamdiu apud nos fuerunt, & non fuisse in vilo scandalosus, nec esse notatos vlla infamia; sed è contra istam familiam, & singulares eius personas mihi esse notas, vt probæ vitæ & conuerfationis, & ab honestatæ vitæ ac morum esse commendabiles, vt in qualitate mea supra scripta mihi constat ex speciali eorum notitia & inspectione... vel, ex fide dignorum vicinorum testimonio... vel, tam ex fide dignorum testimonio, quam ex personali notitia... vel quia habitauerunt in vicinia mea per Annos...

Quod si is, qui petit testimonium, est suæ intentionis peregre proficisci, verbi gratia, ad Urbem Romanam, ad Diuam Virginem Laurentianam, Compstellam ad S. Iacobum, vel ad terram Sanctam, Sancta ibidem loca ueneraturus, expetite etiam ea in testimonio specialiter exprimi.

FORMVLA. Approbationis Episcopalis ad Confessiones audiendas exprimitur supra Tom. 2. pag. 149.

FORMVLA. Testamenta ritè conficiendi indicatur supra Tom. 2. rr. 5. pag. 236.

FOR.

FORMULA. Accurata, & varia scribendi Romam pro dispensatione, vel aliqua Facultate, siue in casibus Matrimonialibus, siue in alijs ad Pœnitentiariam Romanam, &c. exprimitur in proprio tenore supra Tom. 2. tr. 4. pag. 206.

Item in casibus pertinentibus ad alia Ecclesiæ Tribunalis pag. 244.

NOTA.

Pro huiusmodi Testimonijs, Litteris, Peticionibus aut commendationibus ad Personas in Dignitate constitutas, per commodum erit Viro Ecclesiastico, alijsque, in promptu habere Titulos, & Inscriptiones communiore, qua personis talibus in particulari attribuuntur, ideoque illa in eius gratiam hic comòr annotare.

Tituli proprii variarum personarum, dignitatum, &c.

Pontifex, Sanctissimus Pater: Imperator, Augustissimus Cæsar.

Cardinalis, Eminentissimus: Archiepiscopus Illustrissimus. Episcopus, Reuerendissimus, nunc additur, Illustrissimus. Abbas, Reuerendus admodum, &c. Pro varia qualitate & Pleraque alia Dignitates inferiores Amplissimi Domini, titulo gaudent, Doctor Theologia dicitur. Eximius Licentiatu Theologia, Eruditissimus. Graduatu inferior, Doctissimus. Doctor Iuris, Clarissimus. Aduocatu, Consultissimus: Doctor Medicina, Expertissimus. Reges Serenissimi, Potentissimi, &c. Rex Hispania, Catholicus. Rex Gallia, Christianissimus. Principes plerique & Archiduces Serenissimi. Comites, Illustrissimi, & Barones, Perillustres. Dynasta aut Toparchæ, Nobilissimi. Consules, Amplissimi. Ex Nobilibus primarij, alijs Nobiles Domini, alijs Prænobiles inscribuntur.

Hi sunt Tituli communiore, quamuis fortè non ubique eiusdem tenoris. Quando in eadem persona concurrunt plures Dignitates, solent earum proprii Tituli in Inscriptione coniungi. Sed in his, caterisque omnibus, viro Ecclesiastico, nobisque, hoc sit primum & vltimum, ut singula referantur.

AD MAIOREM DEI GLORIAM.

E X E M P L A R

Dedicationum priorum, aliarum Editionum huius Operis, Viris Apostolicis
Missionis Belgicæ, Anglicæ, & Hibernicæ.

*Cum Profecutione ELOGII specialis, de gloriosa Morte illorum, qui recentius in
Germania, Anglia, & Hibernia pro Deo & Proximo vitam & sangui-
nem profuderunt, vsu Primas Hiberniæ Archiep. Dublinensis, &c.*

Ipsa frons prima huius Operis non obscure prodit, quos sibi Patronos designet. Vos (Missionarij Apostolici,) vos militantis Ecclesiæ lectissimos Pugiles cum Hero- si, cum Vitijs, cum inimicis Crucis Christi vbique depræliantes, suos sibi Mece- nates ambit, & me tacente deposcit. Si Germaniam qua patet vniuersam, si amplissima Angliæ, & Hiberniæ Regna, si multiplices Belgarum Prouincias latè circumspiciamus, habet sanè ætas nostra ex omnibus Ecclesiæ membris strenuissimos Fidei Defensores, ac veros Machabæos, de quorum laboribus, prælijs ac trophæis meritò sibi possit gratulari. Atque inter hos omnes Operis huius Patronos, Vobis imprimis, Missionis Flandro- belgicæ Socij, illud singulari quodam iure deberi, nemo nisi iniurius inficiabitur. Etenim si quid est in Authore facultatis, si quid scientia, id omne à primis religio- sè vitæ incunabulis Prouincia huius in- stitutionis sanctissimè se acceptum referre nunquam satis testabitur. Accedit eiusdem Prouinciæ in prouehendis vndiq- ue Missionibus Apostolicis ardor perpetuus, labor immensus, industria singu- laris, & nullis limitibus circumscripta. Quæ scilicet vna, præter amplissimas Missiones, Batauicas, Nauales, Castren- ses, & alias quas suo sinu domi comple- ctitur, ad remotissimas etiam Gentes longè, latèq; suos Socios, ac labores extendit.

Atque imprimis, laboris vestri pri- mordiam circumspicienti, occurrit il- le Prouinciarum confederatarum status ab hominum memoria longè deploratis- simus, quando vna cum auita Fide pulsus vndique fidei Præconibus, nihil aliud su- peresse videbatur, quam perpetuum Re-

ligionis Romanæ, ac pristinæ Pietatis exi- lium. Sollicitauit Sociorum animos vici- na illa Patriæ calamitas, ex quibus viri lectissimi, spretis hostium insidijs, vinculis ac carceribus, pro communi salute caput, & vitam vltro offerre non dubita- runt. Duces huic expeditioni sese præ- buerunt Gulielmus Leonius, & Corne- lius Duystius, qui multa clam, multa pa- lam perpeffi, Apostolico ritu Prouincias vndique lustrantes, palabundas Catho- lici nominis reliquias in vnum congre- garunt, in firmos in fide roborarunt, at- que innumeros lapsos ac deuos in viam salutis reuocarunt. Horum inter vnas Batauicas primus ardor, in absentium quoq; Sociorum pectoribus nouas flamas excitauit. Secuti sunt in eandem pa- læstram ex vniuersa Prouincia Athletæ fortissimi, qui rebus Religionis vbique inclinatis Athleticos humeros supposue- runt. Atque inter primos Frisiam ad or- tum occasumque lustrauit, firmavitque Ioannes Bargius: Zelandiæ insulas vnus eo tempore excolauit Nicolaus Romeus, qui verbo & scripto Sædætorum auda- ciam repressit, & Caluinum, detraçta lar- ua, suis ad umbratum coloribus Scriptis representauit. His in messem nimis amplam, sed ea tempestate operarijs vacuâ, opportunè alij atque alij Sociorum man- ipuli succedere, ac venturis postlimino ex Clero tam regulari, quam seculari auxiliarijs copijs, qua licuit industria, ampliorem laboris campum apparere.

NEquè defuit in hodiernum vsque diem primæuus ille Sociorum ar- dor. Ad vos, Viri Apostolici, qui eandem Vineam etiamnum excolitis, amplo cum fœnore transferant illi priorum tempo- rum labores, prælia, pericula, sed & con- iun-

Iunda periculis gloria. Nullus hic mihi calamus describet, quot vobis decurrant in cura animarum noctes insomnes, quot subeunda cum fidei hostibus certamina, quot declinandæ insidiae, quot sustinendi carceres ac vincula, & grauiora vinculis discrimina. Sed vel sic cum Apostolo palam facitis, verbum Dei non esse alligatum. Non tantum sonat in pulpitis, auditur etiam in ergastulis ac vinculis, per rura, & campos, & naues, & priuata fumorum infirmorumque domicilia vestra vox, labor & prædicatio decurrit. Multos quidem Heroes è Societate Belgica quotannis per octoginta, & amplius annos; labor hic improbus immaruro funere conficit ac consumit. At nunquam defunt noui Athletæ, qui priorum casu animari potius quam territi, in palæstra tam nobili & vitam & sanguinem profundere vltro exardescunt.

Vobis igitur qui vineam istam hodie immenso labore, nec minori cum gloria constanter excolitis. Vobis, inquam, nouam hanc Operis huius Editionem nouiure dedicamus, vt potè in quibus præclara Maiorum in ea Missione decora, nouo semper incremento reslorescunt.

Sed ecce ad remotiora dum rapior, domestica præter eo. Habet Societas Flandrica in Missione Batauica suas Indias, sed habet etiam in ipsa Flandria suam Batauiam. Vix aliquod est huius Prouinciae Collegium, ex quo Apostolico spiritu ad varias è propinquo Missiones, aut sacras Institutiones non excurrunt. Quas ego si singulas pro merito recenserem, mihi quoque longius excurrendum foret.

AD vos igitur (sacra Militiæ affectas) demum venera bundus accedo qui Missioni Castrensi inter mille mortis discrimina sanguinem & vitam aut consecratis, au pridem consecratis. De vestra virtute, in fractis animis, ac laboribus immensis; merito sibi Societas Flandrica gratulatur, quibus Belgium, præ cæteris Gentibus, continuum pæne Martis domicilium, perpetuum aperit gloriæ theatrum. Nec noua vobis, nec obscura est hæc laudis ac laboris palæstra. Primus

huius militiæ Dactor Thomas Saillius, à Principe Patrensi in conscientie sua arbitrum adscitus, gregarijs quoque militibus in cunctis laboribus ac periculis inuicti animi robore, diu noctuque præsto fuit. Princeps ex ardore tam generoso præcelsum Thomæ animum velut ex vngue leonem admiratus plures huiusmodi Belgicos leones Castris suis adiungi peroptauit. Et quamuis eo tempore vix par laboribus Sociorum numerus Collegia incoletet, oblatis sunt Principi Patres duodecim, quos ille primum in familiam suam adsciuit, deinde more militari Libris Regis inscribi, & in Missionem perpetuam firmari voluit. Quantus hic exercende virtutis, tam propriæ, quam alienæ campus pateat, quanti per annos plures octoginta exanthlatis labores, non tantum rerum in hoc Martio campo gestarum multitudine, sed etiam plurimorum Patrum sanguine, consignatum habemus. Verfatur adhuc in hominum atque annalium memoria Nicolaus Montanus, dictus per excellentiâ Burgundionum Apostolus, qui ad Sancti Quintini sanum multò vulnere confessus interijt. Et vt alios præteream: in pugna Neoportana, inclinata belli fortuna, cum Patres Castrenses inter laceros miserorum artus; & cadaucta aures adhuc spirantibus præberent, Petrus Buzelinus ab hoste hæretico comprehensus, & glauce traiectus fuit. Sed & Laurentium Euerardi, hostili cuneo immistum, & pro Societatis homine agnitum, Calviniana crudelitas interemit. Aliam huius victimam, Othonem Campensem, pro aliena salute laborantem, eadem perfidorum rabies adiunxit. Cætera si persequar his similia, iliadem con ficiam. In finitè quippe foret enarrare huius Missionis casus, & pericula, quæ in vrbium obsidionibus, & frequentis congressibus ac prælijs, sequentia deinceps tempora peperere.

Sed à Marti Regno ad Neptunium amplissimum Flandrobelticæ Prouincie naualis Missio peruadit, soli Belgio propria, & à Principibus Austriacis solenni diplomate Societati demandata. Arduè sanè

sanè mopus, & illistantum destinari solitum, quibus animus est insigni robore septus, & vires animo pares. Hic nullus timor, nullus fuge locus: quamuis & tonet cœlum, & fremant procellæ, & totus eximò commoueatur oceanus, immoto tamen animo persistendum est, qui nec conspecta morte pauescat, nec alios parere patiatur. Vt nihil dicam de nausea marina, de morborum contagione, de nauatarum militumque colluic, quid magis arduum viderur, quam animos illos, ipso oceano maiores, vnus lignei carceris ergastulo dies noctesque coarctari: donec his angustijs pariter cum corpore soluti, tumultu domicilio amplioem in medio æquore frequenter inueniant. Plures sub hoc marmore æquoreo sepultos Apostolicos Heroes promptum foret, sed prolixum, ex huius Prouinciæ monumentis enumerare.

Pergrate illustres animæ, Terras & terrena à tergo relinquit, immensa maris spatia peragrate, non vt velut aureum è Colchide, sed vt animas pretioso Christi sanguine redemptas è barathri faucibus eripiatis. Sciant procellæ, asurgant undæ, dehiscat abyssus; sed nec vndæ aut procellæ, nec abyssus tota, nec omnes oceanus fuchus Charitatis vestrę ardorem hæcenus extinguere valuerunt. Hæc immensa Apostolici pectoris Decora non leuibus tantum Operis nostri folijs, sed monumentis perpetuo duraturis posteritas celebrabit.

Sed alio me abripit Missionum Apostolicarum multitudo, priusquam vel vnus magnitudinem possim dicendo exæquare. Terras, Maria, Castra, Nauigia præteruectus, ad ipsa Libitinæ regna *Pessiferis* assistentiũ tandem peruenio. Hic in limine primo occurrit lethalia vlcera, & genitus cum morte luctantes. Inter hos quot ego Sociorum alacres vultus, & viuida inter languentes obsequia conspicio. Horum alij morientes ad extremam lucam disponunt, alij viuus necessaria subministrat, alij tam animorum quam corporum plagas omni studio lenire contendunt. Verum nec ipsi satis exempti in numeræ in hoc obsequio

Charitatis victimæ intra Belgarum fines cecidere, quorum vt plerisque sparsim extinctos præteream, in solo Antuerpia nobili Emporio, Patres. Fratresq; viginti quatuor non magno interuallo pro ciuibus contagione afflatis, animas aliquando posuere, quorum numerum Andreas Schottus Consul Antuerpiani filius suo funere nobilitauit. Quin & Gandauianus huius sæculi trigessimus in obsequio insectorum vndecim socios è viuis abstulit. Atque eadem contagione ad alias vrbes, Bruxellas, Hallas, Contracum, Belliolum lætius progrediente, harum singulis binas ternasue hostias par charitas immolauit. Pigeat fortè lectorum inter tot Heroum funera diutius immorari. At nõ ignoro viris Apostolicis iucundum esse, non tantum maiorum suorum gesta, sed etiam sepulchra ac monumenta intueri:

Hactenus intra Belgii fines versamur. Non potest ille Belgicus ardor vnus Gentis aut Prouinciæ limitibus coarctari. Per immensa totius oceanis spatia ad Iapones, ad Indos, ad vltimos terrarum Chineses suam opem, & noua sociorum subsidia transmittit.

Prolixus forem si præteritorum temporum colonias, cum Gaspere Barzæo, alijsq; Belgis ex hac Prouincia in alteru orbem traductas, recensendo memorare. Quorum laboribus non tota Ormusia, aliaq; regna inter Indos, Iaponesq; sufficere. Adeo vt magni Xauerij vorum perpetuum fuerit, Belgarum quàm pluribus in sui societate laboris adipisci, quorum nempe zelum, genium, & industriam ad infidelium conuersionem præ ceteris natam, & accommodatam censebat, vt suis ipse litteris testatur. Et vt antiquiora præteream: Vidi, ipse vidi, cū duodecim simul lectissimi Patres, magnis Prouincię sumptibus, & suppellestili sacra instructi, hinc in Hispaniam enauigarent ad animarum subsidium, si daretur aditus, in nouum orbem perrecturi. Vidi & ante hos *P. Corn. Beudin*, qui eodem profectus, & à barbaris fidei causa trucidatus, præclaram vt arbitror martyrij palmam obtinuit. Notus quoque mihi & familiaris fuit *Ferdinandus Verbieft*, qui ma-

magno ambitu cum alijs eiusdem Provincie Socijs Chlnensem Missionem impetrauit, iamque pluribus annis, in immenso illo Sinarum Imperio Christiane fidei negotium promouere pergit, idque tanto successu & auctoritate, vt in ipse Imperatoris Aula summam illam Mandarinum dignitatem etiamnum obtineat. Quin & ex illis, quos ipse nuper in Scholis Auditores habui, Louanio ad noui Orbis subsidium non pauci se contulere, multoq; plures Missionem illam summis votis ambivere. Nec mihi ignota sunt paria plurium desideria, qui etiamnum ad eandem glorie palæstram magno animi ardore aspirant.

HAs ego Belgicas Missiones, vt magis mihi notas dum recenseo, simul in eandem glorie societatem suo iure aduoco, omnes omnium ordinum Apostolicos viros, qui vbi vsigentium in pari causa pares animos ac labores impendunt. Et vos imprimis, Missionarij verè Apostolici, qui per amplissima Angliæ, & Hiberniæ regna contra Hæresim pridè sceptro, ferroq; armatam, inter mille vitæ discrimina assiduè dimicatis. In hac arena sanguinolenta quot ego Campianos, quot Vulpulos, quot Garnetos, Vritos, Colinos, hodieq; conspicio, quibus ad parem martyrij gloriam per animus exestuat. Testantur hunc animi ardorem tot præclari Heroes, qui & priorum pericula secuti, & palmam consecuti fuerunt. Ex his longum foret enumerare ingentem seriè virorum illustrium, qui à tempore Henrici VIII. in hodiernum vsq; diem, & dira tribunalia, & carceres, & vincula, & feralla pegmata sua morte ac sanguine nobilitauerunt. Dabit hæc longo ordine, allaq; illustriora, Provincie Anglicanæ per P. Henricum Morum felici calamo conscripta historia.

VTinam hic quoq; liceret in Missione *Hibernica* exanthlatos tot annis Sociorum labores in publicam lucè proferre. Si exhiberentur oculis prima istius Missionis ab Ipso S. Ignatio constituta feliciter exordia: Si inter varias deinceps temporum procellas & persequentium machinas inuidæ constantia: si Virorum in

omni facultate illustrium domi forisq; eximila decora: si paucorum hominum docendo, prædicando, scholas erigendo, toto regno diffusa industria: si tolerata nõ ita pridem dominante Cromuello bonorum rapina, & vincula, & carceres, & longinqua etiam ad barbaros exilia: deniq; si post extremam ruinam, in staurati, velut ex cineribus, pristini labores, aliaq; his similia sub iure modio hæctenus latentia, in lucem prodirent, stuperet sanè posteritas, res orbis theatro dignissimas, intra silentij ac modestie cortinas tot annorum lustris potuisse contineri. Magis scilicet hæctenus intenti fuerunt illi, vt scribenda patrerent, quam vt patrata conscriberet.

His quoq; inter Operis huius Patronos suo iure accedunt ex sacra S. Dominici, ac S. Francisci Familia, viri illi verè Apostolici, qui in excolenda Hiberniæ vinea tot annis strenuè defudarunt. Præsens ego Stellæ cœli, quam hos Abraham filios, & tantis filijs digna facinora valeam recensendo numerare. Quisenim ignorat quantum illi impendant studij & industriæ, etiam inter exteras gentes, Romæ, Pragæ, Louanij, & in alijs Doctorum Lycæis, pro formandis, alendisq; operarijs in hanc Vineam perpetuè successuris. Quanti etiam domi sustinendi labores, vt cum reliquo Clero. Romanæ sedis, ac Religionis decus toto Regno integram inuiolatamq; conseruent. Ad eò vt quod olim, in fulcienda Lateranensi Basilica, præstare visus est Seraphici Ordinis Patriarcha, id nunc in sustinenda Ecclesiæ Hibernicæ rulinæ eius Soboles, alij sociata, perficiat.

Ingite igitur vbiq; Gentium felices dexteræ vos omnes fidei Pugilès, qui sub purpureo Christi vexillo per Missiones Apostolicas toto orbe diffusij militatis. Bellum, quod Lucifero, eiusq; aßeclis pro Deo, & Ecclesia pridem indixistis, ad extremum vsq; spiritum indefessi sustinete. Non vos frangat tyrannorum potentia, perumpetis; nõ domesticorum hostium inuidia superabit: charitas è alijs in otio, & vmbra prædicet, vos illam in sole & sudore, & orbis vtriusq; conspectu palam, exercete. State, cum Gentium Apostolorum succincti lumbos vestros in veritate, & in-

, & induti loricam iustitię, & calceati pedes in præparatione Euangelij pacis: in omnibus sumentes scutum fidei, & gladium salutis assumite, & gladium spiritus, quod est Verbum Dei. Hoc ego verbum, hunc ego gladium in hoc opusculo quasi in vagina reconditum, ad vestras aras supplex appendo. Magnum operę pretium me retulisse arbitror, si hæc arma litteraria, non leui à me studio fabricata ad militiã vestrã vsũ, ac supremi Ducis gloriam aliquando subseruiãt.

Viri Apostolici

Humillimus vester Cliens
RICHARDVS ARSDEKIN.
Soc. Iesu Hib. Kilken.

PROSECVTIO

Dedicacionum priorum.

Patronis nonis ac Viris verè Apostolicis Germaniã, Anglię, & Hibernię, qui pro Deo & Proximo vitam, aut sanguinem recentius profuderunt.

A Vspicium huius Prosecutionis à Te duco augustum Imperij Caput Germania. Palæstram tibi Charitatis Apostolicę gloriosam, & lauream multiplicè nuper præbuit non gladius carnificis, sed quouis ferro atrocior pestilentia, superioribus annis late grassata. Quanta hæc cū violentia Austriam, & Bohemiã vndique inuasit, quot in ea Charitatis Victimę ceciderint, nulla debet vnquam obliuione deleri: ex quibus ego ea tantū posse referre, quę certissimis monumentis consignata, etiam ex Vrbe Romana, ad me deuenere. In communi illa calamitate, tamquam in publico Charitatis theatro, inter alios, tam multi ex societate Patres sese illic ad pestiferorum subsidium certatim deuouerunt, vt freno potius, quàm stimulo opus fuerit. Ex quibus testantur suis litteris ipsi Moderatores, in vtraq; seorsim Prouincia ex Patribus plusquam centenos se ipsa in mediã aleam expositos fuisse. Sed nec frequentia præuentium funera sequētes terruerunt: adeo vt ex illis in Austria quadra-

ginta & vnus, in Bohemiã quinquaginta & vnus, in Charitatis obsequio vitam posuerint. Felices animæ! siue ego vos totidem Martyres incruentos, siue Charitatis supremę victimas dixerō, vos certè proximam martyrio lauream obtinuissete, orbis hodie Christiani merito gratulatur. Et sanè in Charitatis tam eximie publicam commendationem, datæ sunt in Vrbe litteræ à sacris, vrbaniq; Magistratibus diserte profidentibus, vel maximum sese, vel totum inter tot mala subsidium in operarijs illis communi obsequio se vbique deuouentibus reperisse. Hos Operis huic nos Mecœnates, hos Apostolicorum virorum in cœlo Patronos, hos futurę posteritatis in hac Charitatis palæstræ Præsides, Tibi in tali proleter felix Germania, deberi lubentes agnoscimus.

Hinc in Angliam, nobilissimum semper, nunc recentissimum Apostolicę glorię theatrum properamus. Annis proximè elapsis, Missionarijs Apostolicis, per Angliam, & Hiberniam, à custodijs, carceribus, exilijs, patibulis, nouum, immortalē decus accessit. Intra solam ferè vrbe Londinensē, in palmari causa Religionis, ex Societate omninò Ocho illustres Hostiæ, patibulis suffixæ, & in quatuor partes dissectę, vitam suam Domino consecrarunt. Illustres, in quã, Hostiæ, quibus ad illam Immortalis glorię lauream Dux simul, & Comes fuit ipse Societatis Anglicanę Prouincialis Thomas Harcourt alius Vwhitebred: atque ex eadem Societate eximij sanè viri, Gulielmus Vvaringus, Antonius Turnerus, Ioannes FenuuiKus, Ioan. Gauanus: & paulò ante hos, Gulielmus Irelandus, & eos secutus Carolus BaKerus, aliã Leulus, & Philippus Euanus, hic Cardiffæ, Ille Iskæ, An 1679. eandem lauream pari morte consecuti fuerunt. Horum omnium in publico supplicij theatro vox suprema fuit, se pro Religione Romana, & popularium salute, mille si haberent vitas lubentes profunderē, atque ex animo Regi, ac Regno veram pacem & felicitatem apprecari. Quorum inuitam in veritate constantiam, atque oris, animique

alacritate admirandam, non tantum Catholicis, sed etiam ex hereticis plurimi vndique circumfusi summo plausu ac praconio excipere. Ac paulo post orbis Catholicus, & ipse supremus Antistes plausum hunc late ingeminarunt. Præter hos fidei pugiles, octo alij ex socijs eadem tēpestate ab Hæreticis comprehensi, & durissimis carceribus confecti in pari causa, gloria non impari vitam posuere: nisi quod illi cruenta carnificis manu, hi in cruento carceris squallore extincti fuerint. Si tamen fas est extinctos dicere, qui ex ipso obitu lucem acceperunt omnino duraturam.

Abierunt quidem illi ad cælestem Cætrum tot suorum Patrum in illa sanguinaria palæstra pridem purpuratorum. Sed & alij qui supersunt in eadem Missionis socijs, in exilijs, & ergastulis, laboris & glorię partem non parvam reliquerunt. Nam præter communem ibi Sacerdotibus Catholicis exilij pœnam, habuit aliquid singulare Sociorum proscriptio, quod eorū potissimum delatoribus certa constituta sint præmia, nouo argumento vteris in illos odij, tāquam in perpetuos Romanę ac Põuificiæ authoritatis Assertores. Viuant hæc in posteris vegeta ac robusta Charitatis exempla: longę enim potentius argumenti genus est, pro Charitate vitam moriendo, quam vocem vel atramentum scribendo profundere.

AD TE nunc tractu non longo, tuo iure properandum HIBERNIA, quæ tot annis inter perpetuas persecutionum procillas fluctuas semper, mergeris nunquam: hoc habes inter alia Constantiæ decora cum Nauicula Petri commune. Huius argumentum ingens præbet ipsum anni quo hæc scripsit curriculum. Si eo præfules Illustrissimos Corcagiensem, ac Kildariensem, Religionis Romanę odio in diuturno carcere Dublini nuperimē detentos. Prætereo Societatis nostræ tibi Superiorē Gulielmum ò Rian ex eadem causa, eodemq; loco per menses plurimos arctè constrictum, ac demum extra Regni fines relegatum, a legatis etiam aut coactis socijs nõ paucis, & aliorum Ordinum operarijs præcipuis, ac

strenuissimis: vt solent Ecclesię hostes firmissima eius propugnacula fortius impugnare.

SED vos quæ gens, quæ lingua conticescet huius Ecclesię gemini Pugiles, inter Apostolicos Missionarios Verites Supremi, PLVNQVETE ac TALBOTE Præfules Illustrissimi: Vos, inquam, qui tot carceres illustrastis, vincula decorastis, ac demum illustri morte, glorię vestræ coronam imposuistis immortalē, quam in sequentibus breui saltem compendio spectandam exhibemus.

Vita, & Mors gloriosa Illustrissimi D. OLIVERII PLVNKETI, Archiepiscopi Armacani, & Primatis Hiberniæ extreme supplicio Londini nuper affecti.

OLIVERIVS PLVNKETVS, ortus est ex nobill inter suos familia, cui ipse supremum veræ nobilitatis apicem apposuit, & Primatis dignitate, & mortis gloria: Adolefcens cum esset, huic glorię præfulsit in immatura adhuc ætate, præmaturum veræ sapientiæ desiderium. Hanc vt acquireret securus, extra patriæ suæ fines proficisci decreuit, vt solent illius Gentis Adolescentes ingenus, qui quam domi adipisci nequeant, apud exteros inquirunt sinceræ doctrinæ institutionem, Sapientiæ magis quam Patriæ studiosi. Hos vt sacros latices purius hauriret Oliuerius, non dubitauit Romanam vsque, ad ipsum sinceræ doctrinæ Fontem proficisci.

Est in Vrbe Romana nationis Hibernicæ Collegium, ab Eminentissimo Principe Cardinali Ludouiso pridem constitutum, ac Societatis administrationi commissum. Floret illud hodieq; plurimum, & in ipsa Vrbe multum celebratur ab Alumnorum delectu, institutione ac eruditione excellenti, quibus dotibus redduntur passim omnibus amabiles, & singulari probitatis & modestiæ charactere conspicui. Vnde fit, vt ex eo Collegio hactenus prodierint magno numero Viri illustres, ac maximis muneribus perfundi, qui in patriæ suæ Vineæ fructus vider-

vberrimos protulerunt. In hoc celeberrimum orthodoxæ Fidel Seminarium cooptatus est *Oliuerius*, in spem non modicam fructus exitimij, quem præclara illius indoles promittebat. Et sane fructus ille communi expectationi vberim respondit. Studia in eo Collegio omnia tanto successu perfecit, vt Doctoris in Theologia lauream adeptus fuerit, ac postea ad eandem Facultatem publicè profitemdam in Collegio de Propaganda fide admotus, vbi munus illud duodecim annis summa cum laude exercuit.

Præbuit inter ea diuina Prouidentia occasionem inexpectatam, per quam acquisitum tot annis solidæ Sapientiæ thesaurum in Patriam tuam laudis erogaret. Postulabatur à Summo Pontifice Clemente IX. Præsul idoneus, qui Ecclesiam Armacanam cum suprema Primatiz potestate in Hibernia administraret. Varij varios ad eam dignitatem pro suo quisq; studio offerbant. Demum sua Sanctitas, omnibus pro rei grauitate expensis, in hanc sententiam conclusit: Non est cur vterius consultemus de incertis, quando rem certam ante oculos habemus. En virum probatæ virtutis, consummatæ doctrinæ, diuturnæ experientiæ, in ipsâ Vrbe Romanæ luce omnibus dotibus conspicuum. Oliuerium Plunketum. Hunc ego Archiepiscopum Armacanum, hunc ego Hiberniæ Primatem Apostolica Auctoritate constituo. Nec mora, humeros oneri subijcit Oliuerius, manus operi pari alacritate mox appositurus. Pergit igitur Apostolica auctoritate ac monitis instructus, iter in Hiberniam per Belgiû instituire, vbi cum & Ego tunc Louanij illius alloquio fruius essem, inter primos auctor fuit, vt hoc Opus in Missiorum Apostolicorum subsidium elaborarem, quo etiam titulo singulari, illum sibi inter primos Patronos vindicare debet.

In Hiberniam vbi peruenit, ibi demum campum animo suo & Apostolicis laboribus parem inuenit. Quis valeat dicendo complecti, quantum illi in sudandum fuit, vt plurima in brusac moribus inuitate temporum collapsa restauraret. Quantum industriæ adhibendum, vt

pluribus locis idoneos animarum Curatores præficeret. Quantum laboris exanthlandum, vt per latissimas Vtoniæ plagas, populum illum Romanæ fidelis semper tenacissimum, opportunis vbiq; documentis confirmaret. Sed quod omnium maximè arduum, quanta illi vigilantia tot annis incumbendum fuit, vt Gregem suum vbiq; Lupis admixtum, ab eorum dentibus & erroribus illæsum conseruaret. Inter hæc indefessi Pastoris officia dum strenuè versatur, id demum expertus est, difficile quam sit Oue: protegere, & Lupos non irritare: & ab ipsis etiam Domesticis fides insidias aliquando metuendas esse. Hoc habet Hæresis commune cum conscientia furij agitata, quod omnia timeat etiam tutissima, sufficit illi quælibet sui cerebri suspicio, vt mox ad calumnias, inde ad carceres, & restes deueniatur.

Cum igitur alia non suppeterent accusationis capita, adornantur criminationes occultæ, quibus hic tam validus Ecclesiæ Romanæ propugnator vel opprimi possit, vel extinguui. Fingitur cum Curia Romana nimium commercij, & nouitiæ; in Aula Gallica auctoritas, & gratia: atque inde externæ potestatis inducendæ conatus. Rapitur ergo in vincula Præsul integerrimus, & turris Dublinensi, siue nouæ Portæ, mancipandus traditur, ad diem 6. Dec. An. 1679. Cum verò ex Tribunali siue aduerso supremæ sententiam assidud expectaret, per integrum pœnè annum in eadem Custodia detentus est, nulla in ipsum sententia prolata, certum sanè probatæ innocentie argumentum. Sed vbi fœuit inuidia, nec ipsa immunis est innocentia. Nouæ igitur machinæ, nouumque Tribunal excogitatur, quo nullum Catholicum Præsuli infestius deputari potuit.

Itaque circa finem Octob. Ann. 1680. Londinum deportatur, atque ibi arcto rursus carceri includitur, nec famulo quidem proprio ad alloquium admisso. In illa custodia totis septem mensibus detentus fuit, omnibus vira solatijs orbatus. Sed in ista omnium erat illi Deus, & Mês recti conscia: aded vt ad fidem Amicorû

non raro scripserit, se in illa solitudine nactum esse, quam maxime auehat, liberam sibi, & sacris studijs vacandi facultatem.

Demum sub diem tertiam Maij ad fatale Tribunal examinandus adducitur: proferuntur criminaciones inanes, quas proferturimus. Reposuit paucis Præful modestissimus: Iniquam esse accusacionem; vbi defensionis locus non datur: sibi autem à sua Patria, testibus, tabulis, aduocatis longè abducto, omnem defensionis viam intercludi. Post hæc rursus ad carcerem, suo tempore ad iudicium reuocandus dimittitur. Interea Præfulis optimi innocentiam vox communis eloquitur, sed non auditur: intercedit pro eo Legati Gallici autoritas, & gratia, sed hæc quoq; vt ingrata repellitur: frustra demum ipsa perorat æquitas, vbi ex aduerso fremit accusantium iniquitas.

Tandem aduenit decretorius dies, quo iubetur ante iudicium tribunal consistere: inermis cum armatis, aduena cum inquilinis, Præful Catholicus cum iudicibus Catholico nomini infestis in iudicio congressurus. Quodque vnum expectandum fuit, vicit demum innocentiam calumnia, vicit æquitatem perfidia, vicit illustrissimam viri virtutem, quæ hanc semper sequitur, & persequitur Inuidia. Profertur igitur feralis sententia, qua iubetur; vt laqueo suspensus, & in partes dissectus extremo perduellium supplicio afficiatur. Quanta animi alacritate hanc ipse sententiam exceperit, testes mihi sunt litteræ Præfulis Catholici, qui tunc rebus ipsis intimè præfens fuit. In hanc sententiam. Testatur est de Oliuerius, cū pronuntiata in eum esset extrema mortis sententia, nec minimam sensisse animi perturbationem, nec deinceps vel vnicum quadrantem suæ quietis aut tranquillitatis amisisse: quin & nocte ante mortem suprema, adeo placidè somnum cepit, vt cum hora quinta matutina à quodā excitaretur, vt ad supremam luctam se componeret, paulò post intrepidè responderit: Ecce me, paratus sum totus, veniant iustitiæ satellites, quando ipsi sibi bitum fuerit.

Sed iuuat audire ipsius sacri Præfulis verba Spiritu Apostolico plena ex ipso carcere post latam mortis sententiam, ex litteris datis Bruxellas ad Virum sibi vsq; ad mortem merito dilectum D. Gregorium Ioyce, D. Gudulæ Canonicum 22. Iunii 1681. Lata est, inquit, in me mortis sententia, quam non timeo, nec quietis mihi quidquam cripi, sum enim tam liber ab omni conspiratione mihi imposita, quam infans vnus dñi. Quod ad characterem, professionem, & functionem meam atinet; eam publicè professus sum: & cum hoc sit motiuum mortis meæ, morior libenter, vti nunc Præfulum Hibernorum hic primus, ita exemplum, diuina fretus gratia, alijs daturus, iam mortem non formidandi. Sed vnde mihi creaturæ miserrime tantum suppetij animorum, cum videam instante morte, ipsum Creatorem meum cœpisse pauere & tædere: Considero sanè Christum suo timore ac pauore id meruisse, vt ego sim à timore immunis. Tempus mihi sufficiens educendi ex Hibernia testes negatū fuit: octo diebus seruis aduenerunt post latā in me mortis sententiam, quam lubens amplector, pro mea professione, characterem, ac functionem moriturus. Expecto in dies adduci ad supplicij locum, vbi mihi intestina extrahenda sunt, & coram me igne cremenda, & demum caput amputandum. Cupio lubenter dissolui, & esse cum Christo. Condo no ex animo, & precor vt Deus condonet, omnibus qui quouis modo morti meæ causam præbuerunt. Ita ille in litteris postremis cygnea voce, & spiritu verè diuino, morti iam propinque præcinebat.

Die igitur prima Iulij (styl. vet.) extremo supplicio constituta, humili trahæ de more impositus, concurrente hominum multitudine, Tiburnum extra Londinū ad consuetum supplicij locum adducitur, spectaculum illustre Deo, Angelis, & hominibus futurus. In celebri illo tot Martyrum theatro extremam scenam peracturus, concessa loquendi facultate, ad populum vndique circumfusam orationem habuit præmediatam, & propria

pria manu Anglicè conscriptam, quam hic summam exhibeo.

A diebus aliquot ante Regio Tribunal examinatus fui, & nunc breui comparebo coram Regum Rege, & Iudice supremo, qui nec falsis testibus falli potest, nec humano respectu seduci. Reddet enim vnique; secundum opera sua præmium, vel pœnam sempiternam. Hæc cum veritas sit fidei indubitata manifestum est; si ego in hoc mortis articulo aliquid veritati contrariū declararem, me mox damnationis æternæ sententiam incursum, à qua nulla datur vltior appellatio. Veritatem itaque sincerè, atque apertè manifestabo, absque vlla verborum equiuocatione: mihi certissimè persuadens, nullam esse potestatem aut in terris, aut in cœlis, quæ mecum possit dispensare, vt protestationem falsam exhibeam.

Vt igitur *Causa mea* orbi vnierso claris innotescat, obseruandum est, me in Hibernia coram iudicibus perduellionis accusatum fuisse. Verum dum Accusatores animaduertent mihi facile præstid futuræ tabulas, & testes, quibus & eorum nequitiam, & meam innocentiam euidenter manifestarem, subdixerunt illi se, & ad hanc vrbem conuolant, vt iudicium ad hoc Tribunal transferrent, in quo & mea persona, & accusatorum qualitas, & status causæ incognitus fuit.

Postquam hic per sex circiter menses arcto carcere detentus fui, tandem ad diè tertium mensis Maii accusationes in Hibernia pridem allatæ. Hic coram alijs iudicibus rursus instauratæ fuerunt. Factū sanè rarum, & peregrinum, vix à quingentis annis visum. Sed cum mihi pauce septimanæ concessæ fuissent pro testibus, & tabulis adducendis, quæ ex partibus varijs longinquis, & vltamarinis tam breui tēpore expediri non poterant, duodecim vltioris dies pro iudicij prorogatione postulauī, qui mihi denegati fuerunt. His igitur destitutus, & manibus ad defensionem quasi ligatis, in iudicium protractus sum, & hominibus perituris expositus, qui in vitam meam omnio studio collimabant.

Capita Accusationis summam fue-

runt, de litteris missis ad Pontificis Secretariū, & quosdam alios, vt externos Principes ad Hiberniam inuadendam sollicitarent: de alio ablegato ad Regem Gallię, de subsidijs à Clero in eum finem postulatis; de septuaginta milibus hominum ad talem expeditionem comparatis; de institutis ad hoc varijs conuentibus, & quidem semel à decem vel duodecim annis, trecentorum nobilium, vt sumptis armis possessiones sibi ereptas recuperarent.

Cum horum singulæ nullam habere veritatis speciem, & mera esse signata ad calumniandum excogitata, manifestum fecisset: Demum protestatus est coram Deo, & per salutem æternam, se nunquam istiusmodi litteras, agentes, aut sollicitationes siue in Vrbem, siue in Galliã, aut alio quouis modo destinasse, nec ea sibi vnquam in mentem venisse: Imo ab omni rebellionē etiam minima contra Regem, & Patriam semper toto animo abhorruisse. Denique tam apertè ridiculum esse tanti exercitus apparatus, vt ipse cum Catholicis sibi adidit, ægrè possit vel mediam legionem sustentare, idque cuius rerum non profusus ignaro luce meridiana clariùs patere.

Atque inquit, vt magis appareat quam sincero solius veritatis amore, hæc ego moriturus attestor, vobis hic palam notum facio, ex præcipuis Magnatibus vnum curasse mihi declarari, *se vitam mihi conferuaturum, si alios vellem accusare.* Cui disertè professus sum, me nullius vnquam conspirationem nouisse, & vt vitam hanc mortalem seruarem, me nolle quemquam falso accusare, cum præiudicio meæ salutis æternæ, quod minimè deceret meam personam, aut quemlibet virum Ecclesiasticum professionis Romanæ.

Hoc demum palam profiteor, me in Hibernia exercuisse functiones Prælati Catholici, ac conatum fuisse tam prædicando, quam docendo, adducere Clerum, & gregem mihi commissuræ ad normam, & mōres suo muneri competentes: in quo si aliquid mihi acquisitum sit inuidiæ, meminisse debeo, in Colle-

gio Apostolorum aliquem etiam Iudam extitisse. At ego cum lapidato Stephano pro Accusatoribus meis toto animi affectu precor, *Domine ne stinas illis hoc peccatum*. Nec minus oro pro meis Iudicibus, & alijs qui quocunque modo mortis meae cooperati fuerunt. Veniam vicissim suppliciter deprecor ab omnibus, quos ego in mea vita verbo, aut opere vniquam offendi.

Rogo Insuper Diuinam Maiestatem, & Omnipotentiam, vt concedat Regi nostro, Reginae, Duci Eboracensi, ac Regiae familiae vitam dururam, omnemque prosperitatem in hoc mundo, & in altero felicitatem aeternam.

Ad extremum, vt meam innocentiam in criminibus mihi obiectis satis manifestam secl, vtinam pari facilitate possim me eximere ab omni reatu contra Maiestatis diuinæ præcepta, quæ ex toto corde doleo me scipius violasse: firmissimèque statuo ac propono tua (mi Deus) fretus gratia, & si annos mille vitam protraherem, diuinam me bonitatem nunquam offensurum. Tuamque rogo Maiestatem infinitam per Christi merita, perque Intercessionem sanctissimæ Matris, omniumque Angelorum ac Sanctorum, vt mea mihi peccata remittas, & hanc animam meam ad requiem recipias sempiternam.

HAEC cum ingenti spiritu ac pietatis sensu protestatus fuisset vniuersa, & manu sua subscripta reliquisset, consuetam subijt carnificinam, laqueo primum strangulatus, capite dein amputato, & corpore in quatuor partes dissecto. Corpus vt honesto ritu sepeliretur Rex concessit, qui fertur de ipsius morte non modicum sensum habuisse. Populus certe vnde quaque circumfusum summum animorum sensu ipsius innocentiam, Christianam constantiam, & incredibilem mortis contemptum ita deprædicauit, vt plurimi palam affirmauerint, etsi ad annoscentum vixisset, nunquam sibi, Deo, Patriæ suæ, ac Religionis Romanæ tantum gloriæ consequi potuisse.

Rodat sese infelix inuidia, vt Innocentiam opprimat: conspiret hæresis, vt fin-

gat Conspiraciones: summa Ecclesiæ capita in odium fidei violenter excutiat: sed vel sic ipsa conteret caput suum. Vera namque Christi Religio, vt ab incubulis inter insidias creuit, inter infestationes adoleuit, sic per eadem de Inuidia & Hæresi latius semper triuphavit.

Vita & mors beata Illustrissimi Domini Petri Talboti, Archiepiscopi Dublinensis in Hibernia, in Custodia Dublini nuper obita.

PETRUS Talbotus, familia fuit illustris in vita exortu, illustrior in progressu, illustrissimus in occasu. Originem duxit ex nobilissima stirpe Comitum Salopiensium in Anglia, postea in Hiberniam propagata, vbi illius maiores in Equestri ordine varijs muneribus claruerunt, & quod clarissimum est, in Religione Catholica semper constantes extiterunt. Adolescens doctrinæ ac virtutis desiderio impulsus in Lusitaniam profectus est, vbi litteris operam dedit anno salutis 1635. ætatis suæ anno 15. Ad superiora alacri constantia progressus, Philosophiæ ac Theologiæ studia insigni profectu emensus est sub disciplina Societatis partim in Lusitania, partim Romæ, vbi & sacris Ordinibus initiatus fuit. Inde reuersus in Lusitaniam, & paulò post progressus in Belgium, Aulæ Anglicanæ ea tempestate illic cum Rege residenti charus, & opportunus extitit. Non multò post ram Regis, quàm Religionis per quam studiosus in Angliam porrexit, vbi demum inter Reginae Eleemosynarios cooptatus, minus illud singulari cum laude & integritate exercuit. Post aliquot annos in Hiberniam commigravit rei Catholicæ in conditione priuata operam nauaturus: Sed illius conspicua virtus, ac doctrina singularis non potuit diu sub modio latere, quæ etiam scriptis pro re Catholica in lucem editis reddita est vbiq; illustrior. Replevit viri famam pridem Angliam, collustravit Hiberniam, in exteris quoque Regnis inclaruit, ac tandem ad Romanam etiam Aulam eius splendor emanauit. Hinc Se-

de illa vacante multorum votis postulat-
us ; à Summo Pontifice Clemente IX.
Archiepiscopus Dublinensis creatus fuit,
& Gandavi in Belgio consecratus .

Inter varias temporum procellas Gre-
gem sibi commissum pastorali sollicitu-
dine & vigilantia curauit , ac protexit .
Sed dum oues protegentur , Lupi Pasto-
rem inuadunt . Periculum ab his adeo
increuit , vt maluerit se ad tempus sub-
ducere , quam nocituras Gregi turbas
sua causa concitari . Inque cedens tem-
pori se in Gallias recepit , Parisijs ab om-
nibus in honore habitus . Sed nec ibi de-
stitit Ecclesiam suam litteris & aptis pro-
tempore documentis à longè admini-
strare : inter quæ extat , Epistola Pasto-
ralis ad Catholicos in Hibernia de of-
ficio , & solatio patientium subditorum ,
typis tradita Parisijs anno 1674 . Nec de-
sunt alia eiusdem operis diuersis tempo-
ribus edita : De natura fidei & hæresis ,
Antuerpiæ An. 1657 . Politicorum Cate-
chismus ad hos instruendos diuina fide ,
& morali honestate , ibidem Ann. 1658 .
De nullitate Ecclesiæ Anglicanæ Prote-
stanticæ , Bruxellis An. 1658 . Tractatus
de Religione & Regimine Gandavi , An.
1670 . Historia Iconoclastarum , Parisijs
Ann. 1674 . & alia contra Stillingtonem
& Albium ibidem impressa .

Post aliquod temporis interuallum ,
mitigata potius quam sedata tempesta-
te , in Hiberniam regreditur , vbi Ecclesiæ
suar negotia componere , Catholicos con-
firmare , Hæreticorum artes eludere om-
ni ope conatur . Verum ægri horum oculi
diu lucem ferre non valent . Odiosa il-
lis erat viri industria , suspecta auctoritas
& gratia : hinc , vt fit , quod quisque for-
midat , id aboleri desiderat . Instituuntur
igitur in tribunali hæretico accusa-
tiones occultæ , suspiciones inuidiosæ , &
ceteræ artes opprimendi iustum suis ope-
ribus contrarium : maximum denique
in hoc iudicio crimen Catholici Sacer-
dotis doctrina , nomen , officium , autho-
ritas . Demum Præsul optimus , & con-
scientiæ bonæ testimonio confusus , ab
implis satellitibus ex improviso compre-
henditur , & ad publicum carcerem in-

nocens damnatur . Hic quidem tenebo-
tur strenuus Christi athleta diuturna cu-
stodia arcu conclusus , sed pastoralis
animi libertatem non custodes , non car-
ceres , non vincula constrinxere , suorum
magis , quam sui sollicitum .

Interea dum hæretici Tribunalis sen-
tentiam (quæ plerunque feralis esse so-
let) per plures menses magna animi æqui-
tate expectat , corpus animo impar graui
infirmirate concutitur . Luctatur Chri-
sti miles cum morbo corporis , cum pædo-
re carceris , humanis præsidij magna ex
parte destitutus . Solum supererat mag-
næ mentis , & innocentie solatium .
Tandem per hanc carnis cinam tam
multiplicem ac diuturnam mortem ,
quam securis non attulit in satellitum
custodia securus inuenit , eò demum
translatus , vbi legitime certantibus pro-
misit Dominus coronam iustitiæ .

At viuet in perpetua posteritatis me-
moria , viuet in æterno Beatorum Præ-
sulum cætu , Præsul Illustrissimus , cui
gloriosi certaminis lauream , nullæ ho-
minum iniuriæ , nullus Hæresis astus ,
aut inuidia surripere potest . Falleris ni-
mium cæca crudelitas : quidquid agas ,
quidquid moliaris , semper fuit , semper
erit sanguis Martyrum semen Christia-
norum . Huius documentum tot sæculis
dedit ac datura est , fida semper Deo ,
ac Regi Hibernia .

E P I L O G V S .

VOBIS quos recensui vniuersis , Apo-
stolici Pugiles , vobis in cælo Pa-
tronis non tantum huius Operis exigua
moles , sed Europa simul tota gratula-
tur . Tristem in vos , ac cruentam ma-
chinata est Hæresis tragediam : cruen-
tam consequi potuit , tristem non pu-
tuit . Obstupuit ipsa Impietas frontis læ-
titiæ , mentis constantiam , & ipsum
ferale pegma , in theatrum honoris con-
uersum . Excepti lausum mortis , exor-
dium vitæ , inter læta in cælis trophæa
semper duraturæ .

LÆtare & tu sorte tua , tot fidei Pu-
gilum fecunda semper parens An-
glia .

flia. O quot hæc tenus Ecclesiæ, & Cælo Machabæos vna peperisti! Sed adhuc nec fracta, nec sterilis, nec effæra, novæ semper gloriæ, novam sobolem administras. Crescunt tibi sub Hæresi ferro armata anni luctus, & dolores, sed nec minus accrescunt cum meliori fœnore novi semper monumenta decoris. Cernis quidam sub carnificis manu cladem non raram charorum pignorum, sed quot spectas funera, tot numeras trophæa. Pati nostri, nesci superari: premi sustines, nunquam opprimi: lacerari potes, sed sine funere: concidi potes, sed sine vulnere: quin ab ipso cædentes ferro altius astringit tua laurus & victoria. Hæc tibi Palæstra quamvis cruenta, aded nunc in gloriam versa est, vt nunquam in ea sine triumpho decentes. Ter felix *Tiburnum*, tot, tantorumque triumphorum illustre theatrum. Non ego te dicam cruentum supplicijlocum, sed lætæam ad cælum viam: non sanctum mortis sepulchrum, sed gloriosum vitæ exordium, non triste Caluarium, sed campum Elysium.

Hæc tua rursus gloria est, tali prole scælix *Anglia*, & tuæ gloriæ consors *Hibernia*. Fœlix inquam, Anglia, non vasto maris imperio, non opibus ab orbe extremo aduectis, non classibus vinci nescijs, non candidæ pacis beato otio; sed potius purpureis tot Pugilum tuorum triumphis, orbe toto, cæloque celebratis.

Spectat quidem è propinquo *Hibernia*, tot oognatæ Gentis cruenta & gloriosa certamina, sed ipsa nec incruenta,

nec ingloria. Offert illa sese non Anglicæ potentia, non opum, non Imperij emulam, sed Catholicæ Constantiæ Sociam ac confortem. Habet illa domi asfiduam patiendi Palæstram; habet non rara tuendæ Fidei cum infidis certamina. Ambit tamen adhuc nobilissimum illud *Tiburni* theatrum, & in eo tot recentia sacrorum Pugilum vestigia. Hæc vrilla suo quoque sanguine condecoraret, Athletæ exsuls non rudem, non ignobilem, sed supremum Sacræ militiæ Præsidem ac Primatem transmisit. Quanto ille animi robore, quam inuicta fide & constantia scenam illam peregerit, nos pro viribus supra exhibuimus, nec vlla deinceps Gens, aut lingua conticefecit.

Sed nec adhuc hi sacri Pugiles pedem ex arena retulerunt. Viunt etiamnum, & in posteris spiram noui Oliuerij, noui Hærcotti, qui priorum exemplo non fracti, sed roborati; non territi, sed animati, indictum Hæresi bellum fortius instaurabunt. Non desunt porrò Germaniæ suæ Aquilæ, non Angliæ, non Hiberniæ sacri Leones, qui Christi Ecclesiam tueri non desistent. Fortia quidem sunt Hæresi arma, enses, restes, catastæ, secures. Sed fortiora sunt Fidei Clypeo munita pectora: hæc enses in lauros, restes in torques pretiosos, sanguinem in purpuras, secures in coronas conuertent. Hæc ab exordio militantis Ecclesiæ experta est Impietas, hæc ætas nostra recentibus iam exemplis toties comprobauit, nec ab his se degenerem fera posteritas exhibebit. Ita vouet qui supra

Elens Humillimus
RICHARDVS ARSDEKIN,
Sac. IESV in Prouincia Flandro-Bolgia
Hibernus KilKenienfis.

